

בסיועה דשמייא

מצוות הארץ בהלכה ובאגודה

שביעית • חלה • כלאים • ערלה
תרומות ומעשרות • יישוב ארץ ישראל

חיבתינו וערבותנו בחסד ה' עלי
העיר באלפי ישראל
דוד שלום נקי ס"ט

שנת: "כמו חלב זרע תשבע נפשי וสภาพ רגנות יהלל פי" (תהלים סג א)
סיוון תשפ"א לפ"ק

החוויות שיעאו לאור בסיעתא דשמי - בהלכה ובאנדרה:

השבת: הלוות שבת המעשיות, בערוף דברי אגדה להבנת יקורתה וחשיבותה של שבת קורטנו. הטהרה: הלוות בלשון ברורה, אף למתחלים. שאלות אקטואליות ועוד. פומט צבעוני מרהייב ען. סדר היום: השכמת הבוקר, עצית ותפילין, תפילה ועוד, בערוף דברי אגדה נועימים ומחוקם. להיות אלה: חוברת נרחבת לאשה בנותאים: עוזמת נשים, גניעות, האשה במוגלי החויים ועוד. חובה לכל אשחן הנישואין: גיל הנישואין, טידוכים, אירוסין, חופה, כתובה, מהלך השמחה, שבע ברוכות, הנחות הבית והעוז. האבלות: דיני ימי השבעה, התשלומים, השנה ווד. וכן ענייני עליוי נשמה, דברי נהמה, אגדה והזק מורתקים. בפוד אב ואם: ההלכות המעשיות דבר יום עם מדרשי חז"ל וסיפוריים מורתקים ומוחזקים. ראש חדש ברכת הלבנה וברכת החמה: בערוף חיזושים נפלאים על המאורות ופלאי הבריאה. הסעודה: נטילת ידיים, הפסק באכילה, הנחות הטסודה, מאה ברוכות, ברכת המזון ועוד. ודברי אגדה מורתקים. בשורת המתבחה: בש רחלם, הכרשת כלים, תולעים, מליה, פת גוים, טבילה כלים ועוד. ודברי אגדה מורתקים. ראש השנה ויום הכהנורים: הלוות ודברי אגדה מוחזקים למים אלו. כולל סדר הסלחונות והתרת נדרים. חג הסוכות: ניסי ישראל במדבר, חג הסוכות בירושלים, טהרת בית השואבה, האושפיזין, ועוד. ימי החנוכה: הלוות הנוכה לפטריהם, עם סיפור נס חנוכה מדרשי חז"ל ומוקורות היסטוריים, מורתק במיוחד. ט"ז בשבט: מהות היום ומנהיגו, שבת ארץ ישראל ופירוטה, ענייני ברכות ועוד. סדר לשלחן ט"ז שבט עבעוני. ימי הפורים: הלוות פורים, וסיפורו המגילה בהרבה על פי מדרשי חז"ל, מורתק במיויחד! כולל מגילת אסתר. חג הפסח: הלוות הפסח, וסיפור יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ועוד. כולל הגדה של פסח עם פריט קער ומתק. ימי העומר: ספירת העומר, לג בעומר, פסח שני ועוד. עם הרוחה מורתקת על מהות הימים בעבר ובהווה. חג השבעות: דיני הגג ויום טוב, סיפורו מורתק של מתן תורה. מגילת רות משולבת בספריו המגילה. שובה לב. ארבע התעניות ובין המידות: פרדי ההלכות, וסיפורו החורבן בהרחה, הגאולה, בית המשיח ועוד. נוגע לב. פרקי אבות: עם פריטי אבות עיניים להבנת פשט המשנה ופירוש שמחת הלב מדרשים, סיפוריים וחזוקים מורתקים. מעוזות האוזן: הלוות שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, ישוב ארץ ישראל, ודברי אגדה מורתקים. הרפואה: הלוות שמיות הגוף והנפש, מעוז ביקור חולמים, סייעוד הורים זקנים ועוד, ודברי אגדה מורתקים. ברית מולגה: דברי אגדה מורתקים, וPsihi ההלכות ליזולדת, לרברית, בהורת שם וועה. עם סדר הלימוד לברית יהחק. מון הרב עובדייה: הנחות, מעשים, דרכי לימוד והשכפה על מון רבנו עובדייה יוסף זוקיל, מזוזות אישית. תבורך מנשיים יעיל: קיום לוממות של הרבינו, מזוכה הרבינו, אצילת הנפש וברכת האמונה, מורת יעיל נקי ע"ה. השבת | סדר היום - מחולק ליום וומי: מארז כי חלקים פורטט כיס. בלילה 3 דקוט מסיים כל ההלכות בשנה.

מחידי החופרות:

שבת, טהרה, סדר היום, להיות אלה, נישואין, אבלות, פרקי אבות, ברית מילה - 7 ש.

יתר החופרות - 5 ש. **מזריך כל הסדרה** [25] חוברות] – 140 ש.

מארז השבת | סדר היום – לימודי יומני בחלקם – 10 ש.

חוברות מקוירות [טהרה, שבת, להיות אלה] – 3 ש. ברכישה מעל 100 חוברות מקוירות – 1.5 ש לחוברת. אפשרות להטבעה זהב על כל החופרות [עלות 70 אגורות לחוברת + מחיר המשלוח, ההל מ-100 חוברות הזזה] – 02-5802398.

©

כל הוצאות שמורות לעמותת אפיקי מים ע.ר. 580540094

ניתן בשמה לצלם קטעים לצורך לימוד בבית הספר, שיעורי תורה, עלונים וכדומה. לא למטרות מסחר.

אפיקי מים איך לך אממה לך!

היא **אלא בגאניה** – **קעה גאנאי איא!** להשתתפות בזיכוי הרבים ובחלוקת חוברות לאחינו בית ישראל קבלת טופס הו"ק: 6410995@okmail.co.il. ⇔

תרומה באשראי בקהלות – 073-2757000 ⇔ 16563 שלוחה.

ניתן לשולח מייל לקבלת העloon השבועי "וותגען בדשן" – משה וממן הלבתי בדרכו של מון.

• תוכן העניינים •

שבעית	
סדר הפרשה והברכה מיני הקמחים וצירופיהם עיטה העשויה להיחלק סוגים עיסות החיבור והפטורות הפרשת חלה בשבת הפרשת חלה ביום טוב עוד מעט פרטיטים כלאים דברי אגדה הלוות כלאים כלאי אילן כלאי זרים כלאי הכרם ערלה דברי אגדה הלוות ערלה איסורי הנאה מעלה מנין שנות הערלה נתיעות שנות בערלה עוד כמה פרטיטים בדיני ערלה הלוות נטע רביעי תרומות ומעשרות דברי אגדה הלוות תרומות ומעשרות אימתי הpirות מתחייבים במעשר חשבון השנה למעשר שני ומעשר עני ... כמה פרטיטים בדיני הפרשה סדר הפרשת תרומות ומעשרות מצות ידו ממעשר מצות יישוב ארץ ישראל דברי אגדה הלוות יישוב ארץ ישראל 	201..... 204..... 209..... 211..... 213..... 215..... 215..... 218..... 219..... 219..... 221..... 224..... 228..... 232..... 233..... 234..... 236..... 239..... 242..... 244..... 256..... 265..... 269..... 272..... 275..... 279..... 282..... 284..... 20..... 23..... 28..... 35..... 39..... 40..... 46..... 48..... 49..... 53..... 56..... 66..... 70..... 73..... 76..... 81..... 85..... 87..... 90..... 92..... 94..... 99..... 104..... 107..... 123..... 137..... 166..... 173..... 184..... 188..... 194..... 197.....
שער ההלכה	
	מצות שמיטת קרקעות שנת היובל ערב שביעית הקרקעות האסורות והמותרות בעובודה העבודות האסורות והמותרות קדושת פירות שביעית הפקרת הפירות אכילת פירות שביעית איסור הפסד הפירות שימוש בפירות שביעית איסור שחורה בפירות שביעית אוצר בית דין ארבעת המינימ בשביעית איסור ספרחים ביעור פירות שביעית מכירת הקרקעות לגוי השתלשות מכירת הקרקעות דינום הלוותים בהיתר המכירה קניית פירות מקרקעות שנמכרו לגוי תלמידים ממון הראש "ל צוק"ל מצות שמיטת כספים דין פרזבול מצות הקהיל פרשת חלה דברי אגדה הלוות הפרשת חלה מי המפריש

لتועלת המעניינים:

יש לציין שה haloות שבחוורת הן לכל הדעות, גם לבני ספרד וגם לבני אשכנז. בלבד מה haloות שבאו בינם במפורש, שיש חילוק בין בני אשכנז לבני ספרד.

העמודים המסומנים בהaloות ב- (א), הם לפי הספר "ילקוט יוסף".

כ' סין ה'תשפ"א

הסכם

הובא לפני הקונטראס היקר "מצות הארץ בהלכה ובאגודה", על מצוות התחלויות בארץ, הלכות שביעית לפרטיהן הרבים, חלה, ערלה, כלאים, טרומות ומעשרות, יישוב ארץ ישראל. ערך בטוב טעם וודעת, תפוח זחב במסכנות כסף, שאסף וקיבוץ, הרב היקר מאוד, שוקך באוהלה של תורה, ליל הרים יאיר כחסכה כאורה, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יצץ נזרו, שמן תורה שמנו, טעמו ונימוקו עמו, אשורי يولדו, צינה ווורה אמרתו, מרבי תורה ומורה הוראה, בכדור שם תפארתו, הרב הגאון רבינו דוד שלום נקי שליט"א, מהתלמידיו המובהקים של מרכז אמרוי פוטק הדור ובנו עובדיה יוסף צזוק"ל, והולך בדרךו ההלכתית, לא זו מפסקיו ימינו או שמאלו, בין להקל ובין להחמיר.

טוב עשה המחבר שיסיכם בטוב טעם ודעת, את נימוקיו היותר מכירת הקרא��עוות בשבעית, אשר מרן אמרוי"ר עטרת ראשנו זצוק"ל ביסס וחיזק היתר זה, כדי למנע מכשול חמוץ מהקלאים רביים, וכמושל חמוץ בהצפת השוק בסחרה של שמר וונעד, מבואר בשוו"ת יביע אומר חלק י' (חיו"ד סימן לו' והלאה). וראה עוד בィלקוט יוסף השבעית וההלכותיה, מהדורות תשע"ד, שהוספנו בס"ד כמה נקודות לחזק ולבסס את יתר המכירה, שהיא כדת וכדין. ובדבר הטעונה, שהרי יש כאן אומדן דמותה בדעת המוכרים למכור באמת את קראקעותיהם לגוי בשבעית, וחסר כאן דעת מקנה, ומה שיש שטענו שככל המכירה היא חוכה ואיטולא, ואין בה ממש. כתבו להסביר שם, עפ"ד הגרא"ז, והגאון החתום סופר, לגבי מכירת חמץ, שאף שיש דעת מקנה שרוצה למכור את החמצן כדי שלא לעבור בבל ריאה וביל ימץ, מכל מקום חסר דעת קונה, שהגוי בטוח בעצמו שאין לו ממון לרכוש את כל החמצן של בני העיר, ואפילו הכי רבים סומכים על מכירת חמץ, אף שחשר דעת קונה. כי אף שאין גמירות דעת, כל שיש מעשה קניין כדת וכדין, ללא שם הנא, המכירה מהני. ועיין להחת"ס (זיו"ד סי' שי) שכחוב זוז"ל: וזה לערער על מכירת החמצן שלנו, משום שאין דעת הגוי לקנות כי הגוי סובר שהישראל עושה כן כדרך מצות אנשים מלומדה, וכל שאין דעת הגוי לקנות לא מהני וכור, כי זה איןו, שככל שקנה בדרכי הקניינים המועליים, כסף ומשיכה, והוא יודע שקוניים כזה מן הדין, והמכור עשה הכל המעשים הרואים להקנותו, אף אם אין בדעת הגוי לקנותו אמרין דברים שבלב אינם דברים. ע"כ.

وعיין בשוו"ת יביע אומר ח"י (חו"ד סי' לח'ות ד בהערה) שכתב להוכיח דאך בגונא דaicא אומדן דמווח שאין כוונת המוכר במכירה, ואין כוונת הקונה, המכירה קיימת כיון שעשה בדרכי הקניינים. והביא ש"כ המגילות ספר, כייעו"ש. וא"כ ה"ה במכירת קרקע בשבעית. ואין חילוק בין גוי הקונה את החמצן למכירת קרקעות בשמייה, שגם במכירת חמץ אם לאחר שהגוי קנה את החמצן, יאמרו לו האם קנית את כל החמצן של בית חרושת גדול פלוני, או של כל המדינה, בודאי יאמרו להם מיד שלא התכוון ברכזנות לKENOT, כי אין לו כסף זהה, וכל מה שבא לאכין הוא למשעה הקניין בלבד. ומה בכך שאילו ציעו לו כסף וכור, בפועל סוף סוף אין כאן גמירות דעת, ואם כן נעקור את כל דין מכירת חמץ בערב פסח מטהענה זו. ועל כורחנו לומר, שככל שיש כאן מעשה קניין רציני, על פי דרכי הקניין שקבעו לנו רשותינו, מהני המכירה. ולפי זה מה למכירת קרקעות בשמייה, ומה לי מכירת חמץ.

זכה המחבר להימנות עם מוצאי הרבים, תלמידין ההלכתן, מזה שנין, להרבות חיללים לתורה, להגדיל תורה ולהדרירה. ובחיבוריו היקרים, הוא מסכם בתמצית ובבירור את הדברים באופן נכוון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, בבחינת דברה תורה כלשון בני אדם, זרוי ונשכר, לאסוקי שמעתאת אלבאה דהלהכתא, להבין ולהורות לשעה ולדורות, והביא הלכות מאשר עליה בספרי "ילקוט יוסף", וכן מספרי של מרכז אמרוי"ר עטרת ראשנו רבנן של כל בני הגולה ובנו עובדיה יוסף זצוק"ל, זיע"א,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

Yitzchak Yosef

Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel

והדבר הוא לתועלת מרובה לכל שכבות הציבור, הן לאברכימ, והן לבני הכתים, ולפעלא טבא אמיןא, אישר חיליה לאורייתא.

משנה שמחה יש בלבבי בשומעי, כי אף אנשים ונשים הרוחקים מתחורה ומצוות, קובעים סדר לימוד בחוכנות אלו הנכתבות בשפה קלה ונעימה, ואת את מתוקבים לצורך מהצחים, וכן שיעורים רבים לציבור הרחוב קובעים בהן, זכות הרבי גדורלה היא עד מאד. וכמו כן, רבים ערכיהם מבחנים לציבור הרוחב ובבתי הספר לתלמידים מתוך החוכרות הלאן, עם חלוקת מלגות ותעודות הוקרה, ואין ספק שדבר זה מדרבן את הלומדים מאד, ונונן להם חشك ורצין להתחזק בלימוד ההלכה למעשה.

מצווה רבה לתמוך ולסייע להוצאת חיבורים אלו, כי זיכוי הרבים גדול הוא, ועליהם נאמר: "ומצדקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", ויבורכו מפני עליון בניין חי' ומזוני לעבודת ה' יתברך. ועיין בש"ת דברי מלכיאל (בhadra לה חלק א) שהביא את דברי המדרש (ויקרא רבא פ"ב): כל מי שהומה ומהמה אחר המצאות, מצווה קבועה לדורות אין לו, מה הנה יש לו, אבל המניח מצוה קבועה לדורות שנקראת בכל עת על שמו, חשוב כאילו עושה אותה בכל שעיה, ומתנהם בה במותו, כי מצואה זו תעשה פירוט ופירוי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הוצאה במצבה של הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עירץ היוקם מורתנו הקדושה, שעל ידי זה תרבה הדעת בישראל. שאין גובל לעילו הנשמה שלהם גורמים, ומעליהם אותה במעלות אין סוף, כי כל הוצאות שיצאו מהלימוד בהם, ומזרען וזרען ושל הלומדים והמתחזקים מהם, באמונה בה, ובשמירת התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותם, ומגנים אותם באותו בשערינו גן עדן העליון, אף אם לא זכה בהיותו פה בעולם זהה לכלת בדרכיו השם יתברך. עכ"ד.

ובשו"ת יביע אומר (חלק ח יורה דעתה סימן לו) כתוב, שלהנחתה שם הוריו עדיף יותר להדפס ספר הלכה לזכותבו את הרבים. שככל המזכה את הרבים, זכות הרבים תליה בו, ואין חטא בא על ידו. ושכרו כפול מן השמים. וכותב הרוב לב אריה, המחדש חידושי תורה והמדפסים, שכרם גדול יותר ממוקרייך קרבנותו, שעל ידי שמו ציא לאור עולם ספר שיש בו זיכוי הרבים, מתקפרים לו עונונתו. וכיוון שהבן מזכה את אביו, ראוי להדפיס הספר לזכות את הרבים, והוא זה לעילו נשמה ההורים, ויקרים בהם מה שנאמר (תהלים פ"ח): "ילכו מהיל אל חיל". וכן כתוב הגאון רבי חיים פלאגי, שלפי מה שכותב מزن הבית יוסף שכחיבת חומשיים וש"ס ופירושיהם, גם הם בכלל מלצות כתיבת ספר תורה, וזה יותר מזכה גדורלה מה שיש לכתוב ספר תורה לקרו בו ברבים. לפי זה הוא הדין למי שנחתן מעות נדבה להדפס ספר חדש מתרומות של ראשונים או אחרים, שזהו בכלל מה שאמרו (כתובות נ ע"א) "צדקה עמדת לעד", זה הכותב ספרים ומשאים לאחרים. והוא הדין למי שמודפס מכתיבת ספר תורה, שמוחזאים לאור עולם, לחקלם ביעקב ולהפיצו בישראל, ולמען עמדו ימים רבים, שבודאי שכרו כפול מן השמים, ואין לך הנצהה לעילו נשמה ההורים גדורלה מזו.

ברכתו להרב המחבר שימשיך לזכות את הרבים, ויפוץ מעינותיו הוצה להגדיל תורה ולהאדירה, ויעלה מעלה במעלות התורה והיראה לגאון ולתפארת, והיה שמו שם הגודלים אשר בארץ לגאון ותפארת, ויהי דוד לכל דרכיו משכיל ובה עמו, לאורך ימים ושותה חיים בטוב ובנעימים. "והיה עז שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו, ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יציליח". אמן.

ברכת התורה בהערכה ובאהבה רבה

יצחק יוסף
הראשון לציון והרב הראשי לישראל

אשר צולג ווים

כגנ 8
פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

תאוריינֶה תֵּהֶרְמָנָה עַזְּ

תֵּהֶרְמָנָה עַזְּ נִזְמָנָה אֲפִלְלָתָה כֵּיזָר "הָנָזָן"
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן

הָנָזָן נֵבֶל הָנָזָן וְנָאכָן וְתֵבָנָן
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן
 נֵבֶל יָמָין וְנָאכָן וְתֵבָנָן, גָּדוֹן, צָמְבָן

בָּנָי בְּנָי

הָנָזָן

הగאון הרב משה מרדיי קארפ שליט"א

מחבר סדרת הספרים "הלכות הଘג" ועובד

דברי ברכה

הו ידידי היקר הרב הגאון המובהק רבי דוד שלום נקי שליט"א, זכה להסתופף בצלו של גאון ישראל ומגדולי מוצי הربים, ומקיים עולה של תורה, הראשו לציוו הגאון רבנו **עובדיה יוסף** צ"ל, אשר כל רז לא אניס ליה, וזוכה את הربים באור תורה ובספריו הربים ובשיחות חזוק, שהיה מכתת רגליו מעיר לעיר לדרש עלם שבשדות, וזוכה להחזר עטרה ליושנה ליהדות ספרד, והגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א אשר הוא מתלמידיו, יצחק מים אף על ידי בנו הראשו לציוו הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בעל הילקוט יוסף, וזוכה לחבר חיבורים רבים "בהלהה ובאגודה" לחיזוק הربים, והכל בשפה קלה וברורה אך ורק על פי פסקי רשותיו הנ"ל, ושילב בהם הרבה דברי חכמה ומוסר והטעורות לעבודת השם יתרץך, ותהייה להשם יתרץך התקבלו החוברות לאלפיهما ורבותיהם בתפוצות ישראל.

והנני לברכו שימשיך לזכות את הربים בחיבוריהם הקדושים של תורה ומוסר, ולהשיב רבים מעוועו, עדי נזכה במהרה ל"זמלאה הארץ" דעה את ה".

בעתירת ידידו הדורש שלומו וטובתו

משה מרדיי קראפ

זמייר כהן

הगאון הרב זמיר כהן שליט"א ז"ר ארగון "הידברות"

מכתב ברכה

הנני בזה בשבח הסדרה הנפלאה שהוברה על ידי ידיך נשוי המאור גדול, גריס באורייתא תדיאר ויראת ה' היא אוצרו, מרבייך תורה ברבים בפה מפיק מרגליות, הרה"ג הרב דוד שלום נקי שליט"א, אשר בהן אסף איש טהור וכותב בלשון בהירה את ההלכות העוסקות בחיי היום יום ומועד ישראל, בדברים שכלי יהודי צרך ללימודם היטב, לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשה, שהרוי "לא עם הארץ חסיד", ולא ידיעת ההלכה אי אפשר לקיים את המצוות כראוי, גם כשהוא ירא שמים החפש בכל נפשו ומאודו להתקרב לבוראו ולעשות רצונו בלב שלם.

ומה גם שהוסיף הרב שליט"א דברי מוסר ומאמרי מדורי חוץ"ל בדברים המאיירים את המצוות ומחזקים ומעוררים להבין את מהות המצוות והחגיגים, בשפה השווה לכל נפש, וכבר פשטה סדרה זו בכל רחבי העולם היהודי באין ספור עותקים, ורבים מעמידים כי היא שעמדה להם לשמר מצוות כראוי לאחר שקבעו לימודם בו בשבתם בביתם ובכלכתם בדרך.

אשר על כן מצוה רבה לסייע ולפעול להדפסת והפצת סדרה חמוצה זו, למען יגיעו לכל תפוצות ישראל בארץ ובעולם, להגדיל תורה ולהאדירה. ולא נצרכה אלא לברכה להרב המחבר שליט"א שיזכה להמשיך להרבץ תורה ברבים בתורה שכותב ובתורה שבעל פה, וזוכה את הربים בערו חיבוריהם רבים טובים וموעילים, מתוך הרחבות הדעת ושפע רב ברוחניות ובגשמיota.

"והיה כע' שתול על פלגי מים אשר יתנו פריו בעתו ועלהו לא יוביל וכל אשר יעשה יצלח", אמן.

זמר כהן

ז פתח דבר כט

אמרו חז"ל (ברכות ח ע"א): גדור הננה מגיע כפיו, יותר מירא שמיים, כי בננה מגיע כפי כתוב, "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", אשريك בעולם הזה, טוב לך לעולם הבא, ואילו בירא שמיים כתוב רק "אשרי איש ירא את ה'", ולא כתוב גם "וטוב לך". יש להתבונן, מי הוא "יגיע כפיים" זה, שככל כך החשיבו ח"ל יותר מירא שמיים. הלו אס הוא ירא שמיים, אם כן פשוט שהוא עדיף מירא שמיים בלבד, שהרי יש בו שתי מעליות. ואם אין לו יראת שמיים, אם כן היאך יתכו שהוא עדיף מירא שמיים?! והלו אברהם אבינו אמר: "רק אין יראת אלקים במקומות הזה וחרגנין"?

על שאלה זו עונה המהר"ש"א, שמדובר בחכם שבא לידי ספק בהלכה, למשל, שחת בתהמה ונמצא בה חשש טריפה. יש חכם שmiriat שמיים שבו, מהחמיר על עצמו מספק ולא אוכלת, עליו נאמר "אשרי איש ירא את ה'", אשrico בעולם הבא שהחמיר. אבל יש חכם שיינע לחפש בספריו הפוסקים, עד שמצוין היתר ברור וمبוסס וסומך על שמוותיו ואוכלת. תלמיד חכם זה מעלה יותר, שברר את ההלכה למשה, ולא אסר מספק, עליו נאמר "אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא", אשrico בעולם הזה, שאכל את האוכל, וטוב לו לעולם הבא, שהתינגע בתורה. וזה לשון המהר"ש"א: "מי שבא לידי ספק טריפה, והוא ירא את השם ומהמיר על עצמו מספק לאוכלת, הנה אשrico בעולם הבא שמנע עצמו מספק טריפה. אבל הננה מגיע כפיו, יש לו מעלה יתרה, שמייגע עצמו וכפיו למצוא היתר לספקו עד שאוכלת. הנה הוא הזוכה לשני עולמות, שנאמר בו אשrico בעולם הזה, שהרי אוכלת, וטוב לו לעולם הבא, שהתינגע נפשו בתורה".

מכאן אנו רואים כמה גדור כוחו של תלמיד חכם שמתיר את הספק לאחר בירור ועיוון אמיתי בספריו הפוסקים, ובכך מבירר את ההלכה לאמיתת של תורה. כי אין זו חכמה לאסור מספק, וכלשונו רשי' (פסכת ביתא ב ע"ב): "גדור בח המתר שסומך על שמוותו ואינו ירא להתר, אבל בח האסור אינה ראה, שהכל יכולים להחמיר, ואילו בדבר המותר".

והנה זכה המהר"ש"א בפירושו הנ"ל לכוכן לפירוש רבותינו הרашונים במה שאמרו בגמרה מסכת חולין ומד ע"ב: איזהו תלמיד חכם? זה הרואה טריפה לעצמו, ועליו הכתוב אומר: "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", וזוכה ונוחל שני עולמות העולם הזה והעולם הבא, אשrico בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא. וככתב הרשב"ץ בספריו בין שמוועה וטרפות הרואה פרק א), וקבלתי פירושו מאבא מאירי ז": הרואה טריפה לעצמו ומתייר מתווך פפלולו, זה דבר של חשיבות, ונקרא תלמיד חכם, כמו שאמר רבא, חכמיםMRI [חכם בני] יוסף כמו רבוי יוחנן בטרייפות, וכן אמרו לרבי מרשיא חכמת בטרייפות הרבה יוחנן. שהחכמים היו משתמשים כשהיו רואים טעם להתר בטריפות, כמו שאמרו במסכת סנהדרין (ק ע"א) רבא כשהיה רואה טעם להתר בהמה שהיה בה ספק טריפה, היה אומר "חו דקה שרינא לכו עורבא", [ראו שאני מתייר לכם את העורב], כלומר, אלמלא הוראתך הייתה נאסרת لكم בהמה עורב. ולא כל אדם יש בו חכמה למצוא טעם להתר בספק טריפות, ובזה היו בודקים את התלמידים אם הגיעו להוראה אם לא, כמו שאמרו

(חולין זה ע"ב) על רבינו יוחנן שרצה לבדוק את שמו אל אם הוא חכם, שלח לו שלוש עשרה ספקות בענייני טריפות, ולאחר שהתירן שמו אל, שיבח אותו רבינו יוחנן ואמר: 'יש לי רב בבל'. והוא שאמור רב חסדא: איזהו תלמיד חכם, זה הרואה טריפה לעצמו, שאינו צריך להראות לאחרים אלא מתוך חכמו הוא כדי להתייר, שענין תלמיד חכם אינו אלא להראות כוחה דהיתר, כי האוצר אינו מראה בה כח חכמה. וזהו שאמור "יגיע בפְּנֵיךְ כי תאכל", כי מתוך שינע בתורה ומוצא טעם להתייר, הוא אוכל. והחכמים היו משבחים כשהיו אוכלים בהיתר מתוך הראותם במה שהיו אוסרים אחרים, כמו שאמרו (חולין נט ע"ב) בענין 'עז כרכוז', שהסתפקו בו חכמים אם מין בהמה הוא וחלבו אסור, או מין חיה וחלבו מותר, ופסק רב שמואל שמיון חיה הוא וממילא חלבו מותר באכילה, ולקח סל מלא מחלב זה ואכל ממנו, וקרה על עצמו את הפסוק ומשלי יה כ: "מִפְּרִי פִּי אִישׁ תַּשְׁבַּע בָּטָנוֹ", לפי שידע בחכמו שהיא חיה. וכן (שם נא ע"ב) נהג רב יצחק בספק אחר, ולקח זוקא מהבשר המשובח ואכל. וכן עשו הרבה בר בר חנה ורבא להתייר ספיקות מסויימות וקנו מהבשר ואכלו. ועל זה אמרו שהמתיר זוכה ונוחל שני עולמים, העולם הזה שהוא אוכל, וגם העולם הבא שהורה כהלכה. ולמדנו מכאן שאף על פי שהמוניה לבדוק בהמות הוא ירא שמים, שהרי לא מינוחו עד שהוחזק לחבר, אפילו hei צריך שהיה חכם בטריפות, כדי שלא יבוא לאסור את המותר מתוך יראת שמים, ויבוא להפסיד ממונו של ישראל. ע"ב. וכיוצא בזה פירש הר"ן (שם ט ע"ב): איזהו תלמיד חכם זה הרואה טריפה לעצמו, כלומר שהגען לכלך שידעך לפרש אייזו כשרה ואייזו טריפה, והוא כדי לסמוד על עצמו בהכרעת דעתו להיתר ואינו צריך להראות אחרים, ועליו הכתוב אומר: "יגיע בפְּנֵיךְ כי תאכל", רוצה לומר שהגיעה שינע בתורה גרמה לו שלא להפסיד ממונו על ספק. ע"ב.

נמצאו למדים, אייזו היא דרך ישבר לו האדם כדי לזכות להיות מורה הראת לאמיתה של תורה? אך ורק על ידי חקירה ודרישת, וחיפוש ועיוון בדברי רבותינו הראשונים ועד אחרונים, ואט אט יזכה גם להגעה לפוסוק "בכוחה דהיתר", וכן שכתב הרמב"ם, וזה לשונו מובא להלן בשלימותו: "וכבר באנו שהרואי להתייר לכל בני אדם כל מה שאפשר להתייר ולא נתיריה עליהם. ויש לאדם الآخر בין לבין עצמו, שיחמיר על עצמו כל מה שירצה". ויכול להגעה זהה, אך ורק בריבוי לימוד ושינויו ה"בית יוסף" שהוא ספר יסוד הייסודות לכל מורה הראת, שכאשר יראה הייך מרו רבו יוסף קארו זיע"א חתר בכל הלכה והלכה לעומקה וביררה מהש"ס ורבותינו הראשונים, והביא מערכת לקראות מערכת, הללו מיימים והללו משמאילים, הללו מתירים ולהללו אוסרים, הללו מחייבים והללו מוציאים, ואחר כל זה הכריע בינהם לצד אחד, מזה לימד וככה יעשה גם בשאר מקרים ופרטים המתחדשים בכל יום יום. וכשיתבונן יראה, כי אף כאשר הכריע מרו להקל בכוחה דהיתר, הלא הביא גם פוסקים אחרים גדולי עולם, הראשונים כמלacons שפסקו להחמיר, ובכל זאת לא חת מלחריע ביניהם להקל, ולבקוע כן הלכה ברורה בשלחונו הטהור על פי כלל הפסיקה המסורתים לנו ממצוקי תбел דור אחר דור. וכך כאשר גם אנחנו נאחזו היטב בכללים אלו, את נקבל כח להורות לאמיתה של תורה בכוחה דהיתר לא חש.

גם בשו"ת שבט הלוי (חלה ב סימנו נ) כתוב: "פעם אמר לי גאון ישראל החזון איש ז"ע באחת משיחותיו אני, כי בוגורי למד הרבה טור ובית יוסף, והיו חבריו מלעיגים עליו ואמרו שיהיה זה מלמד תינוקות, וסימן ואמר: ברוך השם נעשה מה שנעשתי". וכן הגאון המופלא רבנו עזרא עטיה צוק"ל, היה רגיל לומר לתלמידיו: "תלמדו הרבה בבית יוסף, כל עסקיכם יהיה בבית יוסף". וידוע שהמהרש"ס היה גאון עצום והתרברך בכוחה דהיתרנא גדול, ופעם שאלוהו תלמידיו מהיכן שאב כח זה? והשיב להם: רק מכח לימוד ושינונו הבית יוסף. ובהיותו חולה מאד, באה לפניו שאלה בהלכות שבת, והשיב להם הלכה זו נמצאת בבית יוסף בירחה דעה סימנו זה וזה. והמה תהמהו, כיצד הלכה השicket להלכות שבת ומופיעה בדרך אגב שם, זכרה הרב, ועוד בהיותו חולה? אמר להם הרב, מה הפלא: "אם שיננתי את הבית יוסף ארבע מאות פעם, כיצד יתכן שלא אזכור!!"

אמור מעתה, מה מפליא שישנם המטלילים דופי בפוסקי הלכה הפסיקים לפי כללי הפסיקה שיסדו לנו רבוטינו ז",ל, אם "ספק דרבנן לקולא" או "ספק ספיקא" וכיוצא בהם, כאילו הם בדו כללים אלו מלייבם, והלא מפורש בגמרא מסכת עבודה זרה וע"א: "בשל תורה הילך אחר המכמיר, ובשל ספרדים הילך אחר המיקל". וכן הכלל של "ספק ספיקא" מבואר בש"ס בכמה וכמה מקומות וכתחות ט ע"א, קידושו עה ע"א ועוד), וכל שעסקו בהלכה רואה על ימין ועל שמאל בדברי כל הפסיקים, הייך השתמשו בכללים אלו ובעוד כללי ההוראה ביצוא בהם. וכל טוותם באה להם מחמת שעיקר לימודם בספרים שכל נטייתם אך ורק להכמיר, ואני רגילים בלימוד הבית יוסף כיואת ומכatzדר, ומAMILIA לא קיבלו את כח ההכרעה להקל, ולכנן בכל דבר נוטה ליבם להכמיר מחמת פחדם ומוראים הבאים להם מחוסר ידיעת.

והנה הרמב"ס בתשובתו (סימנו שה סימנו שי) נשאל על דין דרבנן מסויים שפסק להקל בו, וחכם השואל רצה לאסור מחמת חשש שהוא, וכותב לו הרמב"ס: הטעם להקל מפני שהוא ספק בדורבננו, וראיה על זה אמרת ז"ל "ספק דרבנן לקולא". ובזה ההיקש לבטל ראיית מי שזכרתם שאסור זה, מפני חשוש עדיין, שאם כן יהיה הדבר הולך ללא תכלית [בלי סוף]. ואילו אסרנו כל דבר שהוא ודאי מותר, בשבייל ספק איסורא שאפשר למצוא באותו הסוג הודי או במינו, הינו אוסרים כל המותרות כולן. והוא נחיזק איסור וכל שכן שנביא לדבר שהוא מותר ודאי, ונאסור אותו מפני חשש הספק, וזה יכול יציאת מה הכללים הקשיים התלמודיים, ושלא נשגיח בעיקרי הדינים, ושנלך אחרי ניצוח המנהגות בלבד, לא דבר אחר. אך אם יש מנהג ידוע, צריך להזהר בו מאוד, ובבד שידע שאותו דבר מותר, ואוסרו על עצמו מצד שמדקדק על עצמו. אבל אם היו אנשי אותו המנהג חושבים בדבר המותר שהוא אסור, והם מתמידים על מחשבת האסור בו, אין ראוי להניחם בזאת המחשבה בשום פנים, אבל צריך למחות בידם ומודיעים להם שזאת שחייב בו שהוא אסור, הוא מותר, ונפל להם באיסורים טעות, לפי שאין ראוי לקבוע הטוות בשום פנים. ואין הפרש בין אוסרו את המותר או אוסרו המותר, הלא תראה כי Zukn שמרה, אין הפרש בין התירו האיסור או אוסרו המותר, כפי התנאים הידועים שיחרג. כבר בארנו שהרואי להתיר לכל בני אדם כל מה שאפשר

להתיר ולא נטרח עליהם. ויש לאדם الآخر בין לבין עצמו, שיחמיר על עצמו כל מה שירצה. וכותב עוד (שם סימן טכ): **הסובר אישור במאכל או במשתה שהוא מותר, ונתרחק ממנו מפני האיסור, יצא מכל הרבנים וכפֶר בתורה שבעל פה.** זהו מה שנתרפס מהוראותינו בזאת הענין, וזה قولו אמרת מבואר, לא יחולוק על דבר ממנו אלא או כי שאיןנו מדקדק בתורה ומגנה האמתיות אצל ההמון. ע"ש.

גם המהרש"ל בים של שלמה (ובבא קמא פרק ד סימן ט) כתוב, שהאסור דבר אחד במקומות שמותר או המותר במקומות שאיסור, הרי זה ככופר בתורת משה. מה לי דיבור אחד מה לוי כל התורה, כמבואר ביוםא (לח ע"ב) שדבר אחד מה תורה נקרא תורה ה'. ע"כ. וכותב הש"ך, אסור לאסור את המותר אפילו בשל גוי ואפילו שאין הפסד בדבר, ואם הוצרך לאסור מחמת הספק, כל שאין האיסור ברור כמשמעותו, צריך המורה לומר לשואל שאין האיסור ברור. וכותבו הגאון רבי חיים פלאג'י ועוד, המהמץרא לאחרים נגד פסק מרן, עניין עונש בידיהם, שמאבד ממונם של ישראל. והריהו כעובר על עבירות שבין אדם לחברו שאין يوم הכיפורים מכפר חס ושלום. וכותב הרاء"ש, **"ועל האסור להביא ראייה ברורה וחזקה, כי התורה חשה על ממונם של ישראל".**

achi ורעי היקרים, אנחנו נמצאים בערב שנת השמייה הבאה עליו ועל כל ישראל אחינו לטובה ולברכה. לצערנו הרב, ינסם המוציאים לעז על היתר המכירה מבלי לחקר ולדרוש בסוגיות אלו כלל וכלל, ואף בזים לאחרים הנוהגים כדעת רוב ככל הפסקים, גודלים וענקים הרוח זי"א כפי המבוואר להלן, ינסם גם שהפריזו בדבורי הבעל ונגאי לומר, שככל האוכל מהיתר המכירה באילו אוכל נבלות וטריפות, ויש אף שלא עונים "אמנו" אחר המברך על היתר המכירה, וכיוצא בדברים שונים ומשונים כאלו ואחרים. וכל זה נגרם להם מחמת שלא עינו בסוגיות אלו כיואת, ומהמתו חוסר הערכתם לאותם גודלי עולם וענק הרוח. ולפחות אם היו אוחזים בפלך השתקה, ניחא, אבל המוציאים לעז על ישראל קדושים ועל גודלי הדורות, עליהם נאמר וישעה מד יח: "לא ידעו ולא יבינו, כי טה מראות עיניהם מהשכיל לבטם".

אין ספק כי המבקש את האמת, עליו לעזון בספר הפסקים שדיברו בנושאים אלו, ואם אמר שאין לו ספרים, הלוא ברוך השם שו"ת יביע אומר מצוי בכל מקום, וכותב שם בעשר תשיבות והובא כתיפה מן הים להלו, והציג את כל הצדדים, והאריך והרחיב לעונות על כל טענות החולקים, באופן שהמחפש את האמת באמת, ימצא כל מבוקשו. ונסים בדברי רבנו אברהם בן הרמב"ס בספרו "המספיק לעובדי ה": אדם שהוא שלם בדתו, ואין תאוותיו מתגברות עליו, ומולמד בתורה ובכללי ההלכה, ושלם בהגינוי ומעיוון כראוי, איןנו צרייך שכנווע, וזאת משום שהאמת והשקר נוגדים זה את זה, ועל ידי גילוי האמת יתעלם השקר ממנו, אבל מי שייצרו גובר עליו וمعدיף הניצחון בגלל חיתו, ומגן על מנהגו ומה שנתחנד עליו, ובפרט אם נמצאים אצל הגאה וכשר�. בהלכה, כמעט ברור שלא יחוור בו אפילו על ידי הוכחה ברורה ומאה ראיות. ע"כ. יזכרו השם יתברך לכובן לאmittah של תורה, ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד, אכן.

* מבוא *

ארבעים שנה סבבו בני ישראל בדבר, בהנחותו של משה רבנו, ומוגמת פניהם - אל ארץ ישראל. אולם טרם כניסהם - התבשר משה רבנו מפי ה', כי הוא לא זיכה להכנס לארץ. קשה היה הדבר בעיני משה: כפי שהוא אומר לישראל בדבריו האחוריים וברבים ג' כה: "זאתה נא אל ה' בעת ההיא לאמר... אעבה רגא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, קחר הטוב הזה והלבן... ויאמר ה' אלי: רב לך, אל תוסף דבר אליו עוד במדבר הזה".

אומרים רבותינו (מדרש רבה דברים יא ט): חמיש מאות וחמש עשרה תפילות משה רבנו [במני "אתחנן"]! תחנונים רבים הוא שפך לפני ה', שיתן לו להכנס אל ארץ ישראל. אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם! גלו וידוע לפניך יגעי וצער, כמה יגעה והצטערתי על ישראל עד שייהיו מאמינים בך, כמה צער הצטערתי עליהם עד שלימדתי אותן תורה ומצוות. וככשוו, שהגיעה טובותם של ישראל, אתה אומר לי: "לא תעבור את הירדן הזה"?! זהו תשלום העובודה של ארבעים שנה שעמלתי עד שייהו עם קדוש ונאמנו?!

עוד התחנן משה רבנו ואמר: רבון העולמים, אתה קראתני "משה עבדי", ואתה כתבת בתורתך (שמות כה): "וְאָם יֹאמֶר יְאַמֵּר הָעָבֵד, אֲהַבְתִּי אֶת אֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּנִי, לֹא אָצַא חָפְשִׂי", ואני אהבתו אותו ותורתך ובניך, لكن לא יצא חפשי - איןני רוצה למות טרם שאכנס לארץ ישראל! וככשוו בבקשה ממד', "הָאָזִינָה אֶלְקִים וְפָלָתִי, וְאֶל וְתַעַלָּם מִתְחַנְּתִי!" (תחומה ואתחנן יד)

כה הרבה משה רבנו להתחנן לפני הקב"ה, אולם ה' אמר לו: "רב לך, אל תוסף דבר אליו עוד במדבר הזה"! (והאריכו רבותינו בסיבות לכך. עיין בדברי המפרשים דברים ג' ועוד).

ובאמת, מדוע כל כך רצה משה רבנו להיכנס לארץ ישראל?

ודרש רבינו שלילי: מפני מה נתואה משה רבנו להיכנס לארץ ישראל וכי לא יכול מפירה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבהמצוות נצטוו ישראל, ואין מתקימות אלא בארץ ישראל. אבננס אני לארץ, כדי שיתקיימו כלן על ידי! אמר לו הקב"ה: מעלה אני עלייך כאילו עשיתם! (סוטה יד ע"א)

משה רבנו - גדול הנביאים, מנהיל התורה, הגיע להשגות רוחניות שאין לתאר: "זתמנת ה' יביט", עלה למרום ושחה שם ארבעים יום וארבעים לילה, הקב"ה בכבודו ובעצמו לימדו את התורה; ועם כל דרגותיו הרוחניות - הוא שואף ומיחל, מבקש ומתחנן - להכנס לארץ ישראל, לקיים את מצוותיה!

אך יש לשאול, מדוע שאלת הגמara על משה רבנו: "וכי לאכול מפירה הוא צריך"? וכי יש לנו איזו מחשבה שאולי משה רבנו רצה להכנס לארץ ישראל, כדי לאכול מפירותיה המשובחים? האם מישחו יעלה על הדעת שאלת צו בכלל? ועוד - מדוע שאלת הגמara: "וכי לאכול מפירה הוא צריך" -لاقאורה מותאים יותר לשאול: "וכי לאכול מפירה הוא רוצח"?

התשובה לכך - יש בה בשורה מיוחדת עברוננו: אכן יש מקום לחשוב, שימושה רבנו צריך לפירותיה של ארץ ישראל, כי "פירות ארץ ישראל מסוגלים ליראת שמים!" - כד אמר רבנו האר"י ז"ל. לכך שאלת הגמara "וכי לאכול מפירה הוא צריך?" - האם משה רבנו צריך לאכול מפירות ארץ ישראל כדי לקבל יראת שמים, והלווא "יראת שמים לגבי משה רבנו - מלטה זוטרא היא [דבר קטו הוא]" וברכתו לג ע"א).

"ובאמת שאין פלא כי פירותיה של ארץ ישראל מסוגלים ליראת שמים. כי אדמה ארץ ישראל מקודשת מכל הארץות, ובאדמתה מקיימים הרבה מצוות, כגון: שמיטה, ערלה, נטע ربיעי, תרומות ומעשרות ועוד. אס כן, אין פלא שלפירותיה יש סגולה של יראת שמים. וזה שאמר משה רבנו למרגלים (במדבר יג כ): "והתמחזקתם - ולקחתחם מפרי הארץ" - אם צריכים אתם חיזוק ביראת שמים - ולקחתחם מפרי הארץ! (שדי עיר עח)

מצוות מדיניות במדינת התורה

רבות מן המצוות התלויות בארץ [המצוות הקשורות לאדמה ארץ ישראל], חיובן מן התורה הוא דוקא כאשר רוב עם ישראל נמצאים על אדמתם. מדוע? מהו משמעות הדבר? נתבוינו ונראה.

בארץ ישראל הנהלה לה במשך מאות שנים - מדינה מיוחדת מאד במיניה!

מדינה שמעוגנים בחוקיה - ערכי צדקה, חסד וחמלה.

מדינה שמנהגיה הנעלמים - חפכו באמת בטובת העם, ולא רק עסקו במשחקי כסאות.

מערכת המשפט במדינה זו הייתה הטובה, הייעילה וההוננת ביותר בעולם. ללא dúvida של שוחד ושחיתות המצויים לרוב במערכות אלו.

לצערנו, טלטлот רבות עברו על מדינה זו, עד אשר לפני אלפיים שנה, התפרקה סופית, וางנו לא מפסיקים להתגעגע אליה, ולהתפלל לה' שיכוננו אותה מחדש, בירת שאות ונדולה.

כו, זהה מדינת התורה, מדינת ההלכה האמיתית. מדינתם של עם ישראל בשזו לבונן בארץ ישראל חי מדינה - ביחסות התורה ומצוותיה.

התורה הקדושה כוללת מצוות, לא רק לאדם הפרטני, אלא ישנו אף מצוות "מדיניות" שמשמעותו לכוון את עם ישראל כעם על אדמותו.

כאשר יושבים רוב עם ישראל בארץ ישראל, צרייכים הם לכוון לעצם ח' מדינה, להקים לעצם מוסדות שלטון, לבסס מערכת כלכלית, מערכת בטחונית וכו', כמו כל מדינה מתוקנת.

וכאן, באות מצוות הארץ, ומנוחות את עם ישראל לייסד את מדינתם באופן התואם לערכי התורה, ובאופן שיבסס ויחזק בלב האזרחים את החזון והשאיפה כעם ה'.

לכן מצוות "מדיניות" אלו, שבאות לחזק את ההתנהלות הנכונה של עם ישראל - כעם, חיובו מן התורה הוא דוקא בארץ ישראל, ודוקא כשהרבות עם ישראל נמצאים בה.

נתבונן ונראה.

המדיניות הכלכלית במדינת התורה

לכל מדינה ישנה מדיניות כלכלית מסוימת. ניקח כדוגמה שני סוגים מדיניות כלכלית המוכרים לנו, השונים ומןוגדים זה לזה: רוסיה הקומוניסטית לעומת ארצות הברית הקפיטליסטית.

רוסיה הקומוניסטית דגלה בידוע בשוויון חברתי. לאזרחים אין נכסים ורכוש משלהם, אין עשיר ואין עני, אלא הכל שיך למדיינה, והיא המפרנסת את אזרחיה שווה בשווה. בידוע, על בסיס אידיאל זה הוקמו, עם קום המדינה, ה"קיבוצים", שמהותם שיתופי ושוויון מוחלט בין כל חברי הקיבוץ.

לעומת זאת המדיניות הכלכלית בארצות הברית הפוכה מזו: קפיטליזם, צבירת הון. כל אזרח צובר לעצמו הון, ואין שום שיתוף או אחריות הדידית בין האזרחים. העשיר שוצר הון יהיה מעורש, ואילו העני יוכל גם למות ברעב, ואין מי שיקח על עצמו את האחריות לגורלו. איש איש בכיספו יחייה.

ברור לכל, שבשתי הגישות הללו קיימים חסרונות גדולים. הקומוניזם לא החזיק מעמד, ומוהם גם לא הקיבוצים שקבעו בעקבותיו, כי האדם אינו יכול לדכא כליל את נטייתו הרוכשנית. היכולת להשיג ולרכוש לעצמו קניינים פרטיים, הכרחית עבורו, ונוננת לו טעם וモטיבציה לעשרות ולפועל.

ומנגד צבירת רכוש מבעלי להתחשב בחלשים ובעניים, הינה גרוועה מאד, ובודאי שהיא מנוגדת לדרך התורה. ומשמעותו שלآخرונה גם הגישה הקפיטליסטית בארה"ב הולכת ומתעדננת וייש כבר יותר תכניות "רווחה" שמשמעותו שלשלטן. גם אם הדאגה לעניים אינה

בראש מעיינם, מכל מקום הבינו שהתעלומות מנו השכבות החלשות, בסופה של דבר פוגעת בכלל האוכלוסייה.

ומהו המידיניות הכלכלית ב"מדינת התורה"?

אומרת התורה: "כִּי יִהְיֶה בָּקָר אֲבִיוֹ מַחְדֵּחַ אֲמִיךָ בְּאֶרְצֶךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ, לֹא תִּאֲמַض אֶת לְבָבֶךָ וְלֹא תִּקְפֹּץ אֶת יָדֶךָ מַחְדֵּחַ אֲבִיוֹ: כִּי פָתַח תְּפַתַּח אֶת יָדֶךָ לֹו וְהַעֲבִיט עַבְיִטְנִי דַּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לֹו. הַשְׁמֵר לְךָ פָּנִים יְהִיא זָכָר עַם לְבָבֶךָ בְּלִיעֵל לְאָמֵר קָרְבָּחַ שְׁנַת הַשְׁבֻעָה שְׁנַת הַשְׁמִתָּה וְרַעַת עַיִּיךְ בְּאֶמְיךָ הָאֲבִיוֹ וְלֹא תָנַע לֹו וְקָרָא עַלְיָךְ אֶל ה' וְהִיא בָּקָר חֲטָאת: נָתַונְךָ תָּנַע לֹו וְלֹא יִגְעַש לְבָבֶךָ בְּתַתְךָ לֹו כִּי בְּגַלְל הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרָכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכָל מַשְׁלִיחָךָ: כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיוֹ מִקְרָב הָאָרֶץ עַל כֵּן אֲנַכִּי מַצּוֹּךְ לְאָמֵר פָתַח תְּפַתַּח אֶת יָדֶךָ לְעַנִּיךְ וְלְאַבְיִינָךְ בְּאֶרְצֶךָ". (דברים טו ז-יא)

"ובקָרְבָּךְ אֶת קָצִיר אֶרְצֶיכָם, לֹא תִּכְלַח פָּאֵת שְׂדֵךְ לְקַנְדָּר, וְלַקְטֵת קָצִירָךְ לֹא תַלְקַט: וּבְרָמָךְ לֹא תַּעֲזִיל, וּפְרַט כְּרָמָךְ לֹא תַלְקַט, לְעַנִּיךְ וְלְאַבְיִינָךְ אֶתְכָם, אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכָם". (ויקרא יט ט)

"מִקְנָה שֶׁלְשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת כָּל מַעֲשֶׂר תְּבוֹאָתֶךָ בְּשָׁנָה הַהוּא וְהַנַּחַת בְּשָׁעָרֶיךָ: וּבְאַלְמָיו כִּי אֵין לוֹ חָלֵק וּנְחָלֵק עַמְּךָ, וְהַגְּדוּלָה וְהַחִיטָּה וְהַאֲלִמָּה אֲשֶׁר בְּשָׁעָרֶיךָ, וְאַכְלָוּ וּשְׁבָעוּ לִמְעוֹן יִבְרָכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדֵךָ אֲשֶׁר תַּعֲשֶׂה". (וירבים יד כה)

מצד אחד, התורה במפורש אומרת "כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיוֹ מִקְרָב הָאָרֶץ", ככלומר ישנה מציאות של עשירים ועניים, ישנה אפשרות של צבירת הון, אבל מנגד אסור לשכוח ולהפקיר את העניים והחלשים, כמו שימוש הפסוק ואומר: "עַל כֵּן אֲנַכִּי מַצּוֹּךְ לְאָמֵר פָתַח תְּפַתַּח אֶת יָדֶךָ לְעַנִּיךְ וְלְאַבְיִינָךְ בְּאֶרְצֶךָ".

הדאגה לעני צריכה להיעשות בצורה ממסודית ומוסדרת. העני לא יהיה נתנו רק לחסדים של אנשים פרטיים אלו או אלו, אלא יהיו חוקים שיבתיחו לו את פת לחמו בכבוד.

לכן, כאשר נמצאים כל ישראל על אדמתם, מקימים לעצמם חify מדינה, באות מצוות הארץ השונות, ומהיבוט את הנtinyה לעניים באופן ממשדי ומערכות, **בمعنى "מיסים"** קבועים המוטלים על כל אזרח ואזרח. ומהם: מעשר עני, לקט שכחה ופהה, הפקר הפירות בשבייעת, שמיטת כספים ועוד.

[וכען מה שקיים היום, להבדיל, "המוסד לביטוח לאומי" הבא להבטיח משענת כלכליות לחלישים, באופן מובנה ומערכות, ולא באופן המتبבס על נדיבותם לב כזו או אחרת של אנשים פרטיים. אלא שמדובר עליינו להבדיל אלף אלפי הבדלות בין הקודש ובין

החול, כי במצוות התורה, מלבד הרובד הפשטן הנראה לעיננו, יש אין סוף של עומק וטעמים, וכן צדק אלוקי מדויק ומוחלט].

המחשה מעניינת לנחיצותה וחשיבותה של מערכת צדקה זו, אנו רואים ב מגילת רות. רות, הגיורת הטרייה, מפארת אצילות נפשה לא רצחה ליהנות ממוננותبشر ודם, ונמנעה מלקלבל תמייה וצדקה מקורובי משפחחת בעלה המנוח, על אף שהיו עשירים ויכלו לתמוך בה. אבל לעומת זאת היא כו' הילכה לשדה ללקט "לקט שכחה ופאה", כי אלו הן מתנות שהتورה מראשת זיכתה עבור העניים, ולכנן הם מגיעים לה בזכות ולא בחסד.

הצדק שבעצמה

כותב הרב שמואל רפאל הירש זצ"ל: הקב"ה ברוב חמלתו לא הפקיד את גורל עניינו אלמנתו ויתומיו בידי רגשות חסד עראים כאלו. באמצעות דיני יובל, שביעית, איסור ריבית, מעשר עני, פאה שכחה ולקט, מיזוג הקב"ה את החסד עם יראת השם, והפק את דאגה לאומללים ואחזקתם לחוב קדוש בלתי נמנע...

לא מידי הנוטן מקבל העני את פרנסתו, כי אם ישר מידיו המלאות והפתוחות של הקב"ה. הנדבה בישראל קרואה בשם "צדקה". מילה נגזרת משורש "צדק" ומקבילה יותר למושג הצדק מאישר למידות הרחמים. (במעגלי החיים - ט"ז בשבט)

חיזוק מוסדות התורה וההנאה הרוחנית

כעת נתבונן על פנו נוספת, כיצד המצוות התלויות בארץ מכוננות אל נכון את חייהם והמדינה של ישראל.

והפעם נתבונן על הפן ה"לאומי", על חיזוק הזיהות היהודית, חיבור הארץ לחזון ולשאיפה של עם ישראל.

עם ישראל איןנו עם הכל העמים, צורכי המדינה אינם מסתמכים רק בצרcis חומריים בכל המדינות: מערכת בריאות, תשתיות, כלכלה, ביטחון וכו', אלא מעל הכל עומדים הצרכים הרוחניים. עם ישראל זוקק למערכת חזקה שתשמור על השאיפות הרוחניות שלו ועל הקיום התמידי שלחן.

ולשם כך, הובדל עם ישראל שבט שלם, אשר לא קיבל נחלה בארץ ככל השבטים, אלא "ה' הוא נחלתך", הם מתרכזים סביב עבודת בית המקדש, ובעצם כל חייהם סביבת התורה ועובדותה. השבט הזה, שבט לוי, הוא שנותן לעם ישראל את העוצמה הרוחנית שלו. וכך כל יהודי מחויב להפריש עבורם חלקים שונים מיבולו ומכספו להחזקתם.

להבנת חשיבות העניין, ניקח כדוגמא תקופה בהיסטוריה של עם ישראל, שבה הייתה

התורופפות בקיום המצוות של החזקת של שבט לוי, והדבר הוביל לכך שהמצב הרוחני של העם ירד פלאים.

היה זה בתחילת תקופת בית המקדש השני. לא בנקל נבנה בית המקדש השני, שרשראת של קשיים עברה על רכבות העולים שעלו לארץ ישראל כדי לבנותה: רדייפות מעמי הסביבה, הלשונות, הפרעות, ואף 'הקפאת בנייה' שנגזרה עליהם על ידי המלוכות, עד שלבסוף ניתנה רשות ובנייה בית שני הושלם. או אז הייתה זו שמחה גדולה לבני ישראל יושבי ארץ הקודש. ברם, כעבור דור אחד, פגה ההתקלהות, והעם שב לחיה חולין. לא עברו ימים רבים, וליקויים גדולים נראו בחיה הדת של העם. הדור החדש אשר לא התנסה בסבל ותלאה כדור הראשון, לא יכול היה להתגבר על המכשולים הכלכליים והרוחניים שעמדו בדרכו.

רוב היהודים היוaicרים עניים שעבדו בעמל כפים, ועמדו בפני קשיים כלכליים גדולים מאד. המיסים שהטילו עליהם מושלי הארץ היו קשים מנשו. אף שונות בצורית קשות פקדו אותם, שבהם נאלצו ליטול מן העשירים הלוואות בריבית, וכשהלא עמדו בהחזר הכספיים, ניטלו מהם בניהם ובנותיהם לעבדים ולשפחות.

הaicרים בעוניים השתמשו מלהbias את מעשורתיהם ומתנותיהם לכהנים ולהלויים שבירושלים, והכהנים והלויים נאלצו לצאת אף הם לעמל השודה. על ידי ירד מאד כבוד עבודה בית ה' וכבוד הכהונה והלויה, וכן ירד פלאים מעמד התורה. הכהנים, עליהם הוטל ללמוד ולהורות את התורה בקרב העם, הזינו את תפקיד ההוראה כמעט לגמרי, והתורה נשכח מפני העם. אף עבודות הקרבות נזנחה ונעשתה שלא בכבוד ובחדר הרואים לה.

ביטוי למצוות רוחני ירוד זה, מוצאים אותו בנבואותיו של הנביא מלאכי, אחריו הנביאים:

← **תוכחה לכהנים על ביזוי עבודת הקרבות:** "מישא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי:
אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם, אָמַר ה' ... בָּן יְכֹבֵד אָב, וַעֲבֹד אֲדֹנֵי, וְאָמַר אָב אָנִי - אֵיתָה כְּבוֹדִי
וְאָמַר אֲדוֹנִים אָנִי - אֵיתָה מָרוֹאִי!" אמר ה' צבאות לכם הכהנים בוזי שמי, ואמרתם
במה בזינו את שמי: מניישים על מזבחיך ללחם מוגל ואמרתם בפהandalוך באמורכם
שלחן ה' נבזה הוא: וכי תפשוו עור לשבח אין רע וכי תפישו פשת וחלקה אין רע,
הקריבתו נא לפחתה, הייעץ או הייש פניך!!" (מלאכי פרק א')

← **תוכחה לכהנים על ירידת מעמד התורה:** "וַעֲתָה אֶלְיכֶם הַפְּעֻזָה הַזֹּאת הַכְּהָנִים:
אם לא תשמעו ואם לא תשים על לב, ליתת כבוד לשמי אמר ה' צבאות...
וידעתם כי שלחתתי אליכם את הפזונה הזאת, להיות בריתני את לוי אמר ה'
צבאות: בריתי חיתה אמת, חמימות וחשлом... כי שפטינו כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו
מפניו [כלומר תפקיד הכהן ללמד דעת את העם], כי מלאך ה' צבאות הוא,

ונאתם שרתם מון הדורה, הכתשתם רבים בתורה, שתתכם ברית הלווי... ועם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם מפני אשר איןכם שמראים את זרכי, ונשאים פנים בתורה". (מלאכי פרק ב)

↳ קרייה לעם ישראל לשוב בתשובה ולהפריש תרומות ומעשרות: "...שיבו אליו ואשובה אליכם, אמר ה' צבאות, ואמרתם במה נשובי? תיקבע אדם אלהים, כי אתם קבועים אתי, ואמרתם במה קבועך הפעישר וההנורמה... הביאו את כל המעשן אל בית האוצר, ויהי טרף ביבתי, ובתנני נא בזאת אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והרים לכם ברכה עד בליך יי'". (מלאכי פרק ג)

הקב"ה מוכיח את עם ישראל ומבטיח להם, שאם יקפידו על הפרשת התרומות והמעשרות, ייתנו את הכבוד הרואי וההחזקת הרואה לשומרי משמרות התורה ועובדות ה', איזי אדרבה, יהיה להם שפע של טובות וברכה עד בליך די.

באותה עת, כמו היה מלאך הנשלח ממשמים, עלה לירושלים עזרא הסופר - מן הכהנים המיווחסים שנוטרו בבבל. הוא עורר וחיזק את לב העם, קירבם לתורה, תיקו תקנות שונות, הקים וחיזק את מוסדות התורה, עד אשר החזיר עטרה לישנה, עם ישראל התיעצב, חזר לקיימים את מצוות הארץ, ועלה על דרך המלך בכינונו חי תורה ומצוות.

"שבתachelah כנסתכח תורה מישראל עלה עזרא מבבל יסדה". סוכה ב ע"א)

מכך אנו למדים, כי מצוות תרומות ומעשרות ומתנות הכהונה יש להם תפקיד חשוב וגדול בכינון הרוחני של עם ישראל. על ידן מחזיקים את שבט הכהנים והלוויים ונונתנים להם יכולת וכח להתמסר לתפקידם, להפיץ תורה ועובדות ה', עם ישראל כולם נהייה מקושר יותר ויוטר להנהגה הרוחנית שלו, והוא עולה ומשוגש ברוחניות.

חיבור העם אל המרכז הרוחני

עוד נתבונן על התועלת העצומה שיש במצוות הארץ לכינון חי עם ישראל.

והפעם - במצוות "מעשר שני" ו"נתע רביעי", שעניינו חובה לאכול פירות מסוימים מהתוך היבול [או מאכלים אחרים תמורה], דזוקא בעיר ירושלים, בטורה.

ירושלמים! ---

כמה הוד והדר, כמה קדושה ויפות, אוסףת היא בתוכה. גם ביום מריגש כל לב יהודי איזו תחושת הוד מיוחדת כלפי העיר הקדשה זו. כל שכן אז, כשירושלמים הייתה בתפארתה, כשבית המקדש עמד על מכונו, כוהנים בעבודתם, לוויים בדוכננס בשירים ובזמרים, ובسمוך - חכמי וגדולי ישראל יושבים ב"לשכת הגזית", דנים ומורדים הוראות

לכל ישראל - "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים!" אלו תהושות של רוממות ניתן היה להרגיש, איך חיבור לتورה, חיבור לעם ישראל, אלו שאיפות וכיסופין!

כל ביקור בירושלים, בכוחו היה להטעין את הלב היהודי באנרגיות רוחניות מוחדשות! ואולם - מי הוא שיזכה לחזות בכל הטוב הזה? לראות בנועם ה' ולברך בהיכלו?

האומנס רק תושבי ירושלים וסביבותיה יוכו לכך שמחוזות ההוד הילו ילו אותו בחיהם!! מה יהא על תושבי "הפריפריה", תושבי צור וצידון, עכו וחצור, מודיעין ואשדוד, עזה ואשקלון... האם יאה חלקם לחיות את חייהם ברמה רוחנית רדודה ופחותה?! רחוק מן העין רחוק מון הלב, ממרכז החיים היהודי!!!

הקב"ה לא מותר על שום יהודי, ולכנו הוא קורא לבניו, כזכות וכחובה, לעלות מפעם לפעם לירושלים, "לראות ולהיראות", ולהטעין את המצברים הרוחניים!

ולשם כך, חלקים ניכרים מיבולו חייב האדם מישראל לאכול דוקא בירושלים, בקדושה ובטהרה. [ופעמים שאפשר גם לפזר את הפירות בכסף, ולקנות בו רק דברי מאכל ולאוכלם בירושלים, מבואר בפסוקים שם, ועיין בשער ההלכה]. וכך, יבוא הוא עם משפחתו, ויעשו מין "nopsh" של כמה ימים בירושלים, לאכול את מעשרותיהם. נופש שכלו חיזוק והתרומות הנפשׁ! ואף כשישבו לעירם, וימשיכו לעסוק בחיי חולין ובעבודת האדמה, יהיה ליבם - מחובר לקדושתה של ירושלים.

"וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ, בָּמְקוּם אֲשֶׁר יִגְחַל לְשִׁפְנוּ שְׁמוֹ שָׁם, מַעֲשֵׂר דָּנָךְ תִּירְשַׁךְ וַיַּצְהַרְךְ, וּבְכָלָת בְּקָרְךְ וַעֲנָךְ, לְמַעַן תַּלְמִד לִירָא אֶת ה' אֱלֹהֵיךְ בְּלַהֲיִם..." וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ וְשְׁמַחְתָּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ!" (דברים יד כט)

ממלכת כהנים וגוי קדוש

הנה כי כו "מצוות הארץ" העמידו על הרגלים את עם ישראל על אדמתו, בcheinono עם ה', "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

כמובן שלא נגענו אף בקצת קצה של התועלת הטמונה בכל אחת מצוות אל, ונשתדל להרחיב בכל אחת מהמצוות במקומה, מעט מאשר תשיג ידנו יד כהה.

ニישא לבבנו אל כל אל בשמי, שנזכה בקרב לכינוי המושלם של עם ישראל, נזכה לקיים את המצוות התיילות בארץ, במלוא יופיו והדרון, ותחזינה עינינו בשוב ה' לציון ברחמים, ארמו על משפטו יכו, במרהה בימינו אמן.

๔. שבייעית ❁

๔. שער האגדה ☈

נאמר בתורה ויקרא כח א-ד: "כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֱגִ נְתַן לְךָם, וְשַׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לָהּ: שְׁשׁ שָׁנִים תִּזְרֻעַ שְׂדָה, וְשָׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַרֵּךְ, וְאַסְפַּת אֶת תְּבוֹאָתָה: וּבָשָׂנָה הַשְׁבִּיעִת שְׁבַת שְׁבַתְנוּ יְהִי לְאָרֶץ, שְׁבַת לָהּ, שְׂדָה לֹא תִּזְרֻעַ וְכְרָמֶד לֹא תִּזְמַרֵּךְ..."

הידועים אלו איזו השלכה מעשית משמעותית יש לפסוקים הללו?

ישובים עם ישראל על אדמותם, לומדים תורה ועובדים את ה', אבל כМОבו צרייכים גם פרנסת, שהרי "אם אין קמח - אין תורה"... ובכן, ממה מתפרנסים? אין ספק, כי ענף הכלכלה המרכזי הוא החקלאות. "איש תחת גגנו ותחת תנתו" - עובדים את האדמה, מפיקים תוצרת, משוקרים, מסחררים, וברוך ה' מתפרנסים.

והנה, בעבר שש שנים של עבודה וفرنسا, צריך האדם להשבית את עבודות האדמה. את כל שודתיו - תמצית עמלו, מקור פרנסתו - צריך הוא להפרק, 'כל דכפין יתי ויכול' [כל מי שצדיק, יוכל ויאכל]. גם לו עצמו מותר לקחת מפירוטיו, אולם אך ורק בנסיבות הנצרכת לו ולבני ביתו לאכילה - ואין לו רשות לעשות בפירות שום סחורה! וכל זה ממש - לא יום אחד, ולא יומיים, לא שבוע ולא שבועיים, גם לא חדש ולא חודשיים, כי אם שנה שלימה! מה יהיה, ממה יתפרנס? אין ביטוח לאומי, ואין קופות גמל, לא הבטחת הכנסתה, וגם לא דמי אבטלה...

ח'ל מעידים, כי אכן מצות השמיטה אינה מצוה פשוטה כלל, לקיומה נדרש כל עצום ורב! כפי שמובה במדרש וילקוט תהילים קג: "גָּבוֹרִי בַּת עֹזֵשִׁ דָּבָרוֹ" - רב יצחק נפחא אומר: אלו שומרי שביעית. בנווג שבעולם אדם עושה מצווה ליום אחד, לשבעה אחד, לחודש אחד. שמא לכל ימות השנה?! וזה רואה שדהו שוממה, ברמו שום ושותק. יש לך גיבור חיל גדול מזה?!" ועוד אמרו (תנחומה תהילים קג כ): למה נקרא שם גיבור כי? שרואה שדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרים, וההדרות פתוחים, ופירוטיו נאכלים, וכובש את יצרו ואינו מדבר! הי' לך גיבור גדול מזה!!

אינו גבורת נש-amיתית. אולם, הגויים מסתכלים על זה מזוית Katzachet...).

הם עושים מזה צחוק, בדיחה, ואפילו קרקס. כן, ממש קרקס. המדרש מספר על כך (אייכה רבתי ג. ח): ברומי לפני כלפיים שנה היו יודעים לעשות יופי של הצגות. הם היו מכוניסים להציג... גמל, לבוש שחורים, והשחקנים היו אומרים זה זהה: על מה הנמל מתאבל? והיו עוניים: "היהודים הללו, שומרי שביעית הם, ולאزرעו בשנה השביעית ולא צמח להם מאומה. ובליית ברירה כרשו את קוצי הבור, ולא נותר לגמל כל

מאכל...". זה היה חה... הקחל היה טופח על ברכיי, גועה בזכוחק. זה הומו, זו בדיחה!... נו, מה לעשות? אפשר להבין אותם. גויים הם, ואינם מסוגלים להבין את מה שambil היהודי. מסתכלים הם על היהודי המשביטה את שדהו למשך שנה תמיימה, כביבול מקופה את פרנסתו, ומנקודת מבטם החומרנית נטרפס היהודי כפריזיט ובטלו, ומהו נושא לדביחות והצחות [אכן, הלעג והבזע לכל דבר שבקדושה הם לא המצאה חדשנית של התקורתה ו"אמונות הבידור" בת ימינו, יש להם תקדים עתיקים יומיון... גם ברומי שימוש הלעג כהסואה לפחד ולחש המשטר, שמא האמת אינה נמצאת בחים החומרניים והריקניים, אלא דוקא הצד שכנגד...].

אבל היהודי מבין, כי לא על הלחם לבדו יהיה האדם. היהודי מבין, מה שambil כל מלך פשוט באוניה: שככל הפלגה, לפני שלומדים איך לפעול את האוניה, יש לידע תחילת מהו היעד. הוא אמרת, שאוניה שבורה לא תצליח להגיע אל היעד, ולכן יש צורך לפעול אותה. אבל מה תועליל אוניה שלימה וטובה ומתופעת היטוב, אם היא אינה מגיעה אל היעד המבוקש? וdae שאפשר לוותר מראש על הפלגה כזאת, כשאין יעד וכיוון?

ולבן היהודי - לפניו שהוא דואג 'מה יהיה עם הפרנסה' ו'מה עם הבריאות' וכו', הוא קודם כל שואל את עצמו 'לאן מובילים אוטו החיים שלי'. כי מה טעם להסתובב במעגל חוזר של: 'לעבד כדי להתפרנס', ולהתפרנס כדי שהיא מה לאכול, ולאכול כדי שהיא כח לעבוד' וכמוון גם לבנות כדי... אולי כדי שהיא כח להמשיך לחיות, ולהיות בשבייל שנוכל לפרנס את הילדים, בשבייל שהם יגדלו ויחיו, בשביל מה?... נו, טוב... לא משנה. ומרוב ביילויים, החיים כבר מתקבלים, וחולפים בלי טיפת משמעות.

היהודי אינו מוכן להיות בתוך מחול מטורף ומבולבל שכזה. הוא דואג לכך שיהיה יהיו מנגנים על פי מסלול נכוון, אל תכליות ברורה, אמיתיות ונצחית. אין הוא רוצה להעיר את החיים לרייק: הרוי בעולם היו הרבה אנשים שחיו בטוב ובנעימים, היו בראים וশמנים, והיתה להם פרנסה בשפע, ומשפחה מצוינת, אבל ההיסטוריה הוכיחה, שבסוף כולן מות... אז מה יצא להם מכל זה?! אז כדי ללכת על המסלול הנכוון, מסתכל היהודי בהוראות היצرون של העולם, ב תורה הקדושה שניתנה לנו באהבה מatat בורא העולם, ושם הוא מוצא途り"ג ציוני דרך נפלאים המנחים אותו בדרך בחים.

אחד מצינו דרך אליו, היה מצות השמיטה.

"**ובשנה השביעית שפט שפטון יהיה לאך, שפט לה...**" - קידש הקב"ה את השביעי בימים ובשנים ובשניות. קידשו **בימים** - זו השבת, שנאמר שמות כי "יום השביעי שבת לה אלהיך". קידשו **בשנים** - זו השמיטה, שנאמר "ושבתה הארץ שבת לה". **קידשו בשמיות** - זה היובל **ששניע אחריו שבע שניות**, בשנת החמשים], שנאמר: "כִּי יוֹבֵל הָיָא קָדְשׁתָה לְכֶם". ובני חי, וירא כי ב-

המספר שבע מצינו את החלק הרוחני שבעולם, את הקדושה. ניתן להמחיש זאת בכך, שלכל דבר גשמי הקיימים בעולם יש ששה צדדים: ימיון, شمال, קדימה, אחורה, מעלה ומטה. אלו הם הצדדים החומרניים של העולם, ואילו המספר שבע מצין את המהות, את החלק הרוחני הקיימים בעולם.

ניתן לראות זאת כבר בראשית הבריאה: ברא הקב"ה את עולמו בששה ימים, ובסיום היום השישי כבר היה העולם לכארורה מושלם: שמיים וארץ, שמש, רוח וכוכבים, עצים וצמחיים, בעלי חיים למיניהם, וכן בני אדם, היה בו לכארורה הכל, אך לאו למעשה היה חסר בו את העיקרי!

למה היה העולם דומה? לגוף של אדם, לכארורה גוף ממש מושלם: יש בו מערכות מושכללות - מערכת הדם, מערכת השירים, מערכת העצבים, מערכת הנשימה, מערכת העיכול ועוד. כל אבריו שלמים: הלב, המוח, הצליות, הגוף, הריאות, הידיים והרגליים - בכל מכל כל, לכארורה גוף מושלם בתכלית. אך לא, הגוף הזה אינם מתקף כללו! מדוע? מה חסר בו העיקר: נשמה. ללא נשמה, ללא רוח חיים, הגוף אינם אלא כעפר, ואין ערך לכל האברים והמערכות.

כד היה העולם בסיום היום השישי: לכארורה מושלים, אך היה חסר בו את העיקר: "כד העולם היה רופף ורועד עד שבאה שבת והתקיימים העולם והתייסר... כי ביום שבת ברא ה' את נפש העולם... ובאמצעות יום השבת משפיע בכללות העולמות רוח המקיימת עוד שתת ימים". (אור החיים בראשית ב ב) וכן הוא בזוהר הקדוש ושמות פה ע"ב, כי ביום השבת יורד השפע של כל ששת ימי המעשה.

השבת היא נפש העולם - בששת ימי הבריאת. וגם בחיוו של היהודי: "ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי... שבת לה". ויקרא בג' כל ששת הימים של היהודי יונקים את חייהם מיום השבת.

"מזמור שיר ליום השבת, טוב להזות לה' ולזמר לשפטן עליון..." - ביום השבת מתנתך היהודי מחייב החולין שלו, מטרdottes הפרנסת, מעמל המלאכה, ונשנתו מבקשת לה נתיבות עלינוות, חפצים רוחניים. גוּם אלוקי - "ушמה יתרה" - שרוי בתוכו. "או תתענג על ה'"... - היום הזה אותו הוא לאדם היהודי כי יש בנסיבותיו צורך וכי יכולת להתענג על ה'. אין הוא חיללה כבכמה אשר כל הנאותיה סובבים סביב סיפוקה הגופנית. התורומות הנפש הזו שמשיג היהודי ביום השבת - משפיעה עליו קדושה לכל ששת ימי השבוע.

וכשבת - בימים, כן השמיטה - בשנים.

"ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתוון מקרא קדש... שבת לה".

על אותו משקל:

"שש שנים תזרע שדרך... ובשנה השביעית שבת שבתוון יהיה לארץ שבת לה".

ש שנים עוסקים עם ישראל בעבודת אדמה. העבודה והמסחר מחייבים לעתים תקיפות וקפדיות על קניין ורכוש פרטי. הם מלווים לא פעם אף בעזע ותחרות, עמל,

לחץ ודאגה, ואפילו מבאים מבלתי משים לחמדת עשר, לתאותות בצע, להרגשה של "כוח ועוצם ידי", ולשקיעה ברדייפה אחר הבלתי העולם הזה.

ואז באה השנה השבעית, שבה מצוים עם ישראל להשבית את עבודת האדמה ולהפקיר את השדות. שנה זו מתinctת את האדם לערכיו אמת נעלים: הוא לומד לעדו את התנהגותו, לתת לאחרים ליהנות מרוכשו, ולוותר ולמחול לחיבטים לו - "לא יגש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שטפה לה" (וברים טו ב). הוא נוכח לדעת שלא כוחו ועוצם ידו מביאים לו את הפרנסה, כי אם ברכבת ה' [כפי שיתברא בהמשך אודות הבחת הברכה המיחודת לשומר השבעית]. הוא עוזב את טרdot העולם הזה, ומפנה להשקייע את ראשו ורונו בין כותלי בית המקדש, לממוד את התורה הקדושה ביתר שאת - לא שיעור קצר בין מנחה לערבית, אלא "כולל יום שלם", לשקו בעמל התורה, לחוש את מתיקותה, ולשאוב ממנה מלאה חופניים אהבת תורה ויראת שמים.

- שבת לה.

כאן מתגלים חיים יהודים זכירים וטהורים במלוא תפארתם. חי חברה נעלים מאנוכיות, חי תורה, חי אמונה. כאן בשנת השבע מתגללה החלק האלוקי הרוחני, שהוא המהות הפנימית האמיתית של עם ישראל.

השנה הזאת מטיבעה חותם عمוק על שנים יבואו. כאשר ישוב העם לעבודת האדמה ולחמי חברה רגילים, הוא לא ישכח את אותם מסרים וערכים שהקנתה לו שנת השמיטה. גם בעת שהיא העם עוסק ב'תפועל האוניה' ובאחזקתה, הוא לא ישכח - לסמן לעצמו את העיר.

מצטרפת לה מצוה זו - מצות השמיטה - לאוצר תמרורי הדרך הנפלאים, המדריכים את עם ישראל, מרים ומגביהם מוגבים טפה וטפחים מעלה הקרקע, מעלה החומרנות, מעלה חוקי הטבע הרגילים והמרוץ השוטף, אל חיים קדושים ומרומים, עד שם בבחינת מי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ. אשרינו, מה טוב חלכנו ומה נעים גורלנו, ומה יפה מאוד ירושתנו.

๙ וצויתי את ברכתי ט

הצילו, שביתה!

רבותי, הטו נא אוון לחדשות הבאות, ותחילת עירקן: "החל מן השבוע הבא, תהא שביתה כללית בכל ענף החקלאות. מעריצים, כי השביתה תימשך במשך שנה שלימה".

איך זה נשמע לכם? אתם בטח נלחצים, לא מאמינים. בכל ענף החקלאות! כן, כן. פאניקה של ממש. חיבטים לאגור מזוון: חייטה, אורא, קטניות. רק שלא יתלויע. ומה עם פירות וירקות? אולי נקנה בקופהסאות Shimorim? ... רגע אחד, זה בעצם לא הכל. צריך

גם קמלה, שמו, ייוא, סוכר, חומץ - כל אלו מייצרים מותוצרת חקלאית. מה יהיה? איך אפשר לאגור כל כך הרבה מוצריים למשך שנה שלימה, ועוד - עד שתיאוש המשק מן השכיבתה!!

מה ממשיכים לומר שם, בחדשות? אולי שם נמצא איזה פתרון? ובכן:

- "כלכלנים צופים קריisa בענפי משק נוספים. בשלב ראשון, בעקבות המחסור החמור בתבואה ובמצוון מן הצומח, ייפגע ענף המשק החי - הרפנות, הלולים והחוות למיניהם - ילכו ויתדללו מיום ליום. קרייסת ענף המשק החי תביא למחסור בבשר, עופות, ביצים ומוצרי חלב. בשלב הבא, בעקבות מחסור בគותנה, בפשתו ובצמר, ייפגע אף ענף הטקסטיל. קרייסת ענפי הכלכלה המרכזיים תביא ככל הנראה לידי משבר כלכלי חמור".

פרשנות כלכלית 'מפוחחת'

איך זה נשמע? דמיוני? ברומי לפני-Calpines שנה, הבינו שהתרסיט הזה בחרלט לא דמיוני. הם הבינו, שהוא מה שאנו הולך לקרות ליהודים, המשבטים את שדותיהם במשך כל שנת השמיטה. זכריהם את הקרים שלהם? את הגמל שהתאבל על כך שהיהודים הללו אוכלים לו את כל קווצי הקרקע, כי אין להם מה לאכול?

מבחינה טبيعית - הם צודקים. בפרט בהתחשב בעובדה שבימים ההם היו אפשרויות היבוא מצומצמות מאוד, שכן לא הייתה חילאה למסור יהודים בצרפת, ולא עוד - אלא עם שלם למשך שנה שלימה, הייתה יכולה להביא לידי תוכאות כלכליות חמורות ומרחיקות לכת.

וציוויו את ברבתי!

והנה - מבטיה ה' יתברך לעמו - שלא כן הוא! אין להם מה לדאוג כלל! למרות השכיבתה הכלכלית של החקלאות, לא יהיה חילאה למסור בצרפת, ולא עוד - אלא שכיבתה זו תביא תועלות וצמיחה במסק: זה מובטח במפורש בתורה וקיים בכך ייח-כבב:

"ויעשitem את חקתי ואות משפטיי תשמרו ועשיתם אותם, וישבתם על הארץ לבטח: ונתנה הארץ פריה, ואכלתם לשבע, וישבתם לבטח עליה. וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את התבואה - וציוויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשת את התבואה לשש השנים. וזרעתם את השנה השמינית, ואכלתם מעת התבואה יישן עד השנה התשיעית, עד בזאת התבואה תאכלו יישן".

מבטיה הקב"ה בתורה במפורש, שלא יהיה מחסור כלל: היבול של השנה הששית יהיה כה מבורך, עד שישפיך לשנים הבאות: לשנת השמיטה עצמה, וגם לתקופה שלאחריה - עד אשר יצמוח יבול חדש.

יש כאן למעשה פלא בתוך פלא. הרי ידוע, שבcheinה מקצועית, יש להוביל את האדמה [لتת לה מנוחה והפסקה] כל שנתיים-שלוש. והנה מבטיח הקב"ה, שבזכות שישמרו את שנת השמיטה, לא יצטרכו להוביל את השדה כלל, כמו שנאמר: "שְׁשׁ שָׁנִים תַּצְרֻעַ שְׁדָה, וְשֶׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בָּרְמֵךְ..." - ללא צורך בהפסקה כלל. ולא עוד, אלא שדווקא בשנה הששית כאשר כבר כה האדמה לכאורה נחלש - דווקא אז תוצאה האדמה יבול חדש ומבורך בכלפיים. (כלי יקר. אור החיים)

ואגב, ברכה זו היא אחת ההוכחות לכך שהتورה היא מן השמיים, ולא הומצאה חילתה על ידי משה ורבנו או כל אדם אחר. כי איזה אדם היה מוכן להסתכן ולהבטיח הבטחה כה גורפת? רק בORA עולם, שבידייו כל מערכות הטבע, יכול להבטיח זאת כתוב ספר ויקרא כה). ואכן במשך מאות שנים, בהיותם עם ישראל על ארמותם, במחוזיות קבועה של שבע שנים, בהגיע השנה הששית חזר הפלא הזה על עצמו!

היי ניסים – בדורנו!

אומנם הבטחת התורה ויקרא כה כא) "צִוִּיתִי אֶת בְּרִכְתִּי לְכֶם בָּשָׁנָה הַשְׁשִׁית וְעַשְׂתֶּת אֶת הַפְּטוּבָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים" – מתייחסת בזמן שהשמיטה נהוגת מן התורה, כאשר רוב ישראל יושבים על ארמותם. [כמו שכתב הסמ"ע וחושן משפט סיינו ס' סק"א], מה שהבטיחה תורה שיגדלו פי שלוש פירות, זה דווקא בשנים שדייני השמיטה נהוגים מן התורה, אבל בזמנינו שהשמיטה מדרבנן, לא הבטיחה התורה, וכן מבואר בתוספות מסכת גיטין ול"ב). וכן כתוב הגאון רבי יוסף ענגנון שבזמןינו אין עוד הבטחה מפורשת מן התורה, כשם שהארץ התקטנה, ופסקה ברכת הארץ אחר החורבן. והרי זה נחשב סמיכה על הנס, והלכה פסוקה שלא סומכים על הנס. גם החזו איש כתוב, ואפשר שיגרים החטא לкопח את הברכה. ולא אמרה תורה לסמוך על הברכה, להימנע מהשתדלות המחייבת בדרכי הטבע. ע"כ. כאמור להלן בהרחבה בשער ההלכה]. אולם ודאי, שגם כיום כהה שמירתה, שהרי "אמר הקב"ה: שמעו לי, שאין אדם שומע לי – ומפסיד!" ודברים רבה פרשה (7)

בזמןינו, ברוך הוא, שומרים המוני חוקאים את דיני השמיטה, מتوزע בטוחו בה' יתרברך, וידעה ודאית, שאין מפסידים ממשירת המצוות בהידור, אלא רק מרוויחים מכך!

פעם – לפני חמישים שנה – זה לא היה פשוט בכלל: החוקאים חרדים נזקקו לגבורה נפשית רבה לעמוד איתנים ומחושלים – והם ניצחו בתוקף אמונהם, וראו ניסים מופלאים!

ספר רבא של קוממיות, הגאון רבי בנימין מנדרסון זצ"ל:

לאחר שנת השמיטה תש"יב לא היו להם חיטאים לזרעה, אלא חיטאים שצמחו בישובים חילוניים בשנת השמיטה – ומהם לא רצוי לזרע. לאחר מא츠ים מרובים, מצאו בקיבוץ אחד של "השומר הצער" גרעיני חיטה מלפני שנתיים, גרעינים שבורים ומתולעים שלא היו ראויים לזרעה. המוכרים עצם צחקו עליהם, והזיהירום שלא יזרעו חיטאים אלו –

חובל על המאמץ, ועל הנזק: עשרים אלף לירות של אי! ראש ענף הפלחה של המושב, רבי ייחיאל וויס, לא ידע לשית עצה בנפשו. ב策 לו פנה אל רב המושב, רבינו בגיןמן מנדلسון, שהסביר לו בדברים נמרצים: אם אין על פי ההלכה חיטים אחרות, הרי מאמינן בחיה העולמים זורע. ר' ייחיאל מילא אחר דבריו בתום לב, וקנה את הזעירים.

כעת רצוי תושבי המושב למהר לזרוע את החיטים, לפניו בוא עונת הגשימים. הם פנו אל מrown החזון איש צ"ל בשאלת: שנה שלימה לאחרינו ולא זרעו, והגשימים ממשמשים ובאים. האם מותר לנו לחרוש בחול המועד סוכות, לקראת זרעת החורף, לפניו בוא הגשימים?"

ענה להם החזון איש: וכי מי אמר שתתחררו את עונת הגשימים? אולי תקדימו אותה יותר מדיין, וזה יגרם לכם הפסד דוקא בגלל העבודה בחול המועד!"

קיבלו אנשי המושב את דעתו, ולאחרשו במועד. כל היישובים בסביבה כבר חרשו את השדות בסוף השנה הקודמת - שנת השמיטה, וזרעו מיד בתחלת שנת תש"ג, אך הגשימים בוששו מלහגין, וכל הזורעים נרקבו בקרקע היבשה. ואילו כללאי קוממיות זרעו רק בחודש חשוון בעיצומו של החורף, ובסביבות חנוכה החלו לרדת גשמי ברכה, והחיטים השבורים והמתולעים גדלו, הצליחו ועשו פרי לתפארת, וזאת בזמן שבכל הסביבה לא היה יבול כלל - ויהי לנס!

כאשר נודע הפלא ברבים, באו נציגי קיבוץ "השומר הצעיר" וטעהם בפייהם: היתכו?! היבול הצליל, משמעו שהזרעה הייתה טוביה, ובכך עלייכם להוציאו לנו על המוחיד שילמלמתם לנו עבור הזורעים. השיבו אנשי קוממיות: הקב"ה שלח את ברכתו למקדשי שביעית, מה לכם ולברכה זו? ולבסוף הובא הדבר להכרעת רבינו בגיןמן מנדلسון, אנשי הקיבוץ הסכימו הפעם לקבל את פסק דיןנו, והוא קבע שעל פי ההלכה יוסיפו אנשי קוממיות לקיבוץ שליש על הסכום ששולם בעד הזורעים. ואfar הדור, הובא ב"(מעיין השבעה")

הפרדס שהצליל

חמש שנים לאחר מכן - בשנת תש"ג, החלטה הסוכנות לנטווע פרדים בכמה יישובים, ביןיהם גם קוממיות. אבל היישוב החדרי העמיד תנאי: שיתחייבו לשומר את כל הלכות השמיטה לפי הוראת הרב. הסוכנות סירבה, והיישוב עמד על דעתו, למורת שבבוזה הפרדס היו אמורות להתפרק כמו משפחות, ובכך תהיה רווחה למושב.

לבסוף, דבר הרבה עם מנהל הפרדים, מර ויינודסקי, והסביר לו בדברים נרגשים היוצאים מן הלב, כמה חשובה מצוה זו וכמה נכונים הם למסור את נפשם לעלה, והלה התפעל והסביר כי דין השמיטה ישמרו כהלאתם בפרדס בקוממיות, והשיקעו בו כחצי מיליון לירות.

שנת השמיטה הגיעה, והרבות נתן את ההוראות המדוייקות. מנהלי הפרדס, אגרונומים

מנוסים, הזהירו את הרב, שלדעתם הוא מסכן את קיומם הפרדס, והescoom העצום שהישקע בו עלול לרדת לטמיון. הרב עצמו נשא עינוי למורום ואמר: "רבותו של עולם, בזכות שמירת הארץ, תעזור לנו שלא יתחלל שם שמיים על ידינו. שלא יאמרו, שהחרדים המיטו על ראשם שואה כלכלית בגלל דבקותם בזכות!"

לקראת סוף שנת השמיטה, בא ויגודסקי מנהל הפרדסים אל הרב, ואמר לו: "אני אחראי מטעם הסוכנות על שנים עשר פרדסים, שבכלם עבדו קרגיל, מלבד הפרדס בקוממיות, שבו שמרו על הוראות הרב בקפינות, ולא עשו בו את הדורש לפוי דעתנו. והנה, הפרדס בקוממיות הצליח הרבה יותר מכל שאר הפרדסים! אמרו נא לי, מהו סוד הדבר?!"

ספר הרב: "ואמרתי לו, שה'אני מאמין' הראשון הוא, שהבורה יתרחק הוא לבדו עשה עשרה ויעשה לכל המעשים. וכך שאננו עשינו את רצונו בפרדס - הצליח ה' יתרחק את הפרדס!" וכך נרשם במחוקת הפרדסים הממלכתית: "הפרדס בקוממיות לא עבד בכל השנה השבעית והצליח".

הארבה שלא הזיק

על פלא נוסף במושב קוממיות, מספר הרב בנימין מנדרסון, באיגרת שכטב:

בחודשים הראשונים של שנת השמיטה התשי"ט, היה זרע בשדות מאכל בהמה שנזרע לפני השבעית [שמוטר לצורך השבעית ולאכול בקדושת שביעית כשייטת הרמב"ן]. והנה ביום שישי אחד בא ארבה לרוב לכפרים הסמכים, ואנשי מקומנו באו אליו בחרדה שיש סכנה גדולה של אכילת כל הנזרע, לידי הארץ. ואמרתי: נראה את ישועת ה' בשמיטה. והנה בא מחנה גדול של ארבה עד לגבול קוממיות, וכשהך הגיע לגבולנו תקף פנו לנו עורף, וככלומרת שבאו לנו הילכו, ולא נשאר ארבה אחד בכל גבולנו ולא הזיקו מואמה. וכחסיפרתי זאת להרב מבריסק צ"ל, אמר כי זה מופת שצרככים בספר ולפרסם ברבים.

הברד שלא הזיק

ספר הרב שניואר זלמן רוח שליט"א: בשנת השמיטה [תשנ"ד] ירד באוזר המועצת האזוריית "גזר" - ברד חזק וכבד מאד. וכידוע, כאשר הברד יורד, הוא משמיד כל פרייה ובלבול שעל העצים, וכך היה שככל האзор ניזקו הכרמים בסכום של שמנה מיליאן שקלים. אולם במושב "בית עוזיאל" שבו שומרים שמיטה כדת וכדין על פי הוראתו וידיו של מxon הראשון לציוו הרב עובדיה יוסף צ"ל, לא נפל אףלו לבולב אחד - למורות הברד החזק שירד שם, כבכל הארץ, והוא זה לפלא. כאשר ספרתי הדברים לפני מרן צ"ל, שמה מאד על זה, ואמר שזה ממש מה שנאמר בתורה "וציויתי את ברכתי". ושאלתיו, הרי בזמן זהה שהشمיטה היא מדרבנן, אינה תקפה הבטחה זו? אמר מרן צ"ל: בכל זאת, בזכות מסירות הנפש של החקלאים השומרים

שביעית ולא נצרכים למכירה, זכו לנס זהה. אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלוקיו! (ילקו"י שביעית נא)

הולך בתום – הולך בטח!

סיפור חקלאי ממושב כפר שמואל, שוחר בתשובה בשנים האחרונות, וביקש מהחכם אחד ביום היכיפורים תשס"ס להתפלל שהשנה יהיה גשם, אחר שאשתקד היבול לא היה מוצלח. אמר לו אותו חכם, שאנו צריכים להתפלל להצלחה על הגוף, בפרט לאור העובדה שהשנה הבאה – שנת תשס"א – תהא שנת שמייטה. הלה לא ידע כלל מהי שנת שמייטה, וכאשר-node לו איסור התורה לעבדו בשמייטה, החליט מיד בו במקומו כי הוא – ישמור כל דיני שביעית כדת וכדין! והנה, בחודשי הקיץ האחרונים כאשר אסף את התבואהו, הופתע מאד לקבל יבול של פַי עשר מהיבול הגרווע של שנה שעברה! בשת תשנ"ט קיבל חמישים חבילות, והשנה קיבל 500 חבילות. והיה הדבר לפלא, ושהו בו כל אנשי המושב. וכל זה ש רק קיבל על עצמו בתמיות ובחילתיות לשומר את כל דיני השמייטה. (ילקו"י שביעית נב)

๙) מטעמי מצוות השמייטה

עשה – ונשמע

"ושבתה הארץ שבת לה" – מצוות השמייטה היא מן המצוות הנקראות "חוק" – "גזירת מלך". אין לנו מבינים את טעמה, רק "אליהם הבין דרכם, והוא יידע את מקומם" ואינו כח נב. רבים מרבינו עוזדים על כך שיש במצוות זו סודות עליונים ונשגבים, נסתרים מבנית אנוש. האם יש טעם לנשות בכל זאת להבין מעט מטעמיה?

כותב רבנו אברהם ابن עזריא ויוסף המורה שער השמייניא: "מה נכבדו דברי הקדמוניים שאמרו, שחייבים לשמר את כל המצוות וכל התקונים שתיקנו רבותינו, ולא יבקש טעם למה ציוו אלה המצוות – ומאות דבריו כי יש מצוות הרבה, נפלאות ונעלמות, והנה אם לא ישمرם האדם עד שידע טעםם, הנה ישאר בלא תורה, ויהיה נמשל לנער – שלא ירצה לאכול לחם, עד שידע איך התחלה, איך נחרש ונזרע ונकצר והוברר ונתחון ונופת ונילוש ונאפה, והנה אם עשו כן – ימות ברעב! רק הנכוו הו, שיأكل תמייד, וכאשר יגדל ישאל מעט מעט, עד שידע כל השאלות, וככה המשכיל יוכל לדעת טעמים רבים בתורה...".

התורה – מזון הנפש היא. עליה אמר הקב"ה (משל ט): "לכוי לךמו בלחמי...". לחם – חייבים לאכול, גם אם לא יודעים כיצד הוא נאפה. מצוות – יש לקיים, גם כשהאין יודעים את טעמו! מקבלים אנו את כל המצוות בלבד לשם ובנפש חפצה, גם מבלי להבין את טעמן, בידוענו כי הן ניתנו לנו מאית הברוא יתברך, מהאהבתו הגדולה אלינו, ובודאי יש לנו בהן תועלת גדולה ועצומה. אולם יחד עם זאת, רוצחים אנו את אטו, כל אחד לפי הבנתו והשוגתו, ללמידה ולדעת על טעמי המצוות, כדי לקרב אותנו יותר אל

ליבנו. "וכאשר יעמל בשכלו, ויעמוד על נפלאות טעמי התורה, תפתח באדם אהבת התורה, וישים בה כל התעניינותו, וירחיק ממנו כל התעניינות אחרת, ויתמסר אליו לغمרי ידבק בה, ומן הדבקות בתורה יגיע לאהבת נזון התורה, להתחבר בה' יתברך" (מכتب מאליהו ח"א עמוד ריט). על כן נביא מעט ממה שהסבירו רבוטינו בטעמי מצות השמיטה, כפי הבנתנו והשגתנו [וחלקם נוגעים זה זהה].

↳ **למען תדעו כי לה' הארץ!**

אמרו בסנהדרין לט ע"א: "אמר הקדוש ברוך הוא: זרעו שש, והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא!"

"וכלל העניין הוא, שאינו רשאי שינהוג בשדהו ובכרכמו מנהג אדון כלל, אלא שייהיו כל פירותיו הפקר לכל העולם, ושיזכה בהם אפיקו הדיות שבישראל. ולכך ציונה התורה מצהה זו, שייהיו כל מיני הממשלה והאדנות שבתתונותים, בטלים בעבודת הארץ, כדי שיתבונן האדם בלבו, כי אין עיקר האדנות והממשלה אלא לאדון הכל ברוך הוא" (רבינו בחיי ויקרא כה ב).

וכן כותב ספר החינוך (מצווה פד): "לכן ציוה הקב"ה להפкар כל מה שתוציא הארץ בשנה זו, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ומנה - לא בכוחה ובסגולתה, כי יש לה אדון על אדוניה, וכשהוא חף - מצהה עליו להפקרים".

↳ **בעלות על ארץ ישראל**

מי אמר שהפלשתינים אינם צודקים? דורות דורות הם ישבו כאן בארץ 'פלשתין', הם ואבותיהם ואבות אבותיהם, חיו בנחלה ובשלוחה, עד שהגיע הקובש הציוני, וניתק אותם בלי רחמים מארצם, סילק אותם מבתייהם! אז מי אמר שהצדק נמצא דווקא בצד היישראלי?

רובתי, ההיסטוריה חוותה! אין זו הפעם הראשונה בההיסטוריה שזה קורה: לפני כ- 3,300 שנה קרה אותו דבר. בארץ ישראל שנקרה אז 'כנען', שבו להם שבעה עמים: האמוראי, הפריזי, הכנעני, החתי, הגרגי, החוי והיבוסי. חיו בנחלה ובשלוחה, עד שלפעடע בא עם ישראל - והתחיל ללחם בהם, לכבותם, עד שסילק אותם מארצם, וירוש את כל בתיהם ורכושם! אז איפה הצדקי!!

אכן טענה כבotta משקל, אך התשובה כבר נכתבה בתורה.

תורתנו פותחת בתיאור בראית העולם: "בראשית ברא אלֵהֶם את הַשְׁמִים וְאֶת הָאָרֶץ...". מודיע פתחה התורה בתיאור בראית העולם, הלוא התורה היא ספר החוקים והמצוות של עם ישראל, ואינה ספר היסטוריה או ספר סיפורים, חס ושלום?

אמר רב כי יצחק: לא היה צריך להתחילה את התורה, אלא מ"חחדש זהה לכם...", שהיא מצווה ראשונה שנצטו בה ישראל. ומה טעםفتح בבראשית? אלא משום "פֶּחֶם מְעַשֵּׂיו הָגִיד לְעַמּוֹ, לְתֵת לְהֶם נְקֻלָת גּוּסִים" ומלחים קיא וא, שאם יאמרו אומות העולם לישראל: "לייסטים אתם, שכבשתם ארחות שבעה גוים!" עוננים להם עם ישראל: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא ברא אותה, ונתן אותה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם, וברצונו נטול אותה מהם ונתנה לנו! (ושי' בראשית א).

יש לנו מענה. יש כאן בעל הבית, והוא מחייבumi למי לתת את הארץ. הוא הבטיח לנו בתורה את ארץ ישראל ובראשית טו ית, וуд', ולכן, ולכון יש לנו זכות עליה.

אולם כמו הדבר מהכייב אותנו! כמו מגוחכים נהיה, אם חלילה לא נכיר בעילם הבטיח, ולא נשמר את מצוותינו ואת תורתנו, חס ושלום. או אז, איך הצדקה תהיה לשיבתנו בארץ??!

כהמשך לדברי רשי', אומר האלשי"ד הקדוש ויראה כה: כיון שההצדקה לשיבת עם ישראל בארץ - היא האמונה וההכרה בבריאות העולם, לכן רצה הקב"ה לעשות חיזוק לאמונה זו. האדם היהודי - מעד על אמונתו בבריאות העולם, על ידי שהוא שומר את השבת. כמו שנאמר (שמות לא טז-ז): "זָשְׁמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְעַלְלָם, כִּי שְׁתַּתִּים יְמִים עֲשָׂה ה' אֶת הַשְׁמָרָה וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְׁבִּיעִי שְׁבַת וַיַּפְשֵׁשׁ".

אך כדי לסתום באופן ברור את טענות הגויים על ישיבת ישראל בארץ, חוץ הקב"ה לעשות חיזוק נוסף להכרה בבריאות העולם, גם בגוף הארץ עצמה. כיצד? על ידי "שבת הארץ" [شمיטה], שאף היא כיום השבת עדות למעשה בראשית [אמנם שבת הארץ נמנית בשנים ולא ביום], כי גידולי האדמה גדלים במחזריות של שנה, ועל ידי שנה של שביתה אז השביתה ניכרת, מה שאין כן אם תשבות הארץ רק לתקופה קצרה, שאז לא תהיה השביתה ניכרת]. על ידי מצות השmittה, הארץ עצמה מעמידה ומודיעעה כי לה' הארץ. [ועל כן אין צורך זכר זהה בחוץ לארץ, כי אין העניין על הרמז מצד העניין העצמי של בראית העולם כיום השבת, אלא רק על דבר נתינת הארץ].

עונש גלות

כאשר עם ישראל לא שמרו על מצות השmittה, כבר לא הייתה להם זכות קיום בארץ ישראל, וכן גלו מארצם, מבוא במדרש (תנחותה בהר ב): אמר משה, רבוינו של עולם: למה נמכרו ישראל למלכויות הללו? אמר לו, מפני שהם מחללים את השבעית, שנאמר: "כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַנְיִ נְתַן לְכֶם - וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לְה'", על מנת כן נתתי לישראל את הארץ - שתשבות הארץ שבת לה! (אברהנאל ויראה כב)

ועוד אמרו: אמר הקב"ה, הויאל ואין אתם ממשמעיטים אותה [את הארץ], היא תשפט אתכם! ומספר ירחים שאין אתם ממשמעיטים אותה - היא תשפטם מאליה. (אבות ורבנן נתן לח

ואכן שבעים שמות ווובלות ביטלו ישראל בארץ, וכונגדם גלו שבעים שנה [ורשי' מביא לכך חשבו מדויקין], כמו שנאמר: (דברי הימים ב' לו ז-כא): "וַיַּעֲלֵל עֲלֵיכֶם אֶת מֶלֶךְ כָּשָׁדִים... וַיָּגֹל הַשְׂאָרִית מִן הַחֲרֵב אֶל בָּבֶל, וַיָּהִי לוֹ וְלַבְנֵיו לְעָבָדִים, עַד מֶלֶךְ מֶלֶכֶת פָּרָס: לְמִלְאָות דְּבָרָ ה' בְּפִי יְרֵמִיהוּ עַד רָצַת הָאָרֶץ אֶת שְׁבָתוֹתֶיהָ, בֶּל יְמִי הַשָּׁמֶה שְׁבָתָה, לְמִלְאָות שְׁבָעִים שָׁנָה".

↳ זכרת את ה', כי הוא נתן לך פך לעשות חיל!

◇ אדרון עצמוני אחז בשקיית השטורות המרששת, וליבו טוב עליו. זה עתה ספר את כספי הפיזו היומי שהתקבל היום בסופרמרקット שבבעלותו - ברוח ה' הוא מצלה העשות כף טובי אין זה פלא! כל כך הרבה מאמצים הוא משקיע בעסק הזה. הוא ידע לעמוד על המקח עם הספקים ולקבל מהם סחרורה מעולה בהנחות ממשמעויות ובמחירים זולים, כך שהוא יכול להשרות לעצמו למכוון את המוצרים בחנות במחירים זולים, וזה כמובן מגדיל את מעגל הלקוחות באופן ממשמעוני. הוא גם דואג לעשות פרטומת טובה לעסק שלו, אין טפק שגם זה גורם מכרייע! וכמובן מתלווה לכל זה גם יחס טוב ללקוחות, שירות אמין ומהיר, סדר ונקיון למופת. כל אלו הופכים את הסופרמרקット שלו לאטרקטיבי ומבודק. הכל כמובן אודות לחריצותו, לחוש המשחר המפותח שלו, לכשר הניהול המעליה, ולכל המאמצים שהוא משקיע!

◇ גברת כהן ליוותה את אחורי האורחים והחניתה פיהוק גדול. זה עתה ארגנה בביתה מסיבת 'חتنת הזוג' להוריה היקרים שיחיו. כל המשפחה ידעה שאյי אפשר לוותר ולדלג על מאורע שכזה! זו הזדמנות בלתי חזורת להזכיר טובה להוריהם היקרים, ולהרותות אותם במנגה חדשה של נחת. אבל מי יוכל 'להרים' ערבית כזו, לאחר את כל המשפחה, שכבר כהר התרכבה מאוד, בלי עין הרע? טוב, ככל ידענו שرك היא, ה'בלבוסטע' של המשפחה, יוכל לעשות את זה. והוא עשתה את זה, על הצד הטוב ביותר! כמויפה הייתה, ממש מושלם! העריכה הנאה, הארגון המוצלח, האוירה הנעימה, ועל הכל כמובן התהום הכספיוני: תשבילים משובחים, תוספות מגוונות,سلطים מיויחדים, פשטיות מעולות, עוגות ריחניות, וקינוחים מקוריים. עבר נפלא, ברמה שرك היא מסוגלת! חקרו לכך נסיון עשיר, חריצות רבה, מתכונים מצוינים, כושר ארגון מעולה, ועל הכל - כמובן, ידי הזוג המפורסמות שלה...

כו, זה הוא האדם - כאשר הוא נוחל כשלונו, אין הוא מיחס זאת לעצמו. העסק גרם להפסדים, העוגה יצאה לא מוצלחת, הפרנסה דוחקה וכדומה - אהה... "ביש מול!" ובמקורה הטוב יותר: "הכל משמיים!". אבל כשהוא רואה הצלחות - או אז נעים לו ליזוקף הכל ליזוקתו - לשדרונותיו, לחריצותו, למומחיותו. זהطبع האדם.

אולס עבדתנו היא, לדעת ולהכיר שכל הצלחותינו הן מאות ה' יתרהך, כי הוא הנוטן לנו כח ורצו, כשרונות וחכמה, ידע ומומחיות - הכל! כתוב בתורה ודברים ח'יב-יח': פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביו, וכסוף וזהב ירבה לך,

וכל אשר לך ירבה: ורם לבבך, ושכחת את ה' אללה... ואמרת בלבבך: "כמי ועכם ידי עשה לי את חמי הארץ" - זכרת את ה' אללה, כי הוא הנטו לך פה לעשות חיל!

והנה הביא הקב"ה את עם ישראל אל ארץ ישראל - ארץ טובה, "ארץ זית שמן וDOBש...". יושבים עם ישראל בארץ, "איש תחת גפנו ותחת תנתו", עוסקים בעבודות האדמה, וברוך ה' רואים יבול מושבח, פירות מעולים. שמחת ההצלחה של החקלאי, בראוותו יבולים יפים, עלולה לגרום לגורו אותו בקהלות לייחס את כל ההצלחה לעצמו: הרי בחריזות ובמסירות עיבד את שדותיו, במומחיות ובמקצועיות ידע כיצד להלחם בתופעות של חום וקור ומזיקים למיניהם, על פי נסיוונו העשיר - ידע איזו פעולה לבצע בכל עונה, ואלו זרים לזרוע. והנה סוף סוף לאחר עבודה מפרכת ומתוכננת היטב, זוכה הוא לראות יבולים יפים!

באה מצות השמיטה, ונונתת לאדם פסק זמן של מחשבה, להבין ולראות, כי מי שעומד מאחורי כל ההצלחות - הוא רק ה' יתברך. הנה, דזוקא בשנה השישית, שבה כביכול צריך היבול להיות דל יותר, לאחר שש שנים רצופות שהארץ הצמיחה ללא הפסקה, דזוקא אז יש לו יבול מבורך פי שלוש! ובשנה השביעית, למרות שאנו עובד באדמה - יש לו ברוך ה' פרנסה. הוiom אמר: כל ההצלחות מأت ה' הוי, ורק אליו עינינו נשואות: אני ה', הצלחה נא! ושלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשי ידינו!

↳ **השלך על ה' יהבך, והוא יכלבלך!**

אל הרוב הגע אדם ביש מזל, ותינה לפניו את צערו: פרנסתו דחוקה עליו מאוד, מן הבוקר עד הערב עובד הוא בחנותו, ולבסוף - מאzon השנה, מגלה שאך הפסדים היו נחלתו - "ויאיך היה המצב בשנה שעברה?" שאל הרוב. - "קשה מאוד, הפסדים עצומים!" - "ולפנוי שלוש שנים?", חזר ושאל. - "כבוד הרוב, מאז שירשתי את החנות מאבוי, לא הייתה לי שנה אחת שאוכל להציב עלייה השנה רוחנית!..." - "אם כן, תסגור את החנות!", פסק הרוב. כשמעו זאת, קם אותו אדם על רגליו ואמר בפנים חמורות: "כבוד הרוב, אם אסגור את החנות - מאין אתפרנס?..."

הלצה נאה, אך לא רק הוצאה. למעשה, טמונה כאן תפיסה, שקיים אצל מרבית האנשים: החנות, העסק, העבודה - הם אלו שמאפרנסים! האם אין זה נכון?

אמרו חז"ל וקדושין פב ע"ב: רבינו שמעון בן אלעזר אומר: מימי לא ראייתי צבי קייז, ואני סבל, וושאעל חנווני, והם מתפרנסים שלא בצד. והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נברائي לשמש את קוני. מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני - מתפרנסים שלא בצד, אני שנבראי לשמש את קוני, לא כל שכן שאתפרנס שלא בצד! אלא שהרי עיתוי את מעשי וקפחתי את פרנסתי!

האריה - מבחינה פיזית, ראוי הוא מאד להיות סבל, בכוחו הרבה יכול הוא להיות סבל מצטיין! השועל - בערמומיותו ופקחותו, יכול להיות סוחר ממולח, אולי אפילו

לפתוח רשות סופרמרקטים מצלחה... והצבי - ממש נולד להיות שומר מעולה, כי גם כשהוא ישן, עינו האחת פתוחה, וכן - בראיצו המהירה יכול הוא לרדוף בקלות אחר פולשים זרים. אבל הם לא עושים זאת! מבליטים הם את חייהם בשלוחה באנגלים ובעירות, ואינם עובדים לפרנסתם. והיכן מוצאים הם את פרנסתם? - מן הטבע,aggiornato: מידו המלאה והרחבה של הקב"ה, הzon את העולם כלו בחנו, בהסדר, ברוח וברחמים רבים - מביצי כינים ועד קרני ראמים!

רק האדם, נזר הבריאה, אשר למעןו נבראו הבריות כולן - רק הוא, טרוד כל היום לפרנסתו. מדוע? האם לא ראוי שאף הוא קיבל את פרנסתו בקלות? אכן כן. בכך היה ראוי להיות, "אללא שהרי עוטה את מעשי וקפחתי את פרנסתני!" בעקבות חטא עז הדעת, כולל האדם: "בצעת אפיקך תאכל לךם" (בראשית ג' ט'). ובעקבות כך, עליו לעמלו לפרנסתו.

אולם, האם בכל שירבה האדם عمل רב יותר - יזכה לפרש טובה יותר? לא ולא! שכבר אמרו חז"ל וביבא ט' ע"א: "כל מזונתו של אדם קצובים לו..." - כל שקל וشكل קצוב ביד בורא עולם, אין אדם יכול להרוויח יותר ממה שנתקצב לו! ולמה הדבר דומה?

כפרי פשוט, הגיעו לראשונה בחויו אל העיר הגודלה. בסקרנות רבה הסתובב ברחובות, כשכלו מוקדים ומרותק למראה חי העיר הסואנים והמעניינים. והנה, הגיע הכהן לידי בית הדואר. הוא רואה אדם נכנס ונוטן לפקיד כמה מטבעות, ובתמורה נותנו לו הפקיד מזודה גודלה. לאחריו נכנס אדם נוסף, וגם הוא שילם לפקיד מספר מטבעות וקיבל מזודה גודלה. השתוותם מאד מודיעינו הכהני, היכיזד נותנו הפקיד חבילות כה גדולות חבילה גודלה. תמורה סכום כסף קטוע בסקרנותו, ניגש אל בעל המזודה ושאל אותו: אמרו נא לי, מה יש לך במזודה? אריגים יקרים, ענה האיש. נגש אף אל בעל החבילה, ושאל לו מתוכן חבילתו, והלה ענה כי יש בחבילתו מוצרי חשמל יקרים. כשהשמע הכהני המופתע, כי בסכומי כסף כה קטנים אפשר לקנות סחורות כה יקרות, "הבחן" כי נקרתה לפניו מציאות של ממש, אולי אייזו מכירת חיסול הזדמנויות. הוא חש פן יחשלו את יתר המזודות, וכן רץ כל עוד נפשו בו אל הפקיד, הושיט לו סכום כפול מזה ששילמו השניים הקודמים לו, וביקש מן הפקיד שתி חבילות!

הפקיד בחר את ההליך בתמהונו, ומשהבין כי עומד לפני כפרי פשוט ונבער, שאינו מותמצא בחיי העיר, נטער להסביר לו, שבכל מחיר שבעולם לא יהיה רשאי למכור שום מזודה לאדם זר! כאן רשאים לקבל רק אונסים שאנו נשלחו להם מזודות מקרובייהם. עליהם לשלם רק דמי מכס, כדי לפדות את הממשלה...

כך בדיק בעניינו. לכל אחד שלוח הקב"ה 'חבילה' של פרנסת, קocab לו בדיק את מה שמנגע לו. אין אדם יכול לגעת במנה שמוון לחברו - אפילו כמלוא נימה! אולם כדי 'לפדות' את הממשלה, علينا לעשות השטדלות, לעבוד לפרשןנו. אולם כל השטדלות, חריצות, עמל, חכמה ויגעה - לא יאפשרו לנו לקחת שלוחה שאינו מיועד עבורנו!

ואם כן כמה מוגחכים הם אלה שעובדים "מצאת החכמה עד צאת הנשמה", מוסיפים לעצמם עוד שעות נוספות, ועוד עבודה מן הצד... האם תשולם גדוול יותר של מכס,ibia להם חבילות גדולות יותר של פרנסת? וצחוק עצוב עוד יותר מזה, אם אדם חס ושלום נכשל בהשתדלות אסורה, כגון שעובד חילתה בשבת, או גוזל בעסקייו, חס ושלום - לא רק שלא יביא בכך חבילות גדולות יותר, אלא עלול חילתה אף לעכב או למנוע את משולוח החבילות.

כללו של דבר: אדם צריך לעשות השתדלות סבירה, לפי דרגתו. ובזה יקבל את הפרנסה שקבעה לו ממשים [ולהרחהה וחיזוק בעניין זה, עיין עוד בספר חובות הלבבות, שער הבטחון].

וכאן קיימת הטעייה מבלבלת ולא פשוטה: - הוא עובד, משתמש, זה זהה חובתו; ולמרירות עין נראה כי השתדלותו ועובדותו הם אלו שمبرאים לו את הפרנסה. אולם יחד עם זאת עליו לדעת ולהבין, כי למעשה - פרנסתו ניתנת לו אך ורק מידיו הפתוחה של הקב"ה! זהו המבחן: עשה השתדלות, זהה חובתו. אך דעת שהוא לא מעלה ולא מוריידה!

כאשר ישבו עם ישראל על אדמתם, הם זכו - פעם בשבוע שנים - להיותה באמת הזה במוחשיות, לראות זאת עין בעין: ש שנים - הם עובדים ומתרנסים, ובשנה השבעית - הם לא עובדים, אבל... כן, מתרנסים! פרנסתם מצויה להם בדרך של ברכה מיוחדת, המובטחת לשומרי השבעית, ומוכיחה ברורות, מהו מקור הפרנסה האמיתית.

◀ ותרנות ונדיות

"ואהבת לרעך כמוך" - זהו כלל גדול בתורה! (בראשית ר' ר' כד). כמובן, כל נשות ישראל חשובות מתחת כסא הכהן, עם ישראל כולן חטיבה אחת, ורק מתוך אחדות שלימה, נוכל להמליך עליינו את הקב"ה. וכך להרגיל אותנו במיות האחדות, ציווה אותנו ה' יתברך מצאות רבות להיטיב איש לרעהו, כמו צדקה וגמולות חסדים, שעל ידע תתעורר בינו אהבה ואחותה שלום וריעות.

מצוות השמיטה אף היא מביאה לידי אחדות וקרוב לבבות. בשנת השמיטה פותח היהודי את שערי השדות, ונותן לאחרים לקחת פירות ולהינות מיגיע כפיו. אין זה קל, יש כאן התעלות גדולות מעל האנוכיות הטבעית המושרת באדם: זאת ועוד, בסוף השנה השבעית מצואה הוא "shmietat casfim" - להשמיט ולמחוק את כל החובות שחיברים לו, לוותר על המגיעה לו!

שנת השמיטה מביאה אף להזדהות ושווון בין שכבות העם. כפי שכתב ה'מעם לועץ': הטעם של המצואה הזאת, כדי שידע העשיר, כמה צער יש לו לעני שהיוו תלויים לו מונגד בכל עת ובכל שעה, ועיניו נשואות תמיד לשמים לבקש אוכלוי. ובערב יאמר מי יtan בוקר, ובבוקר יאמר מי יtan ערבות. ותמיד הוא נع ונדי וחושב איך נמצא לחמי

לאשתי ובני, ולא עוברת שעה שאיננו מצטער. ואילו העשיר תמיד שמח וטוב לב בשודותיו ובכרכמו ובדגנו שמוציאים שודוטיו, אינו נוטן דעתו לעני, אינו חש כלל בצערו. לכן ציוה הקב"ה שיעשו שמייטה בשנה השבעית, ולא יעבדו את השדה ויניחוה הפקר, כדי שהעשיר יצטער ויחשוב, כיצד אטרנס בשנה השמינית, ומהיכן אמא לאחמי. ואז יאמר בלבו: אני שדוֹג לפרשטי שנה אחת בלבד, כבר חושכות עני, כל שכן העני שרווי בדאגה תמיד! ואז העשיר יודהה וירחם על העני ויפרנסנו, ובזכות זה הקב"ה ירבה את פרנסתו שלא יבוא לכלל עניות.

וכן כותב ספר החינוך (מציה פד): "... ועוד יש תועלת נוספת בדבר, **לקנות בה מידת הוותרנות**. כי אין נדיב כמו הנוטן מבלי להchner לתגמול... כי האדם המוכן לתת ולהפקיר לכל העולם את כל גידולי קרקעתו ונחלת אבותיו הגדלים בכל השנה, ורגיל בכך הוא ומשפחתו בשנת השמייטה כל ימיו - **לא תשתרש בו לעולם מידת הקמצנות**, ולא תחסר לו מודת הביטחון".

וכتب בספר שער בת רבים (תחילת פרשת בהר): פן יאמר האדם - "שלוי שלי, ואין לאחרים חלק בשלילי!", ויתגאה בעושריו לומר שהכל בכוחו וועצם ידו, لكن ציוה ה' לשבות בשבעית, ולהפקיר הפירות הפקר לכל, ובזה יבוא אל האמת, שמה שיש לו איינו שלי, רק לה' הארץ ומלאה, ונתנו לנו על אופן שיהיו הכל שווים בה, כי כולנו בניים לה', וממקור אחד יצאנו, ובזה **תשפל גאותו ויוביש תאותו**, ולא יתגאה העשיר על העני.

↳ השבת והשביעית

脾 השבת והשביעית – שבת לה'

ישנם אנשים, שתמיד נראהו אותם עסוקים. אצים ורצים, ממחרים, דוחקים ולחוצים. עוד עובודה, עוד עסקה, עוד פגישה, עוד טלפון, ריצות לפה וריצות לשם, ולעולם אין זמו'. אולם גם האנשים העסוקים והטרודים ביותר - הולכים לישון כמה שעות ביום, מי יותר מי פחות. מדוע ישנים? בודאי לא מתוך עדר זמו' - אם היו להם 48 שעות ביממה, גם הם היו מלאים עד מחנק. אלא מה? השינה הכרחית וחונית היא כדי להמשיך הלאה. מטרת המנוחה - היא העבודה שתבוא לאחריה. אם הם كانوا ש'מפרגנים' לעצמם - הם יירשו לעצמם מיידי פעם גם ימים של מנוחה, אך שוב - מטרת המנוחה היא כדי לצבר כוח להמשיך לעבוד.

אמרו חז"ל: כאשר רצה משה רבנו לבקש מפרעה שיתנו לעם ישראל לשבות ביום השבת, פתח ואמר לו: אדוני המלך, קח שני חמורים, לאחד תנתן לעבוד שבעה ימים בשבוע, ואילו לשני תנתן יום אחד של מנוחה. מי מהם יפיק תפוקה מרובה יותר של עובודה? נסה וראה, שדווקא החמור השני - ההספק שלו לשבעה יהיה רב יותר! והנה, יש לך עבדים, ובודאי מעוניין אתה להפקיד מהם את התפוקה המורבית, לכן תנו להם יום אחד בשבוע של מנוחה, וכך תרוויח עבדים מצוינים, עם הספק עבודה גדול יותר. שמע פרעה לעצתיו, ונתנו לישראל לנוח בשבת.

זה מה שגוי מבין - אם המנוחה תביא להספק עבודה גבוהה יותר, היא משתלמת; וכן היום, כשהסביר כל החוקרים הוכחו שיום מנוחה שבועי, מעניק לאדם תפוקת טוב יותר בנסיבות ובאיכות, הפך הדבר לנורמה בכל העולמות.

והנה, להבדיל בין קודש לחול ובין ישראל לעמים, לעם ישראל יש يوم מנוחה שבועי - יום השבת. אולם מה רב ההבדל בין מנוחת הגוי למנוחת היהודי - הגוי נח כדי להיות חמור עבודה טוב יותר, ואילו היהודי טוב יותר, להתקדש ולהתחזק יותר!

מנוחת השבת של היהודי אינה אמצעי כדי לעבוד טוב יותר, אלא יש בה מטרת נעלית בפניהם, של קדושה והתעלות, מכח העובדה "שבת לה" - שביתה לשם ה'. כפי שאנו אומרים בתפילת המנוחה של יום השבת: "אתה אחד ושםך אחד, ומפני בעפיך קישראל גוי אחד בארץ, תפארת גדרה ועתרת ישועה, يوم מנוחה וקדשה לעמך נתתך. אברהם יגיל, יצחק ירנו, יעקב ובנינו ינוחו בו. מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום השקט ובטהר, מנוחה שלמה שאתמה הוא רוצחה ב". וכי ירנו בזקיך יידענו כי מאתקד היה **מנוחתך, ועל מנוחתך יקדיישו את שמך**".

גם לגבי מצוות השמייה נאמר "שבת לה". וקיים כה ב) אין לנו משביתים את האדמה למען תועלת גשמית - להוביר את האדמה כדי שתתוסיף כח, כי אם לשם ה'. והראיה לכך, שהרי כתוב: "יש שנים תזרע שך..." - כל האדמות שבעולם, אי אפשר לעבוד בהן שש שנים רצופות, אלא יש להוביר אותן כל שנתיים-שלוש, אבל ארץ ישראל אינה כו, אלא היא ארץ זבת הלב ודבש, ומסוגלת להוציא פירות ברצף במשך שנים, מבל שיחלש כוחה. ומהי הסיבה לשבייתה? - "שבת לה!" (עם ליעז ויקרא טז)

שבת והשביעית – עדות לאמונה בה

השביטה בשבת - היא עדות לכך שהקב"ה ברא את העולם בשעה ימים, ושבת ביום השביעי. כמו כן במקרא (שמות לא טז-יא): "ישמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: בני ובני בני ישראל, אותן היא לעלם, כי ששית ימים עשה ה' את **השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש**".

הشمיטה אף היא באה לחוק עדות זו. כפי שכותב ספר החינוך (מצווה פד): מושרשי המצווה, קבוע לבנו ולצیر ציור חזק במחשבתנו עני חידוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שלא בראש דבר, הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען להסיר, לעקור ולשרש מרעינו נזכר הקדימות ותיאורות כפרניות כמו תיאוריות האבולוציה וכיווץ באחסן אשר יאמינו הכהנים בתורה".

וכן כתוב רבנו מנחם הכהן הירושלמי (וטמי המצוות, מצוות השמייה): "טעם לשמייה, לאמת בנפשותינו, אמונהת חידוש העולם, שני עדים: **ישראל בשביתת השבת, לפי שה'** נח ביום השביעי, והאדמה תעיד על חידוש העולם שלא יזרעה בשביעית".

וכتب הגאון הסתיגפלר זצ"ל (ח' עולם ח'ב ח): ועוד מענין שמירת השבת, היא שמיטת הארץ, שכותוב בה "שבת לה". והוא עניין קדוש ונורא מאד, ובודאי שמירת שמיטת הארץ לכל דיניה כהכלתנו, הוא תיקון נורא ועכום על קלקל האמונה, רח'ל.

ש' השבת והשביעית – שלימות וקדושת העם והארץ

מבאר המהרי"ל מפררג זצ"ל (בספרו דרך החיים ה ט), כי המנוחה והשביתה של היהודי מורים על צד של **שלימות**. האדם נמצא תמיד בתנוחה. מדויע? כי תמיד חסר לו משהו, ועליו להשלים את החסר. לכן הוא צריך לעבוד [חסר לו פרנסת], לאכול [הוא רעב, חסר לו אוכל], לטיל [חסר לו עניין ותעסוקה], וכו' וכו'. לעומת אין הוא מגיע לידי שלימות, לידי כך שלא חסר לו כלום. שביתת השבת של עם ישראל מורה על כך עם ישראל מסוגלים להגיע לידי שלימות וקדושה. וشبיתת הארץ בשנת השמיטה מורה על שלמותה וקדושתה של ארץ ישראל.

וכך הוא כותב: "...הדבר שהוא שלם, ראוי אליו השביתה והמנוחה. ודבר זה דומה אל ישראל, כי מצד שלמותם יש להם השבת והמנוחה... כי כל מי שאינו לו מנוחה, לא הגיעו אל השלמות, ולכן הוא מתנווע. והנה תראה כי המנוחה שיקף אל דבר שהושלם והוא בפועל ואז הוא בעל מנוחה... ודבר זה אין לבן נח [לטוייס] מפני שאין להם השלמות בפועל, לכך ראוי להם התנוועה התמידית... וכמו ההפרש בין ירושאל לבן נח מצד השביתה, כך הארץ צריכה שתשבות, שאם היה בה מלאכה היה מורה שהיא חסרת השלמות, ולכן היא במלואה התמידית, ולא תבוא כלל מנוחה. וכך כתוב "שבת שבתו יהיה הארץ", שהיא עצמה שביתה, ודבר זה מודיע מעלת הארץ, ולפיכך נתנו לישראל שמות קדושים - יום קדוש ושביתה, וכן הארץ, אם היה האדם עובדה תמיד, לא הייתה קדושה לארץ, ולפיכך אמרה תורה לשבות בשביעית, כי דבר זה מורה על קדושת הארץ בעצמה". [כמוון שדברים עמוקים, ולא נוכל לדוד בשורות אלו לכל עמק העניין.]

ש' השבת והשביעית – מקור הברכה

השבת - משפיעה על שומരיה שפע טוביה וברכה על כל ימות השבוע, כאמור הזוהר הקדוש - "כל שני יומיין, מיניה מתברכין" [כל הששה ימים ממנה מתברכין] וזהר שמות ס"ג ע"ב - פרשת המן). וכן אומרים אנו בתפילה קבלת שבת: "לקראת שבת לך ונלכה, כי היא מקור הברכה!"

גם השמיטה משפיעה על שומരיה שפע טוביה וברכה על כל שש שנות החול, כדברי חז"ל ומכלתא משפטיים כי: רבבי ישמעאל אומר, שישראל עושים רצונו של מקום, עושים שמיטה אחת בשבוע אחד [שבוע - מחזור של שבע שנים], שנאמר: "שש שנים תזרע..."; וכי אילו עשו של מקום, עושים ארבע שmittot [שביתות] בשבוע אחד, כיצד? נהר [משabitת את האדמה] שנה וזרעה שנה, נהר שנה וזורעה שנה, נמצאו ארבע שmittot בשבוע אחד".

↳ ניצול הזמן לתורה

נוטע אדם עץ פרי, ומחייב שיצמחו לו פירות. והנה העץ מכיה שורשים, מצמיה גזע, ענפים, עלים, פרחים. הכל טוב, הכל יפה, אך לא זה הוא מצפה! אין לו תועלת בכלל אלו - עד שיוציא העץ פירות. הפירות, גם אם קטנים הם ביחס לכל חלקי העץ האחרים, הרי הם עיקר הארץ! השורשים, הגזע, הענפים, העלים והפרחים - כל אלו נוצרו לצורך הפירות, להצמיחם, להחזיקם, לשומרם, לספק להם מים ומזון. אולם לו לא הפירות, מאבדים הם את עיקר ערכם.

פותחת תורהנו הקדושה במילים "ברא אֱלֹהִים אֶת הַשְׁמִינִים וְאֶת הָאָרֶץ" - ברא הקב"ה את העולם כולו, שמים וארץ וכל אשר בהם, בשיביל מה? - "בראשית" - בעבור עם ישראל הקדושים "ראשת", שיעסקו בתורה שאף היא קדושה "ראשת" (ושם). לימוד התורה הוא תכלית בראית העולם, "פה אמר ה', אם לא בריתי [זו התורה] יומם ולא לילה, חקוקות שמינים וארץ לא שמותי" (ירמיה לג כה)

חויה קדושה מוטלת על היהודי - לעסוק ולהגות בתורה הקדושה, ובכך לקיים את העולם. אולם מה קורה בפועל? רבים מעמד בית ישראל עוסקים וטרודים רוב זמנו בעיסוקיהם: עובדים לפרנסתם, ישנים, נחים, אוכלים, שותים, שוהים עם בני המשפחה. תורה - מה תהא עליה!!

ואכן אמרו חז"ל כי לאחר ארבעים שנה יהיו עם ישראל במדבר, ולמדו תורה ברצף. ובהתמודה, בלי טרדות פרנסת, הגיע הזמן שבו היו צרייכים להיכנס לארץ ישראל. אמרה התורה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כאשר יכנסו עם ישראל לארץ - זה פונה לכרכמו, וזה פונה לשדרתו, תורה - מה תהא עליה? אמר לה: הרי נתני להם מצות שבת, שבת הם אסורים במלאה ובמשא ומתן, אז יעסקו בתורה!

ניחם הקב"ה את התורה בכך, שגם אם רוב עיסוקו של היהודי הוא על המלחיה ועל הכלכלת, אל לה לדאוג, שכן בזמן הפניו ישב הוא והוגה בתורה, וזה מראה שהتورה היא עיקר חייו. עיסוקיו השונים, גם אם רבים הם, אינם הם לשרת את לימוד התורה שהוא העיקר.

שנת השמיטה בין השנים, ביום השבת בין הימים. "ברא הקב"ה שבעה ימים, ובחר בשבת. ברא שנים, ובחר בשמייטה". שש שנים עוסק החקלאי בעבודתו, טרוד בפרנסתו, ואילו בשנת השמיטה פניו הוא מעבודת האדמה, אז יכול הוא להקדיש את כל זמן ל תורה.

ומובא בזוהר הקדוש: "אמר רבי שמעון, "להנחיל אהובי יש, ואוצרותיהם אמלא", מהו יש? זה סוד השמייטה, שלא מסר אותו הקב"ה לשאר העמים, אלא לעם הקדוש." ומבארים: יש - ראשי תיבות: יובל, שמייטה. על ידי השמייטה והיובל, שעוסקים בהם

ישראל בתורה, אז "זואוצרותיהם מלאה" - מלא את אוצרות התורה אשר ביטלו בשש שנים שעברו. (מעיין השבעה בהר)

עוד מובא בזוהר הקדוש וח"ב כ ע"ב: "דווי לי ואני לו, הרועה **בשבע שנים**" - המנהיג

- ולמדו בשש שנים**, והשביעית שבת לה". וחסיף האר"י הקדוש זע"א: לרמזו '**בשבע שנים**' - **בשבע פעמים אותן שיען** [שושנים - ש"ג] שבראשי התיבות **"זפפרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים"** [עד לשנת הiybul שגם היא קדושה לה, כשות השמייה]. וביאר רבנו שמואל ויטאל זצ"ל ושער הפסוקים שם], שאדם המקדיש לתורה את חופשתו זומנו הפנוי בשנות השמייה והiybul, אז מתקיים בו: "דווי לי ואני לו" - זוכה לקרבה ושכר מאה ה' יתברך, "**בשבע שנים**" - בכל ששת שנות העמל!

אדם שמנסה לנצל כל זמן פנוי ללימוד התורה, מוכיח הוא בכך שלימוד התורה הוא עיקר חפות ומגמותו. זמן הלימוד הופך עצמו לעיקר - ל"**פרי החיים**" וכഗבורת רבנו יהודה הלי בספר הנורי ג' ח). ובבאו למרום, קיבל שכר כאילו עסק בתורה כל ימיו - כך הعلاה הח'פץ חיים' זצ"ל (שם עלים פ"ח), שכן חזקה עליו, שאם לא היה טרוד במצוותיו, מקדיש היה את כל זמנו לתורה. "אשרי מי שבא לבאן ותלמודו בידיו" (פסחים ג ע"א)

๙. **שמיות כספים**

בסוף שנת השמייה, מצוים אנו ב"שמיות כספים". דהיינו, שכל החובות שחייב היהודי לרעהו, וכבר עבר זמו פירעונים - מtabלים, ואינו לו לנבות אותן. בנוסף לכך, מזהירה התורה, ש אדם לא יימנע מלHALLOOT סמוך לשנת השמייה, מהשש שמא תישטט הלהלאה. כתוב ודברים טה: "השמר לך פו יהיה דבר עם לבקך בלייל לאמר, קרבבה שנת השבע שנות השמייה, ורעה עייד באחיך האביו ולא תענו לי, וקראה עלייך אל ה' והיה בך חטא: נتون תנון לו, ולא ירע לבקך במתתקך לו". [ופרטו המצווה, והשלכותיה - בשער ההלכה].

וכותב ספר החינוך: משורשי המצווה, לחזק ולקבוע לבבונו מידת הנדיבות, ולהרחיק תכלית החרהקה מידת הכלילות [קמצנות]. ואינו נdice בעולם, כאדם המלווה מעותיו, עם היוטו יודע שהזמו קרוב להשמיית הלוואתו, ויתכו שעலול להפסידה, אם אויל יארע בו אייזה מקרה שלא יוכל לتابע הלוואתו קודם קודם שנת השמייה. וכל מבין דרכי התורה, ומשיג לדעת אפילו מעט בחו ערכה - ידע בברור, כי המפזר ממוננו אל הצריכים - נוסף עוד, והחוסך ממונו מצדקה - אך למחסור. כי ה' ידעו את האדם לפי מעשייו, ועניקהו מברכתו כפי התקרכבו אליו. ומידת הכלילות - מהיצה של ברזל בינה ובין הברכה. והנדיבות - חלק מחלקי הברכה, ישמע חכם ויוסף לך. (מצווה תפ)

ומרו החיד"א כתוב (גנאל קוזמיס בהר): כי על ידי קיום **שמיות כספים**, באה מחייבת עוננות לישראל, והדבר בא במידה כנגד מידה: אם אין ישראל גובים שטרותיהם בשמייה, אף הקב"ה לא יגבה עבירות שלהם, כי סגולת השמייה שלא יגבה הקב"ה העירות.

במה ל��ץ?

"השмар לך פו ייהי דבר עם לבבך בלייעל לאמר, קרבבה שנת השבע שנות השמטה, ורעה עיניך באחיך האביו ולא תגתו לו..." - מודיעו כל כך מגנה התורה את האדם שלא נתנו מכיספו לעניים, עד שהוא נקרא "בליעל" ו"רע עין", הלווא טبع האדם כך, להיות בחול על ממוני?!

אומר המגיד מודובנה, משל מה הדבר דומה? סוחר אחד הפליג באוניה לצורך מסחרו, כאשריו סחורות רבות. הואלקח עימיו גם כמה ספרי קודש ללימוד בהם בדרך, וכן טלית ותפילין. והנה, באמצע הפלגה, פרצה לפטע רוח סערה, ואיממה להטביע את הספינה. פנה רב החובל אל הסוחר ואמר לו: "אדוני, עלייך להשליך מיד חלק מן הסחורות שלך, כדי להקל מן האוניה את משאה הכבד, כי לולא זה יש כאן סכנה חיים של ממש!".

נ ballo הסוחר לשמע הסכנה, אך מצד שני חס על סחורותיו. מה עשה? מיהר ולקח את הטלית, התפילין וספריו הקודש, ונשא אותם כדי להטילם לתוך הים. פנה אליו משרתו ואמר: מה עשה תעשה כך, וחטא את אלוקים, הלווא אלה הם חיינו הלווא טוב לך להפיל איזה חבילות מסחרותיך הכבדות, ובכך תפעל הרבה יותר להקל את משאה האוניה!

והນשל, כי ההוצאות הכספיות של האדם - מרובות הון: אוכל ושתיה, בגיןו והגעלה, משכנתא, ביתוח, שכירות, דלק, ארנונה, חשמל, גז, טלפון, טלפון נייד, שכר לימוד, חופשות וטיולים, נסיעות, מתנות, רהיטים, כלים, תכשיטים, וכו' וכו'... וכמוון, שחלק מכיספו הוא מפריש גם לצדקה. והנה, האוברדרפט עולה, האשראי נגמר, הבנים לוחצים, וכו' זה, אין ברירה, חייבים לסייע קו, להוריד מעט את הפרופיל, לשחרר לחץ, ובambilים ברורות: להקטין את ההוצאות! ואז, מבלי משים, הוא מלכسن מבט אל עבר כספי הצדקה: אולי שם אפשר קצת ל��ץ?...

זהו הטעיה לפני האדם: אם אומנם דחוק אתה בפרנסתך, מודיעו דוקא "ירעה עיניך באחיך האביו", מודיע ל��ץ דוקא בכיספי הצדקה!! (הבית היהודי)

๙. שנת היובל כ-

מהי שנת היובל?

נאמר בתורה ויקרא כה-יא: "יספרת לך שבע שבותות שנים, שבע שנים שבע פעמיים... והעברת שופר תרועה בחמש השבעי בעשור לחמש ביום הכהנים תעיבירו שופר בכל ארצכם: וקדשTEM את שנת החמשים שנה, וקראתם וזרור בארץ לכל יושביה, יובל היא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחיו ואיש אל משבחותו תשבו".

אחד לחמשים שנה, כעבור שבע שנים, מגיעה שנת היובל. בשנה זו - מושבתת עבودת האדמה, והשדות מופקרים, כמו בשנות השמיטה. ובנוסף לכך, מתרחש בארץ ישראל מהפך של ממש: כל השדות והבתים שנמכרו במהלך ה- 50 שנה האחרונות, חוזרות לבניין הקודמים. וכך גם כל העבדים משוחררים מאדוניהם ויוצאים לחופשי, מבואר להלן בהרחבה.

בתחילת השנה, היו הסנהדרין [חכמי בית הדין הגדול] מתקbezים כדי לקדש את השנה, והיו מברכים "לקדש שנים". אך הם היו הסנהדרין תוקעים בשופר, וכן כל אחד ואחד מעם ישראל תוקע גם כן ברשותו, והקול נשמע בכל הארץ. (ההינוך של"ב)

מראש השנה עד יום הכיפורים, עדין לא היו העבדים נפטרים לבתייהם, אך גם לא מעתעבדים לאדוניהם. אלא אוכלים ושותים ושמחים, ועתורותיהם בראשיהם. כיון שהגיע יום הכיפורים, תקעו בית הדין בשופר, ואז נפטרו עבדים לבתייהם, ושדות חוזרות לבנייהם. (ראש השנה ח ע"ב)

שנת ה"יובל" נקראת כך על שם **תקיעת השופר**, שבה היו מקדשים את השנה, וקוראים לעבדים להשתחרר, ולשודות לחזור לבנייהם. [השופר נקרא "יובל", כמו בפסוק ויהושע ו ד: "שבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים"].

וכן נקראת שנת ה"יובל", על שם הדרור והשיבה, שבה **יובל** כל איש אל אחזתו ואל משפטתו.

שלוח העבדים

"עבד" הוא מושג שכיסו כבר כמעט אין מכיריים אותו. "עבד" זו מציאות כואבת, קשה, של אדם המנותק על פי רוב משפחתו, ומשועבד כל כלו לאדונו, משולל זכויות עצמאיות.

אדם היהודי - במשמעותו, איןו מתאים להיות עבד, כל שאיפתו היא להיות "עבד ה" בלבד, ללא תלות ושבוד לגורמים אחרים. אולם לעיתים, מציאות של "עבד עברי" [יהודי] - הכרחית היא, בשני מצבים:

א. נמכר מפני דוחקו - אדם יהודי נקלע למצב כלכלי דוחק מאד, ואין לו ברירה אלא למכור את עצמו לעבד כדי להתפרנס.

ב. נמכר בגיןבו - אדם היהודי התפתח לגנוב, ולפי דין תורה עליו לשלם כפליטים ממה שגנב, אך אם אין לו כסף לשלם, מוכרים אותו בית הדין לעבד, כדי להשיב את הכספי לבניו.

התורה חסה מאד על כבודו של העובד העברי, וציוויה על אדונו לכבדו עד מאד ולא לרזרות בו, עד שאמרו חז"ל וערכין לעמו ב': "כל הקונה עבד עברי - כאילו קונה אדון לעצמו".

כמובן שככל מציאותו של היהודי כעבד - היה רק בדיועבד, ולא מלכתהילה. לפיכך גם הגבילה התורה את תקופת העבדות, ולאחר שש שנים של עבודה, בשנה השבעית, יצא העבד לחופשי. וכן אם הגיעו לשנת היובל, אף לפני שיש שנים, יצא העבד לחופשי.

במקרה שנקשר העבד אל אדונו, ואני רוצה לצאת בשנה השבעית, לocket אותו אדונו בבית הדין, ורוצע את אונו במרצע על הדלת, ואז הוא נשר עבר עד שנת היובל, אך לא יותר מכך. [ומובא במדרש וילקוט שמעוני דברים יד], שאלו את רבו יוחנן בן זכאי מודיע רוצעים את העבד דוקא באיזו? אמר להם: אמר הקב"ה, אוזן ששמעה קולי על הר סייני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים! – עבדי הם, ולא עבדים לעבדים! והלך זה וקנה אדון לעצמו – لكن ירצה באוונן].

שנת היובל היא אפוא, השנה שבה יוצאים כל העובדים כולם לחופשי, שבים לבתיהם, ושבים להיות עבדי ה' יתברך בלבד, כמו שנאמר ויקרא כה לט-טט: "ובci ימוק אחיך עפתק... וنمפר לך, לא תעבד בו עבדת עבד: בשביר כתושב יהיה עפתק, עד שנת היבל יעבד עפתק... ושב אל משפטתו ואל אחית אבתינו ישבו: כי עבד הם אשר הוציאתי אתכם מארץ מצרים, לא ימקרו ממקורת עבד: לא תרדה בו בפרק ויראת מיאלהיך".

חומרת מצות שילוח העובדים

מספר שנים לפני חורבן בית המקדש הראשון, בימי צדקיהו המלך, חטאו ישראל בכך שלא קיימו את ציווי התורה לשחרר את העובדים לחופשי בתום ש ש שנים או בשנת היובל. בשנה השביעית למלכות צדקיהו, כניסה המלך צדקיהו את העם והשרים, ויחד כרתו ברית נאמנה שבה החליטו שכולם משחררים את עבדיהם, ומקבלים על עצמן שלא לרזרות עוד באחיהם. אולם קיום הברית לא ארך זמן רב. למעטה, כוונתם הנסתתרת בכריתת הברית הייתה מפחיד אויבם נבוכדנצר: הם חששו, שהעבדים הממורדים והמדוכנים ילכו ויעזרו לנבוכדנצר, כדי להשתחרר מעבדותם (מלבי"ס רימה לד יא). אולם זמן מה לאחר כריתת הברית, שבו ישראל והזירעו את העובדים לרשומות, והמשיכו לרזרות בהם, בניגוד למצות התורה.

הוכיחו רמייהו הנביא וככה אמר להם (ירמה לד י-ז): "כה אמר ה' אלהי ישראל: אנכי ברתי ברית את אבותיכם ביום הוציאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמור: מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימcker לך ועבך ש ש שנים ושלחתו חפשי עמוקך ולא שמעו אבותיכם אליו ולא הטעו את אונם: ותשבו אתם הימים ותעשו את הישר בעניין لكمרא דרור אש לבעחו ותפרקתו ברית לפנוי בית אשר נקרא שמי עליו: ותשבו ותחללו את שמי ותשבו איש את עבך ואיש את שפטתו אשר שלחתם חפשים לנפשם, ותכבשו אתם לחיות לכם לעבדים ולשפחות: לכן כה אמר ה', אתם

לא שמעתם אליו לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו, הנני קרא לכם דרור נאם ה' אל החרב אל הזרב ואל הרעב ויתתמי אתכם לזעוה לכל ממלכות הארץ".

עד כדי כך החמיר ה' יתברך במצבות שלילות העבדים! כי היהודי, כאמור, עבד הוא לה' يتברך בלבד, ולא לשום גורם אחר. ולואי ונזכה להיות עברי ה' אמיתיים, שזהי החירות האמיתית ביותר, וזה השבח הגדול ביותר לאדם היהודי!

נחלת הארץ

כאשר נכנסו עם ישראל לארץ ישראל, חולקה הארץ לשנים עשר חלקים, וכל שבט קיבל נחלה מסוימת. חולקה זו לא הייתה מקרית או שרירותית כלל וכלל, אלא על פי רצון ה'. כל שבט - ייעד לו ה' נחלה המיועדת לו בלבד, ואין לשנות את הנחלות כלל, כמו שנאמר בדבר דבריו זו: "זלא גטב נחלה לבני ישראל מפשה אל מפה, כי איש בונחלה מפה אָבְתַּיו יִדְבֹּקוּ בָנֵי יִשְׂרָאֵל".

כיצד התבצעה החלוקה? - על פי הגורל, ועל פי רוח הקודש גם יחד [הגורל התבצע כדי שלא יגידו העם, שהמנהיגים חילקו את הארץ בשתיות לב]. כיצד?

חילקו את ארץ ישראל ל-12 תחומיים, סימנו כל חלק בפטק, והכניסו את כל הפטקים לתוך קלפי. כמו כן לקחו 12 פתקים נוספים, שבהם כתבו את שמות השבטים, והכניסו אותם לתוך קלפי אחר. עמד אלעזר הכהן, כשהוא לבוש באורים ותומים', וכל ישראל עומדים לפניו, וככלפי שבטים וככלפי תחומיים מונחים לפניו. היה אלעזר הכהן מכובד ברוח הקודש ואומר בקול רם: "אם זבולון עולה - תחום עכו עולה עמו". טרף [ערverb] את הפטקים בקלפי של שמות השבטים, ואכן עלה בידו זבולון, טרף בקלפי של התחומיים - ועלה בידו תחום עכו שוב היה מכובד ברוח הקודש ואומר: "אם נפתלי עולה, תחום גינוסר עולה עמו". טרף בקלפי של שבטים, ועלה בידו נפתלי, טרף בקלפי של תחומיים - ועלה תחום גינוסר. וכן כל שבט ושבט. ולאחר מכן חילקו נחלת כל שבט לכל משפחות השבט.

חולקה זו נקבעה לשעה ולדורות, ואין לשנות אותה. לכן אין לאדם מישראל למכור את נחלתו לאיש זר. ואם נאלץ לעשות זאת מפני שהיא דחוק מאוד, יש מצوها לקרובי משפחתו "לפדות" את הנחלה ולהחזיר אותה [למשפחה על ידי תלמידים כסף המכירה, בקיוזו דמי שנים שהשתמש בהם הקונה]. וכי, אם במקרה הזמן השיג בעל הנחלה כסף, עליו לפדות את הנחלה ולהחזיר אותה לרשותו. ובכל מקרה, אם לא נסדרה הנחלה - בשנת היובל חוותת היא לבעליה, כתוב בתורה ויקרא כה: "זיהארץ לא תטכר לצמתת, כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עפדי... כי ימוד אחיך ומבר מאחיך, ובא ג אלו המקرب אליו וגאל את ממפר אחיך: איש כי לא יהיה לו גאל, והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו: וחייב את שני ממפר וחשיב את העדר לאיש אשר מכר לו ושב לאחיך: ואם לא מצאה ידו די שישב לו ויהיא ממפר ביד הקנה אותו עד שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחיכו".

הכל נטוּן בערבותו, ומצוֹדָה פְּרוֹסָה עַל בֵּל הַחַיִּים!

משמעות המזווה: רצה ה' יתברך להודיע לעמו כי הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפצ' הוא ליתנה בתחילת, כי לו הארץ. ובזה גם יರחיקו עצם שלא יכולו מ Krakע של חברים ולא יחמודה לבם בדעותם, כי הכל שב לאשר חפצ' האל שתהיה לו. וענין זה דומה למה שנוהגים לעשותו המלכדים, שלוקחים מפעם לפעם מערבי הבצורות אשר לשရיהם, להזכיר להם יראת האדון. וכן הדבר הזה שרצה ה' יתברך שיישוב כל Krakע לאשר לו אחזות הארץ, וכן כל עבד איש יצא וייה ברשות בוראו. ואולם מלכי ארץ יעשו כן ליראותם, פן יمرדו השרים בהם, ואילו האל יתברך ציוה לעמו כן - לזכותם להיטיב להם. (וחינוך מצווה של)

וכן אמרו רבוטינו ז"ל וMSCת אבות ג טז: "הכל נטוּן בערבותו, ומצוֹדָה פְּרוֹסָה עַל בֵּל הַחַיִּים:" ומפרש תפארת ישראל: הכל נטוּן בערבותו - כל מה שיש לו לאדם בעולמו, איןנו בטוח בקיומו, שהרי הוא ניתן לו רק בערבותו, כדי לפניו את חובתו בעולם הזה, ולקיים מצוות ומעשים טובים. ומצוֹדָה פְּרוֹסָה עַל כל הַחַיִּים - העולם הוא כמו מצודה [מלכודות] לשמים לפני הציפור, ומפזרים עליה גרעינים, והיא משתוקקת להכנס. כך האדם בעולם הזה יש לו הרבה פתונות המשוכסים אותו לשקווע בהבלי העולם, וצריך הוא להזהר שלא לבלת שולל אחריהם ולהלכך במלכותם, אלא לזכור תמיד את תפקידיו ווייעודו.

מצות היובל עוזרת לי呼די לקבוע בלבו, שאין האדמה נקנית לאדם קניין פרטני עולמי. "כי עפר אתה - ואל עפר תשוב", הכל רק בערבותו, לתקופה זמנית. لكن לא כדאי להקדיש את חיינו לעבודת האדמה והחווארויות, ובוודאי לא משתלים לריב, לגזול וכו'. כי "לה הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה!"

רמז לימות עולם

אמרו רבוטינו ז"ל כי במצות היובל יש סוד גדול ונשגב, ויש בה רמז לכל השתלשלות ימי העולם. כפי שאומר החינוך (מצווה של): "עוֹד שְׁמַעֲתִי מִחְכָּמִים, שִׁישׁ בְּעַנֵּין הַיּוֹבֵל סֻוד נְפָלָא, וְכִי בּוֹ נְרָמֶזׂ כָּל יְמֵי עַלְמָן וְשָׁנְיוֹן". וכן כתוב הרמב"ן (ויקרא כה ב): "והנה בכך עוררו אותנו בסוד גדול מסודות התורה... סוד ימות עולם רמזו במקום הזה... וכוף אונך לשמע מה שאני רשאי להשמי עך ממנה, בלשון אשר אשמי עך, ואם תזכה בתבוננו...".

ומסביר ה"אור החיים" הקדוש (ויקרא כה), כי במצות היובל יש רמז לגלות ונואות עם ישראל, על פי הפסוקים: "כִּי יְמָזֵךְ אַחִיךְ וּמִכְרֵךְ מִאַחֲתָנוֹ, וּבָא גָּאֵל הַקָּרְבָּן אַלְיוֹ וְגָאֵל את מִכְרֵךְ אַחִיךְ וְאִישׁ כִּי לֹא וְהִיא לֹא גָּאֵל, וְהַשִּׁגְנָה יְדוֹ וּמִכְאָךְ קָדֵי גָּאֵלתוֹ: וְחַשְׁבֵּן שְׁגִי מִמְּפָרְכוֹ וְהַשִּׁבֵּן אֶת הַעֲדָר לְאִישׁ אֲשֶׁר מִכְרֵךְ לוֹ וְשַׁב לְאַחֲתָנוֹ: וְאִם לֹא מִכְאָךְ יְדוֹ דִּי הַשִּׁבֵּן לוֹ וְהִיא מִמְּפָרְכוֹ בַּיָּד הַקְּנָה אֲתָנוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשַׁב לְאַחֲתָנוֹ".

ה' יתברך בכיכול "מִכְרֵךְ מִאַחֲתָנוֹ" - הוא בית המקדש, שם השרה את שכינתו,

ובעוונונותינו נמכר הבית ביד האומות. וכיוצא תהיה גאותתו ובנויותו של בית המקדש? – "ובא גָּאַלׁוּ הַקָּרְבָּן אֲלֵיו וְגָאַלׁ..." – קרוביו ואחיו של הקב"ה [ככילה] הם הצדיקים, והם אלה אשר יעוררו את לב העם לשוב בתשובה שלימה אל ה', וכך תהיה גאולה ותקומה בבית המקדש. אולם אם חס ושלום – "לא יהי לו גָּאַלׁ" – אין איש שם על לב, ואין מי שיצילח להסביר את האומה אל אביה שבשמיים, האם חיללה אבדה התקווה? לא ולא! אלא "זֶה שִׁגְגָה יְדוֹ וְמִצְאָה גָּאַלׁתוֹ" – מראה הקב"ה לבני אהוביו את ידו החזקה, מביא עליהם יסורים וגלוות, ובזה יהיה תיקון לאומה ובר' ב. כה. "זֶה שִׁבְבָּשׂת שְׁנֵי מִמְפְּרוֹ..." – ה' יעשה חשבון עם בניו ויתנו להם יסורים ו"חבל משיח" בדיקות חובם, עד שתיכפרו כל עונונויותם, ואז "זֶה שִׁבְבָּשׂת לְאַחֲרָתוֹ" – ישוב לבית המקדש, וישיב את בניו אהוביו לארצו ולנחלו. "זֶה מִצְאָה יְדוֹ דִּי הַשִּׁבָּבָלׁוֹ" – אם יראה האדון ה', כי אין כה בעם לשבול יסורים עוד, וחובותיהם רבו למעלה ראש, ואפס בהם כח הסבל, או אז – "זֶה מִמְפְּרוֹ... עד שִׁנְתַּת הַיּוֹבֵל", שהוא זמן המוגבל לגאולה, "זִיכְרָא בִּיּוֹבֵל וְשִׁבָּבָלׁ לְאַחֲרָתוֹ" – כי קץ הגלות ישנו, איפלו אם יהיה ישראל רשעים גמורים חס ושלום, ולא יוכל לפרק את חובותיהם. ובבוא הגօאל, יטע ה' בתוכנו אורו יתברך, גם יקומו שכני עפר, וישובו כל אחד אל אחוזת אבותינו, הוא אור העולם בית המקדש כוננו ידיו يتברך". ויהי רצון שנזכה לגאולה השלימה – מtower שמחה והתקבות לה' يتברך, ב Maherah בימינו אמן.

רמז לעבודת האדם בעולם הזה

אומר ה"כלי יקר" (ויקרא כה), כי בשנות היובל יש רמז ודמיון לחיה האדם בעולם. כיצד?

חי האדם בעולם הזה כשבעים שנה [כנאמר (מלחים צ): "יְמֵי שְׁנָוְתֵינוּ בָּהֶם – שְׁבעים שָׁנָה"], מתוכם – בעשרים השנה הראשונות, עדין "אין אור שכלו שלם להבין במושכלות" [ולכן אינו בר עוניים עדין בבית דין של מעלה]. ואם כן ימי חייו העיקריים של האדם הם חמישים שנה, וعليهم נאמר: "וְסִפְרַת לְדוֹ" – תשופר לך לטובתך את שנותיך, תקנה בהם תורה ומעשים טובים, וייהיו לך כל ימיך בדברים רוחניים. אבל אם תכלה בהбел ימיך, לאסוף ולכנוס רכוש, ולהעביר את הזמן להתעסקות בהבלים העולם הזה, אזיך כאשר תגע שנת החמשים – עת פטירתנו של האדם מן העולם הזה, תctrיך לעזוב את כל מה שקנית ורכשת, ולא ישאר בידך מאומה, כפי שאמרו חז"ל (אבות ט): "בְּשֻׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵין מְלִיאָוּ לְזָדָם – לֹא כִּסְף, וְלֹא זָהָב, וְלֹא אֲבָנִים טוֹבָות וְמִרְגְּלִיות, אֶלָּא תָּרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבְדֵּי!"

על כן, אשרי אדם שמנצל את זמנו לעסוק התורה ולקיום המצוות ומעשים טובים, וכל המוסיף מוסיפים לו, אורך ימים בימינה, ובסמלה עושר וכבוד.

⇒ שער ההלכה ⇒

⇒ מצוות שמירת קרקע ⇒

"כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֱלֹהִים נְתָן לְכֶם וַיַּשְׁבַּת הָאָרֶץ שְׁבַת לָהּ. עַש שְׂנִים תְּרוּעָ שְׂדָה, וַיַּשְׁעַל שְׂנִים תְּמוּרָ כְּרֻמָּה, וְאַסְפֵּת אֶת תְּבוֹאָתָה. וּבְשַׁנָּה הַשְׁבִּיעִית, שְׁבַת שְׁבַתּוֹן יְהִיא לְאָרֶץ שְׁבַת לָהּ, שְׁדָךְ לֹא תְּרוּעָ, וְכְרֻמָּה לֹא תְּמוּרָ. אֶת סְפִיטוֹן הַצִּירָה לֹא תַקְצֹרָ, וְאֶת עַזְבִּי נְזַרְךָ לֹא תְבַצֵּר, שְׁנִית שְׁבַתּוֹן יְהִיא לְאָרֶץ. וְהִתְהִיא שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאַכְלָה, לְךָ וְלְעַבְדָךָ וְלְאַמְתָחָה וְלְשִׁיכְרָה וְלְתוֹשֵׁבָה הָאָרֶם עַפְרָה. וְלִבְבְּהַמִּתְחָה וְלִזְוִיהָ אֲשֶׁר בְּאַרְצָה, תְהִיא כָל תְּבוֹאָתָה לְאַכְלָן... וְנִתְגַּנֵּה הָאָרֶץ פְּרִיהָ וְאַכְלָתָם לְשַׁבָּע, וְשְׁבָתָם לְבַטְ�וּ עַלְיהָ. וְכִי תָאִמְרוּ מָה נְאַכֵל בְשַׁנָּה הַשְׁבִּיעִית, הִנֵּנִים לֹא נְזַרְעָ וְלֹא נְאַסֵּף אֶת תְּבוֹאָתָנוּ? וְצִוִּיתִי אֶת בְּרִכְתִּי לְכֶם בְשַׁנָּה הַשְׁבִּיעִית, וְעַשְׂתָּה אֶת הַתְּבוֹאָה לְשַׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים. וּרְעוּתָם אֶת הַשָּׁנָה הַשְׁמִינִית, וְאַכְלָתָם בֵין הַתְּבוֹאָה יְשִׁין, עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית עַד בֹּאוֹת תְּבוֹאָתָה הַאֲכָלָה יְשִׁין (וַיֹּאמֶר כֹּה). "וַיַּשְׁעַל שְׂנִים תְּרוּעָ אֶת אֶרְצָה וְאַסְפֵת אֶת תְּבוֹאָתָה. וְהַשְׁבִּיעִית תְּשִׁמְטוּתָה וְגַטְעִתָּה, וְאַכְלָוּ אַבְנִי עַפְרָה, וַיָּתְרַם תְּאַכֵל וַיַּעֲשֵׂה לְכְרֻמָּה לְלִיְתָה". וְשָׁמוֹת כב י

מן התורה

בפסוקים הנ"ל נצטוינו שלא לעובד באדמה בשנה השביעית היא שנת השמיטה, אלא לנוטש ולעזוב את האדמה.

זמן השמיטה

כשנכנסו עם ישראל לארץ ישראל בהנהגו של יהושע בן נון, הם כבשו את הכנעניים יושבי הארץ במשך שבע שנים, ולאחר מכן חילקו את הארץ לשנים עשר שבטי ישראל במשך שבע שנים נוספות, איש איש כפוי נחלתו שקבע להם הקב"ה. ומماו התחליו למןotta שבע שנים ולקיים את מצוות השמיטה בכל שנה שבעית, נמצא ששנת השמיטה הראשונה שקיימו עם ישראל, הייתה בשנת עשרים ואחת לבנייתם לארץ. וכך מנו והלכו את שנות השמיטה מאותה שנה. (סעיף)

שנת השמיטה הבאה עליינו לטובה היא שנת ה'תשפ"ב [5,782] לבריאות העולם, ובזמן השם יתריך, שנת ה'תשפ"ט [5,789], שתבוא עליינו ועל כל אחדינו בית ישראל לטובה ולברכה לחים טובים ולשלום, תהיה שוב שנת שמיטה, וכן הלאה בכל שבע שנים.

כתב הרמב"ם והלכות שמייה ויובל פרק י הלכה ב: מאימתי התחלוlemnoot את שנים השמייה? אחר ארבע עשרה שנה משנכנסו לארץ, שנאמר: "שְׁשׁ שָׁנִים תַּזְעֵר שְׁדָךְ, וְשָׁשׁ שָׁנִים תַּזְמֹר כְּרָמֶךְ", עד שהייתה כל אחד ואחד מכיר את ארצו [מכיר את חלקו בארץ, שנאמר 'שְׁדָךְ' שלך, 'כְּרָמֶךְ' שלך]. וכיון שבע שנים עשו בכיבוש הארץ ושבע שנים בחילוק הארץ, נמצאת אומר שבשנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ עשו שמייה. וכן עשו בכל שבע שנים.

כיוון שהרב בית המקדש הראשון וגו' ישראלי מארצם, בטל מנין זה, ונשארה הארץ הרבה וחropa שבעים שנה, ובבנה בית שני, וכשעליה עזרא הסופר מבבל לבניון בית שני, התחלוlemnoot מחדש מחדש את שנים השמייה.

שנת השמייה ידועה היא ומפורסת אצל הגאנונים ואנשי ארץ ישראל, וכולם לא מנו אלא לשנות החורבן, ולפי זה תהיה שנה זו שהיא שנת 1,107 לחרובן, שהיא שנת ד'תתקל"ז [4,936 ליצירה - מוצאי שביעית של השנה השמינית], ועל זה אנו סומכים, וכפי חשבון זה אנו מורים לעניין מעשרות, ושביעית, והשמtas כספים, שהקבלה והמעשה عمודים בהוראה, ובחים ראוי להתלוות. ע"ב. (ועיין בספר משנה שם הלכה ח)

נמצא אפוא, שנת 1,106 לחרובן, שהיא שנת ד'תתקל"ה - 4,935 לבריאת העולם, היא שנת השמייה. וכעת, כאשר נמנה 54 שמיות קדימה [378 שנים], הגיע לשנת ה'ש"ג [5,313] לבריאת העולם. 1,484 לחרובן, שאף היא שנת שמייה. וזה מה שכתב מרכז מפורש בשלחן ערוך וירוח דעה סיימו שלא סי"ט: "שנת השמייה האמיתית, היא שנת חמישת אלפים שי"ג". ואם נמנה עוד 67 שמיות נוספות [469 שנים], הגיע לשנת ה'תשפ"ב [5,782] לבריאת העולם. 1953 לחרובן, שהיא שנת השמייה הבאה علينا לטובה.

ההכנות לשמייה

יש להתכוון וללמוד את הלכות שמיות הקrukעות קודם לשנת השמייה היטב, לבב נכשל בשום איסור חס ושלום, ובפרט שמצויה זו היא אחת לשבע שנים, ואין ההלכות שגורות בפי כל. וכך כתבו התוספות במסכת סוכה ולט ע"א) שאין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית, שצרכי לנווה בהם קדושת שביעית. וכל שכן אם נצרף גם את ההלכות הנוגאות בקרקע, אלו מלאכות מותרונות בשמייה, ואלו מלאכות אסורות.

ארץ ישראל

מצוות שמיות קrukעות נוהגת רק באדמה ארץ ישראל, אבל באדמה חוץ לארץ, אינה נוהגת כלל. (ס)

גבול ארץ ישראל

הגבול הדרומי של ארץ ישראל הוא המעלה ה-30, כך שכל מה שמתחת למעלה זו לכיוון דרום, איןנו נחשב כארץ ישראל לעניין חובת קיום "מצוות התלויות בארץ" [شمוקמות אלו לא כבושים עם ישראל כלל]. נמצאת שאורי הערבה החל מצומת נוה חריף ומטה לכיוון דרום [הכולל בין היתר את היישובים: קטורה, גروفית, יטבתה, טמרה, אליפז, חבל

אלות, אילן]. אין נחشبים ארץ ישראל ולכן אין נהנים שם דיני שביעית, ואינם חייבים בתרומות ומעשרות. ע. שביתת השדה לא)

כן מבואר בדעת הרמב"ס, וכן נמסר בעדות גמורה מפי מופת הדור הגאון החזון איש צ"ל, וכן הורה מרן הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף צ"ל על אילית וסבביתה הקרובה מהמעלה ה-30, שאיזור זה הוא כחוץ לארץ גמור לעניין מצוות התלויות בארץ. ע. ש"ה לא)

בזמן הזה

מצוות השמיטה באזמננו הזה, אינה מן התורה אלא מדברי חכמים, שלא צייתה התורה על השמיטה אלא בזמן שכל ישראל בארץ ישראל, אבל אם אין כל ישראל בארץ ישראל, אין השמיטה אלא מדברי חכמים.

динין השמיטה תלויות בזמן שהיובל נהוג, והואיל וזמן הזה אין היובל נהוג, גם השמיטה אינה נהגת מן התורה, כמו שאמרו בוגمرا מסכת ערין לב ע"ב: משללו תחילת שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשא בטל היובל, שנאמר ווקרא כי: "זוקדשתם את שנות המק愍ים שניה, וקראותם דרור הארץ לכל ישבייה, יובל הוא תהיה לכם", בזמן שכל יושביהعلاיה, ולא בזמן שלו מקצתם. יכול היה עלייה והם מעורבים, שבט בניימין בחלקו של שבט יהודה, ושבט יהודה בחלקו של שבט בנימין, יהיה היובל נהוג תלמוד לומר: "לכל ישבייה", בזמן שישוביה כתיקונים [כל אחד בחלקן] ולא בזמן שהם מעורבים: ע"כ. ועד היום בעונות הרבים שאין כל ישראל עדין בארץ ישראל, אין היובל נהוג, ואף השמיטה אינה נהגת מן התורה. אך חכמים תקנו לנוהג בדיין השמיטה אף בזמן הזה. וכן דעת רוב הראשונים ומרן הבית יוסף ויורה דעת סימון שלא], ש"ת ביע אומר חלק י' חלק יורה דעת סימון לא, וכמובואר להלן עמוד 107).

תיקון חצות

אין אומרים תיקון רחל בארץ ישראל בשנת השמיטה אלא תיקון לאה בלבד. ומכל מקום בימי "בין המצרים" [נ"ז בתמוז עד ט' באב] שנוהגים לחתאבל על חורבן בית המקדש בחצות היום, אומרים תיקון רחל גם בארץ ישראל בחצות היום. וכי החמים. חז"ע ארבע תעניות קפט. קט

שנת היובל

וספרת לך שבע שבותות שנים, שבע שנים שבע פלמיים, וזהו לך ימי שבע שבותות השנים תשע וארבעים שנה: והעברת שופר תרואה בזודיש השבעי בעשור לזריש ביום הכהנים תעביריו שופר בכל ארצכם: וקדשתם את שנות הזמשים שניה וקראותם דרור הארץ לכל ישבייה, יובל הוא תהיה לכם, ושבתם איש אל אוזתו ואיש משפוזתו תשיבו: יובל הוא שנות הזמשים שניה תהיה לכם, כל תורעוי, וכל תקצרו את

ספקונית, וכך תבצרו את נוריה: כי יובל הוא קדש תהיה לכם, בן השעה תאכלו את התבאות: בישוג היובל זאת תשבו איש אל אוזוֹת. ויקרא כה ח

מן התורה

ציוותה התורה כי לאחר שנסفور שבע פעמיים שבע שניות [49 שנים], נעשה את שנת החמשים קודש, והיא הנקראת "שנת היובל". וגם בשנה זו אסורה התורה את עבודות הקרקע כמו בשנת השמיטה, ונמצא שנתיים רצופות נשבות מעבודות הקרקע.

היום אין דיני היובל נוהגים, כיון שלא ציוותה התורה על היובל אלא בזמן של ישראל בארץ ישראל, וכבר לקראת סוף תקופת בית ראשון, בטל היובל. ועד היום שאין כל ישראל בארץ ישראל, אין היובל נוהג, ומובואר לעיל בהערה הקודמת.

אף חכמים לא תקנו לנוהג את דיני יובל, כמו שתקנו לשמר את דיני השמיטה, כיון שאין גוררים נזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה, והלא קשה לרוב הציבור להשבית את הקרקע למשך שנים רצופות, לשנת השמיטה וגם לשנת היובל שאחריה. (מוסיפות מסכת גיטין דף לו ע"ב. קה)

ו ערבות שביעית טה

תוספת שביעית

שנת השמיטה מתחילה ביום א' לחודש תשרי [ראש השנה], ומסתיימת בסוף יום כ"ט לחודש אלול שבסוף השנה. אבל "הלכה למשה מסיני" נאמרה, שעבודות האדמה יאסרו שלושים יום קדום תחילת שנת השמיטה, וזאת זה הוא הנקרא "תוספת שביעית", כלומר שמושפים מן מסוף השנה הששית שמס' בו לא עובדים באדמה. ואולם, תוספת זו נוהגת רק כאשר השמיטה היא מן התורה ובית המקדש קיים, אבל בימינו שררב בית המקדש, אין דין תוספת זו אף לא בדברי חכמים.
(קמד)

כו מבואר בגמרה מסכת מועד כתו ו ד ע"א: שתוספת שביעית היא "הלכה למשה מסיני", וכן נאמרה ההלכה למשה מסיני, שאין דין תוספת נוהג אלא בזמן שבית המקדש קיים, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, אין דין תוספת. וכן מודיעיק, שהרי ההלכה זו נאמרה יחד עם שתי הלוות נוספות, שכן: ערבה [להקיף את המזבח בערבה בתה הסוכות] וניסוך המים [שמנסכים מים בתה הסוכות על גבי המזבח, בלבד מניסוך היין], וכן שערבה וניסוך המים שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, אך גם תוספת שביעית שיכת רק בזמן שבית המקדש קיים.

נטיעת אילנות מאכל

אף שבזמן זהה אין דין תוספת שביעית כנ"ל, מכל מקום אסרו חכמים לנטווע אילן מאכל בתוך ארבעים וארבעה ימים קודם השmittה, דהיינו מיום ט"ז באב של השנה הששית מהטעם המובא להלן, אבל עד يوم ט"ז באב מותר לנטווע. (קנא)

הטעם לאיסור זה הוא משום "מראית העין", שהוא ייחדו בו אנשים וירגנו אחוריו שנטווע את האילן באיסור בשנה השביעית. כדי להבini חישד זה, עליינו להקדים דין אחר בדייני "ערלה". הנה ידוע שאסורה התורה לאכול פירות "ערלה" [זהיינו פריות מעץ שלא עברו עליו שלוש שנים מעת נטיעתו או מעת זריעת הגרעין לעז, כאמור להלן עםוד 232]. ולגיון מנין השנים, יש לנו דין שכל הנוטע 44 יום לפני סוף השנה [זהיינו עד ט"ז באב], כבר בסוף השנה [כ"ט באלוין] נחשב לו כאילן עbara שנה אחת שלימה לערלה, וכי לו להמתין עוד שנתיים כדי לאכול את הפירות. והרעיון במניין ה-44, הוא כך: ראשית, צרכיכם להמתין 14 יום שלמים לקליטת הנטיעה באדמה, דהיינו ט"ז באב עד כ"ט באב. ולאחר שנקלטה הנטיעה, כשמתיינו מ-ל' באב עד כ"ט באול, סה"כ 30 יום עד סוף השנה, חדש אב לעולם מלא - 30 יום. וחודש אולל לעולם חסר - 29 יום, יש כלל בידינו: "שלושים יום בסוף השנה החשובים שנה", נמצא שעדי ראש השנה א' תשרי, אף שעברו רק 44 יום, נחשב כאילן עbara שנה אחת. וכך די בהמתנה של עוד שנתיים. אבל הנוטע מט"ז באב והלאה, איןו מונה את השנה הראשונה לערלה אלא מהשנה הבאה, כיון שעדי סוף השנה אין 44 ימים. מסכת ראש השנה י' ע"ב. סימן רצד ס"ד)

נמצא אפוא, שאם נטווע מט"ז באב בשנה הששית, אווי לאחר שלוש שנים, יעשו אנשים חשבו למפרע [לאחרו], ואפשר שיטו לומר שנטווע בשנת השmittה. **למשל:** אם נטווע בט"ז באב תשפ"א - ערב שנת השmittה, הרי שנית תשפ"א עלתה לו לשנה ראשונה לערלה, שנית תשפ"ב - שנת השmittה היא השנה השנייה, ונית תשפ"ג היא השנה השלישית. אבל אם היה נטווע בט"ז באב תשפ"א, הרי שرك שנית תשפ"ב - שנת השmittה, היא השנה הראשונה לערלה, שנית תשפ"ג היא השנה השנייה, ונית תשפ"ד היא השנה השלישית. וramaאנשים יעשו חשבו למפרע ויאמרו: מדוע שנות הערלה של העץ הסתיממו בשנת תשפ"ד, נראה שהאדם נטווע באיסור בשנת תשפ"ב שהיא שנת השmittה, כי אם היה נטווע קודם קודם שנת השmittה בשנת תשפ"א, היו צרכיכם להסתימים שנות הערלה בשנת תשפ"ג. מכיון כן תקנו חכמים שלא לנטווע בשנה הששית אלא עד ט"ז באב, כדי שיסתיממו שנות הערלה בשנת תשפ"ג, וכך לא יבוא לידי חישד וירגנו הבריות שנטווע בשנת השmittה חס ושלום. (קנא)

עבר ונטווע

אם עבר ונטווע אילן בט"ז באב של השנה הששית, אין צורך לעקור את האילן. אולם אם עבר ונטווע מיום י"ז באב והלאה, קנסווחו חכמים לעקור את האילן. (קנא, קסב)

הטעם לחילוק זה, כי אמנים צרכיכם 14 יום לקליטת הנטיעה, מכל מקום כיון שככל בידינו: "מקצת היום ככolio", אם כן גם נטווע בט"ז באב עצמו, הרי שאפשר להחשיבו כיום אחד, כיון שמקצת היום ככלו, ונמצא שיש 14 יום לקליטת הנטיעה, ועוד 30 יום עד סוף השנה. אך מכיוון שיש בזיה מחולקות, יש להתייר כן רק כדיבד שכבך נטווע. [ובכל אופן לעניין שלוש שנים הערלה, מתחילה למנות רק מהשנה הבאה שנת השmittה, כיון שערלה איסורה מהتورה ויש

[החויר]. אבל אם נטע בי"ז באב, קנסותו חכמים לעקור את האילן, שהרי אין לו 44 ימים.
(קnb, קסב)

העברת אילן

שאלה: אילן הנטווע בקרקע כמה שנים, ועתה חפצים להעבירו לקרקע אחרת, עד אימתי מותר לעוקרו ולהעבירו קודם קודם שנת השמיטה?

תשובה: אם עקר את האילן עם שורשיו ונשאר גוש עפר גדול מחובר לשורשיו, באופן שאומדים שיכל האילן לחיות שנים עם עפר זה לפחות ארבעה עשר יום, מותר להעבירו עד ערב ראש השנה - כ"ט באול. אבל אם עקרו כשהשורש חסוף, או שעקרו עם גשו והתפרק ונשאר בו מעט עפר באופן שלא יוכל לחיות עמו ארבעה עשר יום, אסור לנוטעו אלא עד ט"ז באב.

הברור בזאת, כי הנה לאור האמור לעיל שהטעם שיכל לנוטע אילן רק עד ט"ז באב - 44 يوم קודם שנת השמיטה, הוא כדי שלא יחשדו בו אנשים שנטווע בשנה השביעית, כי יישו חשבו ששנות הערלה מתחילה משנת השמיטה, אם כן נמצא שאין זה תלוי אם צריך למנות שלוש שנים של ערלה מחדש בעז זה או לא. שבמקרה שצריך למנות שנות ערלה מחדש, אין לו לנוטיע אלא עד ט"ז באב - 44 يوم קודם השמיטה. אבל במקרה שלא צריך למנות שנות ערלה מחדש, אין חשש שייחשדו בו שנטווע בשביעית, וכך יכול לנוטיע עד כ"ט באול.

על כן, אילן שעקרוו עם שורשיו, ונשאר גוש עפר מחובר לשורשיו, אומדים על ידי מומחים: אם יכול האילן לחיות עם עפר זה, בלי תוספת עפר אחר, עד שיעברו 14 יום מעת הנטיעת החדש [זההינו עד שיקלט האילן בקרקע החדש], אזיו כיוון שלענין דין ערלה, אין צורך למנות לו שלוש שנות ערלה מחדש, וגם אין צורך להמתין לו 14 יום לקליטה, כיון שהוא כבר קלוט וממשיך את גידולו באדמה, מותר להעבירו עד כ"ט באול. אבל אם לא יכול לחיות עם עפר זה בלבד [נמצא שפסקה חיותו וינתקו מון הקרקע, ורק בקרקע השנייה חור ונסרש], מאחר וצריכים למנות לו שלוש שנות ערלה מחדש, אין להעבירו אלא עד ט"ז באב [14 يوم לקליטה, ו-30 يوم לשנת ערלה ראשונה]. (שביתת השדה ס. ועיין להלן בהלכות ערלה)

העברת שתילים ממשתלה

שאלה: שתיל הגדל ממשתלה, ורוצה להעבירו ולשותלו בגינת ביתו, עד אימתי מותר להעבירו קודם קודם שנת השמיטה?

תשובה: דין זה הוא כפי האמור בהלכה הקודמת. והיינו, שאם השתיל חשוב שורש, לא יעבירתו אלא עד ט"ז באב. אבל אם היה השתיל מונח בגוש עפר גדול בתוד ניילון או בעץ, באופן שראוי לחיות עם עפר זה 14 يوم, מותר להעבירו עד כ"ט באול. והນכו, שאם השתיל מונח בניילון, אזיו קודם העברתו מה משתלה, ירטיב את העפר שהיה מהודך ומוצק, כדי למנוע מצב שהשקייה תתגעגע מדי וופרד העפר מהשתיל, ותיפסק הינקה.

והטעם לזה, כיון שאינו צריך 14 יום לקליטת הנטיעה באדמה, כי הוא כבר קלוט. וoms לעניין מנין שניםות הערלה, הרי ממשיכים את מנינו ואינו צריך למןות לו חדש, כיון שלהלהכה בין אם היה השertil מונח בעצץ נקוב [שיש בתחוםו חור] ובין שהוא בעצץ פלסטי או ברזל שאינו נקוב, הרי הוא חייב בערלה וסימן רצד סכ"ו, ונמצא שאף אם השertil היה מונח בעצץ פלסטי או ברזל שאינו נקוב, ועתה הוא מעבירו לנוקוב או לאדמה ממש, הרי הוא ממשיך את שניםות הערלה. עיין ליקוט יוסף - ערלה עמוד תפ. ולהלן בהלכות ערלה)

נטיעת אילנות סrk

אילנות סrk שאינם מצויים פירות, מותר לנוטעם עד ערב שביעית. [שהרי לא שידיך בהם את החשד הניל שייאמרו שנטו שבשביעית, כיון שאין בהם דין ערלה, כדלהלן ועמו 232]. אך לכתילה נכון להשתדל לנוטעם ארבעה עשר יום קודם השביעית [עד ט"ז באלו], כיון שסתם אילן נקלט באדמה עד ארבעה עשר יום, ואם יטע לאחר מכן, נמצא שנקלט האילן בשביעית. (קנ)

תבואה וקטניות

יש להקפיד לאירוע את התבואה והקטניות, באופן שיספיקו לגודול ולהגיעו ל"עונת המעשרות" קודם שנת השמיטה [זהיינו, שיגדלו כשיורו שרואו לאירוע מהם ויצמתה: בתבואה משיגדל שלישי. ובקטניות - עיין בספר שביתת השדדה עמוד קנא) זמנו של כל מין ומין], כדי שלא יאסרו מדין "ספרחים", כפי שיבואר להלן (עמ"ד 92). (קנ)

בשמים

כל צרע שאין בו קדושת שביעית [כמבואר להלן ועמ"ד 68], כמו בשמות ושותנים העומדים לריח בלבד, וכן סוגים צמחים שאין רוב בני אדם זורעים אותם, מותר לזרועם עד ערב שביעית. כיון שאין נהוג בהם 'איסור ספרחים' כדלהלן ועמ"ד 94. וטוב לזרועם עד ט"ז באלו באופן שיקלטו בשנה הששית. (קסא, הצד, תשט)

ירקות

השותל שתיליירק או הזורע זרعنيירק, עליו להקפיד שהגידולים ינבטו קודם השמיטה. כי אם לא יספיקו לנבות, יהיו אסורים באכילה משום "איסור ספרחים", וכמבואר להלן (עמ"ד 92).

על כן, שתיל שלירק חשוב - יש לשוטלו עד כ"ז באלו, כדי שניבוט [יקלט] קודם השמיטה, ויש להשקותו מיד לאחר השטילה. אולם השותל שתיל כבר קלוט, ובתנאי האדמה שבו, יוכל לשוטלו עד ערב ראש השנה, כיון שהשתיל כבר קלוט, ובתנאי שהגosh לא התפזר. והзорע זרعنيירק, יש לסייע את הזרעה בזמן שישפיקו לנבות [להראות מעל פני האדמה או לפחות להשריש] קודם השמיטה, כל מין בהתאם בזמן ניבוטו [כגון בגזר זמן הנביטה שבשביעיים ימים]. (קנ. ש"ה ערלה)

הרכבה

עż שאיבד את כוחו מלחמת שהזקין, ורוצים להזקנו שיתנו פירות טובים כבתחילה, נוקבים נקב בעץ ונוהנים בתוכו ענף צער מעץ אחר, ובמשך הזמן מתאחה הענף ונהייה חלק מן העץ, וחוזר העץ ומתקבל כוחות חדשים עץ צער, פעללה זו נקראת "הרכבה", ומותר לעשotta עד ערב שביעית. והטעם, כיון שאין צורך למנות להרכבה זו שלוש שנים ערלה מחדש מחדש, והפירוט שיצאו מענף זה מותרים מיד, נמצא שלא שיק החשש הנ"ל שיאמרו שהרכיב באיסור בשביעית. (קנה)

הברכה

עż שיש לו ענפים ארוכים ורכים [כמו עץ גפן], לוחכים ענף אחד שלו ומשפילים אותו עד שטומן ומכתה את אמצעו באדמה, וראשו של הענף יוצא חוץ לאדמה, ולאחר מכן, ענף זה מוציא שורשים ונעשה עץ בפני עצמו, ואז חותכים אותו מהיבورو בעץ הקודם, פעללה זו נקראת "הברכה", ומותר לעשotta עד ערב שביעית. והטעם, כיון שכבר עוד לא חתך את הענף מהיבورو בעץ, אין צורך למנות להברכה זו שלוש שנים ערלה מחדש מחדש, נמצא שלא שיק החשש הנ"ל שיאמרו שהבריך באיסור בשביעית. (קנה)

๒๙ החקוקות האסורות והמותרות בעבודה בשביעית

יחיד ורבים

איסור עבודה קruk' בשביעית הוא בין בקרקע של יחיד, בין בקרקע של שותפים כמו במושבות וקיבוצים, בין בקרקע שבבעלות המדינה והעירייה, ואפילו בקרקע הפקר. (קסוי, כסטע)

гинת בית הכנסת

גם גינת בית הכנסת, שהקרקע היא הקדש, אסורה העבודה בשביעית. (קעדי)

гинна משותפת

בנין מגורים שיש בו גינת נוי, ודידי הבניין משתתפים בהוצאות החשמל, הניקיון, החזקת הגינה וכיוצא, וישנם דידיים שאינם שומרו תורה ומצוות, ואיןו יכול להשפיע עליהם בדרך נועם לשמר את דיני השמיטה, אז כדי להינצל מאיסור היהודי עובד בקרקע שלו, יאמר שהתשלום שלו לוועד הבית הינו לעבודות קruk' המותרות בלבד, הוצאות החשמל וכיוצא בהם. והנכוון שגס יפרק את חלקו בגינה, כדי שירוויה את מצות השמיטה כהלכה. ועיין להלן עמוד 103. (שח. ש"ה צז)

קרקע מוקורה

מותר לעבוד באדמה שבתווך בית או מקום מוקורה, שנאמר בתורה: "שׂדֵךְ לֹא

תערע", לא אסורה תורה אלא דוקא בשדה שהוא גלויה, אבל אדומה שהיא במקום מקורה אינה דומה לשדה. על כן, מותר לזרוע שם ולטפל בזרעים ולהשקיות כרגע, ואין בהם קדושת שביעית כלל. (שו"ת יביע אומר חלק ט יורה דעתו סימנו לא)

בתלמוד ירושלמי הסתפקו אם מותר לעבור באדומה מקורה, כי בפסוק אחד נאמר: "שדי לא תערע", משמעו דוקא בשדה אבל בבית שהוא מקורה, מותר. ובפסוק אחר נאמר: "ושבתה הארץ שבת לה", משמעו צריך לשבות בכל הארץ אף בגידולי זרעים שבבית. וכתבו הפוסקים שכיוון שבשביעית בזמן זהה היא מדרבנן, لكن "ספק דרבנן לקולא" ומותר לזרוע ולבוד בגידולים אלו בכלל השנים.

זרעה בחממות

על פי האמור לעיל נמצא שਮותר לעבוד בחממות שביעית כרגע, שלא אסורה תורה אלא "שדה" שהיא גלויה ולא מקורה, אבל בחממות שהן מקורות, מותר.

ולכוארה יש לשאול, אולי כל מה שאמרו חז"ל שਮותר לנטווע או לזרוע בבית לפי שאיןו בכלל "שדה", זהו דוקא בזמן שלא היה דרך לנטווע ולזרוע בבית אלא בשדה פתוחה, כי במקומות מקורה אין הצמחים גודלים במצב טוב ורצוי, מהמת נששללים מהם תועלת הגשם והטל והאור וקיי המשמש. אבל בימיינו שנתרבו החממות על ידי החקלאים, עד שנעשו חלק בלתי נפרד מהנוף החקלאי בכל מקום, ובכל הארץ יצא טבעם גדול בהם גידולים שונים, והחממות מוחדרות לזרעה וגידול בלבד, ואין ממשמשות לא למגורים ולא למיחסו, אולי נאמר שהן לא יצאו מכלל מה שאמרה תורה "שדה", שאי אפשר לומר שאין זה דרך זרעה?

אך זה אינו, שכן שמייתו חז"ל בית ממה שכתבה תורה לשון "שדה", אין חלק כלל בזה אם המקום ראוי לזרעה או לא, שגזרת הכתוב היא לפטור בית. והרי להלכה אפילו גג עלייה נידונים כבית לעני שביעית, אף שיש בהם תועלת הגשם והטלים וקיי המשמש. וכיוצא בזה כתוב הגאון רבי צבי פסח פראנק, שכן שלמדנו מופסק שצרכי "שדה" דוקא שהוא בגלוי, אפילו אם יהיה אהל עראי לפי שעיה מתח על פני השדה, מותר לזרוע תחתיו, כי בטל שם "שדה" ממנה, שהרי היא מקורה ואני גלויה. והගראי פישר בספרaben ישראל הויסיף שבמציאות גם בחממות יש חסרונו הניכר בפרוטתיהם, שניטלה מהם המתייקות כראוי, מפני שחסורה להם המשמש המתייקת את הפירות. על כן, הנוטע אילו או יرك בית או בחממות, אין בו דין שביעית כלל. והגרש"ז אוירבך כתוב במנחת שלמה וחקק ג' סימנו קחן אותן זו, אילו הייתה שביעית בזמן זהה מן התורה, הייתי חושש קצת אם רצוי להתר לרבים לזרוע לכתילה בחממות של זמניינו, אחר שכן הוא ממש דרך הזורעים, אך כיון שבשביעית בזמן זהה רק מדרבנן, לנו חשבני שנכון מאוד קבוע את הדבר למעשה להקל, ואפילו בעבודות המפורשות לאיסור בתורה. (שו"ת יביע אומר חלק ט יורה דעתו סימנו לא)

ופשטו שהפירוט והירקות הגדלים בחממות, אין בהם קדושת שביעית, וממילא אין צורך להפкар אותן, וחיבר להפריש מהם תרומות ומעשרות בברכה כמו בשאר השנהים. ומפריש תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומות מעשר ומעשר עני. אבל אין מפריש "מעשר שני", כמבואר להלן (עמ"ז). ומעשר ראשון נתן ללווי, ומעשר עני נתן

גינה על גג

יש להקל לזרוע בגינה שעל גג, כי נחשבים הזרעים כתלושים. (רמב"ס. רכ)

גידולי מים

モותר לשתול בבריכות מים כאשר אין שם עפר כלל [כשיטת הידרופוניקס, שנוטנים זרעים על נבי רשותה, שלמטה מהן יש מים המהווים בחומר מזון הדרושים לצומח], כי לא נאסרו עבודות השמיטה במים. וכל שכן היום, שעושים כן בתוך חממות. ורלה. חז"ע ברכות קי, סוכות שכן)

על כן, מותר לתת גרעין אבוקדו במים או גרגירי חומוס בצמר גפן המהול במים, וכן מותר לתת זר פרחים במים, אף שהפרחים יפתחו במים. (רמש, רנב, תמו)

עציצים

עציץ המונה על האדמה, ואפילו על קרקע מרווחת [חצר], בין שהעציץ נקוב [שייש בתחוםו חור] ובין שאינו נקוב, אסור לעבוד בו בשביעית, כיון שיש לו ניקה מסויימת מן האדמה.

עציץ תלוי – עziez שאינו מונח ממש על האדמה, אלא תלוי באוויר מעל אדמה [כגון שמנוח על סורגים הבולטים כלפי חוץ], אם הוא נקוב, אסור לעבוד בו, כיון שיש לו ניקה מסויימת מהאדמה. אבל אם אינו נקוב, מותר לעבוד בו, [שכיוון שאינו נקב בכל הריחו חוץ, ובנוסף יש רוחה בינו לבין הקרקע, והוא יונק מהאדמה כלל]. ומכל מקום, אם העלים שלו יוצאים כלפי חוץ, אסור לעבוד בו, כיון שאז ישנה ניקה מהאדמה.

עציץ המונה על רצפת מרפסת [שהיא גבוהה, ולא כחצר שהיא על האדמה] – בין אם העziez נקוב או לא נקוב, מותר לעבוד בו בשביעית, [כי יש רצפה שחוזצת, ובנוסף יש רוחה בינו לבין הקרקע, והוא יונק מהאדמה כלל].

עציץ המונה בבית – מותר לעבוד בו, ואין נהגים בו דיני שביעית כלל, כאמור לעיל שאין דיני שביעית במקום מקורה. (שי"ת יביע אומר חלק ט יורה דעה סימנו לא. רי, רפה, רכה, רנא, שמוא)

העברת עציץ – מותר להעביר עציץ נקוב מבית לבית, אף שמעבירו בדרך מעל אדמה ויונק ממנה. (רכז)

הליכה תחת עציץ – מותר ללבת תחת עציץ נקוב התלי בגובה, אף שמנסיק את ינקיתו מהקרקע. (רבב)

קרקע של גוי

יש אומרים שגם קרקע של גוי, שנמצאת בארץ ישראל, אסור לישראל לעבוד בה, ויש מתירים, כאמור להלן (עמ' 102).

ולפי המצויאות כיום, שאין זה מצוי שהיהודים עובדים בקרקע של גוי בארץ ישראל, אין להורות היתר למתילה שיהודי יעבד בה בשנת השמיטה ללא שום הכרה. ומה דברים אמורים? בעבודות קרקע ממש, כזרעה וחירשה, אבל בעבודות הקטיף הקצירה ובצירה וכיוצא בהן, מותר שיעבוד שם. וברור שאין קדושת שביעית נוהגת בפירות שגדלו בקרקע של גוי, ואין להחמיר בזה כלל ועיקר, כי מרנו רבנו יוסף קארו צצ"ל ובית דין, עשו חרם על המחייב לשומר קדושת שביעית בנידולים מקרקע של גוי, וכמובואר להלן בהרחבה (עמ' 116).

כתב הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך צצ"ל שמן הדין יש להתריר אף מלכות האסורות מן התורה, בשדה של גוי, כיון שאיסור המלאכות תלוי בקדושת שביעית ובחובת ההפקר החלה על הפירות, וממילא להלכה שאין קדושת שביעית נוהגת בקרקע של גוי, ואין חובת הפקר שם, אם כן פשוט שמותר גם לישראל לבצור ולקצור בקרקע של הגוי כמו נהוג הקוצרים בכל השנים. ואף שהיה מי שרצת לחלוק, אנכי על משמרתי אעומודה, ואין שום ספק אצל שפנאים הם הדברים שאמרנו, שאיסורי הקצירה ובצירה אינם שייכים אלא בפירות שחלה עליהם קדושת שביעית וחיבור הפקר, וכן מלכות אלו מותרות לייהודי לעשותן בקרקע של גוי. (עיין שם מא, נב)

๔ העבודות האסורות והמותרות שבשביעית כט

חכם עניינו בראשו

להלן נברא בעזותה ה' אלו עבודות קרקע אסורות שבשביעית, ואלו עבודות מותרות. ואמנם, גם בעבודות המותרות, אם אפשר להקדים לעשונן קודם השנה השביעית, ייקדים. ואם אפשר לדוחותן לאחר השביעית, ידחה. ורק כאשר אפשר, יעשה את המוכרה שהתирו לעשנות. (חזהן איש. קסב)

מהתורה ומדרבנן

התורה צייתה לשבות בשנת השמיטה מרבע עבודות, שהן: א. זרעה. ב. זמירה [גייזם בעץ או בענפים לחזק ולהסביר את הצמיחה שתוסיף לגודל עוד]. ג. קצירה. ד. בצירה [לשונו קצירה בענבים]. ועליהם הוסיף חכמים ואסרו עבודות נוספות, כמו: חרישה, עידור [חופר תחת העץ להרבות את הקרקע], השקיה, נתיעת אילנות, תמיכת אילנות, הברכה [מכופף ענף לתוך האדמה, ומוציא שורשים ונעשה עץ בפני עצמו], הרכבה [חוותך מעט בעץ זקור ונוטן בתוכו ענף צער לחיזוק העץ], פירור גושי אדמה, מילוי או פיזור עפר, יישור אדמה, זיבול [אדמה המפיקה פירות, מתעניינת במשך שנים וaina יכולה להוציא שוב פירות כראוי, لكن מזבלים אותה בזבל בהמות שיש בו חריפות], ועל ידי זה האדמה מתחזקת

ומניבה פירות כבתחילה], סיקול אבניים [מציאה את האבניים לצורך החרישה], קירוסם [קוץ ענפים מרובים שלא יכובדו על האילן או ענפים מקלקלים], ניקוי הקוץים והibalות מהעץ, ניכש [עקרת עשבים הרעים], CISUCH [חיתוך עשבים הרעים מלמעלה], וכל כיוצא בהן מלאכות הבאות לתועלת הקרקע והailן. [וכבר בארנו לעיל עמו⁴⁸] שהشمיטה בזמן זהה מדרבנן, ואם כן אפילו המלאכות שנאסרו במפורש בתורה, איןן אסורות אלא מדרבנן, אך מתייחסים אליהם בחומרה יותר]. ו��ו. ש"ה סח)

מכונה – עבודות קרקע האסורות בשמייטה, אין הבדל אם עושה אותן בידים או באמצעות מכונה כנהוג היום, שבכל אופן אסורות הן. (קפז)

מטרת המלאכה

מלאכות שמטרתן להשביב את ailן או להוסיף לו גידולים חדשים וכדומה – אסורות. אך מלאכות שמטרתן לשמר על קיומ ailן שלא ימות או שלא יזק, מותר לעשותו בשביעית, ואפילו אם הוא מסופק אם יהיה נזק, מותר. ואמנם, מלאכות המפורשות בתורה [ازמרה, קצירה ובצירה], אף שמטרתו לקיום ailן, טוב לכתילה לעשותו על ידי גוי, ואם אין גוי, ישתדל לעשותו בשינויו. (עה, רעה, ערבה)

זרעה ונטיעה

אסור לזרע או לנטו על כל סוג צמח שהוא: תבואה, קטניות, ירקות, דשאים, עצי מאכל, עצי סרק, צמחי רפואי, פרחים לנו או לריח, וכל כיוצה בזה. (קפז, קצז)

shawg – זרע או נטו בשביעית, אפילו בשוגג, צריך לעוקרו מהאדמה. (קפב)

ההבדל בין השמייטה לשבת

שאל התנא רבבי מאיר בעל הנס, מדוע הזורע בשבת בשוגג לא קנסותו חכמים לעקור את הזורע מהאדמה, ואילו הזורע בשנת השמייטה בשוגג, קנסותו חכמים שיעקור, הרי חילול שבת עונשו חמור הרבה יותר?

תשובה: עם ישראל נחשו לזל באיסורי שביעית, ולכן יש חשש שהוא אדם יזרע בזאת בשביעית ויאמר שוגג היהי כדי שייהי מותר לו, لكن קנסו חכמים אפילו בשוגג. אבל לא נחשו לישראל על חילול שבת, כי השבת חמורה בעיניהם, וכך נאמן אדם לומר שזרע בשוגג. ומסכת גיטין נג ע"ב)

זרעה לצורך לימוד – אסור לזרע אף אם כוונתו להتلמוד או ללמד אחרים או לצורך בדיקת הזורעים. (וחזו איש. קצח)

זריקת גרעין לגינה – האוכל אפרסק או אבטיה וכיוצא, מותר לו להשליך את גרעיני הפירות לגינה, אף שאולי יקלט הגרעין באדמה ויגדל ממנו עץ או אבטיה. (שבת הלוי. קצאי)

שאלה: בהלכות שבת נפסק בשלhorn עורך (או רוח חיים סימן שלו ס"ד) שיש להיזהר שלא להשליך זרעים וגרעינים במקומות לח שירדו גשמי, כיוון שסופם לצמות. ורק במקרים שהולכים שם בני אדם, מותר, כיוון שאין סופם לצמות. ע"כ. אם כן מודיע בשנת השמיטה, מותר להשליך את גרעיני הפרי לגינה לאחר אכילתנו, הרי אסור לזרען?

תשובה: ישנו מושג בהלכה: "פסקיך [תפסוק] רישיה [את ראשונ], ולא ימוות!!". ובארו: החותך בשבת את ראש התרנגול, ואומר שאינו מטבחו לא ימוות! בודאי שלא. רק רוצה שבנו הקטו ישחק בראשו, האם יתכו שהתרנגול לא ימוות? בודאי שלא. זהו משל אדם העושה מעשה מסוים, וכתוואה מכך בודאי געשה מלאכה שהוא לא התכוון אליה, שהרי הוא נחשב כעשה המעשה ממש, ואסור מן התורה לעשות כן בשבת. למשל: מكرר שכחונו ביום شيء לבכות את המנורה שבו, אסור לפותחו בשבת, כי בודאי תידלק המנורה, ואף על פי שאינו מטבחו להדלקה, הרי זה בגדר "פסקיך רישיה" במלאתה מבעיר - שהרי לא יתכו שיפתח את המק懦ר ולא תידלק המנורה. מכל מקום, איסור התורה ב"פסקיך רישיה" הוא דוקא כשהמלאכה שתעשות ממילא, אסורה מן התורה ונוח לו מעשיית המלאכה, אך אם לא איכפת לו אם היא תעשה או לא, הרי זה אסור מדרבנן, וזה הנكرة: "פסקיך רישיה ולא ניחא ליה בדראריתא, אסור מדרבנן". ואמנם במקורה שהמלאכה שתעשות ממילא אסורה מדרבנן, ולא איכפת לו אם היא תעשה או לא, הרי זה "פסקיך רישיה ולא ניחא ליה בדרבנן" ומותר כמבואר בחוברת "השבת בהלכה ובגדה". ובלאו הכי יש אומרים שלא נאסר "פסקיך רישיה" מה תורה אלא רק באיסורי שבת, אבל בשאר איסורים אין אלא מדרבנן. וממילא בשביעית שהיא מדרבנן, אפילו בפסקיך רישיה דעתה ליה, יהיה מותר.

ומעתה, כיוון שהזיהעה בשבת אסורה מן התורה, لكن יש להיזהר שלא להשליך גרעין במקומות שהאדם להחה כדי שלא יקלט באדמה ויבוער על איסור זורע, וכן שלא איכפת לו אם הזרע יקלט לו לא, מכל מקום גם באופן זהה, אסרו חכמים לעשות כן. אבל זרעה בשניתה בזמן זהה שהיא אסורה מדרבנן ולא איכפת לו אם יקלט הגרעין לו לא, מותר להשליך גרעין, כיוון ש"פסקיך רישיה ולא ניחא ליה בדרבנן, מותר". ובלאו הכי, יש אומרים שזריקת גרעין על אדמה, אינה בגדר "פסקיך רישיה", כי לא וודאי שיקלט הגרעין בצורה כזאת, והרי זה ספק פסקיך רישיה בדרבנן, שבודאי מותר.

עצי אקליפטוס – מותר לומר לגוי לטעת עצי אקליפטוס, כדי לזכך את האoir לבリアות הגnof. הטעם להיתר זה הוא בצרוף כמה דעתות, שהרי יש מתירים שגוי יעבד בשניתה בקרקע של ישראל, כיוון שאיסור עובdotת אדמה בשניתה, הוא איסור "గברא" דהינו על האיש, ולא איסור "חפצא" על الكرקע שלא יעבדו בה. וכך ינו אינו מצווה לשבות בשניתה, ממילא לדעתם מותר לו לנטו כנ"ל אף בקרקע ישראל. ובצרוף שיש אומרים שעצי סרק שאינם מביאים פריות, מותר אפילו לישראל לנטו בשניתה. ובצרוף שלדעת רוב הפוסקים איסור נתיחה הוא מדרבנן, ורק זרעה אסורה מן התורה, ולכן במקרה צורך לבリアות הגnof, יש להקל על ידי גוי. ומהר"ל דיסקון. ראה

עצי סרק – מותר לנוטע אם המטרה היא גדר בלבד, וטוב שייעשו כן על ידי גוי. והטעם לזה, בצרוף כמה דעתות, שיש אומרים שעצי סרק מותר לנטו בשניתה. ויש אומרים שלצורך עשיית גדר מותר לנטו. ולදעת רב הפוסקים איסור נתיחה הוא מדרבנן. ומכל מקום עדיף לנטו על ידי גוי, שהרי בלאו הכי יש מתירים שגוי יעבוד בשניתה בקרקע של ישראל. (רב)

העברת אילנות – אם הוצרך בשנת השמיטה להעביר אילן מקומו לאדמה אחרת, אם מעבירו עם גוש העפר שמסביב לשורשים, באופן שיכול לחיות עם העפר לפחות 14 ימים, מותר להעבירו, כיון שאין זה אלא כהמשך גידולו מהאדמה הקודמת, אבל להעבירו עם שורשים ללא עפר, אסור, שהרי זו נטיעה חדשה. (ר')

והוא הדין בעצץ נקב שנשרב, והאדמה מחוברת עדין לשורשים, מותר להעבירו לאדמה שבעצץ אחר. (ר'')

הוצרך למקומות האילן – אם הוצרך לקוץ את האילן מחתמת לצריך למקוםו כדי להרחיב את דירתו וכיוצא בזה [באופן שמותר לקוץ את האילן, כאמור בספר הליקות עולם (חלק ז עמוד קצט) בתנאים מסוימים], מותר לקוץו, אבל אסור לנוטעו מחדש באדמה אלא אם כן היה נמצא תחת מקום מקורה, שאז אין בו איסור זרעה בשבועית (ר''). על כן, רשאי למתוח סדין או ריעות על גבי עמודים, קודם שנוטע את האילן מחדש, ונמצא שנוטע תחת מקום מקורה. וכבר הבאנו לעיל (עמ' 54) מה שכabbת הגאון רבי צבי פש פראנק, שאנו למודים מהפסוק: "שׂדֵךְ לֹא תַּזְעֵע", שזוקא ב'"שׂדָה" שהיא גלויה אסור לזרע, אבל אם יהיה אהל עראי לפי שעה מתוח על פני השדה, מותר לזרע תחתיו, כיبطل שם "שׂדָה" ממנה, שהרי היא מקורה ואין גלויה. ע'ב.

כיסוי השורשים – שורשים של עץ שהתגלו, לא יכסם בעפר, אלא אם יש חשש שיגרם נזק לעץ. (קדצ)

השקייה

אסרו חכמים להשקיות בשבועית, בין שימושה בידיו או שימושה על ידי ממטרות וכיוצא בהז. אולם, שדה שאין מספיקים לה מי הגשמים וזוקקה להשקייה תמידית בימות הקיץ, מותר להשקיותה, אך לא בעונת הגשמי שזו כבר יורדים גשמיים עלייה. (שלח, שמ'ב)

הצלה מהפסד – כל שדה שיש חשש שם לא ישקו אותה, יגרם נזק או הפסד אפילו מעט לפירות או לצמחים, וכךו שאין יורדים גשמי כד' הצורך, מותר להשקיותה. וכן מותר להשקיות דשא, כל שההשקייה באה למנוע התיבשות. (שלח, שמ'א)

כמות המים – כאשר יותר להשקיות את השדה, רשאי להשקיות בדרך כלל במסויימת בכמות ההשקייה. (או ר' ציון. שלח)

מי ביר. מזגן.

כior שהמינים הנשפכים לתוכו מתנקזים דרך צינור ומגיעים לקרקע שיש בה צמחיה, מותר ליטול בו ידים או להדיח בו כלים. וכךו כן, בשיטות את רצפת הבית, מותר

לගוף את המים לניקוז עם צינור שירוד לגינה, גם אם אין חומר נקי במים והם מועילים לצמחים. וכן מותר להפעיל מזון שהחמים שבצינור יורדים לגינה, וכל כיוצא בזה. והיתר זה הוא אפילו לגינה שאין היתר להשקתה. (שם, שם, רלא)

והרי זה "פסק רישיה דלא ניטה ליה בדרבן", שבארנו לעיל שמותר. ובלאו הכי יש אומרים שאין זה נחשב כפסק רישיה, אלא "גרמא", וגרמא באיסור דרבנן של השקייה, מותר.

נטילה ושתייה בגינה

האוכל פת בגינה או בדשא, רשאי ליטול ידיו על הצמחיה. וכך כו, רשאי לשנות מברז של הדשא, ואין להושך זהה שהחמים נשפכים עליו ומשקיכים אותו. אמנם בשבת, אסור לעשות כו, שכיון שנוטל ידיו ושותה על הצמחים, אין זה נחשב "גרמא", אלא הרי זה בגדר "פסק רישיה דלא ניטה ליה", שהתבאר לעיל שבאיםו דאוריתא הוא אסור, ורק בדרכנו מותר. ולכן, בשבת, אסור. ובשביעית, מותר. ועיין חוברת "השבת בהלכה ובאגודה"

יין. מי רגלים

מותר לשפוך יין על זרעים, לפי שadraba הין חזק ומקלקל אותם. וכן מותר להטיל עליהם מי רגלים, שגם הם עזים ומקלקלים אותם. והרי אפילו בשבת מותר לעשות כו, קל וחומר בשביעית שההשקייה אינה אסורה מן התורה אלא מדרבנן. (חוברת "השבת בהלכה ובאגודה")

צלחות ומערכת השקיה

מותר לעשות "צלחות" [עוזגות עגולות] סביב העצים להשקיה. וכן מותר לבנות מערכת צינורות או ממטרות וטפטפות. (רמב"ם הלכות שמיטה פ"א ה"ט. משפטי ארץ, שלח)

זיבול

אסרו חכמים לזרב את השדה בשנה השבעית, אף שכל כוונתו לצורך הזרעה בשנה השמינית. ואם זיבול, קנסוחו חכמים שלא יזרע תיכף במושאי שביעית, כדי שלא יהנה מעבודתו שנעשתה באיסור. ואם הסיר את הזיבול, רשאי לזרע תיכף. (שלב)

סיקול

אסרו חכמים לסקל בשבעית, דהיינו לפנות מהשדה אבני קטנות או גדלות, שבזה מכשיר את הקركע לזרעה טוביה יותר. ומכל מקום אם עבר וסיקל בשבעית, לא קנסוחו חכמים ורשאי לזרע במושאי שביעית מיד. (שמיטה פ"א הי"ד. רנד)

והטעם שקסחו חכמים בזיבול ולא בסיקול וניקוש [עקרת עשבים רעים וכפי שיבואר להלן], משום שזיבול היא עבודה קרקע ממש, אבל הסיקול והניקוש, אין עבודה ממש בגוף הקrkע אלא ניקונו בعلמא. ומטעם זה גם אם חרש בשבעית, קנסוחו חכמים שלא יזרע תיכף במושאי

שביעית, כיוון שהחרישה היא עבירות קרקע ממש והרدب"ז פ"א הי"ט. עוד, כי בעבודות זبول ובחירisha הררי הוא מכין את הקרקע לזרעה, לא כן בסיקול וניכוש שעдин לא הכינה בהז לזרעה. ומשנה ראשונה פ"ד מ"ב)

בנייה – אם מפנה את האבני מהשודה שלא במטרה להכשרה לזרעה, אלא שיש לו צורך באבני למטרת **בנייה** וכדומה, רשאי לחת את האבני המונחות על פני האדמה, וישAIR את המחו ברות באדמה. מכל מקום, אם ניכר שמטרתו **למבנה**, כגון שמדובר **הבנייה** סמוך לשדה, מותר לחת את כל האבני. (ר' נ'')

על האש – מותר לאסוף עצים קטנים המצויים בשדה ליתנס על המנגל, מאחר וניכר שאוסף אותם כדי להניחם באש, ולא יחשדו בו שאוספם כדי להכשר את השדה לזרעה. (ר' נ'')

מגרש – מותר להוציא אבני מקרקע שאינה מיועדת לזרעה אלא להולכי רגל או למגרש משחקים, חניה וכדומה, כיוון שניכר שאין מטרתו להכשיר הקרקע לזרעה. (ר' נ'')

ניכוש

אסרו חכמים לנכש את השדה, דהיינו לעקור את העשבים הרעים משורשים.

אבל שטחים שהדרך לעקור מהם את עשבי הבר העולים בהם, כדי שלא יהיו מסתור לנחשים, או למטרה למנוע שריפות, או לנוי וכדומה – מותר להוציאם, אך לא יעקרם מהשורש לגמרי, אלא יחתכם מעל פני הקרקע. ואם יש צורך לעקрем מהשורש, יוצאים בשינוי ביד ולא במעוד. (ו' נ'')

נקיוו הגינה – מותר לנוקות את הגינה הסמוכה לבית במטאוא דשא, ולהוציא כל לכלוך מפוזר, אבני וכיוצא בהם, כיוון שכונתו רק לנקיוו ולא לזרעה, וניכרת כוונתו הואיל והגינה סמוכה לבית. וכמו כן, מותר לתלוש עשבים וקוצים מהחצר, שכונתו שיוכל לשבת או לעבור שם. (ו' נ'')

גינה שאינה סמוכה לבית, אך ניכר שאין כוונתו לתקן הגינה לזרעה אלא לשבת וליהנות ממנה, וכך שיש שם שלחן וכיסאות, מותר לנוקותה. (ו' נ'')

אם הוציא קוצים מהגינה למטרה להכירה לזרעה בשמנית, אף על פי שעבר על דברי חכמים, לא קנסוהו, ורק לזרעה במזאי שביעית מיד. כמובן הטעם לעיל בעניין סיקול וניכוש. (רמב"ם שמיטה פ"א הי"ד)

эмירה

איסור "эмירה" האמור בתורה: "זכרםך לא תזמוד", היינו שקוצץ באילן את ראשי הענפים הארוכים, במטרה שיגדלו הענפים יותר. וכן אם מטרתו להביא לנידול ענפים נוספים, גם זה בכלל "זומר". והוסיפו חכמים לאסור גם אם אין במטרתו שיגדלו הענפים יותר, וכגון שגוזם את הענפים המרובים, שלא יכובדו על האילן או שגוזם את הענפים המקולקלים, והואanntו קירוסם". (שבת, רס"ד, רטט)

מותר לגוזם ענפים חולים או יבשים, העוללים לגרום נזק לעץ, ובלבד שיזהר שלא יוסיף גיזום המשביח. (ש"ה פב)

ענפים שנשברו, מותר לקשרם במטרה שלא יוסיפו להישבר, אך לא כדי שייתאחו מחדש. ובמקום שאי אפשר בקשירה, ויש חשש שבמצב זה של פצע פתוח, יכנסו מחלות שונות בעץ, מותר לגוזם את הענף השבור בסמוך למקום השבירה. (ש"ה פב)

זומר למטרות אחרות – אם גוזם את הענפים לא במטרה להשbieח את האילן אלא כדי לסכך את סוכתו, או להסיק בהם את האש, או שהם מפריעים למעבר הדרך, וכיוצא בזה, הרי זה מותר. ויגוזם באופן שיהיה ניכר שאין מטרתו להשbieח, כגון שיגוזם רק מצד אחד של האילן, ולא מעט מכל צד. (רש"ה, רס"ז, רע"ג, רעד)

גון הגוזם ענפים קודם חג הסוכות, אין לבקש ממנו לכבות עציים לסכך, לאחר ומטרתו של הגון להשbieח את האילן, ונמצאת מכשילו באיסור. אלא האדם בעצמו יזמור את העציים מצד אחד של האילן כנ"ל. [ובאופן שਮותר לנקחת, כדי שלא יכשל באיסור גזל חס ושולם, כמפורט בחוברת "חג הסוכות בהלכה ובגדרה"] (רעד)

חspiel – ענפים גבויים שניכר שמפריעים לחוטי החspiel, מותר לגוזם אותם. (ריעי)

פרחים – מותר לקטוף פרחים מהגינה, כל שאין בכוונתו לטובה גידול נוסף של פרחים כלל אלא כדי להשתמש בהם ליפות את ביתו. (ופא)

גת – שיח גת שהובא מתימן, ולועסים אותו כדי להתרענו, מותר לקוטפו, אף שחזור וגדל שוב לאחר כשבועיים, כל שאין בכוונתו לטובה גידול נוסף כלל. (ופט)

גדר חיה – ענפים הגדלים בצורה שער עגול או מרובע בכניסה לבניין מגוריים או בפתח החצר וכיוצא, מותר לגוזם אותם כל שהמטרה היא כדי לשמר על צורתה וויפיה של הגדר, כי אין מטרתו להצמיה אלא אדרבה לדכא את הצמיחה שלא תתפשט. אולם אם עדיין לא הת מלאה הגדר בענפים, והגיזום נעשה גם במטרה

למלאותה, אסור. ואם הענפים יוצאים חוץ לגדר ומפריעים לעוברים ושבים במעבר הדרך, מותר לגוזם אותם, גם אם הצמיחה עדין אינה מלאה. (שיד. ש"ה צא)

דשא – מותר לכסח את הדשא למעלה כדי להשוותו, לאחר שכונתו לנוי ולא לצמיחה. ומטעם זה, מותר גם לכסח דשא בגור צפוף ומלא, שהרי אין כוונתו לצמיחה. אבל אם הדשא צעיר ודיליל, ומטרת הכיסותה היא גם כדי שיתפשט ויתמלא, אסור. (שיד. ש"ה צא)

קצירה

נאמר בתורה: "את ספיט קציך לא תקצור", והיינו שאסור לקצור או לקטוף את הפירות בדרך שרגיל בכל השנה, שקווצר את כל השודה ומעמיד ערימה גדולה. אולם מותר לקצור או לקטוף אף בכלי מיוחד לכך, כמוות שרגיל להביאה לבתו. ואם עבר וקצר באיסור, אין הפרי נאסר באכילה. (שכ, שכב)

פיריות שחנותו [שהגיעו לשיליש גידולים] בשנה הששית, אין בהם קדושת שביעית, ומותרלקוטפם כרגיל בשנת השמיטה. אך פיריות שחנותו בשביעית, אף אם קוטף אותם בשמנית, יש בהם קדושת שביעית, ויקוטפם באופן האמור לעיל. (שכ)

חרישה

אסור להרושא או לחפור לצורך הקרקע במכונה או שלא במכונה. (שכח, שכ)

גם להרושא לצורך הזרעה של השנה השמנית, אסור. ואם עבר וחרש, קנסותו חכמים שלא ירעע בשדה תיכף במווצאי השבעית. (שלב)

בנייה גדר – אסור לחפור בקרקע כדי לבנות גדר בין שדה חברו, אף שטרכתו כדי שלא יכנסו בהמות או בני אדם שיוציאו את הפירות. והטעם לזה, מחשש שהוא יחזר בו, ובמקרים להקים גדר, יטע נטיעה בחפירה זו. אולם מותר לבנות גדר ללא חפירה בקרקע. (רט)

モותר לבנות גדר בין שדהו לרשות הרבים, לאחר דרך לזרוע סמוך לרשות הרבים ואין חשש שייזרע בחפירה זו. ומטעם זה, מותר גם לבנות גדר בין שדהו לבתו או לבית חברו, וכן בין שדהו לשדה של גוי. (רב, רס, רסא)

モותר לבנות גדר סביר בעץ עיר, כדי שלא יתקלקל מהעוברים ושבים. (שלח)

モותר לחפור ברחוב לצורך קביעת עמודי חשמל וכדו', כי אין דרך לזרוע שם. (רט)

רישוס

שדה שיש בה תולעים או אילנות שיש בהם מזיקים, מותר לרסס שם חומר הדבירה, כדי להמיטם. (וץ)

אם גדוּ עשבים רעים המזיקים לצמחים וחונקים אותם, מותר לרסס על העשבים. ואם לא מועיל הריסוס, מותר להוציאם בمعدר, ובלבד שלא יחפוץ את הקרקע. (רכז)

гинת נוי מטופחת וחושש שייעלו בה עשבים שיפריעו לנוי הגינה, מותר לרסס במונע נביותה, על מנת שלא יעלו העשבים שם. ואם כבר עלו העשבים, אסור לנכשיהם ולהוציאם, כיון שאיןם מזיקים לצמחים. אבל מותר לגוזם מעל פנוי הקרקע בגיום גבוח יותר מהרגיל, כיון שמשנה וניכר שכונתו לנוי בלבד, אך אם מתכוון גם ל讨厌ת הקרקע והאלון אסור. (ש"ה צ)

עכברים שמזיקים לailנות, מותר לצודם בשבועיה. וכן מותר לתת רעל עכברים בשדה, כדי למנוע את היזקם. (וץ)

פיוס

モותר לעטוף את הפירות בשקיות ניילון, כדי למנוע מהם נזק הגורע אותם או למנוע עופות מלואכם, אבל לא יעטוף כדי למנוע הפסד בצורת גידולם החיצונית. (דרך אמונה. רצה, שד)

モותר לכסות את הזורעים והפירות ביריעות ניילון וכדומה, כדי להגן עליהם מוהגים והשלג או מפני החמה, כל שעושים כן לקיומם. (sha)

עדור

モותר לעדור סביב האילון לקיום האילון או כדי לעשות ערוגה עגולה לצורך ההשקייה לקיום האילון, ולא יעדור במחרישה אלא בمعدר בשינויו. (שלג, שלד)

קרקע שנסדקה, ויש חשש לקריעת השורשים, מותר לסתומה. ואם אדם מומחה אומר שיש חשש בזמן הקרוב להיסודות הקרקע, מותר להקדים ולעדור את הקרקע למנוע סדייתה. וכן שורשים שנתגלו, מותר לכיסותם על ידי עדור קל. (ש"ה עח)

הסרת שלג

モותר לפנות את השלג מהשדה או מהailנות, באופן שם לא יפנוו יש חשש שיופסדו הזורעים או הפירות, או ישברו הענפים. (ש, שא)

עż אתרוג שכוסה בשלג רב, ויש חשש שהאטרוגנים יופסדו למצות ארבעת המינים, מותר לסלק ממנה את השלג. (שא)

הסרת קוצים

אסור להסיר קוצים מהעץ, אפילו שטטרתו לשומר על הפירות שלא ינזקו, שחששו חכמים שמא יטעו להתיר גם עבודות אחרות בשדה שאין הכרחיות. (שא)

モותר להסיר קוצים מעץ אתרוג, כל שיש חשש שיופסדו האטרוגנים למצוה, אבל אין להסיר כדי שיהיו האטרוגנים נאים וינדל ערכם יותר. והטעם שמקילים זוקא באטרוגנים של מצוה להסיר הקוצים, מפני שאין לחוש שבגלל זה יתרו גם עבודות אחרות בשדה, שהרי אטרוגנים אין מגדלים אותם לאכילה, והתועלת היא רק לכשרותם, מה שאין כן בשאר עצים הסרת הקוצים היא לתועלת אכילת הפירות, ואם נתיר לו, יבוא להתיר גם עבודות אחרות לתועלת אכילתם. (הגר"ש וואזנר. שא)

קשירת הענפים

אסור לקבץ את הענפים ולקשרם יחד כדי שיעלו ישר ולא יטו למיטה. אבל אם מקבץ אותם מחשש שהוא ישבר העץ, כיון שהדבר נעשה לקיום האילן, מותר. (שה)

ענפי הגפן הנגזרים על הארץ מותר למותחם למעלה, כל שנעשה לקיום הגפן. (שה)

תמיכת העץ

אין לתמוך עץ צעיר, כדי שיגדל ישר. אך אם על פי דעת מומחה, יגרם נזק בלתי הפיך לעץ במידה והוא יתעקם, מותר לתומכו. וכך כו, ענף שיש עליו עומס פרי, ויש חשש שיישבר, מותר לתומכו. (שלו. ש"ה פד)

עבר ועובד

אלון שעבדו בו בשבייעת באיסור, הפירות מותרים באכילה, אלא שאין לKENOT מבעל האילן את הפירות [מנני שאין מותנים מועות של شبיעית לעם הארץ, כדלהלן]. אבל יركות שנייטו בשבייעת ונלקטו בשבייעית, הרי הם אסורים באכילה לעולם, משום איסור ספיחים, וכUMBVAR להלן (עמ' 29). (הרמב"ם, החינוך, מהר"י קורקוס, ורוב הראשונים. כס' משנה, פאת השלחן, ערך השלחן, חזון איש, אור לציון, הגרש"ז אוירבך ועוד. קפפ. תקיא)

מכירת כלים עבודה

אסור למכור כלים עבודה קרקע לייהודי העובד באיסור בשמייטה, מפני שנמצא מסיע בידי עובי עבירה. אולם כלים שאפשר להשתמש בהם גם למלאכות היתר, מותר למוכרים לו. (שללא)

↳ קדושת פירות שביעית ☈

המקור מן התורה

נאמר בתורה (ויקרא כה יב): "כִּי יוֹבֵל הִיא קָדְשׁ תְּמִיקַה לְכֶם", ודרשו חז"ל: "מה היה [היוֹבֵל] קודש, אף תבואה תה קודש" [והמשמעות של מזון יוֹבֵל]. והיינו, שהגידולים שגדלו בשנה השביעית - קדושים בקדושת שביעית. (שנ�)

פירות הקדושים בקדושת שביעית, חלים עליהם הדינים דלהלן:
א. בעל השדה צריך להפקידם.

ב. אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות, כיון שם הפקר.

ג. אסור לאבדם ולהפסידם מאכילה.

ד. אין עושים בהם שחורה.

להלן יבוארו הפרטים אחד לאחר, ותחילה נبار על אלו גידולים חלה קדושת שביעית.

↳ תנאי קדושת הפירות

שני תנאים

קדושת שביעית חלה בגידולי ארץ שמתקיימים בהם התנאים דלהלן: א. הנאתם וביעורם שווה. ב. הנאה שווה לכל אדם.

הנאתם וביעורם שווה

פירוש "הנאתם וביעורם שווה", שבאותו זמן שנחנה מהם, הם כלים מהעולם, אבל אם ההנאה באה לאחר שכלו מהעולם, אין בהם קדושת שביעית. **למשל:** פירות - בשעה שאוכלים הוא נהנה מהפירות והפירות כלים מהעולם, لكن נהגת בהם קדושת שביעית. וכן שמו זית, בשעה שמדליקים אותו ונוהנים מאورو, הוא כלה ונגמר. לא כן בעצים שעיקר הנאתם באה לאחר שנעשו גחלים, שאז מבשל, אופה וצולה בהם, נמצא שאינו הנאתם בשעת ביעורם, אלא קודם מבערם ואחר כך נהנה מהם, וכך אין נהגת בהם קדושת שביעית. (שנ�)

ובלאו הci, בעצים שמשתמש בהם לצורך בניין או רהיטים, לא שייכת במצוות שתהיה קדושת שביעית, כיון שעצים אלו צריכים להיות בני כמה שנים, ואם כן ממה נפשך, אם נשratio קודם השנה השביעית, אין בהם קדושת שביעית כלל. ואם נשרשו בשנה השביעית וגדלו עד לאחר השנה השביעית, אם כן רבים גידולים על עיקרו, ואין בהם קדושת שביעית. ונמצא שלא שייכת במצוות של קדושת שביעית בעצים, אלא בעלי קנים וגפנים שמתחדשים כל שנה. (ש"ה קמ)

הנהה מיבול שלא ראוי לאכילה

דברים שהנאותם וביורם אינם שוימים כל כך, כגון חומרי כביסה העשויים מיבולי שבעית שאיןם ראויים לאכילה **לכבישה**, ובשעה שמכבש מתחילה הבדיקה להתקנות מעט, ואם כן נהנה מעט מהחומר בשעת ביעורו, אך אין הנהה נגמרה עד שיתנקה הבדיקה למורי [וילבשוה], גם בהם חלה קדושת שביעית. [ואין זה דומה לעצם, שאין הנהה כלל בשעת ביעורם והוא באה רק לאחר ביעורם] ומכל מקום מותר לבסם בהם, כי לכך הם עומדים, והتورה אמרה: **"וְהִתֵּה שְׁבַת הָאָרֶץ לְפָס לְאַלְמָה"**, וודשו חז"ל: **לכם - לכל צרכיכם**. ובלבד שיזהר בקדושתם. וכספר משנה פ"ה ה"ג, חזון איש שביעית סימן יג אות ז. עיין ש"ה קיח]

הנהה מיבול שראוי לאכילה

אבל אסור לבבש בגדים **ביבולי שביעית הרואויים לאכילה**, מפני שהם צורך שישיו הנהטם וביורם שוימים ממש כמו בכל מאכל, ואילו בכיבוס הנהה אינה נגמרה בשעת הכיבוס אלא בלבישתה וכן"ל. לכן אסור לנוקות כתמים מבגדים או מתッシュיטים וכליים, באמצעות מאכל כמו לימון או חומץ של שביעית. וש"ה קיה, קצב)

הנהה השווה לכל אדם

מלבד מה צורך שתהיה הנהטם וביורם שווה, צורך גם שתהיה הנהה שווה לכל אדם, אבל אם אינה שווה אצל כולם, כגון צמחים המיועדים לעשיית תרופות, כיוון שבחסדי ה' علينا רוב בני אדם אינם חולמים, אין בהם קדושת שביעית. (שפט)

גת

שיה גת שלועסים אותו להתרענו, אין בו קדושת שביעית. שהרי הוא בגידולים של מרופה, שאין בהם קדושת שביעית, כיוון שהוא מר ואין הנהטו שווה לכל נפש. (ופט. ש"ה קל)

דשא

דשא העומד לנוי, אין בו קדושת שביעית, ולכן מותר אפילו להפסידו ולשרפו. (שידי)

פרחים ושורשנים

פרחים ושורשנים שנטעו אותם לנוי, בין אם יש בהם ריח או לא, אין בהם קדושת שביעית, שכןון שעיקרם לנוי, אין הנהטם וביורם שווה.

ובלאו הכי, יש אומרים שדין פרחי נוי, איןנו נכנס בכלל לדיןם אם הנהטם וביורם שוימים, כי הנהת ראייה בלבד אינה נחשבת להנהה של ממש [כיווץ זהה אלו אומרים על נרות החנוכה]: "אין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד", משמע שהראייה בלבד אינה בכלל שימושם, ולכך אין

הנאותם גורמת לקדושת שבעית. ואין הנאה זו דומה לצמחים העומדים לצביה בגדי, אף שהצבייה היא רק לנו, וכן אין זה דומה לצמחים או שמן העומדים להדלקה, שגם הם רק לראייה, כי באלו נהנה מעץ הצמחים והניר ממש, מה שאין כן בפרחי נוי, שהם רק לראייה בלבד. גם הנאת הצבייה או האור משמשת את גופו האדם, מה שאין כן בפרחי נוי ושושנים שהם רק לראייה ואין בהם הנאה גופנית, אין זה בכלל הנאה. (צפ. ש"ה קלב. ספר השמייה לד)

בשמות לריה

בשמות אין בהם קדושת שבעית, כיון שאין הנאותם וביעורם שווה, שהרי בשעה שמריחים אותם הם נשאים ואינם מתכלים. על כן, מותר לבשל עלי הדס לחולה סכרת, כדי שיותה את המים לרפואה, שאף שאין עושם תרופה מפירוח שבעית [כי אין זו הנאה השווה לכל אדם כדלהן ועמו 18], מכל מקום כיון שבחדשים אין קדושת שבעית, הרי זה מותר. (מהרי"ל דיסקין, חשב האפוד, צץ הקודש, צץ אליעזר, תנבות שדה ועוד. שצבר. תמו. חזון עובדיה סוכות שטו)

בשמות לatableין

בשמות העשויים לatableין לתת טעם וריה בתה או בתבשילים, כמו: נענע, שיבת, לויאזה, רוזמרין וכיוצא בהם, יש בהם קדושת שבעית, כיון שהנאותם וביעורם שווה. ולאחר שהשתמשו בהם וטעםם פג, מותר להשליכם לאשפה (שפ. ש"ה קל).

ויש להזכיר את המין העם שחושבים שבשيبة ולוואיזה אין תולעים, וקוטפים מגינתם ומגניהם אוטם בתה כמהותם, ולא נכון לנוהוג כן כלל ועיקר, אלא חובה עליהם לסננס במסנן מיוחדת המיועדת לכך.

על גפן

על גפן שמלאים אותם באורז, יש בהם קדושת שבעית. (ש"ה קמ) ויקפיד לנוקותם היטב מתולעים, כմבוואר תחיליך הניקוי בחוברת "כשרות המטבח בהלכה ובגדודת". ואמנם עלי גפן שבקבופסאות שיוצרים המיובאים מחוץ לארץ, בודאי שאין בהם קדושת שבעית.

פטריות

מאחר ואין קדושת שבעית נוהגת אלא בגידולי קركע, لكن פטריות שאין יונקות מהקרקע אלא גודלות מאליהן מהאור, אין בהן קדושת שבעית. (המאיר, הגראץ' פ פראנך, דרך אמונה. טט)

פירות ערלה

אין קדושת שבעית נוהגת בפירות ערלה [שמאחר ואסורים הם באכילה, לא שייכת בהם מצוות התורה 'לא אלה ולא להפסד' כפי שיתבאר בהמשך]. וילקווי ערלה תמו

השלב הקובל לקדושת שביעית

פירות האילן

בפיירות האילן הקובל אם קדושים בקדושת שביעית הוא אימתי הגיעו ל"עונת המעשרות" [שראוי לזרוע מהם ויצמח], דהיינו שאם גדל מהם "שליש" בשנה השישית [והוא הנקרא "חניטה"]. למשל בענבים השיעור הוא משיראה החרוץ שלהם מבוחץ. ועיין ברמב"ם (הכלות מעשר פ"ב ה"ה) זמנו של כל פרי ופרי]. דינם כפירות שיזית שאין בהם קדושה כלל, וחייבים בתרומות ומעשרות. [זיו שארתו יבואר להלן ועמוד 19] אבל אם הגיעו לעונת המעשרות בשביעית, אף שליקטו בשמנית, יש בהם קדושת שביעית, ופטורים מתורומות ומעשרות כדין פירות של שביעית. (רמב"ם שמיטה פ"ד ה"ט. חזון איש. ערלה רמב. תעא)

על כן, רוב הכל הפירות המצוים בחורף של שנת השמיטה, אין בהם קדושת שביעית, שהרי הם מנידולי השנה השישית. (ש"ה קנד)

תבואה וקטניות

גם בתבואה וקטניות הקובל לעניין קדושתו הוא עונת המעשרות, שאם גדו ו הגיעו בשנה השישית לעונת המעשרות [עיין ברמב"ם (הכלות מעשר פ"ב ה"ה) זmeno של כל מין ומין], דינם בגידולי שיזית, ואין בהם קדושה כלל, וחייבים בתרומות ומעשרות. אבל אם הגיעו לעונת המעשרות בשביעית, אסורים באכילה משום ספיקים, כאמור להלן ועמ' 19).

ירקות

בירקות, כמו הלקיטה הוא הקובל לקדושת שביעית. וכך יركות שנקטפו אותן בשנה השבעית, יש בהן קדושת שביעית. [ובלבך שהורשו באדמה בשנה השישית, שאז אינם אסורים משום ספיקים, אבל אם לא הושרשו בששיות אלא גדו בשביעית, הרי הם אסורים באכילה משום ספיקים, כאמור להלן ועמוד 19].

לסיכום: קדושת שביעית חלה על: **פירות** שחנטו [הגיעו לשלייש גידולם] בשביעית, **ירקות** שנקטפו בשביעית. אולם בתבואה וקטניות אינה מצויה, כי הגדל מהם בשביעית - נאסר משום ספיקים, מלבד במקרים מסוימים שלא גרו בהם איסור ספיקים וכדלהלו.

תבלין

אם מין התבליין תוכנותיו דומות לעז, דהיינו: גדל על שיח רב שנתי, והקלח שלו קשה, ועליו יוצאים מגזעו [כגון שיבא, רוזמרין וכיוצא בהם], דינו עז והולכים אחר חנות העלים. אך אם חלק מתוכנותיו כשל ירך, דהיינו שהקלח רך [אפילו שהוא רב שנתי, כמו נענע], או שהוא אינו רב שנתי [אפילו הקלח קשה], או שעליו יוצאים מהאדמה ולא מגזעו - דינו כירק והולכים אחר הלקיטה, שאם נלקט בששיות אין

בו קדושת שביעית, ואם נלקט בשביעית יש בו קדושת שביעית. (ש"ה קנה)

צמר גפן

צמר גפן, אין בו קדושת שביעית. (שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן קא. שצח)

דבש

דבש מפרחי הדר, אין בו קדושת שביעית. (כרם ציון. שצח)

פירות מקሩ של גוי

אין קדושת שביעית חלה בגידולים שבקרע של גוי. ואין להחמיר בזה כלל ועיקר, כי כבר לפני ארבע מאות ושלושים שנה, מרן רבנו יוסף קארו צ"ל ובית דיןינו עשו חרם על כל מי שיחמיר לשמר קדושת שביעית בגידולים שבקרע של גוי (שם. ש"ה מז). וכמברואר להלן (עמ' 116) בהרחבה.

ספק פירות שביעית

הכוונה מהנحو המוכרת פירות מקሩ של גוי ופירות שיש בהם קדושת שביעית [”אוצר בית דין” כדהלן], ואין זכר מאלו פירות קנה, מחמת הספק אין חייב לנוהג בהם קדושת שביעית. אך אם חוץ לנוהג בהם קדושה, רשאי להחמיר, ואין לו לחושש מהחרם הנ”ל, כי לא החרימו במקרה שאדם מסופק. (שם*)

ז הפקרת הפירות כ

чиווי התורה

אדם שיש לו עצי פרי, מצות עשה מהתורה להפרק את כל הפירות בשנה השביעית, וכל הרוצה ליטול, יבוא ויטול, שנאמר (שמות כג יא): ”**וְהַשְׁבִּיעֵת תִּשְׁמֹטֶנָה וְנִטְשְׁתָה וְאֶכְלֶוּ אֲבִינֵי עַמּוֹךְ, וַיִּתְרַם תָּאֵכֵל חַיַּת הַשְׂדָה, בְּנֵו תִּעְשֶׂה לְכַרְמֵךְ לִזְיַתְךָ**”. ונאמר ויקרא כה ז: ”**וְהַיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לְכָס לְאֶכְלָה, לְדֹד וְלַעֲבֹדָה וְלְאַמְתֵּד וְלִשְׁכִירָה וְלִתְוֹשְׁבָה הָגָרים עַפְקָה. וְלִבְהַמְתֵּד וְלִמְתֵּה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ, תְּהִיה כָּל תְּבוֹאָתָה לְאֶכְלָל.**”

כתב הרמב”ס (ולכת שמייה וובל פרק ד ה”ז): מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית, שנאמר: ”**וְהַשְׁבִּיעֵת תִּשְׁמֹטֶנָה וְנִטְשְׁתָה**”, וכל הנועל או נודר שדוֹה בשביעית, ביטול מצות עשה.

אופן ההפרק

אין הפירות נעשים הפרק מעצמים, אלא על בעל השדה להפרקם. ואמנם אין צורך להפרק דוקא בפיו ובפני שלשה ככל דיני הפרק, כיון שבשביעית עיקר ההפרק הוא להראות שמקיים את מצות התורה לאפשר לכל אדם ליטול פירות משדוֹה,

וכל שעשויה מעשה ומשאר את שדהו פתוחה ואינו נועל, وكل וחומר אם תולה שלט שהפירוט הפקר, די בזזה. (אור לציון. ש"ה רד)

נעילת השדה

אסור לנעול את השדה, אף אם כוונתו לחלק את הפירות לעניינים. אולם אם חשש שנגנוו הפירות, או שבعلي חיים יכנסו וישחיתו, או שישם בשדה כל עבודה וחושש שנגנבות, מותר לנעול את השדה, רק שיצין במקום ניכר, שכל הרוצה לקחת פירות, יכול לקבל מפתח במקום פלוני. (אור לציון. שנב. שנד, שנה)

הפקר אמייתי

ההפקר צריך להיות באופן שיכולים בני אדם לקחת מהפירות ללא שום מונע, וכן גם אם פותח את שער השדה אבל מניח בה כלב שמירה, ואנשים מפחדים להיכנס לקחת מהפירות, אין זה נחسب הפקר, ועליו לסלק את הכלב משם. (עלינו לשבב שמות תל)

דין פירות ההפקר

פירות מדודות שהפקירם בשנה השבעית, הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות, כדי פירות הפקר שפטורים בכל זמנו שהוא, אבל צריך לנוהג בהם "קדושת שביעית", כמוואר להלן.

כמota הלקיחה

אין לאדם לקחת מפירות שהופקרו כמות מרובה מדי לביתו, אלא יקח כמות הנצרכת לבני ביתו. ואם הביא יותר, לא נאסרו לו באכילה. וכן בעל השדה עצמו לא יקח כפי שרגיל בכל השנים, אלא כמות הנצרכת לבני ביתו. (שנ. ש"ה רד, רג, רח)

עץ אחד

גם מי שיש לו בגינה רק עץ אחד או שניים, באופן שהפירות מספיקים לו כדי צורך משפחתו, בכל זאת חייב להפקיר את הפירות. ובזמן אסיפת הפירות, רשאי לאסוף כדי צורך משפחתו, ואפילו אם יצטרך ליקח את כל פירות העץ ולא יותר כלום לאחרים. (ש"ה רח)

שהרי גם בעל הפירות שווה לכל אדם ומותר לו לקחת כדי צורכו, ואין חיב לחשair עבור אחרים. ואמרו חז"ל במקילתא, כתוב אחד אומר: "וְאַכְלוּ אֲבִינֵי עָפֶךְ", משמע שגם אחרים אוכלים, ומתוב אחד אומר: "וְהִתְהַנֵּה שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאַכְלָה, לְךָ וְלְעַבְדָךְ וְלְאַמְתָךְ, וְלְשִׁכְרָתְךָ וְלְתֹשְׁבָתְךָ הָגָרִים עָפֶךְ", משמע שרק בעל השדה ומרקביו אוכלים. וכייד יתקיימו שני מקרים הללו: אלא כשהפירוט מרובים, הכל אוכלים. אבל כשהפירוט מועטים, "לְךָ וְלְעַבְדָךְ וְלְאַמְתָךְ", שחידק קודמים.

בעל שדה שלא הפkir

בעל שדה שלא הפkir את שדהו, אסור לחתת מפירות השדה ללא רשותו, אף שעבר וቢיטל מצווה מהתורה. וגם אין לקנות ממנו פירות אלו [מן שמי שאין נתנים דמי פירות שביעית לעם הארץ, כדלהן]. ומכל מקום אם קיבל ממנו את הפירות במתנה, מותר לאוכלם, וינาง בהם קדושה, ככל דין פירות שמיטה. (הרמב"ס, ריש"י, רבנו שימושו, הסמ"ג החנוך, הרמב"ג, הרשב"א, הריטב"א, המאייר, הרדב"א, מורה באבוקת רוכל. שנב, שנג, שנה)

הפרשת תרומות ומעשרות משדה שלא הופקרת

האוכל מפירות שדה שלא הופקרו, צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות, אך לא יברך על הפרשה. ויפריש תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומות מעשר ומעשר עני, אבל אין צריך ליתן המעשר הראשון ללווי והמעשר עני לעני בפועל. שכן שאון חייב המעשר בודאי אלא מספק כדלהן, הרי כלל בידינו שהרוצה להוציא מהחבירו, עליו להביא ראייה שמנגע לו, ולכן על הלוי והעני להביא ראייה שפירות אלו חייבים בודאי במעשר ומגיעים להם המעשרות. ואת התרומה גזולה ותרומות מעשר לא יאבדם ביום, אלא יניחם עד שירקבו או יעטפסו בניילו ויוירוק באשפה [ככל חנינט]. כיון שההפרשה מהפירות היא רק מספק, ועל הצד שהם פטורים, נמצא שאון זו תרומה כלל, ואסור להפסיק פירות שביעית.

"אפקעתא דגברא" או "אפקעתא דמלכא"

הטעם שהפרשת תרומות ומעשרות בשדות שלא הופקרו, היא רק מספק, כי הנה נחלקו הפוסקים בmahot של מצות "הפקרת הפירות שביעית", האם היא מוטלת על האדם, והרי זו "אפקעתא דגברא", ככלומר, שבעל השדה הוא זה שחביב להפker את הפירות שדהו, ורק על ידי שמהפקרים הוא מפקיע את בעלותו מהפירות, וממילא אם לא הפker, אף שבittel מצות עשה, פירותיו אינם הפker. או שמא פירות שביעית הם הפker בכל אופן, והרי זו "אפקעתא דמלכא", ככלומר, שהמלך - הקב"ה הוא שהפker את הפירות בשנה זו אפילו בעל כרחו של בעל השדה והם הפker מלאיהם, והמצאה על האדם להפker את השדה באה לומר שהנוהג מנהג בעלות על השדה, עובר על מצות עשה, אך באמת אף שלא הפker, השדה היא הפker.

וההבדל בין שתי הדעות הללו, שאם השביעית "אפקעתא דמלכא" היא, הרי שהפירות יהיו פטורים מתרומות ומעשרות, כדיין כל פירות שדה של הפker, ואף שבפועל בעל שדה זו לא הפker. אבל אם השביעית "אפקעתא דגברא" היא, הרי שאם בעל השדה לא הפker את הפירות, הפירות יהיו חייבים בתרומות ומעשרות. ולדעת מרן הבית יוסף וכל הראשונים הנ"ל, מצוה זו "אפקעתא דגברא" היא, ולכן לא הפker את פירותיו הם אינס מופקרים וחביבים בתרומות ומעשרות. אבל לדעת המב"ט [רב משה בן יוסף טראני] ובנו מהרי"ט [רב יוסף טראני], מצוה זו "אפקעתא דמלכא" היא. ומהחמת מחולקת זו, מפרישים מפירות אלו תרומות ומעשרות ללא ברכה, כי ספק ברכות להקל.

וכשምפריש מעשרות בשנת השמיטה, מפרש "מעשר עני" ולא "מעשר שני" [הנוהג ברוב השנים], כי כך תקנו חז"ל להפריש בשנת השמיטה בחוץ לארץ לצורכי להפריש בהן תרומות ומעשרות מכל השנים, [כמו: בבב, מצרים, עמו ומו庵, לפי שהן סמכות לארץ ישראל ורוב ישראל מצוים שם]. בשנת השמיטה מפרישים במקומות אלו "מעשר עני" ולא "מעשר שני", מפני טובת העניים

של ישראל שיתפרנסו מהם. על כן, גם באופן שאים לא הפיקר את שדהו בארץ ישראל וממילא הਪירות חייבים בתורמות ומעשרות, מפרישים מפירות אלו "מעשר עני", כאשר המקומות הנ"ל. סימן שלא סעיף יט, ש"ד סקמ"א. שנג, תמו

ערלה ונטע רביעי

המקיר שדה שיש בה גם פירות של "ערלה" אסור לאוכלם, או פירות של "נטע רביעי" [פירות של השנה הרביעית מעת נטיעת העץ, אסור לאוכלם בלי להלום על פרוטה, מבואר להלן ועמוד 242]. צריך בעל השדה להודיע על כך בתליית שלט סמוך לאותם העצים, לבב יכשלו הקוטפים. אך לא יכתוב שלט כלל, שיש בשדה זה עצי ערלה, מבלי לפרט אלו עצים, כי בכך יחששו הבאים לקחת מהפירות בשדה בכלל, ונמצא שאין זה הפקר. (הרמב"ם הלכות מעשר שני פ"ט ה"ז. משפטי ארץ)

אל גידולים מופקרים?

מצות ההפקר הוא רק בגידולים שיש בהם קדושת שביעית, על כן פרחים, בשמים, פטריות, דשא וכדומה, אין צורך להפקרים, ולכנן אסור לקחתם מהשדה.

כמו כן, פירות שגדל מהם שלישי בשנה הששית, כיון שאין בהם קדושת שביעית, אין צורך להפקרים, ולכנן אסור לקחתם מהשדה. (שנאי)

דין ההפקר חל על הפירות בלבד, אבל העץ עצמו אינו הפקר, כיון שאין בו קדושת שביעית [שהרי אין הנatto וביערו שווה כנ"ל], ולכנן אין היתר לקחת ענפים מהעץ לסכך את סוכתו וכיוצא בזיה. (שנאי)

פירות שביעית בשמינית

פירות הפקר שנשארו בשדה לאחר השנה השמינית, מותר להכנס לשדה ולקחתם עד ראש חודש כסלו של השנה השמינית, אבל לאחר מכן להכנס לשדה, כיון שמאז והלאה הזרעים צומחים ודריכת רגלי בני האדם מזיקה לשדה. (שנאי)

๙ אכילת פירות שביעית נט

מצות אכילת הפירות

יש אומרים שבעצם אכילת פירות שביעית מקיים מצוה, שנאמר: "וַיָּחִי תְּהֵן שְׁבַת הארץ לך לאתך". (הרמב"ן)

לימוד קדושת הפירות

האוכל פירות שביעית, עליו להיות זהיר ללמידה ולשנן היבט את הלכות קדושת

פירוט שביעית, כי רבו דיןיהם ופרטיהם מאד מואוד, ובפרט שמצוות זו באה אחת לשבע שנים, ולא כל כך בקיאים בה. וכבר כתבו התוספות (מסכת סוכה לט ע"א): "אין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפיירות שביעית, שצרכיך לנוהג בהם קדושת שביעית".

(תיח)

מצוות ללמד את בני ביתו שיזהרו בקדושת פיירות שביעית, ולא יזללו בהם ולא יפסידום. (דרך אמונה. שפ"א)

הוצאת פיירות לחוץ לארץ

אין מוציאים פיירות שביעית מארץ ישראל לחוצה לארץ, שנאמר: "ולבְּהַמִּתְּךָ וְלִמְתֵּחָ אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תְּנַחֵה כָּל תְּבֹואָתָה לְאַכְלָל". (מסכת שביעית פ"ז מ"ה)

פיירות שביעית לגוי

מכר ומנתה – אין לתת במתנה פיירות שביעית או למוכר מהם לגוי, שנאמר: "זַיהֲתָה שְׂבַט הָאָרֶץ לְכָם לְאַכְלָה", לכם ולא לגויים. (שפ"ט)

התפוח שהצליל את התכשיטים

בביתו של רב ידוע הייתה עובדת רומניה. בבוקר אחד היה הודיעה לבעלת הבית שהיא נאלצת לחזור לארץ מולדתה, ומחרה היא מפסיקה לעבוד. שמעה הרבנית כך, וביקשה להעניק לה דבר מה בעבור עובודת. חיפשה ולא מצאה, עד שראתה על השלחן תפוח, עטפה אותו יפה והגישה אותו כתמורה לעובdet. ערכו של תפוח ברומניה, לא יסולא בפז, כידוע...

לאחר שהעובדת יצאła את הבית, הגיע הרב הביתה, ואשתו סייפה לו כמשיחה לפיו תומה את הודעתה של העוזרת ועל התפוח שהעניקה לה כמתנה. נחרד הרב ו אמר: היכי'ך, רעניינו, נתת לה את התפוח, והלא שנת שמיטה היא ויש איסור לנתת לגוי פיירות שמיטה??!

از מה עעשה עתה? – שאלת הרבנית. צריך לזרוץ אחריה ולקחת ממנה את התפוח, השיב הרב. הרבנית יצאła מיד לרחוב כדי לדלוק אחר הרומנים. לאחר בברת דרך לא קטנה היא מוצאת אותה ליד תחנת האוטובוסים. בדיק באותו רגע הגיע האוטובוס, והרבנית מסמנת בידיה לעובdet שיש לה דבר מה ממנה, אך זו עשתה עצמה כאיינה רואה וכאיינה שמעת ועלתה לאוטובוס. ראתה הרבנית כך, ועלתה אף היא לאוטובוס, שלימה לנגן כרטיס נסיעה, וכל זאת כדי להגיע לעובdet ולהוציא מידייה את התפוח.

עשינו אירע דבר מוזים. הרומנים, בראשותה את הרבנית מתקרבת לעברה, עשתה תנועה של 'כנייה', ואמרה אל תעשי לי 'מאומה', אחזר לך את הכל. ובעוד היא מדברת, היא מכניסה את יודה לתnik ושולפת משם את כל התכשיטים של הרבנית....

למרות ההלם הנדול שאח兹 ברבנית לмерאה הנס, לא הרפפה עדיין מעניין התפתח, וביקשה שתchezיר לה את התפוצה. רק לאחר מכון התפונתה לעמוד ולהתבונן על שאריע לה, והתברר שלא מלאה הקפזה על ההלכה, וה'מרדי' שנייה הרבנית אחר העובdot, היו נגנבים ממנה תכשיטים יקרים שעברו מדור לדור במשפחה. ו"עלינו לשבח" שמות תכד

גוי אורה – גוי המתארח אצל יהודי, מותר לתת לו מהפירוט. כմבוואר בתוספתא, מאכילים את האכסניה [אורח] פירות שביעית. וכמו שדרשו בسفרא: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולא אמתה, ולשכיך ולתושבך הגרים עמד", הגרים עמד – לרבות את האכסניה, ומberoar בספר חסדי דוד שמדובר באורה גוי, וכיון שמתארח אצלו, הרי הוא מבני ביתו ומותר להאכלו. (ש"ה קצד)

גוי מהפרק – גוי שלקח פירות משדה של הפקר בשמייטה, אין לעכב בעדו, כי מאחר ובעל השדה הפקיר את הפירות, הפקר גם בשביל גויים. ואולם רשאים למנוע מתיחילה שלא יכנס גוי לשדה. כתוב הרמב"ם הילכת שמייטה וובל פרק ד הלכה ל: עיירות ארץ ישראל הסמכות לטפל, מושיבים עליהם נאמנו, כדי שלא יפיצו הגויים ויבזו פירות שביעית. וש"ה קצד)

תרומות ומעשרות

פירות שביעית כיון שבעל השודה הפקיר במצבות התורה, הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות, כדיין כל פירות הפקר שפטורים. ומכל מקום אם עשה עיטה מתבואה של שביעית [כגון שגדלה שלישי שבשביעית, ובמקומות שלא גרו אויסור ספרחים, כמו בגן כדלהן], חייב בהפרשת חלה, וישראל כרגיל, שאין זה נחشب שmpsיד פירות שביעית, שהרי החלה אסורה באכילה ובהנאה. (שצח)

פירות שלא הופקרו – אדם שעבר ולא הפקיר את פירותיו, צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות, אך בלי ברכה, וכמבוואר לעיל (עמ"ד 77). ותלו

פירות שגדלו בקרקע של גוי – באופן שיש חייב להפריש מהם תרומות ומעשרות, איזי בשנת השמייטה יפריש תרומות ומעשרות בלי ברכה.

באו הדברים: מון הדין פירות שגדלו בקרקע של גוי פטורים מתרומות ומעשרות. אולם באופן שלא נגמרה מלאכתם של הפירות אצל הגוי אלא אצל היהודי – חייבים בהפרשת תרומות ומעשרות. כגון: היהודי שקנה מגוי ענבים המיועדים לעשיית יין, אויז כיישעה היהודי יין, חייב להפריש תרומות ומעשרות, שכיוון שהענבים מיועדים ליין, נמצא שלא נגמרה מלאכתם עד שייעשו את היין. אבל אם קנה מהגוי ענבים המיועדים לאכילה, גם אם עשה מהם יין, הרי הם פטורים, כיון שמלאיכם נגמרה אצל הגוי. וכמבוואר להלן בהלכות תרומות ומעשרות עמוד 268. ובשנת השמייטה באופן שקנה מהגוי ענבים ליין ועשה מהם יין שאז התחייב היין בתרומות ומעשרות – יפריש תרומות ומעשרות, אך בלי ברכה, כי חושים לסברת המבי"ט שלעדתו יש לנווג קדושת שביעית גם בפירות שגדלו בקרקע של גוי, וממילא הם פטורים מתרומות ומעשרות ככל פירות של שביעית, וכך ספק ברכות להקל. [וכך נהג מרן רבנו יוסף קארו זע"א]. (תלו)

סדר ההפרשה לפירות הנ"ל: מפריש תרומה נדולה, מעשר ראשון, תרומות מעשר, ומעשר עני. ואת המעשר ראשון ומעשר עני, אין צורך לתת ללוי ולענין. (להלן)

הנה בשאר שנים כאשר ישראל קונה עבטים המיועדים ליוון מקרקע של גוי, ובארנו שחייב להפריש תרומות ומעשרות מהיוון, מכל מקום אין צורךizzare את המעשר ראשון ללוי, ואת המעשר עני [בשנה שלישית וששית] לענין, כיון שניתן לומר להם: "אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום", דהיינו הגוי שהוא לא שיק בתרומות ומעשרות, כמוואר להלן עמוד 268.

ואמנם יש מי שרצה לומר שאף שבשאך שנים אלו נתנו את המעשר עני לענין, מכל מקום בשנת השמיטה חייב ליתנו לענין. כי מאחר וחוז"ל שינו מסדר ההפרשה הנוהג ברוב השנים להפריש "מעשר שני", וכמו כן בשנה הששית כבר הפרשנו "מעשר עני", ואם כן מן הראי היה לתקן להפריש בשנה השביעית "מעשר שני", ובכל זאת תקנו חז"ל להפריש "מעשר עני", ופרשו טעםם "מןפניהם טובת העניים של ישראל שיתפרנסו מהם", לפי זה אין להפריש ולשייר הפירות לעצמו. על כן כתוב, שבמקורה הנ"ל שקנה מהגוי עבטים ליוון בשנת השמיטה, חייב להפריש "מעשר עני" ולתת לענין, אבל "מעשר ראשון" אין צורךizzare את ללוי, כדי שאור השנים. כתוב עוד, שלפי זה מושב מה שהעירו כמה אחיםunos על מה שפסק מורה בית יוסף בשוו"ת אבוקת רוכל סימון כד' שבמקורה הנ"ל מפריש "מעשר עני", והקשה, הלא מאחר שפטור מלחת את המעשר ראשון ללוי ואת המעשר עני לענין, כיון שאומרים לו: "באו מכך איש שאין אתה יכול לקחת ממנו", אם כן מה טעם בתקנת חז"ל להפריש "מעשר עני", הלא סוף סוף אין כאן פרנסה לעניים שחרי בפועל איינו נתן להם? ולכן כתבו שיש להפריש "מעשר שני" או לכל הפחות גם "מעשר שני" וגם "מעשר עני" מספק. אך לפי מה שבאර לעיל מושב, שאף אמנים שבשאך שנים באמות אומרים לו לענין: "באו מכך איש שאין אתה יכול לקחת ממנו", ופטור מלחת לו לענין, אך לענין השנה השביעית תקנה מיוחדת עשו לטובת העניים ויש לתת לענין.

ואולם אפשר שאין הכרה לזה, כי לעולם דיני מעשרות בكونה מגוי בשנת השמיטה הם כמו בשאר שנים ואינו חייב למתן "מעשר עני" לענין, ואם תשאל אם כן הינו תתקיים תקנת חז"ל להפריש "מעשר עני" בשבעית לטובה העניתים, יש לומר שהתקיימה תקנתם בשאר אופניםichiabilities להפריש תרומות ומעשרות בשבעית, כמו בארצות: מצרים, עמו ומצרים, שבמקומותם אלו פטורים מדיני שביעית וחיבטים בתרומות ומעשרות, והוא הדין לפירות וירקות הגדים במקומות מוקרים כבטים או חומות וכיוצא בהם, שבכל אלו פטורים מדיני שביעית וחיבטים בתרומות ומעשרות, ובhem בודאי שיתן את המעשר ראשון ללוי, ואת המעשר עני לענין. עיין בשוו"ת חלקת השדה ח"א שביעית סימן ז. ש"ה רמזו)

๙ איסור הפסד פירות שביעית

מן התורה

נאמר בתורה ויקרא כה ז: "זִיהִתָּה שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאַכֵּלָה לֹךְ וְלַעֲבֹדְךָ וְלְאַמְתַּחָךְ וְלְשִׁכְרֵךְ וְלַתּוֹשְׁבֵךְ הַגְּרִים עַפְךָ . וְלִבְהַמְתַּךְ וְלִחְיָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תְּהִיא כָּל תְּבָוֹתָה לְאַכֵּל". ודרשו חז"ל: **לאכלה – ולא להפסד**. והיינו שאסור לאבד בידים פירות וירקות שיש בהם קדושת שביעית, כל שהם ראויים למאכל אדם או למאכל בהמה.

על כן, האוכל פרי שיש בו קדושת שביעית, ואני חוץ לסייעו, אם נשארה ממנו כמהות שרגילים לשומרה לאכילת אדם או בהמה, אסור לזרוק את שארית הפרי לאשפה, כי אז יתלכלך הפרי ונמצא שmpsיד את הפרי בידיו, ולכן יכרוך את שארית הפרי בנילו ויזרוק באשפה, שאז אינו מפסידו בידיו באופן מיידי, אלא רק גורם להפסיד שיירקב הפרי לאחר זמנו, ואין איסור הפסד בדרך גרמא. (ש"ח)

פח שביעית

יש מחמירין לייחד פח לכל شيء הפירות, ולאחר שנרכבים ואינם ראויים למאכל בהמה, זורקים אותם בפח האשפה הרגיל. וישים לב שלא להניח شيء ממאכל הרואים לאכילה שיש בהם קדושת שביעית על גבי شيء מאכל שכבר נפסדו בפח השביעית ופקעה מהם קדושת שביעית, שהרי בכך הוא מאבד בידיו את شيء המאכל החדשין, ועל כן יש מקפידים תמיד להניח את شيء המאכלים בשקייה, ולאחר בכך נותנים אותם בפח המיעוד לשביעית. [ואף שהשירים נתונים בשקייה, בכל זאת אינם נתונים אותם בפח האשפה הרגיל, כי חוששים שאין זה כבוד ליתנם שם]. (ש"ט, שעא)

גורם הפסד

פיריות או תבשיל של שביעית שאינו חוץ לאוכלים, ורוצה להניחם בחוץ כדי שלאחר מכון תבואה עליהם השימוש ויתקלקלו, הרי זה מותר, כיון שאינו מפסיד בידיו את הפירות, אלא רק גורם להם לבוא לידי הפסד וכ rms ציו. (ש"ט). אולם, אין להוציאם לחוץ בשעה שהמשח חמלה או בעת ירידת גשםים, כיון שנחשב כmpsיד בידיהם ממש ולא רק כגורם הפסד. (עיין מסכת סנהדרין ע"א)

מותר לאכול רק חצי מהפרי, אף שישאר חלקו ויתקלקל, כיון שאינו מפסידו בידים אלא רק גורם לו הפסד. [ובפרט במקרה זה שם ימנע מלאכל, יש אומרים שmpsיד מצות אכילת פירות שביעית]. (ש"ט)

נתינת פירות לתינוק – מותר לתת פירות של שביעית לתינוק, אף שבאכילתנו הווים מפזר חלק מהפרי, מפני שאין זה אלא גורם להפסד. ומכל מקום נכון לתת לו רק חלק מהפרי, כדי למנוע את ההפסד ככל האפשר. (כ rms ציו. ש"א)

האכלה לבהמה

פיריות הרואים למאכל אדם, אין להאכילם לבהמה, שזו בכלל הפסד. אבל אם התקקללו ונפסדו לאכילת אדם, מותר להאכילם לבהמה. (ש"ט)

שיירי מאכל

אכל מהתבשיל ושבע, ואני רוצה לאכול עוד, אין צורך לדוחק את עצמו לאכול עוד בשביל שלא יזרק. (ש"ט)

שאריות התבשיל שאינו חוץ לאוכלו, איןנו חייב להחזירן למקרר כדי שלא יתקלקלו, אלא רשאי להניחו חוץ למקרר, אף שעל ידי כך יתקלקלו במשך הזמן. וכן כמו כן, אם התבשיל נמצא במצבם המקורי, רשאי את מקומו, רשותי להוציאו ולהניחו בחוץ, שכן כל מה שקיים בתבשיל בידיו ממש, אלא רק גורם לו הפסד. (שפוג, שפוג, שפוג)

כל פרי או ירק הרואין למאכל אדם, הרי הוא קדוש בקדושת שביעית, ואפילו אינו עומד עתה לאכילה. אבל אם נפסל ממאכל אדם וראוי רק לבהמה – אם נהוג ליתנתו לבהמה, הרי הוא קדוש בקדושת שביעית, ואם לא נהוג ליתנתו לבהמה, מותר להשליכו לאשפה. ואם נפסל מאכילת בהמה, אין בו קדושה כלל. (ש"ה ככח)

שירי ממאכל מועטים מאוד שהרגילות לשירות בצלחת או בסיר ולזרוקם, רשאי לזרוקם לפחותה כרגיל. וכל שכן שמותר לשוטף ולהודיע את השאריות הדבוקות בצלחות וביסרים. אבל אם שיר בגמר אכילתתו כמות שרגילים לשומרה למאכל אדם או בהמה, ינוגג בשיריים אלו קדושה, ולא יזרוקם לפחותה האשפה, אף שהוא עצמו אין לו בהמה ואין רגיל ליתנים לחתולים וכיווץ זהה. (שפוג)

כתב בספר אור לציון (שביעית פ"ב ה"ו), בודאי שכל האוכל פירות של שביעית, רשאי לנוהג באכילתם כדרכו, ואם נשאר מעט בצלחת או בכוס או בקדירה, איןנו חייב לדודק לאכול ולשתות הכל לגמרי, כמו שכתוב הרמב"ס (הלכות שמיטה פ"ה ה"ב) שדין פירות שביעית כדין תרומה, ובהלכות תרומות פי"א ה"ה כתוב: בדרך שמנפים כמה של חולין, כך מנפה הכהן כמה של תרומה, ולכך מנפה ומשליך את המורסן [הקליפה החיצונית של החיטה]. הרי שהכללו הוא שכפי שריגיל לנוהג באכילתתו תמיד, כך נהוג בתרומה. והוא הדין בשביעית, דבר שיש דרך לשינויו, מותר לשינויו ולהשליכו, אבל דבר שאין דרך לשינויו אין להשליך. ע"כ.

עצמות עוף או בשר שהתבשלו במרק יר��ות של שביעית, כל שיש רגילות למצוץ את העצמות, נהוגת בהן קדושת שביעית. אבל אם אין רגילות, אין נהוגת בהן קדושת שביעית. והגמ' שראויות לבהמה, מכל מקום אין דרך ליתנתו לבהמה. (ש"ה קפ"ד)

לחם שהתעפש או יין שהתקלקל טعمו, וכל פרי אחר כיוצא בזה, פשוט שפקעה ממנו קדושת שביעית, ואין צורך לשומרו בקדושה כלל. (ש"ה קפ"ב)

טעם מפיריות שביעית

מרק שהתבשלו בו יר��ות של שביעית וננתנו בו טעם, וכן מי קומפנות שקיבלו טעם מפיריות של שביעית, אסור לזרוק את המرك או את מי הקומפנות כל עוד שהם ראויים למאכל, כיון שהרגילות היא לשתוותם. אמנם הcovesh יר��ות של שביעית או המבשל תפוח אדמה של שביעית במים וכיוצא בזה, לאחר מכן רגילות להשתמש במי הcovesh או הבישול, אין צורך לשומרם בקדושת שביעית, שכן אין דרכו לאכול אין בו משום "לאכלה ולא להפסד". (ש"ה קפ"ב)

קילוף פירות

מוסתר לקלף פירות וירקות כהרגלו תמיד אף שקהלף מעט מהפרי, כמו בקליפת קיוי. וכן מותר לקלף פירות אף שהקליפה עצמה רואה לאכילה כמו בקליפת תפוח, אגס, מלפפון וכיוצא שהדרך לאוכלים, אלומ בקליפות הדין לקליפות הרואיות למאכל בהמה והדרך ליתנו אותן לבהמה [אף שאינו לו בהמה], שיעטפן בניילון ויזרקו כך. אבל קליפות שאין רואיות למאכל בהמה או שאין דרך ליתנו לבהמה אף שיש בהם מעט מאכל בקליפת קיוי וכדומה, אין נהגת בהן קדושת שביעית, ורקאי לזרקו לפח האשפה כדרךו. (חו"ו איש. שעא, שעד)

קליפות תפוזים

יש לשמור קדושת שביעית בקליפות התפוזים ולא לזרקו בפח האשפה הרגיל, כיון שבמציאות של ימינו, רוב קליפות התפוזים משתמשים בהן בבתי ח:right;ושות רבים למטרות שונות, וכן בבתי עשייה משקאות, שומרים אותן למאכל בהמה. (עיין שעד)

בש"ת דעת כהן כתוב שיש קדושת שביעית גם בקליפות התפוזים, כיון שקליפות אלו נחשות למאכל אדם, שהדבר ידוע שבחוץ לארץ מוכרים חלק גדול מהתפוזים לבתי עשייה משקאות, והם משתמשים בעיקר בקליפה. גם יש בתים מסחר רבים לימיינן מרכחות, והם משתמשים בתפוז עצמו וגם בקליפה, ודעת הסוחרים במקחים היא גם בשבייל זה, ואף שאין דעת הנוטעים כן, מכל מקום דעתם היא למסחר וודעתם בטללה לדעת הסוחרים. וכtablet המגן אברהם שקליפות תפוז מרווחים בדבש, ברכתם "בראה פרי העץ" כיון שהקליפה היא מגוף הפרי. וכן כתוב בספר חי אדם שمبرכים על קליפת התפוז "בראה פרי העץ", מאחר ובמדינתו מביאים כמויות גדולות לאלפים מקיליפות אלו, ונוטעים אותם על דעת הקליפות. ובש"ת צץ אליו עוזר העלה שקליפת תפוז חיבת בתורות ומעשרות, ואפשר גם להפריש מעלהים על גוף הפרי. וכן כתוב בש"ת מנתת שלמה אוירבך, שהקליפות הלבנות של תפוחי זהב נחשות לאוכל ודאי וחיבות בתורות ומעשרות. ומכיון שהקליפה היא גוף אחד עם הגוף, תורמים ומעשרים מזה על זה לפי כל הדעות. וכtablet בש"ת שבת הלו שצורך לנוהג קדושת שביעית בקליפות תפוזים שהרי נהגים להאכילו לבהמות, וגם מפני שיש רגילים לאכול אותן על ידי טיגו או בישול בסוכר או דבש, ובארץ ישראל רוב התפוזים הולכים לתעשיית מייצים ומרקחות, והקליפות מנוצלות למאכל בהמה, וממילא יש לנוהג קדושת שביעית לחומרה בקליפי תפוז. (עיין שעד. חז"ע תרו"מ קיח)

גרעיני פירות

גרעיני פירות שאינם עומדים לאכילה, אף על פי שהם ראויים למאכל בהמה, כמו גרעיני תמרים, ענבים, אגסים, תפוזים, תפוחים וכיוצא, אין בהם קדושה ומותר לזרוקם לאשפה. ואף אם נשאר בהם דבריך מעט מהפרי, אין נהגת בהם קדושה, כיון שהדרך לזרוקם כך ולא לשומרם למאכל בהמה. (שעע, שעו)

גרעיני אבטיח, יש לנוהג בהם קדושת שביעית, כיון שהרגילותות לאוכלים. (שעע)

תבלין

תבלין שפג טעמו מותר לזרקו לאשפה. ועל כן, געגע או לואיזה שהניחום בкус תה כמה פעמים, ואין רואויים לתת טעם עיד, מותר לזרקן לאשפה. (שפט)

יין למציצה בברית מילה

לכתחילה המוחל לא ימצוץ את המילה עם יין של שביעית, לאחר שהיון הולך לאיבוד. ומכל מקום אם אין לו יין אחר, רשאי למצוץ עם יין של שביעית. (שצ)

שmeno על תבנית אפייה

אין למרוח שmeno של שביעית על התבנית אפייה, כשהמטרה היא רק כדי שהבצק לא ידבק בתבנית ולא בשביב לתת טעם. (תד)

קידוש

ה גם שבקידוש של שבת, טוב שימלא את הocus בין על כל גdotsיו, עד שתראה כמוון קשת בкус למעלה, ובזכות זה זוכה לנחלה בלי מקרים" [בלי גבול], ואף אם ישפך מעט לחוץ, הלא זה סימן ברכה [כמבואר במסכת עירובין סה סע"א. ועיין בחוברת "השבת בהלכה ובאגודה"] – מכל מקום בין של שביעית יקפיד שלא ישפך, ולכן ישם צלהת מותחת לכוס, שהיון ישפך לתוכה, וישתה אותו לאחר מכן.

הבדלה

כשמבדיל על יין של שביעית, יקפיד לשחות את כל היין, ולא ישפוך ממנו על הארץ ליטמן ברכה, ולא יתו ממנו על עניינו, ולא יכבה בו את הנר. (שבת הארץ, השמיטה, שמיטה כהכלתה, משנת יוסף, ברית עולם, צץ אליעזר. ת)

ליל הסדר

מה שנוהגים בליל הסדר לשפוך מהיון ט"ז פעים [באמירת: דם, ואש, ותמרקוט עשו, עשר המכות, ודצ"ה, עד"ש, באח"ב] – אין לשפוך מין של שביעית. שבת הארץ, ספר השמיטה לגיר"ם טוקצינסקי, הר צבי, משנת יוסף. חזון עובדיה פסח חלק ב עמוד יד. ת

פירוט שתחת המיטה

פירוט שביעית שהיון תחת המיטה ויישן עליה אדם, ישטפים שלוש פעמים ורשיין לאיכלם. אך אם איןו רוצה לאיכלם, לא יאבדם בידים אלא יניחם שירקבו.

כתב מרן בשלחו ערוץ ויראה דעתו סימנו קטו ס"ה: ולא יtan תבשיל ולא משקים תחת המיטה, מפני שרוחה רעה שורה עליהם. ע"כ. ואמנם בדיעד שכבר הניח דברי מאכל או משקה תחת המיטה, יש להקל לאוכלים אף בהפסד מועט, כיון שהיות הקרכעות מרווחות. וכל שכן בפירוט שביעית שאסור להפסידם, על כן ישטפים ויאיכלם. והליך עולם ז רט, יביע אומר. קצוש"ע ילקו"י בתקפדו

הסירו מכשול

מי שיש לו עז תנאים, ויש חשש שהפירוט יפלו על הארץ במקומות שהעוביים ושבים ידרכו עליהם, טוב שישים לב ללקטו מידיו יומם, לבל יכשלו בני אדם באיסור הפסד פירות שביעית. (ודרך אמונה)

זמן קטיפת הפירות

אין לקטוף פירות מהעץ בעודם בוסר ואינם ראויים לאכילה, שנמצא מפסיד פירות של שביעית, שלא ימשיכו לגודול ולהיות ראויים לאכילה. אבל לאחר שגדלו שליש בישולם, מותר. שנאמר: "תאכלו את תבואהת", למדך שאינה נאכלת עד שתעשה תבואה, שאז דרך אנשיים כבר לאוכלה, והיינו כשהגדלו לפחות שלישי, אף שעדיין הם קשים מעט. ומשנה מסכת שביעית פ"ד מ"ג, ופירוש המשניות לרמב"ם שם. שמיטה פ"ה ה"ט. עיון מנהג חלק א' סימנו נא דיאו רעט).

איין שהתחיל להוציא פירות, אסור ל��וץו, ואפילו ענף אחד ממנו אין ל��וץ, כיון שmpsיד את הפירות שעליו שלא ימשיכו לגודול. (ועט, רבב)

๒. שימוש בפירות שביעית

הנאות שוניות

קדושת שביעית שונה ממוצות הפרשת תרומות ומעשרות וכיוצא בהם, שהם אינם שייכים אלא במאכל אדם ודוקא כפירות וירקות, אבל קדושת שביעית חלה גם על דברים שאינם מאכל אדם, אלא מיודיעים לשאר השימוש, כמו סיכה, צבעעה, הדלקה, ורפואה הרואה לכל אדם, שבכל אלו הנאות וביעורים שווה, והם הנאה השווה לכל נפש. אבל איין קדושת שביעית חלה על עצים המיוחדים להסקה, לפי שהנהנה מהם היא רק כשייעשו גחלים והיא באה לאחר שכלו מן העולם. וכן כו, איין קדושה חלה על זברים שראוי לעשות מהם רק תרופה לחולה, כיון שאין הנאות שווה לכל נפש, הואיל ורוב בני אדם אינם חולמים, תהילות לאל וככל ע' 26).

כו מבואר במשנה ומסכת שביעית פ"ז מ"ג: כל גודל אמרו שביעית, כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים, יש לו שביעית ולדמיו שביעית. (רמב"ם הלכות שמיטה פ"ה הלכה א, ט, יא. משנה)

זריעת פירות שביעית

אסור לזרוע פירות שביעית [לאחר השמיטה או בשנת השמיטה באופנים המותרים, כזרעה במקומות מקורה בבית וחממות, על הגן, וכדומה], שהרי אמרה תורה "לא אכלֶה", וזרעה אינה חשובה הנאה לאכילה, שהרי איין הנאה וביעורה שווה. (חו"ז איש. שצוי

כדרך הנאותם

בכל פרי הקדוש בקדושת שביעית, ההנאה ממנה צריכה להיות כפי רגילות העולם ליהנות מאותו פרי, ולא ישנה ממנה להנאה אחרת. ועל כן, פרי שדרכו באכילה - צריך לאוכלו. בשתייה - צריך לשתו. לאוכלו חי דוקא [מלפפון] - לא יאכלו מבויש. לאוכלו מבושל [תפוח אדמה] - לא יאכלו חי. לאוכלו חי ומבויש [תפוח גור, עגבניה, בצל וכיוצא] - אוכלו חי ומבויש. (שם, שפ')

מרקחת [ריבת] – פירות שאין רגילות לעשوت מהם ריבת, אין לשנותם ולעשות מהם ריבת. אך מקליפת הפרי, מותר לעשوت ריבת. (שפ')

פירות יבשים – פירות שהדרך לייבשם כצימוקים, תמרים, משמשים וכיוצא בהם, מותר לייבשם. (פתח השלחן)

כבישה בחומץ ובמץ לימון – אין לקלקל פירות שביעית, אף לצורך השבתה פירות אחרים, וכן אסור לכבות בחומץ של שביעית מלפפונים או זיטים, כיון שעיל ידי כף החומץ נפסד מאכילה. וכן אסור לנוקות עלי ירק מהשש תולעים באמצעות חומץ, כיון שלאחר הנקיוי הוא נפסד מאכילה. וכן כיון לשרות דגים במץ לימון להוציאו מרירותם, וכל כיוצאה בזה. (הרמב"ס. תד)

ערב דבר מר – אסור ערב בפירות דבר מר, שנמצא מקלקל את טעם הפירות ומפסידן. וכן לא ערב פירות שביעית בתרופה מרה, כדי להמתיק את טעמה. (שפ')

סחיטה

פירות שאין רגילות לסתחים כל כך – כתמרים, תפוחים, אבטיחים, קלמנטיניות וכדומה, אין לסתחים, כיון שmpsידם, שהרי חשובים הם יותר לאכילה. ויד. ש"ה קעב

פירות שריגיות לסתחים מאוד כמו זיתים, ענבים, תפוזים, אשכוליות ולימונים, מותר לסתחים שביעית, ונוהג במץ קדושת שביעית (תט).

כתב הרמב"ס והלכות שמיטה וובל פרק ה"א): פירות שביעית ניתנו לאכילה ושתייה, כיצד? לאכול דבר שדרכו לאכול, ולשתות דבר שדרכו לשתייה, ולא ישנה פירות מבריתם, בדרך שאינו משנה בתרומה. ובהלכות תרומה כתוב, אין עושים דבר מתמרים ולא יין מתפוחים וכו'. ולכורה יש לשאול: هلוא בשבת מותר לסתחים רק פירות שאין דרך לסתחים, וכן תמרים, תפוחים ואבטיחים, אסור לסתחים, כיון שיש דרך לסתחים. ואם אכן יש דרך לסתחים, מדוע אסור לסתחים שביעית? תשובה לדבר, יש הבדל בין שביעית לשבת, שבשבת חז"ל אסור כל פרי שיש דרך במקום שהוא לסתחים, שמא יסחט זיתים וענבים שהם אסורים מהתורה, לא כן בשביעית שכטוב 'לאכילה' ולא להפסד, אז כל פרי שאין דרך ממש לסתחו לרוב ולשתותו, הרי נחשב שכטוב 'לאכילה' ולא של אכילה, לסתיחה. (עיין שו"ת יביע אומר חלק ח אורח חיים סימן לו אות ב)

לימון על מאכל – מותר ללחוט לימון על סلط ירקות או על דגים מטוגנים או כרוב ממולא באורז, כיון שבכל אלו דרכים לכך. (תטז)

רישוק

モותר לרטק פירות שיש רגילות לרטקם, כגון: בננה, אבוקדו, תפוחי אדמה וכיוצא בהםם. ולצורך תינוק, מותר לרטק גם פירות שאין דרך לרטקם. (תטז)

פומפיה – מותר לרטק פירות בפומפיה, ולאחר מכן מכון לשטוף אותה, אף שנשאר בה מעט שרידות מהפירות. (שפחה)

טחינה

モותר לטחון שום או בצל וכדומה, כדי לערבות בתבשיל. וכן מותר לטחון אגוזים ושקדמים כדי לערבות בעוגה, ובלבבד شيئا' כמוות טובה שיורגת טעם בעוגה. (תיז)

סיכה בשמן

モותר לסוך את הגוף בשמן של שבעית, כיון שדרכו בכך, אך אסור לערב בשמן מיני בשםים לצורך הסיכה, כי בתערובת זו נפסד השמן מאכילה וראוי רק לסיכה. (תד. ש"ה קצא)

כתב הרמב"ם: מותר לסוך בפירות שבעית בדבר שדרכו לסוך. על כן, לא יסוכן בינו וחומץ, אבל סך בשמן. ולא יפטט את השמן במיני בשמיים ותבלין, מפני שמוציאו מכלל מאכל ווישחו שמן משחה. (הלוות שמייה ויובל פרק ה הלכה ו, והלוות תרומות פרק יא ה"ג. ש"ה קצא)

הדלקת הנר

נרות שבת – מותר להדלק נרות שבת בשמן זית של שבעית, כיון שננהנה מאורו, וזה מדרכי השימוש בשמן. ואולם, אסור לערב בשמן חומרים אחרים לצורך ההדלקה, אם בתערובת זו נפסד השמן מאכילה, שנמצא מפסיד פירות שבעית. (תהה)

הדלקת בשמן של שבעית ונשאר שמן בכוסית שלא דולק, לא יזרקנו לפחות האשפה, אלא ינאג בו לפיה המבוואר לעיל (עמ"ד 72) בדיוני איסור הפסד פירות שבעית.

נר חנוכה – טוב שלא להדלק נרות חנוכה בשמן של שבעית, שכןון שהנרות הם קודש ואסור להשתמש לאורם, נמצא שmpsיד את השמן. ומכל מקום אם אין לו שמן אחר, רשאי להדלק בו נרות חנוכה. (חו"ע חנוכה פה. תהה)

הטעם שלא להדלק בשמן זית של שבעית, כיון שנרות חנוכה קודש הם ואין לנו רשות להשתמש

במס' אלא לראותם בלבד, נמצא שאינו משתמש בשמו כדרך הנאותו. אולם מן הדין רשאי להדליך בו נרות חנוכה, ובפרט אם אין לו שמן אחר, כי חז"ל לא אסרו אלא לעשות שימושים ממש לאור הנרות, אבל את עצם הנאת הארץ מהנהרות לא אסרו, כגון אם המקום חשוב ובא אור מהנרות, אין זה נחשב "משתמש" לאורם. וכך מותר ללבת בית לאור הנרות, כי הליכה בלבד אינה נחשבת כ"משתמש" לאורם. וכמו שכתב המאירי: "המניה נר חנוכה סמוך לפתח הבית, אף על פי שעומד שם, הויל ואינו בא להשתמש בפרט לאור הארץ תשמש, הרי זה מותר. כבר ראייתי לקצת רבנים שהיו נוהגים לעמוד על יד אור הנרות ולשוחח עם חברים". נמצא אףו שאין זו הדלקה של הפסד, אלא יש בה הנאות ארורה, ומותר להדליך נרות חנוכה בשmeno של שנת השמיטה. (מהר"ש ענגיל, הגרש"ז אוירבך, שבת הלי וועוד. חז"ע חנוכה פה, צט)

נר נשמה – מותר להדליך נר נשמה בלילה משמעו של שבעית, ובלביד שידליךו סמוך לשלהנו, שאז נהנה מעט מארו. אך אין ראוי להדליך ביום, שאז לא נהנה ממנו כלל. (תט)

פירוט שבעית לנוי

omore לתלות אורתוגנים או רימונים ותמרים של שבעית לנוי בתוך הסוכה, אף שנעשים הפירות מוקצים לכלימי החג ואי אפשר לאוכלם, לאחר והנה זו אין בה כיולי וקלקל. וכןו שיעשה תנאי קודם החג, שאינו מוקצה את דעתו מהפירות שתלasm לנוי במשך כל זומו בין השימוש של החג, ואז יהיו ראויים הפירות לאוכלם גם במשך ימי החג אם ירצה. ובכל אופן, לא יתרחב בפירות מחת, שנמצא מפסיק פירות שבעית בידים.

מן הדין אין זה נחسب שmpsיך פירות של שבעית, בכך שאינו יכול לאכול מהם במשך ימי החג, כיון שאינו מפסיק את גוף הפירות ממש, אלא רק רובץ עליהם בכוונת החג איסור מוקצה. מה גם שחוזרים להיתרם לאחר ימי החג, יוכל לאוכלם. ורק לצאת ידי כל חשש, עדיף שיעשה תנאי. (שור"ת מנחת יצחק חלק י סימן קיט. עיין תנדר, ש"ה קצד)

ואמנם, יש שאינם מצריכים לתנאי זה מסיבה אחרת, כי מדמים זאת למלה שמותר להקפיא מאכל של שבעית, אף שזמן הקפאהו הוא אינו ראוי לאכילה, שכן שעתיד לחזור להיות ראוי לאכילה, הרי זה מותר ואין בזה חשש הפסד פירות שבעית. וממילא הוא הדבר כאן, כיון שהזיהוי הפירות לקדומות לאחר החג ולא יהיה מוקצה, נמצא שאינו מבטלם מהתורת אוכל.

אבל באמת יש לחלק בו נידונו ההקפאה לתליית הפירות בסוכה לנוי, כי בהקפאה בכל רגע נתון יכול להוציא את המאכל מההקפאה להפשירו ולאוכלו, כמו שמצאו כיוצא בזה בהלכות מוקצה בשבת, שבר קפוא אף על פי שאינו ראוי לאוכלו כך, מכל מקום כיון שאפשר להפשיר ממנו בשבת, ואפילו מעט, אינו נחسب מוקצה ומותר לטלטלו. ואפילו לקראת סוף השבת, שלא יספיק הבשר להפשיר מלאיו בתוך השבת, אינו מוקצה, כיון שהוא שיכול להפשירו מוחר על ידי ניתנו במים חמימים. מה שאין כן בנויים בסוכה, שבלי שימושה תנאי, נמצא שבכל ימי החג, מן הדין אינו יכול לאוכלו מהם, כי נעשו מוקצה למצותם ונאסרו באכילה. (עיין ש"ה קצד)

๙ איסור שחורה בפיירות שביעית כט

מן התורה

נאמר בתורה ויקרה כה ז: "וְהִתְהַשֵּׁב אָרֶץ לְכֶם לְאַכְלָה". ודרשו חז"ל: לאכלת – ולא לשחרה. ולכן, אסור ל██חורה בפיירות שביעית.

עונש הסוחר בפיירות שביעית

אמר רבי יוסי בן רבי חנינא: בא וראה כמה קשה עונשו של הסוחר בפיירות שביעית, בתחילת יורד מנכסיו ומוכר את כליו כדי לפנס את ביתו. אם לא שם לבו לפורענות הבהאה עליו ולא חוזר בו, יורד מנכסיו עד שמוכר את שdotוי. לא חוזר בו, מוכר את ביתו. לא חוזר בו, מוכר את בתו לשפהה. לא חוזר בו, יצטרך ללילות בריבית. לא חוזר בו, מוכר את עצמו לעבד. (מסכת קידושין כ ע"א)

כמota מועטה

モותר למכור כמות מועטה של פירות שביעית [שיעור שלוש סעודות, כ-50 גרם], שכיוון שצרכיך לקנות בכסף דברי מאכל, נחשב שטטרתו עדין לאכילה ולא לשחרה. ואם לך פירות משדה הפקר, ונשאר לו מהפירות, מותר לו למכור את השאר. (ומב"ס הלכות שמיטה ויום פרק ו הלכה א, ב)

צורת המכירה

גם כשהותר למכור את הפירות, לא ימכרם במשלול ולא במנין, כדי שלא יהיה נראה כסוחר בפיירות שביעית, אלא ימכרם באומד, להראות שהפירות הפקר, ומוכרים בזול רק כדי לקנות בכסף זה אוכל אחר. (ומב"ס שמיטה פ"ו ה"ג דרב"ז)

כספי קדוש

הכסף שקיבל המוכר עבור הפירות, הרי הוא קדוש בקדושים שביעית, וקונה בו דברי מאכל בלבד ויأكلם בקדושים שביעית, אז הכסף יוצא לחולין וועשה בו כרצונו.

את המאכל שקנה, רשאי להחליף במאכל אחר, וזה הקדשה עוברת מהמאכל שקנה למאכל الآخر, ובכל אופן הפירות הראשונים שנמכרו [אף שהכסף נתפס בקדושה, מכל מקום הפירות אינם יוצאים לחולין אלא] נשארים בקדושיםם לעולם כמו שהיו מתחילה. (ומב"ס שמיטה פ"ו ה"ג)

למשל: מכיר יין של שביעית, ובכספי שקיבל קנהبشر – נהוג בבשר קדושים שביעית כדיין הין. מכיר את הבשר וקנה בכסף דגים – יצא הבשר מקדושתו, ונוהג קדושה

בדגים. מכיר הדגים וקנה שמן – יצא הדגים מקודשתם ונוהג קדושה בשמן. מכיר השמן וקנה דבש – יצא השמן מקודשתו ונוהג קדושה בדבש. והיין של שביעית נשאר לעולם בקדושתו, ואין עושים מהדבש או מהיין רפואה, ולא מפסידים אותו, ככל דיני קדושת פירות שביעית. [ואם נשאר מהדבש או מהיין, צריך לבערם בפסק כפי זמנו הביעור של היין, כמפורט להלן ועמוד 95]. (רמב"ס שמיטה פ"ז ה"ז)

מכור עם הארץ

אף כמשמעותו של קנות פירות שביעית, אין לקנות ממוכר עם הארץ שחשוד שלא ינהג בכיסף שקיבל בקדושת שביעית, שנמצאת מכשילו באיסור. אולם רשאי לקנות ממנו אם משלם לו בהקפה, או על ידי צ'ק, או בכרטיס אשראי, שבתשלומיים אלו אין הכיסף קדוש בקדושת שביעית. והטעם בזה, כיון שתשלום בהקפה נחשב כפרעון חוב, ולא כתשלום עבור הפירות. וחזו איש, אז בדברו. תכד, תכח)

בגמרה מסכת סוכה (ולט ע"א) מבואר שלא מוסרים דמי פירות שביעית לעם הארץ, וכתבו התוספות, והטעם לזה, כיון שיש איסורים הרבה שאין עם הארץ נזהר בהם, כמו לקנות בהם בחמה טמאה, עבדים וקרקעות חולוק וטלית ומוגעלים. וכן אין נותנים דמי שביעית לא לבירד [חוoper בורותה], ולא לבלו, ולא לספן, ולא לספר, כי שביעית לאכילה ולשתיה ולסיכה, ולא לשאר דברים. וכן אסור לפרווע מהם חובו. ואין מספר לדיניהם ולאיסורים שיש בפירות שביעית, שצרכן להנוהג בהם קדושת שביעית. ע"ב.

למנוע מכשול – טעה וקנה פירות שביעית מעם הארץ שמן הסתמס יעבור איסור ולא ינהג בכיסף בקדושה, וחפש הקונה להציגו מאיסור, רשאי לחלל את המועות שננתנו לעם הארץ על מאכל עצמו, ובזה תעבור הקדושה מהכיסף למאכל. [שכלל גדול בידינו: "כיוון לאדם אפילו שלא מדעתו"]. ובמקום צורך, רשאי לחלל את הכיסף אפילו על מאכל ששווה פחות מסכום זה, ולפחות שיחיה המאכל שווה פרוטה [כ- 20 אגורות]. **וביצד מחלל?** לוקח מאכל כלשהו, ואומר: "קדושת השביעית שיש במעות שאצל פלוני, תהיה מחוללת על מאכל זה", ואוכל את המאכל בקדושת שביעית.

(חיזון איש)

פריעת חוב

כיסף שקדוש בקדושת שביעית, אין לפרווע בו חוב [שהרי הוא כמסתחר בכיסף, והתורה אמרה "לאכלת" ולא לטחרה], ואפילו חוב של מצוה, כגון שקנה עלייה לתורה, או שהתחייב לתת סכום מסוים לצדקה וכיוצא. אבל רשאי ליתנו בסתם לעני לצדקה, ובלבבד שיודיעו לו שינהוג בו קדושת שביעית. (תכא, תכב)

וכמו כן, אין לשלם בכיסף זה עבור דברים שריגילים לשלם, משום שנמצא כפورو עחובו מכיסף של שביעית, על כן אין לתת מתנה לחותונה מכיסף זה, שהמתנה היא בתשלום חוב עבור אכילתנו שם. ואפילו אם אינו אוכל שם, אלא שהחתן נתן לו

בעבר מתנה לחתונתו, ומן הנימוס צורך להחזיר לו מותנה, וכן כל כיוצא בזו. (תכד) עבר וקנה בכסף של שביעית חפצים שונים, או שילם לספר וכדומה, קנסוهو חכמים שיקנה פירות שאינם של שביעית בשווי של אותו כסף ויאכלם בקדושת שביעית. ורמב"ס הלכות שמיטה פ"ז ה"א)

פירות מקרקע של גויים – מותר ל██חור בהם כרגיל ללא שום שינוי. (תכ, תכב)

๙ אוצר בית דין נט

תקנת בתי הדין

כבר בארנו שאסור לבני השדות לנעוול את השדות בשנת השמיטה, ועליהם להפקיר את הפירות לכל מי שרווצה. אלא שבמשך הימים היו אנשים שניצלו את הזכות לקחת פירות כצורך בני ביתם, והיו לוחחים שלא כדי כמות גודלות ומוכרים אותם בשוקיים, ועוברם בכך גם על איסור שחורה בפירות שביעית. על כן החליטו בית דין למנות אנשים שישבו בפתח העיריות, וכל מי שהיה מביא עמו פירות מהשדות יותר מהכמות המותרת בלקיחה, היו משאים בידו כמהות של שלוש סעודות בלבד לכל אחד ואחד מבני ביתו, ואת השאר נוטלים ממנו ומכניסים זמנית לאכסנו מיוחד הנקרא בשם: "אוצר בית דין". (תכו)

במשך הזמן, החליטו לעשות זאת בצורה מסוימת יותר, וקבעו לעשות בכוונה תחילת "אוצר בית דין", דהיינו שבבעלי השדה מוסרים את כל הפירות לרשות בית הדין, ובית הדין הוא מחלקים את הפירות בערבי שבתות לציבור, בכמות הנצרכת לכל אחד לבני ביתו, ובית הדין משלם לבעל השדה עבור טרחתו בקטיפת ואיסוף הפירות והובלתם לאוצר. ובעת חלוקת הפירות, גובה בית הדין מן הציבור כסף עבור כספי החזאות בלבד. וכך זה, אין קדוש בקדושת שביעית, כיוון שאינו תשלום עבור הפירות עצמן אלא עבור טרחה לעובדים, שכירות מקומם האוצר, הובלת הפירות וכיוצא בזו, ולא על פי טוב ואיכות הפירות. (תכו, תכח, תלח)

שנינו בתוספתא (שביעית פרק ח הלכה א): בראשונה היו שלוחי בית דין מוחזרים על פתחי עיריות, כל מי שمبיא פירות בידו, היו נוטלים אותם ממנו ונונגים לו מזון שלוש סעודות, והשאר מכנים אותו לאוצר שעיר. הגע זמן התנאים, שלוחי בית דין שוכרים פעילים ועושים מהם דבילה [תנאים יבשות]. הגע זמן זיתים, שלוחי בית דין שוכרים פועלים ומוסקים אותם, ואוטנים אותם בבית הבד, וכונסים אותם בחבויות, ומכניםים אותם באוצר שעיר. הגע זמן ענבים, שלוחי בית דין שוכרים פועלים ובוצרים אותם, ודרכיהם אוטם בגת, וכונסים אותם בחבויות, ומכניםים אותם באוצר שעיר. ומחלק להם מזון בערבי שבתות, כל אחד ואחד לפי ביתו.

קוטפים ברגיל

אף על פי שההתבאар לעיל (עמ' 63) שאסור לקטוף את הפירות כפי הדרך שרגיל בשאר השנהים, מכל מקום שלוחוי בית דין שאוספים לצורך הרבים, רשאים לקצור כדריכם תמיד. וכן רשאים המוכרים לשקלול ולמדוד כדריכם בכל השנהים. כי מה שברנו שצרכן למוכר באמצעותם, היינו כדי שייראה שמדובר בזול, אבל כאן בלאו hei מוכר בזול, וגם אין זו מכירה של הפירות, אלא גבית דמי ערחה בלבד. (להלן)

אסור לבית הדין למנוע מכל אדם לרודת למטע ולקטוף את המטע הנזכר בביתו.
(ש"ה רז, רטז)

הפועלים שלוחוי בית דין

אوتם שליחים ששולח בית הדין לאסוף את הפירות, יכולים להיות גם אוטם פועלים שעובדים באותו שדות בשאר השנהים. אשר על כן, גם כיום מטעם בתיהם דין מקיימים "אוצר בית דין", דהיינו שמוננים את בעל השדה להביא פועלים בכל שנה לאסוף את הפירות, ומשלמים להם דמי טרחתם, וחלוקת הפירות בפועל מתבצעת בחנויות השונות מטעם "אוצר בית דין", וגובים מהקונים את שכר הטרחה של הפועלים עבור האיסוף וההובלה של הפירות לחנותם בלבד.

מחיר הפירות

על בית הדין מוטל לוודא שימכרו פירות השבעית בזול, וגם יהיה היכר שפירות אלו הם של שביעית וצריך לנוהג בהם קדושת שביעית. ואסור בשום אופן למוכר במחair יקר יותר מהמחירים של פירות ממין זה בשוק הכללי. וכך אם הוצאות החקלאי היו יקרים, כגון שעשה זמירה קודם השמיטה שהיא הרבה יותר מאשר זמירה בחרוף, אס מחיר השוק נמוך מאוד, אסור למוכר יקר יותר, כיון שהציבור יכול לומר לבית דין: "لتתוקני שדרתיך ולא לעוותי" [כלומר: "لتתקנו שלחנו אתכם ולא לקלקל"]. (ש"ה רז)

ולכן המוכרים פירות של "אוצר בית דין" במחיר גבוה, ניכר הדבר שאין זה עברו הוצאות הטרחה בלבד, ואין לקנות מהם, שיש כאן חשש איסור סחרה בפירות שביעית. (שו"ת ישכיל עבדי, וכן הורה מרן הראש"ל רבנו עובדיה יוסף צ"ל. תכא, תבט, תלג. ועיין בזה להלן (עמ' 87, 129).

וכتب הגאון הרב מאיר מאיזו שליט"א בהסכמה בספר "דבר השמיטה": ינסם העושים סחרה בפירות שביעית ואומרים שאין זה אלא רק بعد הוצאות ההובלה וממייקרים את השער הרבה, עד שהמליצו עליהם שמקיימים מוצאות "ואכלו אבויוני עמק" בכוונה אחרת [שאוכלים את כספם של הארכיכים האבויונים בני התורה, "אכלו את אבויוני עמק"], והרבba יש לדבר בו, וכשם שמצויה לומר דבר הנשמע, כך מצויה שלא לומר דבר שאינו נשמע. עכ"ד.

מתוך מכתב מהגאון החזון איש זצ"ל למוכרי פירות "אוצר בית דין"

"ההנונים שומרו התורה צריכים לדעת, כי בשנה השבעית אי אפשר להם לנחל עסקיהם במסחר הפירות והירקות, וצריכים לבקש פרנסתם מקום אחר. וכבר זה היו חז"ל על אבקה של שביעית. ואם אפשר להם להמציא פירות וירקות מחוץ לארץ, יוכלו לעצם ויזכו את הרבים, ושכרם מרובה מון השמים". ע"ב. (פאר הדור, האיש וחוננו)

מחזיקים ידי עושי מצוה

אם "אוצר בית דין" מתנהל על פי כללי ההלכה המבוירים לעיל שהמחירים פחותו מחיר השוק, ראוי לקנות מהם כדי לחזק את החקלאים המקומיים את דיני השמיטה במסירות נפש ובביטול הפרנסה, שקראות חז"ל [שוחר טוב פרק קג]: "גיבורים", שנאמר ות听见 קג: "גָבְּרֵי כַּח עִשֵּׂי רָבֶּרֶז לְשָׁמֵעַ בְּקוֹל רָבֶּרֶז". (תכל, תלא)

עוד יש להבהיר ולהדגיש שכל זה בתנאי שהקונה למד את ההלכות היבש ויודע איך לשמר על קדושת הפירות, וכן ילמד לבני ביתו שלא יכשלו חס ושלום, אבל בלאו הכי, נמצא שמכihil את עצמו ואת בני ביתו, וויצא שכרו בהפסדו, שחייב פרטיה ההלכות בזה רבים עד מאד, וכן שכתבו התוספות [ומסתכט סוכה לט ע"א]: "אין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית, שעריך לנוהג בהם קדושת שביעית".

להלן כמה ציטוטים מספריו של הרב שניואר זלמן רוחה שליט"א, יוזר המכון ל"מצוות התלויות בארץ". בספרו שביתת השדה פרק יג כתוב: ובאמת יש חשיבות גדולה מאוד לישם תקנה זו של "אוצר בית דין" הלכה למעשה, כי עצם אפשרות זו עזרה לנו [מניסיוני עם ציבור החקלאים] לקרב הרבה החקלאים לשמרות השמיטה, תוך אי הפקעה של קדושת שביעית של הפירות, שיש אומרים שאף יש מצוה באכילתם. אולם זה ברור שעל "אוצר בית דין" לנוהג כפי ההלכה, ובודאי להמנע חס ושלום מאיסור שחורה, שאז נזודאי עדין שלא יכול קיים תקנה זו. כבר כתבתי בש"ת חלקת השדה שעמדתו של מרון הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל להעידף את מסגרת "אוצר בית דין" על הכל, ואנמנם כל זה תודע הקפדה על מחרירים זולים, שבושים אופן לא יעברו את המחירים בשוקים, שאם לא כן, אין כל זכות קיום לתקנה זו.

ואלו דבריו בש"ת חלקת השדה סוף סימן ב): בידועי בצורה ברורה את דעתו הנשגבת שכל מה שחשש מרון הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל באוצר בית הדין הוא אך ורק משום החשש של עשיית שחורה בפירות שביעית, ושאן אוצר בית הדין מלא את שליותו כמו שצרכין, אבל אם הכל מתנהל על פי כללי ההלכה, אין בכך כל חשש, וכך עדיפות מלאה נתן לך מרון זצ"ל. ועימי היהת אבבה, שהגשתי לפני מרון בשנת השמיטה תשנ"ד את התחשיב שאנו גובים עבור מחרידי הפירות של אוצר בית הדין שלנו ב"בית עוזיאל", וכשהראתי למרון שאנו גובים אך ורק את ההוצאות בלבד, שמה עלכך והורה לעומדים בראש מערכת הכתירות שתחת נשיאותו, לחתת מפירות אלו ולהלכם לצרכנים. ולקראת הכנסת השמיטה תשס"א שלקראותה הקמנו את ועדת השמיטה הארץית בנשיאות מרון זצ"ל, הורה לנו בפירוש, שהראשון מבין כולם הוא, שיש להקים בית דין שיקים "אוצר בית דין", ובמסגרתו יחולקו פירות וירקות, שכן מרון פוסק שהעיקר להלכה שירקות שתחליל נידולם בשנה השישית ונקלטו שבשביעית, אין בהם איסור ספיקחים אלא שקדושים הם בקדושת שביעית, שבהם אנו פוסקים כדעת רוב הראשונים ולא כדעת הרמב"ם. וכפי שהdagish

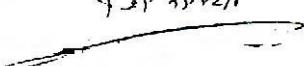
מן, יש להקדים ולקחת פירות וירקות של אוצר בית דין קודם לכל אפשרויות אחרת, כגון יבול נכרים, אלא שמן חזר והdagish שיש להקפיד על המחיר שימכרו בו את הפירות והירקות.

עוד כתוב בשווית חילכת השדה חלק א' שביעית סימן א): וידוע שבד היתה דעתו של מրן החזון איש זצ"ל, וכמו שכתב בנוסח השטר כMOVAB בספר "האיש וחוזנו", ובקובץ אגדות החזון איש. וכך היא ההורה מגדרי הדורות בשמיות שערבי, וכך הורה מספר פעמים גם הגאון רבנו יוסף שלום אלישיב זצ"ל לכל חברי בית הדין של יושבי פועליה "אודות ישראל" שצריך למכור פרחות מהמחיר השוק ואפיו אם זה לא מכסה את החזאות, ואם אין בית הדין גוהג לכך, הוא אינו בגדר בית דין, וכיול הציבור לו לתקן שלחתיו אותו ולא לקלקל. וכדברים אלו שמעתי ממנו בפגישה מיום כ"ח באיר תשנ"ד, שאין כל היתר למכור למחרה השוק, وكل וחומר יותר מחומר השוק. ואם כי, אין ספק שבצורת חילקה זאת ניכר לכל שזה שנת השמיטה. ושוב ראיתי שכן כתוב מורהנו ורבנו הראשון לציוו הגאון רבנו יוסף שליט"א בספר השביעית והלכותיה, וזה לשונו: מה שאוצר בית הדין גובה כסף, אין זה תשלום עבור הפירות, שהרי הם הפקר ואסורים בסחרה, אלא בית הדין רשאי לעובדיו תמורה עבורותם ולובות את החזאותיו מן הציבור. עכ"ל. והגם שבסוף דבריו הביא בשם מר אביו ממן מופת הדור הגאון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל שיש שמקפקידים בהיתר זה, לאחר שוגבים סך הניכר לכל שהוא יוטר מהחזאות, מכל מקום כל מה שיש לפקפק הוא רק באם הדבר ניכר לכל שהוא סכום הגבוה מהחזאות, אך אם חילקו הפירות תמיד פחותה מחומר השוק, בזה אין כל חשש ובזה אין מפקדים כלל. ואmens אומר אמרת ולא אחיד שבודאי במקומות שראויים שמחיר הפרי מוחלט במחור הגבוה ממחיר השוק, אין לה גדר של בית דין, שאין זה לטובת הציבור, ובקרה זה צריך לחפש פרי מאוצר בית דין אחר שמתנהג בהלכה. עכ"ד.

וכנראה מלחמת המציגות שלא תמיד מוכרים אוצר בית דין במחירים זולים, וגם
רבים מהציבור לא בקאים בפרטיה הלבות קדושת הפירות, לבן כתוב מרן זוק"ל:

אזהה

פְּרִיּוֹת אֲנַיְתָּן הַעֲמִינָה אֶלְيָהִי אֶפְרַיִם זצ"ל
 אֵלֶּלֶת אֲנַיְתָּן הַעֲמִינָה אֶלְיָהִי אֶפְרַיִם זצ"ל
 יְהִי מִתְּפִלָּת אֲנַיְתָּן הַעֲמִינָה אֶלְיָהִי אֶפְרַיִם זצ"ל
 אַיְלָה אֲנַיְתָּן הַעֲמִינָה אֶלְיָהִי אֶפְרַיִם זצ"ל
 אַיְלָה יְהִי מִתְּפִלָּת אֲנַיְתָּן הַעֲמִינָה אֶלְיָהִי אֶפְרַיִם זצ"ל

פיריות של היתר המכירה עדיפי
מפירות של אוצר בית דין. ואלו
שנהגו להחמיר בהיתר המכירה,
יכולים לעשות התירה על שלא אמרו
בלי נדר, ויכולו מכאו ולהבא
להשתמש בפיריות של היתר המכירה.
עובדיה יוסף וקובץ משנה יוסף גליון ז סימן ו)

๙ ארבעת המינים בשנה השביעית כט

לולב. הדס. ערבה.

לולבים, הדסים וערבות, דינם כסתם עצים שאין בהם קדושת שביעית כMOVAB לעיל עמודו 66, ומותר לophobic בהם. וכן מה שנהגו רבים לשורפים בבעור חמץ בערב פסח, מותר לעשות כן לכתחילה אף בשל שביעית. (תמי, תמן. מהרי"ל דיסקיו, צץ הקודש, חשב האפו, צץ אליעזר, הכריזו"א, חז"ע סוכות שב, טטו)

שדה שעבדו בה שבעית באיסור, מותר לחת ממנה לולב, הדס וערבה לארבעת המינים, והמחמיר תבואה עליו ברכה. (תמה)

יש שגורמים את הערבה כחודשיים לפני חג הסוכות ולא משאים בה עליים כלל, ומشكלים אותה פעמיים בשבוע, כדי שעד סוכות יהיה בעץ הרבה ערבות נאות. וכך כו, יש השורפים את עץ ההדס, כדי שיוציא הדסים מושלשים, אך יש למדם שאסור לעשות כן שבעית, שאלות עבודות אילן שאסורת. ואם עברו ועשו, יוצאים ידי חובה בהדסים ובערבות אלו, אך המוחמיר תבואה עליו ברכה. (תמא)

אתרווג

אתרווג של שבעית, כשר למצות ארבעת המינים, וכਮובן שיש בו קדושת שבעית כשאר פירות. ומותר למשמש בו בידים, אף על פי שהקליפה קצר נסdet. והטעם להז, כיון שנגע מתחילה על דעת שהיה האתרוגים לצורך מצות ארבעת המינים, וזה דרכם שימושו בהם במצוה, לכך אין בזה איסור. ועוד כי רק הקליפה נסdet אבל הפרי ראוי לאכילה, ואין זה בכלל האיסור "לאכלת ולא להפסד". (תמה, תנא)

עובד ונשמר – אף אם עבדו בעץ האteroוג באיסור, או שהבעליהם לא הפקירו כדין, כשר האteroוג למצוה, והמחמיר תבואה עליו ברכה. (אגרות משה, צץ אליעזר. תמה, תנא)

חנט בששית – אteroוג שחנת [גדל שליש] בשנה הששית, ונקטף מהעץ בשנה השבעית, מן הדין אין נהוג בו קדושת שבעית [כיון שחנת בששית]. אך ראוי להחמיר לנוהג בו קדושת שבעית [לחושש לדעת הרמב"ם שהולכים באteroוג אחר לקיטה ולא אחר חנטה]. דיו זה מיוחד באteroוג בלבד, אבל בשאר פירות האילן, כבר בארכנו לעיל ועמו ⁶⁹ שככל הדעת הולכים רק אחר חנטה, וכיון שחנתו בששית, אין בהם קדושת שבעית. (סימן שלא סעיף קכו. תמה)

חנט שבעית – אteroוג שחנת בשבעית, ונקטף מהעץ בשミニת, יש בו קדושת שבעית. אך יש להחמיר להפריש תרומות ומעשרות בליל ברכה. [כדי לחושש לרמב"ם שהולכים אחר לקיטה, וכיון שלקיטתו הייתה בשミニת, נמצא שאין בו קדושת שבעית וחיב בתרומות ומעשרות, אך לא ירך, שהרי לשאר הפסיקים כיון שהוא קדוש והופך, פטור ממעשרות, וספק ברכות להקל]. (תנו)

קניה עם הארץ – אין לקנות אteroוג של שבעית מעם הארץ שחוּשׁ שלא ינаг בקדושה בדמי האteroוג, אלא אם כן קונה ממנו גם לולב [או חוץ אחר שאין בו קדושת שבעית]. שאז מכיוון שבlolב אין קדושת שבעית, מבלי לו את דמי האteroוג בלולב, כלומר שמשלם יותר על הלולב במקום על האteroוג. **למשל:** אם הלולב עולה 20 ש' והאteroוג 50 ש', יאמר לו: אני משלם לך 70 ש' עבור הלולב, ונמצא

שקיבל את האתרוג במתנה מהਮוכר (תנ"ג). [וכבר התבאר לעיל (עמ' 86) שניתן גם לקנות ממנו את האתרוג בהקפה או בצ'ק או כרטיס אשראי, שבתשלומיים אלו אין הכספי קדוש בקדושת שביעית].

שיעור לחוץ לארץ – כבר התבאר לעיל (עמ' 74) שאון להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ, ומכל מקום בדיעד שהוחציאו אתרוג לחוץ לארץ, מותר לברך עליו, ויזהרו לנוהג בו קדושת שביעית. (תנ"ג)

מצואה גורדת מצואה – טוב לקחת אתרוג ששמרו עליו את כל הלכות השמיטה כהונן, ולנהוג בו קדושת שביעית, שכן שגענתה בו מצאות שביעית, מעשה בו מצואה נוספת נספפת של ארבעת המינים. (תשא)

๙ איסור ספיחים כט

טעם האיסור

מהחמת שהיו בזמןם אנשים רמאים שזרעיהם שודותיהם בשביעית בסתר, ואומרים שזרעים אלו גדלו מאליהם, לכך אסרו חכמים באכילה את כל הספיחים [תבואה, קטניות וירקות] שגדלו בשביעית, אףלו אותן שבאותם גדלו מאליהם, כגון שנפל זרע בשדה בשביעית וצמחי.

ירקות

זרע ירקות בסוף השנה הששית והושרשו בשביעית, אסורים חכמים משום ספיחים. אך אם הושרשו בששית, מותרים באכילה, ונינגן בהם קדושת שביעית. ותוספות הרמב"ג, רבנו משה, הר"א"ש, חזון איש, משנת יוסף, מנחת שלמה ועוד. קנ"ט, תכח, תקה

כתב הרמב"ם ההלכות שמיטה וובל פרק ד הלכה א-ג: כל שתוציאה הארץ בשנה השביעית, בין מן הזרע שנפל בה מוקודם ומייקודו, בין מן העקרנים שניצרו מוקודם וחזרו ועשו, ושניהם נקראו ספיה, בין מן העשבים והירקות שעלו מאליהם ואין להם זרע, הכל מותר לאכלו מן התורה, שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". ומה שנאמר "את ספיה קצר לא תקצור"? היינו שלא יקצור דרך שקווצר בכל שנה. ואם קצר בדרך הקוצריטים לתקה, כגון שקווצר את כל השדה והעמיד כרי וודש בבקר, אלא קווצר מעט וחובט ואוכל.

ומדברי סופרים שייחיו כל הספיחים אסורים באכילה. ולמה גוזר עליהם? מפני עובי עבירה, שלא ילק ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גינה בתוך שדרתו בסתר, וכשיצמיח יאלל מהם ויאמר ספיחים הם. לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית. הא למורת שאין אוכלים מפירות שביעית אלא פירות האילנות והעשבים שאינם זרעים אותן רוב האדם, כגון הפיגם והירובין השוטטים וכל ציוואה בהם. אבל הירקות שדרך רוב בני האדם לזרעים בגינות, ומפני תבואה וקטניות, כל הצומח מהם, אסור מדבריהם, והמלךם מכיס אותו מכת מרומות. עכ"ד.

תבואה וקטניות

זרע התבואה או קטניות בשנה השישית, אם הגיעו ל'עונת המעשרות' בשישית, הרי הם מותרים באכילה, ואין בהם קדושת שביעית, אך אם הגיעו ל'עונת המעשרות' בשבעית, הרי הם אסורים באכילה משום ספחים. ו'עונת המעשרות', הינו שגדל עד שראוי לזרוע ממנו וכימה, ובתבואה זהונה משגדלה שלישי. ועיי' רmb"ס הלכות מעשר (פ"ב ה"ה) שבאר את עונת המעשרות של כל מין ומין. (שמייטה פ"ד ה"ט)

באכילה ולא בהנאה

הספרים נאסרו באכילה אבל לא בהנאה, ולכן רשאי להריח בהם או למכרם לגוי וליהנות מהכסף. ושער המלך, מנחת שלמה, אור לציוו. (צבר)

ספרחים של גויים

אין איסור ספרחים בקרקע של גוי, כיון שלא נאסרו הספרחים אלא מפני הרמאים עובי ריבירה שזורעים בשבעית, והרי לגויים מותר לעבוד בקרקע בשבעית. ואפילו יהודי עבד בקרקע של גוי, לא נאסרו הגידולים משום ספרחים. (תצת)

כתב הרmb"ס והלכות שמיטה וובל פרק ד הלכה כת): "גי שקנה קרקע בארץ ישראל זורעה בשבעית, פירחותה מותרים, שלא גוזרו על הספרחים אלא מפני עובי ריבירה, והגויים אינם מצויים על השבעית כדי שנגוזר עליהם". עכ"ל.

ספרחים בשבעית ובעשminiyah

ספרחים שנלקטו בשבעית, אסורים באכילה לעולם. אולם אם נלקטו בעשminiyah, אסורים עד שהייה אפשר לזרוע כיוצאה בהם בשנה השמינית ויגדלוי, [ומצוי 매우 בירקות עליים, בעלי חסה וכיוצאה שגדלים מהר]. ומכל מקום כשיגיע יום ראשון של חנוכה, כל הספרחים מותרים באכילה, גם אותם שאי אפשר לזרוע וכיוצאה בהם. מכיוון שכד זה הוא קנס וחושש מודרבנו מפני הרמאים שהוא יזרעו בשבעית, לכך לא החמירו חכמים כלכך לאוסרים יותר מחנוכה. ורmb"ס קורוקס פ"ד שמייטה ה"ג. תקיא)

ספרחים המותרים

זרעים שהתפתחו מאליהם כשהוח במחסן, כגון בצלים שימושיים עוד לנגדל אחר לקיטותם, אין בהם איסור ספרחים. (תצת)

שתיי שדה שאינו זורע בהם, מותרים הספרחים שגדלו מאליהם שם, שכן שאין השטחים מיועדים לזרעה, לא שייך לגוזר שהוא יזרע שם באיסור. (תצת)

לא גוזר חכמים איסור ספרחים במיני צמחים שאנו רוב בני אדם זורעים אותם, וכן מותר לזרוע מינים אלו עד ערבע שביעית. (תצת)

מין שאינו נותן פירות בשנה הראשונה לניטיעתו, כמו בננה ואננס, אין בו איסור ספיקים, שהרי אם הוצאה פירות, בודאי שלא זרעהו בשביעית, ולא שייך לגוזר שמא ירע באיסור. ולהעbara שתילים ממקום לא חשו חכמים. (הגאון רבי פנחס עפשטיין, החזון איש, הגרא"ח נתה, הגרא"פ פראנק, הגרא"ז אוירבך, ישועת משה, ברית עולם, דרך אמונה ועוד. תצה)

שיחים רב שנתיים, כמו גענע, פאפייה, חצילים וכיוצא בהם - מהשנה השניה והלאה, אין בהם איסור ספיקים, כיון שבדור שלא נזרעו בשביעית. (תצה)

מין שאין נהוג בו קדושת שביעית, כבשימים, פרחים וכדומה, אין נהוג בו איסור ספיקים. ובלאו הכי, הלא ספיקים נאסרו רק באכילה ולא בהנאה. (معدני ארץ. תצת)

הביאו לפניו ירקות, והוא מסופק אם יש בהם איסור ספיקים, מותר לו לאוכלם, כיון שהמשמעות בזמןינו היא מדברי חכמים, ובספק בדברי חכמים יש להקל. (קו)

ספקים בגולן

אף על פי שאסרו חכמים לעבוד באדמות הגולן בשביעית, מכל מקום ירקות שגדלו שם מaliasיהם, מותרים באכילה, שלא החמירו לאסור שם את הספיקים. אולם בדורות הגולן יש להחמיר. (עז)

כתב הרמב"ם (הלכות שמיטה וובל פרק ד הלכה כה): אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד שנאמר "כי תבואו אל הארץ". כל שהחזיקו בו עולי בבל, אסור בעבודה. וכל הספיקים שצומחים בו אסורים באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, אף על פי שהוא אסור בעבודה בשביעית, הספיקים שצומחים בו מותרים באכילה. טוריה וuber הירדן שביעית נוהגת בהם מדבריהם, וספקיהם סוריה וערן הירדן מותרים באכילה, לא יהיו ארצות אלו חמורים מאשר ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים. ע"ב.

ב) ביעור פירות שביעית כט

מן התורה

נאמר בתורה ויקרא כה: "זהיתה שבת הארץ לכם לאכללה, לך ולעבדך ולא מתקן ולשכירך ולתושבך הרים עפ"ק. **ולבהתמתק ולחייבתך אשר בארכך תהיה כל תבואה תה לאלך**". ודרשו חז"ל (מסכת תענית ו ע"ב): "כל זמן שחיה אוכלת בשדה - האכל לבהתמתק בביתך. כליה לחיה מן השדה - כליה לבהתמתק מן הבית". והיינו, שככל זמן שחיוו המין מצוי בשדה והחיה שבשדה אוכלת ממנו - איזי תאכל ממנו לבהתמתק שבבית, וגם אתה רשאי לאוכלו. אבל כאשר הסתיימה עונת הפרי, כך שאין החיה בשדה אוכלת ממנו - אל תאכל ממנו לבהתמתק בבית, וגם אתה אל תאכל ממנו. (תסה)

למשל: גשל בחצר ביתו עץ תפוזים, בשנת השמיטה חנתו הפירות [ונעשו קדושים בקדושת שביעית], ובשנה השמינית בתחלת החורף כבר נעשו בשלים ורואים לאכילה. במשך החורף יכול הוא לחתת מהתפוזים ולאוכלם בקדושת שביעית, ויחד עם זאת כМОבו שמקיר את התפוזים, וכל מי שרוצה יכול לחתת מהם. אולם בסוף החורף, כאשר תמה עונת התפוזים, וכבר אין תפוזים על העצים, אסור אף אדם להשאיר לעצמו מתפוזים אלו בביתו, אלא עליו לבערם.

בצד מבערים?

אין מבערים את הפירות ממש כמו בביור חמץ, אלא מפרק את הפירות, שככל הרוצה לחתם יבוא ויקח. וכך מפרק? קורא לשולשה מהברוי [שויוע שלא יקחו לו מהפירות], ואומר להם: "אחינו בני ישראל, כל מי שצרכיך ליטול, יבוא ויטול". ואם לא לcketהו את הפירות, רשאי לחתם לעצמו ולאוכלם. כמו כן, רשאי להוציא את הפירות לפתח ביתו ולהפרקם אפילו שלא בפניו שלשה. תלמוד ירושלמי, Tosfot, הרמב"ג, השם"ג, היראים, רבנו שםשוון, הראי"ש, הרי"ד, רבנו פרץ, הר"ג, רבנו דוד בונפדי, מהר"ס בן חביב, מהרי"ט, מרן רבנו יוסף קארו ועוד. מאורן ישראל ח'ב' עמוד קד. תעדר, תפ

בתלמוד ירושלמי (שביעית פ"ט ה"ד) אמרו שמקיר את הפירות בפניו שלשה מאוהביו, כי הם לא יקחו לו מהפירות. [ויש אומרים שמקיר דוקא בפניו שלשה, כדי כל הפרק שצרכיך בפניו שלשה, כדי שאט אחד מהם יזכה, שניים יעמדו עליו שזכה. ויש אומרים שלא צריך דוקא שלשה, שכיוון שהם אהוביו ולא יקחו מהפירות, לא שידייך טעם זה, ורק לרוחה דמלתא אמרו שלשה]. ועוד אמרו בירושלמי שבעיר קופדקאי שהיו קפדים ושותאים אחד לשני, ימתוין בעל הפירות עד לערב שהיא השוק ריק מבני אדם, ואז יוציא את פירותיו לשוק ויפקירים ויוחזר לזכות בהם. כי עצם הוצאה הפירות לשוק והנחתם שם זמן מה, אין לך הפרק גדול מזה. וכן כתוב הגור"א שהמוחזיא פירות לשוק ועשה מעשה של הפרק, הרי זו הפרק אפילו שלא בפניו שלשה, אלא שבפני שלשה אין צורך להוציא את הפירות לשוק כלל. (ש"ה רבד)

פירות של אוצר בית דין

הפירות שצרכיך להפרקם, היינו בין אם לקחים משודה של הפרק, ובין אם הם מאוצר בית דין". ומכל מקום אם בהגעה זמן הבieur היו הפירות עדיין ברשות "אוצר בית דין", אין בית הדין צריך לבערם, ואף הולוקה מהם לאחר זמן הבieur, איןו צריך לבער. כי כאשר הפירות ברשות בית דין, בין אם הם נמצאים באוצר המרכזי, ובין אם הם נמצאים בתחנות החלוקה לציבור, הרי שההפירות עדין הפרק, ונמצא שהם מבוערים וועודים, כי הבieur הוא הפרק כנ"ל. אולם, אםלקח פירות מאוצר בית דין לפני זמן הבieur, ועתה כשההפירות ברשותו הגיע זמן הבieur, עליו להפרק את הפירות עתה. עיין רמב"ג ויקרא מה ז. כרם שלמה ח"א שביעית סימנו ו. לתה. ש"ה רטו

מאיזו כמות?

כאשר מפרק את הפירות, רשאי לשירות לעצמו כמות של שלוש סעודות, והיינו

שיעור כמה אוכלמים הוא ובני ביתו מפרי זה בשלוש סעודות, ורק את הכתובת שמעבר לכך צריך להפקייר. **למשל:** כמה תפוזים צרייכים הוא ובני ביתו לקינוח בסוף הסעודה. וכמו כן, אם הוא רגיל לשנות יין בסעודה, ישער לפי רגילותו. ואם איןנו רגיל לשנות יין בסעודה, ישירות לעצמו כמות של שלוש רביעיות [כ-250 מ"ל]. ונמצא שם שאמ' יש לו כמות של ג' סעודות, איןנו חייב להפקייר כלל. ודרך אמונה. ש"ה רכו'

ביעור זה מה עניינו?

להלן לשונו הזהב של הרמב"ז בפירושו על התורה ויקרא כה ז' השופך אוור על כל עניין ביעור פירות שביעית: אמרו חז"ל "כל זמן שחיה אוכלת מן השדה, אתה מאכיל בהמתך מן הבית, כליה לחייה מן השדה - פילה להמתך מן הבית". כיולי זה עניינו, שיכלה הפירות אחרazonו מביתו להפקירים, והוא ביעור שביעית שהזכיר חכמים בכל מקום. ואין העניין שייהיו הפירות אחרazonו הביעור אסורים בהנאה ובאכילה ויהיה מחויב לאבדם, שהרי לא מנו חכמים במסכת תמורה פ"ז מ"ח את פירות שביעית, לא מון הטעונים שריפה [כחמץ בפסח וכליי הכרם], ולא מון הנקברים [כשור הנסקל ועגלת ערופה], ואין אלא שהוא צריך לבערם מרשותו ולהפקירים לעניינים ולכל אדם, עניין שנאמר בביעור מעשרות ודברים כו' יא: "בערתי הקדש מון הבית" [זהינו שחייב כל התרומות והמעשרות, אבל לא ששרפים]. וכן שניינו במסכת שביעית פ"ט מ"ח: העניינים אוכלים אחר הביעור אבל לא העשירים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אחד עניינים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור. ופירוש 'עניינים', אותן שלקטו את הפירות משדות של אחרים מון ההפקר, ו'עשירים' אלו בעלי השדות עצמן שלקטו מהשדות שלהם בהפקרם. והלכה כרבי יוסי.

ושנינו בתוספתא (שביעית פ"ח ה"א): מי שיש לו פירות שביעית והגעה שעת הביעור, מחלוקת מהם לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניה על פתח ביתו, ואומר: "איזהו בית ישראל, כל מי שצדיק ליטולiba ויטולו", וחוזר ומכוון לתוכו ביתו ואוכל והולך עד שיכלו. ע"כ. ולמדנו מפורש שאין ביעור זה אלא לבער הפירות מרשותו ולהפקירים.

ואלו הפירות המכונסים ל"אוצר בית דין", איןם צרייכים ביעור, אחר שכבר מבעורים הם מן הבית, ואחד עניינים ואחד עשירים מותרים לאחר הביעור לקבל מהם מיד בבית דין ואוכלים. וכל זו התקנה והטורח של בית דין, מפני החשד שלא יבואו לעכבות בвитם או לעשות מהם סחרורה. וכשאין אוצר בעיר ולא בבית דין, והפירות ביד המלקט אותן מון ההפקר, הוא צריך לבערם מן הבית בשעת הביעור, ומהפקירים על פתח ביתו ואוכלים והולכים לעולם. ואמנם, הרמב"ז (שמיטה וובל פ"ז ה"ג) והרבה מן החכמים, סבורים שהביעור אסור לגמרי וטעונים שריפה או מפזר ווורה לרוח או מטיל לים. ואיןנו כן, כמו שנטבאר.

אם עיכבם בביתו אחר הביעור כדי לאוכלים [ולא הפקירים] אסורים הם באכילה לגמרי, וזה היא שביעית שאוסרת בנוטן טעם [בשישים] לאחר הביעור, כי אין לה מתירים. והוזכר בירושלים (שביעית סוף פ"ט): מעשה באדם אחד שהיה חשוד על השמיטה, וכשעתה

اشתו עיטה אמר לה תפרישי חלה. אמרה לו: אתה חשור על השמייה, ואתה אומר לי תפרישי חלה?! אמר לה: חלה היא דבר תורה, אבל שביעית מרבן גמליאל וחבריו. ע"כ. אותו ריק, רשות, היה חשור לעכבר פירות שביעית ולאוכלם אחרazon הביעור לא הפקר. ואמר שבאישור אכילת טבל מון התורה, זהה הוא נזהר, ואילו אישור אכילת פירות שביעית אחר הביעור, מדרבנו. עד כאן מדברי הרמב"ן.

כבושים. שימושים. תבשיל.

צננות וחביות של כבושים או קופסאות שימושים שהתחילה לאכול מהם, אף על פי שהגיע זמן ביעורם, אין צריך להפkipim, שכן שחתילו לאכול מהם, בודאי יגמורים מחשש שהוא יתקללו, ונמצא שהם מבוערים. (רmb"ס שמיטה פ"ז ה"ו ובכ"ט משנה שם) והוא הדין בתבשיל שיש בו מפירות שביעית, אין צריך לבערו, כיון שאינו אפשר להשווות כל כך מחשש שהוא יתקלל. (ודרך אמונה)

זמן הביעור

עקב אחריו

כל פרי יש לו את זמן הביעור שלו. וכך יש לעקב אחר פרוסום הרבנות הראשית ובתי דין צדק על זמני הביעור של כל הפירות.

bijur yin

לכתחילה יפרק את היין בערב פשת. ורקאי לשיר לו ולבני ביתו שיעור של ארבע כוסות ליל הסדר, ולצורך החג. ואם שכח להפרקיו בערב פשת, רקאי להפרק עד שבעי של פשת. (תעט)

bijur atrrog

אתרכונים הקדושים בקדושת שביעית, יש להקפיד לאחר חג הסוכות שלא לזרוקם, וטוב לבשלם ולעשותם מרקחת [ריבבה], ולאוכלם בקדושה. וישתדלו לאוכלם עד ט"ו בשבט של השנה השמינית שהוא זמן ביעורם. ואם איןו עושים מהם מרקחת, טוב שיפקירים [אך אין זה חובה, כי יש אומרים שאין צריך להפרקיהם, מאחר וכל השנה יש אתרכון בע"ז]. ומכל מקום אם יש לו רק אתרכון אחד או שניים, אין צריך להפרק, כיון שאין לו שיעור של שלוש סעודות. (מנחת שלמה, משמרת השביעית)

ספק זמן הביעור

פירות שאין יודע בבירור אימתי זמן ביעורם, יפרקם מיד כשמתחילה להסתפק על זמנה, ויאמר לחבריו שמקיר בפניהם שבכוננותו להשאים הפקר ואין רוצה לזכות בהם, עד שיעבור זמן הביעור. ובנתנים רשאי לאכול מהם. (תעט)

אחר ההפקר

מן הדין אינו חייב לנוהג קדושה בפירות לאחר שהפקרים.כו פסקו רבנו שמשו, הרא"ש, המאירי ועוד. ועיין מנתת שלמה. (תפ"ו)

מרקחת פירות

פירות שביעית שהכינו מהם מרקחת עם פירות שישית. למשל: שזיפים של שביעית שרקחים עם משמשים של ששית, צריך להפרק את המרקחת בהגיע זמן ביעור השיזיפים, ואפילו אם רוב המרקחת היא משמשים. ואפילו אם יש פי שיזים במסמנים מהשיזיפים, איןם בטלים, כי "דבר שיש לו מתיירים, אפילו אלף לא בטל", שכיוון שיוכלו לאוכלו עתה קודם זמן הביעור, או לחלקו שלוש סעודות או להפרקתו, למה יאכלנו בביטול במסמנים. (רמב"ס שמיטה פ"ז ה"ב ור' ר'ב"ז)

עשה מרקחת שניי סוגים פירות שביעית, שאין זמן ביעורם שווה, בהגיע זמן הביעור של כל מין, יפרק את אותו המין.

ואולם צנצנת מרקחת שהתחילה לאכול ממנה קודם זמן הביעור, בהגיע זמן הביעור, אינו צריך להפרק, שהרי זה כמבוער, וכן"ל (עמו"ד 92) ורמב"ס שמיטה פ"ז ה"ז. ש"ה רלה)

עבר ולא הפרק

עבר זמן הביעור ולא הפרק את הפירות, נאסרו הפירות באכילה, וחייב לבערם ממש ולאבדם שלא הגיעו לשום אדם. אולם אם לא הפרק את הפירות בשגגה מחמת אונס ושכחה, יפרקם מיד, והוא מותרים באכילה. (תע"ג)

כתב הרמב"ס: פירות של שביעית שעבר ולא הפקרים, ובישלים עם מאכל אחר, נאסرا כל התערובת באכילה. ואם יש פי שיזים במאכל ההיתר נגד האיסור, מותר לאוכלם. אולם אם בישלים עם אותו מין של פירות, אפילו יהיה פי אלף מפירות ההיתר נגד האיסור, נאסра כל התערובת, מפני שהוא מיניו לא בטל. והלכות שמיטה פ"ז ה"ב)

בעור הכספי

כבר בארנו לעיל שה薨וך פירות שביעית בהיתר, צריך לקנות בכיס ממאכל אחר ונוהג בו קדושת שביעית, ואם לא קנה מאכל עד זמן הביעור, יש להפרק את המועות. **למשל:**薨וך יין של שביעית וקיבל כסף, יש להפרק את הכספי בערב פסח שהוא זמן ביעור הין. (תע"ג)

וכמו כן, אם קנה בכיס זה מאכל, אך לא גמר את המאכל, חייב לבערו [להפרקתו]. **למשל:** מכיר יין של שביעית, ובכסף שקיבל קנה בשר, אם נשאר לו מהבשר עד ערב פסח, חייב לבערו [להפרקתו].

๙) מכירת הקרקעות לגוי

"גָּבְּרִי כַּח עֲשֵׂי דָּבָרֹ" – מעלת שומרי השמיטה

כל אדם שבבעלתו קרקע ואפילו גינה קטנה בחצר ביתו, צריך לשמהו ולעלוא ל夸ראת שנת השמיטה הבאה עליו לטובה, שבה הוא זוכה לקיים את ציווי השם יתברך להפкар את האדמה עם כל פירותיה, ולא לעבוד בה במשך שנה שלימה, מלבד מלאכות מסוימות שמותרות לטובת האילנות שלא ינזקו, כמוואר לעיל ^{עמ' 55} בהרבה. גדול ישראל היו מתוארים לעלות לאرض ישראל, כדי לקיים את מצות השמיטה יותר מכך התלוויות בארץ. על כן, אדם שכבר זכה שיש לו קרקע בארץ ישראל, **ישתדל בעוז ובטעצומות להצערף** למוגל הגדול של החקלאים שומרי השמיטה בדעת וצדין, אשר מעלהם נדולה עד מאד, שעלייהם דרשו חז"ל את הפסוק בתהילים (פרק כ): "גָּבְּרִי כַּח עֲשֵׂי דָּבָרֹ, לְשָׁמַע בְּקֹל דָּבָרֹ". ומצוה רבה לעודד ולהזק להרבות החקלאים כאלו, מקדשי שם שמיים, אהובים למעלה ונחמדים למטה. אשריהם בעולם הזה, וטוב להם לעולם הבא. ועל אחת כמה וכמה כשמנצלים את זמנם הפנווי, יוושבים וועסקים בתורה בשנה זו, שזו אחת ממטרות התורה במצווי השמיטה.

היש לך גיבור גדול מזה!!

"גָּבְּרִי כַּח עֲשֵׂי דָּבָרֹ", במא הכתוב מדברי אמר רבי יצחק: بشומרי שביעית הכתוב מדבר. בנווג שבעולם אדם עושה מצווה ליום אחד, לשבת אחת, לחודש אחד, שמא לכל ימות השנה?! זה בעל השדה עושה לשנה שלימה, שנאמר: "זה דבר השמיטה", זה "זה" בגימטריא 12 כחודי השנה. ורואה את שדהו בורה [חריבת], כרמו בורה, שדהו מופקרת, אילנותיו מופקרים, הגדרות פותחות, ופירוטיו נאכלים, ומשלט ארכונה, וכובש את יצרו ושותק, היש לך גיבור גדול מזה?! ואם תאמר איינו מדבר כאן בשומרי שביעית? נאמר כאן: "עוֹשֵׂי דָּבָרֹ", ונאמר להלן: "זה דבר השמיטה", מה "דבר" שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר, אף "דבר" האמור כאן, בשומרי שביעית הכתוב מדבר. ויקרא רבת, תנומה ויקרא א, שוחר טוב קה

אמר רבי שמעון בר יוחאי לרבי אלעזר בנו, קום בני ואגלה לך את סוד הפסוק ומשייח' ח' כא: "לְהַנְחֵל אֶחָבֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַכְרְתֵּיכֶם אֱמֶלָא". הزادיע רבי אלעזר וקס על רגליו. פתח רבי שמעון ואמר: "לְהַנְחֵל אֶחָבֵי יִשְׂרָאֵל, מָהוּ יִשְׂרָאֵל?" והוא סוד יובל ושמיטה י"ש ראי תיבות: יובל שמשיטה]. שלא מסרمت הקב"ה לשאר האומות אלא לעמו הקדוש. ובעעה שישראל שומרים את שנת השמיטה בראו, משתעשעים נשמות הצדיקים בגין עוז, ומוחזרים להיות חדשים, וعليهم נאמר יעשה מ לא: "זָקֵן ה' יְתַלְּפֵן כָּחֵן" וכו'. וזה חדש פרשת בהר

לא כולם גיבורים

ואמנם, לאחר שהיומן המצב הוא שרוב ככל החוקאים אינם מוכנים ואינם מסוגלים להשבית את שdotiyotם בשנת השמיטה, על כן, כבר לפני מעלה מ-130 שנה [שנת תרמ"ח], כתבו כמה מגדולי הדור ההוא להתיר את מכירת הקרקעות לגוי לשנת השמיטה, הלא הם: הראשון לציוון הגאון רבי יעקב שאול אלישר, הראשון לציוון הגאון רבי מאיר פאניז'יל, הגאון רבי יצחק אלתנו אב בית דין קובנה, הגאון רבי ישראל יהושע טרונק אב בית דין קופטנא, הגאון רבי שמואל מוהליבר אב בית דין ביאלייסטוק, הגאון רבי שמואל קלפפש ראיין הצדק בוילנא, הגאון רבי יוסף ענגיל ועוד. ובמשך השנים הטרפו עוד גאנז'ים עולם להיתר עד גдолוי דורנו כמבואר להלן.

ומاز בכל ערב שנת השמיטה מוצבעת מכירה זו באמצעות הרבנים הראשיים לישראל. והיינו, שככל חקלאי העובד בשדו בשנת השמיטה ואינו מפקיר אותה, נותן יpoi כח לרבניים למכור את שדו לגוי, כדי להפרק את קדושת הארץ שחלה רק בקרקע של יהודי בארץ ישראל, וכתוואה ממכירה זו, לא חלים דין שמיטה על שדו, הויאל ועתה השדה שייכת לגוי, והרי זה כשרה שבוחץ לארץ שאין בה דין שמיטה. וכיוצא בזה עושים בכל שנה בערב פסח, בכל בת דין צדק והרבנויות שבכל עיר ועיר, שככל אדם נותן יpoi כח לרבניים, והם מוכרים את החמצ' שלו לגוי, ובכך אינו עובר על מה שציווה התורה: "שְׁבָעַת יְמִים שָׁאֵר לֹא יִמְצָא בְּבַתִּיכֶם" (שםות יב ט), "וְלֹא יַرְאָה לְךָ חָמֵץ, וְלֹא יַרְאָה לְךָ שָׁאֵר בְּכָל גְּבֻלָּךְ" (שםות יג), וממצוות: "פְּשַׁבְּיָתוּ שָׁאֵר מְבַתִּיכֶם" (שםות יב ט). וכותב הגאון בעל החותם סופר: "וכן פשוט המנהג בכל תפוצות ישראל למכור את החמצ', והמערער על זה, ראוי לגערה".
כמו בא להלן בהרחבה.

מטרות המכירה:

A. להציג לפחות חקלאים שרובם עדין לא זכו לשמר תורה ומצוות כדת וכדין, ואם לא ימכרו את קרקעיהם, הם יעבדו בשנת השמיטה באיסור. וכך להציגם מעוז, מקבלים מהם הרבניים יpoi כח, ומוכרים את שdotiyotם לגוי, ועל ידי כך תהיה עבוזותם בהיותם ולא באיסור. ועיין בהקדמה בספר "דבר השמיטה" לרה"ג משה לי ז"ל).

ובאמת שיש לדון לכפ' זכות את החוקאים המוכרים שdotiyotם, שהרי מבואר בירושלמי ובתוספות ועוד (עיין להלן עמוד 111), שהברכה וההבטחה האמורה בתורה "צוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית", היא דוקא כאשר מצוות השמיטה מן התורה, אבל כו"ם שהיא מדרבנן, אין הבטחה זו. ולכן אין זה פשוט כלל ועיקר לומר לחוקאים אלו להפסיק את עבודותם למשך שנה שלימה. ובפרט שרוב התוצרת מיוצאת לחוץ לארץ, ואם לא ימכרו את קרקעיהם, יהיה כל הפירות קדושים

בקדושת שביעית, ולא יוכל ליצאם כלל, כי אסור להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ, [כמבואר במשנה ומסכת שביעת פ"ז מ"ה] אין מוצאים פירות שביעית מהארץ לחוץ לארץ, שנאמר ויקרא כה ו: "ולבְּקָמֵת֙ךְ וְלִתְחַיְּ אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תְּחַיֵּ בְּלֹ תִּבְאֹתָה לְאַכְלָן".

והו אמת שאדם בדרגת בטחון גודלה, לא עושה חשבונות כאלו, ומקיים את מצות השם היקרה באהבה ובתמיינות, אך מכל מקום, اي אפשר לצפות מכל עמק בית ישראל להגעה לדרגה זו. לא לחנים דרשו חז"ל "גיבוריו כח עושי דברו - אלו שומרי שביעית", כי באמת צדיק הרבה גבורה וכח לניסיון זהה אפלו בזמן שהשמיטה מהתורה שישנה הבטחה של ברכה מהתורה. וכבר אמרו חז"ל (מסכת אבות פ"ב מ"ד): "אל תדוע את חברך עד שתגע למקומו". על כן, ראו לנכון גדול ישראל לפתוח להם פתח לעבודה בהיתר ולא באיסור.

ב. בלבד מהצלת החקלאים עצמים מעובודה באיסור, יש במכירת הקרקעות גם כדי להציג את כלל הציבור מכמה וכמה איסורים הקשורים לשבעית. כי בעצם החקלאים שאינם שומרים שמיטה, יشوוקו את פירותיהם לבני החנויות בכל הארץ, ובכך: א. יציפו את השוק **בירקות** האסורים באכילה, משום איסור "ספרחים" [כמפורט לעיל ועמו 29]. ב. יציפו את השוק **בפירות** שיש בהם קדושת שביעית, ובכל הציבור לא יודע להיזהר בהלכות הקשורות בהם, וכבר כתבו התוספות ומסכת סוכה לט ע"א: "אין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית, שצරיך לנוהג בהם קדושת שביעית". ג. יכשלו ויכשלו את בני החנויות באיסור סchorrah בפירות שביעית. ד. יחללו את קדושת הפירות כשיצאו אותם לחוץ'ל.

בעקבות הביעות הנ"ל, דנו בנושא זה גdotsי העולם וענקי הרוח שבדורות האחראונים, ורבים מהם אחר שנשאו וננתנו בעומק ההלכה, העלו שהפטرون הוא למכור את השדות לנווי, ועל ידי זה לא נכשלים באיסור ספרחים, ואין קדושת שביעית נוגעת בפירות, ואין איסור להפסידם, ומותר גם להוציאם לחוץ לארץ, ואין צריך להזהר שלא להסתחר בהם, ובשאר פרטי ההלכות שרבו עד למאוד.

אין לעזוב דרך היתר ולאכול באיסור

כתב הגאון רבינו יחיאל מיכל טוקצינסקי ספר המשימה עמוד פג': רבו האיכרים שלא יעדדו בנסיוון קיום השmittah, ובודאי יעברו ויעדדו כל עבודות השדה, ויכשלו ויכשלו את כל היישוב באיסור פירות שביעית, "זאי למשיבק היתרנא ולאכול איסורא" [פירוש, אין לנו לעזוב את דרך היתר, ולבחור בדרך האיסור, שאם לא ימכרו, הרי שעשו הכל באיסור. ואם ימכרו, הרי הכל נעשה בהיתה, ולא יכשלו בעצם ולא יכשלו אחרים]. ובפרט עכשוו בתקופתנו זו שנמצאים בארץ ישראל גם אלמנטים [מורומים] מתוכרים לדת, שהעובדת היא עיקר הפלchan שלהם, כאילו האדם אינו אלא מכונה דינמית. על כן, **במצב שכזה ובעונה שכזו, על הרבנים לא רק להמציא היתר של מכירה אלא עליהם נוסך עומס של השתדלות**

שם בעלי מקרקם כאלה, יאותו למסור הרשות למכירה או להרשות לאפוטרופסי הקרן על אופן זה. ע"ב.

מי יעבד?

המודרנים שדתויהם לגויים, טוב ונכון שישכרו פועלים גויים שייעבדו בשדה, ובעיקר בעבודות: זרעה, קצירה, בziehung, זמירה וחירישה שאיסורו מפורש בתורה. אך אם לא השיגו פועלים גויים, רשאים היהודים לעובוד בעצםם. כי מון הדין מותר לישראל לעובוד בקרקע של גוי, וכיון שמכרו את הקרקע, נמצא שעובדים בקרקע של גוי. כן דעת חכמים, רבינו הננאך, רשב", וחותמו. וכן פסקו הגאון רבי יעקב שאל אלישר, הגאון רבי יצחק אלנתן, מהר"ש מוהליבר, גאון בית הדין טבריה והסכים עם הגאון האבנאי זיה, שבת הארץ, מהרי"ל לאנג ווועד. והגאון רבי יהושע מקוטנא רצה בתחלת החמירות, אך כתב: "ושמעתי שהגאון רבי יצחק אלחנן שמסכים להיתר המכירה אמר שמדובר גם לישראל לעובוד בקרקע שנמכרה לגוי, ובטלה דעתך דעתך". והגאון רבי יוסף ענגייל כתב: "ושמעתי שאיזה רבנים החמירו ואסרו העבודה בשביעית אף לאחר המכירה לגוי, ואני אומר לא מון השם הוא זה, ורק על עצמן יכולם להחמיר אבל לא לאחרים". "ושואת" ביע אומר חלק י סימן מב אותן י. (תרכח)

קול קורא ממון הראשונות לציוו רבנו עובדייה יוסף זצוק"ל לחזק ידי החקלאים הגיבורים המפקירים את שdotיהם בשנת השמיטה

קול קורא

לאחינו בית ישראל החדרים לדבר ה', ה' עליהם יחיו! עם התקרב שנות השבעה, שנות השמיטה, בשנות תשמ"ז הבאה עליינו לטובה, יש להתכוון להזהר בקדושת פירות שביעית, וללמוד דיני השבעית, בכדי להיות בין המדקדים במצוות השמיטה, וכמו שאמרו חז"ל: "גבורי כח עושי דברו, אלו שומרי שביעית".

אמנם ידוע שיש החקלאים המקילים וסומכים על היתר המכירה בשנת השמיטה, ויש להם על מה שיש מוכנו בשעת הדחק. והפירוט אשר שר שdotיהם, אין עליהם קדושת שביעית. אולם החקלאים החדרים לדבר ה', שיש ביכולתם לשמור דיני השמיטה בהלכתה, טוב יעשו אם יפקирו שdotיהם בשנה השבעית, ויקדישו עצם ללימוד תורה, ועליהם נאמר "גבורי כח עושי דברו". ויזכו לברכת ה' כמו שנאמר, "ויצויתי את ברכתך לך" וכוכ' ומצויה להחזיק בידיים לתומכם ולסעדם, שיוכלו לקיים המצווה ההלכתה. ויתברכו בכל הברכות שבתורתה. ובזכות מצוה רבה זו, ייחיש ה' יתריך לגואל אותנו גאולה שלימה, ומלאה הארץ דעתה את ה', כמימים לים מכסים. (וחבא בש"ת ביע אומר ח' סוף י"ד)

מכירה בהלכה

אין להקלאי למכור את שדהו לגוי באופן עצמאי, אלא אך ורק באמצעות הרבנות הראשית לישראל, כי רבוי מאד פרטיו ודיני המכירה ונוסח השטר, ואין לאדם לסמוך על עצמו בזה כלל.

"אהוב מצוות לא ישבע מצוות"

יש לציין, שגם המוכרים את שודותיהם לגוי, טוב ונכון שישיירו קרקע קטנה שאותה לא ימכרו, ובאדמה זו ישמרו על דיני השביעית כדת וצדין. (שםחה לאי"ש, הגרש"ז זיין, תרכז)

гинת נוי

לאור האמור, מי שיש לו גינת נוי בבתו, בודאי שלא ילך וימכר אותה לגוי, שהרי אין לו שום דוחק ושום הכרת, ומדוע להפסיד מצוה כה חשובה. על כן, يتנагג ככל פרטי ההלכות המבוארים לעיל בדיני העבודה באדמה בשנת השמיטה, ותבוא עליו ברכת טוב. וכן הורה מרן הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף זצ"ל.)

гинנה משותפת

הגר בבניין משותף עם שכנים שאינם שומרי תורה ומצוות, ומשתתפים בתשלומים החזאות החזקת הבניין, חשמל, ניקיון, עבודות גינה וכיוצא - אם אין הדיראים מוכנים להפסיק את עבודות הגינה בשנת השמיטה, נכון שיבקש מועד הבית יפייך לממכר הגינה, וימסור זאת לרבענות הראשית, ובכך שהגינה מכורה לגוי, ירוויח הצליל את שכניו, שלא יערבו איסורים בעבודות הקרקע בשבעית. אך אם לא עבורי העשות זאת, אזី בעת התשלומים לוועד הבית, יאמר שהתשלומים שלו הווא עברור ההוצאות המותירות בלבד. וישלם תשלומים מלא, משום דרכי שלום למנוע מחלוקת ומריבות. ובכל אופן, ישם לב להפקיד את חלקו בקרקע, כדי שירוויח את מצות השמיטה ההלכתה. (עיין בהקדמה לספר "דבר השמיטה". שח)

בני העיר

מן הראי היה שבכל עיר ועיר, ישתדל רב העיר להשפיע על הנהלת העירייה שישמרו את ההלכות השמיטה כדת וצדין, ווירה להם כיצד נהוג בכל העצים ונינויות העיר על פי ההלכה. אולם, בהיות ולצערנו הרבה, לעת עתה אין דבר זה כל כך בר ביצוע, בלבד מכמה ערים בודדות [ככיתר עילית, בני ברק, אלעד, וכדומה], על כן, קיבל רב העיר יפייך מראש העיר למכור את כל קרקעota העירייה לגוי באמצעות הרבענות הראשית לישראל, ויצילם מלעבוד באיסור בשמיטה.

תשלומים ארנונה

תושבים הגרים במקומות שאין העירייה מוכרת את הקרקע לגויה, וממשיכים הפעלים לעבוד שם כרגיל, אזី בעת תשלום הארנונה, יאמרו שאין בכוונתם לשלם עבור עבודות האדמה האסורות, אלא רק עבור עבודות האדמה המותרות, ושאר ההוצאות השותפות.

๒) השתלשות העניינים של מכירת הקרקעות כ

ממתי חלה מכירת הקרקעות

לפני מאות ושישים שנה (שנת תר"כ), קם יישוב חקלאי קטן במושבה "מושא" - במערב ירושלים, ובשנת תרל"ח קם יישוב חדש בשם "פתח תקווה" - אס המושבות. מנהיגי היישודות בישובים הללו, היו מאנשי ירושלים, אנשים יראי שמים שומר תורה ומצוות, ושמרו את השםיהה כהלכה. המושבה פתח תקווה גדלה והתרחבה, ובמשך השנים קמו עוד מושבות חדשות: ראשון לציוויל (תרמ"ב), עקרון, נס ציונה, ראש פינה (תרמ"ג), גדרה, יסוד המעלה (תרמ"ד) ועוד.

לקראת שנת השמיטה תרמ"ט, עוררו חלק מהחקלאים את בעיות קיומם המושבות אם ישבתו שביתה מוחלטת בעבודות האדמה בשנה זו. ראש החקלאים ופקיידי הברון רוטשילד [הנדיב היחיד], שהליך נכבד מהמושבות היו מיסודהו ותמכתו. וכשהוא בקר בארץ ישראל במקומות שעובדים מטעמו בישוב ופיתוח הארץ, מוגדל שמחתו כשראה פעילים יראי שמים שעוסקים במסירות במצות ישב ארץ ישראל, ביקש לשנות את שמו של מושב "עקרון" ל"מושרת בתיה" על שם אמו ז'ן, פנו אל גולי הרבעים בארץ ובחוץ לארץ בדבר אפשרות נשקפת סכנה לעצם קיומו של המושב בראשית דרכו, מקיומם השםיהה כהלכה.

באשר לבקשתם, בשנת תרמ"ח ערב שנת השמיטה, נועדו בעיר ורשה הרבנים הגאנונים רבוי יהושע טרונק אב בית דין קוטנא (מחבר שו"ת ישועות מלכו), ורבו שמואל זנוייל קלפפייש ראש מורי הצדק בוילנא, ורבו שמואל מוהליבר אב בית דין ביאליסטוק, והთירו למכור את השדות והכרמים לגוי. ועל היותר זה הסכים גם כן הגאון המפורסם רבוי יצחק אלחנן מקובנה. לעומתם, הגאון רבוי יהושע ליב דיסקין, והגאון רבוי שמואל סלאנט, פרסמו בירושלים גילי דעת שאין היתר לח:right שולץ ולזרע באדמות, בלבד עבודות שהן לקיומם האילנות שמותרות בשמיטה, מבואר לעיל. מכיוון שרבי יצחק אלחנן התנה שشرط המכירה יערך על ידי בית הדין שבירושלים ובהסתמכו, וראשי בית הדין של האשכנזים הנ"ל בירושלים התנגדו להיתר, פנו בני המושבות לדولي חכמי הספרדים שהיו אז בירושלים, הראשון לציוויל, והთירו גם הם את מכירת הקרקעות לגוי, ולראשונה הם ערכו את חזוי המכירה לבני המשקם.

לקראת שנת השמיטה הבאה תרנ"ו, גדל היישוב החקלאי והתרחב עוד, ושיערו הרבנים שרוב החקלאים לא יעדמו בניסיון, וימשיכו לעבוד באדמות גם בלי היתר המכירה, כפי שאכן היה בשמיטה הקודמת שרוב החקלאים לא הפסיקו את העבודה בשמיטה. וכך גם הרבניים הגאנונים רבוי יהושע ליב דיסקין, ורבוי שמואל סלאנט שהתנגדו בשמיטה הקודמת למכירה, שינו את דעתם והצטרפו להיתר המכירה באותה שנה, והמכירה בוצעה על ידי הגאון רבוי נפתלי הרץ הלויב אב בית דין של תל אביב יפו ומושבות בעת ההיא, שעליו הוטל לסודר את כל עניין המכירה.

לקראת שנת השמיטה הבאה תרס"ג, פנה שוב הגאון רבי נפתלי הרץ הלוイ אל גודלי ירושלים לחיש את ההיתר, כיון שלא השתנה המצב לטובה. כרבה של ירושלים בפועל, כיון אז הגאון רבי אליהו דוד ורבינו ביבז תאומים [הادر"ת], עקב זקנותו המופלגת של הגאון רבי שמואל סלנט [כי כאשר כהו עניין של רבי שמואל סלנט, מינה הוא בעצם את הנאוון האדר"ת אלוף לראש ירושלים]. ועל דעתו של רבי שמואל סלנט השיב הגאון ר' האדר"ת, כי הגאון רבי יהושע ליב דיסקין שהסכים להתריר בשמייטה הקודמת תרנ"ז [ונפטר בשנת תרנ"ח], ראיו לסמוק עלייו גם בשמייטה זו. וזה לשון תשובה הגאון האדר"ת: "ובאמת הוא למותר כתע לפלפל, ואחרי אשר כבר יצאה הוראה לפני הגאון רבי יהושע ליב דיסקין ז"ל בשנת תרנ"ג, בודאי יוכל לעשות גם עתה כן. ואם שלא חיליט לדוזרותכו, הרי על כל פנים אז הסכים מפני שעת הדחק, קל וחומר לשנה השבעית הבאה עליינו לטובה". ובמכתב אחר התרעט מאד על המערערים נגד היתר המכירה, וכותב: "אבל חברו עלי מחסידי הגאון רבי יהושע ליב דיסקין ז"ל שלא רק מה שיצא לאסור בשנת תרמ"ט. ואם כי הרבתי לדבר באסיפה שעשיתי בביתוי כי לעת עתה גם הוא היה מתיר, וכמו שהרב נפתלי הרץ הלוイ כתב לי שהתריר לו, הם באחת איןם מאמינים לו, ואני קראתי עליהם מה שכותב בטור ושלחו ערכך וחושן משפט טינו קפג ס"ח, "בשלא יכול לקדש שמים, אבל לא בשל אחרים". עכ"ד. והובא בהקדמה בספר "معدני ארץ" לרשות אורייבך)

אך בניתוחים נפטר באותה שנה [קדום השמייטה] הגאון רבי נפתלי הרץ הלוイ, והגאנונים רבי שמואל סלנט והادر"ת ז"ל נתנו עיניהם בחתנו שימלא את מקומו הוא הגאון רבי יוסף צבי הלוイ, ומילאו את ידיו לסודר את המכירה כדת של תורה, כפי שיודיע בזה את דעת חותנו. והגאון האדר"ת כתב לרבי יוסף בדברים האלה: "דברתי עם כבוד הגאון הסבא קדישא הרבה שמואל סלנט נ"י, באיזה אופן יוכל להקל חומר השבעית מפני מאות בתיה הי"ו, וספרתי לו כל אשר דברת עמו כבוד חותנו בפרט היתר אשר הגאון הבריסקי [המוהר"ל דיסקין היה נקרא "השרף מרבריסק"] ז"ל הטסיטים לו, ונגענו לי כיipa אמרתי לחותנו ז"ל, כי כאשר עשה בשנה השבעית הקודמת תרנ"ג, כן יעשה גם עתה". ואכן רבי יוסף ערך את חוזה היתר המכירה.

וכתיב הגרש"ז אורייבך (ובהקדמה לספרו מעדי ארץ): ואם שבכל שנות השמייטה CAB מאוד ליבם של גודלי התורה אהובי ה' ועמו על ההכרה להשתמש בהיתר של ההפקעה, לפני שנת השמייטה הבאה תר"ע בא הכאב לידי ביטוי והתעורר מחדש על ידי הגאון הרידב"ז [רבי יעקב דוד בן זאב וילובסקי] שהתנגד למכירה [מושום הערמה כדלהן]. ובתי הדין שבירושלים קראו בקהל לתמוך בעינו יפה בכל אותן החקלאים שקיבלו עליהם לשמור דיני שביעית בלי שום הפקעה, וגם הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק ז"ל שהיה או רבה של יפו והמושבות, הביטה לעזר כל כוחו ואונו לאוטם אשר נתן ה' רוח טהרה בליבם לקיים את השבעית ההלכתה. ואף זההיר את אלו שלחציו על שומרי השבעית, שאם ייעו להשתמש בהיתר כדי לכוף על הרוצחים לכלת בדרכי התורה בתמימות ולשמור שביעית כהלכה, אז יבטל לגמרי את כל היתריו וידעו ברבים שצרכיהם לעמיד על זה במסירות נפש כמו שעת הגזירה חס ושלום. וגם זההיר שישמרו לנפשותם אותן

המזהלים בקדושת שביעית בשאט נפש. גם בספריו הרבים להביע את כאבו הגדול על המצב המדאי של ארץ הקודש ויושביה להפיקו את המזווה הקדושה הזאת. אולם מайдך נלחם מאד לחיזוק התייר נגד הקמים עליו לבטו, מפני חורבן היישוב, וגם משום הזאת לעז על הגאנונים שהתייר, כי כבר פשוטה ההלכה והמנהג במקומות, כמו שנעשה בשופי בשמיות שעברו, וחילילה לנו לזלزل בכבודם ולהראות בפומבי שהכשלו באיסור לככלות עם הקודש. עכ"ד.

ובאמת באותה שנה ערך את היתר המכירה הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק, שהיה רבבה של יפו, וכן נערכו חוות מכירת הקרקעות לקראות שנות השמיטה הבאות תרע"ג, תרפ"ד, תרצ"א. ומשם והלאה המשיכו כל הרבנים הראשונים לישראל, למכור בכל ערב שנת השמיטה את הקרקעות לגויים, כדי להציג את כל אותן מאות ואלפי חוותים, שבודאי יעבדו בקרקע בשנת השמיטה גם בלי היתר המכירה. וכך שכתב הגאון רבי יהושע מקוטניא: "על ידי פוחותם של הרבנים האוסרים, יצאה מכלה גדולה שייעבדו ישראל בעצם את שdotיהם, אף בלי היתר המכירה". ע"כ. גם הציבור הרחב, לצערנו אין ידע להזהר כראוי לאכול את הפירות בקדושת שביעית כדין וכדין. ועם מאות חוותים - זו פרנסתם היחידה, ואין להם כל אפשרות אחרת, לאכול לחם חוקם ולפרנס את בני ביתם. וזאת מלבד שאם יעבדו באיסור, יהיה אסור לאכול את הירקות, התבואה והקטניות מדין ספחים, כמבואר לעיל. נמצא שאין לך שעת הדחק גדולה מזו, ולכן עדיון נוטלים על שכמם הרבנים הראשונים את על המכירה, למען הציג רבים מעוון, כאמור.

לאור מה שלמדנו עתה, ולאור מה שנלמד להלן בס夷יטה דשמיא, נמצא שהייתם להקלאים למכור את שdotיהם מלחמת המצב העכשווי, מתבסס על כמה וכמה מגודלי הדורות האחראונים וענקיו הרות, ומהם: הגאון רבנו מרדכי רובי אב בית דין חברון מחבר ש"ת שמו המור, הראשון לציון הגאון רבי יעקב שאול אלישר, הראשון לציון הגאון רבי מאיר פאניז'ל, הגאון רבי יצחק אלחנן אב בית דין קובנה, הגאון רבי ישראלי יהושע טרונק אב בית דין קווטנא, הגאון רבי שמואל מוהליבר אב בית דין ביאלייסטוק, הגאון רבי יהושע לאנג אב בית דין סטוויסק, הגאון רבי חיים אלעזר ואקס אב בית דין קאליש, הגאון רבי מרדכי אלישברג אב בית דין בויסק, הגאון רבי שמואל קלפפיש, הגאון האבני נזר, הגאנונים רבי אהרן אלחדרי ורבי משה אלפנדרי גאוני טבירה וכל בית דינם, הגאון האדר"ת [רב אליהו דוד רבינויטיך תאומים], הגאון רבי נפתלי הרץ הלוי, הגאון רבי יוסף צבי הלוי, הגאון רבי יוסף ענגייל, הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק, הגאון רבי צבי פסח פראנק, הגאון רבי עובדיה הדאית, הגאון רבי אהרן קוטלר, מרון הראשון לציון, ראש כל בני הגוללה, גדול הדור ופוסק הדור, הגאון רבנו עובדיה יוסף זטוק"ל ועוד. והבית היהודי חלק ח עמוד קכו, ספר השמיטה לגאון רבי חייאל מיכל טוקצינסקי, הקומה לספר מעדי הארץ לרשות אורייבך. ועיין בש"ת יביע אומר חלק י' חלק יורה דעה מסימן ב סימן מג, ובחלק ח חלק חווון משפט סימן ב

להלן מספר דיןוניים הלכתיים שדנו הפסיקים בעניין היתר המכירה

א. השמיטה בזמן זהה מהתורה או מדרבנן או מממדת חסידות בלבד

ראשית, יש לדעת שלדעתי כמה מהראשונים אין השביעית נוהגת בזמן הזה כלל לא מהתורה ולא מדברי חכמים, ומהם: בעל הלכות גדולות, רבינו יהודה הנשיא אלברצליוני מחבר ספר העיתים, רבינו יהודה בר יקר (ובו של הרמב"ן), רבנו זרחה הלוי בעל המאור, היראים, העיטור, הריטב"א. [ושיש מחלוקת בעדעת הרשב"ס והראב"ד] וכותב המאירי: שהדבר מוכרכה שאיסור עבودת הקרכע בשבעית בזמן זהה בטל, ואינו אלא מממדת חסידות לזכר לעלמא. ורבים אשר איתנו מהגאנונים והרבננים הסוברים כשיטנתנו שאין דין שביעית בזמן זהה כלל, ואפילו לא מדרבנן. וכן כתוב הרשב"ש: שהרבה גודלים סוברים שאין שביעית נוהגת בזמן זהה אפילו מדבריהם.

ואולם, לעומתם דעת רוב הראשונים, שביעית בזמן זהה מדברי חכמים, ומהם: רשי", רבו תם, הררי"ף, הרמב"ס, רבנו שםשוון, הירושלמי, הרשב"א, החינוך, הרא"ש, הר"ץ, נמיoki יוסף, סמ"ג, סמ"ק, מהרש"ט, קורוקס, הטור ועוד. וכן דעת גדויל האחרונים: מהרי"ט, מהרלן"ח, המב"ט, מהרש"ס, ועל צבאים מרן רבנו יוסף קארו בבית יוסף יורה דעה סימן של"א, ובשות"ת אבכת רוכל ועוד. וכן הלכה פדעת רוב הראשונים ומרן השלחן ערוך שביעית בזמן זהה מדרבנן (עיי' לעיל עמוד 48). והנפקא מינה אם שביעית בזמן זהה מהתורה או מדרבנן, במקורה של ספק, שאם השביעית מהתורה, נחמיר, כי ספק דאוריתיא לחומרא. אבל אם השביעית מדרבנן, נתיר, כי ספק דרבנן לקולא, כמובואר בגדרא מסכת עבודה זורה ז ע"א: "בשל תורה, הלך אחר המחייב. בשל סופרים, הלך אחר המיקל". וכן פסק הרמב"ס (ולכלות ממריס פ"א ה"ה): "שני חכמים או שני בתים זיו שנחלקו, אחד אסור ואחד מתיר, אם איןך יודע להיכן הדין נוטה, בשל תורה הלך אחר המחייב, בשל סופרים הלך אחר המיקל". וכך שכנן כאן, שלדעתי רוב הראשונים השמיטה בזמן זהה מדרבנן, וכך פסק מרן השלחן ערוך. וששות' יביע חלק ייורה דעה סימן ל)

ב. הערימה

שאליה: יש להבין, הלוא לכוארה המכירה הזאת היא הערימה, שהרי אין דעת בעלי השדות והفردסים למכור את קרכעותיהם לבב שלם לגוי, וגם הגוי אין דעתו באמות لكنנות את כל הקרכעות, ואם כן אולי מכירה זו אינה תופסת כלום. וכן שרצה הגאון הרידב"ז להבהיר היטב היטבiat ההערימה שבדבר וכותב: "הגע עצמן, אם הרב של יפו [הנרא"י קווק] יכתוב על חתיכת נייר שטר מכירה לערבי ייחי, שככל הקרכעות שבידי ישראל בארץ ישראל שייכות לו, האם בזו נקנית כל ארץ ישראל לגוי ונפקעה מקדושתה!!"

תשובה: כתוב בתורות הדשן, מי שיש בידו חכם סמוך לפסת, וקשה לו לבعرو, ונוטנו לגוי במתנה נמורה, והישראל מכירו לאותו גוי ויודע בו שלא יגע בחכם כלל, אלא

ישמרתו עד לאחר הפסח ויזהרתו לו, יראה שמותר, רק שיתנהו לגוי ללא שום תנאי. כתוב מrown הבית יוסף, אף שאין לך הערמה גדולה מזו, התירו חז"ל, שסוף סוף נעשה הקניין כדת וכדין. ובאייר החתום סופר, שהערמתן מכירה זו היא היתר גמור מן התורה בלי שום פקפק, כיון שהוא מכירה גמורה מהקניינים שהגוי קונה בהם. ואף על פי ששניהם יודעים בלבם שהחמצץ יחוור לישראל לאחר הפסח, וגם אין בדעת הגוי לKENOTOM ממש, מכל מקום "דברים שבלב, אינם דברים". וראשי ישראל לומר לו בפירוש, שאם ירצה לחזור ולמוכרו לו שוב לאחר הפסח, קרוב לוודאי שיקחחו ממנו במחירותו, וכן פשט המנהג בכל תפוצות ישראל. והמערער על זה ראוי לגערה, בן נרא夷 ברווח עזרת השם יתברך. עד כאן דברי החתום סופר.

ואם כך הוא בתחום שאיסרו מן התורה ועושים מכירה, קל וחומר בעבודות הקריםע בשמייטה שהיא מדרבנן. וכן נהוג בכל המקומות למכור את אוזן הבהמות הטהורות לגוי, כדי להינצל מאיסור הנאה בבכורה בהמה טהורה, כיון שגם הדין מותר להערים אפילו באיסור תורה, וכਮבוואר ברמב"ס בעניין פדיון מעשר שני ועוד. וכתבו התוספות ומסכת עבדה זרה ע"א, ואין צריך שיתן הגוי בשהמה שמכור לו, אלא די שיקנה בפרוטה, ואף על פי שהוא יותר כפלים, ואין לחוש משומות ביטול מקח, כי ישראל גמר להקנות לגוי כדי לה听完 מדין בכור בהמה. ע"כ. ובתוספתא (וכתובות פ"ה ה"א) מובא מעשה שפעם בשנת בצורת בארץ ישראל, הלך התנא רבי טרפון שהיה כהן וקידש שלוש מאות נשים כדי שתהיינה רשאות לאכול תרומה, כדי ישראליות שנשאתה לכהן שאוכלת בתרומה וכן הוא בפסקתא זוטרתא שיר השירים פרק א. ואף על פי שאין לך הערמה גדולה מזו, כי בודאי לא עשה כן רבי טרפון אלא בשבי להאכילן תרומה שאסורה לישראל. וכך המנהג כיום שמכרים את כל החיים והבהמות שב"גן החיות" לכהן, ומאכללים אותו פירות וירקות של "תרומות מעשר" [אחד ממאה] שאסורים באכילה בזמנו הזה אפילו לכהן, ומותרים רק להמה של כהן. וכן מעשים בכל יום שאנשים יראי שמים מלולים כסף בריבית וסומכים על "היתר עסקה", והוא לעל כל שזו הערמה גמורה. [יעיינו עוד במסכת נדרים מה ע"א, שבת קלט ע"ב, וביצה ז ע"א] וכן דעת רבים מגדולי האחרונים, ומהם: הגאון מליסא, זית רענן, הגאון מפלאץק בספרו מגן האל, הפרי מגדים, בניין עולם, רבי ירוחם פיש פירלא בחיבורו על ספר המצאות לרסת"ג, ברכת יוסף לנדא, צמח צדק, מהרש"ס, בית שלמה, מותת ידו, תשובה מהאהבה ועוד.

וכתב בשו"ת עטרת חכמים ורבי ברוך פרנקל תאומים לפני מעלה מ-250 שנה, חמיו של הגאון בעל דברי חיים מצאנז: המנהג פשוט למכור את החמצץ לגוי קודם הפסח, ולאחר הפסח חוזר לישראל ולוקח אותם מן הגוי. ולא חשובים להערמה, מהחר שמחמת האיסור גמר בדעתו להקנות. ואפיו אם לב המוכר פונה למחשבה לא נכוונה, אין זה אלא דברים שבלב שאינם דברים לבטל המעשה של המכירה על ידי הקניינים כדת. ועינינו הרווחות שכבר פשט היתר בכל מדינת פולין זו יותר ממאותים שנה, על פי הוראת הגאון עולם שמימיהם אנו שותנים יום, ואין כאן נזמוד איסור כלל ועיקר. עכ"ד. וכתב בשער תשובה סימנו תמה אותן ח: פעם אחת אירע שהנקרי שקנה לפני פסה מרتفע של משקאות חריפים, היה הולך ביום הפסח בכל פעם למרתף ושותה ומשתכר, והמשקאים היו יקרים עד שהיה

עליה להפסד גדול, וגם חששו שהוא ירבה ריעים וחבריהם שישתו וישכו עמו. ויעצתי שבעתה שהנכרי נופל ומשתקע בשינה, יקח המשרת שלו את המפתח מכיסו, וכシיתעורר ידמה בנפשו שנאבד ממנו, ובודאי שלא יעשה לעצמו מפתח אחר, וכן עשה, ועלה כהוגן. והוא הדין שמצוות לומר למשרת שיבקש את המפתח מהנכרי שזכה לאיזה חפצים שלו, ואחר כך ישמיט עצמו או ישיאמר שאבד המפתח, ואין בזאת חשש אייסור והמכירה קיימת. ע"ב. ובשות'ת אגרות משה כתוב: ואין סברא להחמיר אחר הפסח שלא לknות חמץ מהנוני ישראל שאינו שומר מצוות, שמכר חמוץ לנו קודם הפסח במכירת חמץ כנהוג, מחשש שהוא לא היה המכירה לבב גמור, כי אף אם לא היה לבב גמור, הוא דברים שבלב שאינם דברים, ואין כלום לבטל המכירה. ע"ב. ועיין עוד בהרחבה בחוברת "חג הפסח בהלכה ובאגודה" בעניין "אכילת חמץ שנמכר לאחר הפסח", ותרוועה נחת גдолה עד מארך.

וכتب הגאון רבינו צבי פסח פראנק (שות' הר צבי יורה דעת סימנו קכט): ומה שאמרת שדווקא במכירת חמץ מועילה המכירה לנו, כיון ש כדי להינצל מהאיסור מחוויב למוכר ונמר בלב שלם למוכר כדי שלא יעבור איסור תורה, אבל בשבעית אינו כן. תשובה: מאן מפסיק שבשבעית אין לומר כן, הרי בשבעית נמי יתכן שבשביל שלא יעבור באיסור שבשבעית, נוח לו ומכוון להקנות לנו בקנינו גמור, [מאן מפסיק פירושו, מיהו זה שטמיט גורל לחילוק מוזר שכזה, שבoczם גומר בדעתו למוכר בלב שלם מהמת איסור החמץ, ואילו בשבעית אינו חוש לעבור על האיסור, ואני מוכר בלב שלם]. ומה בכך שהוא רוצה أمري שתנת השבעית לחזור לכרכמו ולשדוחו, העיקר שמקוין להקנות לו בכונה גמורה שהיא שלו בשבעית, והוא ינצל מאייסור שבשבעית. ע"ב.

ובפרט שישנה סברא שמה שאין דרך בני אדם למוכר קרקעותיהם, זה דזקא במכירה החלטיבית לצמיות, שאז ישארו בלי קרקע כלל, מה שאין כן במכירה זו שמתנים עס הגוי מראש שהמכירה אינה אלא לזמן מסוימים בלבד, נמצא שם המוכר וגם הקונה יודעים שתוקף המכירה הוא רק לשנה השבעית, ואחר כך תוחזר הקרקע לבעליה, ובמקרה זה אין גילוי דעת ולא כלום לבטל המכירה.

ולטענת הרידב"ז הנ"ל שאיתיך יכתבו על חתיכת נייר שטר מכירה לערבי ייחף, שככל הקרקעות שבאرض ישראל שייקות לו? כתוב מרן זצוק"ל (שות' יביע אומר ח"י י"ד סימנו לת' בונמ"ח הערא): והנה גם בחמץ עושים כן אף שווה מיליון שקלים, וזה פוץ מה ומצפץ לפkap על זה, שאיתיך ערבי ייחף יקנה חמץ השווה כל כך? ואין לנו אלא מה שאמרו חז"ל שככל שנמכר כדין תורה לא חישין לכלום.

ואמנם, ברור שלא נזקקים לעשות הערמה אלא במקום צורך גדול, וכך كانوا בשמייה שכותב מרן זצוק"ל: והנה גם החקלאים שאינם נמנים על יראי ה' השומרים תורה ומצוות, לא יעיבו את דרך ההיתר ויבחרו להם דזקא את דרך האיסור, וגם הם באים אל הרבונות הראשית לחותם על החרשות למכירת קרקעותיהם לנכרי. ואילו לא הייתה הרבונות הראשית נתפלת להם לקבל אותם ואת חתימות להרשאה למכירת הקרקע

שליהם, היו עושים הכל באיסור, כדרכם בכל השנים, והוא עובדים בעצם בשdotiyahם מבלי מכירה, והוא מפיצים את כל מרכולתם בכל הארץ, ומכשילים בהם את האנשים התמיימים באיסור ספיחים ואיסור שחורה, אך על ידי המכירה לנכרי אנו מצלים את רוב המבו בית ישראל מלהיכשל באיסור שביעית. ואף הגאון החזון איש זצ"ל שהתנגד למכירה משום איסור "לא תחננס" כדלהן, מכל מקום כתוב (שביעית טימו יאות ו שחקלאי המוכר שדהו לגוי, המכירה תופסת ופקעה מהפירוט קדושת שביעית, ואין לאוסר). ולא ביטול את המכירה משום הערמה.

[וכتب הרמב"ס בפירוש המשניות (מסכת תמורה פ"ה מ"א): והתחבולה המותרת - נקראת 'הערמה', ושאינה מותרת נקראת 'מרמה'. ודע שモותר להטיל מום בבכור בהמה טהורה קודם שיצא לאויר עולם, ודוקא בזמן זהה שאין בית המקדש קיים ואין שם הקربה. עי"ש].

וליתר חיזוק יש להוסיף על כל הנ"ל, מה שכתב הגאון הצעמת צדק לגבי איסור ריבית: מה שלולים זה זהה ב"היתר עסקה", וכותבים בשטר "הכל נעשה בהיתר עסקה", אף שמן הדין אין הבדל בין אם כתוב בשטר לאומר על פה, אך כיון שכתב הריטב"א שכל דבר שנראה כהערמה, אם כתוב שטר עלייו, הרי זה נחשב כהודאה גמורה. כך גם בהלוואות הללו שהכל יודעים שאינם מתכוונים כלל לעסוק בשותפות, אלא זה מלואה וזה לווה ממש, ורצוינו לתת לו ריבית, אלא שסליק האיסור הוא פ██ק עמו על עסקה, וכיון זהה כהערמה, לכן יש לכתוב שטר, שאז נחשב כעיסקה גמורה. וכן המנהג במכירת חמץ לוי קומס הפסח, לכתוב שטר מכירה, בלבד כל הקניינים שעושים [כסף, סודר, ואבג']. וכן כותבים שטר במכירת השדות לגוי בשמייה, בלבד מהקניינים שעושים.] (שו"ת יביע אומר חלק יי"ד סימן לח)

ג. "לא תחננס"

שאלת: נאמר בתורה ודברים ז א: "כִּי יָבִיאך ה' אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שְׁמֹה לְرֹשְׁתָּה וַנֵּשֶׁל גּוֹים רַבִּים מִפְנִיק... לֹא תִכְרֹת לָהּם בְּרִית וְלֹא תָחַנֵּס". ודרשו חז"ל (מסכת עבודה וזה כ ע"א): "לא תחננס", לא תנתן להם חניה בקרקע, דהיינו שאסור למוכר קרקע לגוי בארץ ישראל. ואם כן לכ准确性, הייך מוכרים את הקרקעות לגוי?

תשובה: כתוב מרו גאון ירושלים [ראב"ד לפני מאותים שנה] הראשון לציין רבנו מיהיחס בכר שמואל בספריו מזבח אדמה, וaino legdoli Yisrael morono rab maharsh"א ומהרמ"ס ועוד כמה וגוזלים שמכרו חצרותיהם ובתיהם לגויים, והיינו משום שהאיסור הוא דוקא שלא למוכר לגויים עובדי עבודה זרה, אבל לשמעאים שאינם עובדי עבודה זרה, מותר.

[כמו שכתב הרמב"ס בhalchot מאכילות אסורות פ"א ה' ישמעאים אינם עובדי עבודה זרה,سكن הוו כל הגאננים, וכן כתוב: תוספות ר"ד, הרשב"א, הטרו, מהרי"ש, הרדב"ג, בית יוסף יורה דעתה קכד ועוד, הרמ"א יי"ד כמו ס"ה, ש"ך יי"ד קכד ס"ק יב, ט"ז שם, שי"ת הרא"ם, הרangan"ת, עין יצחק, דברי יציב ועדן], וחילוק זה מוכחה מהרמב"ס, התוטפות, הראב"ד, הרשב"א, הרא"ה, המאייר. וכן פסקו רבים מהפוסקים: הגאננים רבינו יצחק אלחנן, רבינו קלצקין בשו"ת אמרי שפר, רבינו ראוון ורבו של רבינו אברהם אלקלעי בעל זכר לאברהם, הרב קווק, הרב

פראנק, הרב שאל ישראלי ועוד. וגם במכירת הקרקעות בשמייה, מקפידים הרבניים הראשיים למכור דוקא לגוי ישמייאלי. והוסיף מרנו זצוק"ל בז'ו הלשון: "וראיתי לאברך אחד, שלאלו לבו והעיז בגובה רוחו לדוחות בשתי ידיים את דברי הגאון בעל מזבח אדמה ודבורי הגואנים שעשו מעשה רב למכור בתיהם לשמעיאלים. וכל דבריו דחוויים, שלח חושך ויחשיך, ואין הוא ראוי להשיב על חלומותיו ועל דבריו, רחמנא ליצלו מהאי דעתא שביששתה. והדברים ברורים". עכ"ל.

והגאון רבי יהושע אב בית דין קוטנא, כתב לישוב: ואני אמרתי בפשיטות להתייר למכור את הקרקעות לגוי בשמייה, כי הואיל והמכירה היא לטובת היישוב היהודי, פשות שאין כאן איסור "לא תחננס", שלא אסורה תורה למכור קרקע לגוי כאשר המטרה היא לטובתו של היהודי, ובפרט שמתננים עמו שהמכירה לזמן מסוימים לשנתיים בלבד, ולאחר מכן עליו להחזירה לישראל, הרי זו מכירה על מנת להחזיר שמוועילה. ורק בחמץ מחמירם שלא למכור על מנת להחזיר, משום חומרה של חמץ, אבל שביעית שהיא מדרבנן, פשות שמותר. ע"ב. וחייב זה מבואר בכמה ראשונים: התוספות, הרמב"ג, הרשב"א, הר"ג, כפטור ופרה ועוד. וכן דעת מרן החיד"א, פתח הדביר, תורה יהונתן; מגן אברהם, שואל ומשיב, מהר"ם רובי אב בית דין תברון בספרו שמן המור, כתב סופר, הגאון מלובלין, האדר"ת, רבי משה חסיקו בספריו לכלת שביעית, רבי יהושע לאנג אב בית דין טוויסק, הרב פראנק ועוד. ובallo הכי, לדעת רב סעדיה גאון, איסור מכירת קרקע לגוי, אינו מהתורה אלא מדרבנן, כי פשוט הפסוק "לא תחננס", הינו שלא לרחים עליהם לתת להם חנינה להצילם ממותות. וש"ת יביע אומר חלק יי"ד סימנו מא)

ומעשים בכל יום שאחד הקניינים להפקיע קדושת בכור בהמה טהורה, הוא קניין "างב", והינו שטוקנים קרקע לגוי, ואגב זה הוא קונה גם את הבעמה, וכן עושים גם במכירת חמץ שהוא את החמץ אגב שטוקנים לו קרקע. ולא שמענו מעולם שימושו יערער שיש כאן חשש איסור של "לא תחננס" על הקניית הקרקע לגוי.

עוד כתב לישוב הגאון הרב פראנק (ש"ת ח"ר צבי יורה דעה סימנו קכג), על פי מה שכתב בעל תורה חסド מלובלין: שורש האיסור באזהרת "לא תחננס", לא בעצם הקניין שטוקנים לגוי, אלא בזיה שגורם לו חנינה בארץ. ולכן בהיתר המכירה שנגהו, שמסודר באופן בטוח שטוקירה זו לא תביאהו שישתקע בארץ, יתכו שאף על פי שהקניין חל, אבל פיוו שהגוי לא יבוא על ידי זה לישיבת קבוע, אין זה בכלל איסור "לא תחננס" שאסורה תורה, שהרי לא נזכר בפסק שיט איסור על עצם הקניין של מכירה או מתנה, אלא לא תנתן להם חנינה אמרה תורה, אם כן הפסוק בעצם מカリיז שלא נאסר אלא פוללה שטוקייה שיהיה לגוי חנינה בארץ, אבל אם חנינה אין כאן, גם איסור אין כאן. וכן נראה מדקודק לשון הרמב"ם וכוכ' עי"ש.

ועיין עוד בדברי הפתיחה לש"ת יביע אומר חלק א' הנדפס מחדש, במדור "פעולות כדי לחיים" (עמדו יי), שכתב מרן הראשון לציוויל והרב הראשי לישראל רבנו יצחק יוסף שליט"א, והביא שם בקצרה תשע דוחיות על טענת החלקיים על היתר המכירה מחמת החחש של איסור "לא תחננס". עי"ש.

ד. אין שליח לדבר עבריה"

יש לדעת, שגם אם היה במכירת הקרקע איסור "לא תחננס", מכל מקום עצם הקניין לא מותבטל מחמת האיסור והמכירה קיימת. **למשל:** מי שמכר קרקע לגוי עובד עבודה זרה לצמיתות, למורות שעבר איסור, מכל מקום הקרקע קנויה לגוי לכל דבר, כמובן ששלוח שמו שמעה באיסור, הרי הוא קיים. וכיון שהקרקע של גוי, ממילא אין בה איסור עבודה בשביעית.

אולם, אם האדם לא מכר בעצמו את הקרקע, אלא על ידי שליח, כאן מגיע דין חדש של "אין שליח לדבר עבריה". כאמור: כאשר אדם שולח שליח לעשות בעבורו דבר עבריה, יש אומרים שאין תוקף לשיחותו והשליחות בטלה, משום שאומרים לשיחות: "דברי הרבה ודרכי התלמיד", דברי מי שומעים? פירוש: דברי הרבה, זה הקב"ה שאמר לא לעשות את העבריה, ודברי התלמיד, זה המשלח ששלח אותו לעשות את העבריה, **דברי מי שומעים!** הלא בודאי שהיא עלייך לשמע להקב"ה, ולא לשלוח שכך, لكن נחשב כאילו השליח עשה כן מדעת עצמו, ואין המעשה מותיחס לשליח.

למשל: ראובן שלח את שמעון שימכור את הקרקע שלו לגוי עובד עבודה זרה. ושמעוון השליח יודע שאסור למכור קרקע לגוי עובד עבודה זרה, ובכל זאת הlek במצויד ומכר אותה לו נוי, יש אומרים שמחנחת הحلכה אין תוקף למכירה זו, מפני שהשליחות מותבטלת, כי שמעון לא היה צריך לשמעו לרואובן, ומה שבכל זאת הlek ועשה - על דעת עצמו הוא עשה, ומכיון שאין אפשר לאדם למכור קרקע שאינה שלו [שהרי איןו שלוחו של רואובן], لكن המכירה מותבטלת.

ולפי זה כתוב הגאון החזון איש צ"ל, מכיוון שיש איסור "לא תחננס" במכירת הקרקעות לגוי [לטישתו], והרי בפועל המכירה מתבצעת לא על ידי החקלאים עצם אלא על ידי הרבנים שהם של החקלאים, لكن לא חלה המכירה, כיון **"אין שליח לדבר עבריה"**, וכאילו החקלאים לא שלחו את הרבנים למכור, וממילא המכירה מותבטלת.

תשובה: כתב מרן זצוק"ל, במחילת כבוד גאנז של החזון איש, הנה מלבד היסוד שהנחיה שיש כאן "דבר עבריה" של "לא תחננס", שאינו מוסכם כלל, כפי שבארנו לעיל שלדעת רבים מהראשונים וגдолוי הפוסקים לא אסרו תורה "לא תחננס" בגין שאינו עובד עבודה זרה. וגם כיון שהמכירה היא לטובת היישוב היהודי, אין איסור. ובפרט כשהמכירה היא זמן מסוים לשנתיים בלבד, וכן"ל. מכל מקום, אף לדעתו שיש כאן "דבר עבריה", הנה מבואר במשנה למלך, **שדווקא כאשר ציווה המשלח את השליח על מעשה העבריה, אז אין שליח לדבר עבריה** וממילא המעשה לא מותיחס לשליח ומתבטל.

אבל אם ציווה המשלח לעשות דבר בסתם, והlek שליח וקיים את השליחות מדעת עצמו עם עבריה, לא התבטלת השליחות, והמעשה מותיחס לשליח ונשאר קיים [וכמובן מבלי להחשב לשליח שעשה את העבריה]. **למשל:** ראובן שלח את שמעון שימכור לו את דירתו בסתם, והlek שמעון ומכר את הדירה לגוי עובד עבודה זרה. במקרה זה מעשה המכירה

לא מתובלט, כי הרי הוא פועל מותוקף של ראוון, ורק שמעון על דעת עצמו עשה זאת בעבירה. והסבירו לחילוק זה, הקצת החשין, המקנה, עין יצחק אלחנן, מהרש"ס, משפט כהן והוא. והנה כאן בהרשאה שעושים החקלאים, כתוב בסתם שיש אישור לרבניים למכור את השדות, ולא כתוב שימכו רוזקה לנו, נמצא שאין כאן שליחות על מעשה עבירה ממש, שהרי יכולם הרבניים למכור לישראל שזה היתר גמור, ואחר שהשדות שייכות לישראל זה, יכול הוא למכור את שדותיו לגוי בלי שליחות כלל. וכן גם עתה השליחות קיימת והמכירה מתייחסת למשלוח ואינה בטלה. וכבר כתוב החזון איש בעצמו, שהמוכרים פרדסים לגוי שלא על ידי שליח, המכירה קיימת, ופקעה השביעית מפирוטיהם.

ובלאו הכל, מה שכתב החזון איש שכיוון איש שליח שאין שליח לדבר עבירה, אז השליהות בטלה והמעשה לא קיים, דבר זה אינו מוסכם לכל הדעות, והוא תלוי בשני תירוצי התוספות מסכת בבא מציעא י' סע"ב). ורבנו פרץ כתב **שפשות שהמעשה קיים**. וכותב הגאון רבי יעקב מליסא בנתיבות המשפט שכנו דעת רוב הפוסקים. ומה שאין שליח לדבר עבירה, זהו רק לעניין שאין חייב את המשלוח בעונש על העבירה שעשה השליח, אבל עצם המעשה לא מתובלט, וכן כתבו הגאון קהילות יעקב מקרלו ועוד.

זאת ועוד, הלא כתבו התוספות (מסכת קידושין מב ע"ב) שמה שאין שליח לדבר עבירה, הוא דוקא כאשר השליח עשה את העבירה בمزיד, מושום שאומרים שליח "דברי הרבה [הקב"ה] ודרכי התלמיד [המשלח], דברי מי שומעים"? אבל **בשותג יש שליח לדבר עבירה**, כי לא שיק לומר בזה "דברי הרבה ודרכי התלמיד [המשלח], דברי מי שומעים?" שהרי השליח לא ידע שהרב [הקב"ה] אומר היפך מההתלמיד [מהמשלח], ולכן לא נחשב שעשה כן מדעת עצמו, אלא מכח המשלח. וכחילוק זה כתבו המרכדי, המהריק"ש, מהר"ט אלנאי, הג"א, חסיד לאברהם, באר יעקב, מהנה אפרים, זרע אברהם יצחקי, מהר"ץ חיות ועו. והרי כבר נתבאר שרבים מגדרלי הדורות התיירו את המכירה לגוי, ודעת הרבניים המוכרים לסתוך עליהם, ואין כאן עבירה כלל. ואפיilo לחזון איש שמחשיב את המתירות טוענים ויש כאן עבירה, הרי גם לשיטתו הם בודאי בגדר שוגגים, וכל שכן שהסתמכים עליהם הם שוגגים, ובשותג יש שליח לדבר עבירה לפוסקים הנ"ל. וכן כתוב הרב פראנק על החזון איש: "**הלא הרבניים המוכרים אינם משועבדים לדעת האוסרים במקומות שגדולי הדור מתיריהם, ואם כן השליהות קיימת**". ועל כל פנים, הרי יש כאן ספק ספיקא לקיום את מעשה המכירה, שמא הלכה ההפוסקים שבכלל אין המעשה מתובלט, ושם בא בשותג יש שליח לדבר עבירה". ע"כ. ודברי פי חכם חן. וש"ת יביע אומר חלק ח חוושו משפט סימנו ב. ש"ת יחו דעת חלק ז סימנו קעא)

ועיין בש"ת יביע אומר חלק י' יורה דעת סוף סימנו מא) שכתב עוד יישובים לזה, וסיים שם: ועל כל פנים, לפי מה שהתבאר לעיל, בלאו הכל אין כאן עבירה כלל, ונחותך הוא שמצויה רבה יש להציג ריבים מעוו, הן לאותם חקלאים שלא יוכל לעמוד באיסור עבודה הקרקע בשמייה, והן לאותם אנשיים שלא יוכל להיזהר כראוי לאכול הפירות בקדושת שביעית עם כל הדינים שמתחייבים לכך, וכמו שכתבו התוספות וסוכה לט ע"א): "ויאין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית, צריך לנוהג בהם קדושת שביעית".

[זה] מלבד איסור שחורה, והוצאת הפירות לחוץ לארץ, ואיסור ספיכים]. ועל ידי המכירה והפקעת קדושת שביעית, ניצולים רבים ממכשולים, וזה ברור. עכ"ד.

ה. מכירה שאינה רשומה בטאבו על שם הקונה

הגאון הרידב"ז כתב להעיר על המכירה, על פי מה שכטב מרן השלוחן ערוץ וחושן משפט סיומו קדר ס"ב: אם דין אותו המלך ומשפטו, שלא יזכה בקרקע אלא מי שכטב בשטר [של הממשלה] וכיוצהanza בזה, עושים כפי משפט המלך. ע"כ. וכיון שאין מכירת הקרקעות לשנת השמיטה רשומה בספרי האחזקה של הממשלה הנקראים "טאבו", אין המכירה מועילה כלום. עכ"ד.

תשובה: ראשית, לדעת רוב גдолוי האחראונים, אם דעת הקונה לקנות גם בלי רישיון בטאבו, המכירה קיימת. ובפרט לפי מה שכטב המהיריק"ש שכל המחלוקת אם הקניין מועיל גם בלי הרישום בטאבו, היא ודוקא כשנעשה המכר בין המוכר לקונה, אבל אם נעשה בבית דין, בודאי שיש כח וחוזק לקניין שנעשה בבית דין, והמכר קיים. וגם כאן שהמכירה נעשית על ידי הרבנות הראשית לישראל, והם נשיאי בית הדין הגדול בירושלים, בודאי שדעת הקונה לקנות אף בלי רישיום בטאבו. והגרש"ז אוירבך אחר שהאריך בכל זה, כתוב: אחר החיפוש בספרי האחראונים, התברר לי שלדעת רוב ככל גдолוי רבני הספרדים, הרישום בספרי האחזקה לא מעלה ולא מוריד, וכל שפירוש הקונה שונה לו לקנות גם בלי רישיון, המכירה קיימת.

וכتب החתם סופר, מעשה שאירע שמליינים הלשינו אצל שריה המדינה בלייפציג שהיהודים מוכרים את החמצ בשטרות ללא בולי הכנסתה כפי החוק, וכשבא הדבר לפני הקיסר, אמר, הדבר ידוע שאין השטרות האלו חייבים בבולי הכנסתה, כיון שאין הכנסתה אלא לעניין דת. וכשבא הדבר לפני הגאון רב ברכוך אב בית דין לייפציג, נכנס קצר ספק בלבבו, שנראה מודיע המלכות שאין השטרות הללו כשרים. אולם, לבבי לא כן ידמה, כי באמת השטר כשר הוא בדיני ישראל והן בדיני הגויים, ואם בא גינוי לחתת מקחו על פי דין ישראל, הרי הוא שלו. ואם יתבענו בערכאות שלהם, ישלם תחילה דמי בול הכנסתה, ויתנו לו. אלא שהקיסר ברוב חסדו ויושרו אמר שעל כיוצא זה לא הטיל חיוב הבול, כיון שאינו הדבר דרך התגרים, אלא לעניין דתி כדי להפקיע מאיסור חמץ. ע"כ. ומעתה אפיו אם נאמר שהשליטונות מקרים להצריך רישום בטאבו, מכל מקום בנידון זה שנעשית המכירה למטרת דתית להפקיע איסורי שביעית, לא הטילו חיוב זה. והרי עושים בכל יום שאחד הקניינים שעושים להפקיע קדושת בכור בהמה טהורה, הוא קניין "אנגב", והיינו שמקנים קרקע לנוי, ואגב זה הוא קונה גם את הבהמה, וכן עושים במכירת חמץ, ולא שמענו מעולם שיצריכו רישום בטאבו על הקנית קרקע זו lagi.

והגאון החזו איש כתוב, **בארכנו שאין המלכות מkapdet כלל על עשיית הטאבו**, אם מכיר לאחד ולא רשם בספרי הטאבו, ומכר לאחר ורשם בספרי הטאבו, הראשון קנה. וכותב

הגאון הרב פראנק, שאפילו מי שהחמיר על הרישום בטאבו, זהו דוקא כשהשלטון של גויים, אבל כשהשלטון של ישראל והם מסכימים שהמכירה תעשה לטובת החוקאים, אין צורך בטאבו.

ועל כל פנים, כבר בשנת תשל"ט התקבל חוק מיוחד בכנסת, על פי בקשת הרבנות הראשית, לפיו, שלטונות מדינת ישראל מפירים במכירת הקרקעות לצורכי השמייה, והמכירה תקפה אף ללא רישום בטאבו. (שו"ת יביע אומר חלק י' יורה דעת סימנו מא)

ו. אין קדושת שביעית בקרקע של גוי

יש לדעת שכשר מוכרים את הקרקעות לגוי, דין הפירות הגדלים שם ככל פירות שגדלו בקרקע של גוי, שאף שגדלים הם באדמות ארץ ישראל, מכל מקום כאשר קנה הגוי את הקרקע, יש בכוחו להפקיע את הקדושה שבה. זו דעת ספר העוזר, רבנו תננא, רשי"ג, הרמב"ס, התורמה, הרשב"ם, המאירי ועוד. וממילא נמצא שאין בפירות קדושת שביעית כלל, ואין צורך לבעם בזמן הביעור, ופטורים מה הפרשת תרומות ומעשרות. ורק אם מלאכתם היה ביד ישראל, חייבים הם בתרומות ומעשרות, בעוד הקונה פירות גדלי בקרקע של גוי בארץ ישראל, שאף שהוא פטור מתרומות ומעשרות, אבל אם הוא קונה מהגוי ענבים המיעדים לויין, ועשה מהם יין, מפריש תרומות ומעשרות מהיין, כיון שנגמר מלאכתם היה על ידי ישראל [כמובא לעיל ועמו 57].⁵⁷ וכן הדין גם כאן שהקונה ענבים המיעדים לויין או זיתים המיעדים לשמנן מקרקע שנמכרה לגוי לשנה השביעית, עליו להפריש תרומות ומעשרות מהיין ומהשמן. אבל אם קנה ענבים או שאר פירות לאכילה, איןו מפריש תרומות ומעשרות כלל.

ומרנן רבנו יוסף קארו בשו"ת אבкат רוכל (סימנו כד) לאחר שפלפל בזה, כתב: והראיות שהביאו מהר"ש סייריליאו והמביב"ט [הרבר משה בן רבי יוסף טירני] לחיבב את פירות הגוי של שביעית בקדושת שביעית, כולם יש לדוחותם, ואדרבה יש ראיות לפטור. ומאחר שהמנוג פשוט להתир, כי מעולם לא נשמע על שום אדם בשום עיר מארץ ישראל שנוהג דין ביעור בשביעית, וכל מקום שהלכה רופפת הלך אחר המנהג, כל שכן במקרים שהלכה מסכמת למנוג, כמו שתתברר. ומעטה כיון שהוא דבר פשוט שאין בהם קדושת שביעית, היאך ימצא ידיו ורגליו הפטורים מתרומות ומעשרות [כאשר גמר מלאכתם היה על ידי ישראל]. ואם העלים יעלוים עיניו מכל הכתוב לעיל, ויואמר לא כי אלא יש בהם קדושת שביעית וחיבבים הם ביעור [להפקידם כדין פירות שביעית שנשארו לאחר שכלה סוג פרי זה בשדה], ועל כן אני פוטרים ממעשרות, נאמר לו: אתה נאה דורש ואין אתה נאה מקיים, ואני סהדי [שאנחנו עדים] שמייניך לא נהגת בהם חיוב ביעור [הפקר], שאם כן היה יוצא זה קול [שאם הייתה מפקיר את הפירות ברבים, היו שומעים שהפקרת והיה מתפרסם הדבר]. וזה דבר שאין עליו תשובה. ושוב כתבו לי מירושלים טובב"א, כי כן מנהגם מימי קדם להפריש תרומות ומעשרות בשביעית מפירות שערע הגוי בשדהו ונגמרת מלאכתם ביד ישראל, וכמו שכתבתי והנחתתי. נאום הצעיר יוסף קארו. ע'ב.

אך המבוי"ט כתב שוב לקיים את דבריו הראשונים, וכתב עלייו מרן (שם סימנו כה): אמר יוסף קארו, אחר שכتب החכם ה"ר משה מטראני [המבי"ט] האגרת הזאת השניה, רצה לעשות מעשה בדבריו בשמייה שעברה, ומיחו בידו, ובשמיותה זו שהיא שנת השל"ד הקשה את רוחו ואימץ את לבבו לתקוע עצמו לעשות מעשה בדבריו ביד רמה, וקמו כל חכמי העיר ועיינו בדבריו הראשונים והאחרונים, וראו שאין בהם ממש, והכריזו בבתי הכנסת בגורת נידי שוכלים יפרישו תרומות ומעשרות מפיורות הגוי שנגמרה מלאכתם ביד ישראל בשבייעית, כמו בשאר השנים. נאום הצעיר יוסף קארו. ע"ב. וכיים כתוב ידו של מרן ז"ל תלמידו המוסמך מהר"ס גלאנטז"ל, בזו הלשון: "הכרנו וידענו שנדרפס מכתב ידו של מוריינו הרב, והיא כתיבת ידו ממש, וכל הנזכר אותן באות, חתמנו שמותינו משה גלאנטז". [ואחר זה נדפסה תשובה הגאון מהר"ר שם טוב עטיה, שמסכים עם דברי מרן]. וכן העיד בשוו"ת מהרשד"ס [רבנו שמואל די מדינה, שהיה בזמן של מרן ממש], שחכמי צפת נידו והחרימו לשומר קדושת שביעית בפיורות שגדלו בשדה של גוי. וכן כתוב בשוו"ת ציץ הקודש. נמצא שגזרת הנדיות הייתה לא רק על מי שלא יפריש תרומות ומעשרות שנגמרה מלאכתם ביד ישראל, אלא גם על השומר קדושת שביעית בפיורות של גויים.

וכתב מרן החיד"א: מכאן תשובה למי שאמר שמרן חזר בו בסוף ימיו, שהרי בניסן שנת של"ה נפטר מרן, והתשובה הנזכרת היא שנת של"ד, ונמצא שעמד בדעתו עד פטירתו. וכיון שם דעת הרדב"ז כו, מעתה תנוה דעתנו לסמוך על שני המאורות הגדולים האלו מרן הבית יוסף והרדב"ז. וכן הוא מנהג יורשיים מימי קדם כהוראת מרן, ולא ראיינו ולא שמענו שום חסיד שיחיה נוהג ביעור בפיורות של גויים אפילו על ידי הפקר. וידענו נאמנה כי דעת מרן מתחילה ועד סוף ירושלים ת"ז. ועוד שכתב מרן בתשובה, שימושם לא נשמע על שום אדם בשום עיר בארץ ישראל שנוהג דין ביעור בפיורות שביעית של גויים, ונמצא שכך נהוג בעיר הקודש ציוון קריית מועדנו מאז ומקדים שנים דור ודור, מזמן מהרלנ"ח וקדום לו פשט המנהג כן. ויוטר על כו, הרי מצאנו להרמ"א, והלבוש, והפרישה, ומהריך"ש שוכלים מסכימים כסברת מרן ז"ל. גם מהר"ם בן חביב כתב שאנו סומכים על סברת מרן בין לעניין בין לחורה בפיורות שביעית. עד כאן מדברי מרן החיד"א זיע"א. ובספר פאת השלחן הארץ בזה, וסיים: וברור כמשמעותו לקנות התבואה ופיורות מגויים בארץ ישראל ולא כלם بلا קדושת שביעית.

נמצא שדעת רבים מגדולי עולם שאין קדושת שביעית בקרקע של גוי, ומהם: הרוך, רבנו חננאל, רשי, הרמב"ם, התרומה, הרשב"ס, המאירי. מרן הבית יוסף, הרדב"ז, הרמ"א, מהר"ס גלאנטז, מהר"ס בן חביב, מהריט"ז, מהרשד"ס, שדה הארץ, הלבוש, הפרישה, המהריך"ש, הגרא"א, מרן החיד"א, פרי האדמה, רבינו יעקב שאל אלישר, רבינו מאיר פאניז'ל, הנצ"ב, בית יצחק שמעליקס, פאת השלחן, אחיעזר, רבינו שמואל סלאנט, הגאון מקוטנא, מהר"ס גימפל, רבינו יצחק אלחנן, מהר"ש מוהליבר, הגאון רבינו משה חסיקון, רבינו אליהו מנוי, ציץ הקודש, הגראי"ם טוקצינסקי, הגאון האבני נזח, הגרא"י קוק, הגאון רבינו דוד מקרלין, הרב פראנק, ישכיל עברי, רבינו ישראל זאב מינצברג, הגאון רבינו יעקב ישראל פישר ועוד. ובלאו ה כי, כתוב בספר התרומה, שאף

מי שאומר שכאשר קנה הגוי קרקע בארץ ישראל אין מפקיע את הקדושה שבה, מודה שבזמן זהה شبיעית מודרבנן, פוקעת הקדושה, ואין צורך לנוכח קדושת שביעית בפירות כלל. (שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה סימנו מב)

וכتب בש"ת דברי מדכי גלאנט, שהמנג הסברת מרן שלא לנוכח דין שביעית בפירות של גויים כלל, ועל זה סמכו הרבנים הראשונים, וראשוני הראשונים להוציא את הרגים מעיר הקודש צפת לחוץ לארץ. ואין מי שחווש לאיסור זה, מפני שסמכו על הוראת מרן הקדוש שפירות הגוי אין בהם קדושת שביעית. ועוד, שאפילו הרב המב"ט עצמו שחלק על מרן, כתב: "זאילו היינו מורים עתה להתenga בדין שביעית בפירות גויים, היה נראה שתקנה חדשה, מה שלא היו נוהגים בה עד עתה, והיתה תקנה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, כי אין מספר לדיני שביעית, כמו שתכתבו התוספות (סוכה לט ע"א)". נמצאו שוגג בזמן המב"ט לא היו נוהגים בפירות הגויים דין קדושת שביעית, ולא היה אדם שקרה ערער. עכ"ד. ולאור זה כתוב מרן זוק"ל (שו"ת יביע אומר חלק ג יורה דעה סימנו יט): והנה חדשים מקרוב באו לנוכח להחמיר בדברי המב"ט על פי הוראת מופת הדור החזוון איש ז"ל שהכריע כן. ומסופקני אם לא יצא שכרם בהפסdem, כי מי לא יחוש לגזרת נידי וחרם שהחרימו מרן וכל קדושים עמו לנוהגים דין שביעית בפירות של גויים. ומכל שכן במקומו של מרן ז"ל, שבודאי היא חומרה המביאה לידי קולא. עכ"ל היביע אומר.

וכتب מרן רבנו יוסף קארו בחיבורו בסוף משנה על הרמב"ם (הלוות תרומות פרק א הלכה יא): כתוב ריב"א, ולענין פירות שגדלו בקרקע של גוי ומגר מלactics היה על ידי גוי, נראה בעיני להחמיר ולהפריש תרומות ומעשרות, אבל אם היה מנהג באرض ישראל שלא להחמיר, לא היה בידי לבטל המנהג, כי מנהג אבותיהם בידיהם, ובhalcha רופפת הלך אחר המנהג. ומפני שהסתפקתי ולא יכולתי לעמוד על בירור הדבר, נראה בעיני להחמיר... ואם יש מנהג, ראוי לעמוד על המנהג. עד כאן דברי ריב"א. וכותב מרן הכסף משנה: והמנהג פשוט בכל ארץ ישראל בדברי רבנו הרמב"ם שלא להפריש תרומות ומעשרות בפירות של גויים, ומימינו לא שמענו פוצה מה לחלק על זה. ועתה קם חכם אחד [הרב מה"ר יוסף אשכנזי, חתן הגאון רבי אהרון, אב בית דין פוזנא והובא בדורisha סימנו שלא סוף אותן יא] ונראה לו שהוא מתחסד בעשותו היפך המנהג פשוט, ומעשר פירות שגדלו בקרקע הגוי ונגמרה מלactics ביד הגוי. והולך ומפתחה אחרים שיקבלו עליהם לעשותות בדבריו. ונראה פשוט בעיני שראוי למנעם מזה משום "לא תתגוזדו". ועוד, שמאחר שבכל אלו המדיניות קיבלו עליהם לעשותות בהרמב"ם, מלבד מה שנוצע בכבוד הראשונים שנהגו כן, הרי אפילו ריב"א לא מלאו לבו לסמוך על סברתו לבטל המנהג, וכי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשותות כן. ולפניהם יש לגוזר עליהם שלא ינהגו כן, ואם יסרבו, יכפו אותם, וכן שאמרו בתלמוד ירושלמי שאחר שהתירו רב יהודה הנשיא ובית דיןו שמן של גויים, נמנע רב ולא אכל. ואמר לו שמואל לרב: אכול שמן של גויים, ואם לא תאכל, אכתוב عليك "זוק" מומרא". אחר כך התפשטו הדברים שלו, עד שהוזכרו חכמי העיר לתקון, והתקבצו כולם וגורו גזירת נח"ש [נידי], חרם, שמתא] שעוד כל מי עולם לא ישר אדם את הפירות

הלקוחים מהוגו, אלא כמו שנהגו עד עתה על פי הרמב"ם. עד כאן דברי הכסף משנה.

וכתב על זה מרן זצוק"ל: וכל זה شيء גם לנידוניינו שאין קדושת שביעית בקרקע של גויים. ומماחר ומייקר הדין הוסכם לפוטרים מקדושת שביעית, המחרמיר בהזאת אין אלא מן המתמייהים, ועובד מושום איסור "לא תtagודדו" וכו' וכמו שכותב מרן הנ"ל, ולכון אין פלא על חכמי צפת שניידו והחרימי לשותמי שביעית. וכן כתוב בש"ת צץ הקודש שהנידוי והחרם היה על הנוהגים קדושת שביעית בפירות גויים, ולזרות עולם גוזרו כן, ולכון שום חסיד לא נהג קדושת שביעית בבניור וכיוצא. ודין זה לא רק לבני ספרד שקבלו הוראות מרן ז"ל, אלא אף לבני אשכנז הויל ועם המשגיחים נזהה בזאת כדעת מרן, וכמו שכותבו פאת השלחן ועוד רבים, ואם יבואו לשנות, יש בזאת מושום "לא תtagודדו". וראיתי להגנון החזון איש שכותב, ולענינו מה שכתב מהרש"ס שנידוי חכמי צפת לשומרי שביעית, כוונתם שנידוי למי שמחמיר לנוהג דיני שביעית בשנה השמינית [שחוושש לדעה ששנת השמיטה היא השנה שלאחריה]. ע"כ. ובמחלוקת המכובדו, לא שמענו זאת מושום פוסק שנידוי למי שמחמיר לנוהג דיני שביעית בשנה השמינית. ועל כל פנים אפילו לא החרימי חכמי צפת אלא להפריש תרומות ומעשרות שנגמרה מלאכתם ביד ישראל, מכל מקום נראה שאין בכך לחחריר להתחיל להנiggג בארץ ישראל קדושת שביעית בפירות גויים מהטעמים הנ"ל, ובודאי שיש בזאת "לא תtagודדו" ופגיעה בכבוד הקדמוניים.

ומה שסמק החזון איש על מה שכתב המהר"ס בן חביב בחידושים למסכת יומא, שיש לנוהג לחומרא בשתיו גם להפריש תרומות ומעשרות مثل גויים שנגמרה מלאכתם ביד ישראל, וגם לנוהג בהם קדושת שביעית, הרי מהר"ס בן חביב עצמו בתשובה חזר בו, וכמו שהביא מרן החיד"א בשם (וחובא לעיל עמוד 116) שפסק כמרן לגמרי וכותב: ואנו סומכים על סברת מרן לענינו ביעור, וכן יש לסמוך על זה בענין שחורה בפירות שביעית. עכ"ל. ובודאי שיש לסמוך יותר על תשובהתו שכן להלכה ולמעשה, ולא על חידושים. ולא כהרה"ג רבינו זילבר שהעתיק דברי החזון איש להלכה. ועיין באבן ישראל פישר שהאריך לדוחות ולהשיג בכל מה שכתב החזון איש בזאת. על כן, הנכוון הוא שאין לחחריר בזאת, וממילא גם פירות הגדים בקרקעות של ישראל שנמכרו לגוי על ידי הרבענות הראשית, אין לנוהג בהם קדושת שביעית בין לחchorה, בין לביour, בין להוציאם לחוץ הארץ, וכן שפסקו הגנון ישועות מלכו, והגנון רבי יצחק אלחנן, ועוד גאנונים רבים כנ"ל. עכ"ד היביע אומר וחק ייורה דעה סימנו מב.

וכתב בש"ת בכורי שלמה רازעכטוא (אורח חיים סימנו לא), **ולhalbכה נראה הויל ורוב חכמי ארץ ישראל הסכימו قولם מה אחד כדעת מרן הבית יוסף שהשל גויים לא נוהגת שביעית,** ויש סיוע לזה מהרמב"ן, ולא כדעת המבי"ט ובנו מהרבי"ט והשל"ה, הנה כבוד גאנונו לא צrisk חיוך ביסוד זה שישביית לא נוהגת בשל גוי, וכבר האריך בזאת בספר פאת השלחן בפלפול עצום ונורא, בחrifות ובקיימות נפלאה להשיג על כל ראיות המבי"ט, והביא ראיות כדעת מרן. והחיד"א הביא שכן נהג מרן עד עלייתו למורום, ושכן כתבו רבים. **ומי לנו גודל בהגנון הרדב"ז שהיה בימי מרן והמבי"ט, והכריע פסק מרן, ואם כן**

צדקו דברי כבוד גאונו להקל **בשביעית בשל גויים**. וכORBUR עוז, שכש שנהגו מזמן רבנו הבית יוסף בפירות שביעית של גוי, כן ינהגו בפירות של קركעות אלו הנמכרים לינוי ערבע שביעית. ובסימן ל"ז כתוב, שהגאון הצדיק מ"ה מרಡכי גימפל נסע לא"ר הקודש וסיפר לו ששאל לידיד נפשו הגאון רבי שמואל סלאנט ו"ז על אתרוגים של שנה זו שנת השמיטה. והגיד לו שהזהיר לנקנות ולמכור רק בשל גויים, שבזה הכריעו רובם בכולם, ואחרון הגאנונים בזמן וראשון במעלה הגרא"ז ז", שיש קניין לגוי בזמן זהה להפקיע מקדושת הארץ. ודעתי **השל"ה הקדוש שהחמיר בשל גוי**, אין מי שחוושש לה. ע"כ. (שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה סימן מב)

ז. **"וץויתי את ברכתך לך בשנה הששית"**

שאלת: אם נתבונן, הלוא מפורש בתורה שתהיה ברכה גדולה ביבול בזכות שמירת מצות השמיטה, כמו שנאמר ויקרא כה: "וקי תאמרו מה נאכל בשנה הששית, هو לא נזרע ולא נאוסף את התבואהך ויצויתי את ברכתך לך בשנה הששית, ועשת את התבואהה לשילש החנינים. וזרעתם את השנה השמינית, ואכלתם מזו התבואה ישן עד השנה התשיעית, עד בזאת התבואה תאכלו ישן". ומפורש שהיהה שפע גדול והיבול יגדל פי שלוש. השאלה היא, האם בזמןינו גם קיימות הבטחה זו או לא?

תשובה: כתוב הסמ"ע וחושן משפט סימן סז סק"א **שהבטחת התורה היא דוקא** באותן שנים שדייני השמיטה נוהגים בהן מן התורה, אבל **בזמןינו שהשמיטה נוהגת מדרבנן**, לא הבטיחה התורה שיגדל הפירות **פי שלוש**. וכן מבואר בתוספות במסכת גיטין ולע"מ טהרה שלא תקנו חכמים שייהי היובל נוהג בזמניו הזה מדרבנן כמו שתקנו בשבעית, משום שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בזאת ליאסר בעבודות קרקע שנתיים רצופות. והרי אם ישנה הבטחה לברכה מהשם יתברך גם בזמניו הזה, למה לא יוכל הציבור לעמוד בה?! גם הגאון רבי יוסף ענגיל כתוב: היהות ובתורה נברא העולם, لكن מה שמפורש בתורה מחייב הוא חוק בטבע הבריאה. אולם לא הבטיח הכתוב אלא רק על זמנו שהשביעית נוהגת מן התורה ויש קדושה בארץ, מה שאין בן עתה שהוא רק זכר לשבעית, אין עוד הבטחה מפורשת מן התורה, כשם שהארץ התקטנה, ופסקה ברכת הארץ אחר החורבן. וכן אמר שיסמכו עתה על זה, נחشب סמיכת הנס, ולהלכה פסוקה שלא סומכים על הנס. ע"כ. וכORBUR הגרא"י קוק, בעוונות הרבים הנס הגלי של "וץויתי את ברכתך", אין אנו ראויים עדין שיתגלה בפועל או מפני נפילת הדור או מפני הספיקות שבגוף השמיטה [כפי יש ל' דעתות متى היא שנת השמיטה: לרמב"ם זו השמיטה שאנו נוהגים היום - תשפ"ב. לרבנו תם זו השנה הקדומה - תשפ"א. ולרש"י זו השנה שאחריה - תשפ"ג (וחוז"ע פרזובול עמור קז)]. גם הגאון החזון איש כתוב, **ואפשר שיגרום החטא לкопח את הברכה**. וגם הברכה אינה אלא לכל ישראל, אבל היחיד יכול ללקות. וכן הניו חז"ל כמה CRCIM שלא קדושים [כשעליו בבית שני בימי עזרא הספר, מבואר בגמרה מסכת חגיגה/ag ע"ב], כדי שיסמכו עליהם עניינים בשבעית, ולא סמכו על הבטחת הברכה בשבעית, שראו שבראה עניות בישראל. ולא אמרה תורה **לסמוך על הברכה, להמנע מהשתדלות המחויבת בדרכי הטבע**. ע"כ. (שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה סימן לט אות ד)

ובסיועה דשמיा מצאתי חיזוק לזה בתלמוד ירושלמי ומסכת זמאי פרק א הלכה ג שמשמעותו, שכאשר רבי יהודה הנשיא ראה את צערם ודוחקם של העניים בשבעית, רצה להתריר את איסורי שביעית לגמרי, כיון שהשביעית בזמן זהה רק מדרבנן. אך בפועל לא התיר, מפניו של רבי פנחס בן יאיר שלא הסכים עמו. עי"ש. ומפורש שהיה דוחק לעניים בשבעית. ועל כרחנו לומר כמו שכתב השם"ע, שלא הבטיחה התורה ברכיה, אלא כשהשmittה נוהגת מן התורה דזκא.

הגאון רבי בן ציוןABA שאל זצ"ל

מעשה שהיה לפני כחמים שני, באחד שהזכיר ספר נגד היותר מכירת הקrukעות בשבעית, והביא את הספר במתנה למורנו ורבנו הגאון רבי בן ציוןABA שאל זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף". כשראה הרב את הספר, שאלו באיזה עניין הספר מדובר? ולהלה השיב: הספר עוסק בדוחית דברי המתירים את היתר המכירה. או אז הבין הרב את כוונת המחבר, ואמר לו בזו הלשון: "גמרה להוכיח את כל העולם, עד שנשאר לך להוכיח את חכם עובדייה!!", וסירב לקבל ממנו את הספר. (מפי עד ראייה)

סקירה כללית

כתב הגאון רב מאיר מאוזו שליט"א וירחוו אור תורה אב תשע"ד: הנה זה לمعלה מ-130 שנה שהנחיינו בארץ ישראל לחקלאים "היתר מכירה", על פי הוראת גדויל הדור שהיו בזמןם, עד שעלה הגאון החזון איש ז"ל לארץ בשנת תרצ"ג ושאל מה עם השmittה? והשיבתו שכביר נשתחחה מצות השmittה בזה הזמן. ואזר כגבר חלציו, ומהדרו הקטן הפיך מאמורים הלכתיים ומוסריים להחזר עטרה לישנה, וחוץ' בידיו הצליח. על זה נאמר וחזקאל לא כד: "אָחֵד קְהִיא אֲבָרְהָם וַיַּרְשֶׁ אֶת הָאָرֶץ". אולם עם זה ידע גם להקל בזמן הצורך, אם יש חשש שישתכנו מפני העربים, כמבואר בספר פאר הדור ח"ג עמו ר. ובקמה מקומות הכריע להקל בחלוקת הראשונים, כדי לסייע לשומרי שמיטה כמה שאפשר, ודבריו היו כאורים ותומים, ובכל שמיטה נוספים עוד חקלאים גיבוריים כה עושי דברו לשומר משמרת הקודש, ורבים ראו ברכיה בעמלם וניסים גדולים כנודע. ובכל זאת מעולם לא שמענו בכתב החזון איש לרבני הראשונים בארץ ישראל שיבטלו את "היתר מכירה". [כמו שכתב הרבה הרצוג זצ"ל שלא ליבא בשור הבר "שאבו" שאין בו מסורת לאשכנזים, אף שהיתר גמור הוא, כי יש בו שני סימנים מעלה גורה ומפריס פרסה. והרבי הרצוג שמע לחזון איש].

וטעמו משום שאם יבטלו את היתר מכירה יכשלו רוב העם באיסור גמור של שמיטה, שאין לנו מספיק ירקות ופירות מן העربים. ואני דומה למן בית שני של הגבולות היו פתוחים, וכ מבואר במשנה (מסכת ידים פ"ד מ"ג) שבעמונו, מוואב ומצרים מעשר עני בשבעית, כדי שייסכו עליהם עני הארץ ישראל. מה שアイו כן בימיינו בעוננות הרבים שאנו מוקפים כמאה מיליון אויבים, 'צוה ה' לעקב סביביו צרו'. لكن מוכרים לנו לסמוך על היתר המכירה, בצירוף דעת הרז"ה ועוד ראשונים שאין שמיטה נוהגת כלל

בזמן זהה. וכבר סמך הרמן"א (חו"מ סיינו סז ס"א) על שיטת הרוז"ה לעניין שאין צורך לכטוב פרואבול. וכל שכן בנידונו שלנו.

ומעולם לא שמענו שניתנה הוראה לבטל מכירת חמצ' שהוגה בישראל מימוט הבית חדש ואילך. וכל החילוקים שנאמרו בין מכירת חמצ' למכירת קרקעות שמייטה, אין בהם ממש. כי מה שאמרו "שרצונן התורה לשומר שמייטה, והם ממצאים עצה איך לא לשמר", הרי ודאי אם כולם היו שומרים שמייטה, אין טוב מזה. אבל כיוון שידענו שרוב העם לא יוכל לעמוד בזה, לא החקלאים ולא החרננים, ייכשלו חלילה מעלה מרובה מיליאן יהודים בעבודת איסור ובאכילת איסור, איך נוכל לעמוד מנגד ולא להצילם? והרי כך עשה הלל הזקן בזמןו, כשהראה שהעם נמנעו מלהלות שבשביעית ועbero על הכתוב "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלילל" וגוי, עמד ותיקן פרואבול. ולא אמר "שרצונן התורה להשמש את החובות, ואיך אני ממציא עצה לגבות החובות". [אמר המחבר: ועיין עוד בזה בקובץ החשוב "בית הלל" (חלק ז) בתשובה של הגאון האמתי רבי יירם מימון שליט"א, ותורה נחת עד מאד. ממש "שפטים ישך משיב דברים נכחים". עיין גיטו ט ע"א]

גם מה שטענו שלא דומה למכירת חמצ', כי בחמצ' רצון התורה שלישראל לא ישאר חמצ' ב ביתו, ומוצאים דרכיהם איך להוציאו מרשותו. ואילו בשבעית רצון התורה שאדמות ישראל ישבעו ישבעתו בשבעית, ולא יחפשו עצה איך לא לשבות עיי בספר פאר הדור ח"ג סוף עמוד רמא) – הנה מוצינו אופנים כיוצא זהה למכור בהמתו לגוי שיעבוד בה בשבת (או"ח סיינו רמו סע' ה, ח), אף שהتورה אמרה "למען ינוח שורך וחמורך". וכיוצא זהה כתב מרנו בשלחו ערוד וי"ד סיינו שד ס"ז) שבזמן הזה מצוה להשתתף עם הגוי בבכור בהמה קודם שיצא לאoir העולם, כדי שלא יבוא לידי מכשול ליהנות ממינו בגזיה ובעבודה. גם הטענה הנ"ל שבחמצ' אנו מוצאים דרכיהם איך להוציאו מרשותו, הנה הדרך הפשטota ביוטר היא לעיר את החמצ', ולא למכור שווהמנה בפרוטה. אלא שעמך ישראל צרייכים פרנסת, ועלולים להיכשל באיסור "בל יראה ובל ימצא", ולכן תיקנו רבותינו מכירה, והוא הדין והטעם בפרואבול, והוא הדין והטעם בבכור בהמה, והוא הדין והטעם במכירת הקרקעות בשמייטה.

והלווא הדברים קל וחומר, שאם התירו גדולי ישראל בשנת תרמ"ט מפני פרנסת כמה חקלאים בארץ ישראל, בשעה שכל הארץ רובה היו גויים ויש מה לאכול ולקנות מהם, קל וחומר בדורנו זה שרוב תושבי ארץ ישראל הם יהודים בן פורת יוסף, ואי אפשר שיש מכורם כלום על קרקעות גויים בשטחים ובעשה וכו', שהם שוניםינו ואוביינו בנפש, מלבד שכמה פעמים מרמים ומחייבים את המשגיחים, וממש המשגיחים חייבים תלויים להם מנגד עם פלאפו ומצלמות וכו'. ומפורסם בתקילת שנת תשס"ח שהיה ערבים לוקחים בכל לילה עגבניות ממושב "מבטחים" שלא נמכרו כלל והם באיסור ספרחים, ומביאים אותם לעזה, ולמחרת בבוקר נמכרים למשגיחים כיבול נכר. כבר כתוב הגאון החסיד המקובל רבי עובדיה הדאה זצ"ל שהוא סומך על היתר מכירה, וגם הגאון רבי רחמים חייתה הכהן זצ"ל ותלמידיו גדולי עולם סמכו על היתר המכירה, ולעומת

הרבניים האוסרים יש פי כמה וכמה מתירים לסתוך על המכירה, ועשו מעשה בעצם. וכל מי שטוען שנשתנו הזמנים למעליותא משנת תרמ"ט עד היום, ושהיות אין כדי יותר להיתר מכירה, הוא ח"י בעולם הדמיון, יערב לו ויובוש לו.

ומה שטוענים שלא כולם מוכרים קרקעיהם אלא רק אחוז קטן, הנה ברנו ונודע לנו שרוב ככל הקרקעה בתארץ ישראל שייכים למנהל מקרקעי ישראל, כ- 94%. וגם שתת האחזזים הנוטרים לא כולם שדות וכרמים, אלא גם בתים וחצרות וקרקעות סתם. וידוע שהרבנות הראשית מוכרת על ידי הרשות מינהל מקרקעי ישראל, ואם כן רוב ככל הקרקעה נמכרו כדין וכדין. ומה שטוענו שאין גמירות דעת מצד המוכרים, הנה ברור שהרבנים גמורים בדעתם ומוכרים כדי להציג את העם מאיסורי שביעית. ואם הכוונה שמנהל מקרקעי ישראל הם חילוניים ואינם מאמנים רח"ל וממילא שליחותם בטלה, הרי לפנינו מכירת חוץ, שבuali הסופרים הגדולים הם רוחקים מהתורה ומצוות, וממנים את הרבניים למכור חוץ, ומיכרתם מכירה. וכן בעלי חניות פירות וירקות ממנים את הרבניים בשליחותם לעשר פירותיהם, ואין להם שום עניanza זהה ורק כדי שהדתיים יקנו מהם. וכן בגין מומר רח"ל, ידוע שמ Sheldon ומפייסים אותו ברכז כסף עד שתינתן גטו לאשתו היהודיה, אף שאינו מאמין זהה כלל ולא גמר בדעתו לגרש בגין זה, ואיך זה מועליל? אלא בגין שדברים שבבל אינם דברים, ואין לנו אלא מה שכותב וחותם ומינה והרשאה, ואף על פי שחתא, ישראל הוא וליבו לשמים, וכמו שכתב הרמב"ם (טפ"ב מחלכות גירושין), והוא הדין בנידוניו.

והרואה יראה בשוו"ת יביע אומר חלק עשירי שהאריך לסקל כל אבני נגף ממכירת הקרקעה בשמייטה, והביא אף מקרים, ברוך שחלק מהחכמתו. ואין להתייחס לכמה עיתונאים "חרדים" הלועגים כפעמים על הרבניים המתירים בדברי בוז והיתול, והם בוקי סריקי [אנשים ריקים] שלא קראו ולא שנו, חצבי אוכמי דמלין קיטמא [חרסיטים שחורים מלאים אפר]. אל תקרי "זיפתח ה' את פי האתו", אלא את פי "העיטו". ולא חכמו ישכilio, שם היו מדברים בכבוד הרואין ומשתדלים להקל על שומרי השמייטה היו מתרבים השומרים כפלים, כפי שעשה מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף צ"ל בברח' חלק שהזיל את המחר למחצה ביובא בשד' חלק מחוץ הארץ, ודבוריו נתקבלו ומתקבלים בכל תפוצות ישראל. אשרו ואשרו חלקו.

שני גאוני הדור הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק והגאון רבי אברהם ישעיה קרלייך צ"ל בעל ה"חزو איש" לשם שמיים נתכוונו. הראשון נתכוון להציג את היישוב החדש ממכשול שלא יוכל לעמוד בו. והשני נתכוון להחיות מצות השמייטה, שלא יאמרו "המשכילים" אי אפשר לעמוד בחוקי התורה במאה העשורים. החזוון איש קרא לרבי קוק באגרותיו "מרן" [כמובא בספר "החזואה מליטא"] לרבי חיים קוליז ז"ל עמוד 100 בשאלת שלח החזוון איש לרראי" קוק], והתייחס אליו בכבוד רב. אך כל המשמצאים בדור זה את הרב קוק, דין כmbזה תלמיד חכם רח"ל. ומה גם שהוא לא חידש את היתר המכירה, אלא המשיך את היתר שעשו הגדולים שלפנוי, כי לא נשנה המצב לטובה. עכת"ד.

๙ קניית פירות מקרקעות שנמכרו לגוי

בסיועה דשמיא עד כה הבנו מדברי גדולי עולם ונunci הרוח, לבאר מעט מון המעת את טעמי ונימוקי היתר מכירת הקרקעות לגוי שהתירו גדולי הדורות שימוש ה-130- שנה האחרונות, לחקלאים למכור את שדותיהם ופרדסיהם לגוי, מחמת המצב הדחוק שעדיין שיך נם בזמנו זהה.

להלן נביא בסיועה דשמיא עוד מדברי גדולי רבותינו הפוסקים בדיון הפירות והירקות שנגדלו בשדות שנמכרו לגוי, האם בכל זאת יש איישחו חשש שלא לאוכל מהם או שדינם ככל הפירות והירקות שנגדלו בשדות של גויים.

ההבדל הגדול

ראשית, יש לשים לב להבדל הגדול בין ההיתר של מכירת הקרקעות, לבין קניית פירות משדות שנמכרו לגויים. כי להיתר של מכירת הקרקעות נזקקים רק לעת הצורך, ובשעה הדחק כאמור לעיל (עמ"ו 100). אבל **כשאין שעת הדחק בגינויו נוי וכיוצא,** בודאי שעל כל אדם לעשות כלampus כדי לשמור את דיני השמיטה בהלהה. אולם לעניין קניית פירות משדות שנמכרו לגויים, לאחר וכבר נמכרו השדות, הרי שדין הפירות ככל פירות שגדלו בשדה של גוי. וכן הירקות אין בהם איסור ספיכים, אף אם זרעו אותם בשביעית, ואין חשש לקנות מהם.

הפירות מותרים אף למחמיירים

עוד יש להבהיר כי גם לדברי המתנגדים להיתר מכירת הקרקעות לגוי - עדין אין שום איסור לקנות את פירות העץ שגדלו בקרקעות אלו, כי הלא אפילו היהודי שלא מכיר את שדוño כלל ועובד באיסור בשמייטה, פירוטיו אינם נאסרים באכילה וכמובואר לעיל, כל שכן מי שמכר ועשה כהוראת רבים מגודלי הדורות, שפשוט שאין פירוטיו נאסרים. (הרמב"ם, החינוך, מהרי"י קורקס, ועוד. ועיין בית יוסף יורה דעה סוף סימן צ)

כמו כן, אין להם לחוש כאשר הם בוחנים בנסיבות של היתר המכירה, שאולי הם מסיעים בידיהם עבירה בכך שהם מוכרים דמי פירות שביעית. שהרי מובואר לעיל בדיוני איסור שחורה בפירות שביעית, שאסור לתת דמי פירות שביעית לעם הארץ, לאחר והכסף שמקבל עבור הפירות, הריוז קדושה שביעית, ועליו לקנות בו דברי מאכל בלבד ולא כלום בקדושה שביעית, והרי זה המכיר לא יעשה כן, ולא יקנה בכך זה מאכלים לאוכלם בקדושה שביעית. אולם כאן שהמכיר סומך על הפוסקים המתירים, אין לקונים לחוש בזה.

ביאור הדברים

כתב בשו"ת המב"ט: אף על פי שאנו אומרים שגם פירות של גויים, יש לנו קדושת

שביעית [לשיטתו שחלק על מרן הבית יוסף ועל רוב חכמי דורו, מבואר לעיל], מכל מקום בדקדוק יפה נראה שמותר למחמיר לחת פירות אלו למתרים, ולא יהושו על מה שהמתירים לא יأكلום בקדושת שביעית, אף על פי שהם ממצוים לדעתנו לאכול אותם בקדושת שביעית, משום שכיוון שהדבר להם היותר, שסומכים הם על הרבנים המוראים להם היותר בדין תורה, לא נדון אותם לדעתנו כנותן מכשול לפני העיר, בדבר הנראה לנו אסור ונזהרים ממנו, והם נראות להם היותר ואינן נזהרים. וראיה לזה ממשנה ביבמות וכו. ע"ב. וכל שכן בנידוניו שכיוון שהמהוכרים עושים כדי על פי הוראת הרבנים המתירים, אף אם לפי דעת הקונה אינו כן, אין זה חשש שאולי מכשיל את חברו שעשו שחורה בפירות שביעית או שמוסר דמי פירות שביעית לעם הארץ. (שו"ת יביע אומר חלק ט יורה דעה סימן כח אות ד)

וכتب הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך (שו"ת מנתת שלמה חלק א סימן מד): גם המוחמירים שאינם רוצחים לסמוך על היותר המכירה, מכל מקום לפי מה שנוהגים כהכרעת האחרונים להקל בדין משומר ונעבד [זהיינו, שדתו ששמרו עליהם בשבעית ולא הפיקרים כדין, ועבדו בהם באיסור] כיון שביעית בזמן זהה מדרבנן, וגם החזון איש כתוב שבדיעבד אין הפירות נאסרים ומותרים באכילה, לפיכך נראה שמותר גם למוחMRIים, لكنות מחנוננים שסומכים על היותר המכירה, ושוקלים ומודדים ועשויים שחורה בפירות שביעית של החקלאים שהשתמשו בהither המכירה, ואין הוליך מהם צורך לחושש ממשום לפני עיר או שהוא מוסר דמי שביעית לעם הארץ. שהרי גם המוחMRIים הללו אינם מחזיקים הדבר לאיסור ודאי, שהרי אינם נמנעים מלהשתמש בכלים של הנוהגים היותר לדברי המקילים בהither המכירה. הלך אין שום איסור רקנות פירות שביעית מהחנוננים ומוכרי ירקות הסומכים על היותר המכירה, שמאחר שכלל גדול בידינו (מסכת עבודה זרה ז ע"א) שבדברי סופרים הלך אחר המיקל, ושביעית בזמן זהה מדרבנן, אפילו אם יהיה האסור צוח ככרוכיא שהדבר אסור, והמתיר אינו אלא טועה, מכל מקום כיון שהמתיר גם הוא תלמיד חכם שהגיע להוראה, אף אם ישאל איש את האסור כיצד יניחו, מסתבר שעליו לומר על פי הכלל שכיוון שביעית בזמן זהה מדרבנן, הלך אחר המיקל. ואין לחוש רקנותם מן הנוהגים היותר בדבר. עכ"ד. (שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה סימן מב אות ז תרין)

כתב הגאון רבי ישראל זאב מינצברג [ראב"ד בד"ץ קהל חסידים בירושלים לפני 57 שנה] בספרו פירות שביעית (סימן ט): הגודלים שהתנגדו למכירה נחלקו לשתי סיעות, סיעה אחת הייתה דעתם שאין מועילה כלל המכירה, והם בטלים במיעוטם נגד גאנוני הספרדים הקודמים, ואחריהם החזיקו גדולים שבדורנו. סיעה אחרת מהגדולים התנגדו רק לעשיית המכירה, אבל לא אמרו שהמכירה בטלה, וממילא אם נעשית המכירה על פי המתירים, הפירות הללו דין כפירות של גויים, ואין עליהם קדושת שביעית אפילו למתנגדים למכירה. ואין לאיסור הפירות אף שורעים בעצם וכו. ומכיון שהחקלאים עשו זאת על פי הוראת חכם, הפירות מותרים ואני בהם משום איסור ספיקים, שלא גרו על ספיקים אלא משום עובי עבירה, וכיון שהחקלאים הללו עושים על פי הוראת חכם, אין כאן עבירה ואין לאיסור. עכ"ד. (שו"ת יביע אומר חלק י יורה דעה סימן מב אות ט)

כתב הגאון רבינו משה פינשטיין (שו"ת אגרות משה חלק א אורח חיים סימן קפז): אטרוגים שנשלחו מארץ ישראל לחוץ לארץ בסוף שנת השמיטה, מאות פרדסנים שעשו על פי היתר המכירה של הרבנות הראשית בארץ ישראל, ורב אחד מחוץ לארץ אסר אותם מפני שהוא מתנגד להיתר המכירה, ולדעתו יש בזה ממשום איסור שחורה בפיירות שביעית. השיב הרב: אין לחוש לדבריו האoser, וכי יכולם לכתילה לצאת ידי חובת המצווה באטרוגים אלו, כי פשוט שמכיוון שיש להם עוזרים על פי הוראת בית דין של הרבנות הראשית, אין בזה איסור כלל, כי בודאי העולה על פי הוראת בית דין, אין עליו שום חטא. שאפילו אם תמצא לומר שאין הלכה כמותם, כל זמנו שלא עמדו כל חכמי הדור למנין, ונפסק שלא בימותם, העולה כמותם יש לו על מה שיש מזוקן, ואין לו שום חטא. וכמו שבמקומו של רבי יוסי הגלילי לא חטא כלל במא שהתיר להם בשער עוף בחלב, וכן במקומו של רבי אליעזר הנגדל שהיה כורתים עצים לעשיות פחמים לעשיות סכך למול בשבת, אף שהאמת להלכה הוא באיסור סקילה. וכך גם בנידונו, לא שיקך כאן כס, ולא סיוע בידי עברי עבירה כלל. ע"ב.

וכتب הגאון רבינו עובדיה הדאית בשוו"ת ישכיל עבדי, פשט המנהג להתריך לקנות פירות וירקות מן החקלאים שהקילו על ידי היתר המכירה, והמחמיריהם בזה ואינם סומכים על היתר המכירה, אינם אלא מיועטה דמיועטה, ורוב ככל ישראל סומכים בשופי על היתר המכירה של הרבנות הראשית, והנה להם לישראל, כי אין להרהר אחר המכירה של הרבנות הראשית, ולפעמים המחרmirים בזה יוצאים שכרים בהפסדים וכו'. וכך כתבו מהרי"י קולון ועוד רבים, שהדבר פשוט שאין ראוי לקרוא מנהג אלא אחורי רוב תושבי העיר, ולא מה שנагו המיעוט מן התושבים. וככתוב השדי חמד, בכל דבר שיש בו מחלוקת הפוסקים, אין לך הכרעה גדולה מן המנהג, והואו ללבת אחריו, אפילו במקומות שאין המנהג ברור (יב"א ח"י י"ד סימן מג אות ג). וכן כתוב מרן החיד"א: לכל הדעות, אין להורות ברבים להחמיר בדבר שפטש המנהג להקל ופסקו כן הפסיקים בתשובותיהם, ובמקומות שעבלי 'תשובה' עומדים אין צדיקים גמורים יכולם להחמיר לרבים. ע"ב.

עוד כתב הגאון רבינו עובדיה הדאית: אטרוגי ארץ ישראל אשר מוציאים אותם לחוץ לארץ לשchorה, אחר התקנה שתיקנו גאנוי ארץ ישראל להפקיע קדושת שביעית על ידי מכירתה הקрукעת בהסתמכם על הפסיקים ששביעית בזמנן זהה מדרבנן, ולדעת כמה פוסקים אין שביעית נוהגת בזמן זהה אלא ממידת חסידות, ממילא מותר להוציא את אטרוגים לחוץ לארץ ומוטרים בשchorה, שהרי אפשרו בחמץ דאוריתא סומכים על המכירה לגוי, וכל שכן בשביעית בזמן זהה שהוא מדרבנן. (יב"א ח"י י"ד סימן מב אות י)

כתב מרן הראשון לציוו רבני עובדיה יוסף צוק"ל בספריו חזון עובדיה (חנוכה עמוד פ), והוא לשונו: "פרדסים של ישראל שנעשו מהם שמן זית, ונמכרו על ידי הרבנות הראשית לdoi, דין כשם זית שגדלו בקרקע של גוים, [ומותר להדליק בהם נר חנוכה ללא חשש, אף שאסור להשתמש לאורם, ואין בזה חשש של הפסד בשמן של שביעית]. וכך הארכתי בשוו"ת יביע אומר חלק י' (ומסימנו לו עד סימן מט לבסס ולהזק את היתר המכירה שהוא כדת, ושאין לחוש בזה לדברי החולקים". עכ"ל.

אין קדושת שביעית בפירות של גויים

הकונה פירות מקרקע שנמכרה לגוי, אין הפירות קדושים בקדושת שביעית כלל. ואף בני אשכנו, אינם רשאים להחמיר ולנהוג קדושת שביעית בפירות של גויים, שכבר לפני כ-450 שנה התאספו מרן רבנו יוסף קארו וכל חכמי עיר הקודש צפת, וגזרו נידוי וחרם על מי שישמור דיני שביעית בפירות שגדלו בקרקע של גוי. ויש בזה גם חשש איסור ממשום "לא תתגוזזו", שורשו חז"ל (משמעותו יי"ב: לא תעשו אגודות אגודות).

כבר הובא לעיל (עמ' 11) שגם כתוב מרן רבינו יוסף קארו בספרו כסוף משנה ובס"ת אבכת רוכל, שקבע כל חכמי העיר צפת ומכללים הרדב"ז והגאון רבי ישראל די קורייאל, ועיינו בדברי המהמירים, וראו שאין בהם ממש, והכריזו בתתי ננסיות על זה בגין נידוי וחרם. וכן מבואר במחersh"ס, רבינו בצלאל אשכנזי ועוד. ש"ת יביע אומר חלק יי'ורה דעה סימן מב. תרלו)

וכتب מרן הראשון לציוון זצוק"ל (ש"ת יביע אומר חלק ג יי'ורה דעה סימן יט אות ו): לא רק לבני ספרד שהחולכים תמיד אחר הוראות מרן ז"ל, אין לנוהג קדושת שביעית בפירות שגדלו בשדה של גויים, אלא אף לבני אשכנו אין להחמיר בזה, כי הוואיל וגם הם נהגו בזה דעתן מרן, וכמו שכתבו בספר פאת השלחן ועוד, אם יבואו לשנות, הרי יש בזה ממש איסור "לא תתגוזזו". וכן כתוב הגאון מהר"ס גימפל ששאל להגאון מה"דר שמואל סלאנט ז"ל על זה, ופסק שאין לנוהג בהם קדושת שביעית, וככתב שאין מי שחווש לדעתה המחייבת בזה כלל. וכן פסקו בש"ת בכורין שלמה ראנעכטיא, הגאון רבי יהושע מקוטנא, הגאון רבי יצחק אלחנן ונגוניס רבים אשר אתו, והגאון רבי אברהם יצחק קוק ועוד. עכ"ז.

נאמנויות המוכר

מוכר שאמר שהפירות והירקות שבחנותו הם משודות שנמכרו לגוי על ידי הרבענות הראשית, אפשר לסמוך על דבריו, ואין צריך לנוהג קדושת שביעית בפירות, וכן
כון אין לחוש מאיסור שחורה בפירות, או איסור ספיקים בירקות.

הטעם לזה, כיון שהוא מוחלט [90-95%] של החקלאים משתמשים בהיתר המכירה, וגם ישנה חזקה שאדם לא עוזב את דרך ההיתר שלפני ובוחר דוקא בדרך האיסור, ולמה לחקלאי לא להשתמש בדרך ההיתר של המכירה, ולעבדו דוקא באיסור. ואם כן מון הסתם הפירות הללו הם מהרוב שהוא היתר גמור. גם למה לבעל החנות לקנות מאותם מעיוט שדות של יהודים שלא מכרו לגויים, כאשר יש לו פירות בשפע משודות שנמכרו לגויים בחברת תנובה וכיוצא בהם. וגם יש כאן ספק ספיקא, שמא הפירות משודות של היתר המכירה, ושמא משודות של גויים. והרי כיש ספק ספיקא, להלכה לא חייבים אפילו לברר את המ齊יאות. וכל שכן שבשביעית בזמן זה מדרבנן,DOI בטפק אחד. וכך, אם המוכר ירא שמים, אז פשוט שהוא נאמן, ככל עד אחד שנאמנו באיסורים. (ש"ת יביע אומר חלק יי'ורה דעה סימן מד)

שודות של ישמעאלים או היתר המכירה

כבר הודיע מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בשיעוריו ברבים, שאף

אתם שורצים דוקא שלא לknות מפירות וירקות של היתר המכירה, ליבי נוקפי על זאת, כאשר הם קונים מחניות המבאים משודות של השימושאים הללו שונים ישראל, צמאי דם, והיאך נתנו להם את כספנו ונעשה אותן. והrushim הללו קונים בכספי נשק וכלי מלכמת נגד עם ישראל. וכן שמעתי מהגאון הראשון לציוון הרב מר讚ci אליהו זצ"ל.

וזו לשון מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל משער שמסדר בשנת השמיטה (ה'תשס"ג): אף על פי שליבי נוקפי גם בדבר זה, אתם יודעים שהוגויים בארץ ישראל כולם רשותם, כולם רוצחים, כולם ארורים, אסור לתת אימונו באח... ואלה העביבים אתם רוצחים לknות מהם פירות ולתת להם בסוף, ובכספי הזה הם קונים נשק, "חרבם תבוא לבם וקשתותם תשברנה", אתם מסיעים בידי עברי עבירה חס ושלום. זה נס שאנחנו מתירים ברוך ה' לknות מתנובה, אילו לא היו הרבניים האמתיים מתירים לknות מתנובה, כמו היו העביבים מייקרים את המחיר שבעתיהם. היום ברוך ה' גם החרדים יודעים את האמת, יודעים שמותר לknות מתנובה, אני קונה מיהודי, למה שאני אקנה מכך גוי רשות מרושע. עד כאן לשון מרן זצ"ל, מבואת להלן כל לשונו הטהורה בשלימות.

ב"ה

לכבוד הרב נפתלי ב"ר שלמה גולדשטיינט שליט"א

שלום וברכה

קיבلتني מכתבך מיום יג אלול. והנני להבהיר: כי אכן המחייב לknות פירות של גויים בשנת השמיטה, תע"ב. אולם במה דברים אמרוים שכוננים במחير רגיל, כמו שאנו קונים מהם בכל יתר השנים, אולם **בשנת מפקיעים שערים**, ומוציאים את מצות השמיטה להתעשר מממון ישראל החדים לדבר ה', ואשר ברובם אברכי כוללים דרכו בהו **טפלי [המטופלים בילדיס]**, ומשכורותם צנואה ומצוצתת, לפ"ד יש לגדור גדר שלא להחייב בכחאי גוונא. כמו שאמרו [בסוכה לד ע"ב] שאמר שמואל להנחו דמצוניASA [למוכרי החדים] אשוו זבינייכו [מכרו בשווה ולא תعلו את מחירם], ואי לא, דרישנא קר' טרפון דאמר אפילו שלשותן קטומים. ובתוספות שם, והוא דלא דרש כן באמתו משום הידור מצוה. עי"ש. נמצא שההידור נדחה מפני הפקעת שערים. ועיין במוגילה זע"ב על מפקיעי שערים. וכל שכן לגבי גויים ובשעת מלכמת כמו בזמן הזה שכולם חזודים למתן סיוע למוחבים וכו'. ואלמלא מורהה של מלכות, כמו שאמרו ב מגילה ו. אל תtan ה' מאוי רשות זמו אל תפק. וכל מחשבותיהם לרע עליינו. וכן כתבו האחرونנים שאם הגויים מייקרים שער הדגים שקונים לכבוד שבת, נכון לתקן שלא לknות מהם דגים. וראיה ממתני ספ"ק דכריתות. ע' צמה צדק היישן סי' כ"ח ובשאר האחرونנים. ויישנו עוד ראיות ואcum"ל.

הנני מאמין לכתח"ר שיעלה מעלה בתורה וביראת ה' טהורה לנאו ולתפארת. ויזכה לכתיבה וחתימה טוב וכל טוב סלה.

לכבוד רב עובדיה יוסף

וכتب הנגאון רבינו עובדיה הדאיה ז"ל (ושו"ת ישכיל עבדי חלק ח יורה דעה סימן כה אות ז): והנה לפי הנשמע שאלת המחייבים שלא לאכול בשנת השמיטה רק מפירות נקרים, ישנים הרבה רמאויות בנקרים מוכרי הפירות, שהרבה גוים שודותיהם על יד שדה ישראל שלא נמכרה ברבענות, בזמן שאין לו עוד פירות למכור משדהו, הוא הולך וקונה פירות מישראל שכינו ומוכר אותם לאלה בעלי החנויות שומריו השביעית, ובאים אלה משומרי שביעית וקונים מהם על סמק שהוא מוחזק למכור רק מפירות גויים, והמוכר הזה לא יודע שהגויים מרמים אותו, באמרם שזה מפירות שדה שלהם. והרי אלו שחייבים על עצמם לאכול רק מפירות הגוים יצא שכרם בהפסדים, שלמענה אוכלים מפירות שביעית ממש שלא נמכרו ברבענות. ולכן הרבה מהיראים מטעם זה, לא סומכים לקנות מחנויות שומריו שביעית, פן יבואו לידי מכשול לאכול מפירות שביעית ממש שלא נעשה בהם תיקון מכירה, וסומכים סמיכה חזקה וטובה על המכירה כפי שתיקנו רבני הדור בדורות הקודמים, והנח להם לישראל שלא להרהר אחרי המכירה ושלא לפrox מן הציבור, שרוב הכל סומכים על הפסיקם שהנהיגו ענין המכירה בשופי, וה' לא יביאנו לידי מכשול עווון. עכ"ל.

[וכتب הגאון הרב מאיר מאוז שלייט"א (ירחו אור תורה אב תשע"ד, עמוד התשחו): ושמעתינו בשם מר. מ.ט. מישוב אחד בדורות שסומכים על היתר המכירה, וננה אליו אחד מסוחרי השמיטה בבני ברק שישוק לו הרבה יركות בזול, והוא ימכרם בתור יכול נוכרי בהשגתת "המשגיחים". וסירב לעשותות סחרה על גבם של אברכים עניים. והחייתן אל ליבו כמה מרימות ותחבולות עושים בשמיטה.]

מחמת הטענה הנזכרת לעיל, שלא ניתן את כספנו לישמעאים שונים ישראל, ישנים ש מביאים פירות של גוים מחוץ הארץ, אך גם בזאת דעת מרן הראשון לציוון רבני עובדיה יוסף זצ"ל, שודקה אם הטיב של פירות הגוים הוא אותו טיב כפירות היתר המכירה, ושניהם אותו מחיר, ואין בזאת טרחה יתרה, אז רשאי לנקוט ממש גוים מחוץ הארץ, אבל אם אין אותו טיב, או שהפירות עולמים יקר יותר, או שיש בזאת טרחה יתרה, אמר מרן בלשון זו: "אין בזאת לא חומרא ולא חסידות לנקוט ממש גוים". ולהלן מובאת הלשון כולה של מרן זצ"ל.

סיווע לעושי מצוה

בשנת השמיטה כשבבר גדל פירות האילן, טוב ונכון מאד לנקוט מחנויות שמכוריהם "אוצר בית דין", שהם פירות מדודות של קלאלים יראי שמיים גיבורים שעשו מסירות נפש לשמר את השמיטה בחלכתה, והפכו את שודותיהם, ועבדו רק את העבודות המותרות בשמיטה, כדי לחזק את ידיהם.

שלא יצא שכמו בהפסדו

ה גם שחייבים מאוד לנקוט מחנויות הנ"ל, ולהיות שותף לעושי מצוה, אך כל זה

בתנאי שהקונה ובני ביתו יודעים את פרטי ההלכות הנוגעים בפיירות אלו הקדושים בקדושת שביעית, אך אם אינם יודעים היאך להיזהר בהם, נמצא שמכשיל את עצמו ואת בניו ביתהו, יצא שכרו בהפסדו, שהרי פרטי ההלכה רבים הם עד מאו. וכן השיב לי מרן הראשו לציוו הגאון רבנו יצחק יוסף שליט"א.

"אוצר בית דין"

כבר ביארנו לעיל (עמ"ד 188), שחנות המוכרת פיירות משודות של שומרי השמיטה [אוצר בית דין] במחיר גבוהה, מאחר ונראה שאין זה עברו הוצאה הטרחה בלבד, אלא לוקחים תשלום גם עבור פיירות השבעית, לא يكنה מהן, כי יש כאן חשש אישור סחורה בפיירות שביעית, ועל כן يكنה מחנות של היתר המכירה. שוו"ת ישכיל עבדי, וכן הוו החזו איש, מרן הראש"ל ובנו עובדיה יוסף והגר"ש אלישיב זצ"ל. תלגא

להלן מכתב שהשיב הגאון רבינו עובדיה הדאייה לגאון רבינו וחמים חי חוויתה הכהן על שאלתו בנוגע קניית הפירות בשנת השמיטה והובא בספר נפש חיה לרבי רפאל כדיר צבאן זצ"ל חלק א' מערכת שאות כ, וזה לשונו: בנוגע לשימוש בפיירות השמיטה, אני סומך על המכירה, מכיוון שאני רואה כי אלה שאינם מוכרים, הם עושים סחורה בהם, ואומרים שאין זו אלא בעד הוצאות הובלה וכדומה, אין לי אמון בהם, שallow שאינם מוכרים לגו, הרי כל הפירות יש בהם קדושת שביעית ממש, ואיסור הסחורה בהם יותר חמור מאשר שמדוברים כל השdotot לגו, זו דעתך, וכבוד תורתך יעשה כפי ראות עיניו. ע"ב. ובאמת שכן נהג בעצמו הגאון רבינו וחמים חייתה הכהן זצ"ל, וכן היה מורה לאחרים, כמבואר בשוו"ת יביע אומר חלק י' יורה דעתה סימנו מג אות ג, ובספר ילקוט כהונה יורה דעתה עמוד שכ).

גם הגאון הרב מאיר מאוזו שליט"א וירחו אור תורה אב תשע"ד אחר שהאריך בראיות שה Kapoorו חז"ל שלא להפקיע מחזרים, כתוב: ומעתה מה נאמר ומה נדבר, במא שקורה בערים חרדיות שלנו בשנת השמיטה, שאוthon יركות עצמן שהיו בחנות בערב ראש השנה במחير 3 ש' לק"ג, נמכרים ביום צום גדריה במחיר 12 ש'. והם לא סוג א' ולא סוג ב' ולא סוג ג' אלא סוג ד', ומעלים מחירותם פי ארבעה! בטענה זו שנת שמיטה, והם עושים היפך מכוונות התורה, שהتورה אמרה: "והשביעית תשמנתה ונטשתה ואכלו אביוונך עמד", והם אוכלים את האבירונים, משוד עניים מאנקת אבירונים. התורה אמרה "עש שנים תזרע שדך וג' ובשנה השבעית שבת שבתוון יהיה הארץ", והם עושים להיפך: כל השניים יושבים בטלים, ועיקר הספרות והמסחר בשנת השמיטה. שכר המשגיחים והספרדים והמכרים עולה כפליים ממחיר הפרי עצמו, עושים אוצר בית דין כדת, אבל שכר הארץ עולה פי כמה משכר הפרי, [כמו שמספרים על אחד שנאבד חמورو ונדר שם ימצאו ימכוו אותו בחמשה דולר. לבסוף מצאו והכריז: "החמור בחמשה דולר והאוכף ב-1,000 דולר, ואני מוכר רק שניים ביחיד"], האם לזה כיון החזו איש זצ"ל כשרצה להחuire את מצוות השמיטה? סiffer אחד ממפקחי השמיטה שעינוי ראו ולא זר: סוחר מגוף שמיטה אחד, מציע מחיר כפול ומכופל לסוחר גוי שקטף יركות עבור גופו כשרות אחד, כדי שתיתנסם לו. וזה מה שגרם להשתוללות המחרירים.

ודבר זה חזר על עצמו כמעט מדי יום, שהלכו סוחרי שמייטה עם מזומנים בכיסיהם, ושילמו לעربים כפל כפלים, ביודען שהצרוך ישלם זאת על כורחו שלא בטובתו. גם אוצר בית דין כמו בין הוא מופקע, זולתי מכמה אוצרות בית דין שמחיר מץ העניבים היה סביר. ע"כ.

"זהאמת והשלום אהבו"

ה גם שהוחרר לעיל שאין שום חשש לנקוט מחניות של היתר המכירה לכתילה, בכל זאת אדם שלא רוצה לאכול מהיתר המכירה והתארח אצל חברו שאוכל מהיתר המכירה, רשאי המארח להגיש לאורה מפירות עץ של היתר המכירה, אבל לא רשאי להגיש לו מירקות של היתר המכירה, שכןו שהאורח חושש לזה לעצמו לאיסור טפחים, נמצא שאתה מכשילו לפי הנגתו.

במסכת יבמות יד ע"ב) אמרו לעניין המחלקות שבין בית שמאי לבית הלל, אף על פי שהללו אוסרים והללו מתירים, הללו פוסלים והללו מכシリים, לא נמנעו בית שמאי ליקח לנישואין מבית הלל, ולא נמנעו בית הלל ליקח מבית שמאי, לפי שהיו מודיעים אותן שדבר זה אסור לדעתם והם פורשים מןנו. למדך שחיבת וריעות נהוגים זה זהה, לקיים מה שנאמר זכרה ח' יט: "זהאמת והשלום אהבו". וכיוצא בזה אמרו במסכת חולין וקיא ע"ב) במחלקות רב ושמואל בדיון נتون טעם בר נتون טעם של היתר" וכמבואר מושג זה בחוברת "שרות המטבח בהלכה ובגודה", שלදעת רב אסורה, ולדעת שמואל מותר, ורב התארח בביתו של שמואל, ואמר רב, חס לו לשماואל שיאכלי ני דבר האסור לדעתך. וככתב המאירי, כל שניים חולקים באיזה דבר, אחד אסור ואחד מתיר, אסור למי שמתיר להעלים את הדבר מהאסור ולתת לו מדבר האסור לדעתו, אלא צריך שידייעו שדבר זה אסור לפי שיטתו. לפיכך כל שלא הודיעו כלום, מותר לאסור להתארח אצל המתיר ולשםוק עליו. ע"כ.

ובאמת שלא רק בדבר שהאסור חושב שאסור כן מז הדין, אלא אף בדבר המותר ורק אותו אדם הניגע לעצמו להחמיר חומרא בעלמא, כמו שכתב האור זרוע, אדם שאסר על עצמו דבר המותר, ואחרים יודעים שהחמיר לאוסרו על עצמוו, רשאי להתארח אצל אחרים, ואין לו לחושש שהוא יאכלו מהדבר שאסר לעצמו. וכן כתוב רבינו מאיר המיעלי בספר המאורות: דבר שמקצת ממנו הקלה נהוגים בו אסור, ומকצתם נהוגים בו היהר, רשאי הנהוג בו אסור לסמוך על הנהוג בו היהר, ואסור לו שנוהג היהר להטעותו ולהכשילו, כיון שעל כל פנים הוא נהוג בו איסור. וכן כתוב המרכדי, והביאו מרן הבית יוסף בבדוק הבית יורה דעה סוף סימן רבב, וכן פסק הרמ"א יורה דעה סימן קיט ס"ז).

על כן, הנהוג להחמיר על עצמו בלבד כדי החזון איש שאינו סומך על היתר המכירה כשנעשה על ידי שליח כנ"ל, אף שהמארח עושה הילכה ללא שום חשש כדעת פוסקים רבים ועכומים מודולי הדורות וכמבואר לעיל, אסור לו להטעות ולהכשיל את האורת המהמairy, אלא חייב להודיעו, כיון שלדעתו יש חשש באכילת הירקות משום איסור טפחים. ומכל מקום מהפירוט בודאי שרשי להגיש לו ללא שום חשש, כפי שבארנו לעיל שאף המתנגדים להיתר המכירה, מודים שאין חשש באכילת הפירות, כי אפילו בשדה של יהודי שלא מכר אותה כלל, ועובד בה באיסור גמור, לא נאסרו הפירות באכילה אפילו דעת החזון איש. שו"ת יהוה דעת חלק ד סימן נג

כלים הבלתי ראויים

גם מי שאינו רוצה לאכול מירקות של היתר המכירה, פשוט וברור שרשאי לאכול התבשילים שהתבשלו בכלים שבישלו בהם יركות של היתר המכירה.

כתב בש"ת הרדב"ז חלק ח סימן קט: אין ראוי לחוש לחשות רוחקות ולעשות עליהם מעשה ולהבדל מכלים של אחרים, שהוא גורם למחלה קשה ומוליך טינה ושנאה לבבות, וכבר אתה זוכר מה שאירע לנו עם החכמים אשר נבדלו מלאكل אצל העולים ולא היו משתמשים בכליהם, ודי לנו לאסור علينا מה שהוא אסור מן הדין. עי"ש.

כתב הגאון הרב מאיר מאוזז שליט"א וירחו אור תורה אב תשע"ד: אין מובן כלל מה שיש פרסמו שהכלים של מתיר המכירה הם בלועים מאיסור, כמו כלים הבלתי ראויים מבשר עוֹף בחלב. ואין הנדון דומה לראיה... ועוד שבשר עוֹף בחלב כבר נפסקה הלכה לאסורה, מה שאין כן כאן שלא נפסקה הלכה, ואדרבה רבו המתירים על האוסרים. ואם כבר, יותר היה להם להעיר על האוכלנים בש"ר "CSR" שאיןו חלק, שכליים בלועים מאיסור וצריכים הנעלם, כמו שכתב מrown וירוה דעה סימן טל סעיף י' שכלי הנוהגים למען בסিירות כאילו מאכלים טרייפות לישראל. והם דברי הרשב"א, רבנו ירוחם, הרשב"ץ, ארחות חיים וכל בו ועוד. ואם יאמרו, אלו סומכים על דברי הרמ"א שנางו במדיניות אלו למשמש בסিירות ולמעך, הנה מלבד שהרמ"א עצמו כתוב שהיא קולה גודלה וצורך להיזהר לمعך בנחתת וכו', והשל"ה וחכמתו אדם זההו שלא לאכול בשער הנקשר במיעוץ ומשימוש, וכתבו שבארץ ישראל קופים לאשכנזים לנוהוג כמו הספרדים. וכן ראייתי לגאון בעל תפארת ישראל, שמנה כמה דברים שיש לתמוה שהותרו בזה הזמן ובвиיהם סিירות הריאה. אולם מלבד כל זאת, הנה הרמ"א שהתר למעך בסিירות, הוא עצמו סומך בעניין פרזובול על שיטת הרז"ה שאין שמייטה נוהגת בזמן זה אף מדורבונו, ואם כן הוא הדין לשימוש קרקעות, שאי אפשר לקבל דברי הרז"ה לחצאיו. ואם שיש לכם לשער שאיןו חלק, לדעתם מrown ורוב הפסוקים הוא טריפה שכן שמייטה תחילה. וכתבו הפסוקים לגבי חלב הדבוק לכיס שבני רינו רינו מתיירים שלא כדי, שאין לאסור כליהם הויאל ונוהgo בו היתר. עי"ש.

గודל כבוד הבריות

מי שאינו אוכל מירקות של היתר המכירה, והתוארה בבית חברו והגישו לפניו מירקות אלו, ויש חשש שם האורה לא יאכל, בעל הבית יפגע, יאכל האורה [ואין צרך התורה], כי אין היתר לפגוע באדם בשביב הנגdot חומרה וחסידות. ובעוונות הרבים, כמה שנאה ומחלוקת נגרמו עקב הנגdot כאלו שנעשו ללא שימת לב ומחשבה תחיללה. עי"ו ש"ת יביע אומר חלק הירוה דעה סימן ג' וחלק הירוה דעה סימן כ' הליקות עולם חלק ח עמוד נט. תרכח

בגמרה וביצה יא ע"ב, חגיגה כו ע"א, נודה לד ע"א) אמרו, נאמנים עמי הארץ בשעת הרגל [החג] אפילו על הקודש ועל התטרומה, שנאמר ושובטים כ אי: "וַיִּאָסֶף כֵּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרָה, בְּאִישׁ אֶחָד

חבירם", הכתוב עשוון כולם חבירים [כמו תלמידי חכמים שהם טהורים ונאמנים]. ובאר רשי", כדי שלא לבישם. וכתב המהר"ץ חייט (נודה שם) בשם הרמב"ס במורה נבוכים: הנה מטרת החכמים לשמחה ולקיבוץ שיש בהם הנאה הצריכה לבני אדם, ויש מהם תועלת בענוון האהבה שצרכיה שתהייה בין בני אדם בקבוצים המודניים. ומתעלמת ידועה למה שיגען לאדם תועלת מן הקיבוץ ההוא והתחדשות התורה, ואהבת בני אדם וחיבורם אלו לאלו. והיינו שנעוודו הימים הללו לקרב את לבבות אחינו אלו לאלו, ולהרבות אהווה ודריות בקהל ישראל. ואם אין כל ישראל נאמנים אלו לאלו בענייני טהרות, ואני יכולם לאכול ביחד, הדבר מביא לידי שנאנה ופירוד הלביבות משומס כך ביטלו חכמים את טומאת עמי הארץ ברוגלים, כדי שיוכלו כל ישראל, חבר ועם הארץ לאכול יחד, ולשבט בסעודות מרעים ולקrab את הלבבות אלו לאלו, ע"ש, וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין קג סע"ב): "גדולה לגימה שמקרבת את הרוחקים, ומעלמת עניינים מושרעה שכינה על נבייאי הבעל". ואולם ההיפוך הגדול הוא הפירוד, בהמה שאדם מונע עצמו מלأكل אצל ישראל חבירו, ובפרט עת רעה שאינו נאמן אכלו על המערשות ועל הטהרות, ולא לחינם אמר רביע עקיבא (פסחים מט ע"ב) "כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתו לי תלמיד חכם ואנסכנו כחמור". ועל כן עיקר הסיבה לעליות הרגל היא כדי לחבר את לבבות ישראל זה זה, אבל עדין לא הושגה המטרה אם לא יהיו נאמנים זה זה לטהרות, וראו חז"ל עצות מרחוק להשבית המונע שלא יבוא השטן לרקד ביןיהם בימים קדושים אלו, לגורום שנאה ופירוד לבבות, ועשה את כל ישראל חברים בעת הרגל, ואף עמי הארץ נאמנים על יינס ועל שמנם, ומפני זה הרשו עם הארץ לחבר לאכול יחד לחם, ולהיות יחד בסעודות מרעים, ועל זה תגדל האהבה ויתחברו הלבבות זה זה. עכ"ד מהר"ץ חייט. ועיין בתוספות פשחים קיג ע"ב ד"ה שראה. ודוו"ק. ועיין עוד דברים נמרצים בספר עלי תמר (על היירושלמי דמאי פרק ד הלכה ב).

החרמות ב联系方式, והקלות באיסור "כל אלמנה ויתום לא תענו"

מעשה בchromosoma שהוזמנו לסעודת "שבע ברכות" שאירגנה אשה אלמנה בביתה לכבוד חתן וכלה, בטעונה הגישה בעלת הבית עוף ושאר מאכלים, אך הבוחרות לא אכלו את העוף, מכיוון שלא היה בהקשר לשם היו רגילים בו. בעלת הבית הצטערה על כך, אך לא הייתה בידיה לשנות את דעתם. למחמת שהגיעה הבוחרות לישיבה אצל רבעם גאון עוזני רבנו בן ציוןABA שאל זצ"ל, סיפרו לו בהתפארות את הנעשה ממש, היאך התגברו על תאונותם ולא אכלו את העוף, אמר להם הרב בצעיר רב: אמן החזרות联系方式, אבל הקלותם ללא תשעה מון התורה, שאמרה (שותות כב כא): "כל אלמנה ויתום לא תענו". וכן סיפר לי הגאון הרב זמיר כהן שליט"א בשם בחור שנכח שם

למה נהרגו לבוב שמונים וחמשה כהנית?

ועתה, שמענה אתה דע לך, כי הנה בענוון לבוב עיר הכהנים שהתגלל הדבר שנחרגו בה שמונים וחמשה כהנים ונחרבה העיר כולה, כמו שנאמר בנבואה שמואל (א כב): "זיאמר המלך לדוד, סב אפתה ופגע בכהנים, ויסב דואג האדמי ויפגע הוא בכהנים", וימת ביום ההוא שמנים וחמשה איש נשא אפוד בד. ואת נב עיר הכהנים הפה לפוי קרב, מאיש ועד אשה, מעיל ועד יונק, ושור וחמור ושה, לפוי קרב". ואמרו חז"ל מפני מה ארע כך לבוב עיר הכהנים? מפני שאלמנה אחת מהם ילדה בן, והלכו אנשי העיר ביום השmini ומלו את הבנו, ולאחר מכן כל אחד הלך לו לביתו, ולא ישבו לסעודת מצוה, וצעקה האלמנה אל השם יתברך על צערה בדבר הזה, ונגזר עליהם שיחרגו

শמוֹנִים וְחַמּוֹשָׁה כְּהַנִּים כְּמַנֵּן מִילָּה. השם יְצִילָנוּ (הובא בשוי' המקוצר של הג"י רצאבי ח'ה סי' קנט הערכה נד) בשם הר"ש מנצורה ומחמי תימן לפני כ-200 שנה בשם הרד'ק).

אייזו הרגשה רעה הם הרגישו אחר טרחו כל כך

מעשה במשפחה של אנשים יראי שמים שהזמיןו לביתם זוג צער לסעודה שבת בבורק, המשפחה טרחה להכין "חמין" משובח עם מינונים מינאים שונים של חלקיק בשאר משובחים לקרות بواسל האורחים היקרים. והנה לאחר הקידוש שואל האורה את בעל הבית, אייזה הקשר הבשר שבחמיין? ענה לו בעל הבית: הקשר פלוני. אמר לו האורה: אני מצטער, לא נוכל לאכול מהחמיין, כי אנחנו לא אוכלים הקשר זה, נסתפק באכילת חלה וسلطים. מיותר לומר אייזו הרגשה רעה הרגישו בעל הבית ואשתו לאחר שככל כך טרחו לכבודם, וזה "התודה רביה" שלהם.

אין ספק שהאורה הנ"ל לא חשב קודם לנו על מעשיינו. אילו היה מתבונן, היה אוכל ממשה שהביאו לנו, בלי דברים מיותרם, אך בפזיותו החמיר לדעתו בכשרות, ונכשל בעבירות שבין אדם לחברו, שאין יום היכפורים מכפר עד שיפיס את חברו.

ויזעך זעקה גדוֹלה וּמֶרְהָה, וַיַּכְעַס כֻּעַס גָדוֹל, וַנְהַפְכֵה כָּל אוֹירַת הַשְׁבָת

שוב מעשה במשפחה שאט החלה להתחזק בשמרות תורה ומצוות, והזמיןו לשבת את בנים וכלהם החדשה שכבר חזרו בתשובה ומקפידים על המצוות קלה כבכומרה. בגמר הסעודה סיירה האם שהשבוע היא קנתה מיקסר גדול ומשוכלל, ועתה היא תביא את העוגה הראשונה שהכינה בו לכבוד כתמה החדש. הגישה האם את חתיכות העוגה על צלחות יפות, אך לא איוותה נפשם של בני הזוג לאכול. לתודהמת האם, מפני מה אינם אוכלים את העוגה?! ענה לה בה: מאחר והמיكسر לא הוטבל במקווה, היאך נאכל את העוגה?! בשמוֹעַ האב את דבריו של בנו, ויזעך זעקה גדוֹלה וּמֶרְהָה, ויכעס כעַס גָדוֹל וַיַּזְוַף בְּבָנוֹ עַל הַנְּגָטוֹ זֶה. ומאז' נהפכה כל אוירת השבת לבלי עימה.

כמו חבל שהבן לא למד הלכות טבילת כלים, שם מבואר שאמנם אסור להשתמש בכלים שאיןו טבול, אבל אוכל שהוכן בכלים שאיןו טבול, איןנו נאסר באכילה. ומהמית חוסר ידיעה, נכשל גם באקי קיומ המצווה החמורה שבתורה - מצוות "כיבוד אב ואם". [זעינו בחוברת "ஸורות המטבח" הלכות טבילה כלים אם בכלל כללי חייבות בטבילה או לא]

מל הנ"ל, ישמע חכם וויסוף לך, שפעמים נראה לו שהוא מחמיר ומהדר, אך אין יודע שהוא את דמו של חברו, ופוגע בו, ועובד על כמה וכמה איסורים מן התורה.

איש אמו ואביו תיראו. ומורה רבך במוֹרָא שְׁמִים

מי שאיןו אוכל מירקות של היתר המכירה, ובא אצל הוורי או אצל רבו או אצל תלמיד חכם אחר, והביאו לפניו מירקות אלו, עליו לאכול ללא חשש כלל ועיקר, ולא שום התרה לנ"ל. וכן שמעתי ממירן מלכא הראשון לציוו רבנו עובדי יוסף זצוק'ן)

מן הראשון לציון הגאון רבנו יצחק יוסף שליט"א סיפר: מעשה שהיה אצל אביו מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה אוכל מפירות וירקות של היתר המכירה כדעת כל הפסקים האמורים לעיל. וכשנישאה אחת מבנותיו של מרן לבחור שנาง שלא לאוכל מהיתר המכירה, [כפי כד אמרו לו, שיש בה איסור ואוכל נבלות וטריפות, השם יצילנו מדעות משובשות], אז בטרם תבוא שנת השמייה, הודיעה הבת לבעה כי בבית אביה, אוכלים מהיתר המכירה. בשמועה החתן הצער כו, הלך לשאול את הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, כיצד ינהgi אמר לו הרוב: שמייה בזמן זהה מודרבנן, ואילו כבוד התורה הוא מן התורה, תאכל ממה שיתנו לך, ולא תזיזל בכבוד התורה.

כיצא בזה שאל הרה"ג שילה רפאל זצ"ל את הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל איך ינהgi כשבבית אביו אוכלים מהיתר המכירה? והורה לו הרוב לאכול אצלם ללא כל חשש. וירחו אור תורה אב תשע"ד, עמוד תששז. ועיין לעלו "ותתענג בדשו" גליון מס' 25 הערכה 7.

מורה הוראה

تلמיד חכם שנשאל מהיינו לקנות פירות וירקות בשנת השמייה, איןו רשאי להורות שיקנו דוקא מוחניות המכירות משודות של גוים ולא מוחניות המכירות מהיתר המכירה, מאחר ופסקים רבים ועצומים, גדולי עולם וענקי הרוח, שהיו במשך 150 שנה לאחרונות, הסכימו על היתר המכירה. ואף אותן שתתגנו לעצם עשיית המכירה ואמרו שלא ראוי לעשותה, כי צריכים החקלאים למסור נפש לקיום המצוה ולא להתחמק ולפטור עצם ממנה, מכל מקום רובם ככלום הסכימו שאחר שכבר נעשתה המכירה, הרי שהഫירות והירקות הנגדלים שם דינם כמו שגדלו בשודות של גוים לכל דבר, וכਮבוואר לעיל בהרחבה, ונמצא זה שאומר לקנות דוקא מפירות של גוים שעולים יקר יותר, מאבד ממוני של ישראל שלא כדיין.

וכבר אמר כן מלכא הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בשיעורו, על מקרה אחר כיוצא זה, שהמורה לאחרים שלא לקנות ממוצרים אלו, הריחו עבור על עבירות שבין אדם לחברו שאין לו מחלוקת ביום היכורים עד שירצה את חברו. שכיוון שהוא אומר לאחרים שלא לקנות, נמצא אפוא שבעקיפין הוא גוזל ומפסיד את המוכרים.

יש להזכיר, שלא רק המורה לאחרים שלא לקנות מפירות העץ של היתר המכירה, הוא מורה שלא כדיין [שכבר התבادر לעיל שאף לדעת החזו איש שהמכירה לא חלה, מודה שהפירות לא אסורים באכילה, ואין כאן חשש של נתינת דמי שביעית למוכר שלא ינהג בהם בקדושה, ושאר חשות כմבוואר לעיל]. אלא אף המורה שלא לקנות יركות מהיתר המכירה מחשש של איסור ספרחים, מאחר ורוב ככל הפסקים חלקו על הגאון החזו איש ויישבו את קושיותיו, ואין השביעית בזמן זהה אלא מודרבנן, הרי כלל גדול בידינו: "ספק דרבנן לקולא", וכלו אין רשות להורות לאחרים להחמיר דока.

ורק לעצמו בביתו רשאי להחמיר כרצונו, כאמור בדברי הפוסקים דלהלן.

כו כתוב הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך ושו"ת מנתת שלמה חלק א סימן מד: גם הממחמירים שאינם רוצחים לסמוך על היתר המכירה, עליהם לדעת שמותר להם לקנות פירות שביעית מהחנוניות ומוכריו יركוט הסומכמים על היתר המכירה, שמאחר שככל גדול בידינו (מסכת עבדה ז ע"א) שבדברי סופרים הלך אחר המיקל, ושביעית בזמן זהה מדרבנן, אפילו אם יהיה האוסר צוחה בכרכוכיא שהדבר אסור, ושהמתיר איןוא לא טעונה, מכל מקום כיון שהמתיר גם הוא תלמיד חכם שהגיע להוראה, אף אם ישאל איש את האוסר כיצד ינהג, מסתבר שעליו לומר על פי הכלל שבעון שביעית בזמן זהה מדרבנן, הלך אחר המיקל. ואין לחוש לקנותם מן הנוהגים היתר בדבר. ע"ב. שו"ת יביע אומר חלק י' יורה דעה סימן מב אות י' תריין)

וכו דעת הגאון רבי משה פינשטיין ושו"ת אגרות משה חלק א אורח חיים סימן קפו שכתב, אתrogim שנשלחו מארץ ישראל מפרדנסים שעשו על פי היתר המכירה, אין לחוש לדברי האוסר, וכיולים לכתילה לצאת בהם ידי חובה, כי פשוט שמכיוון שסוחרים אלו עושים על פי הוראת בית דין, אין זה איסור כלל. שאילו אם תמצא ולומר שאין הלהה בנסיבות, כל זמן שלא עמדו כל חכמי הדור למנין, ונפסק שלא בנסיבות יש לו על מה שישМОך, ואין לו שום חטא. ע"ב.

והגאון רבי עובדיה הדאייה כתוב בשו"ת ישכילד עבדי: פשט המנהג להתריר לקנות פירות וירקות מן החקלאים שהקללו על ידי היתר המכירה, והמחמירים בזה אינם סומכים על היתר המכירה, אינם אלא מייעוטה דמייעוטה, ורוב כל ישראל סומכים בשופי על היתר המכירה של הרבנות הראשית, וכבר כתבו מהר"י קולון ועוד רבים, שהדבר פשוט שאין ראוי לקרוא מנהג אלא אחרי רוב תושבי העיר, ולא מה שנוהגו המיעוט מן התושבים. כתוב השדי חמד, כל דבר שיש בו מחלוקת הפוסקים, אין לך הכרעה גדולה מן המנהג, ראוי ללבת אותו, אפילו במקום שאין המנהג ברור ושו"ת יביע אומר חלק י' יורה דעה סימנו מגאות ט'. וכtablet מרכז החיד"א: ולכל הדעות אין להורות ברבים להחמיר בדבר שפטש המנהג להקל ופסקו כן הפסוקים בתשובותיהם, ובמקומות שבعلي' תשובה' עומדים, אין צדיקים גמורים יכולם להחמיר לרבים. ע"ב.

וכתיב הגאון רבי יוסף ענגייל: ושמעתני שאייזה רבנים החמירו ואסרו העבודה שבשביעית אף לאחר המכירה לגוי, ואני אומר לא מן השם הוא זה, ורק על עצם יכולם להחמיר אבל לא אחרים. ועיין במסכת ביצה וכא ע"ב) מה נעשה בבית אביך שהוא מוחמיר על עצם ומקיים לכל ישראל. ומצוינט אתבון בסידור האר"י ז"ל שכתב: לעולם תראה לתפוס כח המחייב לעצמק, ולאחרים כח המתיר. ע"ב. (שו"ת יביע אומר חלק י' סימנו לט אות ד)

לאור דברי הפוסקים הנ"ל, יש להיזהר מאד שלא להורות איסור בקניית פירות וירקות מה היתר המכירה, שכבר כתוב מרכז החיד"א: המחייב לעצמו כאשר תאונה נפשו, ידע

שאת צנועים חכמה להחמיר בביטולו ובחומרתו. ואם הגיע להוראה, יורה על פי הדין דוקא. וכותב הש"ך: אסור לאסור את המותר אפילו בשל גוי, ואפילו שאין הפסד בדבר. ואם הוצרך לאסור מחתמת הספק, כל שאין האיסור ברור בשם, צריך המורה לומר לשואל, שאין האיסור ברור. וכותב הרاء": "על האסור להביא ראייה ברורה וחזקה, כי התורה חשה על ממונם של ישראל". וכותב הגאון רבי חיים פלאג'י: המחייב לאחרים נגד ההלכה, ענוש יענש בידי שמיים, שמאביד ממונם של ישראל. ולדעת כמה גודלים דין כעובר על עברות שבין אדם לחבריו שאין יום הכיפורים מכפר חס ושלום. וכן כתוב הגאון רבי אברהם אבוש אב בית דין פרנקפורט. ובספר תשובה מהאהבה כתוב, מי שגג והטריף בהמה שלא דין, עונשו חמור יותר ממי שגג והקשריר שלא דין, כי המכשיר חטאו בעניין שבין אדם למקום, וכשיישוב בתשובה ושב ורפא לו. מה שאין כן הראשון שחתאו גם בעניין שבין אדם לחבריו, שאיבד ממונו של חבריו על חינם, אין יום הכיפורים מכפר עד שישלם לו מביתו, או שירצה את חבריו Shimchel לו. וכבר דרשו חז"ל (ספרא שמיני פרשה א ועה) על הפסוק (מלאכי ב ז): "תורת אמת היתה בפיהו, ועולה לא נמצא בשפטיו" - "תורת אמת היתה בפיהו", שלא טימא את הטהור ולא טיר את הטמא. "יעולה לא נמצא בשפטיו", שלא אסר את המותר ולא התיר את האיסור. וכן אמרו בירושלמי מסכת תרומות סוף פרק ה). (וליכות עולם א ז ועוד. עין יצחק קלט)

ובתשובות הרמב"ם (סימן שעוסקו שי נשאל על דין מסוים מדרבנן שפסק להקל בו, והחכם השואל רצה לאסור מחתמת חשש שהוא, וכותב לו הרמב"ם כך: הטעם להקל מפני שהוא ספק בדרבנן, וראייה על זה השורש המוסכם, והוא אמרם ז"ל "ספיקא דרבנן לקולא". ובזה ה崎ush תבטל ראיית מי שזכרתם שאסור זה מפני חשוש עדיין, שאם כן יהיה הדבר הולך ללא תכליות [בלי סוף]. ואילו אסרו כל דבר שהוא ודאי מותר, בשביל ספק אפשר שימצא באותו הסוג היהודי או במינו, היינו אוסרים כל המותרות כולם. והיאך נחzik איסור וכל שכן שנביא לדבר שהוא מותר ודאי, ונאסר אותו מפני חשש הספק, וזה יכול יציאת מן הכללים ההקשיים התלמודיים, ושלא נשגיח בעיקרי הדינים, ושנלך אחריו ניצוח המנהגות בלבד, לא דבר אחר.

ואך אם יש מנהג ידוע, צריך להיזהר בו מאוד, ובלבד שידע שאותו דבר מותר, ואוסרו על עצמו מצד שמדקדק על עצמו. אבל אם היו אנשי אותו המנהג חוחבים בדבר המותר שהוא אסור, והם מתמידים על מחשבת האסור בו, אין ראוי להניחם בזאת המשכבה בשום פנים, אבל צריך למחות בידם ומודיעים להם שזאת שחויבו בו שהוא אסור, הוא מותר, ונפל להם באיסורים טעות, לפי שאין ראוי לקבוע הטעות בשום פנים. ואין הפרש בין אוסרו את המותר או התירנו את האסור, הלא תראה כי זו שמרה, אין הפרש בין התירנו האיסור או אוסרו המותר, כפי התנאים הידועים שיהרגו. וכבר אמרנו שהראוי להתיר לכל בני אדם כל מה שאפשר להתריר ולא נטריה עליהם. ויש לאדם الآخر בין לבני עצמו, שיחמיר על עצמו כל מה שירצה. עכת"ד הרמב"ם. ישמע חכם וויסף לך.

התורת נדרים

שאלת: מי שנחג שלא לאכול מהיותר המכירה, ועתה ישב ולמד והתבונן בדברים הנאמרים לעיל בטוב טעם ודעת, מדברי רבותינו הפוסקים גדולי עולם וענקי הרוח, וראה שרבים מגדולי הפוסקים התירו לאכול מהיותר המכירה ללא חשש כלל ועיקר, ועל כן חשקה נפשו עתה להפסיק ממנהגו, האם צריך לעשות התורה על מנהגו שבעבר או לא?

תשובות: ראשית, יש להבהיר שככל השאלה אם צריך התורה או לא, היא רק על אכילת ירקות מהיותר המכירה, אבל על אכילת פירות, פשוט שאין צורך התורה כלל, שכן שאף לדעת המתנגדת להיותר המכירה לגמרי, מותרים הפירות באכילה, הרי נמצא שנחג מנהג בטיעות, ועל מנהג בטיעות אין צורך התורה כלל, ורקאי לאכול מפירות היותר המכירה ללא התורה.

אך לגבי הירקות, יש לנו לבדוק מפני מה עד היום הוא לא אכל מירקות של היותר המכירה: אם מחמת שאמרו לו שזה אסור, [וכמו שהפריז רב אחד לומר, שהמושכר ונונה מהיותר המכירה, הרי הוא כופר במעשה בראשית, ואם עשה כן בפרהסיא הרי הוא כמחלל שבת בפרהסיא, שהוא כמומר וחשוד על כל התורה. וכבר דחה אותו בש"ת אגרות משה פינишטיין וחלק א/orה חיים ס"ס קפוי], נמצא שהוא נוהג מנהג בטיעות, ועל מנהג בטיעות, אין צורך התורה. וכך גם, אם נהג כן מחמת שהשחירו בעניין את היותר המכירה, ואמרו לו שהירקות הללו אפשר לאוכלים רק בשעת הדחק גדול שאין שהוא אחר לאכול, וכיוצא בטיעות כאלו שונות ומשונות, גם כן אין צורך התורה.

אבל אם ידע שזה מותר, אלא שרצה לחושש לדעת המתנגדת להיותר, שלדבריה יש חשש של איסור ספיקים בירקות, מון הדין היה צורך לעשות התורה על מנהגו, אבל מאחר ועשה התורת נדרים כנהוג בכל ערב ראש השנה או בערב כיפור, איןו חייב לעשות התורה עתה על מנהגו, כיון שאמר במפורש בהתרה, שככל מנהג טוב שינוי, הרי הוא בלי נדר. (ה"ע חלק ח עמוד ס. חז"ע פסח קנד. ארבע תעניות רסו. אבלות ב שטוא)

להלן תמלילים, מילה במילה, משיעוריו של מרן מלכא הראשון לציוון, גדול הדור ופוסק הדור, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

בחיות וישנו שמעויות והשערות שונות ומשונות, בדעת מרן מלכא מאור ישראל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בעניין "היותר המכירה", אם התיר לכתילה לאכול פירות וירקות מהניות המכירות מהיותר המכירה או שלא התיר אלא בדוחק גדול, אף שדעתו הרמלה ברורה בספריו שאלות ותשובות יביע אומר חלק ח חזון משפט סיומו ב, וחלק י מסימנוlez עד סימן מד [וללעיל הבאו מעת מון המעט ממה שהתבהר שם], ובפרט מי שהיה מצוי

בשיעוריו של מרן זצוק"ל, שמע עשרה פעמים את דבריו זהה, אם במוצאי שבת בבית הכנסת "היזדים", ואמם בימי רביעי בבית הכנסת "בורוכוב" בשכונת הבוכרים בירושלים, ואם בכינויו תורה שבעל פה שעלה ידי "מוסד הרב קוק", ועוד בהזדמנויות רבות. ואם מה יש עוד להסתפק בזה?: בכל זאת העתcano להלן מילה במילה משיעוריו של מרן, ובכך נקוה שיפסקו ההמצאות השונות והמשונות בדעתו דעת עליון זע"א.

שיעור פתיחה שמספר מרן זצוק"ל בעניין היתר מכירת הקרקעות

וזו לשונו: הערב אנחנו מתחלים בעניינים של היתר המכירה בשכיעית. יש להבין את חילוקי הדעות, ומה נחלקו גאנוני הדור לפני כמאה שנה, בכל שמייה יש את הבעיה הזאת, זה מוציא ספרים להתרז וזה מוציא ספרים לאstor. צריך להבין את הרקע הזה, ולא להיות אדם חד צדדי, צריך לדעתו של זה ודעתו של זה, וממי אמר כך וכי אמר כך, שאדם לא יתרשם רק ממשיתו שיאמר לו כמה דברים מוטעים, ולא ידע איפה האמת, צריך לדעת את כל האמת. ואחר כך אדם רוצה בעצמו להחמיר [להפקי שודחו], תבוא עליו ברכה. רוצה אדם להקל [למכור שודחו לגוי], יש לו על מה שיש מוקד. אבל לא כהו כמו סומא בארכובה, אלא ידע את הדברים בדיק. יבוא אדם ויתוכח איתך, אתה לא ידוע מה לענות לו, הוא יאמר לך כל מיני דברים, יפטט אותך בכל מיני דברים, ואתה חושב אולי הוא צודק. כי יש **ספרים ששיטפו את האמת, היהת לו למחבר מגמה כדי לאסור, לא כדי להחמיר אלא כדי לאstor, שיחשבו ככלם שהז אישור מוחלט כמו בשער חזיר**. המחבר הזה הייתה לו מגמה, אבל אנחנו נאמר את הדברים כחויתם בעזרת השם, לאור תורתם של הספרים שהתחברו בנושא הזה, לאור תורהם של רבותינו. אין לך דבר שלא מפורש בדברי רבוינו, מפייהם אנו חיים, ויש לנו כללים של פוסקים, כללים בהוראה, לא כל אחד ואחד מה שרצה, רוצה להתרץ להתריר, רוצה לאסור לאstor, התורה לא כחומר בידי היוצר, במקומות שצרכיך לאstor, צריך לאstor, במקומות שצרכיך להתריר, צריך להתריר. ואסור להחמיר במקומות שאמרו להקל, כי אדם שהוא אסור במקומות שאמרו להתריר, יש לו עונש לא פחות מאשר מאייר שצרכיך לאstor, כמו שאמרו בירושלמי שהאסור במקומות שמוטר, עוננו חמור יותר מהמתיר במקומות שצרכיך לאstor, כי זה עבירות של בין אדם למקום, וזה עבירות של בין אדם לחברו.

אני יודע, יש כמה תלמיד חכמים בני ישיבות, לא למדו את הבעיה הזאת בשורשה כפי שצרכיך ללמידה, שמעו כהה מחים, חשבו שגם זה שיכיך למחלוקת של מפלגות. ה"مزרחי" ידוע שהם פשנרים, ו"אגודת ישראל" יותר קיצונים, ואמרו אני רוצה להיות מהקיצונים, לא להיות פשוני בתורה. כך תיארו להם את הדבר, כאילו יש כאן עניין של פשננות. זה לא נכון: יש הלכות, דברים מיסודים על אדני פז. חובבים שהגאנון הרב רבי אברהם יצחק הכהן קוק היה "مزרחי"? היה פשוני? הוא היה מזרחי?! הוא היה נגד המזרחי! הוא רצה להעמיד מפלגה בשם "דגל ירושלים" ולכאת נגד ה"מזרחי", אבל לא הסתייע הדבר, הוא לא היה "מזרחי", אבל הם אומרים "מרן הרב קוק", אז חשבו כיון שהם כל כך מכבדים אותו, אז הוא נהיה מסכן "מזרחי", והוא לא "מזרחי", ולא שיכיך בכלל ל"מזרחי" כלל ועיקר, הוא היה גאון שהتورה הייתה נר לרגלי.

היה גאון אחד מפורסם ובי אהרן קוטלר, ראש ישיבת ליקוד באמריקה, גאון עצום, וראה את הספר הזה "שבת הארץ" [שהזכיר הרב קוֹקָן], וכתב תשובה ואמר: "דבריו של הרב קוֹקָן, דברי אלוקים חיימים, וכולם אמת ויציב". ועכשו שהדפיסו את הספר שלו אחרי פטירתו, השמיטו את התשובה הזאת, למה? הם קיצונים יותר מרבי אהרן קוטלר, הם עשו צנזרא על הספר הזה, והשמיטו את התשובה הזאת שלא נראה שהוא משוכסם עם הרב קוֹקָן. תיראו עד איפה הדברים מגיעים, מסלפים את האמת, כי רוצים דוקא לאסור, בכח ובידי חזקה. מה שמותר, רוצים לאסור. מה יש לך להעלים? אתה תאמר את דעתך רב אהרן קוטלר, מי שירצה ישמע לו, מי שירצה לא יسمع לו, מה אתה צריך לצנזר גם את רב אהרן קוטלר, כדי שלא נראה שהוא מיקל בדבר הזה? תיראו עד איפה עיורו העיניים שלהם. מה איכפת לך, למה אתה מצנזר את דבריו? הוא גאון, הוא יודע מה שהוא כותב, מי שירצה ישמע לו, מי שירצה לא יسمع לו. יש לך לדחות את דבריו, תכתוב הערות על דבריו, אבל איך אתה יכול ללבת להשמיט את התשובה הזאת מותוך הכתב יד, כדי שלא נראה שהרב מתיר! כל זה כמו שאמרתי סמיות עיניים יש כאן, פשוט מאד ענייהם רעה שיש רבנים שמתרירים. עכ"ל.

שיעור שמסר מרן זוק"ל בחודש אלול ה'תשמ"ו

בחודש אלול ה'תשמ"ו – עבר שנות השמיטה, לאחר שמרן ביאר בשיעורו בטוב טעם וודעת, כיצד ה' הטובה עליו, את הדינים והטעמים של היתר המכירה, אמר כדלהלן, וזו לשונו הקדושה:

יש עכשו פירות של גויים ויש פירות של "תנובה" למשל, "תנובה" משוקת מקרעות של יהודים שנמכרו לגויים על ידי הרבענות, כי מעלה מ-90% זה נמכר, יש אולי איזה רשיים שמאלניים כאלה, ככה פרנציפ, לא רוצים, הם מעטים מאוד, נער ספרם, רוב הקrukעות כולם נמכרים על ידי הרבענות, אולי 95%, וכל דפריש מרובה פריש [כל הפריש – פורש מהרובי], لكن אם אתה לוקח פירות מהשוק, אפילו פירות שאתה יודע בפיירוש שאלה מחניות רגילות לא של שומר שביעית, ואתה רוצה לקנות, זה נקרא שמו נמכר כבר, וכיון שאפלו לדעת המתנגדים להיתר המכירה, אחרי שנמכר, ככל עלי מא מותר לאכול את הפירות האלה, ולא צריך לנוהג בהם קדשות שביעית. لكن לגבי דין, אנחנו ברוך השם לא חקלאים, ואני לנו לא שדות ולא כרמים ולא פרדסים, אבל בשאנחנו באים ווינגים או שולחים מישחו שיקנה לנו פירות, אני לא צריך לשבת ולהחש אם זה מחנות של שומר שביעית או לא שומר שביעית, כולם נמכרו לגויים מה יש לנו ספקות בדבר, لكن זה מותר.

אלא מה, יש נזירים לא קונים רק של גויים ממש, מפני שהוחשים אולי המכירה הזאת לא תופסת, אז הוא רוצה לחתת אך ורק מחניות שיש להם תעודה שהפירוט של גויים ממש. אם תראה – אני מדבר עם בני תורה – אם אתה רואה שעאותו המהיר שיש פה, יש גם כן שם, ואתה רוצה לקנות מחניות של שומר שביעית, ומה לא, אתה יכול. אותו המחיר, אתה לא מפסיד שום דבר, מה איכפת לך, אותו הטיב, אותו הכספי,

אנו שום חומרא, אין שום חסידות לknوت דוקא מchniot של שומרי שביעית, אלא יקנה אדם מכל חנות שתבוא, כיון שאחרי שנמכר נמכר, בשבילך זה לא שייך אם המכירה הזאת, צריך לעשותה או לא, זה לא עניין שלך, אתה לא עשית שום דבר, הפירות האלה אין בהם קדושת שביעית, כבר נמכר. תגיד אפלו שנעשה באיסור, מrown כותב בחושן משפט סימנו רח, מכך שנעשה באיסור תופט. לבן אין מקום לעשות חומרות, דוקא לחתת מקומות של שומרי שביעית. לפעם מוציא הפרי הזה לפעמים לא מצוי, יש בננות לא יודעים הגוים לעשותו אותו לעבוד בהו, בן אדם רוצה לתת לילדים שלו, ילדים רכים מסכנים. כפי שאמרתי, זה רק חומרא יתרה של חסידות מיוחדת, רק לבן אדם כשהוא רואה ושניהם אותו הדבר, רוצה לknות שיקנה, אבל לא שיחשוב שהוא עשה בזח חסידות.

אנחנו נמצאים עכשיו בחודש אלול, אנחנו נמצאים בזמן שכל אחד עתיד לעשות את חשבונו הנפש שלו, אילו היה הדבר חס ושלוםizia סירבא – ספק, אני לא הייתי אומר לכט שזה מותר בגיל. גם אני צריך לעשות חשבונו הנפש, אני פוסק לכם, מה אני יש לי, אני מקבל אחוזים מ"תנובה"? יש ליizia תיווך בדבר הזה? אני אומר לכם דעת התורה, דעת הפסקים שمفهومםanno חיים, מי שרצה ללבת עם ראש בקר, שילך ראש בקר, והוא רואה יש תעוזות של "עדת החרדית", הוא רוצה דוקא "עדת החרדית". כמו שאמרנו מдинא הכל מותר, אבל אדם שרצה להחמיר, וכמו שאמרתי, דוקא אם הטיב אותך דבר, והכسف זה אותו הסכום, ואני בזח טירחה יתרה, טוב, אתה רוצה לknות мало שומרי שביעית לחזק את ידיהם. אבל הא לא או הכி, אין בזח שום טעם. מפני שאנחנו שומרי שביעית יחזק את ידיהם. אבל ממיקרים את המחרים, וכבר אמרתי כל הערבים, כולם רוצחים, כולם שונאי ישראל, אנחנו צריכים להעשר אותם!! לתת להם כסף לרשעים האלה!! זה צריכים לחזק את ידיהם של הרשעים הללו!! כולם שונאי ישראל, כולם רוצחים, אין בהם אמונה אפילו ארבעים שנה בקביר. כולם, לו יכול חס ושלום, היו משמידים אותם, "לולי ה' שהיה לנו", "אם ה' לא ישמור עיר, שוא שקד שומר", ה' ישמור אותנו, נזכה לנגולה השלים, אכן. עד כאן משיערו של מrown זוק".

שיעור שמסר מrown זוק"ל בשנת השמיטה ה'תשמ"ז

בשיעור נוסף שמסר מrown, אחר שהאריך להבהיר ולהרחיב את טעמי היתר המכירה, אמר כדלהלן, וזה לשונו הקודשת:

אם אדם רוצה לחוש לדעת החזון איש, צריך לדעת דבר אחד, ההלכה לא כמו החזון איש, כבר אמרתי כמה טעמים נגד הקושיא של החזון איש, אבל אם אחד רוצה להחמיר כמו החזון איש, בבקשתו, אבל בתנאי אחד, שאתה לא מונע מהילדים שלך, אלה הילדים רכים, ואתה מביא להם טורה לא טובה, אלה הגוים לא מפותחים,

רוב ההוראות שליהם לא הכיר טובים, אבל יש בהם גם טובים. אם יש לך אותו הדבר, כמו של "תנווה" כמו שלו, אותו המהיר ואותו הטיב, אתה רוצה לקנות של גוי, טוב, מה יש, רוצה להחמיר כמו החזוון איש. אבל אם אתה רואה את ההוראות של הגוי לא שווה, או שיש פירות שאין בנמצא אצל הגויים, למשל בננות, גויים לא יודעים לעשות בננות, הם בעצם בננות, ואתה רוצה לעשות חומרות, לא להכניס לבית שלך רק על פי החזוון איש, ואתה מונע את הילדים שלא יאכלו בננות, וכי מותר לך לצער בעלי חיים כאלה קטנים, ילדים מסכנים?! במקומות שיגלמו בכך ובריאות וילמדו אחר כך תורה, אתה עושה עליהם חומרות?! תעשה חומרות על עצמן, אתה לא תאכל, אתה רוצה לעשות תענית תעשה, אבל לילדים אסור לעשות דברים כאלה, לא להחמיר על חשבון הילדים. הוא קונה "עדת חרדיות", "עדת חרדיות" כל הכבד אליהם, אבל הפירות צריכים שיהיו טובים, ולא יביא לביתו דברים שלא ראויים, זה אסור סתום לצער את בני ביתו.

אני זכר לפני יותר מעשרים שנה, בישיבת "פורת יוסף" היה חדר האוכל, ושם השם היה חסיד גדול קדוש, ולא רצה לקנות רק מפירות של גויים. וכל פעם שהיה מביא מrek לחכמים, היו יורקים וזרקים אותו. כל ההוראות הייתה מוקלקלת, מביאים תפוחי אדמה מוקלקל, הכל מכמצ'. היו מתחילה לאכול כפית אחת ורוצחים להקייא, אוכלים לחם לבד. וכי מותר לצער כך תלמידי חכמים? בשבייל מה זה, מי אמר את החומרות האלו?

בזמן רביעית, רק נכנס להם במח שלהם חזון איש אוסר, גמרנו. אז אמר לי תעשה לי טובה, תלך לדבר איתם, תדבר על ליבם, תשפייע עליהם. הם נוטנים הוראות לשמש, והמשמש מסכן מה יודע. תדבר עם הרבענים האלו שידעו. תאמינו לי, ממש שעה ורב עיברתני, נשארו-Colos פערויפה, לא ידעו בכלל מכל מה שדברתי, שכן הייתה דעת רביע עיקב שאול אלישר וכל מה שהזכרנו, רובם לא ידעו, אולי אחד מהם ידע. אבל על כל פנים חומרות בלי סוף, זה לא טוב להחמיר על עם ישראל. מי שמעמיס חומרות על עם ישראל, יענישו אותו בשם כל, אם הדין שמוטר. ורק אם הוא טעה בהלכה, לא יענש. אז בבקשתו, מי שרוצה שישמע לרבענים טוענים, יש הרבה רבנים טוענים, חושבים שבאמת, בצדך, בננות שזה אסור, אבל כל אלו מסכנים שחושבים ככה, הם לא רואו הרבה ספרים שאמרתי לכם שמשמעותם אנו חיים, ואולי לא שמעו את שמעם מעולם. ש"ת "שדה הארץ", לא שמעו עליו מעולם, חושבים שזה שדה הארץ של החקלאים... אבל ש"ת שדה הארץ הם לא רואו אותה, והוא ספר נדריר מלפני מאתים שנה, ספר יקר, מאת רבי אברהם מיויחס,அחוּ שְׁנָאָה הַגָּנוֹן רַבִּי מֵיּוֹחֵס בְּכֶר שְׁמוֹאֵל שְׁהִיָּה הַרְאָשָׁוֹן צִיוֹן. ספר "גדלות מרדייכי" נדפס פעמי אחת לפני מאה וחמשים שנה, מאות רבי מרדייכי גנטוי שהיה אב בית דין בדמשק, והוא בקי במנהגי ירושלים, והוא כתוב בפסק דין שלו את הדברים האלה. תשוביתו של מהר"ם בן חייב היו בכתב יד, והחיד"א ראה אותם ואחרים לא רואו. יש כמה דברים שנעלם מעיניהם של האוסרים, מפני שלא ידעו אותם.

הרביה פעמים אני מדבר עם איזה רבנים שמחמירים, והם פוערים את פיהם, לא ידעו מכל הספרים האלו.

ביקשו אותי לדבר באיזה ישיבה של אשכנזים, והסתפקתי באיזה עניין לדבר, חלק מהם ביקשו שדבר על הלכות שביעית. אבל יומיים לפני כן, הופיע באותה ישיבה רב אשכנזי שדבר על החיתר מכירה ועשה להם את המכירה שחור משחורה, שזה אסור מוחלט, על כן ביקשו שדבר בנושאים אחרים, ובאמת התכוונתי לדבר על נושאים אחרים. כשהגעתי לשם הפטירו בי הרבה, תדבר דוקא בדיוני שביעית, שמעתי בקולם, דברתني שעה וחצי בהלכות שביעית. אלה ששמעו את הדברים האלה, אמרו לי: **פחתת את העיניים** לנו, נתנו מושגים אחרים לגמר, לא ידענו מכל הדברים האלה; ובאמת לא ידעו, מפני שלא לומדים את כל הפסיקים, שומעים רק דעת אחת מוטעית שהולכת לפví שビル אחד, ומטרה אחת מיוחדת, מטרה להחמיר, וזה לא נכון.

ויש כמובן חובבים שהדבר תלוי במפלגות, המפד"ל מקלילים ואגודות ישראל מחמירים. יש לנו תורה אחד ומשפט אחד, מה זה שייך למפלגות, וכי אנחנו שייכים למפד"ל? חס ושלום! לא כולה חלק יעקב! אנחנו יודעים מי המנהיגים שלהם. אם אני מדבר על מפד"ל, אין לי מדבר על כולן חס ושלום, יש בהם תלמידי חכמים יקרים מזוהב ומפוז שאנחנו מעריכים אותם מאוד. אני מדבר על המנהיגות שלהם שהיא קולקט, הם פשונים, כל דבר פיפתי פיפתי. וזה לא שיך למחלקות מפלגות, אלא תורה טהורה ללא שום עניין של פוליטיקה. לפני שלושים שנה ארבעים שנה, לא ידעת מה זה רבנות, ואף על פי כן **בשראייתי את כל הדברים האלה,cab liibi limma machmirim homrotot shelegon, ani mbiut atzut haTorah, meshudat haTorah, laa som uroob shel polityka!**

מי שרוצה להקל, יש לו כר נרחב להקל בפסheiten, בלי שום פחד בלי שום אימה, אני אומר לכט בפסheiten. הלוואי שככל הדברים יהיו ברורים כמו ההלכה הזאת שהיא בשימוש בעחריתם. ההלכה ברורה שהמותר אפילו לנכות לכתילה מפירות של "תנובה" בעצמת עיניהם, זה מוותר. ורק מה שאמרנו, אם אדם רוצה לעשות חומרות, דוקא לעשות חומרות, **בפרט אם הוא חי בסביבה כזאת שאנשים יסתכלו עליו, והוא רוצה לצאת ידי חובת הבריות, אם הדבר לא יפגע בבריאות ידיו, יכול להחמיר.**

אף על פי שליבי נוקפי גם בדבר הזה, אני אומר לכם למה לבוי נוקפי, אתם יודיעים שהגויים בארץ ישראל כולם רשעים, כולם רוצחים, כולם אrrorים, אסור לתת אמון באף אחד. אין ערבוי אחד שהוא טוב, כולם רשעים. אם יש כאן שמתחנפים לנו, מפני שזקוקים לפרנסת שלנו. העربים כולם רוצחים ממש, אתם יודיעים כמה פעמים נכנס אליהם חיל בתור יודע לשותות קפה, והערבי רצח אותו, ואחיו של החיל לא ידע, והחלק לbijתו של הרוצח ושתחא אצלו כוס קפה. אתם שמעתם פעם שאיזה כפר ערבי ימסרו אחד מהם למשטרה, יגידו זה מהבל!! הם יודיעים שיש בתוכם מהבלים, והם מהפכים עליהם.

משמעותו ולוי הרגו את כל אנשי שכם, כיון שהחיפו על שכם בן חמור, ולא העמידו אותו למשפט, שהרי בני נח מצוים על הדיניהם, שאם מישחו עשה מעשה לא בסדר, יעמידו אותו למשפט, לרשותו אותו, כי אצל בני נח אזהרתם זהה מיתתם, אין מאסר ולא מליקות ולא שום דבר. ובמקרים שישראלו אותו כדין, עשו ברית מילה כרצונו. שמעון ולוי לא היו רוצחים חילאה וחס, אלא אנשי שכם היו חייבים מיתה כתה וכלהקה, ויעקב אמרנו שאמר: "עכברתם אותנו להבאישני ביושב הארץ", זהו מפני שפחד שיתקומו עלייהם העמים, וזהו פיקוח נפש. ואלה העربים, אתם רוצחים לקנותם מהם פירות ולתת להם כסף, ובכספי הזה הם קונים נשק, "חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה", אתם מסיעים בידי עובי עבירה חס ושלום. זה נס שאחננו מתיירם ברוך השם לקנות מ"תנובה", אילו לא היו הרבניים האמיטיים מתירם לקנות מ"תנובה", כמה היו העARBים מייקרים את המחר שבעתאים. היום ברוך השם גם החרדים יודעים את האמת, יודעים שמצוות לקנות מ"תנובה", אני קונה מיהודי, למה שאני אקנה מכך גוי רשות מרושע.

ברוך השם שיש לנו תורה אמיתית, התורה חסה על ממונם של ישראל, וכל שכן שחשssa על נפשותם, תורה אמת בל' משוא פנים. וכי זו חכמה לשבת ולהחמיר על הבריות?! כמו שאמרנו, אחרי שיש לנו פוסקים שפיהם אנו חיים, וקיימו את העניין של המכירה, כל אחד ואחד יעשה כמו שאמרתי, ויסמוך על דעת המתירם, כי הם גודלי עולם, רבינו יעקב שאול אלישר, רבינו רפאל מאיר פנזייל. גאנוני טבריה שהיה באותו הזמן, רבינו אהרון אלחדרי ורבינו משה אלפנדרי ועוד ועוד, שלחו את התשובה לגאון האבני נזר - האדמוני מסוכטשוב, שהיה מרעיש הארץ מרגניז ממלכות, והסקים איתם להיתר שללים לעשות את המכירה. כל אלה הרבניים גודלי עולם, שסמכו יודיהם על המכירה בכל כוחם. גם רבינו יהושע מקוטנא בעל הישועות מלכו שהיה גדול הדור בזמןו, כל גודלי האשכנזים היו רודדים מפניו, כי היה גאון עצום, וכותב: "הדבר פשוט שזה מותר". רבינו האשכנזים אמר דברים שאני לא רוצה לחזור עוד פעם על דבריו, הוא אמר על הרבניים האשכנזים שמחמירם, שהם עושים תקללה ומכתול, כי על ידי שימושים החקלאים שיש מחלוקת, ויש אומרים שהמכירה אז לא מועילה, אז אומר בין כה וכלה יש אומרים שזה לא מועיל, אז אני יעבד בליך המכירה. כי כשייש דרך של היתר, חזקה שאדם לא עוזב את דרך היתר ולוקח את דרך האיסור, אבל כשבין כה וכלה יש בזה איסור, אז למה לי, ועובד באיסור. ברוך השם שמצאו להם דרך של היתר, כל הגאנונים שהתרו היו גאנוני עולם, והדרך זו סוגה בשושנים, נכונה וישרה, וכל מי שרואה את ההלכה, מעין בה, רואה שהכל אמת. ולא יהא אלא שביעית בזמן זהה מדרבנן, וכל שיש מחלוקת, כלל פשוט "ספק דרבנן לקולא". אתה רואה שיש רבנים שמתירם, תאמר שיש גם רבנים שאסורים, אבל "ספק דרבנן לקולא", מה הבעיה שיש כאן!!

ולא עוד, אלא אמרתי לכם שני גאנונים בזמןו לא רצוי לעשות את המכירה בכלל, כיון שיש כמו ראשונים שסוברים ששביעית אינה נהגת בזמן זהה בכלל, לא מהתורה ולא מדרבנן. [והם: בעל הלכות גדולות, רבינו יהודה הנשיא אלברצלוני, רבינו יהודה בר יקר ורבו של הרמב"ז, רבנו זרחיה הלוי בעל המאור, היראים, העיטור, הריטב"א, המאירי] וכן כותב רבינו

יוסף ענגיל בספריו אוצרות יוסף, וכי אין הגודלים האלה ראויים שננסמוך עליהם? לא כדי שננסמוך עליהם? וכן כותב רבי דוד זילברשטיין בספריו שבילי דוד. אבל רבי יעקב שואול אלישר לא רצה להקל כל כך, ואמור שנעשה את המכירה. ואין את הבעיה של "לא תחמס", כיון שגם בהם לעربים שאינם עובדים עבורה זהה, כמו שתכתב הגאון בעל מזבח אדמה, רבי מיהוס בכרכר שמואל, והיעיד שני גזרי הדור עשו מעשה בעצמתם. וכן פוסק רבי אליהו מנוי, והגאון מלובליו ועוד. ובפרט של דעת רב סעדיה גאון כל דין של "לא תחמס" הוא מדרבנו, והפסוק אסמכתא בעלמא, ויש אומרים כן גם בדברת הרמב"ם. ומה ראשונים יש לנו ברוך השם להשען עליהם. וכי אנחנו נתעלם מכל הראשונים האלה ונתפוצט רק דעת המכמים? נחפש מה חומרה ומה חומרה, זו הדרך? לא זו דרך של תורה בצרה בזאת! והרי אפילו סומכים על ייחד בשעת הדחק ומסכת נדה ט ע"ב, כל שכן כאן שיש ראשונים רבים. לכן למשעה אני אומר שהמתירים יש להם על מה שישמרו, כבוכנו אז כוחנו עתה, וכל אחד ואחד ישמע חכם וויסוף לך". עד כאן משיערו של מרן זצ"ל.

הבהרה של מרן זצוק"ל לנכדו אברהם תלמיד חכם

להלן מילה מדברי מרן זצוק"ל בשנת השמיטה האחרונה לחיו ה'תשס"ה, מתווך סרטון שבא נכדו [בן בתו] של מרן, אברהם תלמיד חכם חשוב, ושאל את סבו הגודל, האם צרכיכם אברכים ובני תורה להחמיר לקנות דока מפירות של גויים וכיוצא בהם, או שיכולים לקנות מפירות של היתר מכירה? ענה לו מרן בצוורה החלטית: "המכירה היתר גמור, אמיתי". [המשמש בקדוש אמר:] "הרבי אמר את זה מיליו פעם".³ מרן: "מי שלא רוצה להאמין, שיקבל את חלקו, שיחמיר". [המשב"ק בתמייה: "למה, זה פעם ראשונה שהרב אומר?!"] הנכד שואל: "سبא חושש לסתורה בפירות שביעית לאוצר בית דין שמקיעים מחיריים?" מרן סיבב את ראשו לאות "לא".

הנכד: "פי שלוש הם מוכרים, 14 שקל קילו עגבניות בשוק, אני ראוי". מרן: "פלוני אמר לי שם יש הפרש, ההפרש רק חצי שקל". הנכד: "אני הייתי בשוק, יש הבדל גדול".

מרן נתנו סטירת חיבה לנכדו ואמר: "תעשה כמו שאומרים לך. היתר מכירה זה היתר אמיתי. מי שרוצה להפסיד כסף, שיפסיד. תגיד גם לאמא שלך גם כן, תגיד לה שאני אמרתי שהיתר מכירה זה היתר אמיתי, מי שרוצה לזרוק את הכסף שלו, שיקנה אוצר בית דין".

המשב"ק: "מה שייצא טוב מהדברים של הרב, שהוים ראוי עיתון, שעודה החרדית" אומרים, שבעקבות הדברים, הם עשויו יווזלו מחיריים, ובשבועות הקרובים מקווים שהמחיריים ירידו".

מרן בפליאה: "הוא אומר פי 2 פי 3". [המשב"ק: יותר].

מרן שואל בתמייה: "אסור זה, לגונב כסף מאברכים!!"

הנכד: "בשביל שעושים הרבה כסף, משחררים את היתר המכירה, כאילו אנחנו חלמנו

חולמות".

מרן: "היתר מכירה אמיתתי. די". ושוב נתנו סטירת חיבת לנכדו. מרן מוסיף לומר לנכדו: "תגיד להם [לחברים שלך], כך שניינו בגمرا ובבא מציעא כת ע"ב]: מי שיש לו מעות הרבה ורוצה לאבדן, יקנה כלי זוכבת, זה גם כן עסקה, יקנה אוצר בית דין, במקומות כלי זוכבת יקנה אוצר בית דין. יש לו הרבה כסף ורוצה לאבדן, שיקנה אוצר בית דין".

המשב"ק: "עתונם בקהילה כתבו שעכשו מתחילה כל התוצרת של "הערבה" להבשיל, ולכון לא יצטרכו להביא מחוץ לארץ. ומוקווים - לא הבתו, מוקווים - שבשבועות הקרובים מחיר העגבנייה והמלפפון יגיע עד 3.5 שקלים, אבל עדין לא בטוח".

מרן: "זה רק מוקווים, אנחנו מוקווים לימות המשיח".

הנכד שואל: "והערבה זה בטוח חוץ לארץ?"

מרן: "לא בטוח".

ושוב הנכד שואל: "از נהג קדושת שביעית בפיירות האלו?"

מרן עונה: "יש לנו יותר מכירה, גמרנו!!! בשビル מה לשבור את הראש, מאיפה לוקחים, מאיפה לא לוקחים? למה? יש תעוזות יותר מכירה, בחנויות של יותר מכירה יש תעוזות. תאמר לחברים שלך גם כן, רחמנות: ..."

מרן נאנח ואומר: "מה לעשות?"

מרן: "היה חיל אחד רצה להחמיר, לא רצה לאכול יותר מכירה [מהאכל שבצבא], נתנו לו מסדר 28 יומם, אסרו אותו, אמרו: אם הרבענים אוכלים גם אתה תאכל! אתה רוצה חומרות? יקרוו אותו לבלא!"

הנכד שואל: "אני רשאי לכתוב בשם סבא שאפשר יותר מכירה לגמרי?"

מרן: "כן, יותר מכירה גמור".

הנכד שואל: "אפשרו למחרירים?"

מרן: "כן. יותר גמור לאמתה של תורה. אין לי ספק בהזאת", "זה הידור, הידור בעלמא, רוצה להדר להדר, כמו שאמרתי יש לו הרבה כסף, רוצה להדר, יהדר".

מרן קם מכסאו והתחיל לлечת ואמր: "מי שהוא מקטני אמנה, קיבל את חלקו בעולם הזה, שיפסיד כספ". עד כאן זו שיח של מרן זוק"ל עם נכדו והמשב"ק שיבדלו לחיים טובים וארוכים, אמן.

להלן סדרטון נוסף עם מרן זוק"ל והרב סייטרוק בעניין יותר מכירה

- כבוד הרב, אני מרצה לעצמי לשאול את הרב: מה שלום רב? – שלמא דבר יסנא, ה' ישמරך. אני לומד ברוך השם, לומדים כתובים. הם חיינו ואורך ימינו. אין לנו יותר טוב מההתורה.

- החכמה תהיה את בעלייה, ברוך השם.

- רפאות תהיו לשרך ושיקוי לעצמותיך.

- כבוד הרב, אני לא רוצה להעמיס, רק שאלות קטנות, אבל אני רוצה לשמוע

משמעות הקדוש של הרב את התשובות. קודם, ראייתי שמביאים דעתו של הרב בעניין היתר השמיטה - היתר המכירה. רציתי לדעת, איזה הגבלות הרבה נותן להיתר זהה? – אין שום הגבלות, זה מותר. אבל מי שרוצה לעשות חסידות, יעשה חסידות לעצמו, אבל לא להגיד אחרים, לא להורות לאחרים. יעשה לעצמו חסידות במה שירצה, אבל לא להורות לאחרים, על פי היתר אמייני, כמובן. מי הוציא את היתר זהה? רביעקב שאל אלישר, היה לפני מאה שנה, ראשון לציון, היה חסידא קדישא, גאון עולם היה, והוא כתב את היתר. רק אנחנו הרחכנו אותו, כדי שלא יעשנו עליו קשיות, אנחנו הרחכנו אותו, אבל היתר הוא שלו, הוא המקורי, הוא שכותב את היתר. היה חסידא קדישא, הרב רפאל מאיר פאנז'ל, צדיק קדוש, הוא הסכים אליו, נתן לו הסכמתה על זה. הרב פאנז'ל נסע לתוניס שבביל שליחות. הארייה פרץ את הסורוג שלו ויצא לרוחבות, וכולם היו פוחדים ובורחים ממנו, והוא התקרכב אל הארייה, לא פחד משום דבר, קרב אליו וגירש אותו כמו שגורשים כלב. שאלו אותו: איך בבודו לא פחד? אמר: מי שומר בריתו והוא צדיק, לא צריך לפחד מהחיות. היו צדיקים יסודיים עליהם, והם כתבו את היתר. הם ראו בעוניים של החוקאים שאין להם פרנסת, וריכמו חמס זה ברת, "לא ראה ולא ימצא", ועושים את היתר הזה, מוכרים את זה לגו, אפילו שכולם יודעים שאחרי פסח יחוור עוד פעמי, ככלם יודעים, ולא אמרו שהערמה ולא אמרו שום דבר. מרגע כתוב את היתר הזה בבית יוסף באורה חיים סימן תמן, אין פרץ ואין מי שמצפץ על זה. אבל כאן, כל שבע שנים עושים צרות, עושים כהה, עושים שלא כדין. עד כאן לשון מラン מלכא זצוק"ל מילה במילה.

להלן מותו תשובה שכותב הגאון רבינו חיים רבי שליט"א

ראש ישיבת "עתרת חכמים" אהוב ונאמן למרן מלכא הראשון לציון זצוק"ל
 "... רבנו הגדול זע"א האריך מאד בשוו"ת יביע אומר שהמכירה מועילה לכתילה...
 ...ומי שילמד בעיון את כל דברי מרן זע"א ביביע אומר הנ"ל, בין ויישמה ויתיר בלבד שקט להשתמש בהיתר המכירה בלבד. וזכיתי לשם מפי מרן זע"א בטלפון בשנת השמיטה תשס"א שעדיין לנקוט בהיתר המכירה בלבד. וכי שילמד בספר "דבר השמיטה" ובסתכמת הרב נאמ"ז שליט"א שם, כיצד חיזקו וביררו את היתר המכירה להלכה ולמעשה להפליא. והלויגים על היתר המכירה, זה נובע מעם ארצות שלא מבינים ולא רוצחים להבini, וזה נובע מממידות רעות, רחמנא ליצלן... ובעוונות הרבים הרעש והפרוסם מבבל ומשגע את הציבור לרעה. וחבל שלא עושים מזה פרסום על אהבת ישראל, וחיזוק בקדושה לגברים וצניעות לנשים. וכבוד אלוקים הסתר דבר..."

וראו להosiף מה שכותב הגרש"ז אוירבך זע"א בספרו "מנחת שלמה", שבאישור דרבנן גם אם דעתו מורה הוראה להחמיר, הוא חייב להורות כדעת המקיים, כי בשל ספרים הילך אחר המיקל וכמובא לעיל עמוד 124). ועל אחת כמה וכמה בnidon DIDON שיע

אומרים שאין זה אפיו איסור דרבנן. ובפרט ציבור התושבים בארץ ישראל, אשר רובם כוכלים נשמעים לפסקי מրון רבונו הגדול זיע"א, וכיידר יתכו לבבלב אותם ולהחמיר עליהםם. וחכם אחד בצייר אמר "ראוי להחמיר", ונומתי לו שאין לומר כן, אלא כד יאמר: "מותר לכתהילה לאכול פירות וירקות שעל ידי יותר המכירה, והרוצה להחמיר, יש לו על מה שישמוד".

ובתשובה נוספת לתלמיד חכם רב קהילה, כתוב: "... תמייד יש לדעת ולשקל בשקל הקודש, היכן להחמיר ומה הן התוצאות, וכיידר זה יעוזר וישפיע לעבודת ה' יתרחק. לדעת מרון רבונו הגדול זיע"א האיתר המכירה בשבעית הוא פשוט להקל לכתהילה גם לחדרים לדבר ה' ולהחורי שמו. ... ועדיין להחמיר כמה שיזכר במצוות לנשים וקדושה לגברים ובחינות הילדים. וכן באהבת ישראל להבות שלום עם כולם גם כקשה. וכן להחמיר בשיעורי תורה יום ים, גם כקשה מאוד. ובשmittה יש לנו לסמוך על רבונו הגדול זיע"א בגדרות העצומה בתורה ורואה שמייק בזה למשה לכתהילה בפירוש. ורק לרוב הענווה, הושיפ ואמר שניתנו גם להחמיר, וכוונתו לעתקנים ולעשיריים שיש להם די והותר, ועיין והבן כי זה אמת!!!".

מכتب שנשלח למלא הראש"ל זצוק"ל בעניין אכילה מהיתר מכירה

ג"ג ב' חישובן ומשמעותם

לכבד עט"ר הרוז"ג רבונו גדור עובודת יוסף שליט"א
הארון לזרע נסיגת חסמי ההוראה
נשאג מוגנץ חסמי ההוראה
עה"ק ירושלים טובב"א

הנהן : הילוגר גנביירט

מצ"ב: פסק הילוגר מדברי מרון שנכתב בשמו, וכPhi שמצווין: "שייש לסמוך על הייתר המכירה שתוארו הילוגר גמור אליהם וממושך ואלו אמרם ובנו ישיבות יסמכו על היות זה וכאן ע"פ מילואה ולא על פי יובל נוכרי אווצר בית דין" ובמיוחד שתחבירים ובוחרים כאוד. ואל לנו להעת מכספנו לגויים וכו'" עד כאן לפה מג"ב.

עמדותיו ובראותו הדרבים ולא ירענגי אם בפוניות הדברים אם לאו, ומאתחר ואנו נזהרים מואוד במצוות השבעית ואנו הדרים ולא בקיאים מօורדים שערור הילoga ברבדים עצמן ביית ישראל ופסוקים למי פ' ובהטרת ר' מה שכתב מרון והביאו בון הילוגר ז"ב בנו יוסוף שליט ג"ג, בטרון "דילוקוט זטך" בהלכות שניות, שם הילוגר מדורן שהבב בשנות תשש"י לנטשבי וצעיר אשקלון ולקריה והזיהו ע"ש יוזגעלך, שבני תורה והחדרים לדבר ה' יקנו רק מקומותם בהן שומרין שמיטה ואין לסמוך על הייתר מבריה.

ב כדי שלא תצא תקלה על ידנו וב כדי שנמנע מכשול מבית ה', וחייאי ל渴בל ולשמוע ממי קדוש מודבריו מזמן או לרקומה בתקופה יוזה האמת של סתתמן על הכתוב בפסק ההלכה שצרתי בזאת?

שם ר' קתנו בשמו של מרון אך הדברים לא יצאו מוקוש ואולי ח"ז מגדים הם לעות הילoga ולשנות ממשקי מרון ז'

אודה: מIRON בכל לבב אם אוכל ל渴בל תשובה ב'יק בהקדמת!

הילוגר גנביירט זצוק"ל
הילוגר גנביירט זצוק"ל

הילוגר גנביירט זצוק"ל
הילוגר גנביירט זצוק"ל
הילוגר גנביירט זצוק"ל
הילוגר גנביירט זצוק"ל
הילוגר גנביירט זצוק"ל

[תשובה מIRON בכתב ידו: באמת שיש לסמוך בודאי על הייתר המכירה, שהוא מבוסס וברור על פי ההלכה, ואין לי שום ספק בדבר. ורק המהדרין יכולים להחמיר על עצמם, ובГлавן שלא יפגעו בבני ביתם בחוסר הפירות והירקות כראוי. עובדיה יוסף]

להלן מעט מלשונות הפסקים, גדולי עולם, בעניין היתר המכירה

הגאון רבינו ישראל טרונק אב בית דין קוטנא

בשו"ת "ישועות מלכי" כתוב: בדבר השמייה, תמיינגי, שהלא היתר פשוט הוא למכור הקרקע לגוי, וכל ישראל שבוחץ לארץ נוהגים כו, בין לעניין חמץ בפסח, ובין לעניין מכירת הבעמאות הבכורות, ובין לעניין אלה שיש להם כפרים ושדות בשבתות השנה. ובפרט כי גדולי רבני ספרד [הגאון הראשון לציון מהר"ד יעקב שאל אלישר, והגאון הראשון לציון מהר"ד מאיר רפאל פניזיל צ"ל], אשר צפרנים עבה מכירסים של חכמי אשכנז, הם מתירים על ידי מכירה. ואיך נוכל לעשותות תורהם פלשתר. והאמת, כי על ידי פחזותם של האשכנזים, יצאאה מכשלה גדוולה שייעבדו ישראל בעצם את שdotיהם אף בלי מכירה. ומעולם לא עלה על דעתם שהייה איש חושש בזה להחמיר. עכ"ד. וש"ת יביע אומר חלק ג יורה דעה סימן יט אות ז)

הגאון רבינו יצחק מיכל טוקצינסקי

בספרו "הشمיטה" (עמ"ד קכט) כתוב: המחלוקת שהתקיימה בשנת ה'תרמ"ח בין הרבנים מצדדי היתר להפקעת חיוב שביעית, לבין הרבניים-aosרים כל שום הפסקה, ואשר כל הpolloמוס של האגרות והכרזיות מאמרם וקונטרסיהם, הבליט שהיא יכולה מחלוקת לשם שמים, שני הצדדים חרדו לקיום עמדות ישראל בישוב הארץ ישראלי - נתמעהה בשםיה, ושקתה בשמיות התרס"ב. באשר גם מגולי הרבניים-aosרים באו לידי הכרה שהמציאות מראה שרובם לא יעדכו בניסיון קיום השמייה לכל חוקיה, ומוטב להמציא הפסקה ולא לעזוב את דרך היתר ולאכול את האיסור. ע"ב.

עוד כתוב (עמ"ד פט): רבים האיכרים שלא יעדכו בניסיון קיום השמייה, ובודאי יערבו וייעבדו כל עבודות השדה, ייכשלו וכישלו את כל היישוב באיסור פירות שביעית. ובפרט עכשו בתקופתנו זו שנמצאים בארץ ישראל גם אלמנטים [גורמים] מתנכים לדת, שהעבודה היא עיקר הpolloחו שלהם, כאילו האדם איןנו אלא מכונה דינמית. על כן, במצב שכזה ובעונה שכזו, על הרבניים לא רק להמציא היתר של מכירה אלא עליהם נוסף עומס של השתדלות שגים בעלי משקדים כאלה, יאותו למסור הרשות למכירה או להרשות לאפוטרופסי הקרקע על אופן זה. ע"ב.

הגאון רבינו צבי פסח פראנק

בספרו "כרם ציון" (אוצר השבעית עמוד ל) כתוב: כבר מראשית התVISידות המושבות בארץ ישראל, עלתה שאלת השמייה על הפרק, ונתרברר שמןפני כמה טעמים, כמעט שמן הנמנע שככל תושבי ארץ ישראל יקיימו את מצוות השמייה כמאמרה, והשאלה הוצעה לפני גדולי הדורות שלפנינו, והדבר יצא בהיתר מפני גאוני הדור עמודי ההוראה בדורם לסדר מכירה על שנת השבעית לנכרי ובחכלה של שתי שנים, כמו שנזכר בספר שמן הכהן ובמבי"ט ומהר"ט. והיו ראיינו שני ספרים היוצאים מחדש מבית הדפוס, ושניהם יחד מבטלים את היתר המכירה ודוחים אותה בשתי ידים, וגדולי הדור המתיריים נראים

מתוך דבריהם כאילו היו טוענים בדבר משנה, אמרתי לאו אורה ארעה למיקם גברי רברבא דכוותיהו מאבראי, לזאת עבור פרשתא דא ואתני וnochzi Mai Dekmon. [פירוש, מהחר שראיתי היאך אוטם שני ספרים מבטלים את היתר המכירה מכל ובכל, וגדולי הדור המתירים נראים מדבריהם כאילו טעו בדבר פשוט מאד, לבן אמרתי שאין זה דרך או רשותה את גדי עולם כלל מבחן, ולבן נלמד את הענין היטב ונראה מה יש לפנינו]. ע"ב. ודעתנו ברורה להתייר כמבואר בספריו בכמה מקומות, וככפי שהבהירנו לעיל.

הגאון רבי יוסף ענגיל

בספרו "אוצרות יוסף" כתוב: ושמתי שאייזה רבנים החמירו ואסרו את העבודה בשביעית אף לאחר המכירה לגוי, ואני אומר לא מן השם הוא זה, ורק על עצם יכולם להחמיר אבל לא אחרים, ומה גם לרבים בדבר הנוגע לחייהם כמו זה. ועיין במסכת ביצה (כא ע"ב) מה נעשה בבית אביך שהיה מחמיר על עצם ומקרים כל ישראל. ומוזקנים אתבונו בסידור האר"י שכותב: **עלולות תורה לתפוס כח המחמיר לעצמו**, ולאחרים כח המתייר. ע"ב. (שו"ת יביע אומר חלק י סימן לט אות ד)

הגאון רבי ישראל זאב מינצברג

[ראב"ד בר"ץ קהל חסידים בירושלים, לפני כ-80 שנה] בספרו "פירות שביעית" (סימנו ט) כתוב: מה שדרש ממיini כבוד תורתו להודיע לו דעתו לעניין המכירה לגויים, מי אני להכenis ראשית בין ההרים הגודלים להכריע בהזה העניין, אבל בכלל אוריע לו שהגודלים התתנדדו למכירה נחלקו לשתי סייעות, סיעה אחת מהגודלים הייתה דעתם שאין מועל כלל מכירה, והם בטלים במיעוטם נגד גאוניו הספרדים הקודמים המכיב"ט ומורה"ט והר"ט גלאנטוי, ותשובה שמן המור שהאריך והרחיב בדבריהם, והחיד"א כתב בשבחו שהיה "سبא דמשפטים", ואחריהם החזיקו גודלים שבדורנו. וסיעה אחרת מהגודלים התתנדדו רק לעשיית המכירה של רבים השבים להתנהל בארץנו, ורצו ידי זה יש תקווהشب קרובות תהיה גאולה שלימה, אבל לא אמרו במוננס, כדי שעל ידי זה יש שום השם שמתירה כהלהטה, וכל ישראל יסיעו להם שהמכירה בטלה. וממילא אם נעשית המכירה על פי המתירים, הפירות הללו דין כפירות של גויים, ואין עליהם קדושת שביעית אפילו למתנגדים למכירה.

ומה שהעיר כבוד תורתו שהמתירים לא התיירו שייזרוו בעצם והם עוברים על זה, אין זה נוגע לביטול המכירה כמבואר בירושלמי. ואין לאסור הפירות אף שזורעים בעצם וכו'. ומכיון שהחקלאים עשו זאת על פי הוראת חכם, הפירות מותרים ואין בהם ממשום איסור ספרחים, ולא משום קנס,شكل שנעשה על פי הוראת חכם, אין מקום לקנס, וממילא גם איסור ספרחים אין עליהם, שלא גزو אלא משום עוברי עבריה, וכיון שהחקלאים הללו עושים על פי הוראת חכם, אין לאוסרתם.

וכבר התפשט היתר המכירה, ולכן דין הפירות של הקrukאות לאחר המכירה בדיון פירות של גויים, ואין עליהם חיוב בגיןו, ומותרם בסחוורה, וביציאתם לחוץ הארץ. ע"ד. (חובא בש"ת

הגאון רבי איסר זלמן מלצר

כתב בהסכמה בספר "معدני ארץ" של הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך: **בשביל שרוב דבריו הס לברר את פרטי הדינין היוצאים לפי היותר המכירה שהנהיגו גאוני ארץ הקודש, ומכיון שיש בעיקר ההיתר מחלוקת נדולה בין גאוני הדור בדור שלפנינו, לא אחפש להכנס רashi בין הדברים הגדולים.**

הגאון רבי עזרא עיטה

כתב מרן הראשון לציוון הגאון רבו יצחק יוסף שליט"א בספרו "ילקוט יוסף" ושביעית עמוד ורטה: מעשה שהיה בישיבת "פורת יוסף" לפני ארבעים שנה, שבתחילתה לא סמכו על היותר המכירה והיו קונים פירות וירקות שלא מהיתר מכירה. מנהל הישיבה בזמןו כשמעו על כך, ביקש מרן זצוק"ל שיגיע לבתו של ראש הישיבה הגאון רבו עזרא עיטה זצ"ל, ונתקב בפניו את נימוקי ההיתר על מנת שייכלו להשתמש בהיתר זה בישיבה, כי היה דוחק גדוול והמחירים של פירות השמייטה היו יקרים. וגם הסchorה של השמייטה, הייתה שחורה גרוועה, והדבר גרטם לבני הישיבה. מרן הגיעו לבתו של ראש הישיבה ובמשך שעיה ארוכת הרצה בפניו את טענות המתירים והאוסרים. ראש הישיבה האזין בקש רב לדברי, והורה למנהל שיכל לקנות פירות וירקות מהיתר המכירה, ויפרסם שכל הרוצה להחמיר על עצמו, תבוא עלייו ברכה, אבל בני הישיבה יכולם לסמוך על ההיתר. וביקש ראש הישיבה מרן שיבוא וימסור שיעור בישיבה ויבאר לומדים את נימוקי ההיתר. ולאחר מכן מכר לירחוב, ושם מאוד על הדברים. ואכן כך הנהיגו בזמןו בישיבה לאכול מפירות וירקות של היתר המכירה. לאחר מכן הגיעו כמה תלמידי חכמים לבתו של ראש הישיבה, והתתרממו על ההחלטה לסמוך על ההיתר. ואמר להם ראש הישיבה, שאנו להם יעשו שלחן בלבד ממאכלים שלא מהיתר המכירה.

וכן סיפר הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א כי בזמןו היו אוכלים בישיבה מפירות וירקות של היותר המכירה, והוא סועדים בישיבה גדויל המקובלים שבדור הקודם, וכן רבנים ואברכים חשובים וכולם אכלו. והיה טור אחד שבו הסבו האברכים שהחומרו על עצמם. וכן סיפרו לנו כמה וכמה מגדי אמת מהאברכים שלמדו בזמןו בישיבה, והדברים מפורטים וידועים לכל מי שלמד בישיבת "פורת יוסף" באותה תקופה.

וכבר הבאנו לעיל (עמוד 141) משלונו של מרן זצוק"ל בשיעור שאמר: **"רבי עזרא עיטה ע"ה ביקש אותו שakra את הרמי"ם שמחמירין, מפני שלא למצוי הלכות שביעית, רק נכנס להם במוח שלהם חזון איש אסור, גמרנו. אז אמר לי תעשה לי טובה, תלך לדבר איתם, תדבר על ליבם, תשפיע עליהם. הם נוטנים הוראות לשמש, והמשמש מסכן מה יודע. תדבר עם הרבנים האלה שידעו. תאמינו לי במשך שעיה ורבע דיברתי, נשארו כולם פורייןפה, לא ידעו בכלל מכל מה שדברתי, שכן היה דעת רבי יעקב שאול אלישר וכל מה שהזכירנו, רובם לא ידעו, אולי אחד מהם ידע."**

הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך

כתב בהקדמה לספרו "معدני ארץ": הנני מוצא לנכון לעיר, אבל יתקבל חס ושלום שום רושם כאילו הכנסתיו ראשיו בין הרים גדולים ורמים גודלי הדורות אשר מיניהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים, אלא מכיוון שהיתר זהה שיסודותיו בהרי קודש נתקבל ונוהג למשעה בכל הארץ הקודש, מלבד ייחידי סגולה גבורי כה עושי דברו שומרים שביעית כדות וכלהכה, לנו הרשות לעצמי לבאר ולברר יסודותיו עד כמה שידי יד בהה מגעת, ולהציג לגדולי תורה היושבים על מדין את אשר נראה לענ"ד לנכון לעיר. ע"כ.

וכבר הבינו לעיל שכabbת הגرش"ז אוירבך (שוי"ת מנהת שלמה חלק א סימן מד): מאחר שככל גدول בידינו "בדברי סופרים הלך אחר המיקל", ושביעית בזמן זהה מדרבנן, אפילו אם יהיה האסור צוחה כברוכביה שהדבר אסור, וההמටיר אינו אלא טועה, מכל מקום כיון שהמටיר גם הוא תלמיד חכם שהגיע להוראה, אף אם ישאל איש את האסור כיצד נהוג, מסתבר שעליו לומר על פי הכלל שביון שביעית בזמן זהה מדרבנן, הלך אחר המיקל. ואין לחוש לקנותם מון הנוהגים היתר בדרכם. עכת"ד. ועיין עוד במה שהאריך בחיזוק ההיתר בישוחות מוצקים וחזקים בספרו מעדני ארץ ובשו"ת מנהת שלמה חלק א' וועוד.

ומעשה שהיה בחודש ניסן התשנ"ג [ערב שנת השמיטה התשנ"ה]. כשבחרו הרבנים הראשיים לישראל, הראשון לציוו הגאון הרב אליהו בקשי דורון זצ"ל ושיבדל לחיים טובים וארכויים הגאון הרב ישראל מאיר לאו שליט"א, וערכו ביקור אצל כמה מגדולי ישראל, ומהם אצל הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, וכמובא להלן עמוד 152). בגמר השיחה, אמר להם הרב: "שנה הבאה היא שנת השמיטה, אבקש מכם תעמדו על היתר המכירה, למען הצלת הכלל של אותן הקלאים שייעבדו בקרענות גם בלי היתר המכירה".

הגאון רבי משה פינשטיין

כתב בשו"ת "אגרות משה" חלק א אורח חיים קפה: אתרוגים שנשלחו מארץ ישראל לחוץ לארץ בסוף שנת השמיטה, מאת פרדנסנים שעשו על פי היתר המכירה של הרבנות הראשית בארץ ישראל, ורב אחד מחוץ לארץ אסור אותן מפני שהוא מתנגד להיתר המכירה, ולדעתו יש בזה משום איסור שחורה בפירות שביעית. השיב הרב, שאין לחוש לדברי האסור, וכי יכולים לכתילה לצאת ידי חובת המצווה באתרוגים אלו, כי פשוט שמכיוון שישוחרים אלו עושים על פי הוראות בית דין של הרבנות הראשית, אין בזה איסור כלל, כי בודאי העשרה על פי הוראות בית דין אין עליו שם חטא. שאיפלו אם תמצא לוומר שאין הלכה כמהותם, כל זמן שלא עמדו כל חכמי הדור למנין, ונפסק שלא כמהותם, העשרה כמהותם יש לו על מה שישמון, ואין לו שום חטא. וכן שבמקומו של רבינו יוסי הגלילי לא חטא כלום בהה שתהייר להם בשור עוף בחלב, וכן במקומו של רבינו אליעזר הגדול שהיו כורדים עזים לעשות מהמים לעשות סכךין למול בשבת, אף שהאמות להלכה הוא באיסור סקילה. וכן גם בנידוניו, לא שייך כאן קנס, ולא סיוע בידי עוברי עבירה כלל. ע"כ.

הראשון לציוו הגאון רב אליהו בקשי דורון זצ"ל

בשאלות ותשובות "בניו אב" (ח' ל' סימן סב) מתיחוס הראשון לציוו לשאלת רבים על מה סומכת הרבנות הראשית כיום להתייר את מכירת הקרקעות כדי להפיקע קדושת שביעית, כשענף החקלאות במדינה אינו הכרחי, ואין כל שאלה של פיקוח נפש או של קיומם היישוב בארץ אם לא יעבדו בשדות, כפי שהוו הרבניים המתירים בשנים קדמוניות. וכיון שכربה שנת השבע, הנושא נידוש בפי כל ורבים שאינם מכירים את הנזונים חושבים את הרבניים המתירים שליבם גס בהוראת היתר המכירה.

הנני להביא את העובדות, הנזונים והטעמים שלפיהם החליטה הרבנות הראשית להשתמש בהיתר המכירה בשנת תשס"א. כידוע היתר המכירה שנייה במחלוקת, יש גאנוני עולם שלללו אותו וסבירו שאין תקף כלל, ויש שמצדדים בו והוו הלכה למעשה להשתמש בו למורות השאלות ההלכתיות. אולם גם הרבניים המתירים הוו הדבר כהוראת שעה מtopic אילוצים שונים, וקבעו במפורש שאין להשתמש בהיתר מיידי שמייטה, ויש להשתドル בהקדם להמנע ממנו או לצמצמו אם הנזונים השתנו, על כן גם הרבניות שנאלצת להשתמש בהיתר המכירה דנה מיידי שבע שנים אם יש מקום להמשיך את הוראת השעה או שהגיע הזמן המאפשר לשמור את שנת השבע כהלכה.

בשנה הראשונה לכהונתנו ערב שנת השמייטה ה'תשנ"ד נכנסנו עמיתוי הרה"ג רב ישראל מאיר לאו שליט"א ואני קיבל את ברכתו של הגאון הגדול רב שלה זלמן אוירבך זצ"ל ודברנו ביחס לשמייטה תשנ"ד, ואמר לנו [לכל אחד בנפרד] שלמרות שהוא מוסוברים שאין למכוור את הקרקעות ויש לשמור שמייטה כהלכה, אבל כיון שרוב הציבור בארץ לא יכול לעמוד בדבר, על הרבניות לקיים את היתר המכירה. ובאותו מעמד אף הביא מקורות בראשונים שודאי יש על מי לסמוך, ועל הרבניות לדאוג לכל ולהניג את היתר המכירה. הרבניים שעסקו בהלכות השמייטה מטעם הרבניות, קיבלו הדרכה עצה ותוסייה מהగרש"ז זצ"ל גם בשאלות על שטרוי המכירה וכדומה.

ההבדל היסודי בין הרבנות הראשית לשאר הוועדות העוסקות בשמייטה, שהרבנות הראשית לנגד עיניה לא רק ציבור שומר שמייטה כהלכה שיש לדאוג לצרכיהם בפיריות וירקות כשרים למהדרין לשומר שבייעית, ולא רק החקלאים גבורי כח עושי דברו השומרים את שבת הארץ במסירות נפש, אלא לנגד עיניה גם כלל ציבור החקלאים, וביניהם דתיים רבים ומסורתיים המבקשים שלא להכשיל בעוון שביתת הארץ, ומайдך אינם יכולים לשמור שמייטה כהלכה ולהשבית את הארץ כפי שנברר.

כבר במושאי השמייטה הקודמת, התחללה הרבנות לחפש דרכים ולברר כיצד לא להזדקק להיתר המכירה, פנינו בנידו לשר החקלאות דאז מר רפאל איתון בנושא וישבנו בישיבות עם ראש המשרד הנוגעים לדבר. סוף דבר הדיוונים לא נשאו פרי מבחינה מעשית, ובפרט כשהוחלפה הממשלה והיחס לכל דבר שבקדושה השתנה. מעבוד מועד נערכנו לבירר את הנזונים אם אפשר לבטל את היתר המכירה ולא להזדקק לו, ואם

יש להמשיך בהוראת שעה לנוכח בהיתר המכירה גם בשנת תשס"א, ולאחר בירור הוחלט בועדת הרבנים להמליץ לפני הרבנות הראשית להוראות גם בשנת תשס"א להזדקק למכירת קרקעות, אולם בתנאי שהמכירה תעשה לא בצורה גורפת אלא רק לחקלאים שבוחсер ברירה נזקקים להיתר. וזאת לאחר שיובחר לשם הדבר, והמכירה תעשה בחתימת כל חקלאי לפני הרב האיזורי, לאחר שהרב יבהיר לו את ההלכה ויברר שאכן לא יכול להובייר את שדהו בשמייטה. שינוי זה משמעותי ביותר, הן מבחןת ההלכה, והן כצדד חשוב לקראת צמץות ההיתר. הדברים הובאו לפני מועצת הרבנות הראשית שדנה בדבר ייחד עם הרבנים חברי הועדה, והਮועצה אישרה את הדבר כהוראת שעה.

ואלו הנתונים והטעמים שהוכרכנו להזדקק להיתר המכירה: שלא כבשנים קודמוניות, החקלאות בימינו אינה בנזיה על בסיס עונתי שניתי אלא עם תכונו לטווות ארוד, השיווק אינו רק לצורך הצרכו הנזקק בעונת הגידול, אלא בטוחה של שנים עם חוותם מראש, והשבתה של שנה יש בה כדי לגROWS נזק לשנים מספר, ואף לאבד את הקניינים. הענף החקלאי במדינה גודע לשיווק לאומי, ולא לשיווק מקומי, והשבתה של שנהacha יכולה לגROWS מScheduler ואף להתומות הענף, כדוגמא פירות ההדר ברובם מיועדים ליצוא עם חוותם רב שנתיים לקניינים בחו"ל, יש תחרות מתמדת עם שווקים אחרים מספר וצדומה, והשבתה של שנה Tabia לאיבוד השוק והתומות בענף.

בליל היתר מכירה, יש איסור לצאת לחוץ לארץ את הפירות הגדלים בקדושת שביעית, ומבליל יצוא לחו"ל הענף יתמודט למספר שנים אם לא לצמינות, והשאלה אינה כללית, המדינה יכולה להתקיים גם מבליל ענף ההדרים, אולם בעלי הפרדים החלק המזערני שביהם שישמעו להוראות הרבנות, יאבדו את מקור מחייתם לשנים, ואילו החלק היוטר גדול ברור לא ישמע להוראות הרבנות, יעבד בשבייעית באיסור, הארץ לא תשבות, פירות שיש להם קדושת שביעית ישוקו לחו"ל באיסור, וגם בארץ יכשלו בסחרה בפירות שביעית, בהפסד פירות שביעית, ובאכילת שמור ונעבך וצדומה. ענף זה הוא רק אחד מהענפים שאינו יכול להתקיים ללא היתר המכירה.

דוגמא נוספת, ענף הגוף המפרנס את בעלי הכרמים. באנו בדברים עם ראשי אגודות הכוורות והיקבים שהרבנות נמצאת איתם בקשר מתמיד עקב השירות היינוט בิกבים, והתברר שגם ענף זה אינו יכול להתקיים בלי היתר המכירה.

להלן מתשובה נשיא התאחדות האיכרים ומנכ"ל מועצת הגוף בעקבות פניותנו אליו לבירור בעניין: ענף הגוף בישראל משתרע על כ-40,000 דונם. מן הענף מטאפרנסים כ-2,000 חקלאים, שלמרביתם ענף הכרם הוא כל פרנסתם, וטיפול בענף הכרם מאפשר לנגרים באזורי רגושים לעבוד קרוב לבתיהם. תפוקת כרמי הגוף בכללתה מסתכמה בכ-170 מיליון שקלים, והפסקת הטיפול בכרמים לשנה אחת תהיה הרס כליל של מרבית הכוורות. אין ספק שהליך ניכר מכוורות אלה שאין להם פרנסה אלטרנטיבית יגיעו

לפשיטת רגל. ולמרות שניינו בשנת שמייטה לטפל בכרמים ללא בצר, הרי לא תמורה יתקשו כורמים רבים לעבד את כרמייהם, ואין ספק שאת הנזק לא ניתן יהיה לשקס בשנה אחת, ציבור הcornerים יצא ניזוק.

ענף גפן הינו בכללותו כולל כ-30 יקבים המעסקים אף עובדים, כל עובדי הייצור הינם אנשים דתיים, וזאת כדי לשומר על קשרות הינו. גם חלק גדול מיתר העובדים הם שומרי מסורת, אנשים צנوعים עם משפחות מרובות ילדים המתפרנסים בכבוד מעמל כפויים. **הפסקת עבודתם לשנה, תביאם לידי פת לחם, וכן שאר עובדי היקבים והענפים המלווים את הענף.**

התפוקה הארץית של ענף הינו הוא כ-600 מיליון שקלים, והפסקת הייצור למשך שנה יגרום פגיעה בכ- 7,500 מפרנסים הקשורים ישירות ובעקיפין לענף זה, ואין ספק ששרשת התמוטטויות תגרור עמה אלפי אנשים.

לסיכום, אין ספק שביטול היתר המכירה בענף זה יחסל את הענף שלאחרונה החל להתבסס ולפרנס בכבוד את העוסקים בו, עובדי ענף זה אינם בניוים ואינם מסוגלים לספק שנה של הפסקת פעילות והשבחת הענף בכללותו. ע"כ.

יש לציין שלמרות שהחקלאות בישראל ירודה ואנייה מעסיקה חלק ניכר מהאוכלוסייה ואחוזה הייצור החקלאי אינו עולה על חמישה אחוז מהיצור, אף על פי כן הכמות המסומנות ביותר, כדוגמא: היצור בגידולי שדה הוא כ-250 מיליון דולר, יצוא פירות 160 מיליון דולר, יצוא פרחים 166 מיליון דולר, ועיקר הבעיה היא לא ההפסד הכלכלי של המדינה, שכן יכולה להתמודד עמו, אלא מספר החקלאים המפרנסים מענף זה שיאבדו את מקור פרנסתם לא רק לשנת השמייטה. **ואילו השאלה היהה רק כלכלית לגבי אוטם אנשים, היה מקום שלא להקל ולבטוח על ברכת השם לשומרי שביעית עיין לעיל עמוד 119**, אולם ברור לנו מעל כל ספק שחלק גדול מהחקלאים בארץ, גם אם לא נתיר להם, יעבדו את הקרקע בשביעית באיסור, ויש בינהם חלק ניכר של חקלאים דתיים ומוסדרים שייעשו זאת למורת רצונם שלא לעבור איסורים, והרבנות על ידי היתר המכירה מאפשרת להם שלא לעבור על מצות השביעית.

והנה נכוון שבЋיתר המכירה שהנהיגו בזמןו הרבנים, הושם הדגש על הפיקוח נפש של קיומם התושבים, ועל מצות ישיבת ארץ ישראל שלא הייתה להתקיים על ידי החקלאים בלי היתר המכירה, אולם **המעיון בכתובים יוכחה שזו לא הייתה הסיבה היחידה שrank בגללה הותירה המכירה, הכוחך במניעת איסורים על ידי החקלאים הזוכר בסיבה מספקת להיתר, וכן קיומם הכלכלי של החקלאים.** ועיין בספר שמן המור [לסבא דמשפטים הגנוו מהר"ס רובי אב בית דין חברון] שהוא היה הראשון המתירם למכור שדה לנכרי בשביעית, והתייר זאת מפני שאליה כלכלית של בעל הקרקע, ובעicker כדי לקיים מצות יeshוב ארץ ישראל שיכלו לעסוק בחקלאות בארץ, וזה לשונו: "אם לא נעשה תיקון

להציגו ממכשול, באופן שלל ידי התקיון הלווה, יהיה גורם להיות לישראל חניה בקרע הארץ יותר שיקנו כרמים בארץ, ובכגון זה מצוה לנו". ולפי זה קיים עני החקלאות בארץ, ודאי שיש בו משקל רב לקיום התיירות, שבולדיו יש סיכון שהענין יתמודט או ימסר לזרים בארץ, כפי שלצערנו המצב בכמה ענפי החקלאות.

מלבד השיקול הנדול להציג את חקלאי ישראל מאיסור שביעית, יש בהיתר המכירה כדי להסיר מכשול מהציבור כולל, לפי שאם לא נצל את הכרמים ושתחי החקלאות מאיסור שביעית, הכרמים והשתחים יעבדו באיסור, הפירות תהיה בהם קדושת שביעית, ואיסור שמור ונעבז, יוביל השדה יגדל אטורים באיסור ספרחים, הסchorה תכנס לשוק, וברור לנו שחלק גדול מהכרנסים במדינת ישראל יכשלו באטורים.

אם נמנע מהיתר המכירה, מלבד המכשלה הגדולה שפירות שביעית וספרחים יאכלו בארץ על ידי יהודים שלא יזהרו בכך, הדבר יביא למczęלה יותר גדולה במערכת היחסות בארץ, וזאת לא רק לשנת השמיטה, כשרוב הפירות והירקות בארץ יהיו באיסורי שביעית, יש חשש גדול שככל מערכת היחסות בארץ תתמודט, כיון שלא יהיה לפירות שוק אחר, ולא תספק הסchorה המותרת שביעית, חלק ניכר מהסוחרים יוותרו על תעוזות היחסות והפיקוח, וגם מי ישאיר במסגרת ההשגהה ערים ויכניס פירות וירקות אטורים, והיהzik למערכת היחסות יהיה גדול יותר, ופירוש הדבר שככל הציבור יגרמו מכשלות ביודעים ובלא יודעים. כדוגמא, כיום בסינייטה דשמייא עלה ביד הרבעות להשגיה מפירות ערלה, הפרי בשנות הערלה נקטף באיבו ומושמד, יש פיקוח צמוד על כל מטע וכרם, ולמרות ההפסדים, רוב הפרי בארץ המשוק בפיקוח, נקי מחש ערלה. אם רוב הכרמים ומטעי הפרי בשנת השמיטה יעבדו ללא היתר מכירה ולא השגחת הרבעות, יתרגלו לעשות כן גם בשאר שני השבוע לפיו ישמעאו שוקים מבלי ישך בפרי כשרות, וכל מאמצי הרבעות להשמר מפרי ערלה ירדו לטמיון, וכל ישראל ישך בפרי ערלה שאיסרו לידע רבים מהתורה, והוא הדין לאטורי טבל וכדומה, והוא הדין למסעדות שעקב החומרה יבטלו את ההשגהה, ויכשלו את הציבור בכל מאכלות האטורות. בבירור עם מגדלי הפירות בארץ, התברר שלמעלה מחמשים אחוז מהמטיעים, ללא היתר המכירה, יאלצו להתנק מהרבנות בכל השנים, ועל ידי כך יש סיכון למערכת היחסות כולה.

יש לציין שהרבנות והעסקנים הדתיים עמדו בתוקף על שמירת חוק הבשר האוסר ליבא לארץ בשר טרפ, אף שאינו מיועד כלל לציבור השומר בשירות, מסיבה ברורה, כי בלבד הסרת מכשול מהעם, גם הצפת הארץ בשר טרפ תמושט את מערכת היחסות על אף ההשגהה, משוםuai אפשר לקיים מערכת כשרות ארצית לאוכלוסייה גדולה, כשבארכ בשר טרפ לרובה. והוא הדין בשנת השמיטה אם רוב פירות הארץ וגידולי השדה לא יהיו כשרים, יכנסו לשוק וימוטטו את מערכת היחסות כולה לכל השנים. ויש לציין שככל מטבחי הכבא והמוסדות הציבוריים, ורוב המקומות הם בהכשר הרבעות, ולא נוכל לעמוד בהכשרים מבלי היתר המכירה.

לאור הדברים כהעמדו לנו נגד עינינו, שאלת פרנסתם של חקלאים רבים, ומונעת מכשול של רבים מעובודה בשביעית, מונעת מכשול מרבים מאכילת פירות בשביעית באיסור, ובעיקר כשהותקאה מכך תסתומות מערכת הכספיות, וציבור רחוב יכול באיסור ערלה ונבילות וטריפות דאוריתית, החלתו לסמוך על המටירים בהיתר מכירה גם בשנה זו, תוך נסיון לצמצם ההיתר ולעשותו ככל האפשר בדרך פרטית ולא בצורה גורפת.

ואמנם בכך שלדעת כמה גודלים כל מעשה המכירה אינו בגמירות דעת ואינו חל כלל, ובפרט כשנעשה על ידי שליח ולדעת החזו אין שליח לדבר עבירה בזה, ואם כן אין כאן מכירה כלל, ומה הוועילו חכמים בתקנות. אולם שאלות אלו כבר נידונו, ולמרות הקושי הנדר במכירת כל החקוקות, המתירים התירו את המכירה בדעת שהמכירה תקפה וקיימת. [וכמובן לעיל בהרבה בדיור נימוקי ההיתר על פי גאוני וגודלי הדורות]. אולם גם אם נניח כפי שיטות שאינה תופסת כלל, אך בזוקף הנסיבות שבלאו cocci רוב החקלאים יעבדו בשמייה, בכיוון זה נאמר הכלל: "モוטב שייהיו שוגנים ואל יהיו מזידים", ובפרט באיסור שבשביעית בזמן זהה שהוא מודרבנן. לפי שגדם נניח שהמכירה לא תופסת לדעתם, לפחות בשחקלאים יעבדו את החקוקות על סמך היתר המכירה שישoder, יהיו רק שוגנים ולא מזידים, וגם אוכל הפירוט יהיו שוגנים לסבירתם שהמכירה הפקעה את האיסור. ואם לא נעשה את המכירה כלל, יהיו מזידים שיעבדו את החקוקות בידיעה ברורה שאסור לעבוד ואף על פי כן יעבדו, ובפרט שכשיהיו מזידים, הדבר יביא למצב שלא יկבלו הקשר והשגחה, ייכשלו וישכילו באיסורי דאוריתית, ואם כך בודאי שכדי לעשות את המכירה, גם אם בפועל אינה מועילה לשיטות, כדי שלפחות יהיו שוגנים ולא מזידים. ובאשר לעצם האיסור של המכירה, ממה נפשך אם חלה המכירה הרי שיש תועלת הצלחה מαιורים רבים כמובואר, ואם אינה חלה מכל סיבה שהיא, הרי שאין לנו גם איסור, אלא רק הצלחה שלא יהיה מזידים. ועל כל פנים, למרות הצורך הנדר בהיתר, בכל פרטומי הרבנות ובஹאות לרבניים המדריכים את החקלאים, הבחרנו שהיתר המכירה הוא היתר בדוחק בהוראת שעה, ועל גבורי כח עושי דברו לשמרו את שdotיותם בשמייה הכתכתה ללא היתר המכירה. עד כאן בדברי הנರיצים של הראשון לציון בש"ת "בני אב", דברים נפלאים ואמיתיים, מתוקים מדבר ונופת צופים.

חלוקת בדרך ארץ

כתב הראשו לציון הגאון רבנו יצחק יוסף שליט"א בספרו "ילקוט יוסף" (שביעית עמו תוריה): כתב הגאון רבוי חיים מולוואזין בספרו רוח חיים, אף על פי שניתנו לנו רשות ללחום מלחתה של תורה, עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגואה ונודל לבב, אך בעונה יתרה וכו'. וממן החיד"א בספרו שם הגדוליים כתוב, שפעם אחת היו יושבים תלמידי חכמים ולומדים, ונמשכו הדברים עד שאחד מבני החבורה דבר קצת שלא כהונן על הספר "היכל קודש", ותיקף התנמנם והענישוوه בחלום על דבריו, וייקץ ויינד לחבריו להזהיר על כבוד הספר ומחברו. ולכן הירא לנפשו, יזהר לכלכל דבריו ביום הלחמו מלחתה של תורה, ויזהר שלא יכווה בಗחלותם של המחברים לפניינו. ועיין בתולדות

הגאון מה"ר אליהו מני שבראש ספר זכרונות אלהו, שמהר"א מני נענה על שתקוף בחrifot את פירוש הריש"ש בקבלה. ובפרט אוטם החולקים בהלכה kali עיון היבב, והרי לפי כל המבוואר לעיל, ההיתר נעשה כדי להציג רבים מעוזן, ובפרט אלף החקלאים שם לא יעשו את היתר המכירה, ימשיכו לעבוד בשבייעת כרגיל ויעברו על כל איסורי שביעית ללא שום היתר, ויכשלו את רוב הציבור באיסור ספחים ועוד. ו עוד.

ובאמת אם רוצים לחלק בהלכה, הרי שיש להתייחס בראש ובראשונה בטענות המתיריהם והאוסרים לגופו של עניין, ולא להסתפק בסיפורים. ועוד, שיש לעשות זאת בדרך ארץ ודרךה של תורה, ולא לכתוב שלא ימצא שום רב הירא וחרד לדבר השם שיתיר דבר כזה, שימושו מזה שאנו נמציא רב שמתיר אבל אין בגדר הירא וחרד לדבר השם, ובכך באים להרטיע את הציבור על שביעית מדרבן, ונכשלים באיסור ביזוי תלמיד חכם שהוא מהתורה ואיסור חמור מאוד בנווד. וכבר התבאר שגדולי עולם היו אלה שהסתמכו על היתר, גם מורהו ראש הישיבה הגאון מויהר"ר עזרא עטיה צ"ל על פי פסיקתו של מרן (שליט"א) הורה בישיבת "פורת יוסף" בזמנו להסתמך על היתר. והיאך כתוב מישחו שככל רבני הספרדים כתבו להחמיר בזה, הלא אדרבה החיתר הראשון יצא מרבני הספרדים הראשונים לציוו הגאון רבינו יעקב שאול אלישר, והראשון לציוו הגאון רבינו מאיר פאניז'ל, וכן שהעיר הגאון מקוטנא בעל ישועות מלכו, ורביםῆמה שכתבו להסתמך על היתר המכירה, הייסכיל עבדי, הרב פראנק, רבינו אהרון קוטלר, הגרש"ז אוירבך ועוד גdots עולם כMOVIA לעיל.

צא וראה בעניין איסור חדש שכמה מגודלי רבני הקהילות אשכנז כתבו כמה קולות בזה, ואילו הב"ח והגאון מווילנא וכל חכמי דורו חלקו על קולות אלו בכל תוקף, וגם המשנה ברורה כתוב להחמיר בזה, ולדעת מרן השלוחו ערדוך איסור חדש נוהג בזמנו זההמו בתורה, וגם בשל גויים, וربים מאחינו בני אשכנז בחוץ לארץ שמות מצוי איסור חדש, מקילים בזה בשופי, וכן נוتنים הקשרים למסעדות ומאפיות בלי להתחשב כלל בדעת מרן ושאר הגאנונים האחרים. וראה זה פלא, איסור חדש שהוא מן התורה, על זה אינם צועקים, ואילו על שביתת שהוא מדרבן, ואין היתר מכירה בא לבטל חס ושלום איסור דרבנן, אלא מסתמכים על מעשה המכירה הנעשה בכל אופני הקניינים, ועל זה הם צועקים והופכים זאת לVICHO השkepti!! ומה גם שיש המסלפים דבריו של מרן אמרו"ר וטוונאים שהוא מסתמך על הסוברים שביעית בזמן זהה היא ממידת חסידות בעלמא, ועל זה טוונאים שהוא עוקר את השלחן ערדוך חס ושלום, אחר שמרן פסק בבית יוסף (סימן שלא) שביעית בזמן זהה מדרבן. אתמונה. ומעשה שהיה בזמןו שחכם אחד החזיא חיבורו, ורבה להקששות על מרן (שליט"א) בעניין היתר המכירה שבשביעית, וכאשר הגיש את הספר למוריינו הגרב"ץABA שאול צ"ל,icus עלייו, ואמר לו "גמרה להוכיח את כל העולם עד שהתחלת להוכיח את חכם עובדייה", וסירב לקבל ממנו את הספר. וכבר אמרו בירושלמי: כל האומר שמצוות מפי אומרה, יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנדוי. עכ"ד.

וַתֹּהֵי האמת געדרת

לצערנו הרב, קיימים עייפות גדול בקרב הציבור בעניין זה. ישנים אנשים אשר בשמיות הקודמות הורו להם שיש איסור גמור לאכול מהיתר המכירה, וכל האוכל מפירות וירקות אלו כאילו אוכל נבילות וטיריפות, והכלים הללו צרייכים הקשר בהגעה. עד היכן הפליגו! הרחיקו לכת. וכבר הבאנו לעיל את לשון מרן מלכא זוק"ל בשיעורו: **יבוא אדם יפטם אותו בכל מיני דברים, אתה חושב אולי הוא צודק.** כי יש ספרים שסילפו את האמת, היתה לו למחבר מגמה כדי לאסור, לא כדי להחמיר אלא כדי לאסור, שייחסבו כולן שזה איסור מוחלט כמו בשר חזיר... תיראו עד איפה הדברים מגיעים, מסלפים את האמת, כי רוצחים דוקא לאסור, בכח וביד חזקה. מה שモתר, רוצחים לאסור... כל זה כמו שאמרתי סמויות עיניים יש כאן, פשוט מאד עיניהם רעה שיש רבנים שמתירים. עכ"ל. ועוד אמר: **יש הרבה רבנים טועים, חושבים שבאמת, בצדך, בכנות שזה אסור, אבל כל אלו מסכנים שחושבים ככה, הם לא רואו הרבה ספרים שאמרתי לכל שפהיהם אנו חיים, ואולי לא שמעו את שמעם מעולם...** יש כמה דברים שנעלם מעיניהם של האוסרים, מפני שלא ידעו אותם. הרבה פעמים אני מדבר עם איזה רבנים שמחמירים, והם פוערים את פיהם, לא ידעו מכל הספרים האלה... אחרי ששמעו את הדברים האלה, אמרו לי: פחתת את העיניים לנו, נתת לנו מושגים אחרים לוגרי, לא ידענו מכל הדברים האלה; ובאמת לא ידעו מפני שלא לומדים את כל הפסיקים, שומעים רק דעה אחת מוטעית שהולכת לפוי שביל אחד, ומטרה אחת מיוחדת, מטרה להחמיר, זה לא נכון. עכ"ל.

כמה סכסוכים נגרמו במשפחות רבות בין הורים לילדיהם מחמתכך, כמה עוגמות נפש. ספר לי יידי, שמרוב שהכניסו לו בראש שאסור חמור לאכול מהיתר המכירה, הורה בן גם להוריו אף שאינם נמנים על ציבור המודקדים במצוות כל כך. ואמו הייתה כוустה ורונזת שהסחרה לא סחרה, והמחיר יקר, וצריכה לקנות דוקא ממוקם מסוים. וכשרהה שאמו כל כך בצער, היה נושא בעצם נסעה של שעיה וחציא!!! מעירו עד לירושלים, כדי לקנות פירות וירקות, כי שמע שם ישנה סחרה טובה יותר. וכל זה מחמת שסילפו לו את האמת. וכבר הבאנו לעיל מה שכתב הנאו רבי חיים פלאגי צ"ל: **המחמיר לאחרים נגד ההלכה, עונש יונש בידיים,** שמאביד ממונם של ישראל. ודינו בעבור על עבירות שבין אדם לחבירו שאין יום הכיפורים מכפר חס ושלום. ויעין עוד לעיל מלשונות הגאנונים צ"ל. חבלי, חבלי מאד שمسلسلים את הדברים, וגורמים להחטיא את הבנים בחוסר כיבוד ומורה אב ואם, ונשלים ומשלילים לאחרים בכעס שהוא עוון חמור מאד, עד שאמרו חז"ל שככל הקועס כאילו עובד עבודה זרה, והכל בשביל חש של חסידות שהיא, לדעה מסוימת שרבו החולקים עליה, ובמשמעות בזמן הזה **שהיא מדרבנן!!! פלא פלאות!!!**

הגע עצמן, הלווא גם אם היינו אומרים שיש כאן מחלוקת שcola - [מה שבודאי אין זה נכון, כי מי שלומד באמת העני עם המקורות והפסיקים, אי אפשר שיתעלם מדעת כל אותם גדולי עולם המתירים, וראיותיהם הברורות, ותשובותיהם

על שאלות החולקים]. - הרי כלל גדול בידינו (מסכת עבודה זרה ז ע"א): ספק בשל סופרים, הלך אחר המיקל.

ומה יعنו על כל מה שכתבו אוטם גדולי עולם שהבאו לעיל, ומהם [בקצרה]:
מן החיד"א - "לכל הדעות, אין להורות ברבים להחמיר בדבר שפט המנהג להקל ופסקו כן הפסיקים בתשובותיהם".

הגרא"ז אוירבך - "אפילו אם יהיה האוסר צווח ככרוכיא שהדבר אסור, ושהמומיין אינם אלא טוענה, כיון שהמומייר גם הוא תלמיד חכם שהגיע להוראה, אף אם ישאל איש את האוסר כיצד ינהג, מסתבר שעליו לומר על פי הכלל, שכיוון شبיעית בזמן זהה מדרבנו, הלך אחר המיקל. ועל כן, אין לחוש לקנותם מן הנוגאים היתר בדבר".

הגרא"מ פינשטיין - "כיוון שסוחרים אלו עושים על פי הוראת בית דין, אין בזה איסור כלל. שאפילו אם תמצא לומר שאין הלכה כמותם, כל זמן שלא עמדו כל חכמי הדור למנין, ונפסק שלא כמותם, העוצה כמותם אין לו שום חטא".

בזכות "היתר המכירה" הם לא התגרשו

מעשה שמספר לי עורך דין ירא שםים מבאר שבע שפטפל לצערנו הרב בענייני ממון בזוגות שרוצים להתגרש, אבלadam ירא שםים שאחוב שלום ורודף שלום, הוא לא מיד קופץ על התיק שבא לו כדי לקבל שלמוניים, אלא מנסה להבין מה רקע הגירושוי, ומנסה ליישר את ההודרים ולהרבות שלום בעולם.

והנה בשנת השמיטה שעברה [תשע"ה], הגיעו לפני זוג בעלי תשובה שהסתכסכו והחליטו להתגרש. לשאלתו, מה הרקע שהביא אותם לגירושין? סיפרה האשה שהם חזרו בתשובה, אבל מאז כל פעם בעלה בא לה עם חומרה חדשה, אסור כהה ואסור ככה, והיא כבר לא יכולה לסבול, היא חשבה שכשהיא תחוור בתשובה, יהיה לה נעים וטוב כמו בהרבה בתים של חברות שלח דתיות, אבל בעלה משניא עליה את הדת. זו הייתה השנה רגילה לנקנות, בנויות טובות, עגבניות ומלפפונים טובים, אבל הוא לא רשא לה שתקנה בספר, אלא צרכיים ללכת לחנות מיוחדת שם קונים רק סחרה של ערבים פלאחים. והסחרה שם, אין בה לא תואר ולא הדר, מלפפונים שמתחאים לעשות מהם חמוצים, ועגבניות לשකשוקה, ובננות לרטק לתינוק, והוא התעקש לנקנות רק ממש, וזה הקש ששרב את גב הגמל, لكن היה החלטה שהיא לא רוצה לחיות אותו עוד, נמאס לה, אין לה כח.

אומרים לי העורך דין, מיד הבנתי באיזה שיעורים הוא משתתף, ומאיפה הוא שואב את כל הuko של החומרות וההנוגות הללו. הוא לא דבר הרבה, רק שאל את הבעל, האם

אתה מכיר את החברות "בhalca ובאגדה"? ענה הבעל: כן. האם יש לך חוברת "מצוות הארץ בהלכה ובאגודה"? ענה הבעל: לא. מיד הוציא העורך דין את החוברת שלו, ונתן לו במתנה, אמר לו תלמיד כאן את כל העניין של ההיתר מכירה, הכל כתוב כאן לפי מה שפסק הרב עובדיה. הבעל ישב כשעה וקרא וקרא, ותහיות לאל יתברך, הוא ראה מה דעתם של גdots הפסוקים מלפני כ-150 שנה ועד דורנו אנו, הוא ראה את הנימוקים והמקורות, ובחדדי השם יתברך הוא השתכנע ואמר לאשתו, אין בעיה, מהווים אני משנה את הקו בבית, אנחנו עושים הכל כמו שモטור מותר, אני לא יעמיס עלייך שום חומרות, תעשי הכל כמו שתכתוב בחברות "בhalca ובאגדה". הוא סיפר לי שהරוד השם חזר השלום בבית, וחזרו לביתם באהבה ואחוות שלום וריעות.

ועיין בגמרה (מסכת גיטין נט ע"ב) שכל התורה יכולה דרך שלום היא, שנאמר (משלי ג' ז'): "דרךה דרך נعم, וכל נתיבתיה שלום". וכותב הרמב"ס (סוף ספר הקרבנות): רוב דיני התורה אינם אלא עצות מרוחק מוגדל העצה, לתקו הדעות ולישר כל המעשים. ע"ש. וכותב עוד (ולכות חנוכה פ"ד הי"ב), אף שמצוות נר חנוכה, חביבה היא עד מאד, להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים שעשה לנו. עם כל זה, אם אין לו אלא פרוטה אחת לknות נר לשבת או לחנוכה או יין לקידוש, נר שבת קודם משומש שלום בית, שהרי שם השם נמחק כדי לעשות שלום בין איש לאיש לאשתו. גדול השלום, שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר: "דרךה דרך נעם, וכל נתיבתיה שלום".

וכתב בש"ת שעריו צדק ויורה דעה סימן ח) בשם מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף צוק"ל: אין הבעל יכול לכוף את אשתו לקבל עליה חומרה שלא לשתחמש אלא במוצרים מסוימים. ואם הבעל אינו יכול להמשיך בחומרותיו, משום שאשתו אינה רוצה לקבלן, יעשה התורת נדרים על שלא אמר מראש שנותג כן "בלי נדר", ויקל גם הוא בדבר, שגדל השלום של הבית יותר מוחמות. ע"כ.

בסיום

לאור כל האמור בסיעתא דشمיא, רשאי כל אדם לכתילה לאכול מפירות וירקות של היתר המכירה, וכל האוכל יהיה לבו סמוך ובתו שאין בה שום חשש כלל ועיקר, כי ההיתר הברור לחולוין מתבסס על דעתם של גdots הדורות, גdots עולם ונקי הרוח אשר מפיהם אנו חיים, ודבריהם הם לנו לעיניים. ומהם: הגאון מהר"ס רובי אב בית דין וחברו מחבר ש"ת שמו המור, הראשון לציון הגאון רבי יעקב שאל אלישר, הראשון לציוון הגאון רבי מאיר פאנזיל, הגאון רבי יצחק אלחנן אב בית דין קובנא, הגאון רבי ישראל יהושע טרונק אב בית דין קוטנא, הגאון רבי שמואל מוהליבר אב בית דין ביאליקסטוק, הגאון רבי יהושע לאנג אב בית דין סטוויסק, הגאון רבי חיים אלעאר וואקס אב בית דין קאליש, הגאון רבי מודכי אלישברג אב בית דין בויסק, הגאון רבי שמואל קלפפש, הגאון האבנוי נזה, הגאנונים רבי אהרון אלחדרי ורבי משה אלפנדרי גאנוני טבריה וכל בית דין, הגאון האדור"ת, הגאון רבי נפתלי הרץ הלוי, הגאון רבי יוסף צבי הלווי, הגאון רבי יוסף ענגל, הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק, הגאון רבי צבי פסח פראנק, הגאון רבי עובדיה הדאה, הגאון רבי רחמים חייטה הכהן, הגאון רבי אהרון קופלר, הגאון רבי רפאל כדיר צבאן, הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך ועוד.

וכמה וכמה פעמים, התבטא מרן מלכא זצוק"ל, בלשונות אלו:
 "היתר מכירה יותר גמור לאמיתה של תורה, אין לי ספק בזה!";

"מי שרוצה לאכול היתר מכירה, יש לו כר נרחב להקל בפשיטות, בלי שום פחד בלי שום אימה, אני אומר לכם בפשיטות. הלוואי שככל הדברים יהיו ברורים כמו ההלכה הזאת שהיא ברורה ממש בצהרים. ההלכה ברורה שזה מותר אפילו לknut לכתהילה מפירות של תנובה בעצימות עינים".

"ברוך ה' שיש לנו תורה אמיתית... תורה אמת בלי משוא פנים. וכי זו חכמה לשבת ולהחמיר על הברית!! כמו שאמרנו, אחרי שיש לנו פוסקים שמפיהם אנו חיים, וקיים את העניין של המכירה, כל אחד ואחד יעשה כמו שאמרתי, ויסמוך על דעת המתירים, כי הם גדולי עולם".

"ברוך ה' שיש לנו דרך של היתר, כל הגאנונים שהתרו היו גאנוני עולם, והדרך הזו סונה בשושניים, נבונה וישראל, וכל מי שרואה את ההלכה, מעיין בה, רואה שהכל אמת".

"וכי אנחנו נתעלם מכל הראשונים האלו ונתפוז רק את דעת המהמירים? נחפש מה חומרה ומה חומרה, זו הדרך!! לא זו דרכה של תורה בצורה בזאת!".

"כך שנינו בגמרה, מי שיש לו מעות הרבה ורוצה לאבדן, יקנה כל זכוכית, זה גם כן עיסקה, במקום כל זכוכית יקנה אווצר בית דין".

וכך סיכם מרן בשיעורו: אילו היה בהיתר המכירה חס ושלום איזה סירכא – ספק, אני לא הייתי אומר לכל שזה מותר לריגיל. אני פוסק לכם, אני אומר לכם דעת התורה, דעת הפוסקים שמפיהם אנו חיים, מי שרוצה ללבת עם ראש בקר, שילך ראש בקר. כמו שאמרנו, מן הדין הכל מותר, אבל אדם שרצה להחמיר, דוקא אם הטיב אותו דבר, והב�ץ זה אותו הסכום, ואינו בזה טירחה יתרה, טוב, אתה רוצה לknut מalgo שטומי שביעית לחזק את ידיהם. אבל הא לאו הכி, אין בזה שום טעם. עד כאן לשונו הטהורה. [לעיל הובאו כל הלשונות של מרן זצ"ל בשלימות עיין שם].

מסירות נפש למען ההלכה האמיתית

להלן מדבריו של הגאון הרב מרדי טולידנו שליט"א חבר בית דין בירושלים עיר הקודש: כשבאתי אל מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בשנת תשל"ט – עבר שנת השמיטה תש"מ, בטענה שאולי כבר לא זוקקים להיתר המכירה, מרן לא השיב לי תשובה מיידית, אך באותו שבוע בשיעור במושאי שבת קודש בבית הכנסת "היזדים", מרן דיבר ברעדת והתרגשות, וכך אמרו: "מורי ורבותי, אני יכול היום לקבל שם של גדייל הדור" [להיות נחשב יותר אצל האשכנזים], לו רק אחמיר בעניין השמיטה,omid אקבל

מעמד של גدول הדור... אבל קרא מרן מנהמת ליבו: "אני רואה לפני את העם, אני רואה את האנשים בחוץ, אני רואה את בני היישוב, את בני התורה, אני רואה את אברכי הכהנים המקבלים 400 לירות [כמו 2,500 ש' בערך] בחודש בכלל, אני רואה את האברכים הללו שנשותיהם מתייסרות ומכתנות رجالים, מבקשות לקנות עגבות בזול...".

מרן אמר זאת והכריע כפי שהכריע, אף שידע שיותקף, תועלת הציבור על פי ההלכה, הייתה אצלו מעל לכל שיקול אישי. זו הייתה מסירות נפש למען ההלכה האמיתית, מסירות נפש לבירר כל דבר לעומקו, בלי לאפשר לשיקולים זרים לעוות את האמת.

כתב שבעיקבתא דמשיחא החוצה תתרבות, והאמתת תהייה נעדרת. לפני שנים מספר, היו אנשים שניסו פגוע בכבודו של מרן, לקעקו ולשבש את האמת. הלב היה חם, הלב רטט, אבל מרן רבנו צ"ל בהנחותו הנפלאה, בהנחהתו הניסית במשך שנים, לימד אותנו איך לקבל חיצים מכל צד. הוא הלך תמיד בדרך האמת, מה שהוא ראה לנכון הוא אמר. מרן צ"ל לימד אותנו שرك תורה ורך לאור התורה, לא להתנגד, לא להפריד, ולא לפלג... עכ"ד. (מוסף "חי שרה")

מרן רבנו עובדיה יוסף צוק"ל אבל היתר מכירה

וכך היה מנהגו של מרן מלכא הראשון לציוו, ראש כל בני הגולה, גدول הדור, פוסק הדור, גאו עזונו ותפארתו, רבנו עובדיה יוסף צוק"ל בビתו לאכול מהיתר המכירה, והדברים הם פשוטים, ידועים ומפורטים. וכן העיד לי פה אל פה בנו שיבدل לחיים טובים וארכיכים מרן הראשון לציוו רבנו יצחק יוסף שליט"א.

גם הרואני סרטונו של מרן הראשון צ"ל רבנו יצחק יוסף שליט"א שמוסר שיעור בכללי הפסיקה, ובתווך דבריו אמר בלשון זו: "אני מעיד לכם רבותי, תשמעו טוב, זה אולי יהיה לכם – לכמה אחדים הפתעה. מרן בעצמו היה אוכל היתר המכירה, שמייטה בשמייטה, אני מעיד שהיה אוכל היתר מכירה, כי הוא סבר שזה היתר גמור. אתה רוצה להחמיר? בסדר גמור, תבואי עלייך ברכה. תבואה אחר כך לגבאי, תעשה מי שברך לכל המחייבים, אשריםם וארכיכם, צריך לדעת מה ההלכה ומה החומרא".

להראות חיבתו של ההלכה כמצוות

סוף דבר הכל נשמע, שאנו קטנים ואזובי הקיר, מטאבקים בעפר רגליו של מרן מלכא צוק"ל, וחפצים להכיר במיעוט ערכנו, כי מה אנחנו מה חיינו, ועל אחת וכמה וכמה לפני מרן גאו עזונו ותפארתו, שהיה מבחינת "אין דבר נעלם ממק", ואין נסתה מנגד עיניך", ועליו כבר אמרו: "לכו אל יוסף, אשר יאמר לכם יוסף תעשו", והולכים באורחותיו, בהש��ותיו ובהוראותיו, בעוז ותעצומות, בגאו ועו, ללא פחד ולא מורת, ואדרבה גאים ושמחים בזה, מבחינת "זינגה לבו בדרכי ה". וזוכים אנו בשנות השמייטה לאכול מפירות וירקות של היתר המכירה

בשמחה ובכוננה תחילתה, על פי דברי הגמara בפסחים (קיד ע'ב), שצורך לאכול בליל פסח שני תבשילין, זכר לקרבו פסח וזכור לקרבו חגיגת. ואמר רב הונא: שני תבשילים, גנוו סילקא [תרדין] וארוזא [ארוז]. ומספרת הגמara, שהאמורה רבא היה מחרז כל שנה להביא לשולחן סילקא וארוזא, כיון שיצא כו מפיו הקדוש של רב הונא. ופרש הרשות: וכל שכן שיכول להביא לשולחן שני מיני בשח, אבל רבא הביא בדוקא סילקא וארוזא, "בשביל חיבתו להראות שהלכה כמותו". لكن, גם אנחנו איזובי הקיר, כדי להראות את חיבתו למרון מלכא ולכל גdots עולם וענקי הרוח הנ"ל שפסקו לנו, אנחנו אוכלים בשמחה רבה מהיתר המכירה. ואשרי חלקם ומה נעים גורלם של כל הזכרים לפרנסם דברים אלו ברבים, לזכות את אחרים, שיכירו וידעו כל יושבי תבל, פשר הוראותו של מרון מלכא זצוק"ל, ותבוא עליהם ברכבת מרון זיע"א להם ולכל בני ביתם, אמן ואמון.

שאלת: הרי הזכרנו לעיל שמרון זצוק"ל אמר: "אדם שרוצה להחמיר, דוקא אם הטיב אותו דבר, והכסף זה אותו הסכם, ואין זה טירחה יתרה, טוב, אתה רוצה לקנות מאלו שומרני שבעית לחזק את יديים. אבל הא לאו הכי, אין זה שום טעם". ע"כ. ואם כן לכארה אולי יש מקום להחמיר? תשובה: מי שיתבונן יראה שכמעט ואני במצבות דבר זה, שהטיב של פירות הגויים יהיה אותו טיב כפירות של תנובה וכדומה, גם יהיה באותו מחדיר. מה גם שאנו שמחים לעשות כמו שמרון הורה ונוהג בעצמו, ואם מרון הורה שזה מותר לכתהילה וכן נהג גם בביתו, מי יבוא אחר המליך?! ועל אחת כמה וכמה שמי שילמד היטב היטב את התשובות ב"יביע אומר" ולא יתנצל, יראה היאך האריך והרחיב מרון מלכא, ולא הניה פינה ויזית שלא נגע בה, ובאייר הכל בטוב טעם ודעת, וממילא כבר לא יהיו לו שום שאלות וספקות ובלבולים. וכך כו, מי ששמע את השיעורים ממרון מלכא, וראה איך הדברים עברו בקרבו, וכך שהבאו לעיל שהתבטא בלשונות כדלהלן: "היתר מכירה היתר גמור לאmittah של תורה, אין לי ספק בזה!". "הלוואי שכל הדברים יהיו ברורים כמו ההלכה הזאת שהיא ברווחה כשם שבחרים". כל אחד ואחד יעשה כמו שאמרתי, ויסמוד על דעת המתירים, כי הם גדולי עולם". מי שיש לו מעות הרבה ורוצה לאבדן... יקנה אוצר בית דין". מי שרצה לлечת עם ראש בקירות, שילך ראש בקירות. וגם על אותם שורצים דוקא להחמיר התבטא מרן: "אף על פי שליבי נוקפי גם בדבר זהה... אלה העربים, אתם ורוצים לknoot מהם פירות ולתנת להם כסף, ובכספי הזה הם קונים נשך, אתם מסיעים בידי עברי עבירה ח"ז".

אחר לכך מצאתי כו בספר "רבנו" (עמוד קשת) שכתב הרה"ג אליהו שטרית שליט"א [שזכה לשבת למעלה מעשרים שנה, שעוט רבות מידיו ביום, לצד מרון מלכא זצוק"ל, ולהעתיק את חידושיו מכתב יד חדש הטהורה למחשבה. ואגב לכך חיבר את ספר "רבנו", ובו הביא את המאורעות שהיו באותה שנים]. וזה לשונו: רבינו ישראל יונה [תלמיד חכם חשוב שזכה בקרבה מיוחדת אצל מרון זצוק"ל], ואף זכה ללמידה עמו רבות. ומרון בהקדמות לספריו כותב עליו כך:

הרב המאור הגדול, תלמידי חכמי היקיר ונכבד מאד, האברך המצוינו הרה"ג חריף ובקי משנתו זו ונקי, סיני ועוקר הרים, רבי ישראל מאיר יונה שליט"א] סיפר לרבנו שהוא למד את עניין היותר המכירה והגעה למסקנה שאין שם מוקם להחמיר ל Kunot דока Machoniot השמייטה, והוא אדרבה מהחמיר ל Kunot דока Machoniot של היותר מכירה, בಗל רבנו פסק שהיותר המכירה הוא טוב. ויש עניין שתלמיד ייחמיר לנוהג כרבו. כשהרבנו שמע אותו, אמר לו: "תכתב את הדברים האלה". ענה לו רבי ישראל: "הרי רבנו כתוב על זה". אמר לו רבנו: "בכל זאת תכתב". אחר כך שאלתי אני [ר' אליהו שטרית] את רבנו, האם לעשות כך ל Kunot מהיותר המכירה. ואמר לי שאכן תקנה מהיתר המכירה לכתהילה. ע"ב.

גם האיר ה' את עניini, וראיתי עתה תשובה בכתב יד למрон זצ"ל (הובא בקובץ משנה יוסף גליון ז סימן ד) זו לשונו: מותר בהחלה לטסמו על היותר הרבנות הראשית בוגע למכירת הקrukעות לשנה השבעית. ואלו שרצו להחמיר, חומרא בעלמא היא שמחמירים על עצמן. אבל מן הדין היותר גמור הוא לטסמו על המכירה, וראשאים ל Kunot פירות וירקות Machoniot המשתמכות על היותר המכירה, ללא שם פקפק וחשש. עובדייה יוספי

ותהילות לאל יתרברך: לאחרונה שלחו לי סרטונו קצר של מרן מלכא שמדובר עם הגאון הרב צמח מאוזו שליט"א, וכך מרן אמר בלשונו זו בכאב: "מי שהוא חושב שהיותר המכירה לא טוב, הוא לא שווה כלום, אין לו דעת, אין בו דעת, על זה נאמר ויקרא רבה פרשה סימן טה: תלמיד חכם שאין לו דעת, נבלה טובה הימנו". כי מרן CAB לא מודע על אותם שיכולים להבין ואין מותאמים להבין, שיכולים לפתח את ספריהם של גדולי האחרונים במשך 150 שנה, ואין פותחים, שיכולים לפתח "יביע אומר" ולמלמוד את התשובות שם ולהבין את נימוקי ההלכה היטב היטב בטוב טעם ודעת, דבר דבר על אופניו, ואדרבה אם יש להם מה להקשוט ולפלפל, הנה מה טוב, אבל מסיבות של עצמות או חוסר נכונות לראות דעת אחרים, אין עוזים כן. נמצא אפוא שאינם מוחפשים את האמת. לכן אמר מרן, שמי שלא מוחפש את האמת, ופסק רק לפי הבנתו בלי לתור ולחש עוזר ועוד ספרים שלא כתבו כפי הבנתו, אז חלילה אין בו דעת. כי אינו יכול להגיד לפסק ההלכה אמיתית לאמיתה של תורה. ולכן במעמד זה, ביקש הרב צמח רשות ממון מלכא להדפיס את התשובות ביביע אומר בעניין היותר המכירה ולהפיץ אותן בחברת, כדי שהחפץ להבין את נימוקי ההיתר, יוכל להבין היטב היטב, ולא יהיה כעיוור המגש באפלה ששואלים אותו, ואני יודע מה להסביר. וממן השיב לו בחוץ לב, שידפיס להגדיל תורה ולהאדירה.

על כן הנסי פונה בקריאת נרגשת לאברכים היקרים שלמדו היטב היטב את הדברים בפנים, ולא יתעצלו ללמידה את התשובות ב"יביע אומר", ואת יבינו את הדברים כהלכה לאמיתה של תורה, ולא יסתכלו חלילה על מי שאוכל היתר

מכירה כאילו הוא סוג ב', כי כל זה נובע מלחמת חוסר הבנה אמיתית בנוסחא. ובפרט ישנה פליאה גודלה על אותם אברכים שבכל דבר מהפשים לדעת מהי דעת מרן מלכא זצוק"ל, ואילו דוקא كانوا מתבלבלים ומשיכים אחר אותה אוירה של אנשים מסוימים הדואגים להשחרר את היתר המכירה, ובכך גם מבלבלים את הציבור הכללי החפץ לעשות ולנהוג דוקא כדעת מרן מלכא זצוק"ל.

וכבר כתב הרמח"ל במסילת ישרים (פרק ט): נמצאת למד, שהבא להתחסד חסידות אמיתית, צרייך שישΚול כל מעשיו לפי התולדות הנמשכות מהם, ולפי התנאים המתלויים להם, לפי העת, לפי החברה, לפי הנושא, ולפי המקום, ואם הפרישה תוליד יותר קידוש שם שמיים ונחת רוח לפניו מן המעשה - יפרוש ולא יעשה. או אם מעשה אחד במראיתו הוא טוב, ובתולדותיו או בתנאיו הוא רע, הכל הולך אחר החיים והתולדות שהיא פרי המעשים באמות... ומעשה של רבינו טרפון יוכל (ברכיות י ע"ב) שהחמיר להטוט בקריאת שמע בדברי בית שמאי, ואמרו לו כדי היה לחייב בעצמך שעברת על דברי בית הלל. ואף על פי שהחמיר היה? אלא זה שענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל היה עניין כבד לישראל, מפני המחלוקת הגוזלה שרבתה ביניהם, וסוף סוף נגמר שהלכה כבית הלל בעולם. והנה קיומה של תורה, שגמר דין זה ישאר בכל תוקף, לעד ולעולם עולמיים, ולא יהלש בשום פנים, שלא תעsha תורה חס ושלום בשני תורות, ועל כן יותר חסידות הוא להחזיק **בבית הלל אפילו לקולא, מהחמיר בבית שמאי**. וזה לנו לעיניים לראות, اي זה דרך ישכון או ראמות וbamona, לעשות היישר בעניין ה'. ע"ש.

אין ספק שככל אשר לו עניינים לראות, רואה כי מון השמים זיכו לו למרן מלכא גאון עוזנו ותפארתנו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שברוב גאננותו, עיינו ובקיאותו זכה שפסקיו סולנת נקיה, והתפשטו בכל רחבי תבל, מקצתה העולם ועד קצחו, וממש התקיים בו מאמר דוד מלך ישראל ותהלים ט: "יום ליום יביע אמר ולילה ללילה יתה... בצל הארץ יצא קום ובקצת תבל מליקם". וז מורתתנו הקדושה לפרנס את פסקיו ברבים בכל היותר, בשפה קלה ובנעימה קדושה, גם לשעה וגם לדורות הבאים, למען יכירו וידעו כל יושבי תבל, מה היא ההלכה הצורפה אשר הנחנו אלוקים בדרך אמת בדרכו הקדושה של מרן מלכא זיע"א ללא 'יעגלי פינות' בין להקל ובין להחמיר.

יהי רצון שזכות מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל תננו עליינו ועל כל ישראל, ובקרוב נזכה לגאולה השלימה, ولבניו בית מקדשו ותפארתנו, וקיים בנו הפסוק: "כי **מלאה הארץ דעה את ה', בפmins לים מכם**", אמן ואמן.

๙. מצוות שמיטת כספים

"במץ' [בסוף] שבע שזים תעשה שמיטה [עיזבה]. וזה דבר העמיטה, שמוטת כל בעל מישת רדו אשר ישת ברעהו [יעזוב המלווה את החוב שהלווה לחברו], לא יגע [לא תtabע] את רעהו ואת אוזיו, כי קרא שמיטה לה". (דברים טו א)

מן התורה

הملואה כ�וף לחברו, ולא פרע הלואה את החוב עד שכבר הסתיימה שנת השמיטה, נפקע החוב מהמלואה, ואין הלואה צורך לפורעו. ואם תבע המלווה את החוב, הריחו עבר באיסור לא עשה מן התורה, שנאמר: "לא יגע את רעהו ואת אוזיו". ("חיזון עובדיה" – פרזובול א)

באור מילת "שמוט": המילה "shmout" מתייחסת, למשל, לאדם האוחז חפץ בידו. ועתה הוא שומרו מידו, דהיינו מסלק ידו מן החפץ, ומניה לחפש להשתחרר מידו. גם ממצוות "שמיטת כספים", היא הנחה של החוב, הסתלקות ממו הבועלות עליו, והמלואה מניה ללווה שלא לשלם את חובו. וזהו באור המילאים: "הشمיטה משmeta", דהיינו שנת השמיטה מעזיבה את החוב מהמלואה. (רבי ששון רפאל הירש)

בזמן הזה

בזמן הזה, ממצוות שמיטת כספים היא מדברי חכמים, כיוון שגם התורה מצوها זו נהגת רק כאשר היובל נהוג, והרי היובל נהוג רק כאשר רוב עם ישראל נמצאים בארץ ישראל, שנאמר ויקרא כה: "...קדשتم את שנת החמשים שנה, וקראתם דרור הארץ לכל ישבה, יובל הוא תקופה לכם", ויהינו בזמן שכל יושביה עלייה או רוב יושביה [שרובם – ככלם], אז היובל נהוג, אבל בזמן שאין רוב עם ישראל בארץ ישראל, אין היובל נהוג. ולכן היום שבעונות הרבים אין רוב עם ישראל בארץ ישראל, מצוות השמיטה כספים אינה אלא מדרבנן. (א)

חוץ לארץ

אף על פי שמצוות שמיטת קרקעות [שלא לעבוד בשנה השביעית בשדה] אינה נהגת בחוץ לארץ, מכל מקום מצוות שמיטת כספים נהגת בין הארץ לבין בחווצה לארץ. (שלחו עורך חוותו משפט סימן ס"א)

נשים

מצוות שמieties כספים נהגת גם בנשים, על כן אשה שהלווה לחברתה כסוף והגיעה זמנה הפערון קודם סיום שנת השמיטה וудין לא פרעה, כיוון שעברה שנת השמיטה,

המשמעות המשמעותית את החוב ואינה יכולה לتبיעו את חברתה. (ולט, מב)

שאלת: יש להתבונן, הנה בנסיבות שמייתם כספים ישנן שתי מצוות: א. מצות לא תעשה: "לא יגש את רעהו ואת אחיו". ב. מצות עשה: "זזה דבר השמיטה, שמוט כל בעל משוה ידו". דהיינו, ישינה מצווה שהמלואה לא תבע את הלوها לשלם, ואמנם תבע אותו, הרי הוא עבר על אישור לא תעשה, שנאמר: "לא יגש". מלבד זאת, גם כשהמלואה לא תבע אותו לשלם, אם בא הלואה מעצמו לשלם, על המלווה לומר לו: "מצוות אני", כלומר אני עוזב את החוב ואתה לא צריך לשלם, ובזה מקיים מצווה עשה, שנאמר: "זזה דבר השמיטה", לשון דבר, שיאמר בפיו שהוא משפט את החוב. והנה כלל גדול בידינו: "נשים פטורות ממצוות עשה שהזמנן גרמא [גורם]", דהיינו כל מצווה שזמןה קבועה, האשעה פטורתה מלעשיתה. כגון: ציצית, שזמנה קבועה ביום ולא בליליה. תפילה, זמן קבוע בחול ולא בשבת. תקיעת שופר, זמן קבוע בראש השנה. ישיבה בסוכה ונטילת lulav, זמן קבוע בחג הסוכות וכל ciòוצה בזאת. אם כן מודיע לא תהינה הנשים פטורות ממצוות עשה של: "זזה דבר השמיטה", הלא מצווה השמייה זמנה קבועה אחת לשבע שנים, ועל כן אם תבוא חברתה הלואה לשלם לה את החוב, לכורה לא תצטרך המלווה לומר לה "מצוות אני", ורשאית ליטול את הכסף?

תשובה: א. מצאנו מצווה שהזמן שזמןן קבוע, בכל זאת הנשים חייבות בהן, כגון מצווה שיש בהן גם מצווה "עשה" וגם מצווה "לא תעשה", אז אנו דורשים הקש [סמיות], ששם שחייבות ללא תעשה כי נשים חייבות בכל מצווה לא תעשה, אף זמנה קבוע. לדוגמא: נשים חייבות אכילת מצה בפסח בכל הסדר, למורת שזמנה קבוע פעמי' אחת בשנה בלבד ט"ז בענין, שכן שכתבה התורה את מצווה אכילת מצה בסמוך למצות לא תעשה של "לא תאכל חמץ", סמיכות זו באה לממדנו שכל מי שנאסר באכילת חמץ, חייב באכילת מצה. וכמו כן מצאנו בקידוש של שבת, שנאמר בתורה בפרשיות יתרו: "זכור את יום השבת לקדשו", ובפרשיות ואתחנן נאמר: "שמור את יום השבת לקדשו", ואמרו חז"ל ומסכת שבאות כ ע"ב: "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו", לממדנו שככל מי שחייב ב"שמור", דהיינו מצווה לא תעשה שלא החל את השבת, חייב גם ב"זכור", שזו מצווה עשה לקדש את השבת. ולכן נשים חייבות בשמירת שבת, חייבות בקידוש של שבת. ולפי זה, גם כאן כיוון שבמשמעותם כספים יש מצווה עשה ומצוות לא תעשה, כשם שהנשים חייבות ללא תעשה: "לא יגש", כך חייבות גם בעשה: "זזה דבר השמיטה".

ב. עוד יש לישיב, על פי מה שאמרו בגמרא (מסכת קידושין כת ע"א) שהאם פטורה מלמול את בנה, כי בברית מילה שציוה הקב"ה לאברהם אבינו נאמר: "כאשר ציוה אותו אלוקים", ודרשו חז"ל "אותו את האב' ולא אותה, לכן אין מצווה על האמא לדאוג למול את בנה. ושאלו התוספות, למה צריך פסק מיוחד לפטור את האמא מלמול את בנה, הרי כל מצווה שזמןנה קבוע נשים פטורות כן", וברית מילה כיוון שזמןנה קבוע ביום השmini, תהא פטורה? ויש לומר כיוון שמצוות מילה מיום השmini והלאה אין לה הפסק, שהרי אם לא מל ביום השmini חייב למול בכל יום, לכן אין זה דומה לשאר מצווה שזמןנו קבוע, כי שאר מצווה זמנה קבוע בדיקוק, לא פחות ולא יותר, למשל: מצווה שופר היא דוקא בראש השנה לא לפני ולא אחריו. וכן נטילת lulב זמנה דוגמא בחג הסוכות, וכן כללן. אבל במקרים מילה אמנים אי אפשר למול קודם קודם היום השmini, אבל אחר שהגיע היום השmini, מכאן והלאה אין מצווה זו זמן מוגבל. ולכןי התייחס לחיבת את האם למול את בנה, כי אין זה בכלל מצווה שזמןנו קבוע, כגון בא הפסקה לממדנו "כאשר ציוה אותה", אותו ולא אותה, למעט את הנשים. ולפי זה, גם כאן בנסיבות שמייתם כספים, כיוון שאחר שעברה השנה השביעית נשמט החוב לעולם ואי אפשר לتبיעו יותר, הרי זה דומה למצות ברית

מיליה, שאינה נחשבת מצווה שזמניה קבועה לغمרי, כיון שאין זמנה מוגבל להבא, וכיון שאין לנו פסוק שמלעת את הנשים, لكن נשים חייבות גם במצוות עשה של השמיטה.

ג. עוד יש לישב על פי מה שכתבו כמה מרבותינו הראשונים (ספר חידושים, רבנו מנוח, הרשב"א, מהר"ס תלואות, הרשב"ץ, אבודרם, אורחות חיים, כל ב', מהר"י אנטוליו ויעודו) שהטעם שהתורה פטורה את הנשים מצוות עשה שזמן קבוע, הוא מפני שהאהשה טרודה בהכנות צרכי הבית, ואם היא תתעסק בקיום המצוות הללו, יש חשש של פגעה בתפקוד הבית בחוגן [למשל: יבוא הבעל מבית המדרש או מהעבדה, ויראה שהבבית אינו מסודר או שארות הצהרים אינה מוכנה, כי אשתו היתה עסוקה בצדיצית ותפילין, קניתית ארבעת המינים וכיוצא בהן]. ואם כן טעם זה שyield דוקא במצוות עשה שיש בהן פועלה ועשייה, הצדיצית, תפילין, לובל, סוכה וכיוצא בהן, אבל במצוות עשה שאין בהן עשייה, אין סיבה לפוטר, שהרי אין טרודות בהן. ואף כאן בשמיות שהמצוות היא בשב ואל תעשה, לשפט את החוב ולא לקחתו, הנשים חייבות. (لت)

הלוואה בגוי

שמיות כספים נהגת רק במלוה ולולה יהודים, אבל אם המלה גוי או שלולה גוי, אינה משפטת וחייב לשלם, שנאמר: "לא יגש את רעהו ואת אחיו", ודרשו חז"ל בספרי: "רעוז פרט לאחרים [גויים], אחיו פרט לגר תושב [גוי] שקיבל עליו לשמר שבע מצוות בני נח". (הרשב"א, קט. תקלא. עיין מסכת סנהדרין נב ע"ב ומסכת בבא קמא ל"ז ע"ב)

הנה ישנים שני פסוקים בתורה ודברים טו ב, ט: א. "לא יגש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שטפה לה". ב. "את הנכרי תנש, ואשר יהיה לך את אחיך תשטף זך". וכזכור יש לשאל, כיון שלמדנו מהפסקת הראשון: "לא יגש את רעהו ואת אחיו" שזהו דока בישראל, אבל גוי מותר לתובע, אם כן מדובר חזרה התורה כתובות: "את הנכרי תנש"? מшиб רבנו אברהם בן הרמב"ס וש"ת מעשה ניסים סיימו יא, שכפלות הפסוקים באה להמת לעניין גnisht הישראל גם תוקף של מצות לא תעשה' וגם תוקף של מצות 'עשה'. ככלומר שהנוגש את הישראל עובר על מצות לא תעשה - "לא ימוש את רעהו ואת אחיו". ועל מצות עשה - "את הנכרי תנש", שדока נזכיר תנש אבל לא ישראל, והוא לאו הבא מכלל עשה [איסור לא תעשה שבא מפסיק כתוב בו לשון עשה - תנש], אשר דינו בעשה. נמצא שהנוגש ישראל, עובר גם בעשה וגם בלי תעשה.

זמן השמיטות בפסיפים

אין השמיטה משפטת [פוטרת מהחוב] אלא בסוף השנה ולא קודם לכן, שנאמר: "מקץ [סוף] שבע שנים תעשה שטפה". על כן, המלה לחבירו בשנת השמיטה, ראשית לתובע את חובו עד סוף השנה, אבל לאחר שנת השמיטה [מיד כshallukah החמה בכ"ט באלוול]. אין יכול לתובע, כיון שבסיום השנה הופקע החוב. (סימן זו סעיף לו)

כן דרשו חז"ל בספרי פרשタ ראה אותן קיא): "מקץ שבע שנים תעשה שטפה", אתה אומר בסופה או איןו אלא בתחלתה? נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן בפרשת המקטל ובריטים לא יא: "מקץ שבע שנים בمعد שנת השטפה ב晦ג הסכotta", מה "מקץ" האמור בפרשת הקטל הוא בסופה ולא בתחלתה [כמו שנאמר "ב晦ג הסכotta", שהוא לאחר שנת השמיטה], אף "מקץ" האמור כאן [בשמיטה כספים] הוא בסופה ולא בתחלתה. (ז)

מועד הפרעון

הشمיטה משפטת רק כאשר נקבע מועד הפרעון קודם סוף שנת השמיטה, אבל אם מועד הפרעון נקבע לאחר שנת השמיטה, אין השמיטה ממשיטתו, ועללו לשפט את חובו. שכיון שאמרה תורה: "לא יגש את רעהו", צריך שיבוא זמו ששייך בו נגיעה - תביעה, ועל זמו זה הזיהירה התורה שהמלואה לא יתבע, אבל אם עדיין בתוך שנת השמיטה לא הגיע זמו הפרעון, נמצא שבסוף השמיטה עדיין לא יכול לתובעו, لكن השמיטה אינה ממשיטת את חובו. (כא)

הלוואה לעשר שנים – המלואה לחבריו כף לתקופה של עשר שנים, למורות שבתו זמו הלוואה הגעה שנת השמיטה, אין השמיטה ממשיטתו, ועל הלוואה לפreau בהגיע זמו הפרעון, כיוון שבתו זמת השמיטה לא יכול המלואה לתובעו. אבל אם לאחר שחalphו עשר שנים, המלואה לא פרע את חובו, והגעה שנת השמיטה הבאה, הרי היא ממשיטתו, שהרי יכול היה לתובעו.

כן מבואר בשלהו עורך וסימן זו ס"ז: המלואה את חבריו, וקבע לו זמו לעשר שנים או פחות או יותר, אין שביעית "habah batukh hazon" ממשיטתו, שהרי עכשו אין בה "לא ימוש". ע"ב. ומובואר שדוקא השבעית שבתו זמו אינה ממשיטתו, אבל השבעית שלאחר הזמן, ממשיטתו. (כו)

הלוואה בחודש אלול – המלואה לחבריו מבלי שקבעו מועד הפרעון, איןו רשאי לשובו בתוך שלושים יום, שכך קבעו חז"ל: "סתם הלוואה – שלושים יום". ולכן המלואה לחבריו בחודש אלול של שנת השמיטה, ולא קבע מועד לפreau, נמצא שלא הגיע מועד הפרעון אלא לאחר שנת השמיטה, ואין הלוואה נשפטת. כן כתבו הר"ן והארור דוד, וכן פסקו מהנחת חינוך, שער משפט, כתב סופר, תפארת יעקב, רבוי איזיל חרפי בספר נועם ירושלמי, מהר"ש סרליי, דבר אברמת, הגאון מפלאৎקה, הרש"ע, משנתו ערך עיד. וכתב הגאון סבא דמשפטים רבני יעקב אביחצרא בשוו"ת יירא משפטיך ליעקב: "האמת יורה דרכו, והדבר ברור שימוש שוגם בסתם הלוואה שזמננה שלושים יום, אין השבעית ממשיטתו, כשהיא בתוך השלושים יום." (כו)

הלוואה בשטר או בעדים

הملואה כף לחבריו, חייב להකפיד לכתוב את הלוואה בשטר או שילוחה בפני עדים, כמו שנפסק בגמרה ובשהלו זמור ורורך וחושן משפט סימן ע ס"א): אסור להלוות ללא עדים, ואפילו לתלמיד חכם. והמלואה בשטר, משובה יותר. וכל המלואה ללא עדים, עבר משום "לפנוי עיר לא תתן מכשול" [שאלוי יعلا בעדתו של הלוואה לכפור בהלוואה או שבאמת ישכח שלוה, ואם אין אפשרות המלואה להוכיח שהלוואה לו, אין יכול לתובעו, ונמצא שהלוואה נכשל בגלל שהוא מתזכיר את חובו]. ונורם קללה לעצמו [shebariot יקללוهو באומרים שתובע את חבריו מה שאינו חייב לו. ריש"ז]. ע"ב. ויש להודיע ולפרנס זאת ברבים, כי לצערנו, רבים לא נזהרים בזה מחמת חסר ידיעה. ומסכת בבא מציע עה ע"ב. שו"ת ביע אומר חלק ז חושן משפט סימן ז)

השביעית משמשת בין חוב שנכתב בשטר, ובין חוב שהוא בעל פה ללא שטר. (סימן ס"ב. ט)

צ'ק פרעון

לזה שנותנו צ'ק למולו לפרעה חובו, ולא פדה המלווה את הצ'ק - השביעית משמשת ואיןנו יכול לפרק את הצ'ק לאחר השמייטה. הטעם לזה, כי אף על פי שיכול היה המלווה למכור את הצ'ק לאחר ונמצא שהוא שווה כסף, מכל מקום מאחר ובסוף הוא חסר גביה, הרי זה משפט ככל הלוואה שכותבה בשטר חוב, שאף על פי שהוא יכול למכור את השטר, ככל זאת הוא משפט. (ט. תקאה)

הלוואה מצרכיים

שננים המלויים זה לזה מיידי פעם בקבוק שמן או מספר ביצים וכיוצא - מאחר ואין מחזירים את אותו מאכל עצמו אלא מאכל אחר, הרי זה כ haloah [שמחזר כסף אחר] ולא שאלה [שמחזר את אותו חפץ], והשביעית משפט. (יב"א ח"י חו"מ סימן ג. לה)

הלוואה בלבד

השביעית משמשת רק חוב הבא מלחמת הלוואה, אבל חוב שלא בא בדרך הלוואה [כדיללן], אינה משפט ויכול לתובעו לאחר השמייטה, ואין עובר באיסור של: "לא יגש את רעהו". וכן מבואר בירושלים, הרמב"ס, הרשב"א, הריטב"א, הר"ן, המאירי, בית יוסף ושלוחן ערוך סימן סז סעיפים ד. ד. לה, לו)

חנות המוכרת בהקפה

על כן, הנקנים במקולות מצרכים שונים, והמוכר רושם בפנקסו, ולאחר תקופת חם משלימים את החוב - אין השביעית משפט, כי אין שביעית משפט אלא הלוואה. (סימן סז סי"ד. לה)

יש מצרכים טעמים נוספים אין השביעית משפט בהינתן והבד מהטעם העיקרי שאינו זו הלוואה, כי חוב זה דומה לחוב שלא הגיע מועד פרעונו קודם סיום שנת השמייטה, מאחר והרגליות היא לצבורי חוב לתקופה ארוכה - לשנה הבאה. כמו כן בחנות יש עינו למוכר שלא לנוגשו, כדי שהיא יהיה רגיל לבוא לקנותו אצלו. ועוד, מאחר והוא נהנה ומורויה מהකונה, אין דרך לנוגשו שאין זה דומה להלוואה שהמלואה בלבד מהנה את הלוואה. משנה ראשונה שביעית פ"י מ"ב. כסף משנה, בית יוסף ושו"ע סז סי"ד. לה)

שותפים

כמו כן, שני שותפים שנשאר ביד אחד מהם סחורות או כספים, אין השביעית משפט, מאחר ואין זו הלוואה אלא פקדון בלבד, שחלק חבירו מופקד עצמו. (ס"ד)

שבר פועל. משכורת חודשית

כמו כן, פועל שעבד אצל אדם מסוים, ולא שילם לו בגמר העבודה, או פקיד שעבד אצל בעל הבית ומקבל משכורת חודשית, וקרה שלא שילם לו משכורת שהגיעה זמנה קודם סיום השנה השבעית, אין השביעית משפטת, מאחר ואין זו הלוואה. (סימן סז סט"ז. לה)

שבירות דירה

וכן, השוכר דירה מصحابו, ומושם מה לא שילם לו את שכר הדירה שהגיעו זמנו קודם סיום השנה השבעית, אין השביעית משפטת, מאחר ואין זו הלוואה. (לו)

זקף במלואה

ואמנם, הנה אמת שאין השביעית משפטת אלא חוב הבא מלחמת הלוואה, אולם גם בשאר החובות שבארנו לעיל חננות, או עסק של שותפים וכיוצא בהם, אם "זקף את החוב במלואה", דהיינו שקבע לו זמו לפרקון - נעשה חוב זה כמו הלוואה, והשביעית משפטת.

על כן, המוכר בחנותו בהקפה שישיכם בפנסקו את כל החשבונו וקבע לו זמו לשלם קודם סיום שנת השמיטה, ועדין לא שילם, הרי זה נחسب שהפק אט החוב **במלואה** והשביעית משפטת.

הלוואה עם משכון

אם נתן הלוואה משכון **למלואה**, אין השביעית משפטת את החוב, ורקאי לתבוע את הלוואה לשלם, כיון שכאשר יש משכון בידי המלווה, נחسب שהמשכון קני לו, וכਐלו כבר גבה את חובו. במה דברים אמרו? כשהמשכון בשווי הלוואה או יותר ממנה, אבל אם החוב יותר משווי המשכון, אין השביעית משפטת את הסכום שכגד המשכון, אבל את היתר על המשכון, הרי היא משפטת. (לא)

כתב מרן בשולחן ערוך (סימן סז סי"ב): המלווה על המשכון, איןו משפט מה שכגד המשכון (הרמב"ם, הר"ז המאורי). ויש מי שאומר שאף הייתר על המשכון איןו משפט (הר"ש הדריא"ג, ע"ב). ולהלכה, כיון שיש כלל גדול בידינו: "סתם ויש, הלכה בסתמא", והיינו שכאשר מון השלחן עורך סתם את ההלכה כדעה אחת, ואחר כך כתב בשם "ויש אומרים" דעת אחרת, ההלכה היא כדעה הראשונה שתובה בסתמא. נמצא אפוא שלהלכה אין השביעית משפטת רק את הסכום שכגד המשכון. ומכל מקום אם טעה הלוואה ושילם את כל החוב, ועתה נודע לו שלא היה חייב אלא את הסכום שכגד המשכון, אין חייב המלווה להחזיר לו את ההפרש, כיון שיכול המלווה לטוען "קיים לי" כהפסקים שעליו לשלים את כל החוב.

באור המושג "קיים לי": כלל גדול בידינו, שכאשר ישנה מחלוקת בין הפסקים בדייני ממונות, הללו מחייבים את הנتابע לשלם והללו מזכירים את הנتابע, אף שרוב הפסקים מחייבים, יכול

הנתבע לטעון "קיים לי כהפטוקים שפטורין", דהיינו אני סובר באוטם מיעוט פוסקים שפטורין אותי משללים, ובאמת בית דין פוטרים אותו משללים. [הבהיר בהר, כיון שהנתבע מוחזק בכספי, יש אומרים שהוא פטור משללים, אם נזקיא ממו, יש בכך חשש גול אצל התובע. אלא שמאידך אליו התובע צודק, וידעת הפטוקים שמזכירים אותן, ואם כך יש כאן גול והנתבע שאינו משלם את הכספי שהייבן אכן מכיר, שיש כאן ספק בהלכה, אין להוציאו ממונו מהנתבע שהוא תפיס ומוחזק בכספי, ומוטב להשאיר הממון בידי המתבע שהוא המוחזק, ולא לזכות את התובע ולהוציאו ממנו מהמוחזק מספק]. ולאו דווקא אם המתבע עצמו טוען "קיים לי כהפטורין אחרות", אלא המנהג הוא שבית הדיון עצמו טוען "קיים לי" עבור המתבע וברכי יסף חוש משפט סימנו כה, ש"ת יביע אומרו. וכיון שכן ישנה מחלוקת אם השביעית משמשת את החוב היתר על המשכון, אם כן, אחר שכבר גבה המלווה את החוב והוא מוחזק בכספי, יכול לטעון "קיים לי" כהפטוקים שאין השביעית משמשת גם את החוב שייתר משווי המשכון.

ואמנם יש לשאול, כי הנה כתבו הפטוקים, שככל מה שהנתבע יכול לטעון "קיים לי" כהפטורין אותו, זהו דווקא כשהאין דעת הפטוקים הללו נגד דעת מרן השלחו עורך, אבל באופן שלדעת מרן השלחו עורך הוא חייב לשלם, כיון שבני ספרד קבלו הוראות מרן, אין לטעון "קיים לי" נגד מרן [ואף בני אשכנז אינם יכולים לטעון "קיים לי" נגד מרן, כשהרמ"א אינו חולק]. וכיוצא בזה כתוב מרן הבית יוספ: בזמן הזה כבר פרש המנהג בכל גלילوتינו לפ██וק כהרמב"ם אפילו להוציא מאן המוחזק, זולת בקצת מקומות שהוקשו להם דבריו ולא ירדו לסוף דעתו. ע"ב. וכן כתוב הרדב"ג, שמנצרים וסבירותיה וארכ' תימן והמערב, מקומות של הרמב"ם הם, ולא יכול שום בעל דין לומר "קיים לי כפלוני גאון" נגד דעת הרמב"ם. וכן כתבו המהרי"ח וכנסת הגדולה. וכtablet הרב המנגי"ח הרב משה בן גלאטן ז"ל, וזה שהচומר ראנון בתואר "ראשון לציוו", כי מפתת גולדוינה בתורה, רצוי להכתירו בתואר "ראש הרובנים", אך בענותו לא הסכים זאת, על כן יעוזו לקרווא בשם "ראשון לציוו", כי התגורר בעיר הקודש ירושלים, וציוו היא ירושלים, וצמוננה את תושבי ירושלים - תושבי ציון, נמנה את הרב כתושב ראשון, אם כן הרב "ראשון לציוו" - ראשון לתושבי ציון. ומما ועד היום נשאר תואר זה. והוא ננד של מהר"ס גלאטני הראשון, שהיה תלמידו של מרן השלחו עורך ונסמכ על ידו ועל ידי רבי משה קורודוביין] כי בכל תחום ארץ ישראל ובכל ערי המזרח וערביستان, אין לומר "קיים לי" נגד הרמב"ם וממן מה"ר יוסף קרוי, אשר הם המה אשר קבלו עליהם ועל זרים אחריהם אבותינו ואבות אבותינו, ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ומפני שמעתי שבזמןו חזרו גאנוני צפת, וחידשו תוקף הסכם זה וקבלתה, שלא יאמר אדם לחבירו "קיים לי" נגד שום אחד מהנוצרים, וכן היה נזהר ומוזהיר, ודבר זה גלווי ומפורסם לרבים. ע"ב. וכן כתבו עוד רבים מוגדי האחרונים. אמרו מעתה, מהחר' מרן בשלחו עורך כתוב בדעה ראשונה בסתם שאינו משפט אלא מה שננגד המשכון, ובארנו שההלכה היא כדעת הסתם, אם כן מודיע יכול המלווה לטעון "קיים לי" כדי העשניה?

אלא כתבו הפטוקים שדווקא כאשר מרן השלחו עורך כתוב דעתה אחת בלבד, אז לא טוענים "קיים לי" נגד מרן, אבל כאשר מרן בעצם הביא את הדעה השנייה בשם "יש אומרים" או בשם "יש מי שאומר", אף שלהלכה הוא פ██וק בהදעה שהובאה בסתם שהיא הסברא העיקרית, מכל מקום יכול המוחזק לטעון "קיים לי" כדי העשניה. וכן כתבו הנסת הגדולה ומהר"ס בן חביב. וכtablet בש"ת הוו יוסף: וכן העיד رب אחאי מהר"ז קוראל, שכן הוראה יוצאה מבית מדרשו של מר אביו גודל אדונינו מוריינו הרב הגadol הראשון ראנון מהר"ר יעקב קוראל ז"ל. וכן הורו בבית דין פעה"ק ירושלים ת"ז זה ימים לא כביר, ופטרו את המוחזק, ואין פוצהפה בדבר. והדברים כל וחומר לאוון ששמעה מפי משה רבן של ישראל איש ירושלים מהר"ס בן חביב ז"ל שפשות לו הדבר, וכי יבוא אחר הארי להוציאו ממונו מיד המוחזק. ע"ב. וכן עוזנו רבנו יוסף חיים בש"ת רב פעילים הוסיף לבאר זאת טובע: ונראה לי לומר שהסבירה בזה, שאפיילו שסבירת מרן לפ██וק הדיון בסתם במקומות יש אומרים, מכל מקום מה שקבלו הוראות מרן שלא לטעון "קיים לי" לנדו, לא קבלו זאת אלא כשהחייב בטל שום חולק, אבל אם הביא גם את

סבירת היש אומרים בצד הסטם, לא נהגו להוציאו מן המוחזק נגד סברת היש אומרים, כי מה שמוצאים מן המוחזק על פי דעת מרן בשלהן עורך אף על פי שיש חולקים עלייו ולא טוענים "קיים לי" נגד מרנו, הוא דבר חדש, והוא לו אך בו אלא חידוש, ואם כן אומר לך שלא קבלו דבר זה אלא במקום שלא הובאה בשלהן עורך דעת החולקים כלל, אבל ככל שהובאה סברת יש אומרים עורך, אף על פי שסבירה אחת נאמרה בסטם והשניה בשם יש אומרים, אין מוצאים מן המוחזק נגד היש אומרים. וכן משמעו מלשון התומים (וחובא בפתחי תשובה וחושן משפט סימנו יב ס"ק יא), וש"ת יבע אמר חלק ג' וחושן משפט סימנו ד את ח' וחלק ז' ח"מ סימנו ב' לד). [אמנם אם הלואה יתבע את המלווה בבית דין, יכולים לחייב חלק מהכסף בדרך פשרה, הואיל ולפי דעת מרן בסטם הוא מחזיק בממוון שלא כדי]. ועינו ש"ת יבע אמר חלק ט ח"מ סימנו א' אות ו']

פסק בית דין

התבע את חברו בבית דין רבני, ובית הדין פסקו לחייב את הנتابע, ונתנו פסק דין כתוב בידי הותבע, וعبارة שנת השמייה ועדין לא שילם, אין השביעית משפטת והריהו חייב לשלם. שכל שכתבו בבית דין שטר, הריה זה כאילו החוב גבוה. אבל אם אמרו לו את פסק הדין בלבד, הריה זה ככל ששביעית משפטת. (טו)

๙ דיני פרזבול

השבר לך פון יהיטה דבר עם לבך בכליעל לאמר, קרבת שעת השבע שעת השםפה,
ורעה עינך באזיר האביזן ולא תתן לו, וקרא עלייך אל ה' ותיה בר זוטא: נתן תתן כלו,
ולא ירע לבך בתתך לו, כי בגאל הדרך היה יברך ה' אלתיך בכל מעשך ובכל
בונליך יזכה. (דברים טו ט)

ازהרת התורה

התורה מצויה אותנו שלא נמנע מלהלעות כסף לאדם הזקוק, מהשש שמא השבעית תשפט את החוב. והמנע מלהלעות בשל סיבה זו, מכנה אותו התורה 'בליעל' [בלי עול]. ומماידך מבטיחה התורה, שאם תלוה: "בגאל הדרך היה, יברך ה' אלהיך בכל מעשך ובכל משליח יזכה".

תקנת "פרזבול"

כשראה התנא הל הזקן שישנים עשירים שנמנעים מלהלעות לעניינים בשנות השמייה, מהשש שמא השמייה תשפט את החוב, ונכשלים באיסור החמור הנ"ל, תיקון הלל לעשות "פרזבול" [כפי שיבואר להלן] על מנת שהשמיתה לא תשפט את החוב, ויהיה חייב הלואה לפניו למלה, גם לאחר שנת השמייה. ומסכת שביעית פרק י משנה ג' מד)

באור המילה 'פרזבול': 'פֿרּוֹזְבּוֹל' = תקנה. 'בּוֹלִי' = עשיירם. דהיינו תקנה לעשרים, שלא יחששו שיפסידו את כספם בשמיות מוחמת שהלוו לעניים. (מה)

מקבץ נדחי עםם ישראל

תקנת פרזבול מועילה רק כיום ששמיות כספים נוהגת מדברי חכמים. [זהיינו, מאוחר ובעמו הזה אין שמיתת כספים נוהגת מהתורה, ומהתורה צריך להחזיר את הכספי למלואה, ורק חכמים תיקנו שהשביעית תשפטו, לכן "הם אמרו והם אמרו" – הם אמרו שהשביעית תשפטו, והם אמרו גם לנו שאם יעשה פרזבול לא ישפטו, וכילו חורם לדין התורה]. אבל בעזרת ה', יתברך כשיובא משיח צדקנו בקרוב, ויקבץ את עם ישראל לארץ ישראל, תחול השמייה מן התורה, ואז לא יועל הפרזבול, כי לא יתקנו חכמים להוציא כסף מהלווה נגד דין התורה. ורמב"ם שמייה פ"ט הט"א, ירושמי שביעית פ"י ה"ב. מה]

כתב הרמב"ם והלכות מלכים פרק יא ה"א: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליוונה למשלה הראשונה, ובונה המקדש, ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם: מקריבים קרבנות, ועושים שמיטים ווובלות בכל מצוות האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר ודברים ל' ג' "ישב ה' אללהיך את שביתך ורוחמך, ושב וקבצת מפל העפמים... אם יהיה נדחה בקיצה השמים ממש יקבצת ה' אללהיך ומשם יקח. וזה ביאך ה' אללהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירושתה ותטיבך ותרבך מאבותיך". ע"ב.

מהות הפרזבול

עיקרו של פרזבול הוא כך: בא המלווה לפני "בית דין חשוב", ואומר להם: מוסרני לכם פולוני, ופולוני, ופולוני הדיינים, שככל חوب שיש לי, שאגבהו כל זמן שארצתי. וכותבים זאת בשטר, וחותמים הדיינים למטה. (מי, מס, סג)

באור העניין: ישנו דין שמלואה המוסר את שטרות חובתיו בבית דין, אין השביעית משפטתו אפילו מן התורה [אף בזמן ש晦מייה הינה נוהגת מן התורה], שנאמר ודברים טו טז: "זאشر יהיה לך את אחיך פשיטיך", דהיינו כשאתה עצמאך תובע את אחיך, אז השביעית תשפטו, אבל אם אתה הסתלקת מلتבע את אחיך, ומסרת את התביעה לבית הדין שהם יתבעו את חובתייך, אין השביעית משפטת. ובא הלל הזקן ותיקו כתיבת פרזבול, שבזה המלווה מוסר את כל שטריו חובתיו בבית דין, והם התביעים את החוב עבורי. (המשך שביעית פרק י משנה ב, ד, ובמפרשין שם. כח)

מי הם הדיינים?

בית דין חשוב – הפרזבול צריך להעשות לפני "בית דין חשוב": שהם שלשה חכמים הבקאים בדיון, ויודעים עניין שמייה ופרזבול, וקיבולם רבים עליהם באוטה העיר.

דיינים קרובים זה לזה – מאחר ואנו מזכירם שהיה "בית דין חשוב", בכך יש להזכיר שהדיננים לא יהיו קרובים זה לזה, כמו בכל בית דין. ורק בדיידן אם היו קרובים זה לזה, הפרזובל כשר, מהטעם דלהן. (יב"א חלק י ח"מ סימן ג' אות ח. סב)

דיינים קרובים למולה או ללוה – הפרזובל כשר. כי אין הפרזובל כמו דין ומשפט ממש שהוכרבה לבעל הדין פולחת בו, אלא הוא הקניית שטר בלבד, שמוסר את שטרותו לדיננים שחם יגיבו את חובותיו במקומו, אםכו מה לי אם הדיינים קרובוי או לא, הלווא העיקר שהמלואה לא יגבה את החובות, אלא הם יגיבו ואצלם לא שיק איסור "לא ימוש" (מהריך"ש, בית אברהם ישראלי). (סא)

בפני עדים

חייבים לא רצו בתקנת הפרזובל להטריח את המולה לבוא לפניו בבית דין ולמסור את חובותיו, ותיקנו שדי בכך שהמלואה יחתים שני עדים על שטר הפרזובל שבו כתוב שהוא מוסר את חובותיו לבית דין פלוני, ועל ידי חתימות העדים, מקבל הפרזובל תוקף. ואף אין צורך לידע את בית הדין על כך, ולא לשולח את הפרזובל אליהם, וכן המנהג פשוט. (טט)

נוסח הפרזובל

ההן נוסח הפרזובל שתקנו חז"ל: "בפניו עדים החתוםים מטה, בא פלוני ואמר לנו: היו עלי עדים שאני מוסר כל חוב שיש לי לבית דין אשרפה פלונית, הלווא הם: הרבות פלוני, והרב פלוני, שאגבנו כל זמן שירצה." ויכתו תאריך, [ואם לא כתבוهو, אין זה מעכב], ויחתמו שני העדים. (ס)

לקראת סוף שנת השמיטה יחולקו בצדורה טפסים של "פרזובל" בבתי הכנסת, במועצות דתיות ועוד, ומלא את שטר הפרזובל ויחתים עליו שני עדים כשרים, וישמרחו אצלם. וככתוב גאון עזונו רבנו יוסף חיים בעל הבן איש חי ושנה א סוף פרשת כי תבואה: "תહילות לאל יתברך, הנה נתמי מצוה זו מה עירנו בגדייך, והדפסתי שטרות של פרזובל וחלקי תי אוטם לכמה בני אדם". ע"ב.

ומכל מקום, גם אם לא השיג טופס של פרזובל כנ"ל, יכול כתוב בעצמו את נוסח הפרזובל הנזכר, ויחתים עליו שני עדים, והפרזובל כשר ללא שום בעיה.

פרזובל באמצעות שליח

ראשי המולה למנות שליח שיכתוב לו פרזובל. והנוסח יהיה כדלהלן: "בפניו עדים החתוםים מטה, בא פלוני, ואמר לנו: פלוני שלחני שתהיינו עדים עלי, שמוסר כל חוב שיש לו לבית דין אשרפה עיר פלונית, הלווא הם: הרבות פלוני, והרב פלוני, והרב פלוני, שיגבחו כל זמן שירצה". כתובו תאריך, ויחתמו העדים. (יב"א חלק ב ח"מ סימן ה. סה)

בהיתר ולא באיסור

מי שלא זכה לשמר תורה ומצוות ואינו יודע כלל מעניין הפרזובול, טוב להודיעו ולהבהיר לו מה מהותו של הפרזובול, וללמודו شيءשהו, כי אין בזה טירחה כלל. אולם אם לא מתאפשר שהוא יעשה פרזובול, יכול קרובו או ידידו לעשות לו פרזובול אפילו שלא בידיעתו, כדי שיוכל לגבות את חובותיו בהיתר ולא באיסור, שהרי מוכים לאדם אפילו שלא מודעתו. (עה)

מי העדים?

עדים קרובים – לכתהילה לא יהיו העדים קרובים למלואה הכותב את הפרזובול, אך בדייבך שהיו העדים קרובים, הפרזובול כשר. (סב)

וחטם להכשיר בדייבך, מאחר ויש אומרים שגם הדין אין המלה חייב לכתב וоказ פרזובול ולהתים עדים, אלא די במסירת הדברים בעל פה וכלהן, ואם יבוא המלה לאחר השמייה ויאמר "מסרטתי את חובותי בעל פה בבית דיו" אפילו בעלי עדים, הרי הוא נאמן [כי אם היה רוצה לשקר, יכול היה לטענו טענה טובה יותר ולומר שהיא לו שטר פרזובול ואבד כדברים]. נמצא שאין העדים אלא לתוספת חזוק בנאמנות שבאמת אכן עשה פרזובול ואינט מיעכבים, לכן בדייבך שהחטים עדים שאינם כשרים מחמת קרובה או פסול אחר, הפרזובול כשר. (סב)

עדים כשרים – העדים הם גברים ולא נשים. ולכתהילה יהיו העדים יראי שמים שומר תורה ומצוות כדת וכהלכה, אבל מי שעובר על איסור "לא תעשה" בمزיד, פסול לעדות. למשל: המהלך זקנו בתער או האוכל מאכלים לא כשרים, וכל שכן המהלך שבת, הרי הם פסולים לעדות. כמו כן, הצופה בטלוויזיה או גולש באינטרנט לא מסונן באמצעות מכשירי מדיה שונים ורואה בהם מראות אסורות המשחיתים את נפש האדם, כיון שעובר על לא תעשה מן התורה, שנאמר: "ילא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", הריחו פסול לעדות. וכן המקסום לעורר למסדרי חופה וקידושין, שפעמים ליקחים עדים שנראים כשומריו תורה ומצוות, אבל אינם שמים לב שאותם אנשים נכשלים בעווון הנ"ל ופסולים לעדות. ומהו הראשון לציין רבנו עובדיה יוסף צ"ל בספרו "ענף עץ אבות" עמוד שס. סב)

קרקע

אין כותבים פרזובול אלא אם יש ללווה קרקע (סימן זו סכ"ב). ואולם, גם אם לא ידוע לנו בברור שיש ללווה קרקע, מועל הפרזובול, כי מן הסתם אין אדם בעולם שאינו לו איזו קרקע שהיא לפחות בשכירות או בהשאלה שהוא גר שם. על כן, בחור הסמוך על שלוחן אביו עד הנישואין, כיון שאביו משאל לו מקום בביתה עד יום הנישואין, הרי זה נחשב שיש לו קרקע. (סדו)

וחטם שצרכיך שייהי ללווה קרקע, כתב ריש"י משום שרוב בני אדם שמלוויים כסף, סומכים על الكرקע של הלווה, שאם לא יהיה לו כסף להחזיר את החוב, יגבו את החוב מהקרקע שלו. אבל

קשהין לו קרקע, על פי רוב לא מלאוים לו, כי אי אפשר לסמוך לגבות החוב מחייבים שיש לו, מפני שיכול למוכרים. ותקנת פרוזבול הינה על הלואות מצויות שאפשר לגבותן מקרקע הלואה, אבל כשלמלואה אין קרקע, הרי זו הלואה שאינה מצויה, ובהלוואה שאינה מצויה, לא תקנו חכמים פרוזבול. ויש שכתבו טעם אחר, שכאשר יש קרקע ללואה, הרי זה נחשב כאילו החוב כבר גבוי למלואה, ולא שיקד כאן איסור "לא יגוש את רעהו". (ס"ד)

יתומים קטנים

יתומים קטנים, אינם צריכים לכתחזק פרוזבול, לא על החובות שהלו מכספים לאחרים, ולא על החובות שהיו אנשיים חייבים לאביהם והם ירשו אותן, כיון שבית דין הם אביהם של היתומים, וכל חובותיהם כאילו כבר מסורים לבית דין. (סימן ס' סעיף כת. מב)

שאלת: יש לשאול, מאחר והיתומים הללו קטנים ולא התחייבו עדין במצוות, אם כן לכארה גם ללא הסיבה שבית דין הוא אביהם של היתומים, הם היו צריכים להיות פטורים ממצוות שמיות כספים?

תשובה: אילו מצוות השמיטה כספים הייתה תלואה במלואה, שהוא מפרק את החוב, הינו אומרם שכן שהם קטנים הרי הם פטורים מצוצה זו. אבל זה אינו, כי התורה היא שמקיפה את החוב, ואם כן היה צריך לפטור את הלואה מלפறוע את החוב, אך בכלל הסיבה שבית דין הם אביהם של היתומים, אין החוב נשפט וממילא חייב הלואה. (הגד' יהונתן איבשיץ בספר התומים. מב)

ירושה

יתומים גדולים שירשו את אביהם, חייבים לעשות פרוזבול על חובות שאחריהם חייבים לאביהם והם ירשו אותן. ובדיעד שטוו ולא עשו פרוזבול, יכולם לגבות את החובות. כי בית דין טוענים להם שמא היה לאביהם בעצמו פרוזבול, או שמא התנה אביהם עם בעלי החוב שמלואה להם "על מנת שלא ישמיתוו בשבעית". (סימן ס' סעיף כת. מב)

פירוש: בשלחן ערוץ (סימן ס' סעיף ט) נפסק: המלה לחברו והתנה עמו שה haloah היא "על מנת שלא תשמנתי בשבעית", תנאו בטל והשביעית משפטות. [וחテעם לזה, כי כלל יש בידינו] "המתנה על מה שכותב בתורה, תנאו בטל", וכיון שהוא התנה נגד התורה ואמר, שהשביעית לא תשפט את חובך, תנאו בטל]. אבל אם התנה והוא אמר "על מנת שלא תשמיינו בשבעית", תנאו כייט, שנמצא שחייב הלואה את עצמו בממנו שלא חייבתו תורה. [פירוש, במקורה הוא לא התנה על השבעית שהיא לא תשפט, אלא התנה על הלואה שהוא לא ישמיינו בשבעית, והרי זה כאילו אמר הלואה: "אף על פי שהשביעית משפטת ואין אתה רשאי לשובני, אני מקבל עלי לשלם לך"]. (הסמ"ע ס"ק יח).

קופות צדקה וגמלות חסדים

מנחלי קופות צדקה ונמ"חים, אינם צריכים לכתחזק פרוזבול, שנחשב כאילו נמסרו כל חובות הצדקה לבית הדין. ומהיות טוב, נכוון שיכללו את החובות הללו גם

בשטר פרוזבול של הלוואותיהם הפרטיות. (הרשב"א. סז סעיף כה. יב"א ח"י חו"מ סיון ג'אות טז). מב, מ"ד)

צדקה פרטית

אדם פרטី שchnerו אותו הקב"ה בעושר, ועשה קופת צדקה של גמלות חסדים, וייחד אותה להלוואות לנצרכים, והוא האחראי לבחור על כל ענייני הקופה, עליו לעשות פרוזבול בכל שאר ההלוואות. (מד)

בנקים

מנהלי הבנקים חייבים לעשות פרוזבול,DOI בפרוזבול אחד שעשונה מנהל הבנק. (מד)

פסק מרן בשלחו ערוץ וסימנו זו סעיפים כו, כז): חמשה שללו מאחד, DOI למולו בפרוזבול אחד. חמשה שללו לאחד, כל אחד צריך פרוזבול. ויש לשאול: כיון שמניות הבנק שייכות לאנשים רבים, נמצא שיש כאן הרבה מלויים, ולכאורה נחוץ רק לכל אחד ואחד שיכתוב פרוזבול בפני עצמו, ולא DOI שמניהו בלבד כתובות תשובה: דברי השלחו ערוץ אמורים שככל אחד הלווה ממגווניו בפני עצמו, אבל כאשר חמשה הלווה לאחד מסוף של קופה משותפת, DOI בכך שאחד מהם יעשה פרוזבול אחד בשבייל כולם. וכמו כן בהלוואות הבנק שהקופה משותפת לכלם, DOI בפרוזבול אחד, ועל מנהל הבנק מוטל דבר זה, כיון שהוא המוציא והambilא בכל ענייני הבנק. (מד)

נשים

אשה שהלוואה כסף, צריכה לכתוב פרוזבול. ואם היא נשואה והלוואה מכספי בעלה, ובעלתה כתוב פרוזבול, אינה צריכה לכתוב גם היא. (מ"ב)

זמן כתיבת הפרוזבול

כותבים את הפרוזבול לקרأت סוף שנת השמייה, והכתיבה מועילה לכל החובות שהיו קודם שכתב את הפרוזבול, אבל הלוואות שללו לאחר מכן, איןן כלולות בפרוזבול והשביעית משפטות אותן, אלא אם כן יעשה פרוזבול נוסף. (ע"ז)

אמנם, הכותב פרוזבול בתחלת חודש אלול, ואחר כך נתן הלוואות נוספות ולא קבוע מועד לפרעונו, איןנו צריך לכתוב פרוזבול שני, והשביעית לא משפטת לו את החובות הללו, כיון שתסתם הלוואה היא למשך שלושים יום, ונמצא שמועד הפלרעו שליהם יהיה רק לאחר שנת השמייה. [כמבואר לעיל, שאנו השמייה משפטת אלא כאשר קבוע מועד הפלרעו קודם סוף שנת השמייה]. אולם אם קבוע מועד פרעונו בתוך חודש אלול, אז השביעית משפטות, ויש צורך לעשות עליהם פרוזבול נוסף. (ע"ז)

מלוחה בארצות הברית

מלוחה תושב ארצות הברית שהלווה לתושבי ארץ ישראל, יש לו להקדים לכתוב את הפרוזבול

בשעות הבוקר קודם זמנו שקיעת החמה של יום כ"ט באלו בארץ ישראל. אבל בדיעד שלא הקדימים, הפרזובול כשר. והוגם שהאיסור הוא שלא לנցח את הלוחה, ואצל הלוחה כבר עברה שנת השמיטה ונסמטו החובות, מכל מקום הדעת גוטה שאין הולכים באיסור "לא ימוש" אחר הלוחה אלא אחר המלוחה, כי בפועל האיסור תלי במלואה שהוא לא יתבע את הלוחה, כמו שאמרה תורה: "שְׁמָעוּת בְּלֹעֵל מִשְׁהָ יְדוֹ אֲשֶׁר יִשְׁהָ בְּרַעְיוֹן", ועל ה"משה" זהה שהוא המלוחה, אמרה תורה: "לֹא יָגַשׂ אֶת רְעָהוּ וְאֶת אֶחָיו", וכיון שהמלחה נמצאת בארצות הברית, הרי שעליו לא חל האיסור קורם השקיעה של ארצות הברית, ורשאי הוא עדין לכתב פרזובול. [אף שיש חלקים בה, מכל מקום כיון שמצוות שמיטת כספים בזמן הזה אינה אלא מדרבנן, בדיעד אנו אומרים ספק דרבנן לקולא והפרזובול כשר, אבל לכתילה לכתוב את הפרזובול בשעות הבוקר, בשעה שעדרין הוא יום בארץ ישראל]. (פ)

סוף השנה הששית או השביעית

זמן כתיבת הפרזובול בסוף השנה השביעית, ולא בסוף השנה הששית. (ח)

אמרו בתוספתא: "אימתי כתובים פרזובולי? בערב ראש השנה של מוצאי שבעית". וכותב הרשב"א שנוסחה מוטעית הזדמנה לבעל העיטור כתוב שם: "אימתי כתובים פרזובולי? בערב ראש השנה של שבעית", דהיינו בסוף השנה השביעית. וכותב מרן הבית יוסף, וכן המנהג פשט בארץ ישראל לכתוב את הפרזובול בערב ראש השנה של מוצאי שבעית, כי אין השביעית משפטת אלא בסופה. וכן נהג מורי הרב הנadol רבנו יעקב בירב צ"ל. וכן פסק בשלהן עורך וסע"ל, לא. [זהו כמו שכתב הגאון רבינו זלמן שלכתילה יكتب פרזובול בסוף השנה השביעית] וכותב החותם סופר, ואודות תלמיד אחד שרצה להזכיר לעשות פרזובול בסוף השנה השביעית לחושש לדעת בעל העיטור והרא"ש. והשיב לנו: אני יודע כי מורי ורבי הגאון החסיד רבינו נתן אדרל צ"ל, עשה פרזובול ורק בסוף השנה השביעית היא שנת תקמ"ד, ואני יודע בבירור גמור שלא עשה פרזובול בסוף השנה השביעית שהיא שנת תקמ"ג, כי ממש לא זהה ידי מתוך ידו לדעת כל דרכיו מוצאי ומובאי, ומכל שכן שידעו שכל הפסיקים חולקים זהה על דברי בעל העיטור והרא"ש, ובאמת שכבר כתוב הרשב"א שנוסחה מושבצת הזדמנה לו לבעל העיטור בתוספתא, ולכן אין צורך לעשות פרזובול אלא בסוף השנה השביעית. (ח)

לילה

פרזובול אפשר לכותבו גם בלילה, כי אין זה משפט שדנים אותו רק ביום ולא בלילה, אלא הקניית שטר בלבד, שמקנה את שטרותיו לבית הדין שיגבו את חובותיו. וש"ת ביע אומר חלק י חושן משפט סימן ג אות ה. נו, שא)

פרזובול בעל פה

תלמיד חכם שהlöה כסף לאחרים, ומסר את דבריו לחבריו תלמידי חכמים, ואמר להם: "מוסרני לכם [אתם בית דין] של כחobi שיש לי, שאגבנו כל זמן שארצה", אין צריך לכתוב פרזובול, מפני שתלמידי חכמים יודעים למצות שמיטת כספים בזמן זהה היא מדרבנן, ובדברים בלבד היא נדחתת. (הרמב"ם ועוד. סימן ס' ס"ב. שא, פא)

בשעת הדחק, גם שאר בני אדם יכולים לומר כן על פה בלבד לכתב פרוזבול, וכגון שסמכוך לשקיעה ביום כ"ט באלו או אפילו בין השימוש של ליל ראש השנה המשנית נזכר שלא עשה פרוזבול, יאמר בפיו מיד בפניו שני עדים: "הריני מוסר כל חובות שיש לי, לידי בית הדין שהם: הרב פלוני, והרב פלוני, שאגבם כל זמו שארצת". ואפילו אמר כן בין עצמו שלא בפני עדים, הרוי זה מועיל. [ונאנו המלהו לומר שכך אמר בערב ראש השנה, כי אם היה משקר, יכול היה לטענו טינה יוטה, ולומר שהיא לו שטר פרוזבול ואבד. נמצא שאין העדים באים אלא לתוספת חיזוק בנאמנות שבאמת כך הוא אמר, וכיון שאיןם מעכבים, וכן גם הוא עצמו טוען שאמר כן, נאמן, אף שאין עדים שבאמת אמר כן]. (פה ס)

כמו כן, יכול המלהו לומר בפני עצמו אף ללא ידיעת הלויים: "אני מותר על זמו פרעונו החובות שחייבים לי שכבר הגיע זמו פרעונים, ואני קבוע להם זמו פרעון לא' בתשרי לאחר השנה השבעית". ואפילו אמר כן בין עצמו שלא בפני עדים, הרוי זה מועיל [מהטעם הנ"ל], והלוויים חייבים לפורעו. (פה)

תזכורת לציבור

על הרבנים ללמד ולהזהיר את הציבור לכתב פרוזבול בערב ראש השנה של סוף שנת השמיטה, שאם לא יעשהו, נמצא שיכשלו בחשש גזל, שנוטלים כסף מהלווה שלא כדין. (נה)

תזכיר את הלל הזקן גם בערב ראש השנה

כתב בספר "בן איש חי" (שנה א סוף פרשת כי תבווא): מעשה בנוו אחיד שהיה יושב בלילה פסח על השלחן, ובני שהיה עשיר וסוחר גדול היסב עמו, והיה הבן יושב ואוכל את הכריך של המצה והמרור והחרוסת, והיה אומר קודם אכילה בהרמת קול: "זכר למקדש בימינו יהודש, כהلال הזקן שהוא כורכם ואוכלים...". אמר לו אביו: בני תזכיר את הלל הזקן לא רק עתה, אלא גם בערב ראש השנה הבאה עליינו לחיים טובים ולשלום. אמר לו: אבי, וכי אוכלים כורך בערב ראש השנה? אמר לו: בני, שנה זו שנת השמיטה היא, ואני באתי להזכיר ולהזהירך שתעשה פרוזבול כתקנת הלל הזקן עליו השלום.

לא עשה פרוזבול

מלואה שלא עשה פרוזבול, אסור לו לגבות את חובותיו מהלוויים. ואם בא הלואה לשלם לו, יאמר לו המלהה: "משפט אני" [כלומר, עוזב אני את החוב ואני חייב לי, שנאמר: "זה דבר השמיטה"], על ידי דברו שאמר "משפט אני" קיים את המצווה]. ואם אמר לו הלואה: "אף על פי כן" [כלומר, בכל זאת אני רוצה שתתקבל ממני], קיבל ממנו. וכך ש haloeh יאמר שנותן את הכספי במתנה ולא עברו חובו. ואם בא להחזיר את הכספי ולא אמר כן, יאריך עמו המלהה בדיבורים עד שייאמר

הלואה שלי הם ואני נותרם לך במתנה. ואם לא אמר כן, לא יקבל המלווה את הכספי, אלא יჩזרו להלווה. (סימן טז סעיף לו. קד)

روح חכמים נוחה ממנו

לזה המחייב את חובבך לאחר שנת השמיטה בתורת מתנה, אף שהמלואה לא עשו פרוצובל, רוח חכמים נוחה ממנה [פירוש, דעת חכמים נוחה ממשיעיו, ומהזיקים לו טוביה על זה]. ומסכת שביעית פרק י משנה ט. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה כה. תקפתה

בגמרא מסכת גיטין לו ע"ב) מסופר על אבא בר מנוי כי בעירו שלוה כסוף מהאמורא רביה. לאחר שנת השמיטה בא אבא להחזיר את החוב, אמר לו רבה: משפט אני. לך אבא את הכספי והלך. כשהבא אבי מצא את רבבו הרבה עצוב, אמר לו: למה עצוב כבודיו? אמר לו: בא אבא הלואה שלם לי את החוב, אמרתי לו משפט אני, לך את הכספי והלך. החל אבי אצל אבא, אמר לו: הבאת את הכספי למורי רבה? אמר לו: כן. אמר לו: מה אתה לך? אמר לו: משפט אני. אמר לו אבי: ואמרת לו אף על פי כי אמר לו אבא: לא. אמר לו אבי: אם היית אומר לו אף על פי כי הוא היה לך מקום את הכספי, על כן עכשוי לך ותנתנו לו שוב, ותאמר לו אף על פי כן. וכך אבא אצל רבה עם הכספי, אמר לו: משפט אני. אמר לו: אף על פי כן, אז לך ממנה רבה את הכספי. אמר רבה: חבל שלא היה בו דעת מתחילה בחכם העזיר הזה לומר כן.

"בְּיִקְרָא שְׁמַפֵּת לְהּ"

בסוף השנה השביעית כשהמלואה מכריז על שמיטת החובות לה' – עדות היא על ה' שرك הוא אדון על כל נכסיו. אומר רבינו רשפון רפאל הירש ודברים טו ב': המלווה שמשמשת חוב בשבעית, מניה לחוב להיות "נשפט מותך ידו", אולם אותה שמיטה אינה אלא פעללה חד צדדי, שכך בעל" זכות תביעה הוא נעשה אדון להלווה ומוטה לתמיד על הפעלת זכות זו. לעומת זאת המלווה נשאר חייב לו לתמיד מבחינה מוסרית, ואם הוא מוציא מרצונו לפרוע את חובו, המלווה חייב לומר "משפט אני", עליו להעמיד בפני הלואה את האפשרות להונאות מזוכות השמיטה. אולם אם הלואה עומדת על דעתו ורצונו לסלק את החוב, הרי המלווה רשאי לקבל את חובו מידיו. גדולה מזו, אין זו מגמת התורה לפטור להלווה בעל רכוש בעל רכוש מן החובה המוסרית של פריית חובו, והמלואה רשאי לצפות מלווה בעל רכוש שלא ינצל את הזכות שניתנה לו על ידי השמיטה, כמו שאמרו במסכת שביעית פ"י מ"ח: המחייב חוב בשבעית, יאמר לו המלווה: **משפט אני**. אמר לו הלואה: אף על פי כן, יקבל ממנה, שנאמר: "זה דבר השמיטה". התורה דורשת מהמלואה שיכירז על שמיטה, אולם אין בכך כדי לפטור את הלואה מחובתו. על כן, להו המסלק מרצון את החוב שנשפט בשבעית, פועל ברוח התורה, כמו שאמרו חז"ל (שם מ"ט): "החייב חוב בשבעית, רוח חכמים נוחה הימנו".

"לא יגש את רעהו ואת אחיו" – "איש את רעהו יעוזו ולאחיו יאמר חזק"
מוספי הרב הירש ואומרים: השמיטה קוראת למלווה ש"לא יגש" ולא יתבע את חובו. מדוע? כי הלואה הוא "רעהו" ו"אחיו", כמו שנאמר: "לא יגש את רעהו ואת אחיו".

הרעיו של אלוקות ה' נכנס בשנת השמיטה לתוךם היחסים החברתיים, ועלינו להסיק ממנו מסקנות משפטיות ממשיות, ובצאת השנה, רعيון זה מחייב את כולנו לשוב להיות "רעים ואחים" זה לזה, והואיל וכולנו רעים, חובה על כל אחד לחתך דעתו לפריחת האושר של רעהו, ולפיכך علينا להתריר את כלפי החוב שדרכם להחניך לצמיות את התהtrapחות החופשית של כוחות הפרנסה. עם סיום תקופה השמיטה, הופך כל חוב להתחייבות מוסרית בלבד, סילוק החוב נמסר לשיקול דעתו של מי שנתחייב בו, ועכט האמון שהتورה רוחשת לו, נותנת לו תחושת התורומות מוסרית, במקומות שעדי כה סבל החוב העיקרי עלי, פריעת החוב מרצונו החופשי תהיה לו עתה עניין של כבוד. תואר ה"ר" אומר לתובע ולנתבע מה התורה מצפה מהם, כי ה' הוא אב לכלם ורצונו שיפעלו ברוח זו כדי Shirah אותם לבניו, כאחים בבית המונח על ידו.

עבר וגביה החוב

מלואה שלא עשה פרוזבול, ו עבר וגביה את החוב מהלווה שלא כדין, עליו להחזירו ללווה. אלא אם כן יאמר הלואה שהוא נתנו לו את הכספי בתורת מתנה. וסימן זו סעיף לו.

שאלה: כל גдол בידינו, שכאשר ישנה מחלוקת בין הפסקים בדיני ממונות, הללו מחייבים את הנتابע לשלים ולהלו מוכיים את הנتابע, אף שרוב הפסקים מחייבים, יכול הנتابע לטעון "קיים לי כהפסקים שפטורים", וכמובואר לעיל (עמוד 17) בהרחבה. ומעטה יש לשאל, כיון שישנה מחלוקת בראשונים אם שמיטת כספים נהגת בזמן זהה, מידוע כתבנו שאפילו אחר שקיבל המלווה את הכספי, עליו להחזירו ללווה, הרי עתה המלווה מוחזק בכספי, יוכל לטעון "קיים לי כהפסקים שאין שמיטת כספים בזמן זהה והחוב לא נשפט".

תשובה: כבר בארנו שכל מה שהנtabע יכול לטעון "קיים לי", הוא רק כשאין טענה זו ונוגדת את דעת מרן השלchan ערוץ, אבל באופן שלדעת מרן השלchan ערוץ הוא חייב לשלים, כיון שבני ספרד קיבלו עליהם הוראות מרוי, אין טענה זו תופסת נגד מרוי, וכמובואר לעיל בהרחבה. ומכיון שהשלחו ערוץ וסימן זו ס"א פסק ששמיטת כספים נהגת בזמן זהה, נמצא שהלווה היה פטור משלמים, ועל המלווה להחזיר את הכספי שקיבל שלא כדין. (א, ה כדו)

בעלי תשובה

שאלה: אדם שהיה רחוק משמרות תורה ומצוות, ולא ידע מעניין שמיטת כספים ופרוזבול כלל ועיקר, ונגה את חובותיו כרגע לאחר שנת השמיטה. ועתה, עיראה עליו הקב"ה רוח טהרה ממרומים, וזכה לשוב בתשובה וללמוד תורה, ונודע לו שבסוף שנת השמיטה משפטת את החובות, וכך לגבות את חובותיו היה עליו לעשות פרוזבול. האם צריך הוא להחזיר את הכספי ללוויים או לא?

תשובה: אם הוא זכר מי הם הלויים שנגה מהם, טוב שישתדל לגשת אליהם ולבקש מהם מחילה, ויאמרו לו שהכספי נתנו לו במתנה. אבל אם אין זכר מי

הם, או שאינו חף למכת אליהם מכל סיבה שהיא, רשאי להשאיר את הכספי עצמו.

הטעם זהה, לאחר שהמלואה מוחזק בכספי. והרי הוא עבר בשוגג על איסור דרבנן וכי שmittah בינו הזה מדרבנן). והלואה שלם לו מרצוינו הטוב ובודאי התיאש ממנו. ויש אמרים שאם הלואה שלם מרצונו, אין צורך פרוזבול, כי לא תוקן הפרוזבול אלא במקרה של הלווה לא ריצה שלם. ויש אמרים שככל שלא אמר המלואה בפירוש 'משמעות אני', חייב הלווה לשולם. ובפרט לפי מה שכתב החותם סופר, כמה שחייביו לפרוזבול 'בית דין חשוב' שיש להם כח להפקיע ממונו, זה לפי זמנם שלום היו נזהרים בדיון שמיות כספים, ובית הדין היה מפקיע את ממונו של הלואה שלא מרצונו, וזה צריך בדיון חשוב. אבל היום שאנו העלים נזהרים לעשיית פרוזבול ואננים יודעים מזהה כלל, ולא על דעתו של הלואה כלל שהשביעית משפטתו אפילו אם היו אמרים לו שכך הדיין, הרי זה ממש אומדן מוכחת שכאליו התנה המלואה ואמר שהhaloohah היא "על מנת שלא תשפטני בשבעית", שאז הדיון שני השביעית משפטה וחיבר לשולם לו [כפי הלא ברור לנו לא היה מלה אם לא היה בדיון הלואה להחזיר לו לאחר השבעית]. וזה סמך חשוב להקל לבני תושבה. (הגרא"ז אוירבן, שבת הלוי ואוזו. קה)

פרוזבול שנקרע

מי שכתב פרוזבול ונקרע לו קודם סיום שנת השמיטה, הפרוזבול תקף, וחייבים בעלי החובות לשלם לו. (עת)

הטעם זהה, כתוב החותם סופר, מאחר ומיד בעת כתיבת הפרוזבול נעשה כאילו כל חובותיו כבר נגבו על ידי בית דין, והשטר אינו אלא לראה שכבר גבו את חובותיו. וכן מבואר ברבינו שםשו. ובשות'ת יהודה יעלה עילהasad כתוב טעם אחר, שכןו שארנו לעיל שתלמידי חכמים די שימשו את דבריהם אחד לשני אף ללא כתיבת פרוזבול, ולדעת הרاء"ש מועיל דבר זה אפילו בכל אדם, אם כן במקורה שנכתב הפרוזבול, נחשיב את הכתובת כמו דבר שמסר לחברו, וממילא אף אם נקרע, הרי זה מועיל. וההבדל בין שני הטיעמים הללו, בשטר פרוזבול המצווי כיום שהוא מודפס על נייר ולא כתוב ידו רק חתם עלייו ונקרע השטר הזה, שלפי הטעם הראשון, הרי זה מועיל, כיון שכבר בעית חתימתו נעשה כאילו כל חובותיו נגבו על ידי בית דין. אבל לפי הטעם השני, לא יועיל הפרוזבול, שהרי אין כתיבה שנחשיב אותה כדיבור. וההנחה כהטעם הראשון, ולכן הפרוזבול מועיל. מה גם ששמיות כספים בזמן הזה מדרבנן, וספק דרבנן לפחות. (עת)

אבד לי הפרוזבול

מלואה שעשה פרוזבול, ואבד לו, ולאחר השמיטה כשבא לתבוע את חובו, טעו הלואה "היכן שטר הפרוזבול"? נאמנו המלואה לומר "פרוזבול היה לי ואבד". ואילו אם המלואה לא אמר כן, בית דין טוענים בשבilio: "倘ما פרוזבול היה לך ואבד?" ואם השיב: "כן", נאמן. אבל אם הודה המלואה שלא כתוב פרוזבול, הפסיד את כספו. והטעם שנאמעו לומר שהיא לו פרוזבול ואבד, כי יש לנו חזקה שאדם לא יעוזב את דרכ' ההיתר לגבות את חובו באמצעות כתיבת פרוזבול ויגבהו באיסור ללא פרוזבול, ואמרים אלו

בודאי כתוב פרוזבול ואבד לו. מה גם שכתייתה פרוזבול קלה לביצוע בהחותמות שני עדים בלבד ללא צורך לפנות לבית הדין דוקא. וסימן זו סל"ג, סמ"ע ס"ק נה. פז)

חסידים ואנשי מעשה

הרצו להתחסד ולקיים מצוות "שמיטה כספים", יהוה לחבירו סכום כסף מועט לאחר שכתב פרוזבול, ויקבע את זמן הפרעוון קודם השנה, וכשיבווא חבירו לאחר שנת השמיטה להחזיר לו, יאמר לו: "משפט אני", ולא קיבל ממנו. [שנאמר: "זה דבר השמיטה", שבדיבור בלבד מקיים את מצוות השמיטה]. (תקפט. לט)

כתב גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חי' ז"ע בספרו בן איש חי' שניה א סוף פרשת כי תבווא: "הנה יש מתחסדים שאחר שכותבים הפרוזבול, מלוחה לחבירו סך מה, עשרה גрош או פחות או יותר, ועל זה הסך לא חל הפרוזבול, כיון שהלווחו לאחר שכתב את הפרוזבול, ואז לאחר ראש השנה כשיbia לו חבירו את המעות לפניו, יאמר לו המולה: "משפט אני", ולא יקבלם ממנו. ויקח הלווחה את המעות וישמה בהן. והמלואה ישמה במצוות שמיטה כספים שקיים אותה בפועל. ותහילות לא ליתברך, הנהגתי מצווה זו פה עירנו בגדרה, והדפסתי שטרות של פרוזבול וחולקטי אותם לבני אדם. וגם לימודינו אותם שיעשו כו, להלות לאחר זמן הפרוזבול סך מה, ולקיים את המצווה בפועל כאמור לעיל. אשריהם ישראל, אהובי מצוות ה' ועושים אותם בשמה".

๙. מצוות הקהילות

וינז'ו בוניה אוטם לאמר, בקץ שבע שנים במועד עזת השמיטה בזוז הפסכות: בבוא כל ישראל לראות את פנוי ה' אליהך במקומם אשר יבזר, תקרה את התורה הזאת גזר כל ישראל באזיהם: **הקהלת** את העם, **האנשים והנשים והטהר**, וגרך אשר בשעריה, לפמען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אליהיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: ובזוזיהם אשר לא יידעו, ישמעו ולמדו ליראה את ה' אליהיכם כל הימים אשר אתם זויים על הארץ, אשר אתם עברים את קוירון שמה לרשותה". ודברים לא י'

מן התורה

כתב הרמב"ם והלכות חגיגה פרק ג: מצוות עשה להקהל את כל ישראל, אנשים, נשים וטף, בכל מוצאי שmittah בעלותם לרجل בבית המקדש, ולקרוא באזוניהם מן התורה פרשיות המזרזות אותן בקיום המצוות, ומחזקות את ידיהם בדת האמת.

אימתי היו קוראים? בموצאי يوم טוב הראשון של חג הסוכות, שהוא תחילת ימי

חולו של מועד של השנה השמינית, והמלך הוא שהיה קורא באזוניהם. כיצד הוא קורא? תוקעים בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהל את העם, ו מביאים במא גדולה, והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו את קריתו, וכל ישראל העולים לחג מתקצחים סביבו, וпотח ורואה ומברך, וקורא כמה פרשיות מחומש דברים, ומברך שבע ברכות, וברכה האחורה מתחנן ומתפלל לטובת ישראל כפי יכולתו.

אף חכמים גדולים שיוודעים את כל התורה כולה, חייבים להכין ליבם לשימוש באימה ויראה ונילה ברעהה, כיום שניתנה בסיני, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק את ذات האמת. ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הקב"ה הוא שומעה, שהמלך שליח הוא להשמי את דברי האל יתברך. עד כאן מדברי רהמ"ס.

מדוע מקיימים מצות הכהל דווקא בחג הסוכות של מוצאי שביעית?

תכלית השמייטה להראות שהעולם הזה הוא הבל, והעיקר הוא עבודתו يتברך, וכי להזות בזה, הפקר האדם את כל אשר לו בשבעית. ובמוצאי שביעית, כאשר עם ישראל כבר מודרכים בדרך ישירה זו, לבטל את ענייני העולם הזה, זו השעה הרצiosa להשריש בלבם חזק את עבודה ה' יתברך. ולכן גם נצטוינו זאת בזמננו ישיבתנו בסוכה, שאף היא באה להראות שכל חיינו כאן בעולם הזה - בדירת ארעי הם. באפנו זה מצטרפים שני הזמנים האלה, שבهما ילמד האדם שלא יעשה שום דבר עיקרי, כי העיקר הוא אך ורק עבודתו יתברך! מעם ליעז דברים (ד)

כתב בספר החינוך (מציה תריב): משורשי מצוה זו, לפי שכל עיקרו של עם ישראל היה התורה, ובה יפרדו מכל אומה ולשון להיות זוכים לחיי עד, תענווג ונחי שאין למעלה הימנו בנבראים. על כן, בהיות כל עיקרים בה, ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים, לשמעו דבריה ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם אנשים ונשים וטף, כאמור, מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כולנו ותהייה התשובה, לשמעו דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארתנו, ויבואו מותך כך לספר בגודל שבחה והודערכה, ייכנסו הכל בלבם חשכה, ועם החשך בה ילמדו לדעת את ה', ויזכו לטובה וישמח ה' במעשהיו, וכמו שכותב בפירוש בזאת המצוה: "ולמען לימדו ויראו את ה". והעובר על זה, בין איש בין אשה, ולא בא במועד הזה לשמעו דברי התורה, וכן המלך אם לא רצה לקרוא, בטלו מצות עשה זו. ועונשם גדול מאוד, כי זאת המצוה עמוד חזק וכבד גдол בדת. ע"כ.

זכור למועד הכהל

יהי רצון שהקב"ה יזכנו שכבר קודם קודם חג הסוכות שאחר שנת השמייטה הבאה עליינו לטובה [סוכות ה'תשפ"ג], יבנה בית המקדש, ונקיים "מצות הכהל" מן התורה כdot

וכדינן, ומילך המשיח יקרא בספר התורה לאוזני כל קהל ישראל. אך אם חס ושלום גרמו העוננות ועדיין לא נבנה בית המקדש, יש לעשות "זכר למעמד הכהל", כמו שכתב מרכן מלכא הראשון לציוון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל (ויבא להלן) וכן נהג בעצמו לעשות, ולהתאוסף ברוב עם באחד מימי חול המועד סוכות בשיריד בבית מקדשנו "הכוטל המערבי", ונ долוי הרבנים קוראים מתוך ספר התורה בל' ברכה מהפרשיות שהיה קורא המלך או הגדול شبישראל בזמן שבית המקדש היה קיים. [המלך היה מתחילה חומש דברים עד סוף פרשת שמואל וט]. ומודלג לויהה אם שמווע (יא-יג-כא), אח"כ עשר תשע"ז (יד כב-כט) עד מלבד הברית אשר כתת אתם בחורב (סוף פרק כח). ורמב"ס חינה פ"ג ה"ט]. ומקבלים כל הכהל יחד על מלכות שמיים, ומושמעים הרבניים דברי חז"ק והתעווררות, כי זו בעצם המטרה בקריאת זו, שנאמר: **"לפניהם ישמעו ולפניהם ילמדו ויראו את ה' אללהיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".** וכך שכתב הרמב"ס: לזרז את העם בקיום המצאות, ולחזק את ידיהם בדת האמת.

כתב הנגאון האדר"ת (הרבי אליהו דוד רביינו בץ תאומים) בספריו זכר למקדש, שם שמצאננו שתיקנו רבותינו ז"ל לעשות הרבה דברים "זכר למקדש", אכילת מרור וכורץ, ושני תבשילים בלבד פסח זכר לקרבן פסח וחגינה, ואפיקומן זכר לקרבן פסח הנاقل על השובע, וספרית העומר, ונטילת לולב והקפת התיבה שבעה ימים בחג הסוכות, והקפת התיבה שבע פעמים ביום החשענה הרבה, זכר למחצית השקל, כן יש לעשות גם ביוםינו **"זכר למצות הכהל".**

כתב מרכן הראשון לציוון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל: ואנו נהגנו לעשות זכר למקדש למצות הכהל ברחבת הכותל המערבי, שהוא סמוך לבית המקדש, ומעולם לא זהה שכינה מכוטל המערבי, במעמד רבבות לפני ישראל. ובכנס "זכר למעמד הכהל" שנערך בזמןינו ביום ראשון י"ח תשרי תשמ"א, ברחבת הכותל המערבי, השתתפו כ-50,000 יהודים, כן ירבו. ובכנס שנערך בחול המועד סוכות בשנת תשס"ב, היו נוכחים מעלה מ-50,000 מישראל. וקרוינו בספר התורה במשנה תורה בל' ברכה, ובסיום קריאת התורה על ידי גдолוי ישראל, עם הרבניים הראשיים לישראל, סיימנו את המועד בקבלה על מלכות שמיים, בפסוקי: שמע ישראל, ה' הוא האלוקים, ה' מלך ה' מלך, מפי הרבות של קהל עדת ישראל הנוכחים בקול גדול ולא יסף. ונעשה האירוע "קידוש שם שמיים ברביבס", במעמד נפלא של קידוש ה', וברוך המקדש שמו ברביבס. ה' יתריך ייחזיר עטרה ליוונה, ונזכה למעמד "הכהל" בהר הבית בבניין בית מקדשנו ותפארתו, אמן. [ומה שהתגנד לכך החזו איש וכtab, "שאין לעשות כן", אפשר מפני שחשש שמא יבואו להתכנס בתוך הר הבית, אבל אנו הקפדו שהכל יהיה ברחבת הכותל המערבי שהוא מחוץ להר הבית]. גם בשו"ת היכל יצחק שיבח וחיזק לקיים מנהג זה. ע"כ. (שו"ת יביע אומר חלק י' יורה דעה סימן כב)

ובאמת, מה נהדר ומה נפלא היה המחזזה הגדיל והנורא זהה, לראות רבבות רבבות עם ישראלabis מכל רחבי הארץ לשמווע את דברי תורהינו הקדשה, תורה אלוקים חיים ומלך עולם, וממש התקיימה מטרת המחזזה כמו שכתב בספר החינוך, שנשמעו את

דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארתנו, ונבואה מותוך כך לספר בגודל שבחה והוד ערכה, יוכננו הכל בלבם חשקה, ועם החשך בה ילמדו לדעת את ה', ויזכו לטובה, וישמח ה' במעשי... כי זאת המזווה עמוד חזק וכבוד גדול בדת. ע"ב. ועל זה ראוי היה להביא את דברי הגמורה במסכת חגינה (ג' ע"א): דרש רבא: מה באור הפסוק אשר השירים ז': "מה יפו פָעֵמִיךְ בְּגַעֲלִים בְתְ נִדְיבָ'" - כמה נאים רגילהם של ישראל בשעה שעולים לרגל, "בת נדיב" - בתו של אברהם אבינו שנקרה נדיב [שנדבו לו] לחזור ולדורש ולהכיר את בורא העולם (רש"י), שנאמר (תהלים מו ז): "ןִדְיבִּי עָפִים נָאָסָפוּ עַם אֱלֹהִי אֶבְרָהָם". [נ"דיבי עמים] - הם הגורים, המתנגדים מבין העמים לקבל עליהם על מצות, והם "עם אלהי אברהם", שהיה תחילת לגרים].

ואני הקTON זכר בילדותי לפני יותר מאربעים שנה בחול המועד סוכות שנת תשמ"א שהיתה מוצאי שנת השמיטה, ולקח אותה מר אבי שליט"א לרחבת הכותל המערבי למעמד "זכר להקהל", והיתה בימה לעללה קרוב לכינוסה להר הבית, ומローン מלכא צוק"ל עמד וקרא שם בספר התורה. ועד היום יש לי כיסופין למעמד זהה, שהוא מרגש ומיוחד במינו.

"ליtan שcar لمבייהם"

בגמרה מסכת חגינה (ג' ע"א) אמרו: מעשה ברבי יהונתן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא שהלכו להකביל את פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חדש היה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידיך אנו, ומימיך אנו שותים. אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר בבית המדרש ללא חדש. שבת של מי הייתה [מי דרש בשבת?] שבת של רבי אלעזר בן עזריה הייתה. ובמה הייתה הגודה היום? אמרו לו: בפרשת הקהיל. ומה דרש בה? "הקהל את העם האנשיים והנשיים והתפ", אם אנשיים באים ללמידה, נשים באוט לשמעו, טף למה באים? כדי ליתן שcar למבייהם. אמר להם: מרגלית טובה הייתה בידכם, ובקשתם לאבדה ממני ע"ב.

וביאר הגאון רבי יעקב מליסא, מה שאמר רבי אלעזר: "טר' למה הם באים? ליתן שcar למבייהם". הכוונה בזה, שכיוון שהאנשים באים ללמידה והנשים באות לשמעו, אם כן למה ציווה הכתוב להביא את הטר' [הקהל את העם, האנשיים והנשיים והתפ"], הרי כיוון שהאנשים והנשים חייבים לבוא, מミילא יוכrho להביא את הטר' עםם, כי בעלותם לירושלים ولבית המקדש בודאי יניחו את הטר' לבדים בבתיהם, ולמה הוצרך הכתוב למצוות במפורש על הטר' על זה תירץ "ליtan שcar למבייהם". כי לולא הציווי על הטר', אין על זה קבלת שcar, כי בהכרח הוצרכו להביאם כדי לשומרם, אך עתה שנצטו על זה, הרاي הם מצווים ועומדים על הבאות ויקבלו שcar. ע"ב. ודברי פי חכם חן. (שי"ת יביע אומר חלק י יורה דעתה סימנו כב)

๔ הפרשת חלה

๔ דברי אגדה

מהי הפרשת חלה?

נאמר בתורה (במדבר טו יח-כ): "דָבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֹמֵר תְּאַלְּהֵם, בַּבְּאַכְּבָתְךָם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹי מַבְיא אֶתְכֶם שָׁפָה, וְהִיא בַּאֲכָלָכֶם מִלְחָםָה הָאָרֶץ - תְּרִימוּ תְּרוּמָה לְהִ". ראשית ערך-תיכם חלה תְּרִימוּ תְּרוּמָה".

משמעות המזווה, מפני שהחיי של האדם תלויים במזונות, ורוב העולם יהיו בלחם. רצה הקב"ה לזכותנו במצבה תמידית בלחמו, כדי שתונוח ברכה בו על ידי המזווה, ונΚבל בה זכות בנפשנו, ונמצאת העיטה מזון לגוף ומזון לנפש. גם למען יהיו בו משרתי השם הכהנים העוסקים תמיד בעבודתו, בלי יגיעה כלל, שהרי בתמורה שביבאים להם מהדנו יש להם عمل, לנאות את החיטים ולטוחן אותם, אבל במצבה זו, יבוא להם חוקם, מבלי צער ויגיעה כלל. (ספר החינוך מצווה שפה)

בזוכות חלה, מעשרות וביכורות – נברא העולם

אמר רב הונא בשם רב מנחא: בשביל שלושה דברים נברא העולם: בשביל חלה, בשביל מעשרות, ובשביל ביכורות. מנינו? שנאמר: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", דהיינו בשביל חלה, מעשרות וביכורות שנקרו ראשית, ברא הקב"ה את העולם. כמו שאמרו חז"ל: אין ראשית אלא חלה, שנאמר (במדבר טו): "ראשית דגנד". ואין ראשית ערישותיכם". ואין ראשית אלא מעשרות, שנאמר (דברים יח): "ראשית דגנד". ואין ראשית אלא ביכורות, שנאמר שמאות כה: "ראשית בכורי אדמתך". (מדרש רבה בראשית א)

ויש לשאול, האם אין זה תמורה?! הלוא לכארה, המעשרות, הביכורות והחללה – הריהם ניתנים כמס לשפט לוי לפersono ולכלכלו. תשלים מס – הלוא הוא אמצעי לקיום העם [לצורך מתן שירותים שונים וכדומה], אבל לא מהויה מטרה בפני עצמוני! וכייד נבין את דברי חז"ל לעיל שהעולם נברא בשביל לתת את מיסים אלו?

ועוד יש להבין, אם המעשרות הן כמו מס שיש להעלות לכלכלת שבט לוי – מדוע אם כן אסורה התורה לאדם לאכול את היבול לפני שהוא מקיים מצוות אלו? הלוא מה זה משנה מתי נותנים את המס – לפני שאוכלים מן היבול או אחרי?

אלא, מכאן למדנו מסר חשוב. **לא תשלים מס בלבד יש במצוות אלו, אלא יחד עם זאת מצוה חינוכית גדולה!** ומהי?

אדוני, העצרי! – מי כאן את הפירות מייצר!!

טרח אדם ונטע כרם מהפירות החביבים ביותר [שבעת המינים, שנשתבחה בהם הארץ ישראל], הוא ממחה ומצפה לראות יבול יפה. והנה לאחר ציפייה ארוכה מתחילה להתגלות הפירות הראשוניים. כמו משובבי עין ולב הס! הנה כבר רוצה הוא להושיט את ידו – אל הפרי, לברך 'שחהחינו' בהתרגשות, להביאו אל פיו, ליהנות מטעמו, ויתר מכך – ליהנות מיגיע כפיו. הרי אין אלו סטם פירות מהשוק, אלא פירות שהוא عمل וטרח עליים בעשר אכבעותוי! וכבר אמרו חז"ל, שads חפצ בפרי אחד שלו יותר מעשרה פירות של חברו. כמה טרח ועבד, במקצועיות ובמוחיכות ידע לעשות בכרם את הפעולות הנכונות בעיתוי המדויק, ועכשו הגיע הזמן ליהנות מן הפירות!

והנה מצווה אותו התורה: "עצורי" – "ראשית בכורי ארמתך תביא בית ה' אלהיך"; ושםות נג יט). דע לך, כי היבול אינו שלך, לא כוחך ועוצמך ייך עשו לך את החיל הזה – זכור נא את ה' אלוקיך, כי הוא – ורק הוא, הנוטן לך כח לעשות חיל. הוא הוריד את הגשמיים והזריח את השמש, הוא הצמיה את הזרע הקטן והركוב שהיה באדמה, וגידל לך ממנה עץ לתפארת, הוא נתן טעם משובח בפירות, והוסיף גם צבע משובב עין. האם קיימת באיזשהו מקום בעולם – מעבדה לייצור פירות באופן מלאכותי לא ולא; ונס מתכנתה המחשבים המתוחכמים ביותר, והמעבדות המתקדמות ביותר – לא יכולות ליצור דבר כזה "פשוט", שנראה "פרי". רק הבראה יתברך בנפלאותיו עשו זאת!

המסר הזה חוזר על עצמו גם במצבות תרומות ומעשרות, בבוא האדם למצור את ראשית התבאותו – "ראשית דגנך תירשך ויצחרך... נתנו לו" (דברים יח ז). שוב תזכור, שאנו אתה אדו על שלך, אלא ה' הוא בעל הבית האמתי, ולפניך שאתה מתחילה ליהנות מן התבואה, עלייך להפריש תרומה ומעשר לשמו.

עצרי, אשת חיל! מי הנוטן לך כח לעשות חיל?

והנה סוף סוף מביא האדם את התבואה הביתה, מגיש אותה בשמחה לאשתו שתכין ותאפה עבورو ועבור משפחתו מיני מאפה טובים. כאן זה כבר משחו אחריו! כאן כבר הכל בשליטה! אשתי היקרה כה מומחית היא באפייה, הלחים היוצאים תחת ידיה הוא משובח מאיון כמווז. כאן כבר אני תלוי לא בגשם ולא בשמש, איןני נתון לחסדים, כאן בתוך بيתי, אני בעל הבית! – כך הוא חשוב בלבבו, במודע או שלא במודע.

לוקחת האשת את החיטה, טוחנת ממנה קמח, שמה בקערה ומוסיפה את החומריים המתואימים – הכל במניונו המדויק, במוחיכות רבה! הנה הבצק כבר תפח כה יפה, הוא מוכנס לתנור, והריח הנעים של הלחים האפי מתפשט בבית... – אכן, אשת חיל. בשמחה היא מוציאה את הלחים הטריים מון התנור, ותחושת סיוק ממלאת אותה. סוף כל סוף, אין זה סטם לחם של אנגל, זה לחם שהיא אפתחה והכינה בעשר אכבעותיה...

והנה שוב באה התורה ואומרת: "עצורי" – "ראשית עיריסתכם חלה גריםמו תרומה..."

(במבדר טו כ). בני היקר, בת היקרת! דעו לכם כי גם בעבודות הבית הפשוות לכארה, בביתכם שלכם - במקומות שהכל כביכול כבר בשליטותכם, גם כאן - שום דבר אינו מובן מאליו, ובלי סיעטה דעתם, דבר לא יכול בידכם! וכבר אמר אחד מגדולי המוסר: "עם סיעטה דעתם - אפשר לחתוך ישות ואוקיינוסים, אך בלי סיעטה דעתם - אין אפשר לעبور אף את מפטון הדלת..."

לכן, בראש ובראשונה תרימו מן העיטה תרומה לה, ובכך תבינו ותפנימו, כי ה' יתברך הוא הנוטנו לכם כח לעשות חיל, גם לאיש - בעבודתו בחוץ, בשדה, וגם לאשה - בעבודתה בבית. "כִּי מְפַדֵּךְ הַכֹּל, וּמִזְדָּךְ נָתַנְנוּ לְךָ!" (דברי הימים א כת יד)

אם מפנימים אנו את המסר העצום הטמון במצוות יקרות אלו, ומגייעים אנו להכרה ברורה בהשגת ה' עליינו, אז ודאי שכדי נס כדי לעולם שייברא בזכות מצוות אלו. כפי שכותב הרמב"ץ ז"ל (שםות יג טז): "וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו, ונודה אליו שהוא בראנו... ואין ה' יתברך חופשי זהה העולם, מלבד שידע האדם ויודעת לאלקיו שבראו".

להניח ברכה אל ביתך

מצות המעשרות, כאמור - מביאה לידי ברכה ושפע ביבול שבשדה, מכיוון שכאשר אדם לחבר את הקב"ה אל בעבודתו, אז ה' יתברך משפייע עליו שפע.

ומנגד, מצות הפרשת חלה, מביאה את הברכה בתוך הבית פנים. כאשר האשה, בפועלותיה בבית, מתקשרת עם בורא עולם ומאמינה בברכת ה' והשגתנו המלאוה אותה, אז שולח ה' ברכה ושפע בביתה ובمعنى ידיה.

הוא שאמרו חז"ל (שבת לב): "בעוון חלה - אין ברכה במקונס [בביתן]... ואם נותנים חלה מתברכים, שנאמר וחזקאל מד לו: "וְרָאשִׁית עֲרִיסּוֹתֶיךָ תָּתַנְנוּ לְפָנָיו, לְהַנִּיחַ בָּרָכָה אֶל בֵּיתְךָ".

הברכה באוהל שלשרה אמונה

שרה אמונה ע"ה - שלושה דברים מיוחדים היו באוהלה: א. ענו היה קשור על פתח האוהל באופן תמידי. ב. הנר שהדליקה לכבוד שבת - היה ממשיך לדליק עד ערב שבת הבאה. ג. הייתה ברכה מצויה בעיטה. (מדרש רביה בראשית פרשה ס)

ובזכות מה זכתה לדברים הללו בזכות שלוש מצוות המיוחדות לאשה: נידה, חלה והדלקת הנר. בזכות שמנה על מצות נידה, היה קשור באוהל ענו של קדושה והשראת השכינה. בזכות הקפדה על מצות הדלקת נר שבת - היה הנר דולק מערב שבת לערב שבת. ובזכות זהירותה בזכות הפרשת חלה - זכתה שתמיד הייתה הברכה שרואה בעיטה. (חזקוני בראשית כד סז)

אדם הראשון – חלתו של עולם

מצוות הפרשת חלה מסורתה עיקר בידיו האשיה. ואמרו חז"ל (מדרש רבה בראשית יז): מפני מה ניתנה לאשה מצות חלה? מפני שקללה את אדם הראשון, [שכחיש לה אותו בחטא עץ הדעת], שהיה גמר חלתו של עולם, לפיכך ניתנה לה מצות חלה. ועוד אמרו: "אדם הראשון – חלה טהורה לעולם היה... וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות חלה לאשה" (ירושלמי שבת פ"ב הלכה ו)

מדוע נקרא אדם הראשון "חלתו של עולם"?

נעיו בתורה ונחכים בדברים נפלאים! מותארת התורה את בריאות האדם כך בראשית בז"ה: "זֶה יְלָלָה מִן הָאָרֶץ, וַהֲשֵׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאָדָמָה. וַיַּצִּיר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עַפְرָם מִן הָאָדָמָה וַיַּפְתַּח בְּאָפָיו נְשָׂמֶת חַיִים, וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה".

האדם – יציר כפיו של הקב"ה הוא. כל הברואים – נאמר בהם לשון "בריאה", שה' ברא אותם על ידי דברו, ורק באדם נאמרה לשון "יצירה" – "וַיַּצִּיר ה'". וכן כתוב רשי"י (בראשית א ז): "שָׁחַל נְבָרָא בְּמַאֲמָר, וְהִיא [האדם] נְבָרָא בִּידִים, שְׁנָאָמָר: 'וַתַּפְתַּשְׁתָּעַלְיִי פְּפַכָּה'".

הקב"ה בכבודו ובעצמו יצר את גופו של האדם מכל יסודות החומר, ששם: עפר, מים, רוח ואש. تركובת זו היא המועילה והטובה ביותר לאדם.

היכן עורבבו כל יסודות החומר ייחדיו? אומרת כאן התורה, כי ה' העלה אד מן הארץ, שהשקה את פניו האדמה, וכך נוצרה כביכול "עיסחה" גדולה, שכטולים ובלולים בה כל ארבעה היסודות, שכן האד נוצר מכח השימוש המהממת את המים [הרין לנו מים ואש], והופכת אותם להיות אויר [בלשון זמינו: "גז"]. והרי לנו יסוד הרוח, וכשהם עורבבו עם האדמה [עפר] הרי לנו ארבעה יסודות.

כעת, אחר שהקב"ה כביכול גיביל ולש את העיטה, המmozגת באربעה היסודות, לkeh והוציא מעט ממנה – ליצירת האדם. כמוין "הפרשת חלה".

אמר רבי יוסי בן קערתיה, כאשר זאת הייתה מבקשת עיטה במים, ונוצרת חלה מבנייהם [نبני הקמת והמים], כך בתחילת – ואד עלה מן הארץ, ואחר כך – וַיַּצִּיר ה' אלוקים. ולפיכך נקרא האדם "אִישׁ תְּרוּמָה". (מדרש רבה בראשית יד א)

ומאיו אדמה לך ה' ליצירת האדם? אמרו חז"ל, צבר הקב"ה את עפרו מארבע כנפות הארץ. ולמה? כדי שם יבוא ממזרח למערב, או ממערב למזרח, או בכל מקום שבו ילק, ויבוא קיצו להיפטר מהעולם, לא תסב הארץ לקלוט את גופו, באמורה שאינו משלה, אלא תהיה הארץ קולעת אותו לקבורה ושומרת את עפרו לתחיית המתים. ופרק דרכי אליעזר יא)

ואחר שלקה מרבע רוחות השמים, גיבל ויצר את גופו של האדם "בטבור הארץ", שהוא מקום המזבח, ולקח עפר גם שם, כדי שיווכן בנפש האדם כח התיקון והחזרה בתשובה על עונונתיו, ובזה תמייה לו כפירה. ואס כן גופו נלקח מעפר של 5 מיני אדמה: ארבע נקפות הארץ, ומקום המזבח. זה רמזו במילה "האדמה" - ה' אדמה. חמישה מיני אדמה. (אהבת יהונתן)

כעת נתבונן ונראה.

כאשר האדם מכין עיסתא לצורך אפיית לחם, עליו להפריש מן העיסתא חלק מובחר "לגבואה", לה'. וכל עוד לא הופרשה חלה, העיסתא יכולה אסורה באכילה. ברגע שמופרשת הchèלה, העיסתא יכולה להיות מותרת באכילה, ואף שורה בה ברכה.

כך, כשהברא הקב"ה את עולמו, עולם גשמי של חומר, מה יצדיק ומה יתר לעולם להתקיים, ואף להתגבר? האדם אשר יעבד לאלקיי ה' הוא ה"חלה", החלק הקטן והמובחר, אשר הפריש השם מן העולם החומרי, ובabbo יתברך העולם כולו ויתור בהנאה. וככל שהאדם עובד יותר את השם, כך העולם כולו מתברך יותר! לכן נקרא האדם "עובד אדמה", שבمعنىו עובד הוא את האדמה ומשפיע שפע לעולם החומרי. (אור החיים. אלישיך)

האשה פגמה בעבודת השם של האדם כשהאכילה אותו מעז הדעת בגיןוד לציוויו השם. היא פגמה ב"חלתו של עולם", פגמה בתיקונו של האדם שהופרש מן העולם החומרי כדי לעבד את השם, וכך - עלייה לתקן זאת. כאשר היא עוסקת בקיומו החומרי של האדם, בהכנת המזון הבסיסי שלו - הלחם, עלייה להפריש בראש ובראשו חלק לשם, ובכך לקרב את האדם אל תיקונו ותכליתו, להעלות ולרומים את העולם החומרי שלו.

משמעות זו של מצוות הפרשת חלה רמזוה בשמה: **חלה – חל ה'**. בהרמota הchèלה, חל שם ה' על החומר כולו!

הרמ"ל: "...צריך הפרש חלק אחד מן העיסתא, ותהי קדושה לנמרץ בסוד 'חלה', ואז חל ה', ה' של חטה חלה על העיסתא, ואפילו הנשאר בה מתתקן ומתחדש, כי כך היא הימידה – חלק אחד מן העיסתא, חלק שנייתן להקב"ה, מקדש את השאר. והנה בתחילת היה העולם תהו ובוהו... אחר כך מתחילה העולם להתברר, ותהי הולך ומתברר עד שנעשה עיסתא, ונבראו כל הבריות בסוד זה. אז חלק אחד הנפרד ונقدس יותר, קידש כל העולם כולו, וזה האדם, ואז חל ה' ממש, ולכן אמרו עליו "חלתו של עולם" ויבין היטב. פתמי תורה ודעת אותן

תיקוני הזוהר: "עיסתא – צריך להוציא ממנה חלה, ומיצ' חל ה' על ההיא עיסתא... ובגין כך, חלה ודאי היא מצויה שניתנה לאשה, שבגינה מת אדם שהוא חלתו של עולם..." ותיקונה שיתסדר מ

רמז לחינוך הילדיים

רבי משה סופר היה אומר: "ראשית עיריסתכם... פְּרִימָו תְּרוּמָה" - בעודם נמצוא בראשית בראשית חייו, דאגו נא לנטוע בלבו אהבת תורה ויראת שמים. ואל תחכו לכשיגדל, כי יפה שעיה אחת קודם. וככל שמקודימים לפועל ולהשפיע על הילד הרך, רב הסיכוי שהcheinוך יניב פרי הילולים לשם ולתפארת. כמו שריאינו בתנאה רבי יהושע בן חנניה, שאמר עלייו רבוי, רבן יוחנן בן זכאי: "אֲשֶׁרִי יוֹלַדְתָּו" - אשרי אםו, שמיום שנולד הייתה מוליכה את עיריסטו לבית הכנסת, בשביל שידבקו באזוניו דברי תורה!

הלחם שלא נאכל

רבי מאירקה ממיר זצ"ל, נסע פעם אחת בדרך, וסר למלוון להתפלל שם. והנה, הגיעה אל המלוון שיריה של עניים שהיה נודדים למקום עם נשותיהם וטפס. נכנסו העניים אל המלוון, ובעלת הבית קיימה בהם מצות הכנסת אורחים כנאה וכיאור, הגישה לפניהם לחם ותבשיל. העניים הרעבים עטו על המזון המוגש לפניהם ברעבותנות רבה. והנה בין העניים, קלטה עניו של רבי מאירקה - עני אחד, איש זקו ובעל צורה, שאצלות שפוכה על פניו. בחן רבי מאירקה את מעשייו, וראה אותו הולך ליטול ידים, בודק את הכלים אם כשר הוא לנطילה ולאחר כך נוטל את ידיו. לאחר מכן ליקח פרוסת לחם וריצה לברך עליה המוציאה, אך לפטע הניה אותה בחזרה ולא ריצה לאוכלה. לכאך אחד וישב לאכול, וברך ברכה אחרונה. לאחר שסימנו העניים את סעודתם, נפנו ללכת לדריכם, וגם הזקן עמהם. בינתיהם ניגש רבי מאירקה עצמו לאכול, אולם כל העת לא משה מנגד ענייו דמותו של הזקן האציל, וטרדה אותו השאלה, מדוע הזקן לא ריצה לאכול מן הלחים? לבסוף פנה אל בעלת הבית ושאל אותה: אמרי נא לי, אם הפרשת חלה מעיסת הלחים הוו? נבהלהasha וקראה בקובל: אווי לי, כי שכחתי להפריש חלה...

از הבין רבי מאירקה כי אותו עני הוא איש חדש. מיד רתם את מרכובתו, רץ אחרי העניים והשיגם באמצעות העיר, וחזקון אינו ביניהם. שאלם: היכן הזקן שהוא עמכם? השיבו לו: מודיעו תשאל על השוטה הזה? הוא נטפל אלינו כבר מספר שבאותו, הולך איתנו לכל מקום, אך נהוג בשגנון: מידי פעם הולך הוא מתנו אל בין השיחים אשר בעיר, מתחמהה שם, ולאחר כך הוא חוזר אלינו. ופעם בימות הקור הגדול, ראה בריכת של מים קופאים ושביר הקרח וטבל במים מתחת הקרקע! שאלם רבי מאירקה לאיזה כיומו הולך עכשו, והראו לו. חיפש אחריו ומצא אותו עומד תחת אילון אחד, תפוס במחשובתו, ומראהו כלפיך אש. ניגש אליו ואמר לו: רבוי, ברכני, ויברכחו. לאחר מכן סיפר רבי מאירקה את הסיפור לרבו. אמר לו רבוי: אשריך, שזכית להתברך מפני הקדוש של הרב רבי ליב שרה'ס. זכותו תנע עליינו ועל כל ישראל אמן. (הבית היהודי ר)

๙ הלכות הפרשת חלה

וירדרר הד אל מושה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, בבאכם אל הארץ אשר אמי מביא אהיכם עשרה: והיה באכלכם מלווה הארץ, תריבתו תרומה לה: ראשית ערסתיכם, זולת תריבתו תרומה, כתריבות גפן וכן תריבתו אתה: מערראשית ערסתיכם, התנו לה תרומה לדרגתיכם. (במדבר טו יז-כא)

מן התורה

כשנכנסו עם ישראל לארץ ישראל עם יהושע בן נון, התחייבו במצבות הפרשת חלה, דהיינו להפריש מעט מהעיסיה העשויה ממניini דגן, וליתנה לכחן שיאכלה בטהרה.

כו דרשׁו חז"ל בספר: רבינו יeshmu'el אומר, שינוי הכתוב ביה זה מכל ביאות שבתורה, שבכלום נאמר "ויהי כי תבואו", "ויהי כי יביאך", וכן הוא אומר "בבואכם", ללמדך שגם שנכנסו לישראל לארץ, מיד התחייבו במצבות חלה, אף קודם שכבשו וחלוקת הארץ לשבטים. והיינו שלשון "בבואכם" מורה על ביה קלה ושותחת שהיא מיד בכינסה הארץ, ולא על ביה ישודית וחושבה, שהיא לאחר שהתיישבו עם ישראל בכיבוש וחלוקת הארץ, וכמו שנאמר (שמואל א ט יט): "כִּבְאֶיכָם הָעֵד כֹּו תִמְצָאוּ אֶתְךָ", שפירושו מיד כשהתכנסו לעיר. תורה תימה במדבר טו יחאות לה:

בזמן הזה

מן התורה נהוגת מצות חלה רק כשורב עם ישראל נמצאים בארץ ישראל. ולכן מתקופת חורבן בית המקדש הראשון ועד היום שבעונותינו אין רוב ישראל נמצאים בארץ ישראל, אינו חלה נהוגת אלא מדברי חכמים. סימנו שכב סעיף ב'

בגמרא מסכת כתובות וכח ע"א) דרשׁו חז"ל מהפסוקים הנ"ל: "בבאים אל הארץ... תרימי תרומה לה", אם בבאים, יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים? תלמודו לומר, **בבאים** - בביאת הארץ, אם אמרתיכם. וכיוון ששכל התורה רבו כולם, וכן די אפיקלו אם רוב עם ישראל נמצאים בארץ ישראל, ועיין עוד מסכת נדה מו ע"א). כתוב מרן בשלחו ערד' סיימו שכב עלי ב': אין חייבים בחלה מן התורה אלא בארץ בלבד, שנאמר: והיה באכלכם מלחמת הארץ, ובזמן שכל ישראל שם, שנאמר **בבאים**, ביאת כלכם ולא בביאת מרגלים. לפיכך חלה בזמן זה ואפיקלו בימי עזרא הסופר בארץ ישראל, אינה אלא מדבריהם. ע"כ. שחרי כשהעלה עזרא הספר את עם ישראל מגילות בבל לבנות את בית המקדש השני, רק מעטים עלו עמו, ורובם בעונות נשאוו בחוץ לארץ, כמו שנאמר ועירא ב סד): "כל הקהל באחד ארבע רבועים אלף מאות ששים", נמצא שבסך הכל עלו: 42,360 יהודים.

בכל מקום

אף על פי שמן התורה אין מצווה חלה נהוגת אלא בארץ ישראל בלבד, מכל מקום

תקנו חכמים להפריש חלה גם בחוץ לארץ עם ברכה, כדי שלא תשתחה תורה
חלה בישראל. (סימן שב סעיף ד)

עיסה או מאפה

לכתחילה יפריש חלה מהעיסה, שנאמר: "ראשית ערטטיכם", אבל אם לא הפריש
מהעיסה, יפריש לאחר האפייה.

כן מבואר בבית יוסף וסימן שכז' אותן ח) בשם הספרי, הרי שלא הפריש חלה מן העיסה יכול לא
ירеш מן הלחם, תלמוד לומר: "זיהה באכלכם מלחת הארץ". מלמד שהוא מפריש מן האפיי.
וכן פסק בשולחן ערוך (שם): אם לא הפריש החלה בכך, אלא אפה הכל, הרי זה מפריש מן הפת.

אכילה קודמת הפרישה

עיסה שבארץ ישראל, לא יאכל ממנה עד שייעשה הפרשת חלה. אבל עיסה שבחווץ
לאرض, רשאי לאכול ממנה ואחר כך להפריש חלה.

כתב מרן בשולחן ערוך וסימן שכז' סעיף א: אם רצה לאכול תחילתה ולאחר כך יפריש החלה, בחווץ
לאرض מותה, מפני שאין עיקרה אלא מדבריהם. [הגה: וצricht לשעיר מעט יותר משיעור חלה
שמפריש, כדי שהיא שיריים בשעה שמספריש]. אבל חلت הארץ ישראל, לא יאכל עד שייפריש.

מקום הלישה קבוע

كم מה מתבואה של חוץ לאرض שעשו ממנו עיסה בארץ ישראל, דין החלה כחלת
ארץ ישראל. וكم מה מתבואה של ארץ ישראל שעשו ממנו עיסה בחווץ לאرض, דין
החלה כחלת חוץ לארץ.

cmbואר במסכת חלה פרק ב משנה א) ובירושלמי, וכן כתוב הרמב"ס (הלוות ביכורים פרק ה הלכה ז):
פירורת [תבואה] חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבים בחלה, ופירوت הארץ שיצאו לחוץ לארץ פטורים
[מהתורה], שנאמר: "בבאתם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שפחה", שמה אתם חיבים בין על
פירوت הארץ בין על פירوت חוץ לארץ. ע"כ. וכותב הרדב"ז, וכן מסתבר שהולכים אחר מקום
גלגול העיסה [הלישה], שams התגלגה במקומות החשוב שהוא ארץ ישראל, חיית אףilo שהתבואה
היא מחוץ לארץ. ואם התגלגה במקום הפיטור שהוא חוץ לארץ, פטורה אףilo שהתבואה היא
מאץ ישראל. ועיין בש"ת מעון אומר חלק ה פרק ה סימן ד

עיסת יהודי

עיסה של יהודי חיית בחלה, אףilo לש אותה גוי. אבל עיסה של גוי פטורה
מחלה, אףilo לש אותה יהודי. שנאמר: "ראשית ערטטיכם", שלכם ולא של גויים. ומסכת
מנחות ס"ז ע"א. סימן של סעיף א)

כמויות הקῆמה

כמויות הקῆמה כדי להתחייב בחלה, הוא: 520 דראם [הזרם הוא מטבע שהיה מצוי

בזמןם), כמבואר ברמב"ס ובסליחן ערוץ (סימנו שבד סעיף ב). ושיעור הדורחן הוא: 3 גראט. נמצא שהלש עיסה בשיעור 1 ק"ג ו-560 גרם, חייב להפריש חלה עם ברכה. וככתוב מrown זצוק"ל: "זמצואה לפרש ברבים שזה הוא השיעור האמייתי". (מהר"ש ויטאל, חד לאברהם אוזולאי, תוספות יוט", פתח הדביר, בית דוד, הנגר"ח פלאני, תשובה מאהבה, כף החאים, הגרא"ח נהה, הוגוצ"פ פראנק, הגרא"א הרצוג, הגרא"ר זליג ראוון בנגיס, הגרא"ע הדאית, הגרא"ר יוסף גרשון הורוויז, הגרא"ר ישראל צאב מייצברג ועוד)

וככתוב מrown זצוק"ל: בשיעור גרם נמשכתי אחר דברי הגרא"ח הנה שדורחן הוא 3.2, ולפי זה יוצא ששיעור חלה הוא 1,666 גרם. והן עתה (באדר א' שנת תשנ"ה) יצא לאור "קונטרס רביעית הלוג" תדפיס מקובץ "בית אהרן וישראל", מהרב ר' הדר יהודה מרגולין, ושם הביא שבאוסף המוציאונים מכל המطبיעות ברחבי העולם, שבתוכם יש מספר רב של דוחמים מכל התקופות, ומכל מטבחות הדורחן שבתקופת הרמב"ס לא נמצא כמעט כמעט מטבע דרham יותר משלשה ורדים. וזה הוכחה ברורה שאין לשער משקל הדורחן 3.2 כפי שסביר הגרא"ח הנה. ומעתה שיעור חלה שהוא חמש מאות ועשרים דרלים, והוא 1,560 גרם. וכן מצאתי בשו"ת קרייה תנאה וזוד שכטב שהדורחן הוא 3 גרם. וכן סעודת קבוע בפת הבאה בכיסינו שהוא 27 דרלים, השיעור הוא 216 גרם. וכן יש לנוהג לגבי שיעור כזית, וביצה, ורביעית, ופדיון הבן, וכל כיווץ זה. ישמעו חכם ויוסף לך. שו"ת יהוה דעת חלק ד ס"ס נה, ובנד"מ הערכה 12. מאור ישראל פשחים מה ע"א. הליקות עילם ח"א עמוד רצא, וזה עמוד רצג. חז"ע שבת אי יי, פסח עמוד קע, ברכות עמו נה, ס. ועוד. שו"ת מעון אומר חלק ה פרק ה סימנו ב. ועיין ילקוט יוסף שבת כרך א עמוד פז)

תפח הבצק

עיסה שאין בה קמח כשיעור הנ"ל, אבל תפח הבצק כל כך עד שנראה כאילו יש בו כשיעור ויתר, הריהyi פטורה מחללה. כי סוף סוף אין כאן שיעור קmach. וכן כתוב הרא"ש בתשובה, שליח אותה לרשב"א והסביר עמו בשו"ת חלק א סימנו תשא. הובא בבית יוסף ושו"ע סימנו שבד סעיף יג עמוד תרמלה)

הפקעת המצואה

אסור לולש עיסה פחות ממכמות הנ"ל כשהכוונתו להיפטר מן המצואה. אבל אם יש לו מעט קmach, או שלש לפ██ע עיסות קטנות מחשש שייחמיצו, הרי זה מותר. [ויצרכ' את העיסות הקטנות ויפריש מהן חלה, כמבואר להלן]. וסימנו שבד סעיף יד. אוצר דין לasha ולבת עמוד תרמלה)

כבוד שבת

מכבוד שבת לולש עיסה ביום שישי, ולקיים מצות "הפרשת חלה". ובלבד שהדבר נוח לבעלת הבית, אבל אם הדבר גורם לחץ וחוסר סבלנות, יknנו חלות מוכנות. (חובורת "חשבת בהלכה ובאגודה")

לחטוף מצוות

מי שאינו רגיל לאפות, יסתדל לפחות פעמי אחת בשנה לאפות כשיעור, כדי להרוויה מצוות הפרשת חלה, ובפרט בעשרות ימי תשובה שצרכיכים להרבות זכויות.

כתב גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף בן ספירו בן איש חי פרשנות נצבים אותן כלה שהיא ובעה סמכים על שלחן חמיה וחומותה, וכן בכל השנה חמוטה תועזא חלה מן העיסיה ותברך, הנה בעשרה ימי תשובה תשתדול לऋת הכהה מעות מבعلا, ותקנה בו כמה שיעור חלה, כדי שתקיים היא בעצמה הפרשת חלה בברכה לפחות פעמיים אחת בשנה. ע"ב.

ט מי המפריש

זכות קדימה

מצוות הפרשה מוטלת על בעל העיסיה, בין איש לבין אשה, אלא שמכיוון שהאהשה מצויה יותר בבית ועליה מוטלת מלאכת האפייה, וכך היא קודמת לבעל. ועוד משום שהיא איבודה חלתו של עולם [אדם הראשון], שהוא ראשית בני האדם, כשם שהחלה ראשית עיריסטיכם], שהכשילה אותו לאכול מעץ הדעת, וגרמה לו מיתה. (אבות דרבינו נתן) תיקוני הזוהר. רשי' שבת לב רע"א. טרעדן

בגמר פסחים (ולח ע"א) למדו מהפסוק: "ראשית ערכותם חלה גריםמו גריםמה", שצריך תהיה העיסיה משלכם כדי שתתחייב בחללה, וכמו שמצאו במצוות ארבעת המינים בחג הסוכות שאמור תורה ויקרא כג: "ילקחתם לכט" - משלכם, וכן לא יוצאים ידי חובה בנטילת ארבעת המינים של מישחו אחר. ומכל מקום בחללה יכול למנות שליח שיפריש עבורו, כי אין זו מצוה שבגוףו כמו ארבעת המינים שם בודאי לא מועיל שימוש שליח שיטול ארבעת המינים עבורו.

לימוד הלכות חלה

על כל אדם ללמד בעיקר את אשתו ובנותיו הלכות הפרשת חלה, כי הן מצוות ושיקוחות יותר בזו.

כתב בעל התרומה והובא בסוף ההגות על הרמב"ס בסוף ספר זרעים: והנה על מצוה זו נצטו הנשים והוזהרו יותר מן האנשיים, לפיכך יזהיר אדם את בני ביתו וידורש להם תמיד וילמדם כל ההלכות המוטלות עליהם עד שיהיו בקיאים בהם ובחולכותיהם. עי"ש.

סגולת לליידה קלה

כתב הגאון רבוי חיים פלאגי בספריו רוח חיים ויראה דעה סימן שכח: צרכיונת הנשים הצעירות להיזהר במצוות חלה יותר מהזקנים, שכן שאמרו חז"ל שבת לא ע"ב: "על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאיןן זהירות בנדחה, בחללה, ובחדלקת הנר". והלווא מרובה מידת טוביה ממידת פורענות, שادرדרה על ידי קיום מצות אלו תלדנה בריווח לחיים טובים ולשלום, וזהי תפארתנו של הנשים הכהירות. עי"ש.

פעם בשנה

אף על פי שלכתהילה האשנה מפרישה חלה, מכל מקום טוב שלפחות פעם בשנה, תכבד את בעל שיפריש הוא, כדי לזכותו במצויה. (וחיד"א, בן איש חי. שות"ת ביע אומר חלק ט סימן קג אות י. טרפה)

קטן וקטנה

קטן פחות מגיל י"ב שנה או קטנה פחות מגיל י"א שנה שהפרישו חלה, אין הפרשותם כלום. אבל לעלota מגיל זה, העיטה מתוקנת ומותרת באכילה, ומותר גם למןותם שליחים להפריש. כיון שהגיעו לעונת הנדרים שנדריהם קיימים. (חו"ע תרו"מ קמח)

על כן כשבושים מסיבת "בת מצוה" כמה ימים קודם התאריך המדויק של יום החולצת, יכולה הבת להפריש חלה במסיבה.

סומה [עיוור]

הסומה רשאי להפריש חלה בברכה. ומה שאינו רשאי להפריש תרומות ומעשרות, מכיוון שם יש פירות יפים ורעים וציריך להפריש מהיפים, וכיון שאינו רואה אוליה הוא יכח מחרעים. אבל בהפרשת חלה שאינו בעישה רע ויפה, רשאי הסומה להפריש. ורמב"ס הלכות ביכורים פרק ה הלכה טו. סימנו שכח סעיף ב

שליח

מצואה על בעל העיטה שיפריש בעצמו, כולל גдол בידינו: "מצואה בו יותר מבשלוחו". ואולם במקרה צורך, רשאי למנות את חברו או את המשרת היהודי שיתהה שליחו להפריש, וברור שיברך השליח שהוא מקיים בפועל את המצואה.

דעת הבעלים

אין להפריש חלה בלי דעתו של בעל העיטה. ואולם האשה פשוט שאיןה צריכה לבקש רשות מבעלה על זה. (סימנו שכח סעיף ג)

משרתת

משרתת הלשח עיטה, ואין בעלי הבית בבית שתבקש מהם רשות להפריש חלה, וצריכה כבר לאפות את העיטה, רשותה להפריש חלה גם בלי רשותם. ואם רוצה, תאפה, ולכשיחזו יפרישו הם או שתבקש רשות מהם. ותשים לב שלא יטעו לאכול מהעיטה קודם שיפרישו ממנה. (שם. תרף)

משגיח בשירות

משגיח בשירות, ברור שאיןנו צריך לבקש רשות מבעל העיטה להפריש חלה, שהרי לצורך כך הביאו אותו לעמוד על המשמר ולהפריש חלה מכל עיטה ועיטה.

היסח הדעת

לכתחילה על המשגיח להיזהר שלא להפסיק בדיור שאיןנו מעוניין ההפרשה, בין הפרשה להפרשה, כיון שהברכה שברך בתחילת חלה על כל ההפרשות. ואם טעה

ודיבר, אינו חוזר לבך, ש"ספק ברכות להקל". אך אם עשה הפסק גדול, וכגון שסייעת המשמרת והלך לבתו, חוזרשוב, צrisk לחזור ולברך. (תמיין)

אמא ובות

אםא המתארחת אצל בתה ומכיניות עיסה, אין הבת צריכה לכבד את אםא שתפריש היא את החלה, מאחר והמצוות מוטלת על הבת שהיא עקרת הבית, ו"מצוות בה יותר מבשלוחה". אבל אם רוצה לבדוק את אםא, רשאית.

כבוד המצווה

במקרה הנ"ל אם האמא היא אשה חשובה, ובפרט אם זכתה לזכות את בניית ישראל בתורה ויראת שמיים טהורה שמעלתה גдолה עד מאד, רשאית הבת לכתחילה לכבד את אםא להפריש חלה, כיוון שעשויה כן לכבוד המצווה שתיעשה בכבוד ובחדור יותר.

כתב בשו"ת דברי יוסף, מה שאמרו מצווה בו יותר מבשלוחו, הינו שאין עדיפות בשלוחו יותר ממה שיש בו, אבל אם ממנה שליח תלמיד חכם, עדיף יותר שתיעשה המצווה על ידי שלוחו. וכיוצא בזה כתוב התבאות سور,יפה נהגו במצוות מילה להזמין מוהל המהדר אחר מצוה זו, אף על פי שביבן עצמו יodium למול, וכל שכן אם הוא גוזל שיש כבוד למצווה, כמו שאמרו חז"ל בסוטה יג ע"א "חניכו לו כבודו בגודלים". ומה שאמרו "מצוות בו יותר מבשלוחו", הינו דוקא בשעוישה כן מפני שאין רצינו לטrhoה בעצמי, אבל אם עשויה כן דרך כבוד שמקבד למי שההדר אחר המצווה לקיימה, על כיוצא זה אמרו ביוםיא ולט ע"א) שדומה למי שמוכך שכן אפרסמוני, שכאשר הוא בא למדוד את השמו, אומר לו הקונה בא ונتابשם אני ואתה. כך כשאחד גורם את המצווה והשני עושהו, הרי מתבושים שנייהם. והסתכם עמו מון החיד"א ושירוש ברכה יורה דעתה סיומו רס"ד סוף אות א) וכתבת: אם מכבד לאדם גוזל, ואומר לו שייהה שלוחו, נראה שאין כאן פקפוק, כי כנגד מה שאמרו מצווה בו יותר מבשלוחו, יש כבוד הבריות וכבוד המצווה שתעשה בגודלים. (שו"ת יביע אומר ח"ד אורח חיים סימנו כב אות יג) ויש מי שחייב זאת ממה שמסופר בגמרא מנהות ולט ע"א), שכאשר ראש הגולה בנה את ביתו, כיבד את חתנו האמורא רב נחמן שיקבע לו מזוזה, ולא קבע הוא בעצמו, כי מכבוד המצווה שתיעשה בגודלים.

ובדרך אגב יש לדעת, כי אין עניין כלל לכבד כמה אנשים בקביעת מזוזות, שככל אחד יקבע מזוזה אחת, שהרי המצווה היא על בעל הבית, ו"מצוות בו יותר מבשלוחו". ואם בכלל זאת מכבדים אחרים, יברך בעל הבית לבדו ויקומו להוציאו אותם ידי חובה בברכה, וכולם יקבעו מיד על סמך ברכתו. אבל לא יברך כל אחד ואחד ברכה בפני עצמה, כיוון שזו ברכה שאינה צריכה. (שו"ת יהוה דעת חלק ב סימנו לב ד"ה ותנה)

חברות שלשות עיסות

חברות המתכנסות בבית חברותן, וכל אחת הביאה עימה כמה קמח לשיעור ולשה את עיסתה, ברור שעל כל אחת להפריש חלה מעיסתה בברכה. אולם, אם הן לוקחות כמה של בעלת הבית ולשות כל אחת עיסה בפני עצמה, יניחו את כל העיסות

בסמוך, ובעלת הבית תברך ותפריש. ואם מכינות עיסה אחר עיסה, באופן ש אין שתי עיסות מוכנות יחד, רשאית כל אחת לברך על עיסה בפני עצמה.

כתב מרן השלוחן עורך וסימן שכח סעיף ב': אם יש בכל עיטה כשיור, ורוצה להפריש מזו על זו, אין צורך לא צירוף כלים ולא נגעה, אלא כיון ששתייהו לפניו מפרישים מזו על זו. וככתוב הגאון רב זלמן וא"ח סימנו ריג סעיף ז': בני אדם רבים שעושים מצוה כוללת, ובין כולם נעשית מצוה אחת שלימה, אחד מברכ לכולם, ואינט רשאים לברך כל אחד בעצמו. כגון בני ביתו של בעל הבית שבודקים את החמץ בחדרי הבית, ברכה אחת לכלם. וכן רבים שעושים מצוה אחת שלימה לאדם אחד, כגון שקובעים מצאות בפתחי ביתו, או שמספרישים חלה מכל עיטה מעיסותיו, וכיוצא בזה, צריכים לעשות המצוה ביחד, כדי שיברך אחד לכלם, ש מכיוון שאינו יוציא ידי חותמת המצוה עד שימושה את כלם, די בברכה אחת, ואסור לגורם לברכה שאינה צריכה. ע"ב. ואמנם הגאון בעל זבחין צדק פקפק על דבריו, ולדעתו כל אחת תברך על עיטה בפני עצמה, ושכן כתוב הגאון רב זלמן וא"ח סימנו תנז' סעיף ד'. אולם גאון עוזנו רבנו יוסף חיים בש"ת רב פעלים חלק ב י"ד סימנו ב כתוב לישיב דברי רב זלמן שאין סתרה בדבריו, כי אם העיסות מוכנות לאחר הלישה, די בברכה אחת כדי להפריש חלה מכל עיטה ועיסה, ואף על פי שבנוי אDEM רבים מפרישים כל אחד מעיטה אחת, ברכה אחת לכלם. וכן בקביעת מצאות, כיון שככל חדרי הבית חייבים במאזה, ובעל הבית הדר בתוכם, חייב לקבוע מאזה בכל חדר, אף על פי שבנוי אDEM רבים קובעים המזאות, כל אחד בחדר אחר, די בברכה אחת, ואסור לגורם לברכה שאינה צריכה. וכן הדיו בבדיקה חמץ. אבל בשאיין העיסות מוכנות, וудין לא התחייב בחלה, ונשים רובות מפרישות חלה מכל עיטה לאחר לשיטה, רשאית לברך כל אחת וחתת על כל עיטה ועיטה בפני עצמה. ע"ב. (shawot yehuda דעת חלק ב סימנו לב ד"ה והנה)

ערבי הפרשת חלה

לאור האמור, מה שמצווי היום שנשים מארגנות ערבי הפרשת חלה, ובאה רבנית ואומרת דברי תורה וחיזוק ואחר כך עושים הפרשת חלה ומתקבלים קובלות לחיזוק למצאות ויראת שמים, ומתפללים להשם יתרך לקבלת ישועות. צריכים לתת את הדעת על פי ההלכה מי תפריש את הchèלה, שאם כל אחת מביאה עימה עיטה, כל אחת תברך ותפריש. אבל אם ישנה רק עיטה אחת של בעל הבית, המצוה עליה להפריש, אלא אם כן מכבדת אשה חשובה כגון הרבנית, וכמובואר לעיל.

חברות שהביאו כל אחת מעט קמח וצירפו את הכל לעיטה אחת, הרי העיטה חייבת בחלה, ואחת מהן תברך ותפריש. שנאמר: "ראשת ערטשיךם" לשון רבים, ומשמעותו של שותפים חייבת. ומסכת חולין קלה ע"ב. סימנו של סעיף ב'

כailo קיים תרי"ג מצוות שבתורה

תרי"ג בגימטריא "זו היא מצות הchèלה" [613], לממדך של זהירות למצות חלה ומקיימת כראוי, כailo קיים תרי"ג מצוות שבתורה. ובעל התרומה, הובא בסוף ההגנות על הרמב"ם בסוף ספר זרעים)

סעיף סדר ההפרשה והברכה

זמן ההפרשה

לכתחילה יפריש מהעיסה בגמר הלישה. אולם אם שכח, יפריש לאחר האפייה.

כתב מרן השלוחן עורך (סימנו שכח סעיף ב, ג, ח): אימתי מפרישים חלה? כשיתנו המים ויערב הקמח במים. וטוב להזכיר מלהפריש עד אחר גמר הלישה, שתיעשה כל העיסה גורף אחד. ואם לא הפריש החלה בזק, אלא אפה הכל, הרי זה מפריש מן הפת.

עומד ויושב

ראשי להפריש בין כשהוא עומד לבין כשהוא יושב. עיין מינו אברהם סימנו ח ס'ק ב, ושלחן ערוך סימנו שכח סעיף א, ופתחי תשובה אות ב)

נוסח הברכה

קודם ההפרשה יצבוט מעט מהעיסה, ויברך: "**ברוך אתה ה', אלקיינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להפריש חלה תרומה**". ויפריד מהעיסה לגמרי. וטוב שיאמר: "**הרי זו חלה תרומה**". (שי"ת יהוה דעת חלק ו סימנו נט ד"ה וראיתי. חוץ"ע פסח עמוד קעח)

שיעור ההפרשה

מן התורה די להפריש אפילו כלשהו מהעיסה, אבל חכמים נתנו בזה שיעור: לאופה בביתו - 1/24, ולאופה למכירה [מאפייה] - 1/48 (ומסתה חלה פרק ב משנה זו). ואולם בזמנו זהה שהחלה אסורה באכילה ושורפים אותה, מנוגג בני ספרד להפריש כלשהו מהעיסה. ولבני אשכנז, כתב הרמ"א (סימנו שכח סעיף ח) **שנוגגים להפריש כזית** (27 גוט).

חז"ל דרשו בספרי על הפסוק: "מְרָאשֵׁית עֲרָשִׁיטֶם, תַּתְנוּ לָהּ תְּרוּמָה" - מלמד שشرط שיהיה בה כדי שיעור מתנה, מכאן אמרו, שיעור חלה של בעל הבית אחד מ-24, ושל נחתום אחד מ-48, וכן האשה שהיא עשויה למוכר בשוק, אחד מ-48. והטעם בזה, כיון שבעל הבית כדי למוכר עיסתו מועtot, נמצא שבפחות מ-24 אין כל כך שיעור נתינה, אבל האופה כדי למוכר בשוק עיסתו מרובה, לכן גם באחד מ-48 יש כדי נתינה. והאשה שהיא אופה למוכר בשוק, אף שעיסתה קטנה, שיעורה באחד מ-48, כי לא חילקו חכמים בפת שעשויה למוכרה. וכtablet עוד הרמב"ם בפירוש המכשיות (שס): ועוד אמרו טעם חלה בעל הבית חלק מ-24, לפי שחויב זה מסור לאשה, והאשה עינה רעה [אוותבת לצמצם], וכשתחייבנה להפריש חלק מ-24, הלואי שתתפריש חלק מ-48. עי"ש. ועל דרך זו באර הגאון רבוי ברוך אפשריו בפירושו עיטה קטנה, שיעורה באחד מ-48, והרי אין בזה שיעור נתינה, כיון שהעיסה קטנה; אלא כיון שהאשה עינה רעה, די לה שתתפריש אחד מ-48, כי נוח לכחן לקבל פחות בעין יפה וטובה, מלkeletal הרבה בעין רעה חלילה, ומיון מה שנאמר ומשלי כג' זו: "אל תלחם את לחים רע עין, ולא תתאיו למטעמתינו". עי"ש.

ואמנם, יש לציין, כי כאשר אמרו חז"ל שהאשה עינה רעה, או שאמרו (ובבא מציעא פ"ז ע"א), "אשה עינה צרה באורחים יותר מן האיש", אין זו דזוקה לנוagi, אלא הגדרת המציגות שלה. כי

"האשה היא הבית", הבית ותפקידו התקין עומדים בראש מעינינה, והיא אינה יכולה לסבול מצב של חסר וכשל בבית. וכפי שאמרו חז"ל בגמרא ותמורה טז ע"א: "אשה כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה, מיד צעקה", כשהחדר מזון בבית, היא צעקה, היא לא יכולה לשבול. ואודרבה תוכונה זו מועילה ליישוב העולם, שתחדר האשה דואגת על צורך ביתה רפואי, כי פעמים שהבעל מפזר מעותיו בחוץ יותר מדי, נדיב כלפי אחרים, מכנים אורחים, מיד מצלצלים מהסר מטובתו של הבית. **הבקחה!** כשראה לה שזה על כל אשה עינה רעה במה שכוביכם מהסר מטובתו של הבית. אך כמובן שאשה חכמה יודעת לנצל את התוכנה הזו לטובה ולברכה, לשומר על השפע הביתי שלה, ויחד עם זאת להעניק לאזלת בקרה מבודקת וטובה.

שיעור ההפרשה בזמן הזה

והנה כתוב מrown השלחן ערוך וסימן שכב סע' א, ד: מצות עשה להפריש תרומה מהעיסוה וליתנה לכחן, שנאמר: "ראשית ערטסטכם". וראשית זה אין לו שיעור מן התורה, ואפלו הפריש כشعורה, פטר את העיסוה. ומדובר סופרים מפרישים אחד מעשרים וארבעה מן העיסוה. והנתנות העושה למוכר בשוק, מפריש אחד מארבעים ושמונה. ובזמן הזה, אין עיטה תורה, מפני טומאת המת, מפרישים חלה "אחד מארבעים ושמונה", ושורפים אותה מפני שהיא טמאה. וכן דעת הרמב"ם, וכן כתוב המאירי בשם התוטפות. ונראה שכונתו למה שכותבו התוטפות במסכת ביצה וכט ע"ב: אסור לנו בזמן הזה למדוד כמה ביום טוב בשביל ליטול חלה בעין יפה, כי דוקא בימיהם שהיה מפרישים חלה אחת מעשרים וארבעה נונטנים לכחן, היה מותר למדוד כדי שיטול בעין יפה. אבל אנו שלא מפרישים כי אם מעט אפלו מעיטה מרובה, והוא מעט גם אינו נאכל אלא נשרף, אין למדוד, כי לא שייך כאן הסברא כדי שיטול בעין יפה. אלא "יש לנו לשער מאומד שתהיה ברירויות בשיעור, משום הברכה". ע"כ. וממה שאמרו "כדי שהיה ברירויות בשיעור", משמע שיש שיעור מסויים ולא כלשהו, ומהו השיעור, אחד מארבעים ושמונה. ודוחק.

והנה מrown עצמו בשלחו ערוך וסימן שלא סע' יט כתוב: תרומה גודלה בזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה, שיעורה "כלשהו". ולכארורה מושנה חלה מתורומה, הלווא גס חלה עומדת לשריפה, ולמה כתוב מrown ששיעורה "אחד מארבעים ושמונה"? ובאמת שהגנוו מהריך"ש כתוב, וعصיו נהגו שאין מקפידים על שיעורה כיון שהולכת לשריפה, והרי חלה אין לה שיעור מן התורה אפלו באותו בית המקדש. וכן כתוב בש"ת המבי"ט, שרוב הדרים בארץ ישראל אינם מפרישים חלה כי אם כלשהו כיון שרופים אותה, ויש ייחדים המפרישים אחד מארבעים ושמונה כמו שכתב הרמב"ם. ונראה שאף הרמב"ם לא כתוב כן אלא כשונתו את ה章לה להכחן שיתנה ממנה, כמו להסיקת תחת תנשilio. וכן כתוב הסמ"ק. ומאחר שהכחן אינו מקפיד בזמן הזה ללקחה להסקה, ובעל העיטה שרופה מיד, מוטב שישרוฟ כלשהו בלבד. וכן כתבו הארחות חיים וכל בו, שאין שיעור לחלה בזמן הזה, והרי תרומה גודלה כתוב הרמב"ם שבזמן הזה די בכלשהו, ותרומה חמורה יותר מחללה, שאפלו שובלות אחת חייב בתורומה, ואילו בחלה צרך שיעור [52] ורשות], ואם בתורומה די בכלשהו, כל שכן בחלה. וכן כתוב רבינו אשטורוי הפרחי בספר כפתור ופרה שרוב הגאנונים פסקו שבזמן הזה שהיא לשריפה, אף לכתילה פריש כלשהו. וכותב מrown החיד"א שכן פסקו רבנו של מrown, מהר"י ב"ר רב, מהר"י ט, מהר"א אוזלאין, הפרי חדש, וכן פשט המנהג. ואמנם רבנו האר"י כתוב שגם עתה יש להפריש אחד ממ"ח לפי סודן של דברים. אך אני לא ראייתי ולא שמעתי לשום חסיד בדורנו שנהג כן. ע"כ. וחוז"ע פסה עמוד קעה]

תפילה לאחר ההפרשה

לאחר ההפרשה, טוב שתתפלל האשה שיזכו היא ובעלה לאריכות ימים ושנים,

ולבנים הגונים תלמידי חכמים שיאמרו לכל העולם בתורה ובמצוות, יהיו יראי השם ובעל מדות טובות, ושנזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו. עיין חז"ע שבת א קע"ו וראה תפילה נאה ברכבת חבורת זו.

כתב בעל התורמה והובא בסוף ההנחות על הרמב"ס בסוף ספר זרעים), חנ"ה ראש תיבות חלה, נדה הדרקה. והצדקת הגדולה חנה הנבואה נקרה על שם זה שקיימה מצוות אלו כראוי, ונתנו לה הקב"ה תאות ליבה וארשת שפטיה כל מען. ובכו תפילה האשה תמיד בשעה שהמצווה ביראה ותקיים אותה בהלכותיה, שיתנו לה הרחמן בנימין צדיקים ויראי השם וידועים שמו יתרך. עי"ש.

כתב רבנו בחו"ל: "כה תאמיר לבית יעקב" - אלו הנשים, "ותגיד לבני ישראל - אלו האנשים". וציווה לדבר אל הנשים תחילת ובנותה, כי האשה הטובה היא סיבה לתורה, שהיא יכולת להמשיך את בנה לבית המדרש, לפי שהיא מזויה בבית, והוא מರחמת עליו בכמה מיני געוגעים כדי להמשיך אותו אחר לימוד התורה מענוריו, "וגם כי יזקן לא יסור ממנה". בכך ראה היא להתפלל להשם יתברך בשעת הדלקת הנרות [או הפרשת החלה], שהיא מצווה התפילה נשמעת ביותר. שיתנו להם השם יתברך בנימין מאירם בתורה, כי בשעת עשיית המצווה התפילה נשמעת ביותר. עי"ש. וכמו שאמרו חז"ל [מוספთא מעשר שני פרק ה הלכה כד]: "כל העוסקים במצוות, נכון פיהם בתפילה לפני השם יתברך". (והובא בילקוט יוסף הנכח עמוד צ)

שריפת החלה

אחר ההפרשה, ישרוף את החלה [החלק המופרש מ糊 העיסה] באש. יוכל לכתהילה ליתנה תחת הסיר בעט הבישול כשהאש דולקת, ובכך תישרף גם החלה.

שריפה דוקא – מצוותה בשריפה דוקא ולא יזרקה לאשפה, שאין לזלزل בקדושת החלה. ורק במקרה שאי אפשר לשורפה, יעטפה בנייר ויזרק לאשפה. ומכל מקום לאחר שרף את החלה, רשאי לזרקה לאשפה, כיון שכבר נעשתה מצוותה, ואין נחשב כمزלזל במצוות. (שו"ת מעין אמר חלק ה פרק ה סימן ה. תרלו, תרעוי)

כתב מרן השליחן ערוץ וסימן שכט עזיף ד): בזמן הזה שאין עיטה טהורה מפני טומאות המת, מפרישים חלה בארץ ישראל ושורפים אותה, מפני שהיא טמאה.

הchèלה לבדה – לא ישרוף את החלה עם המאפה בתבנית בתוך התנור, משום שהchèלה אסורה באכילה, ונמצא שנבלע טעם איסור בתבנית. ואם רוצה לשורפה דוקא בתנור, יטוף אותה היטב בנייר כספ. ועיין מעין אמר חלק ה עמוד תיד אות כט

בעבר היו רגילים לשורף את החלה בתנור, כי בתנורים שלחם היו נחלים ואש ממש, והיתה נשרפת החלה בגחלים, ואףלו בתנור עצמו, האש היתה שורפת מיד את הבלוע. אבל בתנור חמימי לנו, אם יתנו את החלה בתבנית, נמצא שהtbנית בולעת מהchèלה באכילה, וגם צריך להיזהר שלא תיגע החלה במאפה המונחה שם, שכן הטוב ביותר לשורף על האש בגין.

שרף עם מאפה אחר – אם טעה ושרף את החלה בתבנית שבתנור יחד עם הלחים,

ולא נגעה בלחם, לא נאסר הלחם. אבל אם נגעה בלחם, יחתוך ממנו כדי נטילה, דהיינו 2 ס"מ.

מן הבית יוסוף (נורח חיים סימון תסאאותה) הביא בשם רבנו תם שחייב ומצח שנאפו יחד בתנור אחד, מצאוו בתלמוד כמה רוחות שאוסרים, [למשל]: חלה בשר כשר בתנור עם שר נבילה, ואינם נוגעים זה זה, האם הריח היוצא מהנבללה נכנס בבשר הקשר ומפטמו ונאסר או לא. [פסחים ע"ב] אבל ריח פת אסור בפת היתר לא מצאוו שאסרו. וכמה פעמים אנו אופים את "החלה" עם הפת ואינו מkapידים בפת. גם הרראבי"ה הביא ראייה מלוחמי קרבן תורה [שהיו בו 40 חולות, 10 חמץ ו-30 מצה], שהיה החמצן נאפה יחד עם המצח. וכתוב מרן הבית יוסוף: ונראה מכאן שם נגעו זה זה, גם לרבותם תנש אסרו. [וירק כשחיו יחד בתנור, אין הלחם נאסר מריח החלה] וזה לשונו בשלהו עורך: אם אף חמץ עם מצה, לא נאסורה אלא אם כן נגעה בחמצן, ונוטל מקום שנגעה כדי נטילת מקום, והשאר מותר. ועיין בירור דעה סימון קה סעיף ה.

רשאי לשורף את החלה גם בלילה, ואין צורך לשרפיה דזוקא ביום כדין קדשים.
(שו"ת יביע אומר חלק י סימון מה)

◆ מיני הקמחים וצירופיהם

חמשת מיני דגן

מצוות חלה היא רק מעיסה של חממת מיני דגן [חיטה, שעורה, כוסמין, שיבולת שועל [קוואקר] ושיפון], אבל מעיסה של קמח תפוחי אדמה וכדומה, אין להפריש כלל. סימון שגד ס"א

במשנה מסכת מונחות (וע"א): החיטאים, והשעוריים, והכוסמין, והשיבולת שעועל, והשיפון - הרי אלו חייבים בחלה. ובגמרא ביאר ריש לקיש שלומדים כן מגזירה שווה "לחם" לחם" מצח", שבחלה כתוב: "היה באכלכם מליחם הארץ", ובמצח כתוב: "ליחם עני". וכן שהמצח היא רק חממתש מיני דגן, שהרי נאמר ודברים זו: "לא תאכל עליו פראי, שבעת ימים תאכל עליו מוצות ליחם עני", והיינו שודוקא דברים הבאים לידי חימוץ, אדם יוצא בהם ידי חובה בפסח, יצאו אלו [ארוז ודווחן] שאינם באים לידי חימוץ אלא לידי סירחו, لكن לא יוצא בהם ידי חובת מצח. וכך גם בחלה אין חיוב אלא בקמאת חממת מיני דגן.

יעירב כמו סוגים קמח מחמשת מיני דגן, ועשה מהם עיסה, מצטרפים כולם לשיעור, ומפריש חלה עם ברכה. אבל אם לש כל מין בפני עצמו, ולאחר כך צירופם יחד, עיין בשלחו עורך (שם סעיף ב) שיש זהה כמה חילוקי דיןים.

* צירוף העיסות

שאלת: הלש שתי עיסות קטנות שככל אחת מהן אין שיעור חלה [פחחות מ-50 דרכם]. אבל בשתייהן יחד יש שיעור [כגון שככל עיסה יש 1 ק"ג], האם מצטרפות העיסות זו זו כדי להפריש מהן חלה? תשובה: אם לא מkapיד שהעיסות יתערבו יחד, הריחן מצטרפות באופןים מסוימים, וכדלהן.

* הקפדה

שלוי שליך ושלך שליך – שתי חברות הלשות כל אחת עיטה קטנה לעצמה, איןן מctrופות לחלה, כיוון שבודך כלל מקפידות שהעיסות לא יתערבו יחד.

גדר ההקפדה – יש להבהיר שהגדרת מקפיד שלא יתערבו, היינו שלא יתערבו ממש יחד עיטה בעיסה, אף שלא אכפת שהעיסות נוגעות זו בזו.

שלוי שליך ושלך שלוי – שתי חברות הלשות כל אחת עיטה קטנה לעצמה ואיןן מקפידות שהעיסות לא יתערבו יחד ממש, הריחן מctrופות לחלה. למשל: אורחת שבאה לשבת והביאה עימה חלה שאפתחה בביתה, וגם בעלת הבית אפתחה חלה, וקודם השבת נילו שלא היה מפריע להן שיתערבו שני הבצקים יחד, וכגון שתיהן הכנו מתכוון דומה, אם יצרפו את החלות יחד, אחת מהן תפריש חלה בברכה. ומכל מקום אם כבר הגיעו שבת, יזהרו שלא לצרף את שתי החלות יחד, כדי שלא יתחייבו בחלה ולא יוכלו להפריש בשבת.

כתב מרן השלוחן ערוץ וסימנו שכו סעיף א': שתי עיסות שיש בשתייהו שיעור החייב בחלה, ואין באחת מהן כשיור, ונילו זו בזו ונשכו זו את זו, [זהיינו שנדבקו אחת לשניה עד שם יפרידו ביןיהם תלש בזק]. אם היו של שני בני אדם, אפילו הן ממין אחד, פטורים מן ה challah, שסתם שנים מkapידים. ואם ידוע שאיןם מkapידים על עירוב העיסות, הרי אלו מctrופות.

עיסות דומות – עיסות דומות שמן הסתם איןן מקפיד אם יתערבו יחד ממש זו בזו, הרי הן מctrופות לחלה. אבל אם מקפיד שלא יתערבו, איןן מctrופות.

עיסות שונות – עיסות שונות שמן הסתם הוא מקפיד שלא יתערבו יחד, כיוון שאחת מתוקה ואחת מלוחה, אחת מקמח לבן ואחת מקמח מלא, אחת בזק עלים ואחת בזק שמרים או בזק פריך וכיוצא, איןן מctrופות. אבל אם מגלה בדעתו שאיןו מקפיד שיתערבו, הרי הן מctrופות.

כתב מרן השלוחן ערוץ וסימנו שכו סעיף א': אם היה מkapיד שלא תיגע עיטה זו בזו ולא מתערב, אפילו היו מין אחד איןן מctrופות. ואם האחת פת קיבר [מקמח מלא] והאחת פת נאה [מקמח לבן], אפילו הן של אדם אחד, מסתמא מkapיד ואיןן מctrופות. הנה: והוא הדין שתי עיסות שיש באחת כרכום, ובשני אין בה. ע"ב.

עוגיות קלועות משתי עיסות – יש להסתפק במקרה שמכינים עיטה אחת בתערובת וניל ועיטה אחרת בתערובת קקאו, ומkapידים שלא יתערבו העיסות יחד כדי לשמור על הצלבים השוניים, ולאחר כך לוקחים חתיכה מכל עיטה ומגללים אותה, וכוללים אותן יחד ואופים. האם מctrופות העיסות הללו לשיעור חלה או לא? ולכוארה נראה שאיןן מctrופות, כיון שמקפיד שלא יתערבו יחד, ומה שבסוף מctrופן, אין זו בכלל תערובת ממש ככל הצורך.

עיסות שאינו מקפיד, אלא נגיעות של עיסה בעיטה בלבד.

ואולם במקרה שעושה בלילה רכה אחת בתערובת וניל ובלילה רכה אחרת בתערובת קקאו, ואחר כך שופך מאחד לשני כדי שתהיה עוגת "שיש" מעורבת משני הצבעים, ברור שהכל מctrף לשיעור חלה, כי זה רואים בעלייל שאינו מקפיד שיכטרף הכל יחד. ועיין ש"ת מעין אמר חלק ה פרק ה סימנו יג. ודוקן).

* אופן המctrוף

א. נושבות זו מזו – המctrוף עיסות שאינו מקפיד בתערובתו כנ"ל, צריך להניחו קרובות כל כך עד שנדקקות קטת אחת לשניה, באופן שאם יפרידו אותן, הן תולשות בכך אחת מהשניה. אבל אם רק נוגעות זו בזו, הריחון פטורות מחלוקת.

ב. צירוף בכלי עם שלדים – לפק כמה עיסות קטנות או אף כמה עיסות קטנות, והניחו בתוך כלי עם דפנות [שלדים], או בסל או בשקיית וכדומה, הריחם מצטרפים לשיעור חלה, ובלבך שלא יצא העיסה או המאפה כולה לעלמה מודופני הכליל. ואם הניחו במאש שאינו לו שלדים, איןctrופות. [וברור שכל מה שמועל לצרוף, הוא רק באופן שאינו מקפיד שיתערבו בעוזן עיסות יחד וככובואר לעיל, אבל אם מקפיד, כגון עיסה או מאפה של לחמניות מותקות עם עיסה או מאפה של לחמניות רגילות, אינם מצטרפים].

בגמר פסחים (מה ע"ב) הסתפק רבינו ירמיה אם הניח את העיסות בטבלה שאין לה לבזבזן [מסגרת ושפה סיבב], האם מצטרפות הן לחלה או לא, כי אולי צריך שה夷יות תהיה דוקא בתוך הדנסות של הכליל, וכך אין תוך. או שמא צריך שייהיו באир של הכליל, והוא באיר של הכליל, ונשארה הגمراה בספק. וכיון שהלה בזמן זהה מדרבנן, ספק דרבנן לקולא, ולא מתחייב בחלה אלא אם הניח את העיסות בכללי שיש לו שפה. וכן כתוב הרמב"ם הלכות ביכורים פרק ו הלכה טה, יי: עשה夷ה בבחורה מכשיעור ואפאה ונתנו הפת לסל, וחזר ואפאה פת אחרית ונתנו לסל, אם נתבקש בסל שייעור חלה, הסל מצטרפן לחלה ומפריש חלה מן הפת. אפה מעט וקיים הכלל על לוח שאינו לו תוך, הרי זה ספק, ואני חייב עד שיכרף אותו כללי שיש לו תוך. וכן פסק מרנו בשלחו עורך וסימנו שכח ס"א).

נגעה – כשמctrוף את העיסות או המאפים בכלי, מן הדין אין צורך שיגעו זה בזה. אך מהיות טוב כדאי שיגעו.

כתב הפיiri חדש, מדברי מרכז השלחן עורך משמע שהכללי מצטרף אפילו שאינו העיסות נוגעת זו בזה, וכן נראה מדברי הטור שלא הזכיר נגעה כלל. ומה שהצרכו התוספות והסמ"ג נגעה, איןנו נכoon אצלי, שהרי בכל מקום לא הזכיר נגעה אלא צירוף סל, וכן דעת רבנו שימושו, והביא ראייה ניצחת ממנחות (בד ע"א) שיכרף כלוי, הינו שהכללי מצטרפן להיות אחד אף שאינם נוגעים זה בזה. ואם משומט צורך להפריש "מן המוקף", אין פירוש "מוקף" בכל הש"ס שהיו נוגעים זה בזה, אלא שייהיו סמכוכים וקרובים זה לזה בפנוי. וכן פירש רש"ג. ופושט שלא צריך נגעה. וכן מפורש ברמב"ם, ובמאיר ובחידושי מהר"ם חלאוה, שאין צורך שייהיו נוגעים זה בזה. והמשנה ברורה וסימן תנז' סק"ז כתוב שלכתתיליה נכoon שייגעו זה בזה. (חוץ עפסה עמוד קע)

הערכה מגש לכלי עם שלויים – אם הוציא את המאפיינים מהתנור והניחם על שולחן או מגש שטוח, אינם מצטרפים. אבל אם לאחר מכן הניחם בכלים עם שלויים, הריהם מצטרפים עתה, ויפריש מהם חלה בברכה. (שם קעב)

רובינו הראשונים נחלקו, האם דוקא כשהוציא את המאפיינים ישירות מהתנור לכלי שיש לו שלויים, אז הכלים מצטרפין לחלה, אבל אם מתחילה הניה אותן על כלי שטוח, ולאחר כך הניחם בכלים, שוב אינם מצטרפים. וכן כתוב בספר החינוך בשם רבו, שזה שאמרו וחלה פרק ב' משנה זז: "הרודה וגונתו לסל, הסל מצטרפן לחלה", היינו שבשעת רדייה מן התנור מיד נתנו לסל. וכן דעת הריטב"א, הנימוקי יוסף, וכן אמר לו רבו הרמב"ן. והגאון הנציז"ב דיביך כן מרש"י. ובספר אפריוון שלמה כתוב, שכן נראה מהשאלות. גם המאירי כתוב: יש מפרשין שדוקא ברודה וגונתו לאalter בסל, אבל אם לא מצטרפו תיכף לרדייה, כבר הופקעה תורה חלה מהם, ואין עוד צירוף בהםם, והם גורסים: הסל מצטרפן, שנאמר "והיה באכלכם מלחים הארץ", כלומר שעייר החיבור משנעשה לחם, והוא בשעת הרדייה. גם האור זרוע הביא בשם ריב"א [רבנו יצחק בר אשר], שהוא שהסל מצטרפן, היינו כשרודה מן התנור וננתן לסל בעודם חמימים, ולא פוזרים על גבי קרקע, אבל אם פוזרים על גבי קרקע, מכאו והלאה לא מצטרף להם הסל, ודיביקו ממה שכתוב "הרודה וגונתו לסל", שימושם מיד לאחר רדייה. אבל האור זרוע עצמו חלק עליון, ומה שאמרו "הרודה וגונתו לסל", היינו שרודה ואחר שעיה גונתו לסל, שחייב לא אמרו "הרודה לתוך הסל". גם משלו הרמב"ס שכותב: אףה מעט מעט וקייב הכל על לוח שאין לו תזוז, איןו חייב להפריש עד שיצרפים בכלים שיש לו תזוז. משמעו שאם מתחילה נתנים על לוח שאין לו תזוז, ואחר כך נתנים לסל, חיבים בחלה. וכן מבואר בדברי הראה"ש. וכן נראה מסתומות דברי ה פוסקים שתמיד הסל מצטרף, אף אם בשעת רדייה הניחם בכלים ללא שלויים.

ולכואורה יש מקום לדון שאולי לא יברך על ההפרישה במקרה זה, כי מאחר ולדעת כמה הראשונים אין הכלים מצטרפים ופטור מההפריש, הרי ספק ברכות להקל? אולם בש"ת רב פעילים וחלק ד' סיימו לנו נשאל על זה מהכמי בית המדרש, כי בעלי המאפיינות בעירו רודים את המיצות ונונתים אותו על מחלת שטוחה עד שיצטננו, ואחר כך נונתים אותו בסל לצרפן בחלה, והרי זה נגד הרמב"ז והראשונים ה"ל שלדעתם אין זה מצטרפי? והשיב, המכנהו ברור כדעת הרמב"ס חייב בחלה בברכה. ואשר הוגד לי שיש חכם אחד בשומו סברת החולקים, נהג לעצמו להפריש בלבד ברכה, לא כיון יפה להמנע מברכה בשליל סברא זו, והרי כתוב בספר שמלה חדשה שモוטב שיכניס אדם את עצמו לספק ברכה שאינה צריכה, ולא יעשה מצוה בלבד ברכה. ואם יחווש החכם בזאת, מה יעשה בשאר דברים שאין אפשר להמלט ממחלוקת, ועם כל זה הוא מברך עליהם. لكن נראהandi שצרכיך לברך כמנגנו, כי אם ירצה האדם לנוהג בחסידות כזאת בדברים הנוגאים, מילאה אליה, כי כמעט אין לך דבר שאין בו מחלוקת, וכי אפשר לצאת ידי חובת כל הדעות, וכבר אמרו 'פוק חי מי עמא דבר' [צא וראה מה העם נוהגים]. ורק צרכיך שיזהה מנהג ברור וידוע, ושאלתי מידיד נפשי הרה"ג החסיד מרהר"א מני על מנהג עיר הקודש ת"י, והשיב שנוהגים להניחם אחר כך בכלים או מכיסים במפה וمبرכים. ע"כ. וכך שכן המכנה, לא אומרים ספק ברכות להקל.

צירוף בתנור – יש אומרים שגם התנור נחשב ככלים המצרכף את העיסות להתחביב בחלה. על כן, הלש עיסות קטנות ואיפה אותן בתנור יחד, אף אם כל עיסה נמצאת בתבנית אחרת, יתנו לאחר האפייה את כל המאפיינים בכלים אחד, ובכך יתחביבו בחלה לכל הדעות.

לדעת הרמב"ג, התנור מצרף את העיסות להתחייב בחלה. וכן פסקו הריטב"א, המאירי, רבנו דוד בונפייד, ורבנו ישעה מטראני. וכן נראה דעת רב אחאי גאון. וכתב הגראי"ח זוננפלד שלא מסתבר לומר שאם אופה כל ככר בדף מיוחד, אין התנור מצרפן. ואולם לדעת הרמב"ס, אין התנור מצרפן. וכן דעת הריא"ז והגר"א, וכן נראה מלשון מרן השלחן ערוך (אוורה חיים סיימו תנו סעיף א). והרשב"א כתוב חלק בין עיסת ארץ ישראל לעיסת חוץ לארץ. וכתב הגאון המהרש"ס שלא יצאנו בזה מיידי מחולקת. (שם קע, קעא)

צירוף בפריזר – יש אומרים שגם הפריזר נחשב ככלי למצרף את העיסות להתחייב בחלה. ולכן אם לש עיסת קטנה והקפיא אותה, ולאחר מכן מכון לש עיסת קטנה נוספת והקפיא אותה, [כגון שאפה ברוקס גבינה והקפיא, ולמהורת אף שוב ברוקס גבינה והקפיא, ובכל הבורקסים יחד יש שיעור חלה] – טוב לתת את כל העיסות בכלי אחד, כדי שיתחיהו בחלה לכל הדעות. (תרmeta)

ג. צירוף על ידי ביסוי – כשם שהסל והכלי מצרפים את העיסות, כך אם כיסה את העיסות יחד במפה וצדומה, הריהם מצטרפים.

כתב מרן השלחן ערוך (סיומו שכה ס"א): שתי עיסות שאין בשום אחת מהן שיעור, אם נוגעות זו בזו עד שנדקות מעט זו בזו, מצטרפות. ואם איןן נדקקות, והן בסל אחד, הסל למצרפן ואיפלו אחר שנאפה וונעשה פט. ואם נתנו על טבלה שאין לה לבזבז [שלוים], איןן מצטרפות. [הגה]: ולכן כשמצרפן בכליל, יזהר שלא יצא שום דבר למעלה מדווני הכליל, זההינו שייהיה ככר אחד או עיטה למעלה מדווני הכליל. ויש מי שאומר שאם מכסה הפט במפה, חשוב כמו כליל לצרפן.

עיטה קופאה – המצרף עיסות או מאפים יחד להפריש מהם חלה, רשאי לצרף גם בעודם קופאים, שסוף סוף שם לחם עליהם. (תשכט)

ישן וחדר – שתי עיסות שכל עיסה מקמה של שנה אחרת, איןן מצטרפות לחלה. ואם עירב כמה חדש וכמה ישן ולש אותם יחד, מצטרפות לחלה. (הרמב"ס הלכות ביכורים פרק ז הלכה ד, ומחררי קווקס)

מן המוקף

הלש כמה עיסות גדולות, די להפריש חתיכה אחת מהן בלבד, ופוטרanza בזה את יתר העיסות. וישים לב להפריש "מן המוקף", זההינו שינוי את העיסות סמכות וקרובות זו לזו. ואם אי אפשר, די שתהיינה מונחות אפילו בחדר אחד. סיומו שכך ס"א. ב"ש קע. תרמלה

כתב מרן השלחן ערוך (סיומו שכה סעיף ב): אם יש בכל עיסה כשיעור, ורוצה להפריש מזו על זו, אין צורך לא צירוף כליל ולא נגיעה, אלא כיון ששתייהן לפני מפרישים מזו על זו. וכתב הבאර הגולג, ובלבד שייהיו סמכות זו לזו בפנים, כמו שכתב מרן המחבר (סיומו שכה) שניטلت מן המוקף.

[בעיסות גדולות שונות זו מזו, כגון שאחת מתוקה ואחת מלוחה, לדעת הט"ז (סיומו שכו סק"א) צריך

לצרכו ייחד ממש קודם ההפרשה כגון שידבקו העיסות אחת לשניה, אבל הש"ך בנקודות הכספי חלק עלייו, שדי מון המוקף כמו בשתי עיסות שדומות זו לזו.]

אם טעה והפריש שלא מון המוקף, העיסות מותירות באכילה. ובעת הדחק, כגון בערב שבת שהזמן מצומצם, או כדי להציג את אחרים מאיסור טבל, כגון שמכר להם בטיעות מיני מאפה שלא הפרישו מהם חלה, רשאי להפריש לתחילה בביתה על המאפיים שברשותם, אף שאינו זה מון המוקף. וסימן שלא סעיף כה. הבית היהודי ח"ח רכט

צירוף בעיסה גדולה לאחר אפייה

לש עיסה גדולה ושכח להפריש חלה, ומפריש לאחר האפייה, יצרף את כל המאפיים יחד בכלי כדי צירוף עיסות הנ"ל, כדי שיתחייב בחלה לכל הדעות וברכה.

רובינו הראשונים נחלקו, האם במקרה זה צריך לצרף את כל המאפיים ככל דיני צירוף הנ"ל, אף שכבר הייתה העיסה גדולה מקודם לכך והתחייבה בחלה או לא. הטור (אורח חיים סיון תנז) כתוב, אם ידוע שהיא בעיסה שיעור חלה ושכח להפריש חלה עד לאחר אפייה, אפילו צירוף של אין צרייך, אלא יקרב כל הרכבות יחד בשביל שהייתה מון המוקף, ויטול מאחד על כולם. וכותב מרן הבית יוסף, שכן כתבו הרא"ש וח"ג, אבל בדברי הר"ץ ורש"י מבואר שצרכי צירוף, וכותב רש"י (פסחים מה ע"ב) שכן הורה לנו רבינו יעקב בן יקר. והרמ"א (שם) פסק להקל. על כן, הנכו לצרף את כל המאפיים, כדי להתחייב בחלה ברוכה לכל הזרעים.

↳ עיטה העשויה להיחלק

קדום אפייה או אחר אפייה

לש עיטה גדולה על דעת לחלקה לחטיכות בזק קטנות כדי לתת אחרים שיאפו המש, פטור מחללה. אבל אם אופה אותן ואחר כך מחלקו לזרים, חייב בחללה.

כתב מרן השלוחן ערוץ (סימנו שכו סעיף ב): העושה עיטה לחלקה בזק, פטורה. ובבית יוסף כתוב: זוו לשון הרשב"א, אם עשו עיטה בשותפות ולאפotta בשותפות, כל שיש בכל העיטה כשייעור, חייבת אף על פי שאין לכל אחד ואחד אלא צוית. ונראה מדבריו, שככל שאין דעתם לחלקה בזק, אף על פי שדעתם לחלקה לאחר העיטה על מנת לחלקה "עיטה" פטור, שככל שאין מחלוקת בזק, אף על פי שחלוקת לאחר אפייה, חייב. (עיין חז"ע שבת א יד)

לאור האמור, נשים המתאפסות לערב חיוק והפרשת חלה, ואחת מהן מביאה עיטה גדולה, אם בדעתה שבגמר הכנס יחלקו את העיטה לכמה וכמה חטיכות קטנות כדי לתת לחברות שיאפו בביתו, הרי שעיטה זו פטורה מון החללה. על כן, עליה לאפות את כל העיטה, ולאחר כך רשאית לחלק לזרים.

גון יולדים

כמו כן, גנטת שלשה עיטה עם הילדים בגין, וכל ילד לוקח מעט מהבצק כדי לאפותו בביתו, עיטה זו פטורה מון הصلة.

חזר בו

הלש עיטה גדולה על דעת לאפותה כולה, ואחר כך חזר בו ורוצה לסת מהעיטה לאחרים شيئاפו המשם, הריהו חייב בחלה. כי הולכים אחר שעת הלישה, ובאותה שעה אכן היה בדעתו לאפותה כולה, ומאז כבר התחייב בחלה. (עיין שו"ת מעין אמרך חלק ה פרק ה סימנו יד)

בעקב נוסף לעיטה פטורה

הלש עיטה גדולה של 2 ק"ג על דעת לסת לחברו 1 ק"ג, שהם פטוריים מחללה כמו שבארנו, גם אם קרה שלאחר מכון החסיף על חלקו עוד בזק, עד שהשלימו לשיעור המחייב בחלה, עדין הוא פטור מלהפריש. כי הולכים אחר שעת הלישה, ובאותה שעה אכן היה בדעתו לחלקה, ומאז כבר נפטרת מחללה. אבל אם החסיף שיעור שלם של חלה, דהיינו 1,560 גרם, ברור שחיביב בחלה.

כמו כן, הלש עיטה גדולה והפריש ממנה חלה, ואחר כך החסיף לה עוד בזק, הרי שחלק זה פטור מון הchèלה, אלא אם כן החסיף לה שיעור שלם של חלה.

כתב מרן השלוחן ערדיך סימנו שכיו טעיף ד: שניים שעשו עיטה כשייעור וחילוקה, ואחר כך החסיף כל אחד על חלקו עד שהשלימו לשיעור, הרי זה פטור, שכבר היתה להם שעת חובה, והם היו פטוריים באותה שעה מפני שעשו חלק. כתוב הש"ד וסק"ח, הויאל ונפטרת עיטה זו בעוד שהיא בה שיעור, הרי זה כאילו הופרש ממנה חלה, ושוב אינה חוזרת להתחייב. ונראה שדווקא כשהיאן שיעור חלה במה שהחסיף אחר כך לאילו על ידי הצטרכות מה שנחלק ממנה, אבל אם יש במה שהחסיף לבד כשייעור, פוטוט שהוא חייב בלבד ה hei, ואין זו העיטה שנחלק ונפטרת את מה שהחסיף. ע"כ. ועיין שו"ת מעין אמרך חלק ה פרק ה סימנו ג).

כח המחשבה

דבר מעניינו לנו רואים בהלכות חלה, כמה גדול כח המחשבה של האדם, שהרי אם לש עיטה של 1 ק"ג, ואחר כך לש עוד 1 ק"ג, שברור שהן פטורות מחללה, בכל זאת ישנה אפשרות שיביא אותן לידי חיוב על ידי שיצרפן יחד, ויתחייב להפריש מהן חלה. ואילו במקרה שלוש עיטה גדולה של 2 ק"ג, אך במחשבתו היה לחלקה לשתי עיטות, אף שבפועל חזר בו ולא חילקה לשתי עיטות, הרי כי פטורה מחללה, כיון שבשעת הלישה היה בדעתו לחלקה. ויש עוד דוגמאות כיווץ בזאת.

אפיקה בשני זמנים

הלש עיטה גדולה ואופה חלק עתה, וחלק מקפיא לאפות בפעם אחרת, חייב בחלה, כיון שמחילק אותה לעצמו ולא לאחראים. שו"ת מעין אמרך שם סימנו י

שני טעמים

עיסה גודלה שמחולקה לשני טעמים, כגון חלק לבצק מותוק, וחלק לבצק מלוח, כיון שמקפיד שלא יתערבו זה בזה, פטור מחללה. (וירג'נו)

שני מאפיינים

עיסה גודלה שמחולקה לשני סוגים מאפיינים, כגון שבחלק אחד מכין פיתות שנוטן שמו זית ועתיר עליהו, ובחלק אחר מכין פיתות שנוטן בצל מטוגן עליהו, או פיתות ללא כלום, כיון שאין שינוי בבצק עצמו, הריאתו חייב בחלה.

כמו כן, אם בחלק מהבצק מכין פיצה, ובחלק מכין פיתות, כיון שאין שינוי בבצק עצמו, אלא שעל אחד נתנו גבינה וכיוצה, ועל השני לא נתנו, הריאתו חייב בחלה.

כמו כן, אם בחלק מהבצק ממלא שוקולד, ובחלק אחר ממלא פרג, כיון שאין שינוי בבצק עצמו, הריאתו חייב בחלה. (וכן הורה מרן רבי יצחק יוסף שליט"א)

2) סוגי עיסות החייבות והפטורות מהחללה

מעשה אופה

אין חיוב הפרשת חלה אלא במיני מאפה, אבל עיסה המטוגנת בשמן ובדבש, או מבושלת במים, הרי היא פטורה מחללה. (סימנו שכט סעיף א)

נאמר בתורה (ובדבר טו יט): "וְהִיא בָּאֲכַלֵּס מִלְחָם הָאָרֶץ תְּרֻמֶּה לְהָ". ודרשו חז"ל במסכת פסחים (לו ע"ב) מהפסיק ויקראכו כו: "וְאַפּוּ עַשְׂרֶנֶס לְחַמְכָס בְּתַנּוֹר אַחֲד", לסת האפי בתנור - קרי לחתם, ושאין אףוי בתנור - אין קרי לחתם.

בלילה עבה

גם עיסה שבילתה עבה, אם מטוגנים אותה, כמו עיסה של סופגניות, ספינוג'ים, פריקסה, ג'חנון, מלוחה וכדומה או שմבשלים אותה כאטריות, הרי היא פטורה מחללה. אולם אם אופה אפילו חלק קטן מהעיסה, חייבת בחלה. (סימנו שכט סעיפים ג. ד. הליקות עולם חלק ה עמוד ר'ך. עניין יצחק רצאבי ח"ה שא)

על כן, אשה שהכינה 2 ק"ג בצק לסופגניות וטיינה אותו בשמן, ורק 3-2 סופגניות אפתה בתנור, מפרישה חלה בברכה. אולם אם טיננה את כולן אינה מפרישה כלל.

[לועת רבנו תם, בלילה עבה חייבת בחלה, אפילו בטיגון ויבישול ללא אפייה בתנור. ומה שלמדו הגمراה מהפסקה הנ"ל "וְאַפּוּ עַשְׂרֶנֶס לְחַמְכָס", שלסת שאינו אףוי אין קרי לחתם, אין צריך شيئا דוקא, אלא די בה שדרך עיסה זו לאפותה בתנור. (תוספות פשחים לו ע"ב)]

קוגל

הgam שאופים את הקוגל בתנור לאחר בישול האטריות, מכל מקום כיון שנעשה ראוי לאכילה כבר בבישול, פטור מחללה. (מנהת שלמה, מעין אומר)

כפאניה

ככפאניה [זהו מאכל תימני, עשוי בלילה עבה שמינוחים בכלי סגור, ונוטנים בתנור ומתובלษ מהאדמים הרבים שבתוכו]. יפריש חלה בלי ברכה. מסתבר יותר שהוא נחسب כבישול ולא כאפייה. [ולכן אפילו אם אכל מזה שיעור של קביעות סעודה, מברך מזונות ועל המחייה]. ושו"ת מעין אומר חלק ה פrk ה סימן ו. עני יצחק שם עמוד שב

חוֹר בָּו

עיסה שביליתה עבה, ולש אותה על דעת לבשה או לטוננה, ואחר כך חזר בו ואפה אותה, חייבת בחללה. והוא הדין להיפך, שאם לש על דעת לאפות, וחזר בו לבשה או לטוננה, גם כן חייבת בחללה, שכבר התחייב משעת הלישה. וס"י שכט ס"ז

בישול ואפייה

הלש עיסה גודלה על דעת לבשה, ואפה ממנה מעט, אפילו שאין באותו מעט שיעור חלה, העיסה חייבת בחללה. שמא יחזור בו לאפות את כולה או כדי שיעור חלה.

כתב מרן הבית יוסף: מה שכט הטור בשם רבנוushman, שאפילו אם בדעתו לאפות ממנה מעט, כולה מתחייבת על ידו. נראה דהינו דוקא כשאהפה אותו מעט, אבל אם לא אפילו, משום שהיא בדעתו לאפותה, אינה חייבת. שהרי אפילו כשאהפה אותו המעט לא חייבת אלא ממשום גזירה שהוא י חוזר בו וירצה לאפות את כולה או כדי שיעור חלה. ולא נסopic על זה לחיבבו ממשום שהיא בדעתו לאפות דבר מעט שאין בו שיעור חלה. וכן פסק בשלהון ערדך וסימן שכט טע"ד: אפילו כשבועשה אותה על דעת לבשה וכיצד בא, אם דעתו לאפות ממנה מעט, ואפאו, אפילו אין באותו מעט שיעור חלה, כולה מתחייבת על ידו.

בלילה רכה

בלילה רכה שאפאה בתנור או במחבת בלי שמן וגעשתה עבה, חייבת בחללה.

טורט. שיש. ל��. כושית.

על כן, עוגות 'הבית', 'טורט', 'יש' ו'כדומה', וכן עוגה הנקראת 'לקח' [שנוהגים בני אשכנז לחלקו בברית מילה], חייבות בחללה לאחר האפייה. (סימן שכט טע"ב, ב) וברור שشرط לצרף את כל העוגות לאחר האפייה, וכך לכסותן במפה, כי כשהן בתבניות אין מצטרפות אחת לשניתה, כדי שתיתחייבו בחללה. מעין שו"ת מעין אומר חלק ה פrk ה סימן ט).

בלינץ'. לחוץ.

בlikelihood רכה של אחר האפיה עדין העיטה דקה מאוד, כמו **בלינץ'**, הרי היא פטורה מן ההלכה. אבל **הלחוץ** [מאכל תימני עשוי כמין נקבים מעלה], אם הוא דק מאוד עד כ-3 מילימטר, פטור מחלה. אבל אם הוא עבה כ-8 מילימטר שזמנו הכנתו ממושך כ-5/4 דקות, חייב בחלה, שיש לו תואר לחם. ומ-4 עד 7 מילימטר, יפריש בלי ברכה. וכאן יצחקו שם שב

כתב מrown בשלחון ערוך וסימן שפט סע' ב: עיטה שבילתה רכה ואפאה בתנור או במחבת שלא על ידי משקה, חייבת בחלה. [אבל אם על ידי משקה, הרי זה נחשב בישול ופטורה]. טרייתא, דהינו עיטה שבילתה רכה ושופכים אותה על הכירה ומתפשטות עליה ונאפית, פטורה. אבל אם יש בכירה גומה, ושופכים אותה לתוכה, נדרש לחם וחיב.

עיטה עם מי פירות

לכתחילה אין ל嘲ש עיטה, אם אין בה אחד מהמשקים דלהלן: מים, יין, דבש דברים, שמן זית, חלב. שכיוון שאין העיטה ראוייה לקבל טומאה אלא דוקא אם נגעה במסקים הנ"ל, נמצא שהלוש עיטה למשל במיצ' תפוזים, אינה נתמאת וממילא החלה טהורה, והרי אסור לשורוף חלה טהורה. וגם לאוכלת אסורה, כיון שכולנו טמיאי מותמים.

אם לש עיטה בביצים או במי פירות [כמיצ' תפוזים וכדומה] ללא אחד מהמשקים הנ"ל, יפריש חלה בלי ברכה, כי יש מחלוקת בעצם החיוב על עיטה זו, וספק ברכות להקלן. ולא ישרפה אלא יטוף אותה וייניחה בצד עד שתתקלקל. אך לכתחילה יערב בה אפילו מעט מים או מהמשקים הנ"ל, ויפריש חלה עם ברכה.

בזמןינו רוב הכל הקמה [לבד מקמה המועד למצות], הוא מחייבים שהשרו אותם במים קודם לכן, ונמצא שכבר הוכשרו לקבל טומאה, ולכן גם אם לש את העיטה במי פירות ללא מים כלל, יפריש חלה בברכה וישראל. וסימן שפט סע' ט, ג. ה"ע הרכה. חז"ע פסח קפ. תרצה)

הפרשת חלה בשבת

נראה כמתיקן

חז"ל אסרו להפריש חלה בשבת, מפני שנראה כמתיקן, שהרי עד עתה הייתה העיטה אסורה באכילה, ומעתה היא מותרת. ולכן, תקנו שעל כל אדם לשאול את בני ביתו בערב שבת: "האם הפרשתם חלה?". ואולם אם אינם רגילים לפאות, אלא קונים מאפים מוכנים, אין צורך לשאול. או"ח סי' רס ס"ב, שلط ס"ה, התקו ס"ג. יי"ד סי' שכג ס"א)

לצורך רבים

אם אף כמות גודלה של חלות לצורך אורתחים רבים, ונזכרו בשבת שלא הפרישו חלה, ואין אפשרות להציג חלות בכמות כזו לכל האורתחים, יתנו חלה לידי ביגל י"ב שנה, שיפריש משלו על שאר החלות. והוא הדין לילדה בת י"א שנה. עיין להלן עמוד 216. כן הורה מרן הראשו לציוון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל במעשה שהיה בשבת חותן. ועיין תשטו)

חוץ לארץ

שכח להפריש 'חלה' בחו"ל הארץ ונזכר בשבת, רשאי לאכול מהלחם בשבת, אלא שישיר ממנו מעט, ובמוצאי שבת יפריש מזה חלה בלי ברכה. סימנו שכג סעיף א'

טעה ואבל

אם טעה וחשב שגם בארץ ישראלי מותר לאכול ולהפריש במוצאי שבת, פשוט שיפריש חלה במוצאי שבת ממה שהשאיר. (תשיא)

טעה והפריש

אם הפריש בשבת בשוגג, מותר לאכול את הפת בשבת, אבל אם עשה כן בمزיד, אסור לאכול ממנה בין הווא ובין אחרים אלא במוצאי שבת. (חו"ע תרומות ומעשרות רעו)

שכח להפריש

היה טרוד בערב שבת ושכח להפריש חלה, ונזכר בכך המשניות [מהשקייה עד צאת הכוכבים, שהוא ספק يوم ספק לילא], רשאי להפריש לצורך השבת, כגון שפט זו חביבה עליו יותר. אבל בשבת עצמה, איןנו רשאי להפריש, ויקח לחם משכניו. שם סימנו רשא סעיף א. חוות שבת א עמוד רע)

כתבו הרמב"ם (הלכות שבת פרק כד הלכה ז) ומורן השלחן ערוץ (סימנו שמבר סעיף א): "כל הדברים שהם אסורים בדברי סופרים, לא גזרו עליהם בין המשניות. ובעצם יום השבת הם אסורים, ובבון המשניות הם מותרים, והוא שיחיה שם דבר מצוה או דוחק. כיצד? מותר בין המשניות לעולות באילן או לשוט על פני המים, כדי להביא לולב או שופר. אבל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מצואה, אסור. ומטעם זה מותר לומר בבון המשניות לגוי להדליק לו נר לשבת". וכן מותר לעשר פירותיהם טבל וודאי בברכה, ובלבבד שיתווסף לו בזיה עונגה שבת.

קבלת שבת מוקדמת

אsha שקיבלה שבת ביחידות קודם השקייה, כגון מבנות ספרדי שהדריכה נרות שבת, ואמרה לאחר מכן: "הריני מקבלת שבת", או מבנות אשכנז שמקבלות שבת בהדלקה, ונזכרה שלא הפרישה חלה, רשאית להפריש. שאין קבלת שבת של יחיד חמורה יותר מבין המשניות. אבל מי שקיבל שבת בצדור דהיינו שענה "ברכו", קיבלתו גמורה, ונادر גם באיסורי דרבנן קודם השקייה. (חו"ע שבת א קצ, רס)

☞ הפרשת חלה ביום טוב

נראת כמתוך

הלש עיטה קודם יום טוב, אין להפריש ממנה חלה ביום טוב. שנראה כמתוך וכן. (שלחו עורך אורה חיים סימן תקו סעיף ג)

לש ביום טוב

הלש עיטה ביום טוב, מפריש חלה עם ברכה ביום טוב, שהרי לא התחייב להפריש קודם לכן, שעדין לא הייתה כאן עיטה. ואולם לא ישרוף את החלה אלא במויצאי יום טוב. ולאחר שהניחה מידו לא יטלטלת, משום מוקצת.

כתב הרמב"ם והלכות ים טוב פרק ג הלכה ח: מותר ללווש עיטה גודלה ביום טוב, ומפריש ממנה חלה ונוטנה לכחון, ואם הייתה עיטה טמאה [כמי בזמנינו] שלשריפה עמידת, אין שורפים אותה ביום טוב, שאין שורפים קדשים שנטמאו ביום טוב, שריפת קדשים שנטמאו מצות עשה היא שנאמר וירא ז יז: "בָּאֵשׁ יִשְׂרָף", ועשיות מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה, היא עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. כיצד עשה בה? יניחנה עד הערב וישראלו אותה. ואם היה ים טוב של פסה, שאם יניחנה תחמיין, לא יפריש את החלה בזק אלא יאפה את כל העיטה הטמאה, ולאחר כך יפריש החלה לחם. וכן כתב מרן בשלחון עורך (או"ח סימן תקו סעיף ג ד): הלש עיטה ביום טוב, יכול להפריש ממנה חלה. והמפריש חלה ביום טוב והיא טמאה, לא יאפה אותה ולא ישרפה, שאין שורפים קדשים ביום טוב, אלא מניחה עד הערב ושרפה.

שכח להפריש

הלש עיטה מערב ים טוב ושכח להפריש חלה, ישנה עצה ללווש עוד עיטה אחרת ביום טוב ולצרכם יחד. ובלבך שיאפה ויאכל מהעיטה החדשה ביום טוב. בית ייסוי רומ"א אורח חיים סימן תקו ס"ס ג)

במקרה זה, לכתחילה יש ללווש עיטה חדשה בכמות שתחייב בהפרשת חלה בפני עצמה, אבל בשעת הדחק יש להקל ללווש אפילו פחות, ולצרכו הכל יחד ולהפריש. (משנה ברורה סימן תקו ס"ק כו)

☞ עוד מעט פרטיים

זמן הפרשת חלה ממוצות

חזק"ל אסרו ללווש עיטה יותר משיעור חלה [1,560 גרם קמח] למצחה לפסת, מחשש שהוא העיטה תחמיין. על כן, הנכוו ביוטר להפריש חלה לאחר אפיית המוצות, על ידי שיצרפו אותן בסל או שיכסו עליהם במפה כנ"ל. וזה לשון מרן השלחון עורך בהלכות פסה (סימן תנז סעיף א): מפני שצרכיך לדקדוק בשיעור העיטה שלא להרבות בה משום חשש חמוץ, ומוטב שימעט בה, لكن טוב לקרב העיסות יחד בשעת הפרשת חלה שישקו זו בזו, כי שמא יש עיטה שלא היה בה שיור. ואם אי אפשר להפריש חלה בעודה עיטה מפני המהירות, יפרישנה לאחר אפייה מיד, שיתנו כל המוצות בסל והסל מצרפם לחלה, וזה הדרך היותר נכון. ע"ב.

הפרשה מחייבות מצוות

אם שכחו להפריש חלה עד שהניחו את המצות באריוזות, ובכל אריזה אין שיעור המחייב להפריש חלה, יתנו את כל המצות בכלי גדול, ויקרבו את האריוזות שתגענה אחת בשניה, וטוב גם לפתח את כל החבילות אם אפשר.

נראה שהקרטוו או הניר העוטף את המצות, נחשב כתפל ואיןו מפסיק ביניין. וכן כתוב בספר דרך אמונה בשם הגראי"ש אלישיב. ומכיון שלדעת רבים התנור מצרכ' לחיב בחלה, ולדעת המהרשי'ם והפטחה זוטא והמשנה ברורה כל שנייתנו בתוך כלי גדול, שמחיצותיו גבותות מהכלים המפסיקים שבתוך הכלי, הכלי מצפן, יש לצרף זאת לשפק ספיקא לחיב בחלה. (וחו"ע פסח עמוד קעא) [צריךelial ביאור בספק ספיקא זה, כיון שחלה בזמן זהה מדרבנן, והרי להלכה לא מועיל ספק ספיקא להחמיר בדרבנן. וכן מפירוש שם (עמ"ד קעד) שאנו לחיב בחלה בזמן זהה שהיא מדרבנן על פי ספק ספיקא. גם יש להבין את הספק שהתנור מצרכ' לחלה, כי בדרך כלל הנסיבות הן קטנות, שהרי לא לשים עיסות גדולות, מחוש שמא יחמיין].

שעת הדחק

אם צירפו את המצות כהלכה ושכחו להפריש מהן חלה ונזכרו בליל הסדר, ואין אפשרות להשיג מצות אחרות, המפריש יש לו על מה לסמוך. כי מצות עשה מן התורה של אכילת מצה, דוחה איסור דרבנן שלא מפרישים חלה ביום טוב ובסhabbat. וכך גם רשות נתת לילד בניל י"ב שנה, שייפריש ממשלו על שאר המצות. (תרסב ועיין חז"ע שבת ג קכח, ותור"מ קמוח)

צורך רבים

בעל מאפיית מצות שמכר מצות לרבים, ופתאום בליל הסדר נזכר שלא הפריש מהן חלה, ואין באפשרותו עתה להודיע להם, יש להתיר לו להפריש חלה עכשו אף שאינו מן המוקף, כדי להציגם מעוון אכילת טבל. וכמוביאר לעיל עמוד 214. תרגס. "שיעור השבועי" חלק א פרשת ויצא אות ז)

ספק חלה

המסופק אם הפריש חלה מהעיסה, אף על פי שבספק בדברי חכמים אלו מקילים, טוב להחמיר ולהפריש בלי ברכה. (תרלא)

אבדה הchèלה

אם אבדה הchèלה, אין צורך להפריש חלה אחרת, שכבר קיים את המוצה. (מתיא)

חלה שהתערבה

חלה שהתערבה בעיסה, וכגון שבא לצד ומחוסר ידיעה תחbare את הchèלה בעיסה, אם יש פי מאה בעיסה כנגד הכמות של הchèלה, הרי הchèלה בטלה, ומותרת כל העיסה באכילה. אך אם אין פי מאה בנגדה, ילק' לחכם שיעשה לו התורה, בשם שעושים התורת נדרים, [וויאמר להם שהוא מתחרט שקרה לזה חלה], ובהתרה זו

חוורת העיטה להיות טבל, ומפריש ממנה שוב חלה, אך לא יברך עליה אלא בהרהור הלב בלבד. ואם בעלת הבית הפרישה את החלה, יש לה לעשות את בעלה שליח לחשאל אצל החכם במקומה. [זהו הדין בכל זה לתרומה שהתערבה שוב בפירות, ואין פי מהא]. ושות' יביע אומר חלק א' יורה דעתה סימנו כאאות יא. חז"ע תרומ"מ רנח)

כתב מרן הבית יוסף ובודק הבית סימנו שכג ס"א. ושלוחו עורך סימנו שלא סעיף מה' בשם הרמב"ם (הלוויין) המפריש תרומות ומעשרות ונחמת עליהם, הרי זה נשאל לחכם ומתייר לו, כיצד שמותרים לו שאර נדרים, ותחזר חולין כמו שהוא, עד שיפריש פעם שנייה אותה שהפריש תחילתה או פירות אחרות. וכן פסק (שם) הרמ"א שהפרשת חלה דינה כתרומה, וכך לחכם שיעשה לו תחרת, ואז חוות העיטה להיות טבל, ויפריש ממנה שוב חלה. וכותב החיד"א וברכ"י שם סק"א) שלא יברך בהפרשה השנייה, כי ספק ברכות להקל. ועיין עלו"ו "ותתענג בדשון" גליון מס' 25 אות ח)

ביטול חלה לכתהילה

חלה שהתערבה בטיעות בעיטה ואין פי מאה כנדגה, לבני ספרד רשאי להוסיף עוד בזק עד שיהיה בסך הכל פי מאה, ויתבטל הכל ויהיה מותר באכילה.

לדעת הרמב"ם (הלוויין מאכלות אסורות פרק טו הלכה כה) ומירן השלחן עורך סימנו צט סעיף ז, אם התערבו איסורי דברנו בהיתר ואין פי שישים, מותר להוסיף עליהם שיהיה פי שישים ולבטלם, וכן עוף שנפל לחלב ואין פי שישים בחלב נגד העוף, מותר להוסיף עוד מים וחלב וכדומה, עד שיהיה פי שישים ויתבטל. אבל הרמ"א (שם) מחמיר בזה, כמבואר בחוברת "כשרות המטבח בהלכה ובאגדה" בהרחבה. עיין מעין אומר חלק ה עמוד תניד אות כו

אחד שהותרה העיטה באכילה, מותר לאכול את כולה, ואין צורך להוציא אותה ממנה חתיכה קטנה כדי לשורפה.

ואמנם בזמן שהייתה טהרה עם ישראל והיה הכהן מקבל את החלה ואוכלה בטורתה, אם קרה והתערבה חלה בעיטה והتبטלה במאה, היה צריך להוציא חתיכה מהעיטה כנדגה ולתת לכהן. משום "גזל השבט", שהרי הוא היה לחתת לשפט לו - הכהנים את החלה, והוא לא נתן. אבל עשייה, שבלאו המכ שורפים את החלה, נמצא שהוא לא גזל מהכהן כלום. וגם החלה עצמה ששיהיה צריך לשורפה, התבטלה כבר במאה והותרה באכילה כאשר כל העיטה.

נתינת העיטה לספרי

ashkenazi שהתערבה לו חלה בטיעות בעיטה ואין פי מאה כנדגה, [ויאינו רוצה לעשות את התרה כUMBAAAR לעיל], רשאי ליתן את העיטה במתנה לחברו הספרדי, ויטסיפ הספרדי עוד בזק עד שיהיה בסך הכל פי מאה, ויתבטל הכל ויהיה מותר באכילה. שכיוון שהספרדי קיבל הוראות מרן השלחן עורך להוסיף על העיטה, הרי זה היתר גמור בשביבלו. עיין ורנא. חז"ע שבת ד עמי' שצ'ז, יום טוב עמי' יט. עלו"ו "ותתענג בדשון" גליון מס' 22 אות ח)

♣ כלאים ♣

ॐ דברי אגדה ॐ

נאמר בתורה ויקרא יט יט: "את קָרְבַּנִי תִּשְׁמֹרֹג... שֶׁךָ לֹא תִּזְרַע כָּלָאִים", דהיינו שאין לזרע שני מינים זרים יחד. ואומר ר' הקדוש: את קָרְבַּנִי תִּשְׁמֹרֹג - חוקים אלו הם "גורות מלך", שאין טעם לדבר. ומסביר הרמב"ן: "גורת מלך" אין פרושה מצוה ולא טעם כלל, חס ושלום, כי כל אמרות ה' אמרות צרופות. אלא שלעתים מלך גוזר גזירה שאין העם מבינים את טעמה, והם מקיימים אותה אך ורק מפני יראתם מון המלך. כך חלק מן המצוות שמצוות ה' יתברך בתורה, איןנו מובנות לנו בשכלנו, אבל ככל בטעם נכוו ותועלת שלימה.

והנה חכמיינו ז"ל האирו את עינינו להבין קצת מטעם של מצוה זו.

כאשר ברא הקב"ה את עולמו, ציווה שיהיה כל עץ למיניו, וכל בריה ובריה למינה - kali תערובת. ושם הקב"ה בכל דבר ודבר מדברי העולם טבע לפעול פעללה טוביה וישראל, לטובת בני העולם אשר ברא. ועל כל אחד ואחד המשיל מלאך מלמעלה להכריחו על פעלתו, כמו שאמרו במדרש בראשית רבה י ז: "אין לך כל שעב ועשב מלמטה שאין לו מלאך שמכה אותו ואומר לו 'גדל!', וזה שנאמר (איוב לה לא): **"הִידּעַת קָקוֹת שְׁמִים אָם תְּשִׁים מִשְׁטוֹ בָּאָרֶץ."**

נמצא שהמערבב שני מיני זרים, מעורר קטרוג ובלבול בעולם, והקטרוג עלול להביא למניעת התבואה מון העולם. וזהו שאומר הכתוב: "לא תזרע כלאים" - אל תגרום בזוריעד **шибלו** וימנוו הצמחים מגודל. ואם כן מי שמערבב את הדברים נקרא שמערבב את הצורה שקבע הקב"ה.

עוד שהוא מראה בזה שלא די לו בברואים שברא הקב"ה, והוא רוצה לבוא ולהחדש בריות חדשות. ואני יודע שככל חי והצומח שברא הקב"ה - בראש במניין, לא אחד פחות ולא אחד יותר, בಗל הטעמים שرك ה' יתברך יודע. וכל מי שבא להוסיף בריות, מחייב סידורו של עולם. והוא מבטל ומונע את אותו מלאך מלקיים תפקיידו, שאינו יכול לקיים תפקיידו כמשמעותו מין, שהרי הוא מעורב. ונמצא שמייצף את החותם שקבע המלך, מלכו של עולם. וילקוט מעם לעין, וכן ספר החינוך מצוה סב

א' הלוות כללאים נ

את זוקתי תשמרו, בהמתה לא תרביע כללאים, שדרה לא תורע כללאים, ובגד כללאים שעתנו לא יעלה עליך ויקרא יט יט). לא תורע ברמה כללאים, פן תקדש הבנלאה הורע אשר תורע, התבואה הרכם: לא תזרע בשור ובזבוב יוודו: לא תלבש שעטנו, צבור ופשתים יוזדו. (דברים כב ט)

מן התורה

נזכרנו בתורה על ארבעה סוגי כללאים שונים, והם: א. הרבעת בהמה מין עם שאינו מינו. ב. מלאכה בשתי בהמות יחד מין עם שאינו מינו. ג. גידולי אדמה מין עם שאינו מינו. ד. לבישת בגדי העשו מצמר ופשטו יחד.

כאנ שאנ ערסקים במצוות הארץ, נבר עזרת השם את הסוג השלישי - כללאים בגידולי אדמה, מין עם שאינו מינו, ובעיקר את ההלכות המעשיות.

ג' סוגים כללאים

באיסור כללאים של גידולי אדמה מין עם שאינו מינו, כלולים ג' איסורים: א. קלאי אילן. ב. קלאי זرعם. ג. קלאי הכרם. ולהלן נבר אחד אחד.

א. קלאי אילן

הרכבה בלבד

אין איסור כללאי אילן אלא בהרכבה בלבד ולא בזרעה, והיינו שאסור להרכיב אילן באילן מין באילן מינו, כגון שחותך ענף מעץ תפוח ומרכיב אותו בעץ אחרוג. או אילן מאכל באילן סרק, או אילן סרק באילן מאכל, או אילן בירק, וירק באילן, או יرك בירק. אבל זריעת שני מיני אילן שונים, מותרת. כגון, זרע של תפוח וזרע של אחרוג - מותר לזרעם יחד באדמה. וכן מותר לזרוע זרע של אילן עם זרע של יرك, כגון זרע של תפוח עם זרע של מלפפון, חוץ מעץ גפן שיש בו פרטימ קצת שונים, כפי שיבואר להלן. (יראה דעה סימן רצה סעיפים א, ג)

מותר לנטווע שני אילנות סמוכים זה לזה, מין ושהיאנו מינו, וכן אילן ליד יرك, ואין בזה ממשום כללאים, כיון שלא נאסר כללאים באילנות אלא דרך הרכבה. (קנה)

מותר להרכיב מין במינו, כגון ענף של תנינים לבנות, בעץ של תנינים שחורות, וכן כל כיווץ בזה. (קנד)

הרכבת אילנות סرك

モותר להרכיב אילון סرك באילון סrk, אף על פי של אחד מין סrk אחר, אולם אילון מאכל באילון סrk או להיפך, אסור להרכיב. (קע)

בכל מקום

כלאי אילון אסורים בכל מקום בין הארץ ישראל ובין בחו"ל הארץ. (סימן רצה ס"א)

גוי

גם הגויים נאסרו בהרכבת כלאי אילון, ולכון אסור לישראל להניח לגוי שירכיב אצלו בשדה כלאי אילון. (רמב"ם, מאירי. סימן רצה סעיף ב. קנה)

ספק כלאים, כגן להרכיב ענף של תפוז בעץ של אשכוליות - מותר לומר לגוי שירכיב כן בשדה של ישראל. משום שיש כאן ספק ספיקא, שיש אומרים שככל פירות הדדר נחשבים למין אחד ומותר אפילו לישראל להרכיבם זה זהה. ואפ"ל תאמיר שאינם מין אחד, שהוא כדעת האומרים (תוספות, ריטב"א) שאין הגוי מצווה על הכלאים. (חו"ן איש. קנא, קשת)

קיום האילן

אילן שעברו והרכיבו אותו באיסור, יש להקל להשairoו קיים. אך טוב שעבודות הקרקע כהשקייה, ניקosh ועידור, יתבצעו על ידי גוי. ואולם אם כבר התאהחה הענף ונעשה יחד עם העץ, רשאי שאף עבודות הקרקע יתבצעו על ידי היהודי. ויביע אומר חלק י. יורה דעתה סימנו לו

שימוש באילון המורכב

אילן שעברו והרכיבו אותו באיסור, והתאהחה ענף ההרכבה באילון, מותר ללקחת ענף מאילון זה ולנטטו באדמה לעשותו עץ חדש, אך אין להרכיבו בעץ אחר אפילו באחד משני המינים שהוא הרכיב מהם. (סימן רצה סעיף ג. קעדי)

אכילת הפירות

פירות היוצאים מכלאי אילון, מותרים באכילה אף למרכיב עצמו. (סימן רצה סעיף ז)

ברכת "שהחינו"

האוכל פרי מרכיב מכלאי אילון, והוא חדש מגידול שנה זו, מברך עליו 'שהחינו' כל פרי חדש. וכן פסקו היעב"ץ, ארץ חיים טהרון,יפה לב, שמח נפש, חינא דחי וועוד. יב"א חלק ה או"ח סימן יט

הרכבת פירות הדר

לכתחילה אין להרכיב גם פירות הדר יחד, כגון לימון בתפוז או באשכוליות וכיוצא, ושומר נפשו ירחק מכל זה. ומכל מקום אם כבר הרכיב אותם יחד, אע"פ שלא התארכה, מותר לקיים אילן זה ולעבוד בו היהודי את עבודות הקרקע כUIDOR, ניכיש, השקיה וכיוצא. משום שיש כאן ספק ספיקא, שיש אמרורים שככל פירות הדר נחשבים למי אחד, ומותר אפילו להרכיבם ממש, ואפילו תאמיר שעיניהם מן אחד, שמא הלכה כדעת האומרים (הרמב"ס, תוספות, הריטב"א, כל בו) שאין איסור כלל לקיים כלל אילן שכבר גrown. (קסח)

עד שהרכיבו אותו בצורה מיוחדת שגדלים בו סוגי פירות הדר שונים, וnicer כל פרי ופרי בפני עצמו, למשל: בענף אחד גדלים תפוזים, ובענף אחר אשכוליות, ובענף אחר קלמנטיניות, אין לקייםו, מפני שניכר בעליל איסור הכלאים. (קעב)

שתילים מורכבים

הכוונה לשתילים עם גוש העפר שגדלו בו, כדי לנטעם בגינתו, יקפיד שלא יהיה השתילים מורכבים. ובדייעבד שכבר קנה, אם הוא שתיל של הרכבת פירות הדר, רשאי לנטעו באדמה, אבל שתיל המורכב משאר מיני פירות, אין להתир. ומכל מקום רשאי לקנות לכתחילה שתיל המורכב מפירות הדר, ולתת לגוי שייטע אותו.

והטעם בזאת משום שבפירות הדר יש ספק ספיקא, שמא כל פירות הדר נחسبים למיין אחד ומוטרים בהרכבה, ואפילו תאמיר שעיניהם מן אחד, מפני הג� מצווה על הכלאים. ובשאר מיני פירות על ידי גוי, ישאל מורה הוראה. (שמע שלמה ח"ג י"ד סימן יג)

ב. כלל זרעים

זרעת שני מינים

אסRNA התורה לזרוע בארץ ישראל שני מיני זרעים של התבואה [חיטה, שעורה, כוסמי], שיבולת שועל [קוואקן ושיפון] או קטניות [כמו אפונה, פול, עדשים, אריה, שומשים, פרג וכיוצא בהם] או זרעוני גינה [כמו זרע של בצל, שום, חציר, לפת וכיוצא, שהזרע עצמו אינו ראוי למאכל אלא הפרי היינץ ממנו או ירקות יחד. אבל שני מיני זרעים של אילן, או אילן עם ירק, מותר לזרעם יחד, כפי שבארנו לעיל שאין איסור באילן אלא בהרכבה מין עם שאינו מינו. וכך]

לרפואה. לריח. לנוי.

מותר לזרוע שני מיני צמחים שאינם עומדים לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא לרפואה או לריח או לנוי, ואין בהם איסור כלליאים. (ומא)

מותר לזרוע שני מיני דשאים יחד, אם אינם עומדים למאכל בהמה. (הרדו"א. רלט)

שני מיניו זרעים דומים

כתב מרן בשלחון ערוך וסימנו רצוי סעיפים יד, טו: יש זרעים שנייה המין האחד נפרד לצורות הרבה מפני שינוי המקומות והעובדת שעובדים בארץ, עד שיראה כשני מינים. ואע"פ שאיןם דומים זה זה, הויאל והם מין אחד איןם כללאים זה זה. **כגון:** החזרת עם חורת גלים, והעלשים עם עלשי שדה, והכרישים עם כריש שדה, והcosaבר עםcosaבר הרים, והחדרל עם חדרל מצרי, והשוערים עם שיבולות שועל, והכוכמים עם השיפון. ומайдך, יש בזרעים שני מינים שהם דומים זה זה וזרות שנייהם קרובה להיות צורה אחת, ואף על פי כן הויאל והם שני מינים, הרי הם כללאים זה עם זה, **כגון:** הצנון עם הנפוס, ודלאעת יונית עם דלאעת מצרית, אע"פ שהם דומים זה זה, הרי אלו כללאים זה זה.

יש זרעים שאף על פי שהם שני מינים בטבעם, אך הויאל והעלים שלהם דומים זה זה או שהפירוט שלהם דומים זה זה דמיון גדול, עד שיראה כשני גוונים ממין אחד, עדין לא נאסרו משומש כללאים זה עם זה. **למשל:** הלופת עם הצנון איןם כללאים זה זה, מפני שפיורויהם שווים. וכן הלופת עם הנפוס איןם כללאים זה זה, מפני שעוליהם שווים. אבל צנון עם הנפוס, אף על פי שעוליהם דומים זה זה והפרי דומה לפרי, הרי אלו כללאים, הויאל וטעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה הרבה. וכן כל ציאצא זהה. ע"כ. כל כו, אדם שנראה לו שישנים שני מיני זרעים הדומים זה זה בפרט, בעליים ובטעם, ורוצה לירעם יהוד, שאל מורה הורה הבקי בעניינים אלו, שיראה לו אם מותר לזרעם ייחד או לא, ולא יسمוך על עצמו כלל, לבב יכול חס ושלום באיסור מן התורה.

ופשט שאון לזרע אבטיח עם מיליון יחיד, שהרי איןם דומים זה זה כלל, שהעלים של המילון רחבים וארוכים, ושל האבטיח איןם רחבים, ויש גם שינוי ניכר במרקם העליים בינויהם. כמו כן, מראה הפרי שונה זו מזו, כנראה לעין כל. וכן, טעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה. וש"ת צץ אליעזר חלק ב סימן יב. הר צבי. רמ"ג

זריעת התבואה, קטניות וירקות עם אילנות

מותר לזרע התבואה או קטניות או ירקות יחד עם זרעי אילן, וכן זרעי אילן עם זרعي אילן אחר, ואין בזה איסור כללאים. ולכו, מותר לזרע גרעין חיטה עם תפוח, או אפרסק עם תפוז, וכן כל ציאצא זהה, שלא אסורה התורה בכלאי אילן אלא הרכבה אבל זרעה של מין אחר עם זרע האילן, מותרת בכל עניין. בלבד מעז הגפן שдинו שונה, כפי שיבואר להלן. (סימנו רצה סעיף ג. רמ"ד)

קיום הזרעים

אם עבר זרע שני מינים האסורים לזרעם יחד מדין כללאי זרעים, אסור לקייםים, וחייב לעקור מין אחד, וכל שכן שאין להשகותם ולבושות את שאר העבודות. (ולא)

אכילת הפירות

פירות שגדלו מכלאי זרעים, לא נאסרו באכילה, ואפילו לזרע בעצמו. (ולא)

חוץ לארץ

אין איסור כלאי זרעים בחוץ לארץ כלל, ולכן מותר לערב לכתהילה כמה מיini זרעים ולזרעם ייחד. (סימנו רצוי סעיף ב)

גוי

אין איסור כלאי זרעים בגוי. ומכל מקום אסור לגננו יהודי לזרע כלאי זרעים אפילו בשדה של הגוי לצורך הגוי. (סימנו רצוי סעיף ב)

להרחיק את הזרעים

לבד מון האיסור לזרע שני מיini זרעים יחד ממש, אסור גם לזרעם סמוכים זה לזה, כדי שלא יהיה נראה כזרע כלאים, ועל כן צריך להרחיק מרחק מסוים בין זרע לזרע, שייהי ניכר המרחק וההבדל ביניהם, ופרטיו הדינים בזה רבים, כי תלוי בגודל השדה, בצורת הגידולים, בסוג הפרי ועוד, על כן בכל שאלה הנוגעת למשעה, ישאל מורה הוראה הבקי בעניינים אלו. ועיין בסימנו רצוי סעיפים ט – כא. (רמד)

גדר ההפרדה

בכל מקרה שחייב להרחיק בין זרע לזרע, אם מפסיק ביניהם בגדר גובה עשרה טפחים [80 ס"מ], מותר לזרע שני מינים שונים עד סמוך לגדר ממש, שכןון שיש גדר מפריד בין מון למין, ניכר שהם מובדים זה מזה ואינם כלאים. (סימנו רצוי סעיף ב)

אין חובה להפסיק בגדר ומהיצה דוקא, אלא רשאי לעשות בעין מהיצה, דהיינו שבין מון למין, ימתה חוט אחד לאורך, ויקפיד שהחותו יהיה בגובה של פחות משש טפחים [20 ס"מ] מהקרקע, ולמעלה ממנו ימתה עוד חוט אחד לאורך, בתוך שלשה טפחים לחוט הקודם, וכך ימתה עוד שני חוטים לגובה, עד שהחותו האחרון יגיע לגובה של עשרה טפחים [80 ס"מ], והעיקר שיקפיד שבין חוט לחוט יהיה מרחק של פחות משש טפחים, והרי זה מועיל לו כאשר עשה גדר ממש בגובה של עשרה טפחים. שקיבלה בידינו איש מפני איש 'הלכה למשה מסיני' דין זה: "שלשה טפחים כלבוד [מחובר] דמי", והיינו, שככל שסמוך חוט אחד לשני בפחות משש טפחים, נחשב ודומה כאשר עשה גדר ממש של עשרה טפחים. (רמה) כאשר עשה גדר ממש של עשרה טפחים.

צורת הפתח

כמו כן, רשאי לעשות 'צורת הפתח' במקום גדר, דהיינו, שיעמיד שני קנים משני הצדדים שבין מון למין, ויקשור חוט אחד על גביהם למעלה, ורשאי יהיה לזרע מין אחד מצד זה, ומין אחד מצד זה. (עירובין דף יא עמוד ב. חזון איש. רמו)

כאשר נראים שני המינים מובדים זה מזה [באופני ההיתר שבארנו], אין חששיהם למה שבאמת יונק מין אחד מחברו, אפילו שהם סמוכים זה לזה. ורב"ס הלוות כלאים פרק ד הלכה טז. סימן רצ' סעיף מא)

שני ע齊יצים סמוכים

モותר להניח שני ע齊יצים של שני מינים שונים זה בסמוך זהה, לאחר שכל אחד ניכר שעומד בפני עצמו. ומטעם זה, מותר גם להניח ע齊ץ של מין אחד בתוך גינה המגדלת מין אחר. (שבט הלוי, רמח)

שדהו ושדה חברו

כל דין ההרחקה שצרכיך לעשותה בין מין למין, הוא דוקא כשוזרעת את שני המינים בשדהו, אבל הזורע מין אחד בשדהו, מותר לחברו לזרוע מין אחר בשדהו הסמוכה לשדה זו, אף על פי שאין הרחקה ביניהם, שנאמר, שדך לא תזרע כלאים, אין האיסור אלא כשוזרעת בשדהו שלו כלאים. (סימן רצ' סעיף כב)

ג. כלאי הכרם

ירק ותבואה בגפן

איסור כלאים נוסף אסורה התורה שהוא מיוחד לעץ הגפן בלבד, שאין אותו בשאר האילנות, והוא: שאין לזרוע זרע של יرك או תבואה ביחד עם זרע הגפן. [אולם, כאמור מותר לזרוע יرك או תבואה ביחד עם זרע של אילון אחר]. סימן רצ' סעיף א. סימן רצ' סעיף ס"ג

כמו כן, אין לזרוע יرك או תבואה לצד של עץ הגפן, וכן אין לזרוע גפן לצד יرك או תבואה הזרועים. (סימן רצ' סעיפים ב, ג)

זרע חיטה, שעורה וגפן יחד, או שני מיני יرك וגפן, או מין יرك ומין תבואה וגפן, לוקה מן התורה פעמיים, שנאמר לא תזרע כרמק' כלאים', דהיינו לא תזרע בכרמק' שני מיני זרעים שהם כלאים, ולוקה שתיים, אחד משום כלאי זרעים [שאיפלו אם לא זרע בכרם היה לוקה, כיון שזרע כלאי זרעים חיטה וشعורה יחד], ואחד משום כלאי הכרם. וככלאים פרק ח משנה א. רmb"ס כלאים פ"ה ה"ג, ובכسف משנהה)

קטניות בגפן

מודברי חכמים אסור לזרוע גם שאר מיני זרעים, כגון קטניות, בסמוך לעץ הגפן. (רmb"ס כלאים פרק ה הלכה ג, ו. רדב"ז וכסף משנה שם. סימן רצ' סעיף א)

ailinoth_bogen

モותר לזרוע זרע של כל אילון עם זרע של עץ הגפן יחד. וכל שכן שמדובר לנטווע את כל סוגים האילנות בסמוך לעץ הגפן. (סימן רצ' סעיף ב)

בаш תשרוף

עבר וזרע כלאי הכרם, בין התבואה והקש והירקות, ובין הענבים, העלים והעיצים, נאסרו הכל בנהנה, וצריך לשורפים. (סימן רצוי סעיף ג)

עציצים בגפן

אסור להניח עציץ עם ירק בכרם, בין אם העציץ נקוב ובין אם אינו נקוב, אלא שהנקוב אסור מה תורה, וצריך לשורפים, ושאינו נקוב אסור מדורבנן, ומותר באכילה. (סימן רצוי סעיפים יב, ז)

אין להעביר עציץ נקוב עם ירק בתוך הכרם, מכיוון שבשבעה שמעבירו יונק העציץ מהכרם, ונמצא שיונק מהירק והכרם יחד. (סימן רצוי סעיף ז)

צמחו מלאיהם

כלאי הכרם שצמחו מלאיהם, כגון שען וגפן ונפלו בסמוך לו זרעים מלפפוו, ולא ידע מכך בעל הכרם ונגדל, אינם נאסרים ומותר לאכלם. אולם אם ראה אותם קודם שגדלו, חייב לעקור את זרעי המלפפוו. ואם לא עקרם, אלא הניחם כך שיגדלו, נאסרו גם הגפן וגם המלפפונים וצריך לשורף הכל. (סימן רצוי סעיפים ד, ח)

הרואה כלאים בכרם של חברו חייב לעקור אותם ואפילו בלי רשותו, ואם לא עקרם, נאסרו הכלאים בנהנה לרואה שלא עקרם, ולשאר כל אדם מותרים. ואם בעל הכרם ראה ולא עקר, נאסרו לו ולכל אדם וישרפים, כאמור לעיל. (שם ח)

תקנת בית דין

בזמנם כשראו חז"ל שהיו בעלי שדות רבים עוברים על איסור כלאים, תקנו לשולח מטעם בית דין שליחים בכל ראש חדש אדר, והיו מסתובבים בכל השדות לראות אם יש שם כלאים, ואם היו מוצאים כלאים, היו מענישים את בעל השדה על ידי שופקרים את השدة, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. (שקלים פרק א משנה א, ב)

שלו ולא של חברו

אין הכלאים נאסרים אלא כשהתבואה והירק או הגפן של הזורע, אבל אם אין של הזורע, אין יכול לאסרים על חברו, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ולכך אם היה לאחד גפן, ובא אחר וזרע שם התבואה בלי ידיעתו, התבואה נאסרתבעל התבואה, אבל הגפן לא נאסר לבעל הגפן. (סימן רצוי סעיף ד)

שאלת: יש לה辨ין לכוארה מה ההבדל בין איסור כלאים לשאר איסורים, שהרי ידוע אם לקח אדם חלק ושפך לתוך תבשילبشر של חברו, או שפך כל מאכל איסור ל התבשיל של חברו, בודאי שנאסר המאכל, ואין אנו אומרים 'אין אדם אוסר דבר שאינו שלו', אם כן מודיע כאן בכלאים, לא אוסר בעל התבואה את הגפן של חברו?

תשובה: נראה לחלק, שמה שאמרנו 'אין אדם אסור דבר שאינו שלו', הוא דוקא באיסור התליי במחשבתו של האדם, אבל באיסור התליי במעשה, לא שייך כלל זה. והבהיר בו, כי בשאר איסורים כבשר בחלב וכדומה, אין הדבר תלוי במחשבתו של האדם כלל, שהר' אפיו אם נפל האיסור לתבשיל בטיעות ללא שימת לב כלל, נאסר התבשיל, נמצא שאנו עניין לידעתו ורצוינו של בעל התבשיל, וכן אף אם אדם אחר שפך איסור בתבשילו, נאסר התבשיל. לא כן בכלאים, שאם נפלו מלאיהם וצמחו, כבר בארנו שלא אסורתם התורה כל שלא נודע לבעל הכרם וקימט מרצונו, נמצא שהאיסור תלוי במחשבתו ורצוינו של בעל הכרם, וכך גם כשאדם אחר בא וזרע ירק או תבואה בכרם של חברו, כל שנעשה הדבר שלא בידעתו ושלא ברצונו של בעל הכרם, לא נאסרו. (תוספות יבמות דף פג רע"ב)

בכל מקום

כלאי הכרם אסורים בכל מקום בין בארץ ובין בחווצה הארץ, אלא שבארץ ישראל איסורים מן התורה, ובחווץ בארץ איסורים מדברי חכמים. (סימן רצוי סעיף א)

גוי

モותר לנו לזרוע כלאי הכרם בקרקע שלו, אבל אין לישראל לעוזר לו כלל בעידור וכיצוא. וכלאי הכרם של גוי, אסורים הם באכילה ובחנאה לישראל. ורב"ם מלכים פ"ח ז. מאכלות אסורות פ"י ח".ו. כלאים פ"ה ה"ה)

שיעור ההרחקה

אם יש לו עץ גפן יחיד, ורוצה לזרוע בסמוך אליו ירק או תבואה, מרחק ששה טפחים [48 ס"מ] וזרע. והוא הדין אם יש לו שורה ארוכה, אפילו של מאות עצים גפן זה אחר זה, מרחק לצדדים כשיעור זה וזרע. (סימן רצוי סעיפים לא, לב)

אולס אם יש לו שורה של גפנים מול שורה אחרת של גנים, או כל צורה אחרת, מכיוון שרבו הדינים והחילוקים בזוה בסדר העצים, ישאל מורה הוראה הבקי בעניינים אלו, שיראה לו אם מותר לזרוע בסמוך לגפן, [כਮגוואר בסימן רצוי מסעיף לא והלאה], ולא יס摹ך על עצמו כלל, לבב יכול חס ושלום באיסור מן התורה.

לא להאכיל

גם באופן שהרחקיק כדי מעץ הגפן והותר לו לזרוע שם ירק או תבואה, צריך להיזהר שענפי הגפן לא יאהילו על הירק והתבואה, ולכך לא יזרע תחת ענפי הגפן כלל, אפיו שם רוחקים מהירק והתבואה. (סימן רצוי סעיף טה)

גדר הפסקה

כשראך להרחקיק בין עץ הגפן לזרעים, רשאי יהיה להפסיק ביניהם בגדר גובה עשרה טפחים [80 ס"מ], ואז מותר לו לזרוע את הגפן עד סמוך לגדר ממש, ואת

הזרעים עד סמוך לגדר מצד שני, שכיוון שיש גדר מפריד בין מין למין, ניכר שהם מובדלים זה מזה ואינם כלאים. והוא הדין שमועיל לתת מחיצה כדין 'לבוד' וכן די ב'צורת הפתח', כמבואר לעיל בדיון כלאי זורעים. (סעיף רצוי כב. ר' ר').

אחר הרוב

בחנות שיש חשש שהקישואים שם הם מכלאי הכרם, בכל זאת מותר לקנות מהם, כיון שהולכים אחר הרוב, ורוב הקישואים אינם כלאי הכרם. (ברכ"י הגרש"ק, חז"א. רבכ)

תערובת הכלאים במאכל

כלאי הכרם שהתערבבו במאכל אחר של היתר, נאסרה כל התערובת באכילה ובהנאה, אלא אם כן יש בהיתר פי מאתים מהאיסור, שאז בטלים הכלאים בתערובת ומותר הכל באכילה. (רמב"ס הלכות מאכלות אסורות פרק טו הלכה יד)

"ישmach ה' במעשיו"

בגמרא מסכת חולין (ס ע"א): דרש רבי חנינא בר פפא: "יהי כבוד ה' לעולם, ישmach ה' במעשיו" (זהלילים קד לא), פסוק זה, שר העולם אמרו בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "למינינו" באילנות, [כלומר בבריאות העולם נאמר "למינו" באילנות ולא בדעותם, שנאמר ובראשית א']: "וזיאקרו אליהם פרדשא הארץ דשא עשב מזירע זרע, עץ פרי עשה פרי למינו, אשר זרע בז על הארץ". נשאו דשאים קל וחומר בעצםם: אם רצונו של הקדוש ברוך הוא בערבוביא, למה אמר "למינינו" באילנות? ועוד נשאו קל וחומר: ומה אילנות שאין דרך ליצאת בערבוביא [שהרי הם גודלים ואינם גדלים צפופים ביחד אלא מפוזרים], ואפלו בל' ציווי השם יתברך הם היו יוצאים כך, ובכל זאת אמר ברם הקב"ה "למינינו", שיצא כל אילן בפני עצמו]. אנו, [חזרעים], שדרכנו ליצאת מערבובים, ואם לא נזהר לצאת כל עשב בפני עצמו, לא יהיה ניכר כל זרע בפני עצמו], על אחת כמה וכמה [שעלינו לצאת כל אחד בנפרד], מיד כל אחד ואחד יצא למינו. [שנאמרא: "וותוציא הארץ דשא עשב מזירע זרע למיניה, עץ עשה פרי אשר זרע בז למיניה, וירא אליהם כי טוב"]. פתח שר העולם ואמר: "יהי כבוד ה' לעולם, ישmach ה' במעשיו".

האות והموظת אשר הארץ ומלהota, תבל ויושביה, ימצאו מפה ממציא יודע ומכוון אל שלימות מציאותם, ולא במרקחה והזדון נעשה כל זאת, הלא מה הירוש והסידור הנכון, ההסכמה וההוו, אשר יראו בחלקוי פעולותיהם. בעת הדשאים והailנות כל ברואי מעלה ומטה יצאו בצביעונם למיניהם על סדר נכון,فتح שר העולם ואמר "יהי כבוד ה' לעולט", כי על ידי הסדר הנכון והשלום וההסכמה, נכיר כבודו יתעלה ותהלתו מלאה הארץ. (בית יצחק שמלקליס. הובא ביליקוט יוסף מבוא להלכות כלאים)

ערלה ❀

ז דברי אגדה כט

מהי ערלה?

נאמר בתורה ויקרא ט כט: "כי תבוא אל הארץ, ונטעטם כל עץ מאכל, וערלתם ערלותו את פריו, שלש שניים יהיה לכם ערלים לא יאכל. ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש להולמים לה: ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיר لكم תבואהתו, אני ה' אליהיכם".

בשלוש השנים הראשונות לנטיעת אילן - הפירות הריחסים "ערלה", ואסורים באכילה. "ערל" פירושו: סגור, אטוום, סתום, מכוסה. [גגו: ערל לב = סגור לב. ערלה אזם = אוזנים סגורות ואטומות, אין הקול נכנס בה. ערל שפתיים = מגנום, סגור שפתיים, בגיןדי הלשון יש אוטם וסגירות (רמב"ן ויקרא יט כט)]. דהיינו שבשלוש השנים הראשונות הפירות אטוומים וסתומים מלילנות מהם.

ואומר רבנו בחחי ויקרא יט כט: "כל האוכל מהפרי תוך שלוש השנים, הנה זה כمرאה עצמו שאינו לו חלק בשמיים ובארץ, ואין לו חלק בהקב"ה. והנה הוא נוטלו ללא רשות של מעלה ושל מטה".

נטע רביעי

בשנה הרביעית הפירות הם "נטע רביעי", כלומר: כשהabit המקדש היה קיים היו מעלים אותם לירושלים, ואוכלים אותם שם בקדושה. ומטעמי המוצאה, שעל ידי שייעלה האדים לירושלים וישחה שם, יראה את בית המקדש בתפארתו - כהנים בעבודתם ולויים בדורונם, וכן יראה את חכמי וגדולי הדור - ובזה יתעורר ליבו לאהבת תורה ויראת שמים. [קיים שבעוניותינו הרבים הרבה בבית המקדש, אנו פודים את הפירות הללו, כאמור להלן בהלכות].

אשריהם ישראל!

השכר של מצוה זו הוא גדול מאד, שהרי אין זו מצוה קללה לקיום. כמה טרחות טורה אדם עד שנוטע אילן, והוא עושה כן כדי ליהנות מפרי, והנה הוא כובש את רצונו ונמנע מלאكل הפירות וממתין שלוש שנים עד שנחננה ממש! (מעם לעז)

דרש רב כי הוו בנו פדייא: מי יגלה עפר מענייך אדם הראשון, שלא יכולת לעמוד במצוויי ה', שלא לאכול מעץ הדעת, אפילו שעיה אחת. והרי בניך ממתיינים על ערלה שלוש שנים! (מדרש רבה בראשית פרשה כא)

הפרדס של בני

זכרים את הקורה הנדולה לפני מספר שנים? דיווחו אז בעיתונות על קללי חוזר בתשובה בשם בני בר נור, ממושב בני עטרות, שהיה לו מטע אפרסקים צעיר, שהניב

פירות בשנה השנייה והשלישית, והוא לא קטר אוטם: "ערלה!". השכנים של איזה שומר תורה ומצוות התפלאו ואף לעגו ל"בטלנותו": הוא רואה נגד עיניו פירות נרכבים, סופג הפסדים - ושותקן! אבל בני ידע שלה הארץ ומולאה", ואם אסור - אסור!

בשנה הרביעית הייתה הקרהגדולה. כל העצים של השכנים קפאו, את כל הפרדסים נאלצו לעקור - ואילו הפרדס שלו הניב אפרסקים לתפארתו! מובן, שシリמו לו מחיר גבוה מאוד עבור פרי הנדר - ומהירות הגובה כיסה את ה"הפסד" של כל שלוש החנויות! (מעין השבוע ויקרא תלח)

טעמי המזוחה

הערלה היא מכלל המצוות שנן בגדר "חוק" - מצוות שאין אנו מבינים את טעמנם בשכלנו, ואנו מקיימים אותן כגירות מלך, כי רק "אלְהִים הָבֵן דַרְכָה, וְהִיא יְדֻעָת מְקוֹמֶה" (איוב פרק כה כ). אולם מפרשיה התורה האירו את עינינו לראות מעט מעת הטעמיים הגנוזים במצוות יקרה זו:

↳ לכבד את ה' מראשית פרי האדמה

האדם היהודי - כאשר אדרתו מניבה פירות יפים, הוא אינו זוקף את ההצלחה לעצמו - ליגיעתו הרבה, לחכמו, למוציאותו. יודע הוא בידעה ברורה כי ה' יתברך והוא המוריד גשמי, מצמיה פירות, ונותן בהם טעם טוב, ולייבו מלא שבח והודיה לה' יתברך. כדי לחזק את הידעה וההרגשה הזאת, מן הראי הוא שהאדם לא יתחיל ליהנות מפריותו כלל, עד שייכבד תחילת ה' מראשית פרי אדרתו.

אולם בשנים הראשונות לנطיעת האילן, מוציאה האילן פירות מועטים, וגם הם אינם עסיסיים ומושובחים בטעםם, ואין ראוי להקריב פירות כאלו לפני ה' יתברך. רק בשנה הרביעית מתחילה האילן להוציא פירות מושובחים וטוביים, ואז אנו מוצאים במצוות "נטע רביעי" - להעלות את הפירות לירושלים, ולאכול אותם שם בקדושה ובטהרה, מתווד שבח והודיה לה' יתברך על הברכה אשר נתן לנו. (הרמב"ן, רבנו בחיי, חזקוני, ויקרא יט כט)

↳ פירות הערלה מזיקות לאדם

אומר האבן עזרא ויקרא יט כט: "...וַיַּדְעַו כִּי הַפָּרִי הַבָּא עַד שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים, אֵין בָּו תֹּועֵלָת וְמִזְיקָה, כַּאֲשֶׁר יִזַּק לְגֹוף כָּל דָּג שָׁאֵן לוּ סְנָפִיר וּקְשָׁקַשָּׁת, וַיִּזְיק לְנֶפֶשׁ הַחֲכָמָה בְּשָׁר כָּל עֹוף דּוֹרָס וּהַבָּהּמוֹת הַטְּמָאֹת. וְהַמְשִׁיכֵל יִבְנֵן".

וכן אומר רבנו בחיי: ומדרך הטבע, כי הפרי בתוך שלוש שנים הוא מזיק מאד לגוף, מפני שיש בו לחות - מושפע מכח י尼克ת הארץ, ועדין לא עבר עליו זמן כל כך שיתחמס בכח השימוש ובכח האוויר. ועל כן הפרי כלו עפרוי מימי, תנבר עליו הליחת מאד, ותזיק לאוכלו, כענין הדג שאין לו קשחת שליחת גוברת עליו ביוטר בגלל רוב ליחות המים שהוא שוכן בהם ב עמוקות. וכן הוא ברמב"ן.

↳ הרחק מן הכישוף ומעבודה זרה

אומר הרמב"ם (במורה נבוכים ג' לז): בזמננו ההוא היו לחרטומים ולמכשפים מינוי כישוף, שבעת נטיעת האילן היו מפזרים סכיבו איזה דבר כישוף, כדי שבכך האילן ימהר להוציא את פירותיו מוקדם מהנהוג בטבעו של עולם, וכאשר היה הפרי יוצא, היו מביאים אותו לפני העבודה זרה שעשו בשם את הכישוף ההוא.

כמובן שמעשים אלו - יש בהם איסור חמור של כישוף ועובדת זרה. וכך שחלילה אדם לא יתפתח לעשotti מעשים חמוריים אלו, אסורה התורה כל פרי בשלוש השנים הראשונות, כי רוב האילנות באופן טבעי לא יביאו פירות בשנים אלו. ובשנה הרביעית, כאשר גדלים פירות טובים - נביאו אותם לירושלים ונأكل אותם שם לפני ה' - היפך אכן אותו לפני עבדת זרה.

↳ זיכרון למעשה בראשית

אומר הכלוי יקר: במצבה הערלה ונטע רביעי יש דמיון וזיכרון למעשה בראשית. כיצד? כאשר ברא הקב"ה את העולמים - ברא ביום הראשון את העולם כלו, ובמשך ששת ימי הבריאה, קבע וחיזק כל דבר במקומו ועיין רשי' בראשית א' יד). ואם כן כל הצמחים נבראו כבר ביום הראשון, אך היו מכוסים עד היום השלישי, שבו הם צמחו. ואולם גם ביום השלישי שכבר היה תחילה לצמות, עדיין היו מכוסים ולא נראו בעולם עד יום רביעי, שבו נטלו המאורות המבשלים את הפירות, כמו שנאמר ודברים לג' יד: "ממנגד **תבאותames**". נמצא שבמשך שלושה ימים היו הפירות מכוסים ובלתי נראים. וכן נגends זה ציוה הקב"ה לעשיות זיכרון למעשה בראשית, שהפיריות בשלוש השנים הראשונות יהיו "ערלים" - מכוסים ואטומים מליחנות מהם.

והנה ביום הרביעי של הבריאה - כבר היו הפירות נראים וمبرושים כראוי, אך עדיין לא היה בעולם שום בעל חיים שיأكل אותם. ולשם מה היו קיימים? - לא היה קיומם ומציאות ביום הרביעי, כי אם להזות ולהלל את הבורא אשר בראם [כמו שנאמר אוזות השם: "השמים מספרים כבוד אל". עצם קיומם מעיד על כבוד ה' ושבחו]. על כן ציינו הקב"ה במצוות "נטע רביעי" - **"זבשנה הָרְبִיעִית יְהִי כָּל פָּרִיו קַרְשׁ הַלּוּלִים לְהִ!"**

רק ביום החמשי לבריאת העולם, כאשר ברא הקב"ה חלק מבעלי החיים, אז החלו הפירות לשמש לאכילה. וכן נגends זה אמרה התורה: **"זבשנה החמשית תאכלו את פרי..."**.

↳ אל תחזיק טוביה לעצמך!

טעם נוסף למצות ערלה: הקב"ה מביא את עם ישראל אל הארץ. זהה הארץ המסוגלת比亚ור לקיום המצוות, להתרומות רוחנית ועובדותה ה'. יחד עם השפע הרוחני הקיים בה - קיימים בה גם שפע גשמי - ארץ זבת הלב ודבש, מלאה כל טוב. וזאת כדי שעם ישראל יוכל לקיים את התורה בהשקט ובסולוה, בלי דאגות פרנסתה. אולם כאמור גם סכנה:طبع האדם, שכאשר יש לו כל טוב, הוא עלול לשכוח את ה' ולש��ע

בגשמיות וברדייפה אחר עוד ועוד תענוגות. כמו שנאמר: "וישמן ישרוון - ויבעת".

והעצה היעוצה לזה, שהאדם יתרגל לתת משלו לאחרים, ובזה ישריש ויתן אל ליבו, של השפע שיש לו - הכל הוא פקדון מה', פקדון שעליו להשתמש בו כראוי. אולם גם זה קשה מאד, כי האדם מטבעו דואג לעצמו, וקשה לו לתת משלו לאחרים. לכן ציותת התורה שלוש שנים יהיו הפירות אסורים אפילו בהנאה, ובשנה הרביעית מוכרכ הוא לפדות את הפירות ולעלות לירושלים ולהודאות לה/, ובזה הוא מתחנן במשך ארבע שנים רצופות שלא להחיזק טוביה לעצמו, וההכל רק פקדון בידו. מסר זה ישתרש בלבבו וילוחו אותו הלאה, לשנים הבאות, - גם כאשר הפירות יהיו כבר מותרים באכילה ובהנאה, אז יוכל עליו לתת משלו לאחרים, ולא להסתנוור מכל השפע הסובב אותו. (מעם לעוז)

רמז לצמיחת האדם בתורה

במצוות ערלה ונטע רביעי, מוצאים אנו רמז לתהליכי צמיחתו של האדם בתורה:

"**זֶכַי תָּבֹא אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעֵתס כֵּל עַז מְאַכֵּל**" - מהו עז מאכל? **ゾה בן תורה**, שמננו יש מזון רוחני לנפש! [כמו שפרשו על הפסוק "אם יש בה עז" - אם יש בה כדי, شيئا עליה ורש"י במדבר יג כ]. וממצוותו ה' יתברך, שעירק הכנסה לארץ תהיה כדי לנטווע בה עז מאכל, דהיינו להרבות בני תורה, כי אוירה של ארץ ישראל מחייב ומטהר את הנפש.

וכיצד צומח בן תורה?

"**שֶׁלַש שָׁנִים יְהִי לְכֶם עֲרֵלִים**" - לא יאכל" - במשך שלוש שנים עדין לא יוצא מן האדם قول של תורה, שתוך שלוש שנים אין התינוק מדבר כל כך.

"**וּבְשָׂנָה הָרְבִיָּה יְהִי כֵּל פָּרִיּוֹ קְדֻשׁ הַלּוּלִים לְה"** - בשנה הרביעית, מיד כשמתהיל הילד לדבר, צריך אביו לקדשו ל תורה וללמודו לומר: "תורה ציווה לנו", "שמע ישראל" וכו'.

"**וּבְשָׂנָה הָחְמִישָׁה תְּאַכֵּל אֶת פְּרִיּוֹ לְהֹסִיף לְכֶם תְּבוֹאתוֹ...**" - בשנה החמישית שכבר מתחילה הילד להיות "עז מאכל" ולהניב פירות של תורה, כמו שאמרו חז"ל ואבות פ"ה: "בו חמיש שנים למקרא", ומכאן ואילך - "**לְהֹסִיף לְכֶם**", להיות מוסיף והולך בלימוד התורה, כהמשך דברי רבותינו: "**בָּנו חֲמִשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בָּנו עַשֶּׂר לְפִשְׁנָה, בָּנו שֶׁלַש עַשֶּׂר לְפִיצּוֹת...**". (אור החיים, רבינו בחיי, דעת זקנים מבורי התוספות. ויקרא יט כט

๙ הלכות ערלה

וכי תבוא אל הארץ וגטועתם כל עין במאכל, וערלתם ערלה את פריו, שולש שענים יהיה לכם ערלים לא יאכלו: ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלוילים לה: ובשנה החמישית תאכלו את פריו, להוציאקם תבאותו, אני ה' אלקיכם. ויקרא יט כט

מן התורה

נזכרנו בتورה, כי מעת נתיעת העץ או זריעת גרעין לעצם לשך שלוש שנים, כל הפירות שיגדלו ביןתיים, הרי הם אסורים באכילה ובחנאה לעולם. והפירות שיגדלו בשנה הרביעית, הרי הם נקראיים "גען רביעי", וכשבית המקדש היה קיים היו אוכלים אותם בקדושא בירושלים. והיום שבעוונות הרבים אין בית המקדש קיים, צריך לפזרותם, אז יהיו מוותרים באכילה [כמפורט להלן בהרחבה בהלכות נטע רביעי]. ומהשנה החמישית והלאה, הפירות הריהם מותרים לגמרי ללא שום פדיון, רק לאחר שיפרישו מהם תרומות ומעשרות. (כט)

בכל מקום

דין ערלה נהוג בכל מקום, בין בארץ ישראל ובין בחו"ל הארץ. אלא שבארץ ישראל דין ערלה הם מן הנאמר מפורש בתורה, בחו"ל הארץ דין ערלה הם 'הלכה למשה מסיני'. ויש הבדל ביניהם לעניין כמה ההלכות, כאמור להלן. (כט)

הבדל העיקרי בין דין ערלה בארץ ישראל לדיני ערלה בחו"ל הוא, שהלווא הכלל בידינו כי בכל ספק אישור מן התורה אנו מחמירים בו, ולכן אם יש ספק בדין ערלה בארץ ישראל, פוסקים אנו להחמיר. אבל בהלכה למשה מסיני, אע"פ שהיא כדין גמור מן התורה ומחייבים אנו בספקה, מכל מקום בערלה, כך אמר הקב"ה למשה את ההלכה בסיני, שלא תנגן בדין ערלה בחו"ל הארץ בודאי, אבל בספקה, מותר, ולכן כשייש ספק בדין ערלה, אוי בארץ ישראל אנו מחמירים, אבל בחו"ל ארץ אנו מקילים. ספר החינוך מצוה רמו

בכל זמן

איסור ערלה נהוג גם בזמן זהה, שבעוונות הרבים אין בית המקדש קיים. (כט)

פיריות גוי

גם בעז של גוי נהוג דין ערלה, ולכן אין לקנות מגוי פירות ערלה. (כט)

עצי מאכל

איסור ערלה הוא רק בעצי מאכל, אבל בעצי סרק או בירקות ופירות האדמה,

ושאר סוגי הצמחים, אין בהם ערלה והרי הם מותרים מיד. (מת, שח)

למנוע פירות ערלה

אין חובה להמתין עד שיגדלו הפירות, ולאחר כך לאבדם כדי שלא ליהנות מהם, אלא רשאי מתחילה להוריד את הפרחים כדי שלא יגדלו הפירות. (לא)

פירות שבתוק שלוש

לא אסורה התורה אלא דוקא את הפירות שגדלו בתוך שלוש השנים הראשונות לנטיעת האילן, אבל אם עברו שלוש שנים ולא גדו בו פירות, אין באילן זה דין ערלה כלל. והפירות שיגדלו ממנהו בשנה הרביעית, מותרים יהיו באכילה. (רכא)

מה נאסר בעז?

אין איסור ערלה אלא בפירות, בגרעינים, ובקלייפות, אבל העז עצמו, העלים, הפרחים והענפים, לא נאסרו כלל, אף אם אפשר למוצצם ולאוכלם. וכך עלי גפן של ערלה, מותרים באכילה. [לאחר שייהיו נקיים מותולעים]. (מת, שא, שיד, שטט)

איסורי הנאה מערלה

מבירה

אסור למכור או לחת פירות ערלה לגוי, וכן אסור להאכילם לבהמה. וכן לא ידליק בשמן של ערלה אפילו נר של מצוה כנרת שבת ויום טוב. וכן לא ישתמש בקליפות כחומר גלם להכנת צבע או חומר דלקה וכדומה. (רב, נט, סי, קמה)

אם עשה שלא כדין ומכר פירות ערלה, אין הכספי נאסר בהנאה. (קסג)

צביעה

בגד שניצב צבע העשו מפרי של ערלה, אסור ללבשו. וכן כו, אין למכרו לגוי, אף אם ישלם על הבגד בלבד ולא על דמי צבע האיסור שבו, כי חושים אלו שמא ימכרוו הגוי לישראל אחר ויכשל הישראאל. (סג)

מותר לצבוע מאכלים בצבע של ערלה, כיוון שהצבע אינו מותקינים. ומהר"ס בן חביב חז"ע ברכות יג

ריח

פירות של ערלה שיש בהם ריח טוב קטרוג וחבוש, מותר להריח אותם, אך אין לברך על הריח, שספק ברכות להקל. חז"ע ברכות לד

סחיטה

אסור לסתות פירות ערלה, כדי לשנות את המיצ' היוצא מוהם. (שיח)

נטיעה

אסור לנטווע פירות של ערלה, מכל מקום אם עבר ונטווע, לא אסור כל הפירות היוצאים לעולם, אלא מותרם באכילה לאחר ג' שנים. אבל מותר לקחת ענף מעץ ערלה ולנטוע אותו, שהרי אין ערלה בענפים. (ר"ה)

רפואה

מותר לחולה ליהנות מפירות ערלה שלא כדרך הנא苍ם, כגון לעשות לו מהם תרופה. אבל אין להתרפאות באכילת הפירות, שהרי זה כדרך הנא苍ם. (קג)

ריהוט. משחקים. צל

כיוון שלא אסור העץ עצמו בהנהה, לכן מותר להכין ריהוט מעצי ערלה. ומותר לקשור לעץ חבל שהילדים משחקים בו. ומותר ליהנות מהצל של האילן. (שט, שי)

טיול

فردס שיש שם עצי ערלה עם פירות, מותר לטויל שם. אך אם נטוועם בעיקר לינוי [וגם למאכל], כגון עצי מאכל ננסיים הניטעים בעציים לנוי, אסור ליהנות מיפוי הפירות, אך מהפרחים מותר, שאין בהם דין ערלה. (צט, קי)

ברכת האילנות

מותר לברך על עצי ערלה, אף שהם אסורים באכילה. (ר"י)

ז' מנין שנות הערלה כה

באיזה מונחים שלוש שנים?

שלוש שנות הערלה - איןנו תמיד בהכרח שלוש שנים תמיימות, אלא פעמים שלآخر שנתיים וחצי כבר הפירות מותרים באכילה, ופעמים שיש להמתין יותר משלווע שנים. אך לעולם, שנת נתע רביעי היא בדיקת שנה תמיימת, החל מהיום שבו תמו שנות הערלה.] ואופן ספירת שנות הערלה תלוי בתאריך שבו ניטע האילן, כלהלן:

הנותע מאי' בתשרי עד ט"ו' בשבט

הנותע ביום שמרראש חדש תשרי עד ט"ו' בשבט, מונה ארבעה עשר יום לקליטת

הנטיעה, ואחר כך מונה שלוש שנים שלימוט, וכל הפירות שחנטו בתוך שלוש שנים אלו, הריהם ערלה, ומה שחנטו לאחר מכן, הריהם נתע רביעי. (ולא)

למשל: הנוטע ב-א' כסלו [תשפ"א], מונה עד י"ד כסלו לקלילות הנטיעה, וממונין שלוש שנים שלימוט, [ט"ז בכסלו תשפ"א עד ט"ז בכסלו תשפ"ד].

הנוטע מט"ז באב עד ט"ז באב

הנוטע ביוםים שמט"ז באב עד ט"ז באב - מונה את שנות הערלה עד ט"ז באב בשנה השלישי. וכל הפירות שחנטו בתוך הזמן הזה, הריהם ערלה, אבל מה שחנטו לאחר מכן, הריהם נתע רביעי.

למשל: הנוטע בא' באב [תשפ"א] מונה שנות ערלה עד ט"ז באב [תשפ"ד] כשתיים וחצי.

הסביר לכך: הנוטע עד ט"ז באב [תשפ"א], כאשר הגיע ראש חדש תשרי [תשפ"ב], נחسب לו שעברה שנה אחת, ומונה עוד שתי שנים שלימוט [תשפ"ב, תשפ"ג]. ולאחר מכן מכון עליו לחכotta עד שיגיע ט"ז באב [תשפ"ד] ראש השנה לאילן. והפירות שחנטו מכאן ואילך - הריהם נתע רביעי.

וחטאים שאנו מחשבים את הארבעים וארבעה ימים [מט"ז באב עד ר"ח תשרי] בשנה, מפני שרניות אנו ממתינים ארבעה עשר יום שלימים לקלילות הנטיעה באדמה, דהיינו ט"ז באב עד כ"ט באב. ולאחר מכן אנו ממתינים עוד שלושים יום, מ-ל' באב עד כ"ט באול, כי כלל בידינו: שלושים יום בסוף השנה חשובים כמנה, נמצא שעוד ראש חדש תשרי, נחسب שעברה לו שנה אחת. ראש השנה י' ע"ב. ש"ד סימן רצד ס"ק ח. רמב"ה

הנוטע מט"ז באב עד א' בתשרי

הנוטע ביוםים שמויים ט"ז באב ועד א' בתשרי - מונה שלוש שנים שלימוט החלה מראש חדש תשרי, עד ראש חדש תשרי שאחר השנה השלישי.

למשל: הנוטע ביום כ' באב [תשפ"א], הרינו מונה ג' שנים שלמות מרראש חדש תשרי [תשפ"ב] עד ראש חדש תשרי [תשפ"ה]. וכל הפירות שחנטו בזמן הזה הריהם ערלה.

הסביר לכך: אם נתע ביום ט"ז באב עצמו או לאחר מכן, לא עלתה שנה אחת עד ראש חדש תשרי, כיון שלא נותרו ארבעים וארבעה ימים שלימים, וככ"ל. לכן מונה מרראש חדש תשרי הבא ג' שנים שלמות. ומה שאיין אנו ממתינים עד ט"ז באב, כמו באופן הנ"ל שנוטע עד ט"ז באב, כי דוקא במקרה הנ"ל שהקלנו בתקילת השלווש שנים להחשייב זמו מועט כמנה, לכון מחמירים בסופה, להמתין עד ט"ז באב, אבל כאן שלא הקלנו עליו כלל, ומונה שלוש שנים שלימוט, לא החמירו עליו להמתין עד ט"ז באב. סימן רצד סעיפים ד, ה)

יש אומרים שבחוץ לארץ, אפילו אם נטע שלושים ושלשה ימים לפני ראש השנה [כ"ז באב], נחسب לו בשנה אחת, כיון שככל מה שמתינוים י"ד يوم זה מחמת הספק. (חותם סופר, שפט אמרת. עיין חז"ע י"ח)

שכח מתי נטע

אדם שאינו זכר אימתי נטע, האט קודם ט"ו באב או לאחר מכן, יש להקל לו למנות כדי הנוטע עד ט"ז באב, בין הארץ ישראל ובין בחווצה הארץ. (חו"ע ברכות טז)

שנה מעוברת

כשMONIM את שלוש השנים, אין הבדל בין אם השנה מעוברת או לא. (סימן רצד ס"ד)

הסירו מכשול

כדי למנוע תערובת ערלה עם נטע רביעי, על החקלאים לעبور יום או יומיים קודם סיום השנה השלישי, ולהוריד את כל הפירות שהתחילה לגודל מעט ונעשה בוסר, ומכל מקום הפרחים שנפתחו, אך עדין לא הגיעו לבוסר, המקילים שלא להחשיבם ערלה, יש להם על מה לסתוך. (ולט)

๙ נטיות שונות בערלה כה

לאכילה. לבניין. להסקה. לגדר

אין איסור ערלה נוהג אלא בעצי מأكل שנטעו למטרת אכילה, אבל עצים מאכל שנטעו למטרת להשתמש בעצים לבניין או להסקה או לגדר את השדה [בעץ סברס], אין איסור ערלה בפירותיהם, ומוטרים מיד באכילה. ומכל מקום צרייך שיהיה ניכר שנטע את האילן למטרה שונה ולא לאכילה, כגון אם מטרתו להסקה צרייך שיטע את העצים רצופים, ולא יריחק מאילן לאילן כדרך שעשו כשבדעתו לאכילה. וכן, אם מטרתו לבניין, צרייך שיחזור את הענפים כדי שייתבעו יותר. וכשמטרתו לגדר, צרייך שיטע אותן במקומות שצרייך באמת לגדר. אך אם לא ניכרת מטרת נטיעתו, פירות אלו חייבים בערלה. (סימן רצד סעיף כט)

אילן שנטע חלקו לאכילת פירות וחלקו לגדר, כגון שחייב שהחלק העליון יהיה לאכילה והחלק התחתון יהיה לגדר, אותו חלק שחייב לאכילה, חייב בערלה, אך החלק שחייב לגדר פטור, ומותר לאכול מיד את הפירות שהחלק זה. (שם)

הנוטע למטרת אכילה, ולאחר זמן חוזר בו ורוצה למטרת גדר, חייב בערלה. (שם)

הנותע למטרת גדר, ואחר זמן חזר בו ורוצה למטרת אכילה, חייב בערלה. ומונח שלוש שנים מיום הנטיעה. ואם חזר בו לאחר שכבר עברו שלוש שנים, אין בו דין ערלה, אף נתע רביעי אין בו, מאחר ואין דין נתע רביעי בלי ערלה קודם. (שם)

לנווי

הנותע למטרת נוי, כגון עצי דקל הניטעים בשדרות ובגנים ציבוריים, אין בפירות דין ערלה. אולי אם נתע על דעת שיהיו גם הפירות לנווי, בארץ ישראל יש בהם דין ערלה, אבל בחוץ לארץ, מותרים הם באכילה מיד. (共识)

לריח

הנותע עז פירות במטרה להינוט מריח הפירות ולא לאכילת הפירות, אין בפירות דין ערלה, ומותר לאכול את הפירות מיד, ובלבבד שהיה ניכר שנטעו לריח ולא לאכילה, כגון שנטעו בגין עט עצי ריח. (קטו, רשות)

לרפואה

הנותע אילן במטרה לרפואה, ואין דרך הבריאים לאכול מזה, פטור מערלה. (שיטח)

لتבלין

הנותע למטרת תבלין ולא למאכל בפני עצמו, כמו זנגביל, לוואיזה, עלי תה, אין בהם ערלה. [ובלאו הכי עז שאין בו פרי לא שייך בו ערלה, כدلולן.] ותלה, תמאן

למאכל בהמה

הנותע אילן שפירוטיו ראויים למאכל בהמה ולא למאכל אדם, פטור מערלה. (שיטח)

עז הגדל מאליו

איילן שגדל מאליו, כגון שנפל גרעין וצמץ שם אילן, הריהו חייב בערלה. (רפואה)

עז מזונח

פירות@gודלים במקומות רחוקים מהיישוב, שאין מטפלים בהם להבאים לעיר, בין אם נתעו אותם ובין אם גדלו מאליהם, אין בהם איסור ערלה. וסימן רצד סעיף כי. שכא

לצורך הרבבים

הנותע לצורך הרבבים, וכך שנטע אילן בגיןתו סמור לרשויות הרבבים, כדי שככל הרוצה ליטול מפירותיו, יבוא ויטול, נוהג בפירות אלו דין ערלה. וסימן רצד סעיף כי

בית הכנסת

אלין הנטו בקרקע השיך להקדש כగו לבית הכנסת, חייב בערלה. (ר' פ)

תחת התקרה. על הגג

הנוטע בתוך ביתו או על גג ביתו שמלאו עפר, חייב בערלה. (ר' פ)

עצץ

הנוטע בעצץ, בין שהעצץ נקוב ובין שאינו נקוב, הריהו חייב בערלה. סימנו רצד סעיף
כו. תשז)

חצילים. פפייה. במיה

אם גדל הפרי כבר בשנה הראשונה כמו חצילים, פפייה, במיה וכיוצא, אין בפירות דין ערלה. (וחרבב"א, מרן הבית יוסף, רבנו האר"י, מה"ר חיים ויטאל, מהר"ם אלשיך, מהר"ש גראמיון, מהר"י חוללי, מהר"א גאגין, מאמר מרדכי, החיד"א, הלכות קטנות, מעט מים אב"ד סלוניקי, שואל ונשאל, קול אליהו ישראלי, נהר מצרים, רב פעילים, כף החיים, משפטינו עוזיאל, צץ אליעזר, ארץ חיים, יין הטוב, נתיבי עם, ועוד. יהוה דעת חלק ד סימן נב. חז"ע ברכות יט. שכח, שלו)

בננות. אנטס

הبنנות והאננס מותרות באכילה מיד, ואין נהוג בהם דין ערלה כלל. ותולמות לב, כפתור ופרח, נטול הילולים, דרך אמונה, מנחת יהודה, רבבות אפרים, ועוד. שמב, שמנו כד, כו)

פסיפלורה. גות. תות שדה. פלפל

צמח הפסיפלורה [שעונית סגולה], עלי גות [עלים שלועסים אותם לחיזוק הגוף], תות שדה,
ופלפלים [כל הסוגים], אין בהם דין ערלה. ושנו, שנז, שעד, שפא. יב"א חלק י סימן לד. חז"ע ברכות
כד, כו)

קני סוכר

אין דין ערלה בקני סוכר, מכיוון שאין להם פרי, שהעץ עצמו הוא פרי. (וחרבב"א)
כפתור ופרח, פתחית תשובה, נהר מצרים. שמנו

מיני בשמיים

יסמין, הדס, וכיווץ בהם שאינם עץ מאכל, אין בהם דין ערלה, ומותר להריה
ביהם. (חז"ע ברכות לו)

ורד

כיוו שעיקר נטיעתו לריח ולא לאכילה, אין בו דין ערלה. ואף על פי שעושים ממנו

מורחת בדבש ובסוכר, מכל מקום אין מכך למזון אכילת פירות וכיוצה. (חו"ע ברכות לו)

אתרוג

עד ארוג שנטעוהו למצות ארבעת המינים, חייב בערלה. [ואתרוגי ערלה, פסולים למצות ארבעת המינים. ולכן לכתילה יש לקנות ארוג עם הקשר שאינו בו חש ערלה, אך מעיקר הדין אין לחוש שמא האתרוג ערלה, מאחר ורוב האתרוגים אינם ערלה]. (סימן רצד סעיף כד. תקכח)

לולב

עד תמר שנטעוהו למטרת הלולבים למצוה, התמורים שבו חייבים בערלה, אבל הלולבים עצמם אין בהם דין ערלה, שהרי אינם פרי. (רשב, תקמלו)

ערבה

אין בה דין ערלה, כיון שהיא פרי, ולכן כשרה היא לאربعת מינים. (תקננו)

❖ עוד כמה פרטיים בדיני ערלה

העברות אילן

אילן שעקרווה עם שורשו, והעבירווה לקרקע אחרת, אם נשאר גוש עפר מסביב לשורשו, אומדים על ידי מומחים: אם יכול האילן לחיות עם עפר זה, בלי תוספת עפר אחר, עד שייעברו ארבעה עשר יום מעת הנטיעה החדשה [דהיינו עד שיקלט האילן בקרקע החדשה], אז אין צורך למנות לו שלוש שנים ערלה מחדש. אבל אם לא יכול לחיות עם עפר זה בלבד [נמצא שנפסקה חיותו וניתקו מוקרעו, ורק בקרקע השנהיה חור ונסרף], מוננים לו שלוש שנים מחדש. ואם יש לו ספק בזאת, בארץ ישראל יש מחמירים למנות מחדש, ובחו"ז לארץ יש להקל. (תצב)

העברת שתילים מהמשתלה

הרוצה להעביר שתיל מהמשתלה לגינת ביתו, ישם לב שיהיה מונה השתיל בגוש עפר גדול, כדי שיהיה ראוי השתיל לחיות כך י"ד يوم כנ"ל. וכשהוא מונה עם עפר בניילון, יקפיד שיהיה נקב בקוטר של 2 ס"מ בתחתית השקית או לצד מטה. [וכמה חורים ייחד מצטרפים לשיעור זה]. וטוב שיעביר את השתיל ברכב שבתתיתיו או בצדדיו פתוחה, או שייתן משטח גבוהה קצר על הרכב, ועליו יעמוד את השקית. ויש להזהר בשעת העברת השתיל שלא תתגען השקית מדא, כדי שלא יופרד העפר מהשתיל, ויגרום להפסקת היניקה של השתיל. ולכן יש להרטיב קודם את העפר, כדי שיהיה

מהודק ומוצק כדי הוכיח. ובديיעבד אם השकית לא הייתה נקובה, וגם העבירה ברכך לא נקוב, יש להקל. (ש"ת יב"א ח"י סימן לג. תע"ה, תפז. חילקת השדה חלק א סימן ט)

ובספר חילקת השדה (חילק א סימן ט) כתוב: אמר לי מרכז מלכא הראשון לציוון רבני עובדיה יוסף זצ"ל שעליינו לעשות את כל המאמצים שיהיה רכב כנ"ל שבתחתיתנו או בצדדיו פתוחה, אך לעת עתה שהkowski הוא גדול למצוא פתרון זהה, על כן אפשר להקל לכתילה להעביר ברכב רגיל, אלא שמיד בהגיעו למטע, יטע העצים ולא יהיה הנition אלא זמן. ויש להוסיף שדעת הגאון הרב שלמה זלמן אוירבר זצ"ל שלכתילה אפשר להעביר את השטחים ברכב סגור, ואין נition קצר כזה חשיב נition. ע"כ.

אלין שנקוץ

אלין שעברו עליו שנים ערלה ונשבר למגרוי: אם נשבר בגזוו למעלה מפני הקrukע וחזר ונגדל, פטור מערלה. אבל אם נשבר בשווה עם פני הקrukע או למטה בתוך הקrukע וחזר ונגדל, מוננים לו שלוש שנים ערלה מחדש משעה שנשבר. (תצה)

וכיוואה זהה, כרם שרכו להחליף את הzon שבו, וקצתו את כלו עד למטה בתוך האדמה, והרכיבו את הzon החדש וחזרו וכיסווה באדמה, מוננים לו שלוש שנים מחדש. (תצה)

אלין שעברו עליו שנים ערלה ונעקר ממקומו, אך נשאר בו שורש מחובר, אפילו דק מאד, פטור מערלה, כיון שיכול להמשיך לחיות כך. (תצה)

הרכמה

פירוש הרכמה: חיבור ענף זר - אל העץ, ובמשך הזמן הענף מתאהה ונחיה חלק מן העץ. [זהדרב מציין בעז שאיבד את כוחו מהמת שהזקן, שהותך מעט בעז וניתן בתוכו ענף צער אחר, ובמשך הזמן חוזר העץ ומתקבל כוחות חדשים בעז צער].

* ענף מעז ותיק שעבר שנים ערלה, שהרכיבו בעז ערלה - פירות שייצאו מענף זה, **חייבים** בערלה כמו יתר פירות העז. (תק)

* ענף ערלה שהרכיבו בעז ותיק שעבר שנים ערלה - פירות שייצאו מענף זה, **פטורים** מערלה כמו יתר פירות העז. (תק)

* ענף עם פירות ערלה עלייו, שהרכיבו לעז שעבר שנים ערלה, הפירות שעלייו **נשארים באיסורם.** (תקטז)

הברכה

פירוש הברכה: משפיל ענף מהעץ למיטה [שיהיה כשובב על הקרקע], וטומן את אמצעיתו באדמה ומכתשו, וראשו של הענף יוצא מצדיו השני, ומਮתיין עד שיכה שורשים ויעשה עץ חדש, וחותכים אותו מחייברו בעץ הקודם. ובעיקר, מבירכים בעצם ענבים שענפיהם ארוכים.

הمبرיך ענף מעץ שעבר שנות ערלה, כל עוד שהענף מחובר לעץ הראשון ויונק ממנו, פטור מעරלה, אבל אם ניתק את הענף מהעץ, מונאים לו שנות ערלה מחדש.
(תקע)

הבריך ענף מעץ שעבר שנות ערלה, וממנו הבריך עוד ענף ועוד ענף, כל זמן שההברכה הראשונה מחוברת לעץ, ככלם פטורים מעירלה, אבל אם הפסיק את ההברכה הראשונה מהעץ, כל ההברכות חייבות בערלה, ומונאים להם שלוש שנים משעה שהפסיק. (תקא)

חוץ לארץ – אין נהג דין ערלה בהרכבה או בהברכה בחוץ לארץ. (תקי)

פיריות הנמכרים בשוק

מן הדין מותר לקנות פירות הנמכרים בשוק, אף שהם ספק ערלה, כיון שהולכים לאחר הרוב, ורוב הפירות אינם ערלה. (או רצוי, דרך אמונה, ابن ישראל פישר ועוד. חוות' ברכות כ. תקע)

תערובת ערלה עם היתר

פרי של ערלה שהתערב בפירות המותרים, כל התערובת אסורה עד שיהיה פרי מأتיים מהעירלה. ואולם כל זה שהתערב באותו סוג פרי, אבל אם התערב בסוג פרי אחר, ולא ניכר פרי הערלה, כגון שבישלים יחד וכדומה, בטל בשישים.

למשל: תפוח של ערלה שהתערב בתפוחים אחרים, כל התערובת אסורה עד שיהיה פרי מأتיים מהתפוח של הערלה. אולם אם התערב באגסים כשרים, ולא ניכר התפוח, כגון שבישלים יחד וכדומה, בטל בשישים. (תרטז)

מוכר גוי

גוי המוכר פירות או שעבוד בנו אילנות ואומר, פירות אלו של ערלה הם או של שנה רביעית הם, איןנו נאמנו, ומוטרים הפירות באכילה. וסימן רצד סעיף כת'

ז הלכות נטע רביעי כט

ובשנזה הרביית יהוה כל פרי קדש הלוים לה. ויקרא יט כד)

מן התורה

נצטוינו בתורה שלאחר שעברו שלוש שנים ערלה כנ"ל, לא נאכל את הפירות שחננוו בשנה הרביעית, אלא הם יהיו "קדש", וצריך להעלותם לירושלים לאוכלים שם. רק שאמם קשה על האדם להעלות את כל פירותיו, אמרה התורה לפדות את הפירות בכספי, ובכספי זה יקנה רק דברי מאכל, ויאכלם בירושלים בלבד הוא וחבירו, והפירות מותרים באכילה בכל מקום, ואין צורך להפריש מהם תרומות ומעשרות. (חיז"ע ברכות לת. טרמ"ד)

חילול קדשות הפירות

היום שבעוונוטניו הרבים חרב בבית המקדש, אין מעלים את הפירות או את פדיונם לירושלים, אלא מחללים את הפירות במתבע שווה פרוטה, והפירות מותרים באכילה מיד, ואין מפריש מהם תרומות ומעשרות וככ"ל. (רמב"ס הלכות מעשר שני פרק ט הלכה ד. טרמ"ד)

שווי פרוטה

כמה היא הפירותה? $1/40 [0.025]$ גרם כסף טהור גולמי. וה"ה מט. ב"ש קפא) ונכוו להיום חדש סיון ה'תשפ"א, גרם כסף = ש"ח, נמצא שהפרוטה היא כ-7 אגורות.

טוב לחילל על מתבע שווה מעט יותר מפרוטה, מחששות שונות בהלכה. עיין מנתת שלמה חלק א סימן זז אות יד. ש"ית אוור לציוו חלק א סימן כה. ב"ש רז)

כתב מרנו השלחן עירוך וסימן רצד סעיף ז): פירות רביעי יש להם דין מעשר שני לכל דבר, ובזמן הבית היו צריכים להעלותם לירושלים לאכלים שם, או לפדותם ולהעלות הפדיון שם, והם מותרים מיד לאחר הפדיון. והאיידנא [בזמן הזה], שאין יכולים להעלותם לירושלים, פודים אותם לאחר שיגמרו ויתלשוו. וכך יכול לפדות את כולם בשווה פרוטה, אפילו הם רבים, וישליך הפרוטה לים הגדול או ישחקנה ויפזרנה לרוח או ישילכנה בנهر אחר שחיקה.

המקור לדין זה שפירות נטע רביעי מעלים אותם לירושלים, מבואר בגמרא קידושין ונד ע"ב שלמדו נזירה שוה "קדש" "קדש" ממעשר שני. שכאן בנטע רביעי כתוב: "ובשנזה הרביית יהוה כל פרי קדש הלוים לה", ובמעשר שני כתוב ויקרא ז: "וكل מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי הארץ לה" הוא קדש לה", מה מעשר שני שפודים אותו, מוסיפים עלי חמש, ומעלים את הכסף כדי לאוכלו בירושלים, כך גם נטע רביעי. וכן שבעמעשר שני יש לו ביעור, וזהינו סוף זמן אכילת המעשר שאסור להשתותו יותר וצריך לבערו [להפרקתו], כך גם בנטע רביעי.

כיצד פדיון נטו רביעי?

אחר שלוקט את הפירות מהאלון, לוקח מטבח השווה קצר יותר מפרוטה, וمبرך: **ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על פדיון רביעי.** ואומרו: **"כל הפירות הללו הם וחומשי מחוללים על פרוטה ורביע זוז."** [יש נהוג לכפול נוסח זה שלוש פעמים לחייב הדבר, אך אין זה מעכבר כלל] ולאחר מכן מכוון מותרים הפירות באכילה מיד, ואין פירות אלו חייבים בתרומות ומעשרות. ואת הפרוטה צריך לאבדה, כדי שלא יטעה איש אדמה להשתמש בה. (תרעד, תרעז, תרעט. ב"ש קפה, רז)

יחוד מטבח

יש מייחדים מטבח לפדיון מעשר שני ורביעי, כմבוואר בהלכות תרומות ומעשרות, וכן לאחר שיברכו, יאמרו בנוסח זה: **"כל הפירות הללו הם וחומשי מחוללים על פרוטה ורביע במטבע שיחדי לחול מעשר שני ורביעי."** (ב"ש רז)

ניתן לחלל את הפירות לא רק על מטבח, אלא גם על פרי ששווה פרוטה, וישראלו לאחר מכן או ישילicho לבית הכסא, כדי שלא יאכלו מישראל בטיעות. [וכשפודה בפרי, ישנה בנוסח ויאמר: הם וחומשי יהיו מחוללים על פרי זה]. סימנו רץ ס"ז. (תרעב)

לא יאכל את הפירות אלא לאחר שייהי ברור לו שהפירות אינם נטו רביעי אלא מהשנה החמישית, וטוב שיתנייע עם חכם הבקי בדיינים אלו, ויאמר לו את זמו הנטיעה וזמן החניטה. (תרפא)

ספק רבייעת או חמישית

שכח את יום הנטיעת, ומספק הוא אם פירות אלו משנה רבייעת או חמישית, יפסם מספק בלי ברכה, ויפריש גם תרומות ומעשרות מספק בלי ברכה. (תרצה)

חוץ לארץ

דין נטו רביעי נהוג גם בחוץ לארץ בכל האילנות, אלא שפודה את הפירות בלי ברכה, שספק ברכות להקל. (סימנו רץ סעיף ז. יב"א ח"י יו"ד סימנו לה)

נטע רביעי בשמייטה

נטע רביעי נהוג גם בשנית השמייטה, וכן בעל השדה כשספקיר את שדהו, יפרסם בשלט גדול הנראה לעין כל, שפירות אלו הם רביעי וצריך לחללם על פרוטה. [ואוצר בית דין הוליך פירות שביעית, רשאי גם הוא לחלל את הפירות]. (תרצת)

ט – תרומות ומעשרות

ז) דברי אגודה ז

סדר הפרשה

ציווה בורא עלם את בניו עם ישראל, שיפרישו מפרי אדמתם "תרומות ומעשרות" – דהיינו שיפרישו חלקים מסוימים מתבואתם – לכהנים, ללוויים, לעניים. וזה סדר הפרשת התרומות ומעשרות בקצרה:

↳ שלב א – תרומה גדולה

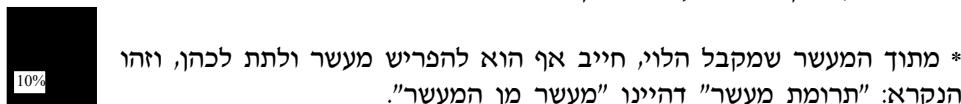

ראשית, מפריש האדם חלק מתבואתו לכהנים. מן התורה, אין שיעור לתרומה זו, ואפלו חיטה אחת פוטרת את כל התבואה. אולם חכמים קבעו לחתת כ-2% מן התבואה [כמבואר להלן בהלכות בהרכבתה]. רמז לכך: **תרומת – תרי [שניהם] ממאה**, דהיינו 2%.²⁴

↳ שלב ב – מעשר ראשון

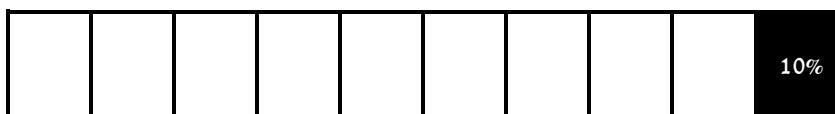

בשלב שני, נותן האדם עשירית מן התבואה ללוויים.

* מתוך המעשר שמקבל הלוי, חייב אף הוא להפריש מעשר ולתת לכהן, וזהו הנקרה: "תרומות מעשר" דהיינו "מעשר מן המעשר".

↳ שלב ג – מעשר שני \ מעשר עני

לאחר המעשר הראשון, מפרישים 10% מהנותר עבור מעשר שני או עבור מעשר עני:
בשנים א, ב, ד, ה – מפרישים מעשר שני, דהיינו שמעליהם את פרות המעשר לירושלים, ואוכלים אותם שם בקדושה.
בשנים ג, ו – מפרישים מעשר עני, הניתן לעניים.

[חננים נמנות לפי השמייה. כמו שבימאות השבוע יום א' הוא היום שלאחר השבת, ולאחריו יום ב', יום ג', וכו', והיום השביעי שבת. כך במנין השנים: השנה שלאחר השמייה היא שנה א', אח"כ שנה ב', שנה ג' וכו'. והשנה השביעית - שמייה].

מטעמי המצואה

לכל אחת מן ההפרשות הנ"ל, נתנו חכמים ז"ל סיבה וטעם:

תרומה גדולה – החלק הראשון מן היבול ניתן לכוהנים.

משרשי המצואה, כי העולם כולו להקב"ה, על כן ראוי לבעל השדה לזכור את בוראו על הברכה אשר ברכו, ושיפריש קצת ממנו לשמו ברוך הוא, ויתנהו למשרתיו לשם הכהנים העסוקים תמיד במלאת שמיים – טרם יגע בו יד אדם ויינה ממנו כלל. ומסיבה זו אמרו חכמים ז"ל וחילו קלוי, שאפלו הפרשה של חיטה אחת – פוטרת את כל התבואה, כי העיקר הוא להזכיר לאדם מיהו בעל הבית האמתי, ולשם כך אין צורך דואקה בנסיבות מרובה. אולם רבותינו ז"ל הוסיף וקבעו שייתן האדם שיעור ראוי [כ- 2%], כדי שיתעורר לב האדם בעניין יותר, כי בהיות האדם בעל חומר – אם יתו כמות קטנה מדיyi, הדבר לא יעשה עלייו רושם. אך כאשר יתנו כמות ניכרת וגדולה יותר, ישפייע עליו הדבר יותר, כי זה דרך טבע האדם והרגלי, שימושו במأكل רב ועל פי ספר החינוך מצוחה תק"א).

מעשר ראשון – כאמור, נותן האדם עשירית מיבולו ללוים.

מטעמי המצואה, לפי שהקב"ה חף בטובת עמו ישראל אשר בחר בהם לעם, ורצה לזכותם ולעשותם עם סגולה מכל העמים, עם חכם ונבון, למען ייכרו כל רואיהם כי הם זרע ברך ה' אנשי אמת אנשי שם, וכן קבע את שבט הלוי בישראל שלא תהיה להם נחלת שדה וכרם, וכך לא יהיו עוסקים בחרישה ובזרעה, אלא יעסקו רק בתורה ובעבודת בית המקדש, ומפיהם ישאלו הוראה בכל מקום. (מעם לעז)

על כן היה מחסיד ה' עליהם לתת להם מחייתם בדרך קבוע, כי כן יאות למשרתי המלך, שתהיה ארוחתם מזומנת להם על ידי אחרים שיכינו להם, ולא יצטרכו הם להתייגע בדבר אחר זולת בעבודת המלך היקרה. ואף על פי שהיו בישראל שלא שנים עשר שבטים, ולפי חלוקה שווה היה ראוי שיטלו חלק אחד משנים עשר [כ- 8.3%] ולא חלק אחד מעשר [10%]? אולם גם זה היתרונו להם הוא לבודם, כי מהויתם מבית המלך, ראוי שיהיה חלקם יתר על כולם, ויתרונו גדול הוא, שיובאו להם חלק העשيري נקי מכל הוצאות הקרקע. והמperfנס והמחיה משרותי אל במוינו – ברכת ה' יתברך תנוחה עליו, בכל אשר יש לו. (ספר החינוך מצוחה שצה)

תרומת מעשר – הלוי מפריש עשירית מן המעשר ראשון שקבל, וננותנו לכاهן.

משמעות המצווה, כי אומנם הבדיל ה' את כל שבת הלוי מעדת ישראל לעובdotו תמיד. אולם בתוך השבת עצמו נבחרו הכהנים, אשר להם ניתנה עיקר עבודה בית המקדש, ואילו יותר הלוויים מתלוים אליהם לסייעם בעבודה, כמו שכתו בכתוב (במדבר ג ט): "ונתת את הלוויים לאהרן ולבניו [הכהנים], נתונם נתונם המה לו...". ועל כן בהיות הכהנים עיקר הבית בעבודת אלוקינו, זכו בעשרים וארבעה מתנות שניתנו להם, המפורשות בכתב. ושאר הלוויים, שנבחרו לסייע לכהנים - זכו גם כן לחיות בטובה מבלי גגעה, על ידי מעשר הפירות שנותלים מכל ישראל כנ"ל, אולם עליהם לזכור תמיד שסיבת מעמדם המייחד היא בגלל העבודה לה', וכן נצטו שמקל אשר יטלו מבני ישראל - עליהם להפריש למשרתים הנדולים מהם [הכהנים], ובכך יתנו אל לבם כי יש גבויים עליהם, וגבואה מעל לכולם, הוא ה' יתברך ויתעללה.

גם כי על ידי שיפרישו הלוויים מעשר מותבאים ויתנו לכהנים, יש בזה זכות ומעלה וכבד ללוויים, שלא יגרע חלוקם במצוות מעשר, אלא י乞ו אף הם שיהיה להם חלק במצוה זו. (ספר החינוך מצוה שז)

מעשר שני – בשנים א, ב, ד, ה – מפריש בעל השדה עשירית מיבולו [ממה שנוטר לו לאחר הפרשות הקודמות], ומעלה אותו לירושלים, ואוכל אותו שם בקדושה.

משמעות המצווה, שהאל ברוך הוא בחר בעם ישראל וחפץ למען צדקו להיות כולם עוסקים תורה וידעי שמו, ובחכמתו משכים במצוה זו למען לימודי יקחו מוסר, כי יודע אלוקים שרוב בני האדם נוטים להימשך אחר הגשמיות, לשקו בעבודה ובעסקי ממון וכו', ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד. על כן סבב בתבונתו ונתן להם מקום מקודש, הילא ירושלים עיר הקודש, שם יהיה מרכזו עסק החכמה והتورה, שם ישבים חכמי הסנהדרין, ושם נמצא בית המקדש. וציווה שיעלו ישראל לשם מפעם לפעם [לאוכל שם את פירות המעשר שני, וכן "געט רבע"] ומעשר כל בקר וצאן], וכשייראו את כל המועד הנהדר הזה – הכהנים בעבודותם, ולויים בדוכניהם בשירים וזמרים, וישראל במקומות, וסנהדרין יושבים ודנים ומורדים הוראות לכל ישראל, על ידי זה יתעורר לבם ליראה את ה', ולדבוק בעסק התורה תמיד. ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

מעשר עני – בשנים ג', ו' – מפריש בעל השדה עשירית מיבולו [במקומות מעשר שני] ונותנו לעניים.

משמעות המצווה, שרצה האל להיות ברואיו מלומדים ומורגים במידה החסד והرحמים, כי היא מידת משובחת, ומתווך שירוגלו במידות הטבות, יהיו ראויים לקבלת הטובה, כי הטוב והברכה לעולם לא יהולו אלא על הטוב ולא בהפסכו, ובהתיב ה' יתברך לטוביים, ישלם חפצו – שחפץ ה' להטיב לעולם. ואם לא מצד שורש זה, הלא ה' יתברך יכול היה לספק לעני די מחסרו זולתו, אלא שהיה מחסדו ברוך הוא שניהה

אנו שלוחים לכך, כדי לזכותנו. וכענין זה מספרים חז"ל (בבaba בתרא י עמוד א): שאלו טורנוזורופוס הרשע את רבי עקיבא: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה איינו מפרנסכם?! ענה לו: כדי שניצול אנו בהם מדינה של גיהנום. (החינוך מצווה זו)

"כִּי מִפְּךָ הַפֶּל, וּמִזְּדָקָה נָתָנוֹ לְךָ..." (דברי הימים א כת יד)

אמור רבינו נחמייה: אפילו בשעה שאנו מביטאים במצוות שאנו מקיימים, יש לנו בושת פנים מהקב"ה, ואין לנו יכולות להחזיק טובה לעצמנו. מדובר בנוהג שביעולם, כאשר אדם נותן שדהו באリストות [זהינו שבעל השדה נתן לפועל לעבוד בשדהו, והוא יוציא לו אחוזים מהחוותים], הרי אותו אריס - קונה את הזרעים, זורע ועובד קשה מאוד, ובכל זאת הוא חולק עם בעל השדה בשווה. אבל הקב"ה ישתבחשמו ויתעלה צרכו - איןנו לנו, שהרי העולם כולו שייך לו, כמו שנאמר: (תהלים כד) "לה' הארץ ומלואה". הארץ שלו, הזרעים שלו, והוא משיב רוחות, מעלה עניים, מוריד גשמיhs להש��ות את היבול, מפריח טלים, מגדל את הצמחים, והוא נותן טעם ומתיקות בפירות, הוא עושה כל דבריו ובכל זאת אמר הקב"ה: לא אמרתי לך שתנתן לי, אלא אחד מעשרה - מעשר, ואחד מחמשים - תרומה. (תנומה כי תשא יד)

עשר – בשביב שתתעורר

רבי יוחנן פגש בבן אחותנו, בנו הרך של רבינו שמעוון בן לקיש, ואמר לו: "פסוק לי פטוךך" – מה למדת היומם? אמר הילד: למדנו את הפסוק: "עֲשֵׂר תַּעֲשֵׂר אֶת כָּל תַּבְואָת זָרָעָךְ". שאל הילד את דודו רבוי יוחנן: מדוע כפל הלשון, "עשר תעשר"? ענהו: רמז יש כאן – עשר את התבואה, בשביב שתתעורר. שאל הילד: מניין לך לדרשך צץ? ענהו: לך נסה, ותראה שכך הוא! הוסיף הילד ושאל: וכי מותר לנשות את הקב"ה, והרי כתוב "לא תנסו את ה"? אמר לו: אכן אסור לנשות את הקב"ה בשום דבר, אך בדבר הזה מותר, שהרי אומר הנביא ומלacci ג': "**הַבְיאוּ אֶת כָּל הַמְעָשָׂר אֶל בֵּית הַאֹזֶר... וּבְחַנִּינִי עד בְּלִי ذַי**" – עד שיבלו [יתעיפנו] שפטותיכם מלומר: "די!".

ובענין זה נתנו חז"ל רמז על פי הפסוק ובראשית יג ט: "אם השמאלי ואימנה, ואם הימני ואשמאלי" – מבטיחה הקב"ה לאדם: אם אתה תקבע את הנקודה של האות ש' במילה "עשרה" בצד שמאל, דהיינו שתפריש מעשרות כדין, אז אני אקבע את הנקודה בצד ימין ואשפיע عليك עשור, אך אם אתה תקבע את הנקודה בצד ימין ותדאג רק לעשוך שלך, אז אני אקבע את הנקודה בצד שמאל ואתיל عليك מסים וארנוגיות [מעשרות] לרוב...

ומודיע מותר לנשות את הקב"ה דווקא בענין המעשרות? על כך עונה המגיד מדורבנה במשל:

משל למה הדבר דומה? בעיצומו של היריד הגadol, עצרה בכיכר השוק עגללה עמוסה בגלילי אריג משובחת, בשלל צבעים. מיד הקיפו אותה סוחרי האריגים, משמשו בסחרה כחרוגלים, וקבעו: "אריג מעולה הוא – משופרא דשופרא. ומה מחירו?" אמר הסוחר,

בعل העגלה: חמש מאות שקלים לגוליל, ובכל גוליל יש לפחות ששים מטר! המחריר היה זול להדחים, והעטקה כדאית עד מאד. אך כאן התעורר חדש: מה יהיה אם יתברך בכל גוליל יש שלושים מטר בלבד, והם נפלו בפח?! אמר המוכר: אדרבה, תסקרו את הגולילים, ותבחרו את הדק ביותר, אותו שנראה לכם כקר ביותר. תמדו אוטו, ותראו מה אורך! הסקימו, בחרו בגוליל הדק מכולם, מדוזהו - ומצאו שאורכו ששים ושניים מטרים! על אתר נקבעה כל הסchorה, לשבעות רצון כולם.

והນמשל: הבורה יתברך אמר: "שמעו לי, שאין אדם שומע לי - ומפסיד!", אין אדם מתרושש חלילה מקיים המצוות, ואדרבה, זוכה הוא לברכת שמים בעסקייו! ואם יש אישו היוסס בעניין זה, איזי אדרבה, תבחרו במצבה שלכאורה נראית כל כולה כהפסד - מצות הצדקה והמעשרות, שבחן נוטל האדם חלק מרכשו ומוסר לזולתו, מחסר ממוינו במeo ידיו - "ובחנוני נא בזאת", ראו שלמרות שאתם מחסרים מכספכם, תהיה לכם ברכה מיוחדת ושפע כה רב, עד שייבלו שפטותיכם מלומר "די". איזי תבינו שכך הוא בכל המצוות, שאין אדם מפסיד מתפילה במנוי, מקביעת שיעור תורה, מקנית צורכי מצוה, משמרות שבת, כי לעולם, לעולם, "אין אדם שומע לי - ומפסיד". על פי מעיין השבוע)

ברכה – בדבר המודוד

בעניין "עشر – בשביל שתתעורר", יש פלא כפול, שהרי אמרו חכמים: הנכנס לשדהו למודוד את תבואתו, אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו, שתשלח ברכה במעשה ידינו". כאשר מתחילה למודוד, אומר: "ברוך השולח ברכה בכרי [תבואה] זהה". אולם אם מدد ואח"כ ביקש, הרי זו תפילה שוא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול, ולא בדבר המודוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוני מן העין. (תעניית ח ע"א)

לכן טוב שימנע האדם מלספר את כספו ורכישו, וכשצריך לספור, קודם לכן יתפלל לה' שישלח בהם ברכה. **ומעשה היה ב'בבא סאי' זצוק'ל**, שבעת שמחה היה נהוג לחלק למסובים כסויות ערך. והנה בדרך נס ופלא, היה בקבוק אחד של ערך שופע ושובע עוד ועוד, ומספיק לכל המსובים הרבבים! המתבונניםשמו לב, כי לפני שהתחיל ה'baba סאי' למזוג מן הבקבוק, היה עוטף אותו במטפתה, כי כאמור, "אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוני מן העין!"

והנה כאשר בא האדם לעשר את תבואה – הוא חייב למודוד את התבואה, שהרי אמרו חכמיינו ז"ל, שאין מעשרים מואמד הדעת. והנה למרות שהאדם מונה ומודד את תבואהו, בכל זאת שולח לו ה' יתברך ברכה, וזה פלא, ובזה יתגוזל ויתקדש שמו של הקב"ה.

מי בעל הבית?

מעשה באדם שהיה לו שדה המצמיחה כמות של אלף כור בשנה, והיתה לו פרנסה

ברוחה. והקפיד להפריש מהשدة מאה כור למעשר בכל שנה. כאשר הזקון קרא לבנו ואמר לו: הנה קרבו ימי למות, ורוצה אני להוריש לך את השدة. אולם מבקש אני מכך, כי תמשיך לעשר מן התבואהמאה כור מיידי שנה בשנה, כפי שעשיתי אני. האב נפטר, והבן ירש את השدة. בשנה הראשונה עשה הבן למצות אביו והפריש מן השדהמאה כור. אולם בשנה השנייה, כשהראה הבן שכמות המעשר כה גדולה ו"ההפסד" כה רב, החליט לא לתת מעשרות כלל. והנה, בשנה השלישי, הצמיחה השדה רק מאה כור! היה הבן שרווי בצעיר רב על ההפסד העצום שנגרם לו. שמעו קרוביו על צערו, והחליטו להוציאו בעקיפין בדרך רמז. באו אליו כשהם מלבושים בבגדים לבנים וחגיגיים. תמה ורוגז עליהם: האם שמחים אתם בצעיר! אמרו לו: לא באנו אלא כדי לשמעו עמד בשמחתו על המינוי החדש שלך, בוא וראו: כאשר קבלת את השדה לידך, הייתה אתה בעל הבית, והקב"ה היה כביבול ה"כהן" שנתת בצוותו את המעשר. אבל בשנה זו התהפכו היוצרים: הקב"ה הראה לך שהוא בעל הבית, ואתה כביבול נהיה ה"כהן" שקבלת מעשר, ולכון הצמיחה השדה רק מאה כור....

הבין בעל השدة את הרמז, התחילה לתת מעשרות כראוי, אז חזרה הברכה ושרהה בשדהו כבאים קודמים. (תוספות תענית ט עמוד א. שמוטר רבה לא ייח)

וזהו שכותוב: "איש את קודשו לו יהיה, את אשר יתנו לך לו יהיה", ככלומר שכאשר האדם אינו מפריש כהongan, אלא לוקח את הקודשים לו לעצמו, אז את אשר ראוי לתת לךן - לו יהיה, זה מה שתוציאה לו השدة.

מי מפסיד?!

מעשה באדם שהיה כונס יין ושםן הרבה, ולא מפריש מעשרות כראוי. מה עשה לו הקדוש ברוך הוא? הכנסיס בו רוח שטוח, ונטל מקל והתחילה לשבור את החביות. ראה אותו חברו וגער בו על מעשייו. עס עליו בעל החביות, נטל את המקל, הכהו על ראשו ואמיר לו: "הרוח מסיע לי ואתה גוער بي!!" אמר לו ב글גולו: "אם כן, תנו לי את המקל, ואני אעוזר לך בעבודתך...". נתנו לו את המקל, והתחילה אותו חבר לשבור לו חביות - לא אחת אחת, כפי שהבר הוא, אלא שתיים שתיים! עד שנשברו כל החביות. ומני גרים לו כל זאת? שלא הוציא מעשרותיו כראוי.

ולעומת זאת, מספרים חז"ל: מעשה באדם אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי, והיתה לו שדה אחת, ונתנו הקדוש ברוך הוא בלבו שיזרע חיטאים בחלק אחד של השדה, ובחלק השני יבנה מקווה לאגירת מים. והנה הגעה שנת בצורת, ומהרי התבואה והמים התיקרו ביותר, עד שהייתה מוכר סאה של חיטאים בסלע [מטבע חשוב בזמןן], וסאה של מים בשלושה סלעים. והיה מכריז ואומר, באו וקנו מים, אשר יש בהם ברכה מיוחדת, ששאה אחת של מים עשויה שלוש סאות של חיטאים. ומני גרים לו זאת? על ידי שהוציא מעשרותיו כראוי. (מדרש תנומה ראה סימן יב)

מתי ממלאים את המשפק?

מדוע באמת המעשיות מביאות לידי ברכה ושפע? עונה על כך החסיד רבי יוסף יעבץ, שהאדם הוא בעצם כמו משפק: לתוך המשפק מוזגים משקה, על מנת שם שם יזרום המשקה הלאה. כך הקב"ה נותן לאדם פרנסה בשפע, על מנת שיעביר הלאה וידאג לעניים ולעמלי תורה. כאשר המשפק תקין, והמשקה אכן זורם - ממשיכים למזוג לתוכו בנדיבות וממלאים אותה, וזהו: "עشر - בשליל שתתעורר". אבל אם נוצרת בו סתימה ואיןנו מקלח - או אז מפסיקים למלאותו, והוא מתפרק ומתיבש... (מעיין השבו)

מכת עכברים בעיר

מעשה רבינו פנחס בן יאיר, שהלך לעיר אחת, ובהיותו מלומד בניסים באו אליו בני העיר והתלוננו לפניו שהעכברים באים ואוכלים את התבאותם, ונזקם מרובה. נזק רבינו פנחס בן יאיר על העכברים שיתכנסו כולם למקום אחד, וכך היה. התחליו העכברים לצפצח בקהלם, אמר רבינו פנחס לבני העיר: האם יודעים אתם מה אומרים העכברים? אמרו לו, לא. אמר להם: הם אומרים שאין אתם מפרישים מעשרות כראוי. עבר אני לכם, שאם תעשרו את התבואה כראוי, יחדלו העכברים להזיק לכם. מאז הקפידו אנשי העיר לעשר את התבאותם, ואכן העכברים חדלו לכרסם את התבואה. (דברים הרבה פרשה ג)

החמור שהחמיר...

רבינו פנחס בן יאיר נזדמן לפונדק אחד. נתנו לחמורו שעורים לאכול - ולא אכל. חשבו שהחמור מפונק למדאי, ולכן חבטו בעברו את השוערים, כדי להוציאו מהם את הפסולת, אך בכל זאת החמור לא אכל. ניקו את השוערים, אולי כך יערבו הם לחיכו - אולם עדין לא אכל. שאלו את רבינו פנחס, מדוע חמורו אינו אוכל. אמר להם: שמא השוערים הללו אינם מעשרות? מיד עישרו את השוערים [למרות שאין חיוב לעשר ממאכל בהמה], ורק אז החמור אכל.

אם חמור, שאינו מצווה על תרומות ומעשרות - לא אוכל מאכל שאינו מעשר; על אחת כמה וכמה היהודי, שמצוות במצויה יקרה וחביבה זו - כמה צריך להזהר שלא לאכול מאכלים שאינם מעשרים.

אבותינו הפרישו תרומות ומעשרות

אמר רב הונא: אבותינו הראשונים גם שהיו קודם מותן תורה, הפרישו תרומות ומעשרות. **אברהם** מנין? שנאמר ובראשית יד כב: "הרמותני ידי אל ה'", ו"הרמה" היא לשונו תרומה, שנאמר (במדבר יח כ) "וְהַרמוֹתָם מִמְנֵנוּ תְּרֻמָתָה". **יצחק** מנין? שנאמר ובראשית יט יב: "וַיַּעֲשֶׂה יְצָחָק בָּאָرֶץ הַהִיא, וַיַּמְצֵא בָּשָׂנָה הַהִיא מִאָה שָׁעָרִים וַיַּבְרְכֵהוּ ה'" - זאת אומרת שיצחק אבינו מدد את התבואה, ומודע? והלווא אין הברכה מצויה לא בצדוד, ולא בשקלול, ולא במנוי, ולמה מודיע? אלא בשליל לעשר. **יעקב** מנין? שנאמר ובראשית יט יב: "וַיַּכְלֵל אָשָׁר תַּתְנוּ לִי עַשְׂרָה אַעֲשָׂרָנוּ לְךָ". (ותנומא ראה יד)

יעקב אבינו מעשר את ילוויו

חפץ יעקב אבינו לחת א' מילדיו "מעשר" - בן שיהיה מקודש להקב"ה. כיצד?

אדם המעשר את הבתומיו - כיצד עושים זאת? מכניס את הבתומיות לתוך דיר עם דלת צרה, שרק בהמה אחת יכולה לעבור דרכها. לאחר שנכנסו הבתומיות, מעמיד הוא את האם בפתח הדיר כדי שתתגעה, וכל הבנים יצאו לקרהתה. בעת יציאת הבתומיות מן הדיר, הוא מונח אותן, וכש מגיעה בהמה העשירית, הוא צובע בה סימן בצבע אדום, ואומר: הרי זה מעשר, והעשירי יהיה קודש. נמצא שהבתומה שנכנסה לדיר ראשונה - יוצאת אחרונה, והאחרונה - יוצאת ראשונה.

כך עשה יעקב אבינו, כרצה לעשר את בניו: התחל למןות מן הבן האחרון - בנימיין, כפי שיוצאה במעשר בהמה, שהנכנס אחרון יצא ראשון. ונמצא שהעשירי בספרה לאחרור - הרי הוא לוי והקדשו להקב"ה.

מספרים חז"ל: כתוי אחד בא ושאל את רבי מאיר: אתם אומרים שייעקב אביכם איש אמרת הוא. אמר לו רבי מאיר: אכן כן, שנאמר (מيكا ז:כ): "תתן אמרת לייעקב". אמר הכותני אם כן, כיצד יתכן שהוא הפריש רק בן אחד מתוך שנים עשר בניו, והוא היה לו עוד שני בניים שלא נכללו במעשר זה?! אמר לו רבי מאיר: אתה אומר שהיה לייעקב אבינו שנים עשר בניים, ואני אומר לך שהיה לו ארבעה עשרה בניים! שנאמר (בראשית מה ח): "אפרים ומנשה - כראובן ושמעון יהיו לוי". אמר הכותני: אם כן אתה מחזק את שאלתך! אמר לו: הוא תודה שלבני יעקב היו ארבעה אמהות, ואם כן היו לייעקב אבינו ארבעה בכורות. ואין הבכור מתעשר, מפני שהוא עצמו קודש. נמצא שייעקב אבינו הפריש בדיווק מעשר כפי הרואוי אמר הכותני: טוביה אומתך שאתה בתוכה. וילקוט שמעוני דברים פרק יד סימנו תשצטב

קדושת שבת לוי

באותה שעה שנולד לוי, ירד המלאך מיכאל מן השמים,לקח את לוי, הביאו לפני כסא הכבود, ואמר: רבונו של עולם, התינוק הזה יצא גורלו להיות נחלתו קודש לה'. באותה שעה הושיט הקב"ה את יד ימינו, וברכו שורעו יהיו משרתתיו בבית המקדש, בדרך שלמלאכי השרת עומדים ומשרתנים לפניו במרום. אז אמר המלאך מיכאל להקב"ה: מאחר שהיוו משרתיך ולא יעבדו שום עבודה אחרת, תכין להם פרנסתם כדי שלא יצטרכו לחזר אחרי פרנסתם, אלא יהיו תמיד מוכנים ומזומנים לשרתך, בדרך שלמלך בשור ודם עוזה, משרתתי המלך מתרפנסים משולחו המלך. אמר לו הקב"ה: כבר הכנوتם להם את מזונותיהם על שולחני, שכל דבר שיהיה קודש בשביili, יהיה ללוים, כמו שנאמר: "אישי ה' ונחלתו יאכלו".

צדקה לعمال תורה

מצויה גדולה היא להחזיק ולפרנס את הלויים, משרתוי ה'. וממצויה זו למדים אלו גם

על הזכות והחובה המוטלת על כל אחד מישראל לתמוך בלומדי התורה, כי הם המעניינים דת האמת ומחזקים האמונה ומרבים שלום בעולם ואוהבים הבריות ומרקבים אותם ל תורה. (עמ' לוע)

וכפי שפסק הרמב"ם ז"ל (פ"ג ממשנית וובל הי"ב): "ולמה לא זכה שבט לוי בנחלת ארץ ישראל ובכבודה עם כל שבטי ישראל? מפני שהובדל לעבור את ה' לשרתנו, ולהוראות לרבים דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים... ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש אשר נדבה רוחו והכינו מدعو להבדל לעמוד לפניו ה' ולשרתו, לדעת את ה' ולהבין ולהגורות בתורת ה', והולך ישר כמו שעשה ה', ופרק מעל צווארו על החשיבות הרבה אשר בקשׁו בני האדם, הרי זה נתקדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולם עולמים, ויזכהו בעולם הזה בדבר שישפיך לו פרנסתו, כמו שיזכה לכחננים הלוים".

וכן אומר המדרש ונחומה ראה יח: "עشر תעשר" - עשר, כדי שלא תתחסר.رمز לשותרים להפריש אחד מן עשרה לעמלי תורה.

כאדם נוטן צדקה לתלמידי חכמים, הוא צריך לדעת ולהבין, שיתור ממה שהוא עושה עליהם ומחזק אותם, הרי הם מחזיקים אותו. כפי שכותב הרה"ג המקובל רב אברם סאלם צוק"ל: אילו היו יודעים כמה גדולה היא מצוה זו - היו רודפים אחרי תלמידי חכמים ומחפשים עליהם בונרות, כי על ידי שהוא מחזק במצבה זו, יבוא עליו שפע רוחני וישפיע עליו שפע חדשה וטהרה ויזכה ליראת שמים, ובזה יזכה לרוב ההצלחות, וה' יתברך יתנו לבילבו לשחרור בסchorה שימצא בה רוח עצום, ובכל אשר יפנה ישכיל ויציל. כמו שיטפחו לנו חכמי ארם צובה [מלחף], כי בזמן שהיו הרבנים לומדים בחכמת הנסתור, היו בעלי בתים מחזיקים בידם, ומכללים אשת שר אחד היה נוננתן 17,000 שбелיל לחם להם את בית הטבילה שהרבנים יוכלו לטבול בו בכל יום. ובאותו זמן לא היה שום חולין ושום הפסד ולא צער כל אותה עת, וכל אחד ואחד תחת גגנו ותחת תננתו. וזה ידוע לכל באי שער עירנו ארם צובה שהיו באותו זמנים. (חיי אברהם)

מי תרם hei הרבה?

באחת הערים בליטה נערכה פעם אסיפה למען הקמת בית חולים יהודי, ובראש האסיפה עמד החפץ חיים זצ"ל. אל האסיפה הגיעו עשרים רבים, אשר תרמו מכיספם למען הקמת בית החולים, איש איש במתנתה ידו: זה תרם שלוש מיטות, זה תרם שבע מיטות, الآخر תרם שתי מיטות [שהרי מיטות של בית חולים יקרות ה', שאף אחד מישראל לא יצטרך]. החפץ חיים כיבד את התורמים, הביע את הערכתו אליהם, ונתן להם הרשות טוביה על החסד הגדול שהם עושים.

והנה פתואום נכנסו לאסיפה כמה תלמידי ישיבה, והחפץ חיים קיבל אותם בכבוד גדול עד מאד. דבר זה הפrix מאוד לכמה מהעשירים: היתכו? אנו נתונים כסף, והרבה כסף, ואלו תלמידי הישיבות לא תורמים כלל, וכמכבדים אותם יותר מאתנו! אחד

העשירים אוזעוו ושאל את החפץ חיים בעקיצה: כמה מיטות תרמו בני היישוב הלו? ...

השיב להם מיד החפץ חיים: מה אתם מדברים! כל אחד מהם נתן חמישים מיטות! נזרמו ותמהו העשירים: מה פירושו שנתנו חמישים מיטות, הלווא זה סכום עצום! הלווא אנחנו, עם כל כספיינו לא נתנו אלא עשר מיטות לכל היותר, והם תרמו חמישים!!

חזר החפץ חיים על תשובתו, ואמר: כו' כו', כל אחד מהם תרם חמישים מיטות שלא יהיה... כל אחד מהם נתן בלימוד התורה שלו - שימנו חולמים! הם תורמים את המיטות **שלא יהיו בבית החולים**: התורה היא מגינה ומצילה, תורהם תציל אנשים רבים ממחלות ומצירות!... (שאל אביך יגדר עמוד קס)

לא כל אחד זוכה...

מעשה בתלמיד חכם, שהיה מצבו הכלכלי דחוק ביותר. כאשר הגיעו אליו לניל שידוכים, לא היה בידו כסף לממן את הוצאות החתונה. בלילה ברירה, החליט לכתת את רגליו בין עשרי העיר ולבקש סיוע. לשם כך, נינש הוא אל רבו - הגאון רבינו יצחק אלחנן מקובנה צ"ל, וביקש ממנו שיכתב לו המלצה בעברו. ישב רבינו יצחק וכותב לתלמידו המלצה חמה, וברכו בברכת הצלחה. פנה אותו תלמיד חכם לדרכו, כתית את רגליו למקום, הילך מעשיר לעשיר, ואסף פרוטה לפרוטה, אולם הסכום שהתקבץ בידיו לא היה כפוי שחייב.

למיודענו היה שכן, אשר נמנה בין אותם אנשים שקרוו לעצם "משכילים", שב"התהכחות הרבה" סטו מדרך התורה הצרופה, עזבו מקור מים חיים, והלכו לחזוב בורות בורות נשברים. שכן זה גם הוא עמד להשיא את בתו, אף הוא נזק לעוזרת כספית. הצעיד בהמלצת מסופר מפורסם מרائي ה"משכילים", והילך לאסוף כספים. ההצלחה האירה לו פנים, ותוך זמן קצר הצליח להציג סכום נאה, שהוא בו כדי למכנו את כל הוצאות הנישואין ברוחה.

כאשר סיפר זאת לשכנו - תלמידו של רבינו יצחק אלחנן, השותומים הלה עד מאד, ונחמצץ לבו: מודיע "דרך רשותם צלה", מודיע דוקא שכנו קיבל המלצה מאדם שעזב את דרך התורה - הצליה, ואילו הוא שקיבל המלצה מרוב כה חשוב וצדיק - הצליה הרבה פחותה שטח לפני רבו את תמייתו, והרב ענה לו: "אהה. אין כאן שאלת כלל, הרי השכן שלך קיבל המלצה מאדם הרבה יותר חשוב וצדיק ממוני..." "האומנשי!" התפלא התלמיד. "אסביר לך", ענהו הרב, "השכן שלך קיבל המלצה חמה מאת... ירמיהו הנביא, בכבודו ובעצמו! שהרי ירמיהו הנביא אומר וירמיה יח כת: **וַיְהִי מַקְשָׁלִים לִפְנֵיךְ בָּעֵת אֲפָד עֲשֵׂה בָּהֶם**. אמר ירמיהו לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אפילו בשעה שאוთם רשעים עושים צדקה לפניה, הכהלים בבני אדם שאינם מהוננים, כדי שלא יקבלו עליהם שכר. וילקוט שמעוני ירמיהו אכן לצערנו רשעים יש הרבה, ולכון רבים הם הנכהלים

لتת לאנשים שאינם מהוגנים כשנכח שאינו הגון, אבל צדיקים יש מעט, ולכון מעט הצדיקים לתת לאנשים הגונים, על כן לא השגת כסף כרצונך.

אכן כן, להחזיק תלמידי חכמים – זהחי זכות, שלא כל אחד זוכה לה. מי שאינו ראוי לזכות בזכות זו את – שם ה' בלבו שיתרומם להבל וריק: לבניית אצטדיוןים, מגרשים, מועדונים וצדקה, ובזה כלה ואבד כספו לrisk ולבהלה, מבלי שתצטמץ לו מזה שום תועלת אמיתית, ואדרבה גורף הוא לעצמו עוננות אין מספר, זה שזכה בגוללו בחילולי שבת, עריות ועוד ועוד, ה' יצילנו. אך מי שזכה לתמוך בלומדי התורה, לבנות בתים נסיות ובתי מדרשות, אשריו ואשרי חלקו, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא, וצריך להזכיר את זכותו העומדת לו ומוגינה עליו בעולם הזה וביעולם הבא.

הארבה שסב על עקבותיו

רבנו האר"י הקדוש צ"ל ישב בחברת תלמידיו הקדושים ועסק עטם בסתרי תורה. לפטע פסק מתלמידו ואמր: "שומע אני רעש גודל בשמיים. נגזר בבית דין של מעלה כי יעלה ארבה על העיר צפת, ויאכל בה כל עשב. בני צפת עלולים להשרר חילאה ללא מזון ומהיה. וכל זה הוא עונש ממשימים, מידיה כנגד מידיה, מפני שעלתה לשמיים Zukunftו של אחד מענני עירנו העוסק בתורה מתוך הדחק, ושוועתו ניצבה לפני כסא הכהן, והיא עומדת ומתקרגנת על העיר כולה! הלווא תכירו את רבינו יעקב אלטרף, תלמיד חכם מובהק, חסיד ונחבא אל הכלים. הוא הגיע עד לפת לחם, אך נשא סבלו בדמייה. עולליו רעבים, והוא לא התאותן על מר גורלו. והנה היום אנחנו אנחה, ובגינה עלה ארבה על העיר! הבה נאסו בינו סכום כסף ונתנהו לרבי יעקב. נצל בכך את משפחתו מחרפת רעב, ואת עירנו ממכת ארבה!"

הסכום נאסר, ונשלח ביד הצדיק רבוי יצחק כהן – אל יעדו. כשהבא לבתו של רבוי יעקב – מצא אותו יושב ובוכה. הוא סח לרבי יצחק על עינויו, ואמר: בעמל רב חסוך אני פרוטות אחדות עבר קניתת לחם צר, ובעבור שואב המימים הממלא את כד החרס במים. אך היום נתקל אחד מילדי בכד ושרבר אותו. הכליל נשבר, המים נשפכו, ואין בידי פרוטה לkanoot קנקן חדש. ואז פרצתי בבכי ואמרתי: "רבונו של עולם, הו מלך רחמן אתה, זוז את העולם כולו בחן ובחסד וברחמים, רק ממנני נכלאו רחמייך!!"

נרעש רבוי יצחק כהן, והעניק לרבי יעקב את הכסף. אורו עניינו של רבוי יעקב, והוא הודה לבודאו על תשועתו. וביקש רבוי יצחק מרבי יעקב שיתפלל להקב"ה שתתבטל הגזירה הנוראה של הארץ, כפי שציווהו רבנו האר"י. לאחר זה, שב רבוי יצחק אל בני החבורה, ומספר את אשר ראו עניינו. נענה האר"י הקדוש ואמר: "עתה בטלה הגזירה, כי נסתתרם הקטורוג".

בני החבורה המשיכו בתלמידם, לפטע כסעה ענו שחור את עין המשמש – להקת ארבה עצומה וגדולה עלתה מדרום והתקדמה לכיוון צפת. ואז פתאום כמה רוח סערה, נשאה

את הארץ ונרפה אותו לים הכנרת. מאותו יום דאגו בני צפת לפנסטו המרווחת של הצדיק רבי יעקב, עד שהתמונה לרבה של טריפולי בסוריה.

חסרונווטיו של אדם קצובים

אומרת הגמara (בבא בתרא י ע"א): **כשם שמזונוטיו של אדם קצובים לו מרash השנה, כך חסרונווטיו [ההוצאות] של אדם קצובים לו מרash השנה.**"

ומעשה ברבן יוחנן בן זכאי שראה בחלומו במוצאי ראש השנה, שבני אחוטו יctraco להפסיד בשנה זו שבע מאות דינרים. מה עשה? במשך השנה, היה הולך מדיי פעם ומתרים אותם לצדקה. לקרהת ראש השנה הבא, כבר הספיק רבוי יוחנן לגבות מהם כמעט את כל הסכום, פרט ל-17 דינרים, שעדיין לא גבה. והנה, בערב יום הcpfורים הגיעו שליחים מן הקיסר ותפסו אותם. אמר להם רבוי יוחנן, אל דאגהו, תראו שהקיסר יתבע מכם רק 17 דינרים ולא יותר. "ממאי אתה יודע?", שאלו אותו. אמר להם: כך ראייתי בחלוומי, שתפסו 700 דינרים, וכבר נתתם 683 מתוכם הצדקה. אמרו לו: אם ידעת, מודיע לא סיפרת לנו, והיינו נותנים מראש את כל הסכום הצדקה?! אמר להם: רציתי שתתנו הצדקה לשם שמיים. וכך באמת היה, הקיסר גבה מהם בדיקת 17 דינרים.

הנה כי כו, אין אדם מעוני או מפסיד חיללה מן הצדקה. ואדרבה, בכך שאדם נותן הצדקה הוא חוסך用自己的 הצדקה מיתרונות הגורמות עוגמת נש, כמו תיקונים שונים, רפואיות, קנסות ומיםים למיניהם ועוד. וכבר אמרו: דלת הפתוחה הצדקה, לא תהא צריכה להיפתח לרופאים.

لتת את הטוב ביותר

כתב הרמב"ם (סוף איסורי המזבח): **הקדיש דבר לה' - יקדש מן היפה שבנכסיו. האכיל עני - יאכלחו מן הטוב והמשובה بشולחנו. כיסה ערום - יכסחו מן הטוב והיפה שבכוסתו. וכן הנוטן הצדקה לעני - יתן לו מטבעות טובים וקלים להוצאה [כמו כסף מזומנים, ולא צ'ק דוחי, קשה לפדותו].**

תוכנית החיסכון של מונבז המלך

מעשה במונבז המלך, שהיה לו אוצרות רבים, אותם קיבל בירושה מאבותיו. כאשר הגיעו שנות בצורת, עמד ובזבז את כל נכסיו לצדקה. שלחו לו קרובי ואחים לו: אבותך גנזו אוצרות, ואבותיך הושיבו עליהם, ואתה בא וمبזבז את הכל! אמר להם: אבותי גנזו בארץ, ואני גנזי בחו"ל בשמיים; אבותי גנזו במקום שהיד שולחת בו, ואני גנזי בחו"ל במקומות שאין היד שולחת בו; אבותי גנזו דבר שאינו עושה פירות, ואני גנזי דבר שעושה פירות; אבותי גנזו אוצרות ממון, ואני גנזי אוצרות נפשות; אבותי גנזו לאחרים, ואני גנזי לעצמי; אבותי גנזו לעילם הזה, ואני גנזי לעולם הבא! (בבא בתרא יא עמוד א)

๙ הלכות תרומות ומעשרות

מן התורה

מצוות הפרשת תרומות ומעשרות נוהגת מן התורה בארץ ישראל בלבד, ובזמן שרוב ישראל נמצאים בארץ ישראל. והיום שבעוניות הרבים אין רוב ישראל בארץ ישראל, נהגת מצווה זו מדברי חכמים. (סימן שלא סעיפים א.ב. חז"ע תרומות ומעשרות א, ט)

כתבו הרמב"ם (הלכות תרומות פרק א הלכה כו) ומрон השלוחן ערוך וסימנו שלא סעיף ב: בזמן זהה, אפילו במקום שהחיזקו בו עולי בבל, ואפילו ביום עזרא, אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה, אלא מדבריהם. מפני שנאמר "כי טובואר", משמע ביתא כולכם ולא ביתא מקצתם, כמו שהיה ביום עזרא. ע"ב.

חו"ץ לארץ

בחוץ לארץ לא תקנו חכמים להפריש תרומות ומעשרות אלא באربع ארצות הסמוכות לארץ ישראל אשר: מצרים, בבל, עמו ומו庵, כיון שבזמןם ישבו שם הרבה מעם ישראל. מכל מקום בזמן זהה לא נהגו להפריש אפילו במקומות הסומכים לארץ ישראל, ויש להם על מי לסמוך. (שו"ע שם. א)

כתב הרמב"ם (הלכות תרומות פרק א הלכה א): התרומות והמעשרות אינם נוהגים מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני בית המקדש בין שלא בפני בית המקדש, ובניאים התקינו שיהיו נוהגים אףלו בארץ שנער [בבל], מפני שהיא סוכה לארץ ישראל ורוב ישראל חולכים ושבים שם. והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגים אף בארץ מצרים, ובארץ עמו ומו庵, מפני שהם סביבות לארץ ישראל.

הדר בחוץ לארץ וחפץ לקיים "מצוות התלויות בארץ", יקנה קרקע בארץ ישראל, וימנה שליח לקיום המצוות, ונחשב כאילו קיים הוא בעצמו את המצוות, שחייב כל גדור בידינו: "שלוחו של אדם - כמהתו". (קעא)

גידולי בית

הנותע אילו של פירות בתוך ביתו, טוב להפריש תרומות ומעשרות מחמת הספק, אבל המיקל שלא להפריש, יש לו על מה שיש�וך. (מב)

הגידולים החייבים בהפרשה

דגן תירוש ויצחר – מן התורה אין חיוב הפרשה אלא בדגן [חיטה, שעורה, כוסמין, שיבולת שועל, קוווקר] שיפנו, תירוש [ענבים ויוון], ויצחר [זיתים ושמן]. אך מדברי חכמים חובה להפריש מכל גידולי הקרקע [פירות, ירקות, תבואה וקטניות].

ג' תנאים – אין חובה להפריש תרומות ומעשרות אלא בהצטרכ' ג' התנאים דלהלן:
א. מאכל אדם, [למעט מאכל בהמה]. **ב.** גידולי קרקע, [למעט פטריות, שאינן יונקים מהאדמה]. **ג.** בשיש לפירות בעליים, ונשמר על ידם, [למעט פירות הפקר].

תבלינים – מיני תבלין המיעודים לחת טעם בלבד, ואין נאכלים כמותם שהם, כמו פלפל שחור הנידוץ دق دق, כרכום, כמון, תה, קפה, שיבא, גת וכדומה, פטוריים מתרומות ומעשרות. אך אם עיקרים למאכל כמותם שהם, כמו בצלים, שומדים, וכדומה, אף שימושים בהם גם לחת טעם, חייבים בתרומות ומעשרות. (ב"ש קשה ק, קב)

עלי גענע – מי שרגיל באכילת הנגע או לערבו עם סלאט, מפריש תרומות ומעשרות בברכה, אבל אם אינו רגיל באכילתנו, אלא רק מריה בו או נותנו להטעים את התה, פטור מתרומות ומעשרות. (קה)

עציצים – חובה להפריש גם בגידולי עציץ, בין שהוא נקבוב ובין שאינו נקבוב. (ב"ש קסא)

עלי גפן – פטוריים מתרומות ומעשרות, ויקפיד לאוכלו בהכשר מיוחד שאין בו חשש של תולעים כלל. (קיא)

פירות הפקר – הריהם פטוריים מתרומות ומעשרות,景德עיל. (סימן שלא סעיף צז)

איסור טבל

קודם שייפריש תרומות ומעשרות, הפירות הם 'טבל', ואסור לאוכלם או לטעום מהם כלום. וכך כו, אסור ליהנות מהם הנאה המביאה לידי כילוי, כגון שמן לתוארה, או להאיכלים לבעלי חיים אכילת קבע, או לזרען באדמה. (ב"ש קעה, קעט, קל)

מכירת או נתינת פירות טבל

אסור למכור פירות טבל או ליתנס במתנה לאחר, מחשש שהוא הקונה או המקבל ולא ידע שטבל הם. אולם אם יש לו צורך בפירות טבל דוקא, כגון שתערבו לו פירות טבל עם פירות מעורשים, ואני יכול להפריש תרומות ומעשרות מותוך פירותיו, אלא אם כן יביא פירות אחרים שהם טבל ודאי ויפריש עליהם, מותר למכור לו פירות טבל. (סימן שלא סעיף קי. קלנו)

אסור למכור פירות וירקות טבל לחניות ומפעלים, אלא אם כן ברור הדבר שיש שם משגניה המפריש תרומות ומעשרות כdot וצדין. (משפטי ארץ חובה בכשרות השלחן קכא)

טבל לתלמיד חכם

モותר למכור פירות טבל לתלמיד חכם, כיון שאין חשש שיטעה ולא ישר. ואולם אין לתת פירות טבל במתנה אפילו תלמיד חכם לתלמיד חכם אחר, שמא יסמוד עליו שכבר הפריש תרומות ומעשרות. (סימן שלא סעיף קי)

אם ראשונים לבני אדם, אלו חמورو של רבינו פנחס בן יאיר

בתלמוד ירושלמי ובסכת דמאי פ"א ה"ג מסופר על רבינו ירמיה שליח לרבי זירא סלולה של תנאים שהם טבל. חשב רבוי זירא, האם אפשר שרבינו ירמיה שלח לי פירות שאינן מעשרות?! ואילו רבוי ירמיה חשב, האם יתכו שרבי זירא לא יפריש מהם תרומות ומעשרות?! בין כך לבין כך, נאכלו התנאים כשהם טבל. ועל זה אמרו שם: "אם ראשונים כמלאים, אלו לבני אדם. ואם ראשונים לבני אדם, אלו חמורים, ואילו לא חמورو של רבינו פנחס בן יאיר". שהרי חמورو של רבינו פנחס בן יאיר לא היה אוכל מأكل שאינו מעשר, כמסופר בגמרא שם:

לילה אחת גנבו את חמورو של רבינו פנחס בן יאיר, ושלשה ימים החמור לא אכל כלום אצל הגנבים. כשהראוכו, החליטו לשחרר אותו, אמרו, מוטב שנשלח אותו, שלא ימותה מה ויסריה. חזר החמור אצל רבינו פנחס והתחילה לנערו. אמר רבינו פנחס לבני ביתו, תפתחו למסכן הזה שלא אכל שלשה ימים. הביאו לפני שעוררים ולא אכל. אמרו לו: רבנו, החמור לא רוצה לאכול. שאל אותם, האם עשרתם את השועירים? אמרו לו, כן. שאל אותם, האם הפרשתם גם מהדמאי? אמרו לו, וכי לא כך למדתנו רבנו, הלוקח לעזרה להבמה פטור מן הדמאי! אמר להם, ומה עשו לעולבה הזאת שמחירה על עצמה הרבה! הפרישו מן הדמאי, ורק אז אכל החמור.

שוב מעשה הובא בתלמוד ירושלמי שם, שרבי פנחס בן יאיר היה מהליך בדרך בשביל מצות פדיון שבויים. כשהגע לפונדק אחד, נתנו שעוררים לחמור ולא אכל. חשבו שאינו אוכל, כי אולי השוערים לא נקיים כדי הצורך, ניקו אותם מהabanim והפסולת, וניפויו אותם בנפה וудין לא אכל. אמר להם רבינו פנחס, שמא השוערים אינם מעשרים? הפריש מהם מעשר ואכל החמור. אמר להם: "ענין זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילים אותה טבל!!" אם כן אין אנחנו אפילו חמورو של רבינו פנחס בן יאיר שלא אכל ממנה שאינו מעשר.

קנית פירות מהשוק

הකונה פירות מהשוק והוא מסופק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות או לא, כיון שכיוום ישנה השגחה מטעם הרבנות הראשית להפריש תרומות ומעשרות בשוק הסיטונאים, מן הדין אין צורך להחמיר ליטול מהם תרומות ומעשרות. אך אם רוצה, רשאי להחמיר ולהפריש בלי ברכה, ואפילו שלא מן המוקף [סמוד], שבכל ספק אפשר להפריש שלא מן המוקף. (קללה, רב)

למה נסמכה מצות מעשר לאיסור אכילת נבלה?

משל למה הדבר דומה? לשני גנבים שחתרו תחת ארמוں המלך, ונכנסו לתוך אוצרות הארמון. האחד גנב זהב, והשני גנב עורות שהיו שם לצורך עבודות המלך. לרוע מזלם, נתפסו שניהם והובאו לפני המלך, ויצא דין ליהרג. התחליל גנב העורות לבכות ולהתחנו לפני המלך, אמר: זה גנב זהב, ואני גנבתי עורות, וכיוצא אנו נידונים באותו עונש חמורי! אמר לו המלך: הכל שיקד לאות המלך, ואין הבדל בין עורות לזהב. כי בזאת שחרתת ונכנסת לארמון המלך בלי רשות, עברת על ציוויי המלך ואתה חייב מיתה. אך אין הבדל בין זה שאוכל נבלה ליה שאוכל טבל, שניהם עוברים על ציוויי ה'! (מעם לעין)

סדר הפרשה

סדר הפרשה הוא כד': **תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני.** ובסיועה דשמייא להלן נbaar את פרטיהם אחת לאחרת.

אם הפך את סדר הפרשה, והקדים מעשר שני או מעשר עני למעשר ראשון או שהקדים מעשר לתרומה, עובר באיסור שנאמר (שםות כב כח): "מִלְאָתֵךְ וּדְמַעַךְ לֹא תַּאֲחֵר". ופירש רש"י לא תנסה את סדר הפרשטים, לאחר את המקודם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה. (קצ)

• תרומה גדולה

וכל תרומה לככל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכchan לו יתיה: ויאיש את קדשו לו יתיה, איש אשר יתן לכchan לו יתיה (במדבר ה ט). כל זולב יצהר וכל זולב תירוש ודרן, ראשיתם אשר יתנו לה קל גננותם. (שם יח יא) "וַיְהִי יתיה במשפט הכהנים מאת הדם... ראשית רגנן תירשר ויצהרה... תתן לו. כי בו בזור ה' אלקיך מכל שבטיך, לעמוד לפערת בשם ה' הוא ובבנוי כל היבאים". ובריט יח ח

נצטוינו בתורה להפריש תרומה, והיא הנtinyה הראשונה בסדר הפרשה, ולוקח כלשהו מהפרירות או מהtabואה, ואפלו בחתיכה קטינה מהפרי או בחיטה אחת יוצאת ידי חובתו, ונותן את התרומה לכchan, והכהן אוכלת בקדושה. אך היום שכולנו טמאי מתים ואסור לאכול את התרומה, אין נוتنים את התרומה לכchan, אלא שורפים אותה או עוטפים אותה בנייר ויניח באשפה. (ב"ש קפ)

마חר ואסור לאבד תרומה טהורה בידים, וכך יש לטמאות את הפירות קודם ההפרשה, על ידי שיזוף מעט מים על הפירות, ויגע בהם בידו. (ב"ש קפ)

בזמןם שהיו טהורים, תקנו חכמים שלא יתנו חיטה אחת בלבד, כיון שאין זה מכובדו של הכהן לקבל מתנה כהה זעירה, והמובחר ביותר היה לתת לכהן חלק אחד מרבעים שיש לו בשדה, [זהינו 2.5% מכל הפירות], וזה הנקרא "עין יפה". ודרגה שנייה, לתת לכاهן אחד מוחמישים, [זהינו 2% מכל הפירות], וזה הנקרא "עין יוננית". ודרגה שלישית, לתת לכاهן אחד משישים, [זהינו 1.66% מכל הפירות], וזה הנקרא "עין רעה". ומכל מקום היות שבלאו הכי שורפים את התרומה, מפני שכולנו טמא מותים, די להפריש כלשהו כעיקר דין התורה.

תרומה "גדולה"

ולמה נקרא שמה תרומה גדולה? בארו רבונו, כי מאחר ומדין תורה די להפריש אפילו חיטה אחת, נמצא אפוא שהתרומה היא תרומה קטנה מאוד, אלא שבשלשון "סגי נהור", כדי לכבד את מצות התרומה, קוראים לה "תרומה גדולה". ניכז באזה, אנו קוראים לקידוש של שבת בבורך "קידושא רבה", וזהינו קידוש גדול, ואף על פי שבאמת הוא קידוש קטן, שمبرכים רק ברכבת "הגפן", ולא מוסיפים ברכה כמו בקידוש הלילה, מכל מקום בלשון "סגי נהור" קוראים לו קידוש גדול, כדי לכבדו, הוא הטעם כאן, כדי לכבד את התרומה, קוראים אותה "תרומה גדולה".

מן המוקף – צריך להפריש תרומה "מן המוקף" – שהחלק המופרש יהיה בסמוך עם הפירות שמהם מפרישים, ולכן:

* יניח את הפירות כולם באريוזה אחת.

* אם הפירות נמצאים בכמה אריזות, יקרב את כל האrizות שייגעו זה לזה.

* אם הפירות נמצאים באריוזה פתוחה, יקרב את החלק המופרש שייגע באריוזה.

* אם הפירות באריוזה סגורה [כמו קופסת שימושים], יפתחה ולאחר כך יפריש. ואם יש חשש שתתקללו, רשאי שלא לפתחה.

* אם הפירות ללא אריזה כלל – די שיחיה החלק המופרש באותו חדר עם הפירות.

אם טעה והפריש תרומה שלא מן המוקף, הפירות מותרים באכילה. ובשעת הדחק, כגון בערב שבת שהזמן מצומצם או כדי להציג את אחרים מאיסור טבל, רשאי להפריש שלא מן המוקף. וה"ה מה, מו. ב"ש קעו. רג)

ספק מעשר – בכל ספק אם צריך להפריש, רשאי להפריש שלא מן המוקף. (金陵)

מעשר ראשון

וכל מעריך הארץ בעריך הארץ מפרי הארץ לה' הוא, קדש לה' ויקרא לו. ולכדי כן, היה נתתי כל מעריך בישראל לנווללה, וclf עבדתם אשר הם עבדים את עבודת אלה בזעם (במוכר יה נא). כי את מעריך בני ישראל אשר ירימו לה' תרבותה, נתתי כל קלים לנווללה, על כן אפרתיכם לנים בתורה בני ישראל כל לא יגוזלו לנווללה. (שם כד)

לאחר שהפריש תרומהגדולה, מפריש "מעשר" ללווי. והיינו שלוקח עשרית בדיקת מכמות הפירות ונוטנו ללווי. [מעשר = אחד מעשר]. **למשל:** יש לו בשדה 100 ק"ג חיטה, נוטן 10 ק"ג ללווי, והוא הנקרא "מעשר ראשון".

מעשר ראשון צריך לתת אותו ללווי, ומותר ללווי לכבד את חברו ישראל לאכול ממנו, מכיוון שאינו בו קדושה כלל, ורקאי לאכלו בכל מקום.

מקף – אין צורך לצורך להפריש את המעשרות מן המוקף, ולכון רשאי להפריש מעשר מפירות שנמצאים כאן, על פירות שנמצאים במקום אחר. (שים שלא סעיף עא. רב)

• תרומות מעשר

וידבר ה' אל משה לאמור: **ואל כלים תדרב ואמרת אליהם כי תקזו באת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאותם בזולתם, והרבותם מפניהם תרומות הד', מעשר בין הבינשׁר: נזושב לכם תרומותכם כדרך בו הגרן וכמלאה מן דילך:** כן תרימו נם אתה תרומות הד' מכל מיעשרתיכם אשר תקזו מאות בני ישראל, ונתתם מפניהם את תרומות הד' **לאחרן הכהן:** מכל בותנ'תיכם תרימו את כל תרומות הד' מכל זולבו את בקדשו במונע: ואמרת אליהם בתרימיכם את זולבו מפניהם נזושב כלים כתובות גפן וכתבאות יקב: ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם כי שקר הוא לכם זולף עברתיכם באלה מועדר: ולא תשאו עליו זוטא בתרימיכם את זולבו מפניהם, וזאת קדשי בני ישראל לא תזוללו ולא תבזבזו. (במדבר יח כד)

לאחר שהלווי קיבל מעשר ראשון מישראל בעל השדה, מוציא מזיה מעשר [10%^[1]] במדוקיק ונוטנו לכחן. **למשל:** קיבל הלוי 10 ק"ג חיטה, נוטן מזיה לכחן 1 ק"ג, והוא הנקרא "תרומות מעשר". נמצא שתרומות מעשר היא בסך הכל: אחד ממאה [1%^[1]] מכל התבואה. כמו כן, בעל השדה לאחר שהפריש מעשר ראשון, רשאי להוציאו עצמו בעצמו תרומות מעשר, וליתנה לכחן, ויתנו ללווי את שאר הפירות, דהיינו שנוטנו 1% לכחן לתרומות מעשר, ונוטנו ללווי 9% מההפירות. (ומב"ס תרומות פ"ג הי"ב)

כל עוד שלא הפריש "תרומות מעשר", הפירות הם "טבל" ואסור לאוכלים. (ה"ה מו)

מקף – רשאי להפריש תרומות מעשר שלא מן המוקף, אבל תלמידי חכמים מחמירים לתרום מן המוקף. (ה"ה מו. קצה)

מכיוון שצריך הכהן לאכול תרומות מעשר בקדושה, והיום כולנו טמאים מתים, לכן

לאחר שיפוריש בעל הפירות מעשר ראשון ללווי, יוציה מזוה תרומות מעשר ויאבודה מהעולם או ישרה, כדי תרומה גודלה, שאין הכהן אוכללה. (ומב"ס תרומות פ"ג הי"ב)

ומכל מקום רשאי הכהן ליהנות מהתרומה הטמאה. על כן, אם נתנו לו שמו זית של תרומה, רשאי להשתמש בו להדלקה.

כו מבואר בגמרא (שבת כה ע"א) מהפסק (במודבר יה): "וְאֵנִי הַנֶּה נָתַת לְךָ אֶת מִשְׁמְרַת תְּרוּמֹתִי", בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורת ואחת תרומה טמאת. ואמור רחמנא "ל" - שלך תהא, להסיקה תחת תשילך. כלומר שמותר לכהן ליהנות מהתרומה, لكن יכול לאכול את הבהמה שלו וכל כיוצא بها.

ופעם שמעתי בשיעור ממון מלכא זוק"ל שמעשר ראשון שנותנים ללווי או לכהן, לא כל ההשגות מקפידות בזה לתת ממש, וועושים כל מיני תחכומים להפטר מזוה, ואחר כד מוכרים את כל הפירות והירקות האלו לשוק, כי סוף סוף מעשר ראשון אין בו קדושה בתרומה, והריהו חולין גמורים ומותר באכילה לישראל. אבל תרומה מעשר שהיא כמו כל תרומה שאסורה לישראל, ומותר רק לכהן ליהנות ממנה, לנו גם הימים, מפרישים וננותנים את התרומה לכהן. אך ומאחר שמדובר בכמותות גדולות מאוד, [אחווז מכל הבילול], עושים הערמה עם איזה כהן, למשל מוכרים לו את כל החיות שבון החיות התנכ"י, ובמקרים לזרוק את כל הפירות והירקות של תרומות המעשר לפה, מאכילים בהם את החיות, כיון שהחיות שייכות לכהן, ומותר לחתת תרומה טמאה להחמת כהן. ועיי עליו "ויתענג בדשו" גלגולו מס' 2(2)

◆ מעשר שני ◆

לא תוכל לאכל בשעריך מעשר הגזורה ותירשה ויצחרה... כי אם לפניך ה' אללה
תאכלנו במקום אשר יבזר ה' אללהך בו, אתה ובנה ובתך ועבך ואמך ותכלו אשר
בשעריך, ושימות לפניך ה' אללהך בכל משלו ידרה: השעריך לך פון תעוז את הכל
יביך על אך מגער. (דברים יב יז)

עשר תעוז את כל תבאות ורעך היזא השורה שזאה: ואכלתך לפניך ה' אללהך
במקום אשר יבזר לך שניהם שעם מעשר הגזורה תירשה ויצחרה ובכורות בקרך וצאנך
למען תלמוד ליראה את ה' אללהך כל תבאים: וכי ירפה מפוקה גדרך כי לא תוכל
שאתו כי ירוץ במגרה המקום אשר יבזר ה' אללהך לעומם שניהם כי יברך ה' אללהך:
ונתתת בכיסך וצרת הבכסף בידך ותכלת אל המקום אשר יבזר ה' אללהך בז: ונתתת
הכסף בכל אשר תאה נפשך, בבקר ובצאן ובין ובשקר ובכל אשר תשאכל נפשך,
ואכלתך שם לפניך ה' אללהך ושימות אתה ובתך: ותכלו אשר בשעריך לא תעוזנו, כי
אין כו חולך וגוזלה עברה ובורים יד כהן. ואם נאל יגאל איש ממעשרו, זומבייתו יסף עליו.
(ויקרא כז לא)

לאחר שהפריש מעשר ראשון, מפריש "מעשר שני", ולא בכל שנה מפריש מעשר שני אלא בשנה הראשונה, השנייה, הרביעית, והחמשית לשמייטה. והיינו שמתוך ש התנים שি�שנין בין שמייטה לשמייטה, איזי בשנה א' ב' ד' ה' - בלבד מעשר ראשון, מפריש גם מעשר שני.

וההפרשה היא אחד מעשר מהפירות שנשארו, לאחר שהפריש מעשר ראשון. **למשל:** היו לו 100 ק"ג חיטה, הפריש 10 ק"ג מעשר ראשון ללווי, נותרו לו 90 ק"ג, מפריש מהם 9 ק"ג "מעשר שני", [וא"כ יצא שמעשר שני הוא 9% מכלל הפירות].

בזמן בית המקדש, היו מעלים את הפירות לירושלים ואוכלים אותם שם בקדושה. אלא שאמרה תורה: אם קשה על בעל השדה להעלוות את הפירות לירושלים מחמת ריחוק המקום, איזי פודה את הפירות בסוף, [דהיינו, נותן את שווי הפירות בתוספת חומש מלבד. למשל: פירות שווים 100 נותנים 125, שזה תוספת חומש מהסק הכללי]. ומעלת את הסוף לירושלים וקונה בו מאכלים, אך איןנו רשאי לקנות בו בגדים וכדומה.

חילול מעשר שני – הימים שבעוניות הרבים חרב בבית המקדש, הורו הגאנונים [אפי נאלף שנה] לחילל את הקדושה שבמעשר שני על פרוטה אחת, ובזה פוקעת הקדושה מהפירות וועוברת לפרוטה. [שמעהר שני לא חמור יותר מהקדש ממש, שאפילו הקדש ששוויו הרבה, מועיל לפדותו ולהוציאו לחוליו בפרוטה]. ואסור להשתמש בפרוטה כלל ועיקר, וכן יאביד את הפרוטה לאחר החילול, כדי שלא תגעה הפרוטה לשימוש של שום אדם. [ואופן החילול – יבואר בסדר ההפרשה להלן]. מעשר שני פ"ב ה"ב. סימן שלא סעיף קלג, קלה. רמי]

כמה היא הפרוטה? 1/40 [0.025] גרם כסף טהור גולמי. וה"ה מט. ב"ש קפא) ונכוו להיום חדש סיון ה'תשפ"א, גרם כסף = 2.88 ש"ח, נמצא שהפרוטה היא כ-7 אגורות.

יש ליהיד מטבע גדול במקומות שמור [או שטר כסף], ובזה יוכל לחילל עליו הרבה פעמים כמספר הפרוטות שיש בו. ולאחר שחילל כמספר הפרוטות שיש בו, יכח מטבע אחר בשווי פרוטה ויאמר: "המטבע הזה שיש בו קדושת מעשר שני, יהיה מחולל כולו על פרוטה זו". ויאבד את הפרוטה שלא תגעה לשום אדם, והמטבע הנזול הראשון יוצא מקדושה לחולין, ומותר להשתמש בו לכל דבר. וכך כו', יכול לחתת מטבע אחר גדול שיש בו כמה פרוטות, ויאמר: "המטבע הזה שיש בו קדושת מעשר שני, יהיה מחולל כולו על פרוטה שבמטבע זו שיחדתי למעשר שני". ואז המטבע הראשון יוציא לחולין, ורשאי להשתמש בו לכל דבר, והמטבע השני משאיר אותו לחילל עלייו עוד ועוד כפי מספר הפרוטות שבו. [יב"א ח"ט י"ד סימן כת. ה"ה מט. רמי, רנא]

ראשי לכתהילה לחלל מעשר שני נס על מעט אוכל [פרי, קמה, סוכר וכיוצא בהם] בשווי פרוטה, ויקפיד לאבדו לאחר מכון, כדי שלא תהיה תקלת לאחרים. סימנו שלא עשייף כלום, קללה. רמו) [ובמקרה זה שמחלל על מאכל, אזו כאשר מברך כדולחן, יאמר: "אשר קדשו במצוותי, וצינו על חילול מעשר שני", ולא "על פדיון מעשר שני"].

ירושלים עיר הקודש – המפריש מעשר שני בתוך ירושלים העתיקה, ומחלל אותו כנ"ל, עליו להකפיד תחילת לזרף מים על הפירות ולגעת בהם כדי לטמאם, כי אסור לחלל מעשר שני מפירות טהורים בירושלים. (מעשר שני פ"ב ה"ח. טוש"ע שלא סע' קללה)

• מעשר עני

מקצתה שללו שציבור תוציא את כל מעשר התבואה בשנית הוה והזאת בשעריה: ובאותה עלייה כי אין לו זולק ונזולקה עבורה והאר ותנות ואלבונת אשר בשעריך ואכלו וישבעו, לבעין יברכך ה' אללהך בכל מעשהך זרך אשר תעשה. (דברים יד יח)

בשנה השלישית והששית לשמייטה, לאחר שהפריש 'מעשר ראשון', אינו מפריש 'מעשר שני' אלא 'מעשר עני', והיינו שנוטנו לעני אחד מעשר מהפירות שנשארו [שזה 9% מהכמות הכללית של הפירות]. והmprיש פירותיו ולא נתנו 'מעשר עני' לעניים, הרי זה גוזל את העניים, ומכל מקום הפירות מותרים באכילה. וב"ש קפ"ג

מעשר עני אין בו קדושה, ומותר באכילה לכל אדם ובכל מקום. (ה"ה נא)

גם עני שיש לו שדה, יפריש מעשר עני, ויתנו לעני אחר. (רmb"ס מתנות עניות פ"ז ה"ז)

פירות דמאי

פירות 'DMAI', דהיינו, מהים ספק מעוערים, [ד-מאי] היא מילה בלשון ארמית, ופירושה "זה - מה?", כלומר: "זה, מעשר או לא?". צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות, אך בפועל אין צריך לחתת את ה"מעשר ראשון" ללו וatat ה"מעשר עני" לעני. [וחטעם לכך, מפני שככל בידינו: "המוחזיא מחברו - עליו הראה", דהיינו למשל: ראובן טעו ששמעונו חייב לו כסף, אם הכסף נמצא בידי שמעון, צריך ראובן להביא ראייה לדבריו, ואם אין לו ראייה, שמעון אינו חייב לשלם לו, וכך איןו צריך להביא ראייה לכך שהוא לא חייב. כן הדבר כאן: בעל הפירות מוחזק בפירות שهما שלו, ואי אפשר להוכיח ממני את הפירות, שיתנס ללו או לעני, בלי ראייה שהוא אכן חייב בכך. ולכן יכול לומר ללו ולעני הביאו ראייה שהפירות אינם מעוערים, ואנו לכט את פירות המעשר]. [ומה שmprיש תרומה? כיון שתתרומה חמורה, מפריש אף מספק. ומעשר שני, כיון שאין הפסד להפרישו, שהרי בעלי אוכלים אותו בירושלים, והיום בלאו היכי מחללים אותו על שווה פרוטה, מפריש מספק]. (רmb"ס הלכות מעשר פ"ט הלכה ב, ג)

כשמפריש מספק, אינו מברך, כי "ספק ברכות – להקל". (רmb"ס מעשר פ"ט ה"ד)

ז) אימתי הפירות מתחייבים במעשר כעונת המעשרות

עונת [זמנ] ההתחלה לחיוב הפרשה, היא: מוגדל הפירות מעט וקיבלו שם של פרי, והיוו משנעו רואויים קצר למאכל אדם, שנאמר ויקרא כה, ל': "ז' כל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי הארץ", עד שיעשה פרי. וכן התבואה והקטניות אינם חייבים במעשרות עד שייעשו התבואה, שנאמר ודברים יד, כב: "עשר תעשר את כל התבאות זרעך" - עד שתיעשה התבואה. ומה הקובע לעשותם פרי ותבואה? - כל שוגלו עד שראו לזרוע מהם וכיצמיחו, אך קודם שהגינו לזה, מותר לאכול מהם אפילו אכילת קבוע בלי להפריש מהם כלל. (רמב"ם מעשר פ"ב הלכה ג, ה. ב"ש קשת)

ח"ל נתנו מספר דוגמאות מה נקרא "עונת המעשרות". **למשל:** התבואה והזיתים - מוגדלו שלישי. **העגבינים** - מישראל החרצן שלהם מבוחז. **התאנינים** - משיחיו רכים כדי שייהיו ראויים לאכילה אחר כ"ד שעות משעת אסיפתו. **התותים** [וכו כל מה שדרכו להאדים] - ממשיאדיינו. **האגוזים** - משיזופרד האוכל מהקליפה החיצונה. וכן הלאה. ועיין ברמב"ם (להלן מעשר פ"ב ה"ח) שפירט את "עונת המעשרות" של שאר הפירות, הירקות, והקטניות השונות. ולא הבanos כאן, כי אין הלכה זו מצויה בימינו כל כך, כי הפירות המובאים לשוק ראויים לאכילה כבר, וגם בנסיבות הבית רובם ככלם מלקטים את הפירות רק כאשר ראויים הם לאכילה לגמרי, שאז בודאי כבר הגיעו לעונת המעשרות. (חו"ע ברכות מו)

ועל כל פנים, הויאל ולא נודע לנו השיעור של כל פרי ופרי, יש להחמיר לעשרו בלי ברכה, עד שהיא גדוֹל ביוטר, כדי לצאת מכל ספק. (קיד)

פירות וירקות שרואים לאכילה בעודם קטנים, ומשאים אותם בקרע או על העץ כדי שיסיפו עוד, כמו הקישואים, האבטיחים, הדלועים, המלפפונים, התפוחים והאתרגונים, כבר כשם קטנים נחשב שהגיעו לעונת המעשרות. (מעשר פ"ב ה"ד. ב"ש קשת)

גמר מלאכה

פירות שהגינו לעונת המעשרות כנ"ל, ונתלו, מותר לאכול מהם באופן ארעי, כל עוד שלא נגמרה מלאכתו. ומהו גמר מלאכתו - הכל לפי העניין, למשל:

* הקוצר את התבואה, ודשה [חבט על השיבולים ופרק מהם את גרעיני החיטים]. וארה ברווח [הסידר את המוץ מהחיטה], ועשה עירימה - הרי זה גמר מלאכה. אך כל עוד שלא עשה עירימה, רשאי לאכול מה התבואה דרך עראי בלי להפריש תרומות ומעשרות.

* הקוטף תפוזים מהפרדס, ושם את התפוזים בארגזים - הרי זה גמר מלאכה. אך כל עוד שלא שם את כל התפוזים בארגזים, יכול לאכול מהם ערαι. (ב"ש קשת)

- * הקוטף תפוזים, ורוצה למלאת רק קערה אחת, הרי כאשר י מלא את הקערה – זה גמר מלאכה.
- * הקוטף תפוזים ואני רוצה לשימושם בכלי – כאשר יקטוף כל צורכו, הרי זה גמר מלאכה.
- * בצר ענבים לאכילה – בשימלא כל צורכו [אשכול אחד | קערה מלאה | ארוג מלא | כמה ארוגים] – הרי זה גמר מלאכה.
- * בצר ענבים כדי לעשות מהם יין – רק כאשר יעשה יין [ויתן אותו בחבוקת, וויצו את הזוגים והחרצנים הצפים בראש החבית], הרי זה גמר מלאכה. (רmb"ס מעשר פ"ג ה"ז)
- * ירק שיש דרך לאוגדו כנון נענע, פטרוזיליה וכדומה, אם אגד אותו, הרי זה גמר מלאכה. ואם אינו אוגדו, משימלא את הסל או את הכלי שחפץ למלאתו. ואם אינו ממלא סל או כלי, משליקת כל צרכו, הרי זה גמר מלאכה. (שם ה"ט)
- * כלי גדול שדעתו למלאות ח齊ו, כיון שמי לא ח齊ו, הרי זה גמר מלאכה. אבל אם בדעתו למלאות את כולו, אין גמר מלאכה עד שימלא את כולו. ואם בדעתו היה למלאות שני כלים, אין גמר מלאכה עד שימלא את שניהם. (שם ה"יא)

דעתו להביאם לביתו

כאשר גמר את מלאכתו של הפירות – אם בכוונתו להביא את הפירות אל ביתו, עדין יכול מהם ארעי, עד שיכניסם אל ביתו דרך הדלת. [שםו התורה, היבול נקבע סופית למעשרות, לאחר גמר מלאכתם וכניסתם לתוך ביתו, שנאמר: "בעירתי הקדש מן הבית" ובבא מציעא פה ע"א] ומכל מקום אם עישר את הפירות קודם קודם שהיכניסם לבית, אין צורך צריך לעשר שוב כשיוכניסם. (וה"ה נו)

ואולם חכמים הוסיפו עוד ששה דברים שקובעים סופית למעשר, גם אם עדין לא נכנס את הפירות לתוך ביתו. והם:

א. החצר – שהכניס את הפירות לחצרו [ומזכיר דוקא ב"חצר המשתרמת", זהינו: כל שמנחים שם כלים והם נשמרים בתוכה. או שאין אדם מותבייש לאכול בתוכה. או שאם יכנס שם אדם, שואלים אותו: "מה אתה מבקש?" (רmb"ס מעשר פ"ד ה"ח). וכגון חצר פרטית או חצר של בנין דו משפחתי. אבל חצר בבניין מגורים של הרבה דיירים, שאין הרגילות לשאל את הנכנס שם: "מה אתה מבקש?", דינה חצר שאינה משתמשת ואינה קובעת למעשרות. ב"ש קע]

ב. המקה – שמカリ את הפירות.

ג. האש – שביבשלם.

ד. המלח – שכבשים במלח או שנתנו על כמה חתיכות מלחה. אבל אם נותנו על חתיכה אחת ואוכל, ואחר כך על עוד חתיכה ואוכל, אין קובע.

ה. התרומה – אם הפריש מהם תרומה גדולה.
 ו. השבת – חשב לאוכלם בשבת ונכנסה שבת, אין לאוכלם מכאן והלאה בלבד מעשר, וכך על פי שלא יצא לו לאכלם בשבת. אבל אם חשב לאכלם לאחר השבת, אין השבת קובעתם למעשר. (מעשר פ"ג הל' ד, יג. סימן שלא סעיפים פג קיד. ש"ך וגר"א שם. ב"ש קע)

אם עשה אחד מששת הדברים הנ"ל אחר שנגמרה מלאכתם, אין לאכול מהפירות אלא מעשר אפילו דרך עראי.

המכניס פירות לבית או לחצר, ובזעתו היה לקחת את הפירות למקום אחר [כגון שקטף תפוזים כדי להביאם לבתו, ובדרכו נכנס לבית חברו], רשאי לאכול מהם עראי, עד שיגיע למקום שהוא סוף מגמותו. (רמב"ם מעשר פ"ד הי"א)

דעתו למוכרים

פירות שנגמרה מלאכתם, ובזעתו למכרם בשוק – הרי מיד כשנגמרה מלאכתם, חייבים הם בתרומות ומעשרות, ואסור לאכול מהם אפילו עראי מבלי לעשר. [וחטעם זה שכיון שדעתו למכרם, מkapid הוא שלא לאכול מהם, ולכן אם בכל זאתלקח לאכול מהם, נקרא אכילה חשובה וכאילת קבע שהייב במעשר והחייב לעשר הוא אפילו קודם שהגיעו הפירות לשוק, כיון שבזעתו שוגם אם ימצאו קונים בדרך לשוק, ימוכר להם]. ומעשרות פרק א משנה ה, ובפריש משנה ראשונה שם. סימן שלא סעיף פב)

קביעת מעשר על ידי אחר

הגורם מלאכה לפירוטיו של חברו שלא מדעתו, וכן הקובע פירוטיו של חברו באחד משפה דברים הקובעים למעשר, הפירות מתחייבים במעשר. (מעשר פ"ג ה"ז. שלא סעיף פט)

האוכל מהעץ בחצר

מה ש"חצר המשתרמת" [בחצר פרטית] קובעת למעשרות, הוא רק בפירות שהובאו לתוכה מבחוץ, אך פירות שגדלו בחצר, החצר קובעת בתנאים מסוימים כדלהלן:

עד תאהה הנטווע בחצר, מותר לקטוף ממנו תאנה ולאוכלה, ולאחר מכן לקטוף עוד תאנה ולאוכלה, וכן הלאה, ופטור מן המעשר. אך אם קטוף שתי תנאים, חייב במעשר. ומכל מקום אם עולה על העץ וקטוף ואוכל שם, רשאי למלא חיקו בכמה תנאים ולאוכלם, כיון שאין אויר החצר קבוע למעשר. וכן כל פרי שאין רגילים לאכול אותו בכמה אכילות, אלא גומרים את כלו באכילה אחת. (סימן שלא סעיף פט)

עד גפן הנטווע בחצר, לא יקטוף אשכול שלם ויאכל, אלא יקח ענב אחד ויאכל, ואחריו עוד ענב ויאכל. וכן ברימונו, לא יטול את כל הרימונו, אלא פותח את

הרימונו כשותה בריך הוא באילן, ואוכל גרעין ואחריו עוד גרעין. וכן באבטיה, חותכו כשהוא בקרקע, ואוכל ממנו. והוא הדין בתפוחים, תפוזים, אגסים וכיוצא בהם, שהודרך להפרידם קודם אכילתם ולא לאוכלם שלמים. (מעשרות פ"ג מ"ט, ומושנה ראשונה. שלא צא. ב"ש קעא)

במה דברים אמורים? כשרוצה לקטוף כמהות מועטה זו בלבד, [אשכול אחד או רימונו אחד], אבל אם רוצה לקטוף כמהות גודלה של רימונים או ענבים, מותר לאכול אף אשכול שלם או רימונו שלם, כל שלא סיימ לקטוף את כל הכמות שרוצה. וכגון: קטוף ענבים וריצה למלא קערת, כל עוד שלא מילא את הקערה, יכול לחתך אשכול שלם ולאכול. (ב"ש קעא)

כל דין זה הוא דוקא בבעל החצר, אבל המתארח אצל חברו ביקור קצר, וקוטף פירות בחצרו, רשאי לקטוף כל פרי שלם ולאוכלו. (ב"ש קעא)

פירחות מקרקע של גוי

פירחות שגדלו בקרקע של גוי, ונגמרה מלאכתם בידי גוי, פטורים מתרומות ומעשרות, שנאמר: ראשית **דגנד** [דגן שלך היהודי] ולא של גוי. ואסור להפריש מהם, שכבר עשו חרס על זה, בזמןו של מרן השלוחן ערך במעמד רבינו הגדול הרדב"ז וכל רבני הגליל. אבל אם נגמרה מלאכתם בידי היהודי, חייבים להפריש תרומות ומעשרות. מכל מקום, מעשר ראשון ומעשר עני, רשאי לחתך בשביולו ולא חייב ליתנו ללי ולענני, כיון שניתן לומר להם: אני באתי מכח איש שאון אתם יכולים ליטול ממני כלום. (ובכורות מו ע"ב. תרומות פ"א ה"א. סז)

על כן, הקונה ענבים וצימוקים שגדלו בקרקע של גוי, ועשה מהם יין, פטור מתרומות ומעשרות, כי מון הסTEM בצדיהם(across them) לאכילה, ונמצא שנגמרה מלאכתם בידי הגוי. אבל אם בצדיהם(until them) ליהו, חייב בתרומות ומעשרות עם ברכה. (יב"א ח"ה י"ד סימן כה. חז"ע ברכות ג. נב. עב)

כיווץ זה, היהודי הקונה זיתים מגוי ועשה מהם שמן, אם הגוי קטף את הזיתים על דעת שיעשו מהם שמן, הרי הוא חייב להפריש מהשמן תרומות ומעשרות, כיון שנגמרה מלאכתם אצל היהודי בעשיית השמן. אבל אם קטף הגוי את הזיתים לשם אכילה, והיהודי קנה ועשה מהם שמן, הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות, כיון שנגמרה מלאכתם אצל הגוי. (עב)

מפעל של שמן השיך לנוי, והפועלים הסוחרים את הזיתים הם יהודים, כיון שהמפעל של גוי, הרי הם פטורים תרומות ומעשרות. (ופ)

הකונה זיתים מגוי – אף שהיהודי כבש אותם, פטורים מתרומות ומעשרות, כיון שנחשב שגמר המלאכה היה אצל הגוי. וכך הינה הקונה מגוי יրקות שלא ראויים לאכילה אלא בבישול, שאף שהיהודי בישלם, נחسب שהיה גמר המלאכה אצל הגוי, ופטורים מתרומות ומעשרות. (יב"א ח"ה י"ד סימן כת. עד)

פירות ארץ ישראל שיצאו לחו"ל, כל שנגמרה מלאכתם על דעת להוציאם לחו"ל, פטורים מתרומות ומעשרות, שנאמר (במדבר טו יח): **בָּבְאַכֵּם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מַבְיא אֶתְכֶם שָׁמֶה**, ודרשו בחו"ל, שמה בארץ ישראל, אתם חייבים, אבל בחוץ לארץ אתם פטורים. (ומב"ס תרומות פ"א ה"ב. יב"א ח"י י"ד סימן מו. מד)

פירות חוץ לארץ – שנגמרה מלאכתם בחוץ לארץ, כמו פולי סוויה הבאים מארצות הברית ומייצרים מהם שמן בארץ ישראל, אינם חייבים בתרומות ומעשרות כלל. אבל אם נגמרה מלאכתם בארץ ישראל, חייבים להפריש מודרבנו, אבל לא יפרישו מהם על פירות של ארץ ישראל, כי אינם באותה דרגת חיוב. (ומב"ס תרומות פ"א ה"ב. ה"ה נ. ס, רטו)

॥ חשבון השנים למעשר שני ומעשר עני ॥

כבר התבאר לעיל שמעשר שני נותנים בשנות א' ב' ד' ה' לשמייטה, ומעשר עני נותנים בשנות ג' ו' לשמייטה. אלא שיש להבהיר את החלוק בין פירות האילו לתבואה, ירקות וקטניות, בעניין חשבון קביעת שנים אלו.

חשבון השנים למעשר התבואה וקטניות

באחד בתשיי הוא ראש השנה למעשר של התבואה וקטניות. כלומר: כל מין שנגדל עד ראש השנה, נקבע מעשרו כפי אותה שנה, שאם אותה שנה היא השנה השנייה לשמייטה, מפריש ממנו מעשר שני. ואם אותה שנה היא השנה השלישית לשמייטה, מפריש ממנו מעשר עני. אלא שכמה צרייך גדול, כדי שנחשב אותו שגדל כבר בשנה זו? – מישיגע לעונת המעשרות, ובtaboa ההינו שגדלה שלישי. ובקטניות, עיינו בرمב"ס מעשר פ"ב ה"ח) זמין של כל מין). ולכן כל שהגיע לעונת המעשרות עד ראש השנה, מפרישים ממנו מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם הגיע לעונת המעשרות לאחר ראש השנה, מפרישים ממנו מעשר כפי השנה החדשה. **למשל:** חיטים שהגיעו לשלייש גידולם במשך השנה החדשה, לפני ראש השנה החדשה של השנה השלישית – מפרישים מהם מעשר שני, אבל אם הגיעו לשלייש רק לאחר ראש השנה של שלישית – מפרישים מהם מעשר עני. (סימן שלא סעיף קכח)

חשבון השנים למעשר ירקות

גם בירקות, ראש השנה למעשר הוא באחד בתשיי. אלא שהמודד אינו לפי עונת

המעשרות, אלא לפי שעת הלקיטה, וכך כל שלקט את הירק עד ראש השנה, מפריש ממנו מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם לקט אותו לאחר ראש השנה, מפריש ממנו מעשר כפי השנה החדשה. **למשל:** מლפפונים שנלקטו במשך השנה השנייה, עד ראש השנה של השנה השלישי - מפריש מהם מעשר שני. אבל אם נלקטו לאחר ראש השנה של השלישי - מפריש מהם מעשר עני. (סימן שלא סעיף קכו. ריא)

חשבון השנים למעשר פירות האילן

בט"ז בשבט הוא ראש השנה למעשר של פירות האילן, [לבד מאתרוג שדיינו כדלהן]. והיינו, שככל הפירות שהגיעו לעונת המעשרות [כלומר: שחנטו] - שאפשר לזרע מהם וכיימת, כמובן לאילן עד ט"ז בשבט, מפריש מהם מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם הגיעו לעונת המעשרות לאחר ט"ז בשבט, מפריש מהם מעשר כפי שנה זו. **למשל:** תופחים שגדלו עד ט"ז בשבט השלישי - מפריש מהם כפי השנה שעברה דהיינו מעשר שני, אבל אם גדלו לאחר ט"ז בשבט של השלישי - מפריש מהם מעשר עני. (סימן שלא סעיף קכח. ב"ש קעג. ריא)

חשבון השנים למעשר אתרוג

גם באתרוג, ראש השנה למעשר הוא בט"ז בשבט. אלא שהמודד אינם מכשחיגיע לעונת המעשרות, אלא לפי שעת לקיטתו, וכך כל שקטף את האתרוג עד ט"ז בשבט, מפריש ממנו מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם קטף את האתרוג לאחר ט"ז בשבט, מפריש מהם מעשר כפי השנה של עכשו. וכך, אתרוגים שנקטפו עד ט"ז בשבט של השלישי - מפריש מהם מעשר שני, אבל אם נקטפו לאחר ט"ז בשבט של השלישי - מפריש מהם מעשר עני. (סימן שלא סעיף קכו. ריא)

תרומה ומעשר מפירות שנה זו על שנה אחרת

אין תורמים ומעשרים מפירות של שנה זו על פירות של שנה אחרת. ואם תרמו, אין התרומה תרומה, ואין המעשר מעשר. **למשל:** קטף אתרוגים [בשנה ב' לשמייה] בערב ט"ז בשבט [י"ד שבט] קודם השקיעה, וחוזר וקטף אתרוגים בליל ט"ז בשבט, אז פ' שניותיו אותו חזיב של מעשר [שניהם מעשר שני]. אין תורמים ומעשרים מזה על זה, מפני שהוא הפירוט משנה חדשה, ואלו משנה ישנה. ואם טעה והפריש מזה על זה, לא הוועיל כלום, ויחזור להפריש כהוגן. (סימן שלא סעיף נז. חז"ע ברכות מג)

נתנו מעשרות והעכברים חדלו לכרסם בתבואה

בתלמוד ירושלמי ומסכת דמאי פרק א הלכה ט מובא מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהלך לעיר אחת, ובחיותו מלמד בניסים באו אליו בני העיר והتلוננו שהעכברים אוכלים להם את התבואה, והנזק רב יותר. גוזר רב פנחס בן יאיר על כל העכברים שיתכנסו

למקומות אחד. התחללו העכברים לצפוץ בקולם, אמר רבי פנחס לבני העיר: האם אתם מבינים מה אומרים העכברים? אמרו לו: לא. אמר להם: הם אומרים שאתם לא מפרישים מעשרות כראוי. לכן, ערב אני לכם, שאם תעשרו את התבואה כראוי, יחדלו העכברים להזיק לכם. מאז הקפידו אנשי העיר לעשר את תבואתם, וחדרו העכברים לכרים את התבואה.

ומרו מלכא זוק"ל בשוו"ת יביע אומר (חילק ב יורה דעה סימן ח אות ז) כתוב, אגב שדברנו בעניין האוכל ממאכל שעכל עכבר שבא לידי שכחה, ראוי להזכיר כאן מה שכתבו בספר ערבי נחל ובילקוט הגרשוני בשם המגן אברהם ששמע בשם רבי משה הראשון מפוזנא, לפרש מה שכותוב בפרשת יודוי מעשר: "לא עברתי מפצעתיך ולא שכךתיך". שהרי אמרו במדרש, שאם אין מפרישים מעשרות כראוי, העכברים באים ואוכלים את התבואה, וכך שראיינו בירושלמי הנ"ל, והרי כיון שאמרו חז"ל (חוויות יג ט"א) שהאוכל ממה שעכל עכבר משכח תלמודו. אם כן זהו שאומר "לא עברתי מפצעתיך", היינו שנתתי תרומות ומעשרות כראוי, ומילא העכברים לא אכלו מזיה, ולכן: "ולא שכךתיך" - דהיינו לא באתי לידי שכחה. "דבורי פי חכם חן".

ואפשר להסביר שהטעםשמי של מאפריש תרומות ומעשרות נגען שהעכברים אוכלים את התבאותו, לפי מה שمبואר בירושלמי (בבא מציעא פרק ג הלכה ח), שאלה העכברים הרשעים, כשהואים הרבה התבואה, קוראים לחבריהם ואוכלים עליהם. ואם כן, מפני שהיה לו הבעל התבואה ללימוד מהעכברים האלו שהם קוראים לחבריהם ואוכלים עליהם, ואילו הוא לא למד לחלק את התרומות ומהעשרות ללווים ועניים, שכן נגען על ידם. עי"ש. "שפתיים ישק, משיב דברים בכחים".

גור על העכבר ופלט את הטבעת

שוב מעשה שהובא בתלמוד ירושלמי (שם) על מלך ישותה אל שאבדה לו מרגנית ולא נמצאה. בא המלך אצל רבי פנחס בן יאיר שימצא לו אותה. אמר לו רבי פנחס, וכי מכשך אני אמר לו המלך, בשביב שמק הטוב באתי. ידע רבי פנחס שבלע אותה עכבר, וגזר על כל העכברים שיתקצטו ויובאו. והנה ראה רבי פנחס שעכבר אחד יש לו כעין גיבנת. אמר בזודאי אצלנו נמצאת הטבעת, וגזר עליו ומיד פלט את הטבעת.

נתנו מעשרות והמעיין הוציא מים

שוב מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהלך למקום אחד ובאו ואמר לו, המעיין שמננו אנחנו משקים את השדות, אינו מוציא מספיק מים. אמר להם, אולי איןכם מעשרים את פירותיכם כראוי? אמרו לו היה ערבות לנו,夷שרו את פירותיהם, ומماז הוציא המעיין מים בשפע לכלם. (ירושלמי שם)

מי שיודיע בעצמו שלא ביזה בן ישראל מימייו, יעבור ולא ינוק

שוב מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהיה מהלך בבית הוועד [מקום שם היו מתכנסים

חכמי ישראל ופוסקים הלכו לדורות עולם, כמו ב"לשכת הגזית" בבית המקדש], ונחר גינאי היה עולה על גdotיו. אמר לו רבי פנחס לנחר גינאי, וכי אתה מונע ממוני לлечת בית הווуд? מיד נעשה נס ונחצה הנهر ו עבר רבי פנחס. אמרו לו תלמידיו, רבינו, האם גם אנחנו יכולים לעבורו? האם גם בשביבנו נעשה הנס הזה? אמר להם: מי שיודע בעצמו שלא ביצה בן ישראל מימיו, יعبر ולא ינזק. (ירושלמי שם)

פתח אום על השלחן מלאיו, כיון שלא כעס על אשתו

מעשה ברבי חנינא בן דוסא שישב לאכול סעודתليل שבת, ופתח אום נפל השולחן. שאל את אשתו, מה קרה? שהרי בודאי מן השמים באו לרמזו על אייזה דבר. אמרה לו אשתו, תבלין שאלתاي משכנתاي וудין לא עישרתתי. כששמע כך רבוי חנינא, לא כעס אלא עשה תנאי שיחול המעשר על מקום אחר לאחר השבת. ופתח אום על השלחן מלאיו, כיון שלא כעס על אשתו. (ירושלמי שם)

לא נעשתה הפט בטהרה, ולכון נפללה מיד

שוב מעשה ברבי טרפון שישב לאכול ונפללה לו ככר לחם. שאל, למה קרה הדבר הזה? אמר, קרדום שאلتاي ועשיתי על גביו טהרונות. ומשמעים רמזו לי שלא נעשתה הפט בטהרה כיאות, ולכון נפללה מיד. (ירושלמי שם)

๙ כמה פרטים בדיני ההפרשה

דעת בעל הפירות

אין לאדם להפריש את פירותיו של חברו, מבלי לידע אותו ולקבל הסכמתו. אולם רשאי להביא מפירותיו שלו שהם טבל ולהפריש על פירות חברו. (סימן שלא סעיף לו)

האשה רשאית להפריש את פירות ביתה, ואינה צריכה לבקש רשות מיוחדת מבעה, שבודאי נתונה לה רשות על כך. (ב"ש קעה)

מנהל מפעל מזון הכלול בתוכו פירות וירקות (סופרמרקט), וכל נהלי וסדרי העבודה מונתלים על פיו, אף על פי שאינו הבעלים ממש על הפירות והירקות, הרי הוא תורם ומעשר אף ללא רשות מבעלי המפעל, כיון שה הפרשת תרומות ומעשרות הם חלק מסדרי העבודה ודרכי שיווקו שהרי אסור למכור טבל לאחרים. (קסט)

שליח

מצויה על בעל הפירות שיפריש בעצמו, שככל גדול בידינו: "מצויה בו יותר מבשלוחו". אולם במקום צורך, רשאי למנות שליח להפריש, ובלבך שליח השיליח בן י"ג שנה או בת י"ב שנה שהגיעו למצאות. ומכל מקום אם הפריש ליד קטן בן י"ב שנה או

ילדת קטנה בת י"א שנה, הפירות מותוקנים, אך פחות מגיל זה, אין הפירות מותוקנים, וצריך להפריש שוב. סימן שלא סעיפים כתם, לג. קמחי)

אורח

המתארח אצל אדם שהוא חשוב שלא לעשר, והגינו לפניו לאכול, רשאי האורח לעשר בלי לקבל רשות מבעל הבית. אך אם אינו חשוב, אלא שהאורח רוצה להחמיר על עצמו ולהפריש, צריך לבקש רשות. [וחטעם בזה, כי בעל הבית מחייב שלא ישר האורח בלי רשותו]. (שבט הלוי. ה"ה נטו)

המובחר ביוטר

לכתחילה צריך להפריש את הפירות המובייחים והיפים ביוטר, אולם בזמן הזה שהתרומה אינה נאכלת, רשאי לתרום לכתחילה מהפירות הפחות יפים. אולם מעשר ראשון ומעשר עני, כיוון שננותן אותם ללווי ולענין, יפריש את היפים. (סימן שלא סעיפים נב. עה. קנד)

ומידין זה למדנו, שהוא העיור להפריש תרומה, כיוון שבלאו hei לא נותנים את התרומה לכהן, ואין צריך שיבחר דוקא את היפים, אולם מעשר ראשון ומעשר עני לא יפריש, כיוון שננותן אותם ללווי ולענין, ורק שיראה כדי שיבחר פירות יפים. (סימן שלא סעיפים לב. נב. קנד)

דקוק בכמות המעשר

אין לעשר באומד הדעת, אלא ידקוק בכמות הפירות על ידי משקל.

שאמ ריבבה יותר מהמעשר, אף על פי שהפירוט מותוקנים והותרו באכילה, עדין ישנה בעיה בפירוט המעשר עצמאים שמעורב בהם טבל, כי ריק שעירית נעה מעשה, ושאר הפירות שהם יותר מעשרית מאשר טבל. ואם יפחית מהמעשר, פירוטיו בכלל לא מותוקנים, שהרי לא הפריש מהם את הכמות הדרישה. סימן שלא סעיף עז והוא מונע לא שיכת הלהקה זו כל כך, כי מאחר ובאמת הנטוש חל המעשר על הפירות המונחים לפניו לבדוק לפי הכמות הדרישה, ולאחר מכן שאנו נותנים ללווי ולענין, אף אם ימצא שננתנו להם יותר, הרי זו מתנה של פירות מותוקנים.

להפריש מפירות אלו על פירות אחרים

רוצה לקחת פירות X ולהפריש מהם עברור פירות Y [דהיינו שחלק התרומה והמעשרות יופרשו מ - X, עברור Y] – האם זה מותר?

* מין על מינו – מותר להפריש מין על מינו, אף על פי שהם שני זנים נפרדים, כגון: ענבים אדומים וירוקים, תפוחים אדומיים וצהובים, תאנים שחורות וירוקות, קרוב לבן ואדום, דלורית ודלעת. אך אין להפריש ממין על שאינו מינו, כגון תפוח אדמה

רגיל ותפוח אדמה מותוק, וכן כל כיוצאה זהה. סימנו שלא סעיף נג. ב"ש קעה. רה, רו)

* **מארץ ישראל על חוץ לארץ** – אין להפריש מפירות של ארץ ישראל על פירות של חוץ לארץ, וכן להיפך. ואם הפריש, אין הפירות מותוקנים. (סימנו שלא סעיף נח)

* **מהפטור על החיוב** – אין להפריש מפירות הפטורים מתרומות ומעשרות על פירות החייבים, וכן להיפך. ואם הפריש, אין הפירות מותוקנים, וצריך להפריש שוב כדין. (סימנו שלא סעיף נח)

* **מהודאי על הספק** – אין להפריש מפירות החייבים בודאי במעשר, על פירות ספק. ואם טעה והפריש, התרומה והמעשר חלו, והפירות שהיו בספק מותרים באכילה, אך עדין אין לאכול מפירות המעשר [זהינו החלק המופרש ללו ולענין, שהיה טבל ודאי, כי אולי פירות הספק היו מעשרים, ואם כן ההפרשה לא חלה כלל ונשארו פירות המעשר, טבל], עד שיפריש עליהם שוב תרומה ומעשרות מספק. (סימנו שלא סעיף ס)

* **מהספק על הספק. מהספק על היהודי** – אין להפריש מפירות שיש ספק אם הופרשו מهما תרומות ומעשרות או לא, על פירות אחרים שיש בהם גם כן ספק. וכן אין להפריש מפירות ספק על פירות החייבים היהודי. ואם טעה והפריש, התרומה והמעשר חלו [שהתרומה נשתקה קדש וש לאבדה, והמעשרות צרייכים להינתן ללו ולענין], אך הפירות לא מותוקנים ואין לאכלם עד שייעשר שנית כל סוג בפני עצמו. (סימנו שלא סעיף נט. ועיין במסכת דמאי פרק ה משנה יא ובמפרשין שם בעטם הדין)

הකונה למשל תפוחים משתי חנויות ומסופק אם הם מעשרים, אין לו לעשר מיאלו על אלו, שהרי זה מהספק על הספק. והוא הדין אם קנה את התפוחים באותו חנות, אך בשני זמנים שונים, שלא ישר מיאלו על אלו. (ב"ש קע)

הפרשת תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב

אין מפרישים תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב, מפני שדומה למתקון. על כן, תקנו רבוטינו שבעל הבית ישאל את בני ביתו בכל ערב שבת, עישרתם? דהיינו האם הפרשות תרומות ומעשרות, לאחר ושבת יהיה אסור להפריש. ואולם אם הם רגילים לקנות את כל הפירות והירקות, אין צורך לשאול את בני ביתו שאלה זו. (או"ח רס ס"ב, שلط ס"ד. רעד)

אם עבר והפריש בשבת בمزיד, אסור לאכול מהם בשבת בין לו לבין אחרים. אבל אם היה שוגג שלא ידע שאסור להפריש בשבת או ששכח שהוא שבת, מותר לאכול מהם בשבת בין לו לבין אחרים, שכןון שאיסור ההפרשה בשבת הוא מדרבנן, לא קנסוונו חכמים בשוגג. (רעו)

הפרשת תרומות ומעשרות בערב שבת בין השמשות

פירחות שאינו יודע אם הם מעוררים או לא, רשאי להפריש מהם תרומות ומעשרות בערב שבת 'בין השמשות', [הmoon שמהשקעה ועד צאת הכוכבים, שהוא ספק יום ספק ליל]. אבל פירות שהם טבל ודאי [שיודע בוודאות שאינם מעוררים], אין רשיון להפריש מהם 'בין השמשות', אלא אם כן היה טרוד קודם לכך, ונזכר עתה בין השמשות. או שהוא מוכחה דוקא את הפירות הללו לענוג בהם את השבת, וכן לו פירות אחרים כיווצה בהם לענוג את השבת. וכל שכן אם יש לו צורך בפירות האלו לאורחים, של זה נחשב צורך מצווה שהתיירו בין השמשות. (חו"ע שבת א ר' ערת) וכמגובאר בחומרת "השבת בהלכה ובאגודה".

המקבל את השבת קודם השקיעה, ונזכר שלא הפריש תרומות ומעשרות, רשאי להפריש.

משפחה המתארחת בשבת אצל מכירים שאין ידיעתם מפרישים הם תרומות ומעשרות או לא, ואנו ביכולתם להפריש עתה מערב שבת, יכול ראש המשפחה לעשות תנאי מערב שבת שיוכל לעשר בשבת כל מה שיגיש חברו בשבת לו ולמשפחתו. (ילקו"י שבת א קכט)

๙ סדר הפרשת תרומות ומעשרות

הבנה מינימלית

ההפריש צריך להבין את מה שהוא עושה: עליו לדעת שבעת ההפרשה הוא מקנה בעשרית מפירותיו ללווי, ולפעמים גם כעשרה מפירותיו - מקנה הוא לעניינים. אלא שכ舍מפריש מספק - אין רציך לתת בפועל ללווי ולעניין, כמובן לעיל בהרחבה. אבל כהפריות הם טבל ודאי, צריך בפועל לתת להם את חלוקם. אך אם אין לנו להם, אף שעשה שלא כהוגן, פירותיו מותרים באכילה, ובלבך שambilו שהוא מקנה להם אותן. אך אם הוא חשוב בדעתו, צריך רק איזה חלק קטן מן הפירות ולאבדו, ולומר איך השם נוראה שהפירות עדין טבל! וגם המומונים שבאים לחנויות כדי להפריש את המעשירות, צריכים ללמד את בעל החנויות שידע ובין שחמיישת מפירותיו הוא מחלק כתת אחרים, אך אם אין מביו זאת, אין אפשר שהממונה זהה יהיה בעליים לחלק מהפירות לזרים?! עד כאן תוכנו דברי הגאון רבינו שלמה זלמן אוירבך זצוק"ל. (ב'ש קפה. קצב)

לכך לצורך הבנת הדברים, נסכם בקצרה את עניין ההפרשה:
תרומה גדולה - 'כלשהו' [חלק עיר] מהפירות. חלק זה ניתן לכחן ונעשה קודש. והיום שאין הכהנים יכולים לאוכלו בקדושא, ישרפו או יעטפו בניילון שירקב שם ורטא. [ורשותי לתת את התרומה לפני בפני בהמה של כהן, והוא נגשת מלאיה ואוכלת. ולי].

תרומת מעשר – 1% מהפירוט, גם חלק זה ניתן לכהן ונעשה קודש. והיוס שאי הכהנים יכולים לאוכלו בקדושה, ישרפו או יעטפו בניילון שירקב שם. (ראו, רכו).
מעשר ראשון – 9% מהפירוט נותר ללווי [יחיד עם תרומת המעשר הרוי זה 10%].
מעשר עני – בשנים ג, ב, ד, ה, עליו להפריש כעשירות מן הפירות כדי לאוכלם בשנים א, ב, ד, ה, עליו להפריש כעשירות מן הפירות כדי לאוכלם בטוהרה בירושלים. והיוס שאי אפשר, מחללים אותם על פרוטה [ירבע], ואז יכול לאוכלם כרגיל, וכמבואר לעיל בהרחבת.

כאשר מפריש תרומות ומעשרות, עליו לקבוע מקום, היכן הוא מניח כל סוג של מעשר [למשל: מעשר ראשון – בצד, מעשר עני – בדורות], כדי שלא יפריש שני סוגים מעשר באותו פירות. וכך בנוסח ההפרשה קבעו מקום לכל סוג של מעשר,odal להלן. ומטעם זה, אין להזיז את הפירות בעת ההפרשה. וכך אשר נותר את הפירות בפועל ללווי או לעני [באופן שחריך לתה, כשהפירוט טבל ודאי], יקבע לחתת ללווי מצד צפון, ולענין מצד דרום, [כפי שהזכיר בנוסח], ולא ישנה מהמקומות שקבע בהם את המעשרות. [אולס אס טעה והתבלבל, יקח כמהות זאת מהפירוט וייתן ללווי ולענין, והוא יודיע להם שהוחלפו לו הפירות בטיעות. ואין חשש באמ ימצא שהמפריש אוכל את פירות המעשר האמתי, כיון שהפירוט לא נעשו קדושים].

ביאור נוסח ההפרשה

כעת נבהיר את נוסח ההפרשה [האותיות המודגשות הם מילים הנוסח]:

↳ **локח מעט יותר מאחד ממאה [1% + 'כלשהו'] מכלמות הפירות.**

↳ **הפרשת "תרומה גדולה"** [כעת מפריש את 'כלשהו' לתרומה גדולה. וה-1% נשאר ביןתיים חולין]:

אחד ממאה [ה- 1% שלקחתי מהפירוט] **שmenoּ בצד** [היכן שהוא נמצא, שלא תמיד הוא בידו, ובפרט כשההפרשה מכניות גדולות או מכמה מינימום], **ישאר טבל.** [ועוד מעט יעשה אותו תרומות מעשר', אך ביןתיים הוא נשאר חולין]. אם מעשר כמה מינימום יוסיף: **כל מין בוגרדי.** **והיוצר מאחד ממאה** [ה'כלשהו' שלקחתי] **שmenoּ בצד** [היכן שהוא נמצא, שלא תמיד הוא בידו כן"], **חרי הוא תרומה גדולה בצד צפונו** [בזה קובע מקום לתרומה גדולה, בצד צפונו של ה-1% על הפל]. על כל הפירות, גם על האחד ממאה שעומד להיות 'תרומה מעשר']. אם מעשר כמה מינימום יוסיף: **כל מין על מינו**).

↳ **הפרשת "מעשר ראשון"** [כעת מפריש 10% למעשר ראשון, ומתוכם ישנו את אותו 1% שכבר בידו]:
אותו אחד ממאה שאמרתי שישאר טבל, עם שאר הפירות הרואיה [אותו 1% שלקה, עם עוד 9% מהפירוט]. אך אין זה 9% בדיק, כי יש לתת 10% מהפירוט שנשארו לאחר הפרשת התרומה, וא"כ זה קצת פחות מ-10% מכל הפירות. לכן אומר 'עם שאר הכמות הרואיה בדיק'] **בצד צפונו של הפירות**, [בזה קובע מקום למעשר ראשון, בצד צפונו של הפירות], **כל מין על מינו, חרוי הוא מעשר ראשון.**

↳ **"תרומות מעשר"** [כעת מייחד את ה-1% שנותך מעשר ראשון (מה שהוציא בתחילת) לתרומות מעשר]:

אותו אחד ממאה שמנוח בצד שעשיתו מעשר ראשון, [שהרי צרפנו את האחד ממאה לתשעתה חלקיים, והכל ביחד נעשה מעשר ראשון], עשו תרומות מעשר על הפל. [על כל המעשר ראשון] [בל מין על מינו].

↳ הפרשת "מעשר עני" [כעת, אם צריך להפריש מעשר עני, קובע את מקומו בצד דרום]:

{ואם צריך להפריש מעשר עני יאמרו: **ומעשר עני בדרומים של הפרות.** [בל מין על מינו].}

↳ "מעשר שני" [אם צריך להפריש מעשר שני, קובע את מקומו בצד דרום, ומחלל אותו על פרוטה ורביע]:

{ואם צריך להפריש מעשר שני יאמרו: **ומעשר שני בדרומים של הפרות.** [בל מין על מינו].}

וחומשׁו, על פרוטה ורביע [شوוי הפירות מחולל על פרוטה. והחומר"ש שיש להוציא כשפודים את הפירות, יהיה מחולל על רביע פרוטה אחר, ולא על אותה פרוטה שמחלל את שאר הפירות],

בפטיע שיחדי לחולול מעשר שני. (ב"ש קפה, רג, רז)

ההכנות להפרשה

* קודם ההפרשה, ייחד מטבח לצורך חילול מעשר שני [ורבעי] (כמפורט בעמוד 263)

* קודם ההפרשה, יולף מעט מים על הפירות. (כמפורט בעמוד 259)

* יקח بيדו מעט יותר מ- 1% מהפירות [מכל מין ומין].

* "מן המוקף" - יניח את הפירות באירוע אחת. ואם הם ארוזים בכמה אריזות, יפתח את האריזות ויצמידן זו לזו [ואם חושש שתתקללו, לא יפתח], ויצמיד אליו את החלק שאותו הוא מפריש. ובשעת הדחק יכול להפריש אף שאינס צמודים ואינם באותו מקום, וכמפורט לעיל (עמוד 260). אם מפריש כמה מיני פירות יחד, יצמיד כנ"ל כל מין ומין יחד, וכן יצמיד אליהם את החלק המופרש. (ב"ש קע)

היסח הדעת – מכיוון שבברכת ההפרשה הוא כולל את כל ההפרשות שיעשה בעת, [תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומות מעשר, מעשר שני / עני], לכן לא ישיח דעתו בין הפרשה להפרשה, ולא ידבר עד שיגמר את כל מעשה ההפרשה. (ב"ש קפד)

נוסח הברכה וההפרשה לטbel ודי

המפריש תרומות ומעשרות מפירות שהם טbel ודי, וכגון שקטף פירות מהעץ שבחצרו, או שיש לו מטע וצדומה – יפריש בברכה כדלהן [בהבנת הדברים כנ"ל]:

לוקח מעט יותר מאשר ממאה [1%] ומעט יותר [מכמו] הפירות, וمبرך: **ברוך אתה ה' אלקיינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו, להפריש תרומות ומעשרות.**

ואומר: **אחד ממאה שמנוח בצד ישאר טbel.** (אם מפריש כמה מינים יוסיף: **בל מין בנפרד.**) **והיוצר** **מאותה שמנוח בצד,** **הרי הוא תרומה גדולה בצד צפונו על הפל.** (אם מפריש כמה מינים יוסיף: **בל מין על מינו.**) **אותו אחד ממאה שאמרתי ישישאר טbel,** **עם שאר הפירות הרואייה בצד צפונו של הפרות,** **(בל מין על מינו).** **הרי הוא מעשר ראשון.** **אותו אחד ממאה שמנוח בצד שעשיתו מעשר ראשון, עשו תרומות מעשר על הכל.** **(בל מין על מינו).**

אם הוא מסופק אם צריך להפריש מעשר עני יוסיף; ואם צריך לענין או מעשר שני, יאמרו: **ואם צריך מעשר עני, יהא בדרומים של הפרות.** (כל מינו על מינו). **ואם צריך מעשר שני, יהא בדרומים של הפרות.** (כל מינו על מינו). **ואם צריך מעשר שני, יהא בדרומים של הפרות.** (כל מינו על מינו), ומחלל הואה וחומשו, על פרוטה ורבע, במתבעת **שיחדתי** לחולול מעשר שני.

אם צריך להפריש מעשר שני יוסיף: **ומעשר עני בדרומים של הפרות.** (כל מינו על מינו). **ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולמים, אשר קדשנו במצותיו וצונו, על פדיון מעשר שני.** ואומר: **ומחלל הואה וחומשו, על פרוטה ורבע, במתבעת שיחדתי** **לחולול מעשר שני.**

אם צריך להפריש מעשר עני יוסיף: **ומעשר עני בדרומים של הפרות.** (כל מינו על מינו).

לאחר ההפרשה, יתן "מעשר ראשוני" [9% מהഫירות] ללו. ואם היה צריך בודאות להפריש "מעשר עני" - יתן 9% מההפירות לעניים. אולם רשאי לאכול מההפירות אף כשבדיין לא נתן ללו ולענין, אך יזרץ לתנת.

נוסח ההפרשה לפירות ספק מעשרות

כאשר מפריש תרומות ומעשרות מספק, כגון: שמנפריש מפירות דמאי [שאינו יודע אם הם מעשרות או לא], או שמנפריש מפירות שהם ספק נטע רביעי [כमבוואר בהלכות נטע רביעי, שפירות אלו פטוריות מתרומות ומעשרות] - יאמר נוסח זה בלי ברכה.

לקוח מעט יותר מאשר מכאן [1% ומעט יותר] מכמות הפירות. ואומר [בהבנת הדברים כן"ל]: **אחד ממאה שמנה בצד ישאר טבל.** (אם מפריש כמה מינימום יוספי: כל מינו בגנפרד). **והיותר מאשר ממאה שמנה בצד, הרי הוא תרומה גודלה בצד צפוננו על הפל.** (אם מפריש כמה מינימום יוספי: כל מינו על מינו). **אותו אחד ממאה שאמורתי שישאר טבל, עם שאר הכמות הראייה בצד צפונם של הפרות,** (כל מינו על מינו), **הרי הוא מעשר ראשון.** **אותו אחד ממאה שמנה שעשיתיו מעשר ראשון, עשוי תרומה מעשר על הפל.** (כל מינו על מינו). **ואם צריך מעשר עני, יהא בדרומים של הפרות.** (כל מינו על מינו). **ואם צריך מעשר שני, יהא בדרומים של מעשר שני.** **ואם הם נטע רביעי, פדוים הם וחומשו, בפרוטה ורבע, במתבעת שיחדתי לחולול מעשר שני.** **ואם הם נטע רביעי, פדוים הם וחומשו, בפרוטה ורבע במתבעת שיחדתי** **לחולול מעשר שני ורבע.**

נוסח מקוצר

הרצויה להפריש ואין לו את נוסח ההפרשה, עליו להתאמץ להשיג את הנוסח ממש, וכגון שיתקשר לחברו שיש לו סיור, שיקיריא לו את הנוסח, והוא יאמר אחורי מילה במילה, ובלבד שمبין מה שאומר. אך אין מועיל לומר: "הפרשת התרומה

וממעשר על פירות אלו, יהיו כדת וכחלה, כמו הנוסח שכותב בסידור". (ב"ש קפה. קצב) ומכל מקום אם מפריש רק מספק לחומרה, מועיל לומר כן.

השגחה

ישתדל לknות פירות בהשגחה, שברור שהפרישו שם תרומות ומעשרות. ומכל מקום כבר בארכנו שמן הדין מוותר לknות פירות מהחנויות בשוק, אף שיש חשש שבשוק הסייעונאים ישנים סוחרים המבירחים את שחורתם, שלא יפרישו מהם תרומות ומעשרות. והטעים בזה, כיון שהולכים אחר הרוב ורוב הפירות מעוררים, וגם הרבה פירות מוגעים מקרונות של גויים, שפטורים ממערשות. וש"ת יביע אמר חלק ט יורה דעתה סיימו לו

๒) מצות וידוי מעשר כט

כ"י תכלה לעניר את כל ביעיר תבאותך בזיהה השלישית נזנת המעשר, וזאת הכללי לאמר ליתום ולאלמנה, ואכלו בשעריך וישבעו. ואפרת לפניה ה' אליה, בערתך הקדש בין הבית, וגם נחתתו לכלוי וכלר ליתום ולאלמנה, ככל מצותך אשר צויתני, לא עברה מופשטייך ולא שכזותי. לא אכלתי באני מפניהם, ולא בערתך במוועבטבאו, ולא נחתתי מפניהם לבות, שמעתי בקהל ה' אליה, עשית כי ככל אשר צויתני. השקיפה מבעון קדריש בין השמים, וברך את עבוקה את ישראל, ואת האדמתה אשר נחתה לנו, פאשר נשבעת לאבתינו, ארץ זבת זלבך ורבשׁ. ודברים כו ימ'

נצטוינו להתודות לפני ה' ברוך הוא, ולהגיד בפינו שהפרשנו את כל חומי המערשות והתרומות מתבואתינו ומפירוטינו [הפרשת חלה, תרומה נדולה, מעשר ראשונה, תרומה מעשר, מעשר שני ומעשר עני], ושלא נשאר כלום מהם ברשותנו שלא נתנו אותו, והפסוקים הנ"ל הם פרשת "ידיים מעשר", שמתוודה שעשה מצות אלו כדת וכהלה. (וחיינך מצוה תרו)

טעם המצווה ומהותה

כתב בספר החינוך (מצוה תרו): מושרשי מצוה זו, לפי שסגולת האדם ונודל שבחו, הוא הדיבור, שהוא יתר בו על כל הנברים. שאילו מצד יתר התנוועות, גם שאר בעלי חיים יתנוועו כמוهو, ועל כן יש הרבה מבני אדם שיראים מלפסול דברם שהוא הדבר הגדול שבhem, יותר מלחתoa במעשה. ובחיות עניין המערשות והתרומות דבר גדול הוא, וגם כי בה תליה מחיית משרתיה האל [שבת לוי], היה מחסדייו علينا כדי שלא נחטא בהם, להזהירנו עליהם להפריש אותן ושלא ליגע ולהינות בהם בפועל. וגם שנעד על עצמנו בפינו שלא שיקרנו בהם, ולא עיכבנו דבר מהם, וכל כך כדי שנזהר מאד בעניין.

ביור מעשרות

כל מי שיש ברשותו פירות שהם טבל או ספק טבל, חייב להזריז ולהפריש מהם תרומות ומעשרות, עד ערב יום טוב שבעי של פסח שבשנת הרביעית לשמשיטה, וכן עד ערב יום טוב שבעי של פסח שבשנת השמשיטה, [ובטבל ודאי יתו ללו ולענין], ויחל את המעשר שני, ולא ישאיר פירות שאינם מעשריים, וכן לא ישאיר את המטבח שמחל בו [ורשי חללו על פרוטה, ויאבד את הפרוטה, נ"ל]. וזהו הנΚרא: "ביור מעשרות", ש מבער ומוציא את כל המעשרות, ונותר למי ש צריך ליתן.

זמן וידי המעשר

למחרת ביום טוב שבעי של פסח בתפילה המנחה, קוראים את הפסוקים שהבאונו לעיל שהם פרשׁת: "וַיֹּדוּ מְעָשֶׂר". ודברים אלו מתוויה לפני ה' שהפריש את כל התרומות והמעשרות כdot וצדין. (ט)

בית המקדש

מצוה זו נהגת אף היום שחרב המקדש שיבנה במנחה בימינו, שכןו שהייב אדם לבער מעשרותיו עד ערב שביעי של פסח, עליו גם להתווודות. (הרמב"ם וכספ' משנה. רפ)

קיום המצווה

ראשי כל אחד לקרוא בעצמו את הפסוקים הנ"ל מתוך החומש. ומהנה ששליח ציבור קורא מתוך ספר התורה בלי ברכות, בסיסום "זבא לציון" קודם הקדיש שלפני העמידה. וכshall שביעי של פסח בשבת, מוציאים שני ספרי תורה, ולאחר קריאת התורה של פרשת השבוע במנחה, קורא את הפסוקים של "וַיֹּדוּ מְעָשֶׂר" בספר השני, בלי ברכות. וכן היה מנתגו של מרן הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל. (רפב)

אהוב מצוות לא ישבע מצוות

מחמת מצואה זו אינה מצואה כל כך, כי היא אחת לשולש או ארבע שנים, لكن לצערנו הרבה השכחה מצואה בה, ולא רבים מקיימים אותה, על אף שנפסק במפורש ברמב"ם ו בשלחן עירוז, למצואה זו נהגת אף בזמן שאין בית המקדש. על כן, על כל ציבור יראי שמים להחזיר עטרה ליושנה, ובכל בית הכנסת יקימו מצואה זו בחלה, וכולנו תקופה שייצנו בורה עולם בקרוב ממש לקיים מצואה זו בבית המקדש.

כתבו הרמב"ם (הלכות מעשר שני ונטע רביעי פרק יא) ומרן השלחן עירוז (סימון שלא סעיפים קמ-קמד): מצואה עשו להתווודות לפני ה' אחר שמוציאים את כל המוניות שבאזור הארץ [הפרשת חלה, תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני ומעשר עני], וזהו הנΚרא: "וַיֹּדוּ מְעָשֶׂר". ואין מתוודים וידי זה אלא לאחר השנה שמאפרישים בה "מעשר עני", [זהיינו לאחר השנה השלשית ואחר השנה השישית, כמבואר לעיל]. ואימתי מתוודים? בתפילה מנחה של יום טוב האחרון של פסח שבשנה הרביעית, ובשנה הששית. ואין מתוודים אלא ביום ולא בלילה. וכל היום כשר לוידי המעשר. ובין בזמן שבית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים, חייב לבער ולהתווודות. ויידי זה נאמר בכל לשון. ואם רצוי רבים להתווודות כאחד, מתוודים. ואיןו מתווודה עד שלא ישאר אצל אחד

מהמתנות. ורב יום טוב האחרון היה הביעור, ולמחorbit מתודים. ע"ב. וכן פסקו הילכה למשה בזמנינו, הגאון האדר"ת, עמודי אש, תורה הארץ, נתבי עם ועוד. והגאון הרב יהיאל מיכל טוקצינסקי בספרו ארץ ישראל כתוב, שלל פי הוראת מרכז הגאון האדר"ת נהגו בירושלים אנשי מעשה המהדרים במצוות, לקרוא את פרשת "וַיְדֹוִי מֵעָשֶׂר" בספר תורה ב הציבור במנחה של יום טוב האחרון של פשת. וכ"כ בקובץ מבית לוי.

נשים

נשים פטורות ממצוות "וַיְדֹוִי מֵעָשֶׂר", אך כיון שהדבר נתון בחלוקת, טוב שגם הן תשמענה את קריית הפרשה מפני השיליח ציבור או שתקראנא בעצמן את הפסוקים המובאים לעיל מתוך החומר או מתוך החוברת. (ופ"ד)

ברכת ה'

בՅודי המעשר, אנו מבקשים מהקב"ה, כשם שאנו עשינו מה שנזרת לנו, כך עשה אתה מה שהבטחתנו לברכנו, כמו שנאמר ויקרא כו ג: "אם בְּחַקְתִּי תְּלֻכָּ... וְנִתְתִּי גְּשִׁמְיכֶם בְּעָטָם...". (וש"י דברים כו טו)

על כן, לאחר שקרה את פרשת "וַיְדֹוִי מֵעָשֶׂר", טוב לקרוא את הפסוקים שבתחילת פרשת בחוקותי המובאים להלן, כמו שאמרו חז"ל (מסכת סנהדרין קא ע"א): כל הקורא פסוק בזמןו - מביא טובה לעולמו, שנאמר ממשלו טו כה: "זִדְבָּר בְּעֵתָו מֵהַפּוֹבָ". וביאר רבנו יונה (מסכת ברכות כא ע"ב): כי הדבר האמור בעיתו, כמה הוא טוב מפני שבני אדם מכיריים ומרגישיים במעלתו. ואף על פי שקריית הפסוקים טובה לכל העולם בכל זמן תמייד, אבל בשקרה כל פסוק בזמןו, הוא יותר טוב, מפני שמועיל לבני אדם באותה קרייה, ונמצא שmbיא טובה לעולם".

אם בזקקי תקלכו ואת מיטותי תיטמרו ויעשיהם אזהם: ונתתי גְּשִׁמְיכֶם בְּעָטָם וְנִתְתִּי הָאָרֶץ
יבוללה וען הַלְּדָה יתן פָּרוּז: וְנִשְׁגַּג לְכֶם לְיִשְׁרָאֵל אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשְׁגַּג אֶת זְרוּעָן
לְחוֹזְמָכֶם לְשָׁבָע וְיִשְׁכְּתָהּם לְבָטָ� בָּאָרֶץכֶם: וְנִתְתִּי שְׁלָום בָּאָרֶץ וְיִשְׁכְּבָתָהּם וְאַיִן מִזְוִיר
וְיִשְׁבְּתָהּ זְוִיהַ רָעוֹה בְּן הָאָרֶץ וְוּרְבָּה כָּל תְּעִכָּר בָּאָרֶץכֶם: וְרַדְפָּתָם אֶת אַיִבְיכֶם וְגַפְלָו
לְפָנֵיכֶם לְזָוָב: וְרַדְפָּו מִפְּךָם זְמִישָׁה מֵאָה וָמֵאתָ מִפְּסָמֵד רַבְבָּה יְרַדְפָּו וְגַפְלָו אַיִבְיכֶם
לְפָנֵיכֶם לְזָוָב: וּפְנִיָּה אֲלִיכֶם וּפְנִיָּה תְּרִיבָתֶךָם וְהַרְבִּיתָתֶךָם וְהַקְּרִימָתֶךָם
אַתֶּכָם: וְאֲכִלָּתֶם יִשְׁעָן זְוּשָׁן וַיְשַׁעַן בְּפָנֵי זְדָשָׁה תֹּצִיאוּ: וְנִתְתִּי מִשְׁכָּנֵי בָּתּוֹכָכֶם וְכֹל תְּעִלָּל
נְקִישָׁי אַתֶּכָם: וְהַתְּלִכָּתִי בָּתּוֹכָכֶם וְתִיְתִּי לְכֶם לְאֲלֹתִים וְאַתֶּם תָּהִיו כִּי לְעַם: אֱנִי ה'
אֲלֹתִיכֶם אֲשֶׁר הַזְּאתִי אַתֶּכָם מִאָרֶץ מִצְרָיִם קָהִית לְהָם עֲבָדִים וְאֲשֶׁר מִטָּהָרָת עַלְכֶם
וְאוֹלֵךְ אַתֶּכָם קְוּמִינָה.

⇒ מצות יישוב ארץ ישראל ⇒

⇒ דברי אגדה ⇒

ארץ ישראל - משאת נפשו של היהודי. כמה דמעות נשפכו בעוגנים - אליה; כמה לבבות הלמו בתקופה - אליה; כמה רגליים דרכו על קוֹז ודורר, כשמגמתם - אליה; כמה ימים, נהרות, הרים ומדברות, נחצו בנהיותם, בדרכם - אליה!

"**כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שְׂפָה לְרַשְׁתָּה, לֹא כָּאָרֶץ מִצְרָיִם הִיא אֲשֶׁר יֵצְאָתֶם מֵשָׁם...**
אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהִיךְ דָּרַשׁ אַתָּה תִּמְדִיד עַنִּי ה' אֱלֹהִיךְ בְּהִמְרָאָתְךָ הַשְׁנִיה וְעַד אַחֲרִית
שְׁנִיה!" (דברים יא י-ב)

כתב הגאון רבי יהודה כלפ' זצ"ל, ממגורשי ספרד [בسفרו משיח אלמים]: ארץ ישראל היא ארץ הקודש, ארץ שאוירה מחייבים, ואין תורה כתורתה. ארץ ישראל היא פלטרין [ארמוין] של מלך, ומוסgalת ליראת שמים ולעבודת ה'. "כל הדר בארץ ישראל, דומה כמו שיש לו אלה"ו וכתוות קי ע"ב). וכשהאליצו את דוד המלך ע"ה לגנות ממנה, התאוננו ואמר: "כִּי גַּרְשׁוֹנִי הַיּוֹם מִהְסַתְּפָה בְּנַחַלְתְּךָ!".

אומר הרמב"ם (ולכות מלכים פ"ה י-יא): גדוֹלי החכמים היו מנשקים בתחוםי ארץ ישראל את אבניה ומותגלוּמים בעפרה, וכן הוא אומר: כי רצוי לבדוק את אבניה ואת עפרה יחוינו.

אמר דוד המלך: "בחרתי הסתוּף בבֵית ה', מדור באַהֲלֵי רְשֻׁעָה" - אפילו יש לי ארמנונות וטרקיליניס בחוץ לארץ, בחרתי לישון על הסף בארץ ישראל, ולאכול סיוף של חרובים, מאכל בהמה! וכותב על זה הגאון רבי חיים פלאני זצ"ל, רבה של אייזמיר: "כמו זה ראיינו בכמה עשר ערים בדורנו, כמו דודי גיבילי, יעקב רבי, ומורנו גרשון שאל וכיווץ בהם ככמה וכמה, שעזבו היכל מלך וمعدני מלכים והלכו לארץ ישראל לדור בבית צר ולחם צר לאכול, מהיבת ארץ ישראל! ואכירה לחיסס". ועוד כתוב: "אני הגבר ראייתי בעניי כמה בעלי בתים שהלכו לזיהרה [עליה לקבורי צדיקים שבארץ ישראל] וכשנזקרים מארץ ישראל זולגות עיניהם דמעות שליש, והם מותווים מותי יוכו לדור שם דירת קבע, ונפשם קשורה שם מכל תאווה שיש בעולם. הגם שאיננס יודעים מעלהה וערכה, כמו שיעודעים לומדי התורה!" (ארצת החיים. מעיין השבוע במדבר תרנה)

מעשה ברבי יהודה בן בתירא, ורבי מתיא בן חרש, ורבי חנניה בן אחוי רבי יהושע, שהיו יוצאים מארץ ישראל לחוץ לארץ, וכשהגינו לסוף הגבול של ארץ ישראל, זקפו עיניים וזגנו דמעותיהם וקרועו בגדייהם, וקראו המקרה הזאת: "זירשטעט אונטה ווישבקטם בעה: ווישפרקטם לעשות את כל החקים ואת הפסחפים" - למדך שスクולה מצות ישיבת ארץ ישראל לנדר כל המצאות וחזרו ובוא למקוםם. (ספר פרשת ראה)

ארץ ישראל שומרת אמוניים לבניה!

אחד התופעות ההיסטוריה המאפיינות והמרגשות שמלות את העם היהודי, היא ההבטחה הכתובה בתורה לגבי ארץ ישראל ויקרא כו לפה: "ישֶׁמְמוּ עַלְיהָ אִיבִּיכֶם הַיּוֹשְׁבִּים בָּהּ". אומר המדרש: שמא יאמרו ישראל, הויאל גלינו ממנה, אויבים הבאים אחרינו ימצאו עליה נחת רוח? תלמוד לומר: "ישֶׁמְמוּ עַלְיהָ אִיבִּיכֶם הַיּוֹשְׁבִּים בָּהּ", אויבים הבאים אחריכם לא ימצאו עליה נחת רוח! (ילקוט שמעוני ויקרא רמי תרעה)

אנו עינינו הרואות, שבכל התקופות הארוכות שב汗ן ארץ ישראל הייתה מיושבת בידי זרים, היא הייתה מדולדת מואדי ארצנו הקדושה שומרת לנו אמוניים, וכמו עשוה "הפגנה" ולא נותרת את טוביה לעם אחר! היא מכrichtה ואומרת, שהיא שיכתך ורक לעם היהודי.

וכך כותב הרמב"ן (ויקרא כו טז): היא בשורה טובה, מבשרת בכל הגלויות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו. גם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל היישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה, ואשר הייתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמותה. כי מאז יצאננו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדים להושבה ואין לאל ידס!

הרמב"ן כאן אומר, שלא ניתן למצוא תופעה זו בשום מקום בעולם, שארץ אשר הייתה בעבר מיושבת, פוריה, פורחת ומשגשגת, תעמוד שוממה וחרבת! לכן טמונה כאן בשורה מרגשת לעם ישראל!

ארץ ישראל בלי תורה – גוף בלי נשמה

אומר החפץ חיים: התורה היא בבחינת נשמה, וארץ ישראל היא בבחינת הגוף, ושניהם צרייכים זה זה. אי אפשר לקיים את התורה בשלימות, ובעיקר את המצוות התלויות בארץ, בלבד ארץ ישראל; אבל ארץ ישראל, בלבד תורה, דומה לגוף שאין נשמה באפיו, ואיןו אלא רגب עפר. אף ארץ ישראל بلا תורה – היא רק פיסת קרקע! (חפץ חיים על התורה פרשת בא)

ארץ ישראל היא ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה. העובר בה עבירה – Caino עבר בארmono המלך, והמקיים בה מצוה – Caino קיימה לעיני המלך, בARMONI! "לכן יחרד כל אדם בבאו אל ארץ ישראל להיות יראו שמים כפל כפלים ממה שהוא בחוץ לארץ, וידע כי בבית המלך הוא יושב!". (חידושים פרק נט)

"מדינת ישראל" אפשר להקים גם באונגה. אבל "ארץ ישראל" יש רק אחת. נשתדל בישובה, ונשמר על קדושתיה!

๙ הלוות יישוב ארץ ישראל

והוֹרְשָׁתֶם אֶת הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבָתֶם בָּהּ, כִּי לְכֶם נִתְּנִיתָא אֶת הָאָרֶץ כָּלָשֶׁת אַתָּה. (במדבר לג נג)

מן התורה

מצות יישוב ארץ ישראל היא מצוה מן התורה, ונוהגת גם היום שבעוונות הרבבים חרב בית המקדש, וגדולה מצوها זו מאוד, עד שסקוללה היא כנגד כל המצוות.

כיבוד אב ואם

אסור לרדת מארץ ישראל לחוץ לארץ, אפילו שכונתו לרדת כדי להצטרכי להוריו הדרים בחוץ לארץ ולקיים מצות כבוד אב ואם. ומכל מקום מותר לרדת לחוץ לאرض כדי לקבל את פני הוריו, ולהזור לארץ ישראל. (וחיה דעת חלק ג סימנו סט)

הגר בחוץ לארץ ורוצה לעלות לנור בארץ ישראל, והוריו מתנגדים שלא עלה, אין לבן לשמעו להוריו, כיון שמצוה היא לעלות לארץ ישראל, ואסור לבן לשמעו להוריו כמצוות אותו לעبور על דברי תורה, שהרי גם הוריו חייבים לעלות לארץ ישראל, כפי ציווי הברא יתברך, וכבוד הברא קודם. ואין לבן עונש חס ושלום על שאינו מקיים מצות כבוד אב ואם, שהרי גם הוריו יכולים לעלות עמו וכיבדם בארץ ישראל. ומכל מקום אם הוריו מבוגרים מאוד, ואין אפשרות שאחרים ישמשו אותן כאוות נפשם, ישאל חכם מורה הוראה כיצד לנוהג. כן פסקו מהר"ם מרוטנבורג, הגאון המב"ע, ש"ת מעיל דקה, שמחת יהודה נג'אר וועד. (וחיה דעת חלק ג סימנו סט)

חווארת וחשיבות המצווה

וזה תוכן תשובה הגאון המב"ע: חייב הבן לעלות לארץ ישראל, ואין צורך לחוש למצות כבוד אביו ואמו, וכך שאמורו בביבות וע"א: אם אמר לו אביו אל תחזר אבידה, יכול ישמע לו? תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתוות תשמרו, אני ה', כולכם חייבים בכבודי. וכן כאן הרי הוא ואביו חייבים לעלות ולדור בארץ ישראל, כמו שנינו במסכת כתובות וקי ע"ב. הכל עומדים לארץ ישראל. ואין לבן עונש על שאינו מקיים מצות כבוד אב ואם, שהרי גם הם יכולים לעלות עמו. ומהגמרא ביבמות הנ"ל מוכח שאיפילו למצות עשה של השבת אבידה, שהיא מצווה עשה שבממון, שהיא מצווה קלה שנינתה להימתלה, ואיפילו פטרה התורה את החכם להסביר אבידה אם אינה לפי כבודו, וכך על פי כן השבת אבידה דוחה את מצווה כבוד אב ואם, כל שכן מצווה ישיבה בארץ ישראל, שהיא חמורה מאד שסקוללה כנגד כל המצוות שבתוורה, שלא ישמע בקול אביו ואמו שמעקבבים בעדו קיום המצווה. ע"ב.

לימוד תורה

モותר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ במטרה ללימוד תורה, וכך שained מוצא

مكانם לימודים מתאים בשביilo בארץ ישראל, שאין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ. ובלבד שיחזור כך לאرض ישראל אבל להשתקע שם, אסור. ורמב"ס מלכים פ"ה ה"ט, ובכسف משנה שם)

モותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לאرض במטרה למד תורה לאחינו שבגולה, ולהזקם בתורה וביראת ה' טהורה. שדבר זה אין עורך אליו, שמכחת רגליו וטורה לארכות הגולה ללמד תורה ודעת את העם. ועליו דרשו חז"ל (וסוכה מס' ע"ב) את הפסוק "ויתורת חסד על לשונה", זה הלומד תורה וממלמדה אחרים. וכן דרשו עליו (כתובות נ' ע"א) את הפסוק, "הווער וועשר בעיתו וצדקתו עומדת לעד", זה הלומד תורה וממלמדה אחרים. ומהשיבות העניין ומעילתו כל כך, אפילו אם הסתומים הזמן שיסיכמו אותו למד שם, רשאי להמשיך וללמודים תורה ודעת, להגדיל תורה ולהאדירה, עד שיימצא ממלא מקום מתאים באמות, ויחזור לאرض ישראל. (ש"ת יהוה דעת חלק ה סימן נז)

פריה ורביה

モותר לצאת לחוץ לאرض כדי לישא אשה, וכך שאיינו מוצא בת זוג המתאימה לו בארץ ישראל, או שהצעיו לו אשה מחוץ לאرض, ובלבד שיחזור אחר כך לאرض ישראל, אבל אם מטרתו להשתקע שם, אסור. ורמב"ס מלכים פרק ה הלכה ט, ובכسف משנה שם)

סchorah

モותר לצאת לחוץ לאرض סchorah כדי להרוויח יותר, וכל שכן שモותר לצאת כדי להציג את ממונו מן הגויים, וכך להיפט אitem שם בבתיהם המשפט שלהם, ובלבד שיחזר לאرض ישראל, ואינו משתמש שם. (רמב"ס מלכים פ"ה ה"ט, ובכسف משנה שם)

לשומעים ינעם

הירודים מארץ ישראל לחוץ לאرض ויושבים שם ישיבת קבוע להתעשר ולהרבות נכסים וירושת משכנות לא להם, ולהתענג על סיר הבשר, ומואסים בארץ חמדה, גدول עונס מנשוא, וגורמים גלותם וליזרעם אחרים. ולפעמים יגרמו לבנייהם טמיעה והתבולות בין הגויים. ועליהם אמרו חז"ל: כל היוצא מארץ ישראל לחוץ'יל כאלו עובד עבודה זרה, וודומה כמה שאין לו אלוה. וסופם לרות מנכסיהם ולהישאר בחוסר כל. ומכל מקום אין להתייאש מהם, וצריכים לנשות להשפייע עליהם בדרך נועם לשוב לארכינו הקדושה ולהחנק את בנייהם לتورה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל. ואם ראשיתם מצער, אחירותם ישגה מאד, ויעלו מעלה מעלה. ויהי רצון שתקיים בנו במחירה נבואה הנביא ישעה ופרק לה פסוק . ופרק נא פסוק א': "ופדרני ה' ישבו, ובאו ציון ברגינה, ושמהחת עוזם על ראשם, שעשו ושמחה ישינו, ונסו יגנו ואנכח". (ש"ת יהוה דעת חלק ה סימן נז)

טיול

היוicians לחוּץ לארץ למטרת טיול, יש להעיר להם שדבר זה הוא לא נכון על פי הדין. מועד קטן יד ע"א, רמב"ס וש"ע סימן תקלא ס"ג, בית יוסף ומשנ"ב שם. שו"ת יהוה דעת חלק ה סימן נז.

עלת הדר בארץ ישראל

אמרו חז"ל בגמרא כתובות כי ע"ב: "כל הדר בארץ ישראל דומה כמו שיש לו אלה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמו שאין לו אלה, שנאמר והוא כה לה": "لتת לכם את ארץ פָּגַע לְהִזְהֹר לְכֶם לְאֱלֹהִים". וכן בדור הוא אומר (שמואל א כו יט): "כִּי גַּרְשׁוֹנִי הַיּוֹם מְהֻסְּפֵחָה בְּנַחֲלָת הֵ', לְאָמֵר לְךָ עֲבָד אֱלֹהִים אֶחָרִים". וכי מי אמר לו לדוד לך עבד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחוץ לארץ, אילו עובד עבודה זרה. ובאר המאירי (כתובות שם): כל הדר בחוץ לארץ דומה כמו שאין לו אלה, מפני שסתם חוצה הארץ אין חכמה ויראת חטא מצויים בה לישראל לרוב הצרות ועל הגלויות שסובלים שם, אלא אם כן על ידי عمل גדול וצער גלגול סבל הצרות. ובעודת השם היא לשידדים אשר השם קורא. ואילו סתם ארץ ישראל חכמה ויראת חטא מצויים בה עד שמזכרם משיגים כבוד בוראים וזוכים ליהנות מזיו השכינה, ועל זו אמרו אפילו שפחה שבארץ ישראל מובטחת לה שהיא בת העולם הבא, ועל דרך מה שייעד הנביא באמרו ויאל ג בע: "ונם על העבדים ועל השפחות ביום ההפאה אשפוז אֶת רוחי". וכן כל הדר בארץ ישראל דוקא, דומה כמו שיש לו אלה. וועין עוד בחוברת "ט"ז בשבט בהלה ובאגזה" עמ' 85)

השתתחות על קברי הצדיקים

יש נהגים לעלות לקברות הצדיקים ולהתפלל שם לפני השם יתברך על כל צרה שלא תבוא, כדי שנשמות הצדיקים יבקשו רחמים עליינו לפני כסא כבודו יתברך, ובפרט כשמתפללים שם בתשובה ובלב נשבר ונרכחה. על כן, מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, כדי להשתתח על קבריצדיקים, כל שידעתו לחזור לארץ ישראל, כיון שיש בזה עניין של מצוה שיתפללו עליו. (שו"ת יהוה דעת חלק ה סימן נז)

כן מבואר בזוהר הקדוש, וכן אמרו חז"ל (סוטה לד ע"א): כלב בן יפונה השתתח על קברי אבותינו הקדושים בחברון, ואמր: "אבותי, בקשׁו עלי רחמים שאנצל מעצת המרגלים". וכותב רבנו חיים ויטאל, על המנהג לлечת בל"ג לעומר על קבר רשב"י, ואוכלים ושותים ושמחים שם,ראייתי למורי הארי ז"ל שהלך לשם בל"ג לעמר, הוא וכל אנשי ביתו ישב שם שלשה ימים. וזה היה בפעם הראשונה שבא ממצרים. עי"ש. (שו"ת חי"ד לה, נז).

העסקים בתורה, לא נכון שירבו בעלייה לקברי הצדיקים, מפני ביטול תורה, שהרי מצות תלמוד תורה שקופה כנגד כל המצאות כולם, ואין לך מידה טובה מעסיק התורה (אבות פ"ה מכ"ב). והגאון המקובל האלهي רבנו מרדיyi שרעבי זי"א, כאשר היה שומע על בחורים העוסקים בתורה, שרצו לנטוע לקבריצדיקים, היה אומר להם: "אתם מתחפשים לטוייל? תשבו ותעסקו בתורה, התורה היא למעלה מכל!"

ומכל מקום פעם בכמה זמו שמרגשים שיש להם צורך, רשאים ללקת, אך ישתדרו שנסייתם תלווה בדברי חכמה ויראת שמים, ולא בדברים בטלים חס ושלום. וברוך ה' היום מצוי לכל אדם מכישר "נגן", שיכל לשמעו ממנו שיעורי תורה בהליכתו ובנסיעתו, ומקיים בזה מצות תלמוד תורה.

רבי שמעון בר יוחאי מחה למן רבו עובדיה יוסף זצ"ל במירון

היה זה בשנת תשכ"ב, עת חברי השיעור בבית הכנסת "שאלן צדקה" בשכונת "בית ישראל" סיימו מסכת שבת, יחד עם רבם הגאון רבי יוסף עדס זצ"ל, והחליטו לקיים את סעודת הסיום במירון בציונו הקדוש של התנא האליה רבי שמעון בר יוחאי זע"א. לעומת גודול וחשוב זה, הזמינו כמה רבנים אונונים רבי ישועה עיטה, רבי יהודה צדקה, רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל ועוד. גם את פניו רבם מירון זצ"ל חילו התלמידים בבקשתה שהרב ישתחף בסיום, ובפרט שהם תלמידיו הקבועים בשיעורו בהלכה, לאחר השיעור בוגمرا. אך הרבה נענה בשלילה, היוות שהנסיעה ותוכאותיה יגרמו לו ביטול תורה.

השעה 11:00 בלילה, ורבי משה חי שרבאני זל', גבאי בית המדרש "שושנים לדוד", עלה על יצועו, ובחלומו הוא רואה את המקובל האליה בעל "כף החיים", מדבר אליו ומצוחהו: "לך לחכם עובדיה ותאמר לו שרכי שמעון בר יוחאי מחה לך במירון לסיום המסכת, ישנה שם הארה גדולה". ר' משה חי התעורר מהחלום ואמר לעצמו "חלוות שוא ידברו", ו חוזר לשנתו. אך "וישן ויחלום שניית", ושוב בחלום מדבר בו בעל "כף החיים": "למה חזרת לישון, אמרתי לך שרכי שמעון בר יוחאי מחה לחכם עובדיה שיבוא לסיום". מיד התעורר ר' משה חי והבין שעל הישנות החלום פערמים, יש דברים בנו. הוא התלבש, ושם את פעמו אל ביתו של מירון רבו הנזול זצ"ל, והודיעו על דבר החלום. השעה הייתה 12:30 בלילה, ורבנו הבין שצריך זה עתה לצאת למירון. שכרו מונית ונסע אל הציון הקדוש. ויש לציין, כי זאת הפעם הראשונה [בגיל 41] אשר דרכו רגלי מירון זצ"ל במירון בקשר לרשב"י, שעדי אותו ימן לא נסע, מפני ביטול תורה.

בשעה 2:00 בלילה - שעת סעודת הסיום, ראו לפטע כולם, שרבעם הנערץ הגיע. הנה ראו כן תמהוי, בידועם שרבנו נחשד בדעתו לא להגיע. משראו את ר' משה חי מתלווה אליו, אמרו יש דברים בנו. אז סיפר להם ר' משה חי את כל הקורות אותן. "ועל הישנות החלום פערמים, כי נכון הדבר מעם האלוקים, וממהר האלוקים לעשותו". אמר להם ר' משה חי בודאי קפאה לנו הדרך, כי לגודל המרחק, ובפרט באוטם הימים [פני למליה מ-50 שנה] שכבשים רבים לא היו סלולים עדין, לא יתכן היה להגיע מירופשלים למירון בשעה וחצי. השמחה הייתה רבה שזכה שרבעם הגיע לסיום. לאחרDKOT מספר כבודהו לשאת מדברותיי, הרב דיבר כ-40 דקות. ולאחר מכן נסע לצפת לציויניהם בן יהודע שעלה דרך העיר צפת. וכבר בנץ החמה הגיע לבתו בירושלים עיר הקדש. ("מלך ביפוי" עמוד 156) ועיין עוד בזה בחוברת "ימי העומר בהלכה ובאגדה".

נקודות מפידה לרכישת החובות:

058-7737616	כוכב יעקב:	אופקים: 0504-185545 * 0504-15:00-18:00 בתאים
050-4143094	ספר סבא:	אור יהודה: 054-8438347 *
052-5705148	ברמייאל:	אור עקיבא: 0547-878874 *
לוד: 0504-107540		אלית: 052-5257266 *
052-6111881	מברשת ציון:	אלעד: 03-5233303* 054-8422891*
0506-830791	מגדל העמק:	אריאל: 052-3066012 *
מודיעין: 08-9725742 , 058-3278597		Ashdod: 054-8447156* 052-7667048*
052-4619144	מעפה רמון:	אשקלון: 08-6722103 , 052-7689873 *
053-4322936	נחריה:	באר שבע: 054-8499378 * 054-8447230*
054-8461451	נוֹג הַגְּלִיל:	בית שאן: 052-7183329 *
05271-53938 , 077-5504905	נתיבות:	בית טמש: 02-9995076 , 0528-985558 *
0527-632800* 052-6473598*	נתניה:	ביתר עילית: (A) 02-5807463* (B) 02-5802398*
052-8281272*		
052-4317340 .055-6700579	עכו:	בני ברק: 052-7616868 * [18:00-20:00] 0504-174567*
054-5288797	עפולה:	054-8517294 , 054-8494964*
0546-303926 , 054-8590068	עתלית:	[ק. הרצליה] 052-7646027* 054-8438347*
054-8439076 , 054-3346241*	פתח תקווה:	בת ים: 054-5847762* 054-2491168*
0527603435*		גדה: 054-7429955 *
0504-121786	עפת:	גנ' יבנה: 052-5454211 , 052-4315009 *
052-7644622	קסטריה:	דימונה: 054-8427237 *
04-8492473 , 0504-102069	קריות:	הרצליה: 052-8046337 *
054-2399998	קרית אתא:	זכרון יעקב: 052-7129661 *
054-4441495	קרית ארבע:	חרדה: 052-7117668 *
0533-126950* 052-4830879	קרית גת:	חולון: 0507-849649* 054-8499504*
054-7429178	קרית מלכי:	חיפה: 052-7636768* 052-7657756*
.0504-172416	קרית ספר:	חצור: 054-8462601 *
05271-92976	קרית שمونה:	חריש: 052-7161207 *
054-2260186* 0545-250370*	ראש חein:	טבריה: 054-8482638* 0508-361166*
055-6771727* .0503332293*	ראשל'ץ:	טיילת הכרמל: 0522-753310 *
05484-98449* .0533-000093*		יבנה: 08-6757677* 052-7129739*
054-7429955* 052-7153567*	רחובות:	יד בנימין: 052-5277260 *
052-6575529*		יהוד: 052-7010722 , 053-4158435 *
054-7444103	רעננה:	קנעם: 054-3320744 *
.077-3005038 , 054-8408840	רכסים: *	ירוחם: 052-7115988 *
052-7644622*		ירושלים: 0502290082* שמואל הנביא
052-7101791	רملת: *	רמות: 054-8417188 * 0548573908*
053-3131382	שדרות:	רמות סלה: 052-7176887 , 058-3251274 *
.052-7661162	תל אביב:	רמות דרום: 02-5827008* 052-7114363*
נתן להזמין משלו עד הבית בעלות 60 ש' במייל: 6410995@okmail.co.il		הר חומה: 054-6726721 *
		גילה: 077-3396020* 0545-810328*
		גבעת מרדכי: 053-2476758* 052-7141907*

למי? כמה נס או אונליין...!